VICTOR FRUNZA
ISTORIA COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA
Ediţia a III-a
EVF
Bucureşti
1999

Ediţia I a acestei lucrări a apărut sub titlul ISTORIA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN.
Editura „Nord”, Aarhus (Danemarca), 1984;
Ediţia a II-a a apărut sub titlul
ISTORIA STALINISMULUI ÎN ROMÂNIA, „Humanitas”, 1990.
Volumul de faţă reprezintă ediţia a III-a
ISTORIA COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA reuneşte lucrările: *Istoria stalinismului în România* (1984 şi 1990) şi *Revoluţia împuşcată sau P.C.R. după 22 decembrie 1989* (1994)
Copyright: V.F. & EVF
ISBN 973 9120 05 9
Intervenţiile, adăugirile faţă de ediţiile anterioare, se află la subsolul paginii şi poartă menţiunea:
„NOTĂ LA EDIŢIA A III-A, 1999”.
Celelalte note de la subsolul paginii, care nu au niciun fel de menţiune, aparţin ediţiei din 1984, eventual din 1990.

CUPRINS
Cuvânt 5
Cuvânt la împlinirea cărţii 9
PARTEA I
Două întâmplări de la începutul secolului 13
Cele trei partide comuniste ale României 18
Partidul Comunist din România, încă „Socialist”.

Partidul Comunist din România, („Exterior”) 28
Partidul Comunist din România („Interior”) 45
Trei dimensiuni staliniste în faţa
Partidului Comunist din România 53
Dimensiunea expansionistă
Dimensiunea dictatorială 61
Dimensiunea represivă 76
Cele trei hopuri mari de la dezastru spre putere 89
„La orizont, ţara făgăduinţei!”
O coloană vertebrală pentru schimbarea condiţiei de târâtor 98
Sufletiştii, ariviştii şi necesarii 103
Cu piciorul în deschizătura uşii 111
Comuniştii şi ziua „H” 115
Un mesaj pentru viitor
Acest trecut aproape imprevizibil 118
Victor Frunza
Două săbii într-o teaca. A treia este doar simbolica 131
Trei condiţii preliminare pentru stalinizarea
României. Trei „clasici” ai stalinizării 140
Despre „logica” lui Molotov
O condiţie numita, de fapt, şantaj 147
Cine vine de la răsărit? 154
Invitaţie de jug
Vîşinski vine de la răsărit 160
Pluralismul bine manevrat 167
Trei iepuri dintr-un foc sau faţetele unei false legitimări 172
Al cincilea partid comunist: P.C.R. 180
Partidul celor sub o mie
Al patrulea partid comunist şi sfârşitul lui demn 182
Avatarurile capului în căutarea unui trup 183
Un conducător pentru douăzeci de ani 191
Teroarea legală 200

Partidul comunist şi saşii
Arhanghelii însângeraţi 208
Ultimele ei cuvinte 213
Libertate, dar numai pentru sine
Cântecul de lebădă al libertăţii 222
Trei fronturi simultane pentru lichidarea
Partidului Social Democrat 229
De la Theodor Diamant la C. Titel-Petrescu Frontul frontului unic muncitoresc 232
Frontul invizibil 239
Frontul decapitării 242
Trei date fatidice din istoria României, datorate P.C.R. 253
19 noiembrie 1946. Alegerile „libere şi nestingherite”.
14 iulie 1947: Tămădău 257
Anexa la 14 iulie 1947 267
30 decembrie 1947 sau Scadenţa planului secret „de măsuri „al partidului 272
PARTEA A II-A
Aşa pierit-au, glas înălţând şi grăind:
„Osana lui Stalin, osana tovarăşei Ana!” 291
Diavolul apara crucea, iar partidul... autonomia sindicală Ultima bătălie pentru P.S.D. 296
Peştele cel mic îl înghite pe cel mare 302
Epilog social-democrat 311
Epilog pur şi simplu 314
P.M.R. sau trei iniţiale care nu schimbă nimic 315
Altceva despre pluralism
Praşila întâi 317
„Cioara albă” a partidului 318
Turcificarea României 323
După 237 de ani...
O ruptură simbolică 325
Semnale pentru un deceniu pustiu 328

Un cal – un salam 336
Represiunea sau prioritatea celei de a treia funcţii 340
Rezistentă şi represiune
Capete de serie 343
Gulagul românesc 350
Victor Frunza
Trei valuri ale terorii în P.C.R.-P.M.R. 355
Asasinarea lui Ştefan Foriş
„Grupul antipartinic" Ana-Luca-Teohari 357
Asasinarea lui Lucreţiu Pătrăşcanu 361
Pământul, partidul şi războiul de 30 de ani cu ţăranii 365
Flamanzi 368
Stalin a murit. „Pe drumul lui mai dârz ne avântăm!" 373
Un deceniu în contratimp
„Îngheţul" românesc 375
„Noi nu avem pe cine reabilita" 381
Cele trei faze ale războiului rece româno-sovietic 385
Faza întâi: Distanţarea sau singura opţiune posibilă
Faza a doua: „Declaraţia din aprilie" sau „o revoluţie la vârf „393
Faza a treia: Represaliile 397
Dej 404
Nenorocirea istorică numită „Anii lumină" 407
După „desemnare".
Cei doi „cei mai iubiţi fii „410
Maurer sau a cincea roată la căruţă... şi ceilalţi 417
Fotoliul şi tronul 421
„Puţini am fost, mulţi am rămas!" 423
Importanţa celei mai scurte intervenţii din istoria Partidului 426
De ce totuşi idoli, dacă nu avem nevoie de ei? 430
Trei diversiuni ale dictaturii personale şi „secretul"

longevităţii ei 442
Diversiunea „restituirii”.
Diversiunea „dezvoltării „446
Diversiunea „nesupunerii „449
„… Şi poporul” 453
Revoluţia împuşcată sau P.C.R. după 22 decembrie 1989
Scena balconului şi balconul scenei 465
Răsturnătorul răsturnat 470
— Metastaza P.C.R.
— Refuzaţii şi internaţionaliştii 475
„Securitatea e cu noi!”? 476
„Copii, duceţi-vă acasă, la mămica!
Revoluţia s-a încheiat!” 479
Sfârşitul lui Ceauşescu, aşa cum fusese gândit de noi 481
Din nou în ilegalitate! 485
Congresul al XV-lea al P.C.R. (extraordinar) 488
— Scenariu ficţiune – Contrarevoluţia în trei trepte 495
Treapta I: Salvarea Salvatorilor 497
Treapta a doua: Salvatorii salvaţi dau la cap 499
Treapta a treia: forţa de şoc împotriva fracţionismului din P.C.R.-ul ilegal 501
Spurcătorii 503
O conciliere istorică înlocuieşte monolitismul 506
Şmecheria P.C.R. 509
Victor Frunza
De aceea tot el, Pecereul! 516
„Planeta maimuţelor”. 529
Addenda 531
Indice bibliografic 549
Indice de nume 569

Datorăm mulţumiri publicistului Vasile C. Dumitrescu prin sprijinul căruia această lucrare vede lumina tiparului.

Autorul

Menţiune la ediţia I, *Istoria PCR*, „Nord”, Aarhus, 1984

CUVÂNT

Nu am ajuns încă la capătul acestui secol, al XX-lea, şi bilanţul existenţei românilor cuprinde mult mai multe momente triste şi dureroase, pentru un timp atât de scurt de istorie umană, cât poate cuprinde o sută de ani, şi mult prea puţine clipe de realizări şi satisfacţii naţionale.

O răscoală ţărănească, reprimată violent şi cu cruzime, marchează începutul secolului, adevărat semn al unor suferinţe populare fără precedent, care aveau să vină.

A urmat primul război mondial, un fel de tăvălug gigantic care a trecut şi peste ţara noastră, lăsând în urmă tot ce poate aduce un război: sânge, suferinţe, lacrimi, păduchi, mizerie… Ecoul lui a ajuns până la noi prin cei care l-au trăit şi au povestit.

După un respiro, epoca scurtă numită *dintre cele două războaie*, s-au instalat dictaturile.

Într-o avalanşă de desfăşurări cărora nu le-a mai putut ţine piept, ţara a fost sfârtecată, smulgându-i-se din teritoriul naţional provincii întregi. Drept urmare unui nefericit concurs de împrejurări, a fost târâtă într-un război pe care nu şi-l dorise, plătit din greu cu statutul de ţară învinsă, deşi în cele opt luni şi optsprezece zile cât a luptat în tabăra aliaţilor şi-a pus întregul potenţial material şi uman în slujba victoriei acestora, pe altarul căreia a adus jertfe grele.

Anii care au urmat se pot numi de pace numai în sensul de nebeligeranţă între state. Altfel, nici de pace, nici de linişte nu au fost.

Lichidarea forţelor politice care militau pentru

menţinerea pluralismului democratic, regăsit la 23 august 1944, a mers până la distrugerea fizică a unor reprezentanţi ai acestora. Demolarea sistemului politic şi economic anterior, bazat pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, sub pretextul abolirii „exploatării” şi înlocuirea lui cu un regim de dominaţie totalitară a oamenilor de către statul, dominat el însuşi de către partidul unic şi obligatoriu al societăţii, dominat la rândul lui de către grupuri de putere, a fost însoţită de *greşeli* în masă, împotriva a sute de mii de oameni nevinovaţi, repudiate ulterior la modul abstract şi cu totul formal.

*

Când violenţele social-politice ale oamenilor, de cele mai multe ori distrugătoare de valori naţionale, erau în acumulare de noi energii, lăsând doar impresia de relaxare a vieţii, peste ţară s-au abătut catastrofe naturale.

O secetă distrugătoare şi o foamete cumplită însoţeau – nefericit simbol! – începutul *erei noi*. Două inundaţii şi trei cutremure catastrofale au înfăţişat de fiecare dată apocalipsul. Dintre ele, două inundaţii şi un cutremur s-au petrecut într-un interval de numai şapte ani (1970 – 1977). Numai acestea ar fi fost suficiente pentru a da întreaga măsură a suferinţelor unui popor.

Bilanţul pozitiv este mult mai modest: o unire temporară a tuturor teritoriilor locuite de români, între graniţele unui stat naţional unitar, în 1918[1]; o dezvoltare democratică după această dată; în sfârşit, cotitura de la 23 august 1944, care a readus ţara în rândul statelor cu un regim pluripartinic şi democratic, pentru un timp, din nefericire, mult prea scurt.

Dominanta acestui secol, atât de furtunos pentru

1 NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Termenul consacrat atunci al ţării unite: România Mare, interzis de comunişti înainte şi compromis în fel şi chip de neocomunişti, după 1989.

destinele poporului nostru rămâne însă *stalinizarea României*. Ea s-a înfăptuit prin mijloace globale politice şi economice, prin mijloace paşnice, când nu se întâmpina rezistenţă şi prin represiune sângeroasă, când se întâmpina, dar îndreptată şi împotriva celor care în mod potenţial puteau deveni adversarii ei.

Instrumentul stalinizării României a fost forţa politică, denumită rând pe rând: Partidul Comunist („Socialist”) din România, Partidul Comunist din România – Secţie a Internaţionalei a III-a, Partidul Comunist (S.R.I.C. — Secţia Română a Internaţionalei Comuniste), simplu, fără niciun alt adaos, Partidul Comunist din România, Partidul Comunist Român, Partidul Muncitoresc Român şi în sfârşit, din nou, Partidul Comunist Român, care deţine astăzi monopolul absolut al puterii, printr-o singură persoană.

Păcatul lui originar, de a fi fost creat de forţe din afara ţării, în primul rând pentru a servi împotriva unor interese naţionale şi de a fi fost adus la putere de aceleaşi forţe, impus şi nu ajuns la cârma ţării prin voinţa naţională, îşi pune amprenta nu numai pe întregul său trecut istoric, dar şi pe prezent, precum şi pe felul cum proiectează el viitorul ţării.

*

Am scris această carte nu pentru a înlocui golul unei istorii a P.C.R. Istorii fragmentare există, iar una integrală, dacă se va scrie şi se va tipări, va prezenta trecutul aşa cum ar plăcea conducătorilor să fi fost şi nu după cum s-a desfăşurat în realitate.

Ca niciun alt domeniu în România, cunoaşterea adevărului despre partid este un privilegiu la care au acces numai iniţiaţii, care după contactul cu el, au obligaţia să-l răstălmăcească pentru consumul de masă. Secretul şi cenzura apără de cunoaştere, pentru ca dezinformarea să fie mai uşor de înfăptuit, iar la aniversările de partid care

se ţin lanţ, compatrioţii noştri, aduşi cu zecile de mii pe stadioane sau în pieţe publice ca nişte fiinţe negânditoare, *conducătorul de partid şi de stat* să le ofere varianta la zi a evenimentelor politice din trecut, în centrul cărora va avea grijă să se aşeze, înainte de toate, pe sine.

Am scris această carte din setea de adevăr: am văzut prea mulţi oameni din toate generaţiile căutându-l, fără să se poată descurca în hăţişul de mistificări.

Am scris această carte şi din disperare: a mea şi a altora. Am văzut prea mulţi oameni, din toate generaţiile, ajunşi la apatie şi la indiferenţă, alţii la unica dorinţă de a scăpa prin fugă, după ce speranţele de democratizare a societăţii româneşti, ivite după 1964, nu s-au îndreptăţit, ba mai mult, după ce o nouă şi grea dictatură de tip neostalinist s-a instalat din nou în ţara noastră după 1971, pentru a nu încerca să fac ceea ce pot face: a le întinde o mână de ajutor.

Când am gândit această carte şi m-am documentat pentru ea, scriind prima variantă, eram membru al Partidului Comunist Român. Am pornit la realizarea ei, conştient de urmări. Mi-am spus că pentru adevăr, pentru rostirea şi răspândirea lui, merită să fac orice sacrificiu.

*

Doresc să explic prezentul prin prisma trecutului şi a conduce pe toţi cei care, de bună credinţă, reflectează asupra destinului poporului nostru şi al lor personal, la înţelegerea faptului după care trecutul dacă nu poate fi modificat, în schimb, viitorul poate să urmeze alt curs decât cel pregătit şi anteprogramat, fie şi cu multe decenii înainte.

Rămâne numai să nu-l acceptăm în mod fatalist şi să avem tăria de a încerca să-l schimbăm.

Bucureşti, 1978

(Cuvânt introductiv la *Istoria PCR*, „Nord”, Aarhus, 1984)

CUVÂNT LA ÎMPLINIREA CĂRŢII

După ani de rătăcire prin lume într-o ediţie document de numai câteva sute de exemplare, această carte îşi împlineşte menirea: ea ajunge la cei cărora le-a fost hărăzită.

Am explicat atunci de ce m-am decis să scriu o istorie a comunismului în România. Acea confesiune de care mă desparte mai mult de un deceniu, se află şi ea prezentă, de faţă. Ea mă exprimă în continuare, rămâne valabilă ca profesiune de credinţă, ca idealism…

Ca de altfel toate cele câteva sute de pagini ale lucrării.

Poate că veţi simţi dincolo de text ceva mai mult: respiraţia accelerată a autorului, care parcă alerga contra cronometru, din senzaţia că intraserăm cu toţii în criză de timp, alerga să vă spună ceva anume ce trebuia să aflaţi neapărat şi de care depindea viaţa sau moartea noastră ca popor.

Au fost multe piedici în cale până la împlinirea de astăzi: înainte *de toate urgia vremii pe care am trăit-o, dar nu în ultimul rând diverse complicităţi tăinuite cu totalitarismul şi dictatura ceauşistă, care au adăugat piedici noi la răspândirea şi afirmarea cărţii, asupra existenţei cărora nu pot şi nu am dreptul să tac.*

Istoria… *a fost adusă la cei pentru care a fost scrisă, de revoluţia noastră din decembrie 1989. O depun ca pe o umilă ofrandă pe altarul jertfei sfinţilor noştri mucenici, salvatori ai ţării şi ai viitorului ei.*

*

Pe parcursul lecturii, un spirit critic va constata desigur carenţe de care suntem conştienţi. Astăzi ştim cu toţii infinit mai multe lucruri despre stalinismul „românesc” în genere, despre dictatura ceauşistă în

special, decât se putea afla în anii şaptezeci, când cu mari dificultăţi de acces la surse m-am documentat pentru lucrare, chiar şi decât la începutul anilor optzeci, când am rescris-o şi definitivat-o. Judecaţi-i, rogu-vă, lipsurile, gândindu-vă la deceniile de teroare, când orice proiect neconformist – nu mai vorbim de unul de-a dreptul demolator de sistem – prin cea mai mică suspiciune putea să atragă după sine intrarea în funcţiune a organelor de represiune. Am pornit la drum, îmi amintesc, pregătit a merge cu sacrificiul până la consecinţa maximă, cu excepţia unuia singur: al cărţii. Ea trebuia cu orice preţ scrisă. Iar astăzi ISTORIA STALINISMULUI ÎN ROMÂNIA EXISTĂ! *Ea se află deschisă în mâinile voastre.*

Desigur, alte lucrări mai bune, cuprinzătoare dacă nu chiar exhaustive se vor scrie de azi înainte. Diferenţa constă că acelea vor fi exegeze, iar aceasta este un cap de acuzare la adresa dictaturii totalitare, un manifest al rezistenţei noastre, a tuturor, în faţa ororii, o mărturie.

Judecaţi-o dară gândindu-vă la anii de teroare, când coşmarul era de faţă şi-l evocam la timpul prezent, formă gramaticală pe care nu o mai poţi schimba fără să lichidezi practic documentul, lucrarea propriu-zisă. Astăzi, despre toate cele întâmplate în România prin partidul comunist vom scrie la trecut, dar vor fi alte cărţi.

Probabil că şi această istorie a stalinismului autohton va fi reluată cândva, după ce nervii întinşi ca nişte coarde, din decembrie 1989 până astăzi, se vor mai relaxa, iar documentele adunate între timp de noi, precum şi arhivele, care cel puţin teoretic ar trebui să fie deschise tuturor cercetătorilor la această oră, ne vor da prilejul scrierii unei lucrări „definitive”. Dar şi aceea de peste ani va fi de asemenea altceva, altă carte.

(Notă la *Istoria stalinismului în România*, Humanitás, 1990)

PARTEA I
DOUĂ ÎNTÂMPLĂRI DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Pentru soarta românilor, două întâmplări istorice, ambele petrecute în primul sfert de veac al secolului al XX-lea, aveau să determine în mare măsură, printr-o înlănţuire de cauze şi efecte, evenimentele pentru întregul secol, iar astăzi o ştim, şi pentru cel viitor.

Cea dintâi a reprezentat-o împlinirea unui ideal naţional, care a traversat întreaga noastră istorie: la 1918 s-a desăvârşit unirea tuturor teritoriilor locuite de români. Până la acea dată, doar Muntenia (cunoscută în străinătate şi sub numele de Valahia) şi Moldova, realizaseră Unirea într-un stat naţional, sub domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859). După venirea principelui Carol de Hohenzollern-Sigmaringen în fruntea ţării, în urma războiului în care Rusia şi România s-au aflat alături împotriva Turciei, ţara şi-a cucerit Independenţa (1877) şi s-a proclamat Regat (1881). Odată cu Unirea s-a inaugurat o eră de renaştere naţională, care a durat până în preajma celui de-al doilea război mondial.

După eliberarea din strânsoarea Imperiului otoman, care apăsase timp de mai multe secole cele două principate, mai rămăseseră celelalte provincii româneşti, aflate sub dominaţia celor două imperii, care presau mica Românie din două părţi, dinspre apus şi din nord-est şi în care trăia majoritatea poporului român.

Primul război mondial, în care România a participat de partea Antantei, a tăiat nodul gordian, prin prăbuşirea Imperiului austro-ungar. Revoluţia rusă din februarie 1917, care a avut drept rezultat imediat căderea ţarismului, a dus la destrămarea temporară a celui de-al doilea mare imperiu al continentului nostru, cel rus. Ambele „închisori ale popoarelor” şi-au deschis porţile, pe baza principiului de drept, proclamat de Wilson, al autodeterminării

popoarelor.

Aşadar, în 1918 a avut loc şi miracolul la care timp de câteva secole românii au putut doar să viseze în cele mai curajoase opere: de a trăi cu toţii între graniţele propriului stat naţional, miracol care avea să poarte un nume: România Mare. Transilvania, leagăn al poporului român, martoră a etnogenezei sale, Banatul şi nordul Bucovinei, toate încorporate în diferite epoci de Imperiul austro-ungar, precum şi Basarabia – parte a Moldovei până la 1812, din trupul căreia a fost ruptă de imperiul ţarist hrăpăreţ după cuceriri teritoriale, s-au unit prin acte de voinţă proprie cu ţara-mamă, în cursul aceluiaşi an, 1918. Pentru prima dată forţa dreptului triumfa asupra dreptului forţei.

Desigur, România nu era în 1918 un nume nou pe harta Europei. Ea avea un renume, o istorie, un trecut, o cultură, o limbă, instituţii tradiţionale. După această dată însă nimic nu mai semăna cu ce fusese înainte. Populaţia României Mari era de 16.500.000 de locuitori, faţă de 7 904 104 din vechiul regat. Suprafaţa după Marea Unire era de 295 049 km², faţă de 137 903 km² până la această dată. Din punct de vedere economic, România se situa printre ţările înapoiate, deşi o seamă de eforturi pentru dezvoltare s-au făcut după 1918 cu unele rezultate notabile.

Nici viaţa politică în România interbelică nu era aceeaşi cu ce fusese până la primul război. Adaptarea la noile condiţii a cunoscut frământări, transformări, regrupări de partide, reforme, momente de instabilitate, excese etc. Poate cel mai însemnat eveniment care a urmat Marii Uniri l-a constituit reforma electorală, prin acordarea votului universal (Adunarea deputaţilor, 1918). Acest act, care a aşezat România printre cele mai democratice state ale momentului, a avut efecte imediate dintre cele mai spectaculoase. Cel dintâi, l-a constituit

dispariţia de pe scena politică a Partidului Conservator, expresie a puterii clasei moşierilor, acum într-o ireversibilă decădere. Partidul Conservator se rotase până atunci la putere, în alternativă cu Partidul Naţional Liberal (P.N.L.), cea mai importantă formaţie politică a momentului. În fruntea eşichierului, de şase decenii, P.N.L. va juca în continuare rolul de partid de guvernământ şi de principal arhitect al viitorului economic al României, până la 1938. El va continua să existe şi după această dată, fiind după 1944 unul din partidele de opoziţie activă la instaurarea dominaţiei sovietice în România. Locul Partidului Conservator, depăşit de istorie (şi a paleativelor care au încercat să-l salveze de la dispariţie) l-a luat Partidul Naţional Ţărănesc (P.N.Ţ.), format din fuziunea Partidului Naţional din Transilvania cu Partidul Ţărănesc din vechiul regat (1927). În această uniune, care avea să contribuie la consolidarea unităţii României Mari, Partidul Naţional venea cu cicatricele bătăliilor câştigate pentru unirea Transilvaniei cu ţara mamă, iar Partidul Ţărănesc – cu zestrea sa de idei pentru crearea unei ţări prospere. Rezultatul a fost un partid cu cea mai mare bază de mase în perioada interbelică şi cu cea mai mare popularitate, în special între ţărani (într-o ţară în care 80% din populaţie continua să fie ocupată în agricultură şi să locuiască în mediul rural). Nu vom anticipa unele evenimente descrise în această carte, dar totuşi trebuie să spunem că P.N.Ţ. a reprezentat principala forţă de opoziţie organizată la instaurarea dictaturii partidului comunist, după 1944 şi la transformarea României în „paşalâc” al Uniunii Sovietice.

Au luat de asemenea fiinţă în această perioadă de efervescenţă pe toate planurile şi alte partide, mai mari sau mai mici, cu mai multe sau mai puţine şanse de a ajunge să guverneze ţara.

Am ajuns astfel la punctul în care putem vorbi despre cel de-al doilea eveniment din primul sfert de secol şi care

şi-a pus amprenta pe dezvoltarea istorică a României. Este vorba de înfiinţarea la 8 mai 1921 a Partidului Comunist din România. Dacă nu era procesul care s-a intentat atunci, imediat, participanţilor, respectiv scandalul provocat de autorităţile poliţieneşti înseşi, întâmplarea cu efect istoric ar fi trecut cu totul neobservată, după cum neobservată a trecut această formaţie politică într-o lungă perioadă de timp, până aproape de 1944.

Trebuie făcută precizarea că procesul de înfiinţare a P.C.d. R. a fost în multe privinţe similar celui al apariţiei altor partide comuniste în unele ţări occidentale. Principala metodă a fost acţiunea Kominternului (Internaţionala a III-a) în rândul unor partide social-democrate sau socialiste cu tradiţie, pentru radicalizarea acestora şi pentru „afilierea" la ideile profesate de Internaţională. Şi nu numai la ideile ei, ci şi la acţiunile care urmăreau „revoluţia mondială". Ulterior, obiectivul „revoluţiei mondiale" a devenit din ce în ce mai evident sinonim cu reconstituirea vechiului imperiu ţarist, sub regimul stalinist, precum şi lărgirea lui. Metoda „transformării" partidelor socialiste sau social-democrate în partide comuniste a reuşit parţial, izbutindu-se doar scindarea mişcării muncitoreşti unitare, anterioare anului 1918, în două. Partidul Comunist din România a fost creat exact după acelaşi tipic.

Nu vom repeta greşeala negativiştilor viscerali de a afirma că, în general, partidul comunist era în România o invenţie fără nicio bază politică.

Aşezarea ţării noastre la o încrucişare de drumuri între apus şi răsărit (ţările române fuseseră mereu la o asemenea încrucişare de drumuri) o făcuse unul din cele mai propice terenuri atât pentru utopiile apuse de timpuriu (experimentul lui Theodor Diamant), cât şi pentru cele reprezentate de marxism, cu ideile venite din Rusia, precum narodnicismul, iar mai târziu, bolşevismul. Toate

aceste curente şi-au găsit numeroşi adepţi în România.

Dar şi realităţile economice şi sociale interne favorizau răspândirea comunismului în România: discrepanţa dintre clasele avute şi privilegiate şi cele muncitoare era strigătoare la cer. Fenomenul era oarecum explicabil: un secol obsedat de ideea unităţii naţionale, a realizării independenţei nu dăduse celor mai avansate forţe politice răgazul necesar să se ocupe simultan şi de reforme şi de construirea democraţiei, ajungându-se astfel în pragul secolului XX

cu mari restanţe pe acest plan, România devenind astfel o bună pepinieră pentru cele mai explozive idei. În special problema pământului, rămasă nerezolvată şi după marea răscoală a ţăranilor de la 1907, reprimată în mod sângeros, cerea reforme imediate şi profunde. Or, cea mai puternică influenţă asupra acestor mase de ţărani care luptau pe frontul primului război mondial au avut-o ideile despre necesitatea de a primi pământ, răspândite de bolşevici în rândul ţăranilor ruşi (şi care se aflau în aceleaşi tranşee cu ţăranii români). Astfel, ideea unităţii naţionale pentru care se ducea de fapt bătălia în acest război[2], era pentru combatanţi secundară, în timp ce pământul era pentru ei un obiectiv prioritar. Decretarea în plin război a reformei agrare, a constituit atât din partea regelui Ferdinand, cât şi din aceea a sfătuitorului său, Ion I.C. Brătianu, şeful P.N.L., un act de o iscusită tactică politică. Într-o cuvântare către armată, la 22 martie 1917, regele anunţă reforma agrară (Iulie 1917: Adunarea Constituantă, convocată la Iaşi, modifică Constituţia şi decretează exproprierea a doua milioane de hectare pământ arabil). Dacă şi ţarul Rusiei ar fi dat dovadă cu un

---

2 România a semnat la 4/17 august 1916 Tratatul de alianţă cu Franţa, Marea Britanie, Rusia şi Italia, în vederea intrării în război de partea Antantei, stipulându-se ca o condiţie de bază unirea cu ţara-mamă a teritoriilor naţionale româneşti din Austro-Ungaria.

an mai înainte de aceeaşi abilitate politică – cum de altfel fusese sfătuit de Rasputin – decretând reforma agrară, fără doar şi poate că întreaga istorie, şi nu numai a Rusiei, ar fi luat altă turnură.

Desigur, se poate considera că şi existenţa unei mişcări socialiste, organizată pe baza doctrinei marxiste, constituia o motivaţie politică pentru apariţia unui partid comunist în România. Partidul Socialist (unificat în Conferinţa de la Sibiu din 23 – 26 mai 1919, fiind primul şi singurul de la acea oră cu organizaţii în toată România) conducea cu mână sigură mişcarea muncitorească, spre forme din ce în ce mai radicaliste. Într-o perioadă de vârf a succesului său la „mase", Partidul Socialist a participat pentru prima dată în 1920 la alegeri, punându-şi candidaţi în Cameră şi Senat. Succesele sale electorale au fost (întotdeauna) modeste. În schimb, autoritatea sa era evidentă când era vorba să organizeze greve, dispunând de sindicate, în care erau înrolaţi cel puţin două sute de mii de muncitori (în 1919), cifră imensă pentru acel timp.

Încă din 1919 se constată infiltrări ale Kominternului în Partidul Socialist, un „grup comunist" făcându-şi simţită prezenţa în secţia Bucureşti a partidului, printr-o moţiune în care preciza că: [...] „se *pregăteşte ca la primul con greş din tara sa ceara afilierea"* *[3].

„Grupările comuniste" se înmulţesc în Partidul Socialist, deşi membrii lor (a se citi „infiltraţii Internaţionalei a III-a") erau „în număr relativ restrâns", remarcându-se printr-o „puternică combativitate" 2. Ei erau adepţii pe faţă ai „revoluţiei mondiale", al cărei obiectiv declarat era răsturnarea regimurilor politice existente. Membrii acestor grupuri erau totuşi *altceva* decât conducerea propriu-zisă a Partidului Socialist, care nu respingea aprioric afilierea la Internaţionala a III-a, dar din respectul pentru democraţie, susţinea supunerea

3) Trimiterile bibliografice figurează la sfârşitul cărţii. (Nota red.)

acestei hotărâri unei mişcări socialiste unificate şi aprobată de un congres general.

Deocamdată, „revoluţionarii” infiltraţi în mişcarea socialistă presau de jos în sus pentru a grăbi „afilierea”, cu alte cuvinte crearea unui nou partid, dirijat din afară.

Nu dispunem la această oră de documentaţia necesară pentru a răspunde la întrebarea: cum de au putut unii fruntaşi socialişti să trateze totuşi afilierea şi să convoace un congres, înainte de a primi dezlegarea de la congresul general al partidului lor, aşa cum se hotărâse la sfârşitul anului 1919? Deşi felul cum s-au desfăşurat lucrurile se cunoaşte.

CELE TREI PARTIDE COMUNISTE ALE ROMÂNIEI

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA.

ÎNCĂ SOCIALIST

Partidul Comunist din România („Socialist”), numit la începuturile lui şi Partidul Socialist-Comunist (secţia Română a Internaţionalei Comuniste), a luat aşadar fiinţă la data de 8 mai 1921, prin desprinderea de Partidul Socialist din România.

Actul formal de constituire a acestui nou partid, căruia la acea dată nu i se putea întrevedea evoluţia dramatică de mai târziu, a fost afilierea la Internaţionala a III-a Comunistă de la Moscova, cunoscută şi prin numele prescurtat de *Komintern*.

Care erau condiţiile din interiorul ţării care au favorizat apariţia pe scena politică a acestui nou partid?

În primul rând, valul revoluţionar, care culminase cu greva generală din 1920 – cea mai importantă până la greva minerilor din 1977 – continua să fie încă puternic, iar Partidul Socialist se bucura de prestigiu şi credibilitate în rândul claselor producătoare ale societăţii.

În al doilea rând, situaţia în care se afla practic Partidul Socialist, ai cărui lideri erau deţinuţi în închisori, în urma grevei generale, permitea conducerea tratativelor

de „afiliere”, acceptarea condiţiilor impuse şi pregătirea congresului de către militanţii din extrema stângă, peste capul conducătorilor.

În al treilea rând, libertăţile constituţionale ale ţării permiteau organizarea şi funcţionarea fie şi a unui partid care îşi propunea răsturnarea ordinii existente.

Discuţiile pentru afiliere au fost duse la Harkov şi la Moscova de o delegaţie din care făceau parte: Gheorghe Cristescu, viitorul secretar general al partidului între anii 1921 – 1924[4], Al. Dobrogeanu-Gherea, Constantin Popovici, D. Fabian, Eugen Rozvan, Ion Fluieraş. Aceste nume, care neiniţiaţilor nu spun mare lucru, sunt totuşi caracteristice pentru destinul unor conducători: au supravieţuit represiunilor staliniste de mai târziu numai cei care au abandonat partidul comunist, revenind în mişcarea socialistă şi au rămas în ţară, inclusiv Gh. Cristescu-Plăpumarul, secretarul general al partidului.

De o valoare documentară reală privind tratativele sunt mărturiile lui Constantin Popovici, membru al delegaţiei române, mai ales pentru că ele datează din anii imediat următori, au fost făcute în public şi au apărut în presă, unde au şi rămas „uitate”, până astăzi:

„[...] *Pentru a ne informa exact asupra tezelor şi condiţiunilor de afiliere, pentru a ne informa asupra aplicării comunismului în Rusia, pentru a explica executivei Internaţionalei situaţia reala din România şi condiţiile de dezvoltare ale mişcării noastre, a fost trimisă delegaţia noastră în Rusia.* [...] *Cu toată lupta dusă acolo de mine pentru a apăra mişcarea de dezastrul la care o duceau rapoartele trimise de Al. Constantinescu, Sternberg, Ghiţă Moscu* etc., *rapoarte care cereau*

4 Cel dintâi, în ordine cronologică, secretar general al partidului, titlu ierarhic păstrat şi după ieşirea din clandestinitate cu mici modificări de formulare, în funcţie de ambiţiile liderilor (uneori, "al comitetului central”). Gh. Cristescu avea ataşat deseori şi supra-numele ("poreclă") de "Plăpumarul", legat de profesia sa de bază.

înlăturarea partidelor şi conducătorilor social-democraţi şi obligativitatea acţiunii clandestine, pentru pregătirea revoluţionară a partidului, atât Rakovski, cât şi Comitetul Internaţionalei a III-a nu au ţinut seamă de argumentele mele şi ne-au acuzat de oportunism în tratativele cu Averescu şi ne-au făcut laşi, trădători şi carierişti, pentru că ne opuneam la dezbinarea partidului şi, mai ales, pentru că ne opuneam acţiunii ilegale.

În faţa acestor acuzări, am arătat că partidele comuniste rus şi ucrainean, care nu stau ca noi sub teroarea unui regim oligarhic şi militarist, au făcut concesii capitaliştilor, tratează cu guvernele burgheze, au făcut alianţe cu contrarevoluţionarul Mahno, ceea ce după concepţia Internaţionalei a III-a ar însemna laşitate şi trădare, acuzare pe care noi n-o aducem însă, pentru că ştim că dânşii, ca şi noi, au lucrat cu intenţii cinstite, crezând că folosesc clasei muncitoare.

Aceste lucruri şi pentru aceste motive, l-am întrebat şi pe Lenin […]" 3.

La Harkov, unde din partea Kominternului tratativele erau conduse de Rakovski, acesta:

„[…] *a criticat activitatea partidului din România, declarând-o oportunistă, iar programul nostru din mai 1919, pe care cu câteva luni mai înainte l-a lăudat, l-a declarat acum, după noile rapoarte, un program de moaşe şi babe* […]. S-*a impus ruperea mişcării noastre şi excluderea din mişcare a lui Grigorovici, Jumanca, Fluieraş, dr. Ghelerter, Geller* etc. *Eu şi cu Cristescu am rupt la un moment dat tratativele şi eram gata de plecare, hotărâţi fiind ca, întorşi în ţară, să arătăm muncitorimii că este în contra intereselor sale să se afilieze la Internaţionala a III-a.*

În urma unui truc întrebuinţat de unul din delegaţi, tovarăşul Cristescu a fost chemat fără mine la o consfătuire şi i s-a cerut să nu comunice nimic din acea

consfătuire.

Cristescu însă mi-a comunicat şi atunci a avut loc o nouă *consfătuire, la care am admis cele 21 de condiţii, lăsându-le însă lor răspunderea asupra distrugerii mişcării noastre care, fatal, trebuia să urmeze după afilierea fără rezerve*.

Amestecul în chestiile interne şi boicotarea noastră a cu) *mers atât de departe, încât ni s-a impus să fixăm acolo lista membrilor comitetului executiv, din care nu trebuia să facă parte decât unul singur din noi trei*: *eu, Cristescu şi Moscovici* […].

Închis la Jilava, m-am opus şi eu la ţinerea congresului şi am declarat, ca şi tovarăşii de la Văcăreşti, că nu recunosc valabilitatea congresului şi că activitatea clandestină şi ilegală pe care o practică Internaţionala a III-a va distruge activitatea legală" 4.

Întâia condiţie de *afiliere* la Komintern era aceea ca Partidul Socialist să dezaprobe activitatea şi programele adoptate anterior, prin publicarea în gazeta de partid a unei *Adrese a Internaţionalei Comuniste către proletariatul român*, în care:

„Se *vede uşurinţa cu care îşi face aprecierile şi dă directivele Internaţionala Comunistă* […].

Seriozitatea aprecierii Internaţionalei Comuniste se vede bine din afirmaţia că programul din mai conţine înlocuirea babelor cu moaşe diplomate. *Aşa era în textul original*.

Dar era bine să rămânem cu programul maximal al cuceririi puterii politice, cum ne cerea Internaţionala Comunistă, cu toate că el nu corespundea cu nimic condiţiilor de dezvoltare ale ţării, forţei organizaţiilor noastre şi gradului de educaţie la care se găseşte proletariatul din România?

Nu, noi care am cunoscut situaţia reală, am făcut programul din mai, pe baza căruia eram pe punctul de a

face unificarea mişcării din toată ţara şi întărirea ei. Din cauza condiţiilor şi directivelor Internaţionalei a III-a, aceste speranţe au fost sfărâmate pentru multă vreme" 5.

Despre o întâlnire cu Lenin scrie şi Al. Dobrogeanu-Gherea. O parte din delegaţie care nu apucase să plece a fost primită în audienţă la conducătorul partidului şi statului sovietic. Audienţa s-a consumat rapid, fără posibilitatea de a se intra în probleme de fond:

„Când deschidem uşa, tovarăşul Cristescu dă buzna înăuntru. Primise înştiinţarea prea târziu. Se îmbrăţişează şi vorbesc puţin. După câteva momente, plecăm" 6.

Cert este că delegaţii care discutau în Rusia sovietică *afilierea* nu aveau împuterniciri din partea conducerii Partidului Socialist, iar mandatul lor *„era limitat şi avea un caracter pur informativ „*7. Tot despre acest moment, socialiştii români scriau că:

„[…] Trecând peste limitele acestui mandat şi atribuindu-şi şi drepturile pe care nu le aveau, delegaţii noştri şi-au luat în Rusia angajamente care nu puteau angaja mişcarea noastră. Astfel, s-au angajat să afilieze imediat partidul la Internaţionala a III-a, să excludă din partid anumite elemente, au fixat acolo lista comitetului executiv pe care numai congresul partidului o poate designa etc.

Întorşi în ţară, în loc să se pună pe lucru pentru strângerea rândurilor risipite şi refacerea mişcării, ei au procedat la convocarea Consiliului general din februarie 1921 care trebuia să producă ruptura în partid şi să slăbească şi mai mult puterea de rezistenţă a clasei muncitoare…" 8.

După cum afirmă acelaşi document, la întoarcerea delegaţilor nu a avut loc o discuţie serioasă asupra tezelor şi condiţiilor de afiliere, după care aceasta *„*ar *fi fost opera conştienta, chibzuită, voită de partid „*9.

Ca argument al *„organizării pripite"*, fără o

cunoaştere a tezelor, era menţionat şi faptul că 13 din cei 50 de comunişti, aflaţi în arest la Văcăreşti, s-au separat de tovarăşii lor.

Cu toate că o discuţie amplă nu avusese loc, unele puncte de vedere critice s-au putut totuşi exprima, fatalmente ultimele opinii libere într-un oficios al partidului.

„Ce *vrea să fie un partid comunist*? – se întreba Theodor Iordăchescu. *Ea* (Internaţionala a III-a – n.n.) *vrea să fie un partid internaţional, în care secţiunile* (*partidele din celelalte ţări*) *să se supuie categoric comitetului său executiv şi care termen este subordonarea. Aceasta este modalitatea, calea prin care comitetul executiv al Internaţionalei Comuniste vrea să-şi aplice metodele, desigur variate, la diferite ţări. Subordonarea completă a celorlalte partide şi această modalitate, aceeaşi pentru toate partidele, este desigur uniformă* „10 (sublinierile aparţin lui Th. I.).

Dezbaterea era redusă la câteva voci, dar se abordaseră probleme cheie, cum era de pildă cea a specificului în care acţionează partidele din diferite ţări. În *Moţiunea pentru afilierea cu rezerve*, propusă de fracţiunea *Socialist unitară*, se spunea, de pildă, că situaţia internaţională:

„[…] *diferă din punct de vedere obiectiv, de la ţară la ţară şi, în special, de la ţările industriale la cele agrare, dar mai ales din punct de vedere subiectiv* […]” 11.

Privind libertatea dezbaterilor, aceeaşi *Moţiune* cerea:

„*Libertate deplina de discuţie critică şi control public la marginile doctrinare ale partidului, cu excepţia pentru cazul când această discuţie critică şi control public privesc o hotărâre în curs de executare*” 12.

Dintre temele în dezbatere, de actualitate rămâne până astăzi problema raporturilor dintre viitorul partid

comunist şi sindicate. Iată ce scria ziarul *Socialismul* pe marginea tezelor viitorului congres, la punctul *în ordinea sindicală*:

„Cu privire la legătura dintre partid şi sindicate, fracţiunea Socialist-unitară, făcând rezerve la teza Internaţionalei Comuniste (care pretinde subordonarea sindicatelor de către partid) cere ca Partidul Socialist (viitorul partid comunist – *n.n.*) *să respecte autonomia sindicală şi să continue conlucrarea prin Sfatul comun*" 13. Aşadar, conlucrare şi nu subordonare.

Teza subordonării sindicatelor de către partid, impusă în 1921 de Komintern, este păzită până astăzi de P.C.R., drept una din cele mai sfinte dogme. O singură dată în istoria sa, P.C.R. a acceptat pentru scurtă vreme lozinca *autonomiei sindicale*, cu încuviinţarea cuvenită de la Moscova, ca o manevră tactică, îndreptată împotriva influenţei P.S.D. în sindicate (Despre aceasta vom vorbi însă la momentul potrivit).

Şi mai limpede se exprimă unul din participanţii la dezbatere: *„Faptul că comuniştii intenţionează subordonarea sindicatelor – partidului, constituie, de la început, o aberaţie*!" 14 (Deci premisele de la care se pornea erau stângiste).

La data de 8 mai 1921, după alegerea prezidiului şi a consiliilor de lucru, congresul a adoptat o serie de moţiuni: *Pentru amnistie*, *Pentru cei închişi*, *Contra cenzurii şi stării de asediu*, *Pentru cei loviţi de grevă* etc. Simpla înşiruire a acestor moţiuni denotă libertatea de expresie în România monarhiei constituţionale din 1921, ambele – şi monarhia şi libertatea – lichidate ulterior de acelaşi partid comunist. Asemenea moţiuni de protest sunt de neconceput astăzi sub dictatura totalitară a P.C.R.

La 11 mai s-a votat *afilierea* la Komintern. Un număr de 438 de mandate au fost pentru *afilierea* necondiţionată, 111 exprimând rezerve.

Chiar şi într-un congres câştigat aprioric, votul evidenţiază nu numai dezacordul cu unele prevederi ale Kominternului, dar implicit şi dezacordul cu *transformarea* Partidului Socialist într-unul comunist.

P.C.R., care pune atâta preţ pe *unitatea rândurilor sale*, ca o ironie a propriei sale istorii, s-a născut printr-o operaţiune de scindare.

În versiunea oficială asupra creării sale, P.C.R. a reuşit printr-o evoluţie plină de peripeţii să spună unele adevăruri dar şi acestea parţiale – în scopul de a-şi pune tendinţele sale de autonomie într-o lumină favorabilă. Astfel, se subliniază că trei membri ai delegaţiei care a tratat *afilierea* şi anume: Gh. Cristescu, Constantin Popovici, Eugen Rozvan au făcut ceea ce astăzi s-ar numi opinie separată, dacă nu chiar opoziţie.

Alături de unele adevăruri sau semiadevăruri, chiar pe fila întâi a istoriei sale, P.C.R. falsifică în modul cel mai neruşinat faptele. Astfel, el vorbeşte despre faptul că:

Falsul nr. 1. *„La 8 Mai 1921* (Mai, cu majusculă!), *a avut loc la Bucureşti Congresul care a consfinţit transformarea* (sublinierea ns.) *Partidului Socialist în Partidul Comunist din România”* 15, şi nu ruperea acestuia din urmă din Partidul Socialist.

Falsul nr. 2. *„*[...] *Ca urmare a faptului că după Congresul din 1921 gruparea de dreapta a fostului* (!) *partid socialist, care s-a opus creării partidului comunist, a trecut la constituirea Partidului Social-Democrat. Aceasta a dus la scindarea unităţii clasei muncitoare...”* 16

Deci, nu crearea partidului comunist a constituit un act de scindare, menţinută apoi prin cultivarea unei linii *consecvent* antisocial-democrate.

Falsul nr. 3. *„Continuând lupta de veacuri pentru eliberare socială şi naţională, cele mai bune tradiţii ale mişcării muncitoreşti şi socialiste din România, partidul comunist este în noile condiţii istorice exponentul fidel al*

intereselor clasei muncitoare, ale întregului popor 17

Aşadar, monopolul asupra trecutului istoric, în întregimea lui, se stabileşte nu de la data când partidul rămâne *unicul* în viaţa politică, ci chiar de la înfiinţare. Partidul Socialist este acoperit cu vopseaua cenzurii printr-o singură trăsătură de bidinea a lui Chiorpec-Ciubotarul, devenit doctrinar.

Acelaşi eveniment este descris în felul următor într-un document al timpului şi anume în apelul *către muncitorii şi tovarăşii din toată ţara*: *„În mai, a avut loc Congresul. Fără nicio pregătire serioasă, într-o grabă pe care n-o pot explica decât angajamentele pripite luate de delegaţii noştri la Moscova, secţiunile partidului – câte mai existau – au fost invitate să trimită delegaţi la Bucureşti.*

În Bucureşti, unde de fapt secţiunea nu exista, s-au petrecut lucruri reprobabile. Delegaţii n-au fost aleşi, ci numiţi de către cei care organizau congresul. Tezele Internaţionalei a iii-a n-au fost publicate în întregime în Socialismul şi cum mulţi dintre delegaţi nu cunoşteau o limbă străină, ei trebuiau să se pronunţe – şi s-au pronunţat – asupra unor chestiuni pe care nu le cunoşteau” 18.

Neregulile semnalate determină Partidul Socialist din România să declare, referitor la congresul din 8 mai, cum că acestea *„duc la nulitatea hotărârilor lui*!” 19

Prin acceptarea condiţiilor de afiliere, tânărul Partid Comunist din România (P.C.d. R.) devenea în mod automat un prizonier ideologic al Kominternului, cum era cazul de altfel cu toate celelalte partide comuniste recent înfiinţate.

Comuniştii români, ale căror interese încep să se *„confunde cu interesele Republicii sovietice, pe care au obligaţiunea sa le apere...”* 20, au datoria, în noua lor calitate, să militeze nu numai împotriva orânduirii sociale existente, ci şi împotriva intereselor statale ale ţării al cărui nume figura totuşi în titulatura partidului. (Vezi

Addenda, cuprinzând pasaje din acest text). Acest din urmă domeniu devine la un moment dat prioritar.

Nu era vorba de o conjuncturală înfrângere a propriului guvern în război, cum proclamaseră la un moment dat bolşevicii în primul război mondial, ci de interese istorice bine determinate. Aici intervine specificul Partidului Comunist din România.

La 8 mai 1921 se dăduse o lovitură de graţie Partidului Socialist.

Dar mişcarea socialistă este doar dezorientată, nu şi îndreptată pe drumul dorit de Komintern. Mişcarea muncitorească, în ansamblul ei, este însă complet scindată.

La rândul ei, acea parte din fostul Partid Socialist, devenită la 8 mai partid comunist, fiind pusă în situaţia de a înghiţi pe nerăsuflate şi de a asimila lozinci şi teze, pentru care nu exista nicio bază reală şi nu era nici pregătită, intră imediat în criză.

Prin compoziţia membrilor, prin concepţii, tradiţie, chiar şi prin denumirea păstrată în paranteză, el continuă să fie un partid socialist, condus însă de Komintern.

El nu se putea schimba la faţă de pe o zi pe alta.

În preziua Congresului de la 8 mai 1921, Partidul Socialist era una din formaţiunile mari ale ţării, dacă partidul comunist declara atunci că are 40 de mii de membri. (Spre sfârşitul anului 1921, gazeta *Socialismul* scria referitor la o statistică a *Forţelor Internaţionalei Comuniste*, publicată în organul central *Pravda* de la Moscova, de către „tovarăşul Rakovski", cum că Partidul „Socialist" Comunist [Secţia Română a Internaţionalei Comuniste] apare cu cifra de 40.000, menţionându-se, ca dată, 9 mai 1921) 21. Nu era posibil ca peste noapte, socialiştii al căror patriotism s-a manifestat în numeroase împrejurări istorice şi înainte de toate în susţinerea unirii Transilvaniei, Basarabiei şi Bucovinei cu ţara, să adopte

teze diametral opuse convingerilor lor structurale.

Deşi conducătorii raportează la Komintern că socialiştii i-au urmat în totalitatea lor, iar conducătorii de azi ai P.C.R., sfidând adevărul istoric, vorbesc cum s-a văzut despre *„transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist din România”*, ruptura dintre conducerea vasală Moscovei, pe de o parte, şi partid, pe de alta, are loc din primul moment. Socialiştii, deveniţi în mod automat, prin *afiliere*, membrii unui partid ale cărui teorii nu le împărtăşeau, nu au de optat şi îl părăsesc în bloc. Foarte curând, liderii se vor trezi cu totul singuri, când partidul comunist va însemna doar puţin mai mult decât conducerea lui.

Nici compasiunea unei stângi cu audienţă în societatea românească a vremii (inclusiv a presei democrate) faţă de comuniştii arestaţi în timpul Congresului din mai şi judecaţi în procesul, cunoscut sub denumirea locului de desfăşurare (*Procesul din Dealul Spirii*), nici chiar ecourile defavorabile autorităţilor române în presa din străinătate (*Journal du Peuple*, de pildă, publică un articol în sprijinul celor 300 de comunişti implicaţi în proces, apreciat de gazeta *Socialismul* drept *senzaţional*), nu au putut să determine marea masă a socialiştilor, atât pe membrii de rând, cât şi generaţia vârstnică de conducători, să-i urmeze pe proaspeţii lideri, veniţi cu împuterniciri de la Komintern.

Partidul Comunist din România începe tot mai mult să capete aspectul unei secte religioase. La aceasta contribuie, printre altele, şi cultivarea cu precădere a clandestinismului, cu mult înainte de a fi devenit un partid ilegal. Se transfera în România o metodă din „[…] *Rusia ţarilor care n-a cunoscut niciodată libertăţile cetăţeneşti, în ţări şi partide socialiste care au îndărătul lor altă evoluţie şi o acţiune publică de* masă 22.

Dar aspectul de sectă se datora, mai ales, numărului

tot mai restrâns al aderenţilor. Gr. Niculescu-Mizil, unul din fondatorii P.C.d. R., scria în 1924 că muncitorimea ocolea partidul comunist, chipurile din teama *„de a fi refuzaţi”* şi că de aceea partidul *„nu a ajuns să fie* avangardă”:

„Rezultatul – scria Gr. Niculescu-Mizil – *este că astăzi nu avem partid sau în orice caz, nu avem un partid apt de a se numi avangarda proletariatului din România. Partidul nu poate avea contact cu masele proletare, nu poate lucra efectiv în mijlocul acestor mase. El s-a încercuit de sectarism sau cel puţin are toate aparenţele unei secte, pe când muncitorii care au fost deşteptaţi la viaţa politică s-au văzut nevoiţi să se îndrepte către Partidul Ţărănesc pe care-l consideră, după partidul comunist, ca cel* (sic!) *mai apropiat de interesele lor.*

În partidul nostru se vede lămurit şi destul de exagerat frământarea lui însăşi, dar nu se văd deloc năzuinţele maselor populare şi necesităţile vremurilor pe care le trăim” 23.

Din cei 40.000 de socialişti care în 192 l constituiau efectivul partidului comunist, mai rămân în 1923 abia vreo 500 de membri.

Socialismul nr. 9, 1 februarie 1923: „Efectivele Internaţionalei Comuniste”. În această statistică, P.C.d. R. figurează cu cifra – 2000 de membri. Celelalte partide comuniste sunt menţionate în felul următor: P.C. – Rus – 324 522; P.C. al Rusiei Albe, Bielorus – 5.000; P.C. Ucrainean – 80.000; P.C. Georgian (Gruzin) – 18 811; partide ale unor ţări din Balcani: P.C. Iugoslav – 80.000; P.C. din Fiume – 150; P.C. Bulgar – 40.000; P.C. din România – 2000; P.C. Turc – 300.

La această statistică, peste câteva zile, se dă următoarea replică în *Lumea Nouă*, nr. 62, 11 februarie 1923:

„[…] Fabian a raportat că partidul comunist are 2000

(de membri) – la afilierea din mai s-au raportat 40.000 – când în realitate nu are nici 500”.

Între timp, socialiştii începură să strângă rândurile pentru refacerea mişcării lor căreia i se dăduse o grea lovitură la Congresul din 8 mai. Această stare de spirit este exprimată astfel de Emil Socor, unul din conducătorii care rămăseseră pe poziţii consecvent socialiste:

„[…] *Să ne croim drumul nou pe care urmează să mergem.*

Odată făcut acest lucru, va trebui să tragem cu buretele peste tot ce s-a făcut de la greva generală încoace şi în special peste hotărârile congresului din mai. […] *Afilierea la Internaţionala a III-a, în condiţiile în care s-a făcut, nu este nici valabilă, nici folositoare mişcării noastre*!” 24

Şi mai limpede sunt spuse lucrurilor pe nume într-un editorial din gazeta socialistă *Lumea Nouă*, în care sunt contrazise părerile din publicaţia partidului comunist, *Socialismul*, după care, în urma afilierii, acesta:

„[…] *este şi a rămas unul în toate organizaţiile lui, iar minoritarii care au făcut la congres rezerve, nu sunt decât un curent, o fracţiune, dacă vreţi o disidenţă în sânul partidului.*

După congres n-a urmat nimic, căci, desigur că arestarea partidului şi darea lui în judecată nu poate fi socotită ca o acţiune pozitivă de partid care să confirme sau să pună în aplicare hotărârile congresului.

După congres a urmat o epocă de completă inacţiune care a dovedit cea mai desăvârşită dezorientare a maselor. Dacă n-ar fi decât *atât şi încă dovada este făcută că congresul din mai n-a avut niciun ecou în mase şi că deciziunile lui sunt cel puţin discutabile.*

[…] *Un lucru însă. Partidul acesta* (P.C.d. R., n.n.), *e nou-nouţ, ieşit dintr-un curent existent în Partidul Socialist şi nu continuarea vechiului partid.*

Dacă este vorba de disidenţă, apoi disidenţa este comunistă […]. *Noi nu suntem o disidenţă în partidul comunist, ci continuarea vechiului partid cu programul lui, pe care nimeni şi nimic nu l-a schimbat* „25.

Partidul Socialist îşi reia activitatea la începutul anului 1922, pe baza programului stabilit la conferinţa din mai 1919.

Printre fruntaşii lui aflăm vechi militanţi ca: Ilie Moscovici, Emil Socor, Vasile Anagnoste, Constantin Popovici (ale cărui rezerve fuseseră atât de mari, încât se înapoie la socialişti), precum şi pe C. Titel-Petrescu, viitorul şi ultimul conducător al socialiştilor români.

C. Popovici nu numai că făcuse parte din delegaţia care tratase la Harkov şi la Moscova condiţiile de afiliere, dar la Congresul din 8 mai 1921 fusese raportorul primelor două puncte de pe ordinea de zi, de importanţă capitală: *Darea de seama materiala şi morala* şi *Afilierea*.

Ulterior, el avea să declare:

„Să *nu mi se spună că mi-aş fi schimbat părerile, căci şi la Moscova şi la Harkov eu am spus că fac rezerve, deoarece condiţiunile tării noastre*: *culturale, economice, geografice şi politice nu ne permit să adoptăm puncte din condiţiile de* afiliere” 26.

Criza în care P.C.d. R. („Socialist”) intrase chiar a doua zi după înfiinţarea sa se agravează până într-atât, încât spre sfârşitul deceniului, conducătorii – cei mai mulţi exilaţi în U.R.S.S. – nu mai au partid în interiorul ţării. Motivele stau, înainte de toate, în aşezarea partidului, de către liderii lui, la antipodul intereselor naţionale, din care pricină au fost pur şi simplu abandonaţi.

Linia oficială a conducătorilor de astăzi ai P.C.R., tot ei şi posesorii adevărurilor istorice absolute, este de a arunca întreaga vină pe „consecinţele negative ale practicilor Kominternului”, într-o vreme când ţara era liberă şi când cu minimum de simţăminte patriotice, P.C.d.

R. nu trebuia decât să voiască, pentru a înlătura dictatul antiromânesc al Kominternului şi ar fi fost el însuşi, dacă totuşi era decis să existe ca atare.

Se mai aruncă vina pe „confuziile ideologice din acea vreme”, pe „existenţa unor elemente carieriste în partid”, pe „izbucnirea luptelor fracţioniste din 1929, care au dezorganizat grav activitatea partidului, aducându-l la un pas de lichidare” 27 etc. În locul unei analize istorice şi politice serioase, contemporaneitatea este alimentată cu justificări.

În 1929, prima variantă de partid comunist din ţara noastră şi anume Partidul Comunist din România („Socialist”) îşi încheiase practic experienţa.

Faptul este confirmat nu numai de sursele interne – din care câteva au fost deja citate – ci şi de Komintern însuşi. În raportul înaintat de comitetul executiv al Internaţionalei Comuniste congresului de la Moscova, privind efectivele diverselor partide, în 1928, P.C.d. R. lipseşte de pe listă28.

Este perioada când un partid paralel, organizat în U.R.S.S., încearcă să înnoade o aparenţă de continuitate a mişcării comuniste româneşti.

Este vorba de un cu totul alt partid comunist, de un partid *pentru* România, nicidecum *din* România şi care în pofida faptului că nu este menţionat nicăieri, nu înseamnă că nu a existat, ori că, dimpotrivă, era acelaşi cu cel de la 1921.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA („Exterior”) [5]

Pentru a explica originile lui, să ne întoarcem la evenimente anterioare anului 1921.

Încă la întâiul Congres al Kominternului, din 1919, s-

5 Pentru înţelegerea complicatului mecanism analizat, autorul lucrării este cel care a denumit în funcţie de locul activităţii: P.C.: "socialist”, "interior” şi ”exterior”. În documentaţia istorică oficială a P.C.R., o asemenea nomenclatură nu există. (Nota redactorului Istorieistalinismului în România, 1990).

a petrecut ceva care trebuia să-i fi pus pe socialiştii români în gardă: fără niciun mandat din partea acestora, Cristian Rakovski anunţă transformarea Partidului Socialist în partid comunist, ca un fapt împlinit.

Întâmplarea, fără urmări de fond, reprezenta prima imixtiune a Kominternului în organizarea mişcării muncitoreşti din România.

Kominternul fusese închegat. El se voia o continuare a Internaţionalei I, fondată de Marx.

Nu discutăm aici premisele practice care l-au îndemnat pe Marx să organizeze această Internaţională. Pentru a face o paralelă cu Kominternul, care pretindea că o continuă, este interesant însă de subliniat caracterul ei de asociere liberă, pe baza unei comunităţi de idei şi faptul că era „mai degrabă o uniune, decât o forţă de comandă”, iar forma organizatorică lăsa, după cuvintele lui Marx însuşi: *„Cea mai mare libertate pentru iniţiativa şi independenta locală”* 29.

Despre alegerea căilor pentru cucerirea puterii politice se spunea că „este treaba clasei muncitoare din această ţară. Internaţionala nu-şi permitea nu numai să dicteze în aceste chestiuni, dar nici măcar să dea sfaturi!” 30.

În Komintern, ordinea era cu totul alta decât în Internaţionala marxistă. Aceasta s-a putut vedea încă de la primul congres pentru ca prăpastia dintre ele să crească, pe măsură ce Kominternul căpăta mai multă putere.

Socialiştii români care s-au aflat de la bun început în faţa condiţiilor, fără de drept de a le contesta, puse de Komintern, îl descriu astfel:

„Internaţionala a III-a, constituită în Rusia după Revoluţia din octombrie, a fost puternic influenţată de interesele republicii sovietice, cum era şi fatal. Conducătorii ei efectivi, în majoritate ruşi, în dorinţa de a consolida republica sovietică, trebuiau să facă tot posibilul

spre a dezlănţui în Europa revoluţia socială. […] În această concepţiune generală asupra revoluţiei mondiale găsim explicaţia unora din normele tactice adoptate de Internaţionala a III-a, care se prezintă nu ca o federaţie de partide socialiste teritoriale, ci ca un partid internaţional, condus de un comitet cu sediul la Moscova, ale cărui drepturi şi atribuţiuni sunt nelimitate" 31.

Revoluţia mondială neizbucnind, ideea ei este amânată sine die, „*lucru recunoscut astăzi nu numai de Lenin, ci chiar de Zinoviev şi Troţki* (sic!)" 32. De aici, „*rezultă observaţiile noastre critice şi rezervele ce avem de făcut faţă de tezele şi politica Internaţionalei. […] De acord cu principiile generale ale Internaţionalei a III-a, noi nu ne putem asocia la erorile şi politica ei de dezorganizare a mişcării internaţionale*" 33.

Aşadar, considerându-se partid internaţional şi nu o federaţie de partide naţionale, autonome în politica lor şi libere în hotărârile de luat, „*Comitetul executiv al Internaţionalei îşi atribuie dreptul de a conduce mişcarea internaţională în mod suveran, fără a ţine seama de condiţiunile speciale ale diferitelor ţări şi partide şi în contra părerii comitetelor conducătoare din aceste ţări şi partide. […] Această dictatură n-o putem primi. […] Acţiunea noastră de propagandă, organizare şi luptă, în mediul proletariatului de la noi, în condiţiunile şi atmosfera politică a României, nu se poate conforma tuturor regulilor şi dispoziţiilor ce ar veni de la Moscova.*

[…] Noi avem nevoie, ca şi alte partide socialiste, de multă libertate în îndrumarea mişcării noastre şi deci trebuie să ni se recunoască dreptul de adaptare a tezelor la condiţiunile speciale de viaţă şi de luptă.

A accepta şi a ne supune fără rezerve directivelor Moscovei, înseamnă a ne lua o sarcină prea grea şi a duce mişcarea la ruină şi aceasta n-o voim, nu ne este permis s-o voim" 34.

Al doilea congres, care a avut loc între 19 iulie şi 7 august 1920, a adoptat cele 21 de condiţii de primire în Komintern.

Două puncte sunt deosebit de interesante pentru evoluţia ulterioară a raportului dintre partidele comuniste şi *centru*. Primul se referă la apărarea tânărului stat sovietic împotriva „pericolului" extern, iar al doilea, impunea înlăturarea necondiţionată a conducătorilor care refuzau *condiţiile* în totalitatea lor. Cu trecerea timpului, cele două puncte, a căror interpretare va fi din ce în ce mai unilaterală, vor căpăta un caracter prioritar.

Îndată ce noul regim sovietic se stabilizează, o nouă sarcină istorică se întrevede la orizont.

Noul stat se vede fixat în limitele ariei geografice a unui imperiu prăbuşit, dar care spre deosebire de Austro-Ungaria, îşi păstrează caracterul multinaţional şi un teritoriu imens, deşi numeroase ţări sau ţinuturi anexate de ţarism şi menţinute într-o adevărată *închisoare a popoarelor*, au izbutit după revoluţie să-şi câştige libertatea mult râvnită, pe baza dreptului la autodeterminare, proclamat de ambele revoluţii ruse din 1917, atât de cea din februarie, cât şi de lovitura din octombrie.

Vechiul imperiu trebuia refăcut în graniţele de dinaintea anului 1917. Acest neaşteptat apetit de cucerire anula, de fapt, unul din principalele obiective ale celor două revoluţii ruse, mult prea repede de la înfăptuirea lor, de către acelaşi partid politic şi de către aceiaşi *bolşevikí*, care înainte de a se fi aflat la putere, în numele proletariatului revoluţionar, condamnaseră raptul şi anexiunile imperiului ţarist rapace, din Extremul Orient până la Baltica şi din Transcaucazia până în Finlanda.

Fundamentarea teoretică de rigoare izbutea simbioza dintre o teorie de progres social şi vechile obsesii expansioniste ale Rusiei de la Petru I încoace,

redescoperite brusc de statul sovietic, ca o nouă vocaţie.

Nu mai era „mila” ţaristă faţă de „fraţii întru ortodoxie” de sub jug păgân. Flamura creştină fusese ea însăşi sfâşiată şi făcută ferfeniţă de ateii materialismului dialectic. În locul ei, o nouă lozincă şi o nouă flamură trebuiau să cuprindă mai mult decât justificările de ordin religios din trecut, iar în timp, să se dovedească viabilă pentru oricare reanexiune, cucerire nouă sau pur şi simplu intervenţie militară.

Aşa a apărut încă de atunci teza *solidarităţii internaţionale* cu primul stat socialist din lume, a *internaţionalismului*, care pentru viitor avea să conţină pe revers teoria solidarităţii aceluiaşi stat cu orice mişcare, din oricare parte a globului. Interese extraideologice îi vor determina pe cei pe care chinezii îi numeau la un moment dat *noii ţari*, să le decreteze socialiste sau de eliberare naţională. Dacă Marx ar fi avut previziunea că internaţionalismul de la baza teoriei sale ar putea ajunge din ideologie eliberatoare, doctrina celui mai temut expansionism al secolului următor, fără îndoială că n-ar fi lăsat-o să clocească tocmai puii celei mai feroce şi brutale opresiuni naţionale.

Prioritate absolută au avut în primii ani ai puterii sovietice, fostele teritorii ale imperiului ţarist de importanţă strategică şi care urmau să fie anexate din nou, de data aceasta sub pretextul „dreptăţii sociale” şi care nu puteau să rămână astfel independente (cum era cazul Gruziei, de pildă) sau reunite cu ţara de la care au fost smulse (cum era cazul Basarabiei), „fericirea” noii vieţi urmând a fi gustată în graniţele fostului imperiu. Tătucul ţar putea să doarmă liniştit somnul de veci! Dacă pe el bolşevicii îl trimiseseră în ceruri, în schimb, spiritul Romanovilor fusese oprit integral pe pământ.

Cele dintâi chemate a da viaţă noilor teorii erau partidele din Komintern.

Prin programul său radical de transformări sociale, Partidul Socialist din România era de fapt un partid comunist. El nu putea să satisfacă însă Moscova, din pricină că nu era afiliat obiectivelor sale. De aceea existenţei unui partid comunist în România *afiliat* fără condiţii, i se acorda mare importanţă, tocmai din pricină că România era una din primele ţări vizate de obsesia expansionistă redescoperită de Rusia. Dacă Basarabia nu s-ar fi unit la vreme cu patria mamă, ea ar fi fost ca republică independentă o pradă cel puţin tot atât de uşoară ca şi Gruzia, independenţei căreia i s-a pus capăt printr-o ocupaţie militară şi o brutală răfuială cu guvernul socialist al acestei ţări.

Declaraţia lui Ţeretelli, şeful social-democraţilor gruzini, dată la Berlin în 2 aprilie 1922 este edificatoare:

„În discursul lui Radek, bolşevicii au recunoscut pentru prima dată că au călcat Tratatul de pace cu Georgia şi că, într-adevăr, au ocupat milităreşte această tară. Ei spun că motivul acestei ocupaţii este nevoia Rusiei de a-şi asigura un drum spre regiunile petrolului. […] *După propria lor mărturisire, bolşevicii au siluit o ţară guvernată de socialişti, prin mijloace* imperialiste” 35

Revenim la cazul Moldovei dintre Prut şi Nistru, tocmai din pricina unirii de bunăvoie a acestui teritoriu, printr-un act al parlamentului ales, Sfatul Ţării, cu România, deoarece lucrurile se dovediră în cazul Basarabiei mai complică-te. O invazie militară putea întâmpina rezistenţa, de asemenea militară, ducând poate la complicaţii surpriză, cu totul nedorite pentru un stat sleit de pe urma unui război mondial, a doua revoluţii şi a unui război civil, ceea ce n-a fost cazul Gruziei, izolată şi prea slabă pentru a se fi putut apăra singură. O acţiune militară deschisă, cel puţin pentru o anumită perioadă, n-a mai fost luată în consideraţie.

Complexitatea problemei a impus ca acţiunea

militară să fie socotită doar ca o posibilitate finală, baza constituind-o o subtilă lucrare din interior, condusă cu inteligenţă şi consecvent, printr-o eroziune a stabilităţii politice şi de stat. Această operă nu putea fi realizată decât de un partid comunist, comandat de Komintern şi căruia orice i s-ar fi cerut să întreprindă împotriva patriei lui, să nu i se pară niciodată peste măsură de mult.

Probabil, întrevăzând dificultăţile de întâmpinat cu socialiştii români, cunoscuţi pentru sentimentele lor naţionale, conducătorii Kominternului – să nu uităm că printre ei se afla şi Cristian Rakovski, el însuşi fost lider socialist român şi deci un foarte bun cunoscător al doctrinei socialiste româneşti – au încercat înainte de toate să realizeze pe cont propriu un partid comunist *pentru* România. Originea lui o aflăm, cum s-a văzut, la Congresul I al Komin-ternului, la care Partidul Socialist din România nu a participat.

Un pas înainte în înfiripareа unui asemenea partid comunist se face la al II-lea Congres al Kominternului, ţinut în 1920, la care de asemenea P.S.R. nu participă.

A fost prezentă totuşi o *grupare comunistă de la Moscova*, care n-a avut însă mandat de reprezentare din partea Partidului Socialist36.

Acest moment semnifica începutul unui partid comunist „exterior", care în cele din urmă va lua locul Partidului („Socialist") Comunist autodizolvat.

AI III-lea Congres al Kominternului se desfăşoară la Moscova între 22 iunie şi 12 iulie 1921. Cu o lună înainte, la 8 mai, luase şi la noi fiinţă un partid comunist, care se *afiliase*, ce e drept, cu rezerve. În urma arestării delegaţilor şi liderilor, noul partid nu şi-a putut trimite delegaţi la Congresul Kominternului care să-i reprezinte linia politică.

Astfel că Partidul Comunist din România („Socialist") a fost reprezentat mai puţin prin trimişi ai unor secţii din

ţară şi mai mult prin delegaţi ai fostelor grupuri comuniste ilegale care se aflau în emigraţie în Rusia Sovietică, organizaţi în aşa numitele *grupuri româneşti* de la Moscova şi Harkov.

Românii au avut un număr de mandate, proporţional cu mărimea partidului la data de 8 mai. Conform sursei citate37, la această dată partidul socia-list avea 45.000 şi nu 40.000 de membri, cât se publicase în *Pravda*. Delegaţia română a dispus la Congresul Kominternului de 6 mandate cu drept de vot deliberativ şi de 4 cu drept de vot consultativ.

Delegaţii nu proveneau aşadar din partid, ci dintr-o organizaţie comunistă separată, departe de realităţile de ultimă oră ale ţării.

Se poate afirma deci că partidul comunist „exterior" era deja constituit.

Delegaţii acestui partid erau: Gilbert Moscovici – pseudonimul unui oarecare Al. Bădulescu – Ana Bădulescu, Al. Constantinescu, Al. Buican, Saul Ozias, L. Lichtblau, Const. Palade, Milu Gloter, Ida Iaruga, S. Dobroceaev, Miklós Oros, N. Gorniţi. Nume în genere şterse, fără trecut în mişcarea socia-listă şi fără viitor în cea comunistă. Dintre ei, Gilbert Moscovici (Al. Bădulescu) a fost ales membru al comitetului executiv al Internaţionalei.

Niciunul din delegaţii la acest congres nu fusese măcar în treacăt membru al partidului socialist sau măcar să se fi aflat pe lista iniţială de conducători impuşi de Komintern în tratativele sale cu delegaţia română.

Partidul comunist „exterior" se afirmă dintru început prin ocuparea principalelor funcţii reprezentative din Komintern.

Acest aspect are o deosebită importanţă pentru ceea ce se va numi mai târziu *lupta fracţionistă* din interiorul partidului, termen prin care este escamotată lupta dintre partidul comunist „socialist", pe de o parte (cât va dăinui

acest partid sau reminiscenţele lui) şi celelalte două partide, structural stalinizate, pe de alta.

Congresul al IV-lea al Kominternului are loc în nov. - dec. 1992, la Petrograd şi la Moscova. Este primul congres când în rândul delegaţilor se află comunişti „socialişti" din ţară, dar şi ultimul: Lucreţiu Pătrăşcanu şi Elek Köblös, alături de alţi comunişti din interior, dar adversari ai socialiştilor: Marcel Pauker, Ana Pauker şi Krebs.

Din partea partidelor comuniste din Balcani, ca vicepreşedinte în comitetul executiv, a fost ales Mihail Macavei (comunist „socialist").

Nu intrăm în amănuntele dezbaterilor. Fireşte, aprecieri eronate, pentru a nu spune complet deplasate, au fost cu duiumul.

În ceea ce priveşte delegaţia română, s-au întâlnit aici doi lideri în devenire, cărora viitorul le va rezerva destine diferite şi totuşi asemănătoare: Lucreţiu Pătrăşcanu, care va fi la un moment dat ultimul reprezentant activ al comuniştilor „socialişti" şi Ana Pauker, care va reface steagul „exteriorilor".

Este epoca afirmărilor şi opţiunilor.

Congresul al V-lea al Kominternului (17 iunie-8 iulie 1924) este primul după moartea lui Lenin şi cel dintâi care consacră teoretic ambiţiile lui Stalin: atragerea partidelor comuniste afiliate, în reţeaua scopurilor şi planurilor staliniste de expansiune teritorială, prin revizuirea graniţelor. Stalinismul a prefigurat chiar şi apariţia planurilor Germaniei naziste de *reorganizare* a Europei.

Problemele legate de existenţa statelor naţionale căpătaseră brusc în ochii lui Stalin o prioritate suspectă. Aflăm de la autorii citaţi38, că în toamna anului 1923, o delegaţie a P.C.d. R., alcătuită din Gh. Cristescu, Al. Crişan, Al. Dobrogeanu-Gherea, Marcel Pauker, H. Sternberg, cărora li s-a adăugat Ecaterina Arbore, a mers la Komintern pentru a discuta unele probleme privind

activitatea partidului. De fapt, principala problemă abordată a fost cea naţională. După discuţii îndelungate, delegaţiei române i-a fost *impusă sarcina* de a include în documentele partidului şi de a polariza lozinca *autodeterminării*, până la despărţirea de statul român unitar a unor provincii istorice.

Conceptul de *autodeterminare* era acum întors cu capul în jos, prin el stalinismul înţelegând exact invers decât însemnase în teoria aceluiaşi partid bolşevic în epoca lui Lenin.

Aceeaşi delegaţie participă, în continuare, la Berlin, la a VI-a Conferinţă a Federaţiei Comuniste Balcanice. În rezoluţia privind ţara noastră, pentru întâia oară se pune direct lozinca dezmembrării României39.

Viziunea eronată, de fapt mai mult decât eronată, ci schimonosită asupra ţării noastre îşi are originea în opera lui Lenin, care în lucrarea sa *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului*, includea România, aflată în epoca renaşterii naţionale, printre statele imperialiste ale Europei.

Pentru a reanexa ţinutul dintre Prut şi Nistru, cunoscut sub numele de Basarabia, reunit cu ţara în martie 1918, după o sută şase ani de dominaţie ţaristă, prin hotărârea Sfatului Ţării, parlamentul de la Chişinău, Rusia sovietică a scos la iveală teoria conform căreia România era un stat tipic cu mai multe naţiuni.

Congresul al V-lea al Kominternului a consfinţit noile obiective sovietice în rezoluţiile sale, iar Partidul Comunist din România le-a acceptat, pentru că în numele lui nu mai vorbeau nici măcar foşti socialişti, ci oameni care nu mai erau prin nimic legaţi de ţară, fondatori şi membri ai unui partid „exterior”.

Printre reprezentanţii P.C.d. R. („exterior”), îi aflăm la acest congres pe Boris Stefanov (conspirativ, Popescu), G. Moscovici (Al. Bădulescu), cu vot deliberativ, iar cu vot

consultativ, pe H. Gekstein. Dintre comuniştii „socialişti”, ca membru în delegaţie cu vot deliberativ, îl aflăm pe D. Fabian, iar pe dr. Ecaterina Arbore, cu drept de vot consultativ. Neoficial, din delegaţie au mai făcut parte: I. Dic-Dicescu, Al. Nicolau, Timotei Marin, toţi comunişti „socialişti”, precum şi Ana Bădulescu şi Ida Georgescu (partidul comunist „exterior”).

Este evidentă superioritatea numerică a comuniştilor troţkisto-Kominternişti, faţă de unicul comunist „socialist” din delegaţie, (D. Fabian), ceilalţi neavând drept de vot. Dar chiar dacă l-ar fi avut, este puţin probabil ca dr. Ecaterina Arbore, al cărei tată îşi consacrase întreaga viaţă unirii Basarabiei cu România, ca şi fostul social-democrat Al. Nicolau să încerce ceva, fără să rişte excluderea lor din partid şi eticheta de *naţionalişti-burghezi*, dacă nu chiar de „agenţi” în sânul mişcării comuniste, ceea ce până la urmă tot se va întâmpla.

De la congres la congres, socialiştii sunt tot mai slab reprezentaţi în Komintern. Substituirea care se pregăteşte are deocamdată un caracter lent, dar încă la acest congres devine evidentă.

Lovitura de graţie dată P.C.d. R. („Socialist”) nu venise din partea autorităţilor române – cum vrea să spună istoriografia oficială – care printr-o lege cunoscută sub numele autorului ei, *Mârzescu*, îl interzise în 1924, ci chiar din partea Kominternului. El a fost cel care l-a scos în afara legii prin impunerea obligativităţilor de a submina statul naţional din interior. Este posibil ca însuşi Stalin să fi considerat mai eficient scopurilor sale un partid clandestin, care nu mai avea astfel nevoie de vreun scrupul, funcţionând ca o frână în alegerea metodelor de subminare a ordinii statale. Şi astfel să-i provoace intrarea în ilegalitate.

Orice bază de mase şi de existenţă normală printre celelalte formaţiuni politice, ca şi orice speranţă de

supravieţuire fuseseră zdruncinate şi lichidate. Partidul comunist „socialist” se sinucidea.

În locul lui se ridicase însă partidul comunist „exterior”, care adoptase documentul intitulat: *Despre chestiunile naţionale în Europa Centrală şi în Balcani*.

În acest document, se menţiona că după Pacea de la Versailles au apărut:

„[…] *noi state mici imperialiste*: *Polonia*, *Cehoslovacia*, *Iugoslavia*, *România*, *întemeiate pe anexarea de teritorii considerabile* (sic!), *populate cu alte naţionalităţi şi constituind focare de oprimare naţională şi reacţiune socială*” 40

Germania, care cu 14 ani înaintea Pactului de *neagresiune* Hitler-Stalin era privită ca o dorită parteneră la împărţirea lumii, era tratată de Komintern drept *victima* care nu numai că pierduse din teritoriu, dar era *primejduită* de a fi dezmembrată din nou. Era aceasta o previziune?

În concluzie, se cerea: „*Separare naţională a popoarelor asuprite din Polonia*, *România*, *Grecia* […]! „41.

În cuprinsul paragrafului II, intitulat *Chestiunea ucraineană*, se formulau *sarcini*, *indicaţii*, *obligaţii* pentru partidele comuniste din Polonia, România, Cehoslovacia, care vizau constituirea unei republici sovietice *muncitoreşti şi ţărăneşti*, între graniţele căreia urmau să fie incluse părţi ale teritoriilor de atunci ale ţărilor respective. Harta postbelică demonstrează că nu a mai fost nevoie de pretextul unei asemenea *republici muncitoreşti şi ţărăneşti*, pentru ca Uniunea Sovietică să-şi îndeplinească acest deziderat.

În paragraful VIII, intitulat *Chestiunea maghiară*, se spunea: „*Congresul apreciază că este indispensabil să se întărească activitatea comunistă printre ungurii din regiunile anexate* (sic!) *de România*, *Cehoslovacia şi Iugoslavia*. *Partidele comuniste din aceste ţări trebuie să*

revendice pentru ei dreptul de a dispune de ei înşişi, până la *şi inclusiv, separarea lor de statele care i-au anexat* […]" 42

La paragraful IX, intitulat: *Problema Transilvaniei şi Dobrogei*, se spunea:

„Congresul aprobă punerea de către Partidul Comunist din România a lozincilor separării statale a Transilvaniei şi Dobrogei, din componenta României, în regiuni independente" 43

Nu ştim dacă cu acel prilej sau cu altul, cunoscutul socialist M.G. Bujor, ale cărui poziţii erau în multe privinţe apropiate de cele ale comuniştilor, a protestat personal la autorităţile sovietice, împotriva felului cum puneau problema unităţii statului român. Aşa cum mărturisea în 1929, poziţia sa „în calitate de român" l-a determinat să apere „în scris, către Sovietul din Petrograd, cauza Dobrogei ameninţate" 44

În comitetul executiv al Kominternului este ales Gh. Cristescu, dar este foarte probabil că, pus în minoritate de „exteriori", cuvântul său să fi contat prea puţin.

Acest din urmă congres, mai mult decât cele anterioare, vădeşte cât de departe era Kominternul de Marx, care cunoscuse problemele naţionale ale României şi scrisese despre asuprirea ţării de către imperiile vecine, şi că în spatele lozincilor proletare ale Rusiei Sovietice se aflau planuri de expansiune mult mai ambiţioase decât cele ale regimului ţarist.

*) Unirea Transilvaniei cu România s-a înfăptuit, ca urmare a dezmembrării Austro-Ungariei. Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, cu participarea a peste o sută de mii de români, veniţi din toate ţinuturile Transilvaniei şi Banatului, au adoptat rezoluţia care a consfinţit Unirea.

Dobrogea a reintrat în componenţa României după războiul ruso-româno-turc din 1877 – 1878. Provincia este atestată documentar ca *ţară romanesca*, încă din timpul lui

Mircea cel Bătrân (1386 – 1418).

Ţinutul dintre Prut şi Nistru, parte a Moldovei, cunoscută sub numele de Basarabia, a fost anexată prima dată de Rusia, în urma păcii cu Turcia, la 1812. În 1878, România îşi adjudecase acest teritoriu naţional, dar Rusia a exclus-o de la Tratatul de pace de la San Stefano, deşi câştigase războiul cu ajutorul armatelor ei, comandate de principele Carol de Hohenzollern. Basarabia continuă aşadar să rămână la imperiul rus. În urma Revoluţiei din octombrie 1917, care a proclamat, printre altele, dreptul tuturor naţiunilor din componenţa fostului imperiu ţarist, la autodeterminare, până la separarea de Rusia, Basarabia s-a proclamat republică, condusă de un parlament ales liber, Sfatul Ţării. La data de 27 martie (9 aprilie) 1918, Sfatul Ţării hotărăşte Unirea Basarabiei cu ţara mamă. Guvernul sovietic nu a recunoscut actul de la 1918, principalele sale eforturi pe toate planurile după această dată fiind îndreptate spre reanexarea acestui teritoriu naţional românesc. Principalul instrument al pretenţiilor teritoriale ruseşti a fost din punct de vedere politic Partidul Comunist din România, a cărui linie până la 1940 a fost orientată, în principal, spre sprijinirea pretenţiilor sovietice, împotriva propriei ţări şi a oricărei noţiuni de drept. Atitudinea sa docilă de aservire unor interese străine de cele ale propriului popor, stă astăzi la baza faptului că P.C.R. Îşi cenzurează propria istorie.

Nordul Bucovinei, parte a Moldovei, a fost ruptă de această ţară şi anexată prin viclenie de Austro-Ungaria în 1775, în urma unei convenţii cu Turcia. Bucovina se uneş De altfel, încă de la congresul anterior, ţinut în 1922, Kominternul elaborase doctrina „dreptului intervenţiei roşii” în altă ţară, care, aşa cum ne demonstrează evenimentele istorice din ultimele decenii, reprezintă unul din cele mai active principii ale statului sovietic în relaţiile sale cu alte state.

Doctrina a fost formulată pentru prima dată de la tribuna Congresului de Buharin, în următorii termeni:

„[…] *Noi suntem de acum destul de puternici pentru a ne putea permite a încheia tratate militare cu statele burgheze, pentru ca ajutându-ne de un stat burghez să putem răsturna alt stat burghez.*

[…] *Internaţionala Comunistă recunoaşte în mod expres dreptul republicii proletare să urmeze o politică intervenţionistă în interesul exploataţilor şi oprimaţilor. Chiar şi problema apărării patriei capătă astăzi o cu totul altă faţă decât înainte de izbucnirea războiului, adică înaintea înfăptuirii statului* proletar 45

Nu suntem decât în al şaptelea an de la lovitura bolşevică din 25 octombrie (7 nov.), Stalin îşi continua ascensiunea începută, iar degradarea obiectivelor ei, evidentă încă din ultimii ani ai vieţii lui Lenin se accentuează vertiginos. Faptul n-a scăpat observaţiei lucide chiar şi a simpatizanţilor sistemului sovietic.

te cu România la 14 (27) octombrie 1918.

În iunie 1940, U.R.S.S. adresează României un *ultimatum*, în urma căruia Uniunea Sovietică ocupă şi reanexează Basarabia, partea de nord a Bucovinei şi ţinutul Herţa. Ultimul nu fusese niciodată sub stăpânire străină.

Ultimatumul sovietic din 1940 – rod al pactului *de neagresiune* – dintre Hitler şi Stalin (cunoscut şi sub numele de Pactul Ribbentrop-Molotov), este urmat de *Arbitrajul germano-italian*, (Dictatul de la Viena), prin care partea de nord a Transilvaniei era smulsă de la România şi predată Ungariei.

În acelaşi an, la 7 sept. 1940, România este forţată să cedeze Bulgariei partea de sud a Dobrogei, *Cadrilaterul*, adică judeţele Durostor şi Caliacra.

Anexiunile sovietice de la 1940 l-au determinat pe mareşalul Antonescu, devenit *conducătorul statului*, să

intre în alianţă cu Germania şi la 22 iunie 1941 să declare alături de aceasta război U.R.S.S., pe care l-a continuat şi după ce redobândise Basarabia şi Bucovina de Nord.

După eliberarea propriilor sale teritorii de sub ocupaţia germană, continuând înaintarea trupelor sale spre vest, U.R.S.S. reocupă şi reanexează teritoriile încorporate înainte de începutul războiului, consfinţindu-şi graniţele şi prin Tratatul de pace cu România din 1947. În pofida principiului willsonian al autodeterminării popoarelor, a dreptului României asupra teritoriului său naţional, puterile occidentale, în special S.U.A. şi Anglia, au ratificat după al doilea război mondial anexiunile ruseşti în dauna României. După această dată mai are loc încă o anexiune sovietică pe seama ţării noastre şi anume a Insulei Şerpilor, singura insulă din Marea Neagră, precum şi a câtorva insule mai mici de la gurile Dunării.

Dacă conducătorii partidului comunist „exterior", din oportunism şi spirit carierist slujeau şi mai aveau să slujească şi de aici înainte unor teorii străine de interesele ţării lor, comuniştii proveniţi din rândul socialiştilor, continuau să aibă rezerve, iar alţii le-au respins categoric.

Prăpastia între generaţia anterioară de socialişti şi cei care acceptaseră *afilierea* era atât de mare, încât îi speria, şi cu toate că un compromis iniţial atrăsese după sine altele, din ce în ce mai mari, exista o limită, pentru a nu anula tradiţia socialistă însăşi. Or, tradiţia în această direcţie era univocă. C. Dobrogeanu-Gherea, unul din părinţii socialismului românesc, fusese cel care afirmase că: „o *ţară ca un organism special, trebuie să se dezvolte ca un organism întreg, în marginile sale etnice*" 46

Socialiştii nu se limitaseră numai la declaraţii de principiu. Activitatea lor era în concordanţă cu cuvintele lor.

Să ne oprim numai la momentul comemorării centenarului anexării Basarabiei de către imperiul ţarist

(1912), marcat de socialiştii români prin apeluri şi mitinguri de masă. Aniversarea, unele cuvântări rostite, puneau în lumină şi viitorul problemei mai ales, aşa cum avea să fie ea abordată după schimbarea de regim din Rusia.

La mitingul Partidului Social Democrat din România, care a avut loc la Bucureşti, principalul vorbitor a fost dr. Cristian Rakovski, care a stigmatizat în felul următor politica Rusiei faţă de România:

„Astăzi, tovarăşi, se vorbeşte mult de fapta hrăpăreaţă, de actul mârşav al unui stat străin, care prin perfidie a cucerit un teritoriu care nu era al lui, care era populat cu români. Vorbesc de Basarabia. Dar oligarhia noastră nu are curajul să tragă consecinţele din acest fapt. Noi ne punem întrebarea: cum s-a putut ca o ţară, oricât de mare şi puternică ar fi ea, cum e Rusia, după ce i-am dat ajutorul armatei noastre, după ce ne-a dat cuvântul de onoare că va respecta integritatea teritoriului nostru, cum s-a putut deda la această felonie, să ne răpească o parte din teritoriul nostru şi anume, Basarabia?

Ei bine, ceea ce e dureros în toată această chestiune, nu e atât faptul brutal în sine al răpirii teritoriului, cât această lipsă de protestare, această lipsă de izbucnire a sentimentului naţional, lipsă care se constată cu ocazia aniversării anexării Basarabiei.

Într-o ţară în care în loc de cele câteva mii de privilegiaţi şi cele şase milioane de robi ar fi existat o democraţie puternică, legată de pământ nu numai prin învoieli agricole, dar şi prin dragoste, prin drepturi şi libertăţi, din oricare sat, din oricare oraş, din orice colibă şi din orice bordei s-ar fi ridicat protestări vehemente împotriva anexării Basarabiei” 47

Şi tonul *Manifestului P.S.D. din România* – al cărui preşedinte era la acea dată acelaşi Cristian Rakovski – era la fel de vehement la adresa imperialismului rusesc. În

acest *Manifest* se spunea:

„Tovarăşi! *Cetăţeni*! *Peste câteva zile se împlinesc o sută de ani de când imperialismul moscovit şi-a anexat un teritoriu străin, locuit de populaţie românească*.

Săvârşind această cucerire, ţarismul rusesc era consecvent cu trecutul său.

Războiul şi cucerirea au fost întotdeauna o manifestare normală a imperiilor absolutiste şi semiasiatice, ca Rusia" 48

Apelul vorbea în continuare de năzuinţa Rusiei de a ajunge la Mediterana, fapt pentru care trebuia să cucerească Bosforul şi Dardanelele:

„Dar drumul spre Constantinopol duce în Europa prin România şi Bulgaria.

Iată cum ţara noastră a fost condamnată să fie indicată ca primă victimă a cuceririi ruseşti.

[...] *Sub pretextul mincinos de a emancipa micile popoare balcanice de sub jugul turcesc, Rusia nu urmărea în realitate* decât *cucerirea Balcanilor, a strâmtorilor şi ieşirea la marea caldă*" 49.

Părăsind România pentru a se alătura revoluţiei ruse, doctorul Rakovski a părăsit brusc şi poziţia sa din 1912, abordând în aceeaşi problemă, în ciuda tuturor evidenţelor pe care el le susţinuse şi a apelurilor la sentimentul naţional, în noile sale calităţi de preşedinte al Ucrainei Sovietice, apoi de ambasador sovietic la Londra, una diametral opusă. Mai mult decât atât, în ciuda afirmaţiilor sale de la care nu trecuseră decât 10 – 12 ani, el pleda pentru noile cauze expansioniste pe care le reprezenta, cu aceeaşi convingere cu care pledase împotriva imperialismului rusesc, în 1912.

Presa românească a timpului s-a ocupat pe larg de această atitudine duplicitară a lui Rakovski-socialistul şi Rakovski-reprezentantul Rusiei sovietice exact în această perioadă, când avea loc şi o ofensivă ideologică prin

Komintern, pentru a se crea premisele anexărilor ulterioare, pe plan diplomatic, Rusia Sovietică agita *chestiunea Basarabiei* în diverse foruri internaţionale, în polemici de presă etc. Unul din reprezentanţii intereselor sovietice în aceste foruri era, fireşte, fostul preşedinte al P.S.D. din România, Cristian Rakovski.

Atitudinea opiniei publice din România, a presei democrate, era exprimată în numeroase luări de poziţie. Următorul articol de Constantin Bacalbaşa credem că le sintetizează pe toate:

„[…] Domnia sa nu se mărgineşte a califica drept o crimă răpirea celor trei judeţe basarabene de către Rusia ţaristă, dar şi-a luat chiar angajamentul, în numele Partidului Socialist Român ca să sădească în sufletul românilor din Basarabia speranţe de viitor.

Iar astăzi, când minunea întâmplării istorice a voit ca aceste speranţe să fie îndeplinite, cum trebuie judecată acţiunea doctorului Rakovski, care astăzi, atât la Viena, cât şi la Londra, s-a înscris împotriva atâtor speranţe şi a luat asupra-şi ca să apere ceea ce numea domnia sa la 1912: o crimă?

Dacă scriu aceste rânduri, nu o fac numai spre a lua apărarea dreptului sfânt al României faţă de pretenţiunile Rusiei roşii imperialiste şi nu o fac nici numai spre a trimite un curent de deşteptare către muncitorimea romanescă, dar le scriu spre a răspunde chiar invitaţiunii domnului doctor.

Scrisoarea ce mi-a trimis la 22 februarie 1913, cuprindea următoarele rânduri: «Dacă îţi vei da osteneala să citeşti, ne vei judeca în viitor cu mai multă dreptate.

Fiindcă domnul dr. Rakovski, astăzi primul delegat al Rusiei la Conferinţa de la Londra, a făcut apel la judecata mea de viitor în ceea ce priveşte patriotismul său românesc, îi îndeplinesc dorinţa: doctorul Rakovski nu pune convingere în actele sale. Ori la 1921 nu era bun

român, ori acum nu este sincer apărător al Rusiei Sovietice.

*Pentru noi, românii, faptul că guvernul de la Moscova a însărcinat tocmai pe doctorul Rakovski să ceară restituirea Basarabiei sau plebiscitul în Basarabia, a fost o providenţială aberaţie. F*iindcă *punerea în contradicţie a primului delegat rus, ne slujeşte tot atât de mult ca şi dreptul nostru istoric*.

Masele muncitoare din România, ţărănimea basarabeană, cât şi opinia publică europeană au încă un prilej ca să judece moralitatea politicei Rusiei Sovietice" 50

Desigur că nu toţi socialiştii care se *afilează* la tezele Kominternului, devenind astfel membri ai P.C.d. R., prezentau o schimbare la faţă tot atât de spectaculoasă, cum s-a putut vedea la dr. Cristian Rakovski.

La acelaşi miting de la sala Dacia, din 1912, în cadrul căruia dr. Rakovski condamnase imperialismul rusesc, a luat cuvântul şi bătrânul socialist basarabean, care se trăgea dintr-o veche familie de boieri pământeni, Zamfir C. Arbore. Fiica acestuia, dr. Ecaterina Arbore, a emigrat după 1921, la început de bunăvoie, apoi forţat, expulzată fiind de autorităţile române.

La diverse alte adunări socialiste îi aflăm pe viitorii participanţi la fondarea partidului comunist, precum Gh. Cristescu sau Al. Dobrogeanu-Gherea, alături de: I.C. Frimu, Constantin Mille, M. Gh. Bujor, Ilie Moscovici, I.C. Vissarion, Toma Dragu.

Este evident că anume comuniştii „socialişti" au fost cei care după *afiliere* – despre care ştim cum a fost obţinută – ciocnindu-se direct de tezele Kominternului, chiar dacă iniţial, formal, le-au acceptat, treptat au ajuns tot acolo unde trebuiau să se afle de la început: la repudierea lor. Prin aceasta ei au intrat în mod inevitabil în conflict, pe de o parte cu Kominternul, iar pe de alta, cu

partidul „exterior” şi mai insignifiant ca număr de membri, dar cu conducători la putere, întrucât aveau binecuvântarea celor care-i inventaseră. Acest conflict a grăbit sfârşitul Partidului Comunist din România („Socialist”).

Ceea ce a urmat, în istoriografia oficială se numeşte laconic *„înlocuirea în bloc a întregii conduceri a partidului”*, fapt fără precedent, petrecut la Congresul al IV-lea al P.C.d. R.

Înlocuirea lui Gh. Cristescu din funcţia de secretar general al partidului se produsese deja la Congresul al III-lea, care a avut loc în septembrie 1924, la Viena. Secretar general a fost *ales* atunci Köblös Elek, dar unele surse menţionează drept conducători, *de fapt*, pe Mihail Macavei (*comunistul milionar*, cum îl numeau unii) şi H. Sternberg, instructor al Kominternului, fără personalitate şi longevitate politică51.

Cauza care a dus la înlocuirea lui Gh. Cristescu din conducere, apoi la excluderea sa definitivă din partid, a fost atitudinea în problema unităţii naţionale, dezacordul său cu tezele Kominternului. Gazeta *Socialismul*, nr. 10 din 15 martie 1925 scria:

„[…] Gh. Cristescu, fostul secretar al partidului şi membru supleant în executiva Internaţionalei Comuniste, este pus la index de directoriul partidului comunist. Directoriul îi reproşează, între altele, lui Cristescu: 1) Că dânsul şi partizanii lui n-au fost arestaţi în ultimele arestări mari, cu toate că au luat parte la congresul clandestin. 2) Că Cristescu n-a intervenit în niciun fel pentru apărarea celor închişi. 3) Că a primit cadou de la primărie un chioşc în Piaţa Mare, pentru care concurau 300 de negustori şi care, de obicei, nu se dă decât la favoriţi. 4) Că are o atitudine naţionalistă în chestia Basarabiei. (subl. ns.).

Toate acestea şi încă mai multe altele le spun cei din

stânga comunistă lui Cristescu.

Cristescu, izolat, numit domn *de membrii directoriului şi de salariaţii lor, umblă acuma prin ţară să-şi facă un „partid comunist independent”*.

Aşteptăm pentru curând ca şi Cristescu, la rândul lui, să ne dea motivele pentru care să despărţit de feţele cinstite ale directoriului”. (Nota era publicată la rubrica *Informaţiuni*).

De altfel, în nr. 11 din 25 martie 1925 al aceleiaşi gazete, se spunea:

„Comitetul executiv al Internaţionalei Comuniste, a confirmat Hotărârea directoriului P.C.d. R., prin care fostul secretar (general) *al acestui partid, Gh. Cristescu, este exclus din Partidul Comunist din România*.

Gh. Cristescu, care era şi membru în comitetul executiv al Internaţionalei Comuniste, în locul lui Troţki, a fost înlocuit cu un membru al directoriului”.

În sfârşit, în numărul 19 din 13 mai 1925, se precizează:

„La procesul comuniştilor, Mihail Cruceanu a întrebat pe comisarul regal, cum se face că dânsul, Cruceanu, care era la început apărător în acest proces, a devenit peste noapte acuzator? *Ştiam şi noi că Cruceanu şi Cristescu vor fi acuzaţi în acest proces, fiind în divergenţă cu ceilalţi în chestia Basarabiei*”.

Gazeta menţionează, de asemenea, declaraţia de la proces a lui Mihail Cruceanu, după care *„Comuniştii nu admit ocupaţie străină în ţară*!”

Congresul al IV-lea al P.C.d. R. s-a ţinut la Harkov, între 28 iunie şi 7 iulie 1928. El fusese convocat iniţial ca o conferinţă de către comitetul executiv al Internaţionalei a III-a. Probabil că nici nu a fost altceva decât o conferinţă, datorită numărului restrâns de participanţi. Scopul l-a constituit *înlocuirea în bloc a conducerii partidului*, de fapt, consfinţirea lichidării Partidului Comunist din

România („Socialist”) şi a înfiinţării noului partid „exterior”. Din acest punct de vedere, Congresul al IV-lea era de fapt unul de constituire, din nou.

În fruntea noului partid a fost numit Vitali Holostenko, participant la Congresul I din 8 mai 1921 şi care votând pentru *afilierea* fără rezerve, a fost şi el implicat în procesul din Dealul Spirii. În mişcarea socialistă nu era prea vechi: intrase abia în 1920. După amnistia din 1922 a părăsit definitiv ţara, iar la data înscăunării sale ca secretar general al P.C.d. R., era membru al comitetului central al P.C. (bolşevic) al Ucrainei. Rakovski probabil că nu era străin de ascensiunea lui Holostenko.

Fenomenul înlocuirii *în bloc* a conducerii partidului, de fapt a substituirii unui partid prin altul, are mai multe semnificaţii majore, dintre care trei dorim să le evidenţiem: 1. Pentru prima dată de la 1714, când Ţările Române erau sub suzeranitatea Porţii, are loc o *mazilire*, în cea mai curată manieră turcească. Deşi nu era vorba de un partid aflat la putere, nici măcar cu o existenţă legală în ţară, simplul fapt că afecta o organizaţie *pentru* România şi existentă în interiorul ţării, creează un precedent. Faptul se petrece în plină independenţă a ţării; 2. *Mazilirea* este prima măsură a stalinismului, vizând o autoritate românească. Ea prefigurează anii 1944 – 1964; 3. Dominarea stalinistă a României a început prin crearea unui partid comunist *proprietate* a lui

Stalin. Partidul anterior, *afiliat* doar, nu mai corespundea pretenţiilor sporite de aservire.

Astăzi, când P.C.R. poate să aprecieze lucid evenimentele trecutului, cu atât mai mult cu cât el, cel ce deţine monopolul puterii, este varianta naţională a celui de-al treilea partid comunist, cu atât mai stranie apar lipsa de sinceritate şi mistificarea adevărului asupra celor petrecute în 1928. Conducătorul de astăzi al partidului

elogiază Congresul a IV-lea, printr-o curată vorbărie goală52.

Congresul al V-lea al P.C.d. R., care a avut loc în decembrie 1931, este şi el tot unul al partidului „exterior”. Istoriografia oficială nu este darnică în amănunte nici asupra lui, deşi îl consideră ca fiind, în ordinea importanţei, al doilea după cel de la 8 mai 1921. Nu se menţionează decât rareori că s-a ţinut la Moscova, după cum nu se dau alte amănunte cu caracter organizatoric, în afara celui privind numirea lui Alexandr Stefański, „membru al P.C. Polonez” (sic!), în calitate de secretar general. (Vezi *Addenda*: *Secretarii generali ai partidului*).

Este adevărat că şi Congresul al V-lea, alături de cel de-al IV-lea este criticat pentru faptul că într-o serie de hotărâri, *„[…] România a fost apreciată în mod greşit ca „un stat tipic cu mai multe naţiuni” creat pe baza „ocupării unor teritorii străine” Apreciindu-se nejust procesul de formare a statului naţional, în aceste documente se stabilea sarcina desfăşurării unei permanente şi intense activităţi în vederea aşa-zisei „eliberări de sub imperialismul român” a popoarelor asuprite, pe baza principiului dreptului naţiunilor la auto-determinare până la despărţirea lor de statul existent. Introducerea în documentele partidului a lozincii autodeterminării până la despărţirea de statul unitar, indicaţiile date partidului* (de cine? n.n.) *de a lupta pentru ruperea de România a unor teritorii* (care erau acelea, nu se spune nici peste trei decenii! n.n.) *locuite, în covârşitoarea lor majoritate, de români, nu ţineau seama de condiţiile concrete ale României, stat unitar. Ele erau profund greşite, îndemnau, de fapt,* (pe cine îndemnau? n.n.) *la dezmembrarea statului naţional şi la destrămarea poporului român”* 3

Urmează justificările, tezele şi lozincile apreciate doar ca eronate, indicaţii „necorespunzătoare” etc.

Cu toate *lipsurile* şi *greşelile*, congresul a avut şi

părţi bune, chipurile ar fi *maturizat ideologic şi politic* clasa muncitoare şi ar fi grăbit procesul „[…] *de întărire organizatorică a partidului, făcând să crească rolul* (!) *partidului comunist în organizarea luptelor sociale viitoare…”* 54 Dacă se întărea aşa de bine, încât începea să semene cu betonul armat, atunci de ce se critică numirea lui Stefański, „membru al P.C. Polonez”, în fruntea lui?

Tot în textele oficiale de partid, acest congres este elogiat pentru elaborarea premiselor teoretice şi practice privind „desăvârşirea revoluţiei burghezo-democratice şi trecerea la revoluţia socialistă”. Acoperită de un adevărat mister rămâne viziunea de atunci a partidului asupra etapei imediat anterioare şi anume, a cuceririi puterii. În ce mod şi în ce împrejurări istorice vedea el potrivit să aplice mijloacele violente, la care, conform teoriei, urma să apeleze, pentru a cuceri puterea? La această întrebare, nici atunci, nici astăzi, nu s-a dat niciun fel de răspuns.

De altfel, poate ar fi fost şi inutil. Că momentul respectiv urma să sosească, nu exista niciun dubiu, altminteri nu avea rost să se discute despre stadiul următor preluării puterii: desăvârşirea revoluţiei burghezo-democratice şi trecerea la revoluţia socialistă.

O dezbatere purtată de Moscova despre stadiul în care se afla România, după o lovitură de stat „revoluţionară”, chiar şi prezumtivă, indică faptul că problema modului prin care avea să ajungă la putere, partidul nu şi-o prea punea, întrucât aceasta nu era treaba lui, ci a *tovarăşului* Stalin, din ce în ce mai sigur pe forţa sa. Deşi, la aceeaşi oră, ca şi mai târziu, nicio analiză realistă a situaţiei din interior, făcută de o minte lucidă, nu lăsa loc pentru posibilitatea unei asemenea răsturnări de situaţii, petrecută în deceniul următor. Doctrina aplicată atât în România, cât şi în celelalte ţări est-europene, prin impunerea cu ajutorul forţelor armate a partidelor comuniste la conducerea acestor ţări, pentru ca prin ele,

Stalin să-şi asigure dominaţia, nu era, după 1944, inspiraţia de moment a unor minţi iscusite, ci adaptarea la situaţia concretă a unei doctrine elaborată cu cel puţin 15 ani mai devreme şi păstrată la congelator, pentru a fi scoasă la nevoie.

La Congresul al VII-lea al Kominternului (25 iulie-20 august 1935), delegaţia română nu mai cuprindea decât „exteriori", membri în conducerea unui partid complet stalinizat, deocamdată *gropar* nu al capitalismului din ţară, ci al partidului comunist rival.

Aceştia erau: Boris Stefanov (conspirativ, Draganov, Dragu), N. Goldberger

(Ardeleanu), Vanda Nikolski (Elena Feodorovna Nikolskaia), Marcel Pauker (în România îşi semna articolele cu pseudonimul Protiv, însemnând în ruseşte „Contra", acum devenit Marin Stepanovici Semionovici), cu drept de vot deliberativ. Au mai participat: N. Dubiński (M. Goreţki) şi Manea Erlich (Elena Feodorovna Maiakovskaia). De ani de zile, nicio personalitate. Se creează impresia că acest partid era o tragicomedie, în care rolurile diferitelor personaje erau repartizate unor interpreţi nimeriţi întâmplător pe acea scenă politică, toţi jucau în travesti şi că de aceea avea fiecare câte două nume. Regizorul, aflat undeva în spate, le manevra ca pe nişte manechine, după cum îl inspira momentul şi dispoziţia.

Plictisit de lipsa de perspicacitate a jocului, Stalin se decise să încheie socotelile şi cu acest partiduleţ şi eventual să inventeze altul, de data aceasta mai realist, în interiorul României.

Cum în deciziile sale era neclintit, curând din Partidul Comunist din România („exterior"), nu mai rămase nici măcar numele.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA („INTERIOR";

Ceea ce funcţiona în România ca organizaţie

comunistă în anii treizeci, semăna prea puţin cu partidul fondat la începutul deceniului anterior.

În ţară, există reminiscenţe ale fostului partid comunist, compus în mare parte din intelectuali şi oameni din stratul de mijloc. Unii îşi păstrează convingerile, dar nu mai sunt organizaţi. Şi aceasta, nu din pricina *Legii Mârzescu* din 1924, ci din pricina Kominternului, care le cerea să atace în mod direct unitatea naţională. Abandonând fostul partid comunist „socialist", cei care şi-au păstrat convingerile rămânând la stânga, fie că vor fi independenţi, fie că au revenit în rândurile socialiştilor, care şi-au reorganizat rândurile, formaţia lor numindu-se acum Partidul Social Democrat.

Partidul comunist există numai în exterior, la Moscova. Dacă fiinţa lui se simte în ţară, aceasta se petrece însă numai pe planul obsesiilor politice şi militare ale comanditarilor săi.

Abia pe la începutul anilor treizeci se poate vorbi din nou de o organizaţie comunistă în interiorul ţării. Momentul este marcat şi de istoriografia oficială de la Bucureşti şi el ar fi urmat de ceea ce se numeşte „*izbucnirea luptelor fracţioniste*".

Plictisit de jocul fără nicio eficienţă de-a partidul comunist, la centru, Stalin îşi dă brusc seama că totuşi ar fi mai bine să-l aibă la faţa locului, chiar dacă în sistemul de comandă nu va introduce modificări.

Niciun congres nou nu consfinţeşte apariţia acestui nou partid. Evenimentul a fost însă grăbit de rivalitatea dintre diverşi lideri şi chiar grupuri, chestiunea deranjându-l pe Stalin, care se vedea jenat în punerea în aplicare a planurilor sale.

Momentul este descris de istoriografia oficială şi anume, de această dată, prin pana unuia din numeroşii „doctori pe puncte" ai familiei Ceauşescu şi anume a lui Ilie Ceauşescu:

„Preocuparea intensă a P.C.R., (deci nu a P.C. din România! Şi care P.C.R., când autorul însuşi evocă luptele fracticide? n.n.), *de a pune capăt luptelor fracţioniste a primit şi sprijinul Internaţionalei a III-a.* (Evidentă disensiune între cei doi fraţi Ceauşescu, întrucât celălalt na vorbit niciodată de sprijin, ci dimpotrivă, de piedicile create de Komintern! n.n.). *Aceasta a adoptat în august 1930 o rezoluţie care condamna luptele fracţioniste şi a pregătit Congresul al V-lea al P.C.R. Conducerea provizorie din care făceau parte printre alţii*, (printre care „alţii”? n.n.), *C. Pârvulescu*[6], *Lenuţa Filipovici* (ulterior lichidată. N.n.), *Gh. Stoica şi alţii* (sic!), *sprijinită de cadrele de nădejde* (sic!) *ale partidului, a trecut la restabilirea unităţii acestuia*” 55 La aşa partid, aşa istoric!

Autorul menţionat nu este prea darnic în amănunte concrete, dar aflăm totuşi că nu s-a putut fără înlăturarea „din conducerea partidului” a elementelor „fracţioniste”. De asemenea, ni se spune că *„au fost anulate hotărârile luate de grupările fracţioniste”* 56, dar nu se precizează care anume. Aflăm că nu au fost create „noi” organizaţii regionale, *„organizaţiile de partid au fost refăcute”* 57

Partidul Comunist din România („Interior”) este consfinţit. Conducerea lui reprezintă un organism de sine stătător faţă de conducerea „exterioară”, la această dată încă în activitate.

Istoricii oficiali vorbesc despre perioada 1934 – 1938, când se încheie existenţa fizică a majorităţii membrilor conducerii P.C.d. R. („exterior”), seceraţi de gloanţele plutoanelor de execuţie ale lui Stalin-Beria, de două conduceri oficiale ale „partidului”, o recunoaştere de facto a existenţei paralele a celor două formaţii pentru România. Astfel, pentru partidul „exterior”, cu sediul „în

---

6 Acelaşi C.Pârvulescu, care de la tribuna Congresului al XII-lea (1979), cum se va vedea, l-a criticat pe N. Ceauşescu pentru neruşinatul cult al propriei persoane.

străinătate”, la Harkov, apoi probabil la Moscova, exista un birou politic în care au activat: Alexandr (în alte lucrări, Alexandru) Danieliuk-Stefański (Gorn), Boris Stefanov – şi el fost secretar general al comitetului central – Lenuţa Filipovici, Nicolae Goldberger, Vanda Nikolski, Eugen Iakubovici, Emil Hallţki.

Partidul paralel („interior”), funcţionând în ţară, era condus de un secretariat al comitetului central, din care au făcut parte *„în unele cazuri cu întreruperi”*, Gavrilă Birtaş, Lucreţiu Pătrăşcanu, Bela Brainer, Gheorghe Crosnev, M. Diaciuk-Dăscălescu, Gheorghe Dumitru, Ştefan Foriş, Dimităr Ganev, Ilie Pintilie, Constantin Pârvulescu, Ion Popescu-Puţuri, Alexandru Sencovici, Gheorghe Stoica ş.a.58 Este perioada când în interior activa Ana

Pauker, al cărei nume, în mod suspect este trecut sub tăcere, ca şi ale altora, din motive diferite, dar şi perioada când se pun bazele viitoarelor relaţii de fidelitate sau de duşmănie între comuniştii care se polarizează din ce în ce mai evident în grupări adverse. Desfăşurările din următorul deceniu îşi au originea în aceste începuturi, despre care lucrările actuale păstrează tăcerea.

Desigur, nu numele oamenilor sunt elemente determinante, însă şi acestea sunt dovada că avem de-a face cu un partid făcut din nou. În primul rând, că nu vom mai afla de acum înainte, cel puţin până la 23 august 1944, în prim plan, niciun lider comunist-socialist. Nu vom întâlni nici nume de „exteriori”. Nu vom mai întâlni în conducere intelectuali. Acestora li se va da rolul de susţinători prin presă ai *cauzei* şi – câţi vor fi fost! – de teoreticieni.

Stalin aşază în fruntea noului său partid „interior” oameni tineri, fără prea multă cultură, muncitori „din producţie”, cum ar spune astăzi aceşti foşti lucrători şi calfe, ajunşi oameni de stat cu morgă şi guler scorţos, dornici să se afirme în acţiuni şi activităţi care să-i recomande drept conducători ridicaţi din popor şi

cunoscuţi de el. Din acest punct de vedere, partidul va avea un caracter mai pregnant proletar, trăsătură inaugurată de Stalin şi păstrată cu sfinţenie până astăzi, fiind astfel un partid atât „interior", cât şi *muncitoresc*. Aceste două trăsături l-au recomandat pentru a deveni dominant şi învingător al celorlalte variante de partid şi curente rivale.

Fireşte, acelaşi Komintern şi tot Stalin, în ultimă instanţă, au decis până la urmă, cine se va afla în fruntea noii sale creaţii pentru România.

Un muncitor, intrat în partid în 1929, va deveni conducătorul României stalinizate, acelaşi care va face un gest de independenţă pentru a se elibera de sub tutela stalinismului. Numele lui este Gheorghiu-Dej.

Deocamdată, el se afirmă ca unul din organizatorii unor greve de la Atelierele C.F.R. din oraşul Dej, de la care îşi va lua şi al doilea nume, şi din capitala ţării. Aceste acţiuni îi vor croi drumul spre conducerea partidului. În anii treizeci va fi membru în comitetul central.

Iată cum descrie un martor ocular, în anul 1933, contribuţia sa la organizarea grevelor:

„[...] *CURIERII DIN ŢARĂ. Un altul, Gheorghiu, a fost până acum câteva luni de zile, lucrător la căile ferate, la Galaţi, apoi trimis sau mutat confidenţial la Dej. Era probabil un interes pentru căile ferate, însă fără să se servească de acest Gheorghiu, care a provocat o grevă care a dus apoi la desfiinţarea atelierelor.*

Imediat după închiderea atelierelor de la Dej, acest Gheorghiu a umblat toată ţara, pe la toate atelierele, cu ştirea direcţiei generale C.F.R., cu ştirea ei, pentru că a fost ţinut prezent şi nu a fost concediat. Şi la fiecare atelier a agitat populaţia muncitorească, pregătind astfel această grevă care s-a întâmplat la Bucureşti şi în alte părţi „59

Partidul comunist interior are un caracter

muncitoresc, dar numai prin proveniență liderilor lui. Muncitorimea nu se simțea atrasă de lozincile acestui partid, în linii mari, același.

„Mișcarea comunistă nu a adus îmbunătățiri muncitorilor – scria în acea epocă Lothar Rădăceanu – *și de aceea ei nu o urmează*. […] *Fiindcă mișcarea comunistă nu este în România o mișcare muncitorească, de clasă, ci în primul rând, o mișcare politică pusă în slujba diverselor parole emise de Internaționala Comunistă. Când citești manifestele comuniștilor găsești în ele, mereu repetate, revendicări lipsite de orice interes muncitoresc, „Plebiscitul în Basarabia și realipirea (ei) la Rusia sovietică”, „Dreptul provinciilor noi de a se dezlipi de România”* etc., etc. *Și aceasta într-o vreme de criză și de dictatură* (sic!), *când adevăratele probleme muncitorești au mai puțin decât oricând un caracter național, când ceea ce îi trebuie muncitorimii sunt în primul rând*: *libertate, pâine și* muncă” 60

Parolele Kominternului făceau ca Partidul comunist să aibă, în continuare, un caracter de sectă. La urma urmelor, pe Stalin îl interesa mai puțin numărul de aderenți, cât faptul că instrumentul planurilor sale trebuia menținut în perfectă stare de funcționare. Caracterul lui de sectă îl făcea de negăsit pentru eventualul adept, dornic de a se înscrie în rândurile lui, fiind perioade când starea de spirit comunistă era întreținută cu precădere în celulele închisorilor, unde comuniștii aveau libertatea să se manifeste mai mult sau mai puțin neîmpiedicat, întrucât nu mai reprezentau o amenințare la unitatea statală sau la orânduirea socială existentă.

Legendele pe care și le-au creat despre ei înșiși mai târziu, când comuniștii de atunci au obținut puterea, conțin cel puțin în privința dificultăților pe care le-au întâmpinat până să găsească un fir care să-i conducă la partid, o bună doză de adevăr: partidul comunist era

invizibil.

Iată de pildă, cum a fost descris primul contact al lui Gheorghiu-Dej cu partidul căruia avea să-i ajungă conducător, relatare datând din 1946:

*„*Se *întâmplă în acest timp, un fapt în aparenţă neînsemnat, dar care avea să fie o cotitură în viaţa lui Gheorghiu. Într-o noapte, găsi pe drum o hârtie mototolită. Era un manifest al partidului, lansat cu ocazia împlinirii unui an de la masacrul* (sic!) *de la Lupeni.*

Gheorghiu îl studiază cu atenţie, îşi însuşeşte conţinutul (sic!) *şi se hotărăşte să intre în partidul care corespundea aspiraţiilor sale.*

Îl caută, dar nu-lgăseşte […].

Peste câteva zile, când la sindicat a avut loc aniversarea Lupenilor.

Gheorghiu caută să observe care dintre vorbitori avea să vorbească în sensul manifestului. În felul acesta va şti că acela-i comunist şi va lua legătura cu dânsul […]. *Numai că speranţele nu s-au împlinit: niciun muncitor nu cuvântă în sensul manifestului”.*

Atunci, spune mai departe naratorul, vorbi el în spiritul manifestului.

„A doua zi, în atelier, un muncitor care-l ascultase vorbind, îi strânse mâna” 61.

Acesta era un oarecare Mitică Teodosiu, care l-a pus în legătură cu organizaţia clandestină a partidului.

Fenomenul marcat prin numirea unei conduceri *muncitoreşti* în fruntea formaţiei comuniste interioare este pe de altă parte continuat de efortul de atragere în rândurile ei a cât mai multor muncitori, ceea ce era normal pentru o grupare politică ce-şi asumase sarcina de a conduce proletariatul, care însă se încăpăţâna să nu-l urmeze.

Politica de cadre muncitorească, indiferent de fazele prin care a trecut partidul şi de denumirile pe care le-a

purtat, începe în anii treizeci. Mai târziu, Dej nu va face decât să continue, prin propulsarea în cele mai însemnate funcţii de partid şi de stat, alături de oameni capabili, a unor cvasianalfabeţi, dar cu origine *sănătoasă*, incapabili de a-şi părăsi condiţia antiintelectuală iniţială, cu urmări atunci încă imprevizibile pentru viitorul ţării. Cei mai mulţi aveau întâiul contact cu primele cunoştinţe şcolare în închisoare, unde o organizare bună le transformase în şcoli de cunoştinţe generale. (O întreagă literatură s-a scris în primii ani de după 1944 despre felul în care comuniştii transformaseră închisorile în adevărate *universităţi de partid*, de fapt, în şcoli de alfabetizare).

Este probabil ca Stalin să-şi fi dorit acest partid „interior" şi *muncitoresc*, întărit cu cadre autohtone, dintr-un sentiment antisemit. Faptul că era o replică a P.C.R. („exterior"), cu conducere proprie, în cea mai mare parte compusă din persoane de origine evreiască – ca şi partidul însuşi – partid lichidat în 1937 (şi care a renăscut din propria cenuşă abia în timpul războiului, din raţiuni noi) nu este numai o pură speculaţie.

Când în parlament, la discuţia pe marginea mişcării greviste din februarie 1933, A.C. Cuza, într-un schimb de replici cu reprezentantul P.S.D., pretindea că *„agitatorii comunişti sunt jidani"* 62, forţele de dreapta din România nu aveau cum să observe tendinţele abia sesizabile ale noii *politici de cadre* din Partidul Comunist din România. Iar începutul, timid ca orice început, îl reprezenta formarea unui grup din ce în ce mai bine închegat de lideri autohtoni, atei ortodocşi, catolici sau protestanţi, prin nimic deosebiţi în docilitatea faţă de *sloganurile Kominternului*, privind dezagregarea patriei lor, de tovarăşii lor din partidul „exterior", adepţi ai aceluiaşi materialism, proveniţi din cultul mozaic.

Nimeni nu avea de unde să ştie atunci că Stalin alegea tocmai oamenii care aveau să pună mai târziu baza

unui comunism naţional şi a unui *naţionalism de partid* care va da roade abia peste 30 – 40 de ani.

Preţul plătit de toţi aceşti lideri tineri, săraci, lipsiţi de orice ştiinţă de carte, a căror singură bogăţie era *credinţa în partid*, care îi va duce la victorie, adică la conducerea destinelor ţării, a fost slugărnicia lipsită de demnitate şi de orice sentiment patriotic, faţă de orice lozincă şi indicaţie emanată din cabinetele centrului.

Dacă atunci ar fi găsit forţa necesară să le respingă, P.C.d. R. („interior") ar fi folosit şansa ivită de a deveni ceea ce afirma că este şi anume, dacă nu avangarda clasei muncitoare româneşti, cel puţin reprezentantă a ei.

În 1933, când Partidul Social Democrat, dezbinat de lupte interne, se divizase din nou, momentul a fost prielnic pentru partidul comunist de a demonstra că este capabil să-i conducă pe muncitori în revendicările lor, indiferent din ce partid aceşti muncitori ar fi făcut parte. Aceasta se petrecea când partide puternice şi cu prestigiu, înainte de toate cele de guvernământ, nu numai că nu căutau soluţii serioase şi favorabile muncitorilor pentru rezolvarea crizei, ci dimpotrivă, aşa cum s-a întâmplat cu guvernul naţional-ţărănesc, aflat atunci la conducerea ţării, a trecut la represiunea armată.

„Iar dacă la Ploieşti şi la Atelierele C.F.R. s-au produs mişcării muncitoreşti de o intensitate mai mare, cauza lor nu au fost atât agitaţiile comuniste, ci [...] *situaţia intolerabilă de exploatare şi nedreptăţire a muncitorimii.*

Numai aşa se explică faptul că întreaga muncitorime, fără excepţie, s-a raliat acţiunii, chiar şi muncitorii liberali şi naţional-ţărănişti, care sunt destul de numeroşi la Ploieşti şi, în general, la căile ferate" 63

Dar şansa de a reprezenta cu adevărat clasa muncitoare din România, ivită în 1933, când un grup de comunişti a preluat conducerea mişcărilor greviste, a fost

ratată definitiv, tot prin ei.

Ocazia de a respinge tezele Kominternului, condiţie iniţială a acestei deveniri, nu a fost utilizată. O nouă conjunctură favorabilă nu se va mai ivi curând. Să fi reflectat ulterior unul din conducătorii grevelor la acele împrejurări optime? Poate nu întâmplător, pus în faţa unei noi asemenea conjuncturi, dar abia peste trei decenii, devenit conducătorul partidului şi al statului, Gheorghiu-Dej nu o va mai rata.

Este prea devreme să se vorbească chiar de la început de conştiinţă naţională la comuniştii români din partidul „interior" al anilor treizeci. Altminteri s-ar fi produs atunci şi ar fi răzbit la suprafaţă, chiar şi cu riscul de a fi intrat în conflict cu interesele sovietice, aşa cum s-a petrecut în anii şaizeci.

Condamnarea Dictatului de la Viena sau atitudinea antifascistă dintr-o anumită perioadă sunt adevărate şi de aceea anume aceste aspecte sunt supralicitate de istoriografia oficială de partid.

Atitudinea funciarmente patriotică cerea din partea acestui partid condamnarea răpirii Ardealului de Nord, în aceeaşi măsură cu condamnarea anexării de către U.R.S.S. a Basarabiei, nordului Bucovinei şi a ţinutului Herţa. Iar mai târziu, a neînsemnatei, dar valoroasei ca piatră de încercare, Insulă a Şerpilor.

Presa de partid ilegală din interior este un argument al acceptării fără niciun fel de discernământ a tezelor şi obiectivelor staliniste.

Scânteia, organul central al partidului „interior", al cărui prim număr se tipăreşte în 1931, reprezintă pentru perioada ilegalităţii, în cea mai mare parte, o colecţie de articole penibile, fapt pentru care nu au putut face obiectul nici măcar unei cât de sumare antologii, decât poate doar pentru a ilustra gradul de aservire a partidului faţă de tezele Kominternului.

Pe de altă parte, numeroasele publicaţii maghiare ce apăreau ilegal, reprezintă *traducerea în viaţă* a hotărârii adoptate la cel de-al V-lea Congres al Kominternului de a se *întări* activitatea comunistă printre ungurii din teritoriile pe care el le numea ca fiind *anexate*, cum s-a văzut, nu numai de România, ci şi de Cehoslovacia sau Iugoslavia.

Sub egida P.C.d. R. („interior") apăreau în mod ilegal o seamă de foi în limba rusă, fără îndoială tipărite în U.R.S.S., în cadrul campaniei de menţinere în actualitate permanentă a aşa numitei *probleme a Basarabiei* şi strecurate clandestin peste graniţă, unde erau difuzate de comunişti, printre basarabenii rusofoni.

În ceea ce priveşte conţinutul acestor publicaţii, este, credem, suficient să menţionăm câteva titluri din oricare foaie. Vom exemplifica prin cea intitulată *Comunistul*, care a apărut la Constanţa şi din care se cunoaşte un singur număr (probabil unicul): *Bandele colonialiste din Dobrogea asasinează*, *Imperialiştii români nu vor pact de neagresiune cu Uniunea Sovietică*, *Hotărâri bolşevice pentru construcţia socialistă* etc.64

De ce totuşi, se pune întrebarea, acest partid nu a găsit resursele şi decizia necesare de a deveni, pe lângă *interior* şi *muncitoresc*, de asemenea şi *românesc*?

Desigur, conştiinţa naţională a comuniştilor era încă departe de a se fi format. Dar probabil că pur şi simplu, liderii acestui partid nu doreau să respingă dependenţa lor de Komintern, deşi atunci era în puterea lor s-o facă.

P.C.d. R. („interior") nu era prizonierul politic al lui Stalin, aşa cum membrii de rând şi conducători ai celuilalt partid comunist, „exterior", erau cu toţii, statut de care probabil că şi-au dat seama când era prea târziu.

El era doar prizonierul propriilor sale erori ideologice.

Fenomenul, care se va repeta aproape identic în

vremea noastră, propune o variantă de răspuns: partidul a procedat la o autentică autoocupaţie ideologică, contrară intereselor ţării şi în ultimă instanţă propriilor sale cauze, din meschine calcule de grup.

Faptul că şi alte partide comuniste din numeroase ţări trăiau aceeaşi *autoocupaţie* ideologică benevolă, nu explică totuşi pe deplin fenomenul. Este posibil ca situaţia lui de partid concurat în exterior, să-i fi îndemnat pe liderii din interiorul ţării să renunţe la orice fizionomie proprie. Ei se vor simţi în permanenţă ameninţaţi, chiar atunci când la Moscova vor exista numai reminiscenţele unui partid „exterior", în poziţia lor de lideri.

Autoocupaţia ideologică este totodată avansul pentru venirea lor la cârma ţării în viitor. Toţi aceşti muncitori, ajunşi în fruntea unui partid cu totul nesemnificativ pentru eşichierul politic al anilor treizeci, ştiau prea bine că nu vor ajunge niciodată la putere, fie chiar şi prin violenţă, cu forţe proprii. În această privinţă era un consens tacit absolut între Stalin şi clienţii săi din partidul „interior". Aceştia din urmă sunt cu anticipaţie recunoscători celor ce aveau să le înmâneze cheile viitoarelor vile, palate şi limuzine de lux. În ochii lor, preţul nu mai conta.

Stalinismul din care s-a plămădit acest partid avea să constituie structurile de beton armat ale edificiului. Chiar şi după proclamarea autonomiei, dictaturile personale, puţine dar apăsătoare, imitând sau parodiind fără voie pe cea din coasta căreia s-au desprins, fără el s-ar fi prăbuşit demult.

TREI DIMENSIUNI STALINISTE ÎN FAŢA PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA

DIMENSIUNEA EXPANSIONISTA

Îndată după realizarea unităţii naţionale, România s-a văzut confruntată cu o situaţie efectiv nouă şi anume, cu imposibilitatea de a-şi consolida graniţele, din pricina zarvei ridicate în mod artificial de Rusia Sovietică asupra

problemei Basarabiei, apoi asupra tuturor teritoriilor unite cu ţara.

Ideologia, menită a justifica practici politice concrete, dubla mijloacele cele mai diverse utilizate de conducătorii de atunci ai partidului comunist (bolşevic) rus sau ucrainean, propagandistice, diplomatice sau militare.

România nu avea, în schimb, la dispoziţia sa decât posibilitatea de a evoca tratatele internaţionale şi forţa dreptului, care – vai! – aveau să se arate atât de neputincioase în faţa dreptului forţei.

Factorii care conduceau destinele României, în virtutea unei tradiţii de politică externă bazată pe justiţie, la rândul ei sprijinită pe tratate şi acorduri, nu osteneau să sublinieze aceste aspecte. Astfel, I.G. Duca, pe atunci ministru de externe, declara în 1924:

„România care şi-a realizat unitatea sa naţională, e în toată puterea cuvântului o ţară paşnică. Ea urmăreşte un singur scop şi anume, de a se consolida în interiorul graniţelor sale şi de a-şi asigura pacea pe baza tratatelor existente. Ea se sileşte îndeosebi să întreţie cele mai bune relaţii posibile cu vecinii săi. […] *E totuşi cu neputinţă de a restabili relaţii normale cu o ţară care nu vrea să recunoască graniţele. Legitimitatea punctului de vedere al României în ch*estiunea *Basarabiei e atât de vădită, încât niciun guvern român n-ar putea urma în această privinţă altă politică. Recunoaşterea Sovietelor nu este pentru România o chestiune teoretică, cum este cazul cu alte ţări.* În *repeţite rânduri noi am declarat că România nu are motive teoretice de a nu recunoaşte Sovietele. Atitudinea României atârnă numai de cea a Rusiei faţă de România"* 65

Aceleaşi aspecte le sublinia şi N. Titulescu, nevoit în calitatea sa de atunci, de ministru al României la Londra, să ia parte la o polemică în paginile publicaţiei *Manchester Guardian*, *„al cărei sfârşit a fost tăcerea completă a*

domnului dr. Rakovski” 66, apoi în revista engleză *Nineteenth Century*, precum şi în paginile ziarului *Epoca*, din Roma.

Într-o scrisoare adresată acestui din urmă cotidian, Titulescu pune accentul nu numai pe dreptul dreptului în legătură cu teritoriul românesc devenit subiect de litigiu, atunci când el nu putea, pe drept cuvânt, să fie dezbătut şi anume în epoca stăpânirii de către imperiul ţarist, ci tocmai când litigiul se rezolvase, ci şi pe implicaţiile largi, legate de ansamblul relaţiilor de bună vecinătate, pe care România era doritoare să le întreţină. Titulescu scria în 1924:

„Am susţinut în articolele precizate că Basarabia trebuie să aparţină României, mai întâi că e un pământ românesc de veci, care n-a fost separat de patria mumă decât un scurt timp, printr-o anexiune nedreapă a aristocraţiei ruse şi apoi, pentru că în 1918, prin liberă determinare a locuitorilor ei, ea s-a unit cu România, printr-un act de dispoziţie voluntară, care trebuie să aibă o mare valoare politică şi morală, din moment ce el a fost consacrat printr-un document internaţional […].

Eu sunt unul dintre cei care consideră că amiciţia ruso-română, supusă la încercări de veacuri, trebuie să supravieţuiască, oricare ar fi controversele momentului. Sunt dintre cei care cred că interesele comune ale Rusiei şi României sunt mult mai importante, decât *interesele speciale care le-ar putea despărţi*.

Dar pentru a putea atinge acest scop înalt, care corespunde atât intereselor ruso-române, cât şi marilor interese al păcii mondiale, trebuie să ne ferim a jigni interesele profunde ale unuia sau altuia din aceste două popoare.

Daţi-mi voie să citez un exemplu de ce nu trebuie făcut, pentru a grăbi reluarea raporturilor normale, aş zice bucuros, amicale, între ruşi şi români.

Domnul Rakovski, în articolul din 2 nov. al Epocii, *crez*ându-se *autorizat, probabil, de faptul că România era până la 1878 sub suzeranitate turcească, scrie că*: «*Rusia a cucerit Basarabia de la turci*.

Zadarnică şi dureroasă reamintire, când reamintim că acelaşi domn Rakovski publică în 1898, la Varna, la editorul K. Eustaţiu, o carte intitulată Rusia în Orient, din care extrag acest pasaj: «*Încă o dovadă a creştinismului fals al guvernului rusesc. Acesta, în schimbul ajutorului nepreţuit al românilor la Plevna, când Rusia, fără concursul acestora, urma să stea încă un an sub zidurile cetăţii, Rusia răpeşte Basarabia din mâinile proprii ale românilor şi acest fapt Rusia în contra Convenţiunii formale încheiate între ea şi România, în ziua de 4/17 aprilie 1877, conform căreia Rusia garanta integritatea teritoriului român.*»

Toate cele ce v-am scris, domnule director, nu micşorează sincera mea dorinţă de a vedea restabilită vechea amiciţie ruso-română" 67

Parafrazând spusele lui I.G. Duca privind caracterul teoretic al recunoaşterii Rusiei Sovietice de către majoritatea statelor europene, faţă de aspectul practic pe care acest act îl prezenta în cazul României, se poate spune că în privinţa diferitelor partide comuniste exista o situaţie aproape similară.

Dacă vom lua de pildă cazul Partidului Comunist Francez, acceptarea tezelor cominformiste privind caracterul *imperialist* al unirii de la 1918, avea mai multă sau mai puţină importanţă[7], în timp ce pentru Partidul Comunist din România acceptarea era similară unui

7 La începutul anului 1924, Camera franceză a ratificat unirea Basarabiei cu România. In dezbaterea care a precedat acestui act, Pioncaré declara: "E foarte ruşinos că bolşevicii reclamă moştenirea Imperiului rusesc!". Presa zilei a publicat printre altele şi schimbul de replici între Poincaré şi Marcel Cachin, acesta din urmă deputat al partidului comunist.

verdict asupra viitorului său, fiind aşadar de importanţă vitală pentru însăşi existenţa sa.

Faptele istorice demonstrează că Partidul Comunist din România a fost creat anume pentru a servi ca un berbece prin care să fie demolată unitatea naţională a ţării.

Partidul Socialist Democrat, radicalizat în 1918, îşi propunea cu mult înainte de formarea partidului comunist înlăturarea oricărei forme de exploatare şi construirea noii societăţi socialiste, *„călăuzindu-se de ideile socialismului ştiinţific”*. El se considera *„partid al clasei muncitoare”* care *„are istoriceşte chemarea de a înfăptui o nouă formă de organizaţie socială, prin socializarea tuturor mijloacelor de producţie şi de schimb”* 68 Încât ruperea Partidului Socialist pentru crearea P.C.d. R. nu a reprezentat, cum se spune, un *progres* sau o *treaptă superioară*, nici măcar o bătaie a pasului pe loc, ci doar o mişcare strategică a unui stat împotriva altui stat.

Desigur, în viziunea asupra mijloacelor de transformare a societăţii au apărut la început nuanţe, apoi diferenţe din ce în ce mai mari faţă de socialişti, în metodele politice aplicate, în legalizarea metodelor

---

"Poincaré: Este curios de a vedea azi pe bolşevici, revendicând moştenirea imperialistă a Ecaterinei a Il-a. (Exclamaţii şi protestări la extrema stângă. Vii aplauze pe celelalte bănci.)

D. Marcel Cachin: Sunt peste o sută de ani de atunci!

D. Poincaré: Eu credeam, domnule, că dreptatea nu se prescrie!".

Presa a remarcat că şi ceilalţi deputaţi comunişti din Cameră, Morucci şi Laffont, s-au situat în această problemă pe poziţii ostile României69.

Pata de pe trecutul şi conştiinţa Partidului Comunist Francez este cu atât mai ruşinoasă, cu cât Camera franceză s-a pronunţat fără echivoc asupra drepturilor inalienabile ale poporului român, în timp ce el, după cunoştinţa noastră, nu şi-a retractat până în prezent atitudinea de atunci, în această chestiune.

violente, a clandestinismului, în proclamarea legalităţii ilegalităţilor (chiar atunci când fiind la putere, *veghea* ca alţii să nu încalce legalitatea pentru a o face el mai abitir), dar mai ales, în înlocuirea democraţiei prin dictatură. Dar nu din pricina stringenţei impunerii unor astfel de procedee şi mai radicale în mişcarea muncitorească a fost organizat partidul comunist în ţara noastră. Era nevoie de un cal troian al noii vocaţii, devenită în scurt timp obsesie, aceea a expansionismului, ale cărui mlădiţe, în 1921, deja se întrezăreau. Şi el a fost inventat prin înfiinţarea partidului comunist.

Astăzi[8], când partidul îşi scuză trecutul, justificându-l exclusiv prin *„practicile greşite”* care i-au fost *„impuse din afară”*, o trăsătură esenţială a fiinţei sale avea să-i determine disponibilitatea sa definitivă – cel puţin până acum nedezminţită – la stalinism şi care se evidenţiază cu precădere: el şi-a asumat voluntar şi conştient rolul pentru care a fost creat, fără nicio constrângere iniţială. Acceptarea deliberată a acestui rol nu s-a petrecut însă în mod paşnic, ci printr-o luptă îndârjită, prin izolarea şi înlăturarea prin cele mai acerbe metode, descoperite de la începutul existenţei partidului, a oricărui membru din conducere sau din rânduri, care până la urmă se trezea la realitate. Transformările consecutive suportate de comunismul românesc, între care lichidarea P.C.d. R. („Socialist”) de la 8 mai 1921, care mai păstrase ceva din vechea mişcare, inclusiv pe vechii conducători, ca şi apariţia celor două partide ulterioare, unul pentru exterior, altul pentru interior, au fost determinate tot de obsesiile expansioniste staliniste, în care comuniştii români ba nu dădeau randamentul aşteptat, ba deveneau pur şi simplu inutili, din pricina priorităţii şi succesului obţinut pe alte căi şi anume, prin metode teroriste, prin mijloace diplomatice şi militare.

---

8 In 1978. (Nota redactorului Istoriei Stalinismului în România)

Un lucru este cert: indiferent de rezistenţa reală a multor comunişti „socialişti”, partidul, în ansamblul lui, serveşte de la înfiinţare ideilor expansioniste ale Rusiei Sovietice, împotriva propriei sale patrii. Lucrurile nu se petrec ca un simptom *stângist*, din epoca copilăriei comunismului cu tricolor, ci ca unul de structură şi de durată.

Toate formele pe care le-a îmbrăcat obsesia stalinistă a expansiunii au fost exprimate de toate cele trei partide comuniste *din* România, cu o dăruire, oricum, demnă de o cauză mai bună.

Cu totul întâmplător, Partidul Comunist din România era unul singur pentru toată România întregită, indiciu al unei recunoaşteri involuntare a unităţii ţării, „*Partidul este pe cale de a depăşi limitele vechii Românii şi de a se întinde în toată ţara*” 70, scria gazeta *Socialismul*.

Este poate singura recunoaştere până la 23 august 1944 a caracterului unitar al ţării.

Trebuie să facem însă o distincţie: nu comuniştii „socialişti” vor susţine obsesiile expansioniste ale Moscovei. O politică nouă se face mai întotdeauna cu nume noi. Chiar şi un document oficial cum era apelul *Pentru Basarabia, împotriva reacţiunii; către Federaţia partidelor social-democrate şi socialiste din România, către Consiliul General al Uniunilor Muncitoreşti din România*, în care se lămureau obiectivele partidului comunist privind Basarabia, este semnat *Pentru Comitetul executiv provizoriu al Partidului Socialist-Comunist*, nu de conducerea efectivă şi de secretarul general, Gh. Cristescu, ci de Marcel Pauker, „domnişorul”[9], şi de Constantin Ivănuş, cel care după 23 august fusese

9 Marcel Pauker avea origine burgheză, tatăl său fiind proprietarul ziarului Argus, ulterior vândut băncii Crisoveloni, "drept pentru care fiul îsi înjură tatăl în paginile ziarului Socialismul’, scria Lumea Nouă (nr. 32, 7 oct. 1923).

proclamat „erou al clasei muncitoare”. Diverse articole prin care partidul cerea anularea actului de la 1 decembrie 1918, prin care Transilvania s-a unit cu România, erau semnate de Timotei Marin (uneori cu pseudonimul Tima), de Gh. Moscu şi de alţii.

Scânteia ilegală din anii treizeci susţine aceste teze în numele întregului partid. Exponenţii ideilor expansioniste în presa de partid a anilor douăzeci, devin mai târziu lideri şi membri ai partidului „exterior”.

Partidul Comunist din România fusese necesar organizatorilor lui de la Harkov şi Moscova pentru a se putea crea astfel un pilon de sprijin în atingerea obiectivului care viza întreaga regiune a Balcanilor. Astfel a luat fiinţă *Federaţia Comunistă Balcanică*. Apelul cu care se încheia prima conferinţă a Federaţiei, clarifica obiectivele ei: *Luptaţi pentru Republica Socialistă Federativă Sovietică a Balcanilor*! 71.

În 1923, programul Federaţiei era definitivat. Din rezoluţia celei de a VI-a Conferinţe reieşeau cu claritate, atât intenţiile Rusiei sovietice faţă de România, cât şi sarcinile partidului comunist în atingerea cu maximă urgenţă a obiectivelor urmărite.

Astfel, în rezoluţia *Asupra problemei naţionale din România*, adoptată la conferinţă, nu se abordau aspectele sociale din ţara noastră, fie şi dintr-un unghi extremist, cum s-ar crede, ci obsesiile teritoriale sovietice.

În sânul *ţărănimii şi muncitorimii proletare din Basarabia*, despre care se spunea că „au *trăit prima perioadă a revoluţiei ruse*, *iar acum gem sub călcâiul dictaturii militare române* (sic!)” 72, se afirma într-un limbaj pe care partidul l-a împrumutat încă din acea perioadă de la stalinism că „*în fiecare zi creste manifestarea dorinţei lor puternice şi naţionalrevoluţionare de a se uni cu Uniunea Republicilor Sovietice Ruse*...” 73

Rezoluţia care ignora evident atât datele istorice, cât şi realităţile demografice ale provinciilor unite cu ţara, unde majoritatea o reprezenta populaţia românească, în ciuda maghiarizării forţate în Transilvania şi a rusificării în Basarabia, vorbea în continuare despre masele *„ţărăneşti şi muncitoreşti din Transilvania”* care *„suferă”*, *„*în *acelaşi chip”*, precum şi despre *„populaţia germană şi ucraineană din Bucovina şi Cadrilatel*[10].

Grupurile etnice din România erau îndemnate fără ocol la răzmeriţă şi dezordini. Erau vizate absolut toate provinciile: *„Naţionalităţile din Transilvania*, *Dobrogea şi Bucovina duc de aceea o luptă neîncetată şi nu săracă în jertfe*, *pentru a obţine posibilitatea unei libere şi nesilite determinări a sorţii lor*, *ca şi cele din Basarabia* (sic!)” 74, care rămânea astfel obiectivul numărul unu.

În final, era cuprins angajamentul Partidului Comunist din România, decis *„să sprijine dorinţele maselor muncitoare*, *ale naţionalităţilor* (sic!), *pe baza principiilor dreptului la autodeterminare al naţiunilor*, *până la deplina lor despărţire de corpul statului actual „*7.

Masele care *sufereau* şi *gemeau* în România, nu au urmat partidul comunist. Proiectul Federaţiei Balcanice, o fantasmagorică organizaţie statală între Bulgaria şi ce mai rămânea din România şi Iugoslavia după *autodeterminarea*

---

10 Cadrilaterul este denumirea părţii de sud a Dobrogei. În urma războaielor balcanice (1912-1913), când Peninsula balcanică înlătură complet suzeranitatea otomană, prin Acordul de pace de la Bucureşti, Macedonia - eliberată de sub dominaţia turcă - este împărţită între Grecia, Bulgaria şi Iugoslavia. România care participase la acţiunile militare primeşte partea de sud a Dobrogei, Cadrilaterul (judeţele Durostor şi Caliacra), teritoriu de transfer al populaţiei de origine română din Peninsula balcanică (macedo-români). Nu a existat şi nu există populaţie de origine etnică ucraineană în acest teritoriu, cum pretindea rezoluţia.
În 1940, Hitler şi Mussolini, în înţelegere cu Stalin, au dictat României să cedeze Bulgariei Dobrogea de sud şi să evacueze populaţia de origine română de aici. (Nota aut.)

naţionalităţilor şi care nu putea fi decât creaţia subconştientului unui nebun, a fost abandonat, ca şi numita *Federaţie regională a partidelor comuniste*.

Planurile nu fuseseră în realitate anulate, nici cel puţin amânate, ci doar inovate.

Schimbarea de „stil” este legată de înseşi schimbările intervenite în conducerea statului sovietic şi de lupta pentru putere din interiorul ei. Iniţial, concepţia fusese elaborată şi pusă pe tapet de Troţki, Zinoviev, Radek, Rakovski, Krestiński şi de Buharin, care urmează la conducerea Kominternului, lui Zinoviev. Odată pus fundamentul ideologic al noului expansionism, partidele comuniste au fost silite să-i slujească, iar cele din ţările limitrofe Rusiei Sovietice din centrul Europei, formate pe ruinele fostului Imperiu austro-ungar, trebuiau să acţioneze împotriva intereselor vitale ale propriilor lor popoare.

Când Stalin şi-a lichidat adversarii şi, în general, oricare urmă de opoziţie împotriva puterii sale absolutiste, el nu numai că nu a „aruncat peste bord”, pentru a utiliza expresia sa favorită, întreaga concepţie neoexpansionistă, creaţie a inamicilor săi personali, ci dimpotrivă, şi-a însuşit-o, analizându-i defectele şi perfecţionând-o. Dar mai ales, ducând-o la bun sfârşit.

Stalin a fost realist în conducerea evenimentelor spre deznodământul dorit şi urmărit cu consecvenţă. S-ar părea că un dispreţ profund nutrea pentru *domnişorii* din partidul comunist („exterior”), care era, de altfel, propria sa creaţie. Îi dispreţuia poate tocmai pentru ceea ce le cerea cu mai multă dârzenie: trădarea intereselor naţionale şi pe care o obţinuse fără greutate.

Nici activitatea unui partid zelos în executarea ordinelor, nici agenţii strecuraţi peste Nistru în România, pentru a provoca dezordini şi a răscula populaţia, n-au putut duce la anexarea Basarabiei şi a Bucovinei.

Aceste provocări puteau avea în anumite momente aspectul unor reuşite. Ele au culminat cu strecurarea peste Nistru a unei forţe de şoc, care a şi reuşit să provoace o răscoală la Tatar-Bunar, din sudul Basarabiei, în 1924.

„La Tatar-Bunar au fost amestecaţi agenţii provocatori ai Internaţionalei a III-a, care jucându-se cu viaţa ţăranului basarabean, au vrut să dovedească Europei că basarabenii sunt pentru inexistenta şi caraghioasa «*Republică Moldovenească*».

Nu pot ţăranii din câteva comune izolate să alunge pe jandarmi şi să proclame Republica Moldovenească, dacă nişte agenţi provocatori criminali nu i-ar fi asigurat că revoluţia a început în toată Basarabia sau că armatele roşii au intrat sau sunt gata să intre. Lucrul acesta s-a văzut chiar din bucuria gazetelor ruseşti care au anunţat imediat *revoluţia, precum şi din manifestele clandestine ale clandestiniştilor şi suspecţilor noştri comunişti care sărbătoreau Republica Moldovenească.*

Afirmând cu tărie din primul moment aceste lucruri, am protestat însă împotriva modului barbar cum au fost executaţi sute şi sute de ţărani 76, scria după consumarea evenimentelor, Ilie Moscovici.

La sfârşitul anilor treizeci, lui Stalin i-a fost clar că se va putea dispensa de serviciile partidului comunist în această direcţie. De aceea şi făcu din el tabularasa. El era decis să înlocuiască mijloacele combinate ideologice, politice şi teroriste, cu aplicarea exclusivă a forţei.

Treptat, Rusia Sovietică devenea din nou o putere europeană. Alianţa cu Germania hitleristă îi deschidea perspectivele nebănuite de a se apropia de ţel. Se adeverea prevederea socialistului Ilie Moscovici care în 1924 scrisese:

„[…] *Cu toată dreptatea pe care România o are în chestia Basarabiei, opinia publică democratică i-a fost ostilă sau indiferentă.* […] *Rusia de astăzi, antipatică lumii*

democratice şi socialiste şi care nu se bucură încă complet de simpatia lumii capitaliste, nu are astăzi nici autoritatea, nici puterea de a impune României retrocedarea Basarabiei.

Rusia de mâine însă […] *chiar dacă nu va avea dreptatea şi autoritatea – pe care nu le are nici acuma – va avea însă puterea, va avea sprijinul interesat al statelor mari burgheze. Atunci va putea impune României, micii Românii, condiţiile pe care le va vrei, atunci ea va răpi, pentru a treia oară, cu sau fără parodie plebiscitară, Basarabia românească*" 11

Premoniţie care avea să se adeverească întocmai: acea *Rusie de mâine* se arătă în urma aşa-numitului „Pact de neagresiune" dintre Germania hitleristă şi Rusia stalinistă, al cărui *Protocol* secret menţiona în mod expres Basarabia, alături de celelalte ţări şi regiuni limitrofe U.R.S.S., de încorporarea cărora era interesată. Şi de asemenea în urma Tratatului de pace de la Paris (1941), unde i-a avut alături pe principalii aliaţi ai momentului, S.U.A. şi Marea Britanie.

Urmare *Notei ultimative* adresată de guvernul sovietic României, la data de 26 iunie 1940, Basarabia, Bucovina de Nord – recăpătată de România de la fostul Imperiu austro-ungar – şi ţinutul Herţa au fost anexate de U.R.S.S., Basarabia pentru a treia oară, celelalte teritorii pentru întâia oară.

Partidul Comunist din România, devenit demult inutil şi nemailuat în seamă în combinaţiile lui Stalin, ieşi din grotele existenţei sale ilegale, pentru un moment, cu încă un act de slugarnică supunere, publicând un *Manifest* entuziast, într-un moment când întreaga suflare românească, indiferent de opiniile publice şi credinţele religioase care o divizau, era unanimă în solidaritatea cu patria sfârtecată. Manifestul vorbea de Basarabia „eliberată", de „fericita" Basarabie, în care „*Armata Roşie*

*a pus capăt jugului greu al imperialiştilor români „*18

În contrast şi la polul opus al documentului emis la 6 iulie 1940 de Partidul Comunist din România, s-a aflat atitudinea „conducătorilor social-democraţi”, stigmatizaţi în textul lui. Preşedintele Partidului Social-Democrat, Constantin Titel-Petrescu, scria:

„Cu inima sângerândă şi cu mâinile ferecate, a trebuit să îndurăm sfâşierea unui trup din trupul ţării. Basarabia toată şi o parte din Dulcea Bucovină ne-au fost răpite” 79

Articolul său se intitula *o mare nedreptate istorică*. (Pentru ambele texte, vezi *Addenda*).

După faza 1921 – 1940, când P.C.d. R. a fost cel mai sârguincios tribun al tuturor pretenţiilor teritoriale ale Moscovei, satisfăcute integral în 1940, apoi satisfăcute din nou în 1944, a existat faza a doua a existenţei sale, raportată la dimensiunea expansionistă a stalinismului. Ea a constat în tăcerea mormântală pe marginea drepturilor istorice ale României, tăcere şi ea impusă, ca şi limbuţia de până atunci. Noile împrejurări ivite după 1944, cereau ca partidul să apară în ochii propriului popor drept slujitorul neclintit al ideilor patriotice.

Şi cu cât se bătea mai multă monedă pe condamnarea de către partid a Dictatului de la Viena, atitudine întru totul spre lauda lui, cu atât numele Basarabiei şi al Bucovinei de Nord nu mai apăreau nicăieri, ca şi când nici nu existaseră în istoria României şi a poporului român.

DIMENSIUNEA DICTATORIALA

Cu mult înainte ca România să fi intrat în orbita intereselor sovietice, instrumentul *satelizării*, partidul comunist, fusese pus la încercare şi trecuse probele tuturor obsesiilor originare pentru care fusese inventat Kominternul.

Tot astfel este cazul şi cu dimensiunea dictatorială.

Dacă dimensiunea expansionistă viza vocaţia externă, descoperită brusc de statul sovietic, cea dictatorială viza structurile politice ale societăţii.

Să recapitulăm câteva momente în evoluţia şi transpunerea în practică a acestei obsesii, înainte ca ea să fi trecut Nistrul, graniţa de atunci a U.R.S.S. cu România.

La preluarea puterii de stat în Rusia, la 25 octombrie (7 nov.) 1917, bolşevicii cârmuiau un stat care deşi nu avea o tradiţie de democraţie şi pluralism, ca urmare a secolelor de dominaţie absolută a ţarilor, trăise o scurtă, extrem de scurtă perioadă de democraţie autentică, instalată prin Revoluţia din februarie. Nici partidul bolşevic nu era la acea dată monolitul în care să fi existat şi să se fi exprimat o singură părere, lipsit de curente de opinie, în care autoritatea căpeteniei partidului să se bizuie pe puterea sa nelimitată, ca pe timpul lui Stalin.

Mult prea repede, după lovitura din octombrie, cei care priviseră cu speranţe în instaurarea unei lumi a libertăţii şi dreptăţii spre răsărit, ca spre un punct cardinal care urma să salveze *„onoarea socialismului internaţional* „(Roza Luxemburg), aflară doar deziluzii şi dezamăgiri. Speranţele lor, legate de înlocuirea democraţiei burgheze, hulită pentru slăbiciunile, defectele şi imperfecţiunile ei, cu o formă superioară, în ochii celor mai lucizi se prăbuşeau încetul cu încetul.

Nu trecuse prea mult timp de când bolşevicii puseseră mâna pe putere şi oamenii care începură (abia) să experimenteze pe propria lor existenţă noua societate – dar care nu mai puteau să se exprime – ca şi unii oameni de cea mai bună credinţă din exterior realizară cu o imensă amărăciune proporţiile deziluziilor lor, din pricina prăpastiei catastrofale care se căsca între deziderat şi practică, între cuvânt şi faptă, între utopie şi realitatea ei.

La început, unii erau pregătiţi să acorde unele circumstanţe atenuante. După şase ani de putere sovietică,

în 1924, Karl Kautski, de pildă, mai credea în posibilităţile de perspectivă ale revoluţiei. El scria la moartea celui care nu-l cruţase ca social-democrat:

*„Lenin începu prin a da proletariatului cea mai deplină libertate. Dar consecinţele politicii sale îl siliră să stăvilească această libertate. […] Din punctul meu de vedere, ar reieşi că Lenin a dus revoluţia rusă la izbândă, dar a făcut-o incapabilă să dea roade. Să nu uităm că revoluţia rusă nu este încă terminată. Ea nu va fi înmormântată odată cu Lenin „*80

Articolul publicat de Kautski în revista socialistă austriacă *Des Kampf*, după ce enumeră meritele lui Lenin, *„ca personalitate, cum se găsesc puţine în istorie"*, surprinde şi o realitate a Rusiei de după octombrie 1917: represiunile.

„Această recunoaştere – scria el – *nu are nimic de a face cu zeificarea fără măsură cu care deţinătorii puterii în Rusia de astăzi au înconjurat pe Lenin cel mort şi care ne face mai degrabă să ne gândim la funeraliile unui Dalai-Lama, pe care poporul mongol îl consideră ca pe întruchiparea dumnezeirii, decât la cinstirea unui luptător proletar de către tovarăşii lui. Cu ocazia acestor funeralii barbare a ieşit încă o dată la iveală caracterul asiatic al bolşevismului. Ar trebui să ne mirăm numai că pentru cinstirea eroului mort nu s-au măcelărit câteva hecatombe de menşevici şi de socialişti-revoluţionari „*81.

Trăia încă Lenin, când *hecatombe de menşevici* începuseră deja să fie judecate şi măcelărite. Revoluţia se răfuia mai întâi nu cu capitalismul, ci cu tovarăşii de drum şi de luptă, pe care îi înlătura prin mijloacele cele mai brutale.

Era în 1922 când Gorki – acelaşi Gorki care în anii treizeci devenise aliatul Gulagului – scria lui Anatole France:

„Procesul socialiştilor-revoluţionari a luat caracterul

*cinic al pregătirii politice pentru uciderea unor oameni care au slujit sincer cauza poporului rus. Vă rog cu insistenţă să vă adresaţi din nou guvernului Sovietelor, arătând că această crimă este inadmisibilă: este posibil ca intervenţia dumneavoastră autorizată să nu reuşească a salva viaţa socialiştilor. Vă comunic conţinutul unei scrisori pe care am adresat-o unuia din reprezentanţii Sovietelor. Salutări cordiale, Gorki „*82

Scrisoarea menţionată era adresată şi lui Rîkov şi avea următorul cuprins:

„Alexei Ivanovici.

În cazul când procesul socialiştilor revoluţionari sfârşeşte cu execuţia lor, aceasta va însemna o crimă săvârşită după un plan premeditat. Va fi o crimă îngrozitoare.

Vă rog să comunicaţi această părere a mea lui Troţki şi celorlalţi.

*Cred că nu veţi fi surprins de faptul că în timpul revoluţiei am atras atenţia puterii sovietice asupra exterminării nebuneşti şi criminale a intelectualilor în partidul nostru necioplit şi lipsit de cultură. Sunt ferm convins că dacă socialiştii revoluţionari vor fi executaţi, faptul va avea drept urmare blocada morală a Rusiei din partea socialiştilor din Europa. Maxim Gorki, 1 iulie 1922 „*83[11].

---

11 Mai înainte avusese loc la Bucureşti Procesul din Dealul Spirii al comuniştilor participanţi la Congresul din 8 mai 1921. În 1922, anul procesului socialiştilor-revoluţionari din Rusia, toţi inculpaţii din procesul de la Bucureşti au beneficiat de o amnistie. Ziarul socialist Lumea Nouă, menţiona de aceea, că procesul de la Moscova "a sfârşit mult mai ruşinos'', în ciuda garanţiilor date de Karl Radek şi Buharin, la Berlin. "Nici una din regulile omeneşti pentru conducerea dezbaterilor n-a fost respectată ". S-au organizat mitinguri pentru a se cere condamnarea la moarte a acuzaţilor. Apărătorii au fost alungaţi. Toate acestea, în pofida protestelor vehemente venite din lumea întreagă, inclusiv ale lui Gorki, A. France, Wells, B. Shaw, Hauptman, Einstein. Adler scria Klarei Zetkin că procesul marchează nu trecerea

Mai lucidă decât cei mai realişti critici ai suprimării libertăţilor democratice de către Marea revoluţie şi ai răfuielii acesteia cu oricine nu-i accepta reţetele, comunista germană Roza Luxemburg punea degetul pe rană încă din 1918. Pentru ca criteriul esenţial în judecarea unui sistem nu era ce afirma acesta despre sine, ci atitudinea faţă de instituţiile democratice ale ţării şi faţă de democraţie în general, toleranţa faţă de opoziţie, libertatea presei etc. Interesantă în această privinţă este demitizarea şefilor partidului, pe care comunista germană îi vede făcând compromisuri, deseori contrarii convingerilor lor intime. Piatra de încercare, după Roza Luxemburg, a oricărui regim, şi deci şi a regimului sovietic, era atitudinea faţă de instituţiile democratice:

„*Desigur că fiecare instituţie democratică îşi are limitele ei, ca şi toate instituţiile omeneşti. Dar leacul pe care l-au găsit Troţki şi Lenin*: *înlăturarea democraţiei în general este mult mai rău decât răul pe care vor să-l înlăture. Ei lichidează însuşi izvorul viu al tuturor remediilor pentru îndreptarea lipsurilor instituţiilor sociale şi care sunt*: *viaţa politică activă, neînfrânată, energică, a maselor* populare" 84

Ea nu apucase să trăiască epoca postleninistă!

În 1918, comunista germană apăra nu numai libertatea *completă* a dreptului de organizare şi de întrunire, ci şi libertatea de a gândi *altfel*, pentru ca aceasta să nu devină un privilegiu. Adversară gâtuirii libertăţilor nu avea de unde şti că ele erau refuzate şi partizanilor sistemului, organizaţi în alte partide ale clasei muncitoare şi că încercări şi mai grele aveau să-i aştepte în viitor. De altfel, semnele acestor represiuni avea să le observe însăşi Roza Luxemburg în dictatura de grup care se instaurase, premergătoare dictaturii unipersonale, mult mai sângeroase, a lui Stalin:

---

de la capitalism la socialism, ci de la capitalism la barbarie.

„Fără alegeri generale, fără completa libertate a presei şi a întrunirilor, fără lupta liberă a ideilor (subl. n.), *moare viaţa în oricare instituţie publică, devine o imitaţie de viaţă, în care birocraţia rămâne singurul element activ. Nimeni nu se poate sustrage acestei legi. Viaţa publică adoarme. Câteva duzini de conducători de partid* […] *dirijează şi guvernează*: *aceştia sunt conduşi în realitate de o duzină de capete mari, iar o duzină* [de sute] *de muncitori este chemată din când în când la adunări, ca să bată din palme la discursurile conducătorilor, să aprobe în unanimitate rezoluţiile propuse.*

Este vorba în realitate de o guvernare de clică, o dictatură, e adevărat, dar nu o dictatură a proletariatului, ci de dictatura unei mâini de politicieni, adică dictatura în sens burghez, în sensul regimului iacobin.

Mai mult chiar, astfel de situaţii aduc o însălbăticire a vieţii publice: *atentate, împuşcarea prizonierilor politici.*

Da, dictatura! *Dar această dictatură constă în felul de a întrebuinţa democraţia, nu în desfiinţarea ei, în folosirea energică, hotărâtă a drepturilor câştigate… Dar această dictatură trebuie să fie opera unei clase şi nu a unei mici minorităţi conducătoare care vorbeşte în numele* clasei*”* 8.

Roza Luxemburg diagnosticase exact maladia şi această dimensiune se numea dictatură de grup sau personală, a unui singur ins.

Caracterul dictatorial a fost inoculat prin intermediul Kominternului şi Partidului Comunist din România, încă în timpul tratativelor pentru *afiliere*.

Mai târziu, tinerii lideri s-au dovedit elevi sârguincioşi în aplicarea în practică a tuturor directivelor cu putere de ordin ale maeştrilor lor.

Miza dictaturilor a fost dintotdeauna maximă: puterea. De aceea noua obsesie a prins cu atât mai repede, cu cât şansa de a o căpăta nu se întrevedea în viitorul

atunci previzibil. Dar din această pricină, nimic nu i-a descurajat, nicio dificultate, nici măcar faptul că rândurile partidului se subţiau din ce în ce mai mult, până ce au ajuns cu totul invizibile.

Cum dominarea întregii societăţi de către *forţa conducătoare* era evident o fantomă iluzorie, perspectiva lichidării partidelor adverse, chintesenţă a *duşmanului de clasă*, nu se putea până la cucerirea puterii. Neputându-se măsura cu ele, tactica era, dimpotrivă, una de adaptare şi de câştigare de teren. În istoria sa antebelică P.C.d. R. cel puţin unuia din ele i-a căutat bunăvoinţa şi protecţia şi anume, Partidului Ţărănesc, iar după fuzionarea acestuia cu Partidul Naţional din Transilvania, Partidului Naţional Ţărănesc. *Ideea tactică de înţelegere cu el*, cum pretenţios o numesc astăzi istoricii oficiali, în ciuda scăderii importanţei mişcării comuniste până la limita de jos, era modificată în modul cel mai capricios, de la un congres Komintern la altul, după cum bătea vântul de la răsărit.

Popularitatea crescândă a P.N.Ţ., legat în special de păturile ţărăneşti, nu era un element de preocupare pentru partidul comunist din unghiul tendinţei spre dictatură, în vederea cuceririi maselor ţărăneşti – ideea ar fi fost atunci o inepţie – ci pentru a câştiga un nume bun care îi lipsea. Sub umbrela popularităţii P.N.Ţ., în condiţii de existenţă legală, dar şi după aceea, în *neagra ilegalitate*, comuniştii s-au prezentat astfel în campanii electorale şi în alegeri.

În schimb, în ceea ce privea clasa muncitoare, aici lucrurile se schimbă: oricât ar fi fost de minoritar, partidul comunist era preocupat de a vorbi singur în numele ei, fără niciun alt partener, de la începutul începuturilor.

Faptul că acest monopol nu-i reuşise de la prima încercare, respectiv că Partidul Socialist nu fusese transformat într-unul comunist, aşa cum se pretinde, şi că la un moment dat existau chiar mai multe partide socialiste şi social-democrate, reunite apoi într-o federaţie,

toate fiind formaţiuni politice ale clasei muncitoare, mai era complicat şi de importanţa sa redusă. Iar muncitorimea, ca în toate ţările cu un sistem parlamentar, continua şi în România să-i urmeze pe socialişti şi formaţiile lor.

Şi la noi s-a întâmplat acelaşi lucru ca în alte ţări: a doua zi chiar după consfinţirea formării partidului, comuniştii au declanşat ostilităţile împotriva foştilor tovarăşi de luptă.

Au început prin atacurile vehemente ale tinerilor împotriva *bătrânilor* rămaşi pe vechile baricade, scoţându-se la lumină etichetele, pe atunci încă neuzate, proaspăt importate direct de la sursă. Ostilităţile, care aveau să fie de durată şi de uzură, n-au excelat niciodată printr-o paletă variată a etichetelor verbale, în schimb s-au distins prin alte trăsături, precum consecvenţă, violenţă şi lipsă de imaginaţie.

Adversarii socialişti preferau forme academice de dezbatere, pe care comuniştii le respingeau cu dispreţ.

Astfel, în cursul anului 1923, Partidul Socialist din România, care continua să existe în pofida *transformării* sale în P.C.d. R., publică o scrisoare, în care propune o dezbatere publică pentru a se oferi muncitorilor posibilitatea „[…] *să asculte din gura unora din cei mai autorizaţi membri ai partidului comunist obiecţiunile serioase ce ar putea fi aduse teoriilor noastre*” 86

Discuţia urma să se poarte *în contradictoriu*. Urma ca subiectul să fie ales de comun acord, se propun regulile de desfăşurare, timpul de vorbire. „*Voim să dăm acestei discuţii un caracter academic*”, scriau iniţiatorii. În răspunsul său, partidul comunist menţionează că dat fiind caracterul academic al discuţiilor, acestea sunt „*lipsite cu totul de caracterul muncitoresc, prin reglementarea ca zonă atât a discuţiei, cât şi a posibilităţii de participare*” 87

El înţelege să „*expună maselor* ideile sale, dar „*mai*

*ales să se pună în fruntea acestei lupte de clasă a proletariatului „*88.

Concluzia socialiştilor:

„Discuţia academică propusă de noi nu exclude nicidecum caracterul muncitoresc al subiectului. Prin academic *am înţeles, în primul rând că, indiferent de subiect, discuţia să aibă loc fără scandal „*89.

Refuzul unei dezbateri de idei, la modul civilizat (academic), privind diferenţa dintre cele două curente din mişcarea muncitorească, pune în lumină cu mai multă pregnanţă caracterul voit cu orice preţ al acestui conflict:

„Social-democraţii sunt cei mai puternici auxiliari a fi) *burgheziei, aşa că astăzi, în loc să-i găsim la urma proletariatului, ei s-au pus în fruntea duşmanilor săi. Ei au o mentalitate burgheză, pe care vom înrudio cu consideraţiile lor asupra regimului* parlamentar 90, scria unul din cei mai noi teoreticieni comunişti, Petre Constantinescu-Iaşi, încheind astfel: „Ce *atitudine să avem faţă de social-democraţi, la noi*? *Să-i demascăm*! „91.

De la *„Să-i demascăm*! „de la începuturile partidului, până la *„Să-i lichidăm*!”, nici nu a trebuit să treacă prea multe decenii.

Încă în aceeaşi perioadă, tactica *frontului unic* fusese stabilită pentru ca social-democraţia să fie îndepărtată *„ca un cadavru din calea proletariatului* (Radek, discurs ţinut la Moscova, la 9 III 1922).

Etichetările nu erau decât factorul psihologic, pregătirea de artilerie necesară acţiunilor politice, menite să aducă întreaga mişcare la matca intereselor dictatoriale finale.

Acţiunile pe acest front urmăreau înlăturarea conducerii celorlalte formaţiuni politice ale clasei muncitoare, fie prin campanii de compromitere, fie prin dezbinare.

Metodele junilor Kominternişti erau respinse, s-ar

putea spune, de toată suflarea conducătorilor recunoscuţi ai muncitorimii din România.

În acest sens, este edificatoare o mărturie a unui contemporan, privind opiniile politice ale lui I.C. Frimu, tocmai pentru că *mişcarea* începuse la un moment dat să-l revendice:

„[…] *Mă simt dator să apăr memoria lui, spunând că Frimu, care a văzut revoluţia rusă, un an şi ceva din activitatea ei, nu s-a împăcat niciodată complet cu metodele ei, n-a putut să sufere demagogia dezlănţuită la noi de Constantinescu şi* (de) *adepţii* lui 92

Până la atingerea scopului final de *front unic*, o serie de acţiuni intermediare erau mai la îndemână. Una din ele viza dezagregarea formaţiunilor social-democrate prin atragerea muncitorilor de partea obiectivelor comuniste, *peste capul conducătorilor* sau printr-o metodă destul de eficientă în timpul stalinizării forţate a României, constând din exploatarea libertăţii de opinie pentru a provoca discuţii în sânul acestor partide şi a-i dezbina pe conducătorii lor. Celor „răi” li se vor aplica etichete cât se poate de înjositoare, iar celor „buni” li se va face curte pentru a fi atraşi, eventual cu o parte din efectiv, de partea comunistă.

Dar şi în acest din urmă caz, când se întrevedea şansa unei reuşite şi câte un lider social-democrat făcea imposibilul, dând curs, în pofida concepţiilor sale anterioare, curteniei venită din extrema stângă, partidul comunist se trezea brusc la dogmele sale imuabile, dovedind că nu urmărise altceva decât *să demaşte*.

Toate avatarurile frontului unic sunt o demonstraţie a cercului vicios în care se învârtea mişcarea comunistă internaţională. Duşmănia cerea război neîntrerupt, iar pe de altă parte, războiul permanent împiedica realizarea obiectivelor dictatoriale. Aşadar, se proclama necesitatea unor pauze, armistiţii, numite *frontul unic*. Dogma cerea

imposibilul: existenţa simultană a păcii şi a războiului, a colaborării şi a *demascării*. Pentru că unul din termenii ecuaţiei îl excludea pe celălalt şi cel fals era eliminat în mod firesc de cel real, partidul comunist, prins în propriul său cerc vicios, îl spărgea scoţând la lumină realitatea: *demascarea* socialiştilor.

Cercul vicios al teoriei şi practicii comuniste este exemplificabil perfect prin cazul bătrânului socialist M. Gh. Bujor.

În 1920, acesta se află printre conducătorii grevei generale, activitate care îi va atrage condamnarea la temniţă. Pedeapsa şi-o ispăşeşte la cunoscuta închisoare, rezervată „politicilor", Doftana.

Sleit de puteri, aproximativ după un an, Bujor este la un moment dat în pericol de moarte. P.S.D. declanşează o campanie pentru salvarea lui şi pentru eliberare. În urma unei vizite pe care un grup de socialişti i-o face în celula suferinţei lui, Ilie Moscovici scrie:

„Timp de trei ore, (Bujor) *ne-a expus gândurile şi ideile care-l frământau, ne-a cerut informaţii asupra unor comunişti care-i trimiteau ajutoare şi ne-a declarat că nu vrea să aibă niciun fel de relaţii cu aceşti oameni. Ne-a povestit de discuţia pe care a avut-o cu Troţki, înainte de înfiinţarea Internaţionalei Comuniste şi în care a declarat înfiinţarea acestei internaţionale de dezbinare a muncitorimii, ca o crimă împotriva proletariatului*".

Prestigiul lui M. Gh. Bujor, atât în păturile muncitoreşti, cât şi în rândurile intelectualilor era atât de mare, încât în 1922, închis fiind, concetăţenii săi gălăţeni l-au propus deputat în parlament, după ce în 1920 el mai avusese un mandat de deputat.

În urma campaniei care a durat ani de zile, numai în 1933 stânga a reuşit eliberarea lui M. Gh. Bujor din închisoare.

În perioada detenţiilor sale, în mişcarea politică

socialistă s-a petrecut schimbarea radicală, marcată prin diviziunea ei în două. Chiar şi în închisoare fiind, Bujor putea să opteze pentru una din ele. El a optat pentru mişcarea socialistă tradiţională, declarându-se *„membru al vechiului partid socialist”. În închisoare* […] *n-a vrut să primească ajutorul comuniştilor*. Aceştia au căutat tot timpul să-şi acumuleze un capital politic şi de aceea nu s-a putut realiza un front unic nici *„în jurul cazului Bujoh*.

După ieşirea sa din închisoare, în sfârşit, comuniştii reuşesc să-l câştige pe Bujor de partea lor. Vederile lui încep să se apropie de cele ale adepţilor Kominternului. În presa social-democrată are loc un duel polemic între bătrânul lider socialist şi Lothar Rădăceanu, teoretician al P.S.D. Comentând un discurs al lui Bujor, rostit la Ploieşti, Lothar Rădăceanu scria:

„Noi, social-democraţii, recunoaştem principiul democraţiei muncitoreşti şi îl aplicăm în organizarea noastră internă. Dar comuniştii sunt adversarii lui declaraţi. Ei nu ştiu ce este toleranţa şi libertatea discuţiilor, ei nu admit decât o singură părere: cea dictată de sus. Oricine crede altfel – şi chiar dacă s-a îndoi de necesitatea unei singure virgule în tezele oficiale – e un trădător, un vândut, un lacheu al burgheziei. După concepţia comunistă, proletariatul nu are libertatea să-şi fixeze el însuşi, în liberă discuţie şi elaborare, prin votul majorităţii, drumul ce are de parcurs, el trebuie să se supună necondiţionat şefilor ce s-au înzestrat cu de la sine putere, cu darul infailibilităţii în materie de socialism”.

Apropierea lui Bujor de tezele Kominternului se petrecea într-un moment favorabil mişcării comuniste din România, în 1933, anul afirmării partidului „interior” ca purtător de cuvânt şi de interese muncitoreşti. Liderii comunişti în ascensiune erau ei înşişi muncitori, în timp ce liderii socialişti era cu precădere distinşi intelectuali. Fundalul acestei apropieri îl reprezenta şi spectacolul

dezbinării social-democraţilor în două noi partide.

Aderarea lui Bujor la comunism putea fi sărbătorită, datorită vechimii lui în *mişcare*, ca o întoarcere a *tatălui rătăcitor*, semnificând încă o breşă în rândul social-democraţiei.

Bujor însuşi le pusese la dispoziţie întregul material propagandistic necesar, prin renunţarea subită la critici adresate de el, ani în şir, Kominternului şi prin afirmaţii care se băteau cap în cap nu numai cu ceea ce declarase el mai înainte, dar şi cu realităţi evidente oricărui spirit lucid. Astfel, el scria:

„Nicăieri în lume nu s-a discutat şi nu se discută în contradictoriu mai mult decât în Rusia revoluţionară”.

La acea oră, când coasa lui Stalin mergea din plin, inclusiv în propriul lui partid, el vedea conducătorii din jurul dictatorului, criticându-se reciproc, mai mult decât atât, că *„au stimulat chiar şi criticarea lor proprie*: *autocritica”*. Internaţionala comunistă, altă dată „de *dezbinare a muncitorimii*”, este văzută acum printr-o cu totul altă prismă şi anume prin *„organizarea lăuntrică a partidelor comuniste şi a raporturilor acestora cu organismul central*”, Kominternul, pentru care are numai aprecieri elogioase. Fireşte, Internaţionala a II-a acum îi repugnă pentru *„legăturile prea clasice, dependenţa prea mică a partidelor faţă de Internaţională, cât şi a membrilor sau organizaţiilor fiecărui partid faţă de organele centrale conducătoare*. «*Libertatea*» *sau* «*suveranitatea*» *aceasta, rău înţeleasă, înţeleasă în sens romantic sau burghez, împiedica unitatea de conducere şi de luptă şi realizarea marxismului de forţa proletară combativă*”.

La faptele aduse în discuţie de Lothar Rădăceanu, privind represiunile la care au fost supuşi unii revoluţionari şi socialişti, M. Gh. Bujor nu are altceva de răspuns, decât că *„Uniunea Sovietică rămâne singura pavăză organizată într-un puternic aparat de stat,*

împotriva capitalismului şi contrarevoluţiei

Încurajat de evoluţia pozitivă a relaţiilor sale cu Kominternul, Bujor socoate aşadar că nimic nu va reprezenta mai valoros pentru acesta, decât dacă se va ralia ideilor şi concepţiilor lui, privind căile de realizare a unităţii clasei muncitoare. Trecutul său îi dădea dreptul moral să preia iniţiativa, ceea ce şi face, propunând ca prim pas, încheierea unui *pact de neagresiune* între toate partidele clasei muncitoare.

Printr-un asemenea pact, partidul comunist se văzu agresat direct în sentimentul său războinic faţă de social-democraţi. Dacă ar fi să dăm crezare unor prezentări idilice privind această perioadă, încă din aprilie 1933, P.C.d. R. s-a adresat tuturor organizaţiilor social-democrate, precum şi Confederaţiei Generale a Muncii, aflată sub egida P.S.D., să realizeze un front unic împotriva *„capitalismului şi fascismului „*şi că depăşise faza aprecierilor *„eronate, formulate de Komintern la adresa mişcării social-democrate, ca fiind social-fascistă*”. Braşoave! Propunerea lui Bujor s-ar fi potrivit, cum se spune, ca o mănuşă, momentului. Şi totuşi, ea nu numai că nu fu primită, dar atitudinea comunistă faţă de M. Gh. Bujor se schimbă brusc. Se începu o campanie violentă împotriva lui, care a durat mai multe luni de zile.

Sarcina de a i se răspunde propunerilor de *pact de neagresiune* îi reveni lui Lucreţiu Pătrăşcanu care redactă şi publică o *Scrisoare deschisă către tov. Gh. Bujor*”, (august 1933).

Ideea respingerii oricărei colaborări cu social-democraţii, exprimată în această scrisoare, se bizuia pe opinia partidului comunist, conform căreia P.S.D. „nu *poate fi socotit un partid muncitoresc*. […] *În asemenea condiţii* – spunea scrisoarea – *unificarea mişcării muncitoreşti nu numai că este imposibilă, dar ar fi un act reacţionar*, […] *o trădare a intereselor muncitoreşti, o lovitură de pumnal*

dată în spatele curajoşilor şi hotărâţilor ei luptători".

Campania continuă prin apariţia în 1934, în Editura Partidului Comunist din România, a unei broşuri intitulată *Pe drumul bujorismului sau al leninismului. Răspunsul c.c. al Partidului Comunist din România cetăţeanului Bujor*, cu o anexă a răspunsului oficial dat de conducerea partidului comunist în decembrie anterior, propunerii de front unic electoral, făcută de *cetăţeanul* Bujor. El se încheia cu următoarea frază:

„*Este imposibil de a sfârşi cu capitalismul, înainte de a sfârşi cu social-democraţia în mişcarea muncitorească, spune conducătorul proletariatului din U.R.S.S. şi organizatorul lui Octombrie mondial, tovarăşul Stalin*".

Comuniştii români stalinizaţi au respectat cu sfinţenie această poruncă a „*organizatorului lui Octombrie mondial*".

În ceea ce îl privea pe Bujor, a avut şi el şansa de a fi văzut cu proprii ochi acea răfuială de pe urmă şi numai bătrâneţile l-au salvat de la o nouă Doftană, căreia îi luase locul Gherla, Aiudul sau canalul Dunăre-Marea Neagră.

Problema de bază în analiza propunerilor de *front unic*, venite din timp în timp din partea conducerii comuniştilor români, era sinceritatea lor:

„*Tactica de front unic a fost aşadar integrată de comunişti, în acţiunea lor generală contra social-democraţiei* [...] *Trecutul lor de luptă înverşunată contra social-democraţiei şi de manevre urâte, impune partidelor social-democrate să ceară comuniştilor, înainte de toate, dovada sincerităţii* „93

Întâia dovadă a sincerităţii propunerilor de *front unic* pe care socialiştii români o cereau din partea interlocutorilor lor comunişti era ca această „parolă" să fie aplicată în primul rând acolo de unde venea ea, adică la Moscova. Ei vedeau acest front „*într-un imediat interes de conservare*" a revoluţiei ruse, care să adune laolaltă „toate

fracţiunile socialiste”. În locul acestei unităţi pe care comunişti şi socialişti ar fi izbutit-o fără constrângere, *„stăpânii de azi ai Rusiei* […] *îşi mânjesc mâinile cu sânge muncitoresc, cu sânge de socialişti şi provoacă groaza întregii suflări* proletare” 94

S-ar putea crede că întâia piedică şi-au ridicat-o comuniştii înşişi, nu în calea unităţii de acţiune, ci în calea credibilităţii la iniţiativele lor. Falsul din propunerea de front unic nu avea nici măcar protecţia unei perdele de fum a verosimilului.

Ca o culme a ironiei, întâia propunere făcută de P.C.d. R. social-democraţilor se referea la… combaterea terorii. Cercul vicios nu a scăpat neobservat. Răspunsul Federaţiei Partidelor Socialiste din România, referindu-se la acest punct, constata:

„Dumneavoastră sunteţi însă lipsiţi de autoritatea necesară spre a ridica glasul împotriva terorii oligarhiei româneşti, deoarece bolşevicii aplică ei înşişi teroarea în Rusia şi Georgia, iar partidul dumneavoastră în toată activitatea sa proslăveşte terorismul bolşevic” 95 În virtutea consecvenţei lor, socialiştii români s-au aflat de partea celor condamnaţi la moarte în Rusia, tovarăşi ai lor întru idei, în numele cărora protestau:

„Ceka bolşevică a ordonat executarea socialiştilor întemniţaţi în Georgia sub învinuirea că au participat la rebeliunea gruzinilor. La 25 aprilie (1925 n.n.) *au fost împuşcaţi 100 de socialişti georgieni, printre care se află conducătorii Malsuradze, Otiaşvili, Himilosvali* etc. *Protestăm contra crimelor din Rusia, după cum protestăm contra crimelor din Bulgaria, din Italia, din Ungaria, din România şi din toate ţările barbare*! „96

Revenind la textul de răspuns al socialiştilor la propunerea comunistă de front unic, despre care astăzi se scrie că nu s-a putut realiza din pricina conducătorilor *de dreapta* ai muncitorimii, fără însă să se dea publicităţii şi

textele respective, pentru a se restabili în mod obiectiv adevărul, iată în continuare argumentaţia lor:

„A *te declara în acelaşi timp pentru teroarea rusă şi contra terorii româneşti, este o ipocrizie pe care Federaţia Partidelor Socialiste din România o respinge cu energie.* […] *A purcede la o acţiune comună cu dumneavoastră în această direcţie, ar însemna* […] *să ştirbim propria noastră autoritate morală* […]. *Din această pricină nevoim nevoiţi a refuza participarea la această acţiune comună cu dumneavoastră* […], *atâta timp cât nu vă veţi fi declarat în public adversari principali ai oricărui terorism şi până nu veţi fi tras concluziile pe care le comportă această situaţie*" 97

Răspunsul partidului comunist, publicat de organul P.C.d. R. (S.R.I.C.), gazeta *Socialismul*, reprezintă ilustrarea teoriei partidului comunist privind terorismul, expusă la vremea respectivă de Troţki în lucrarea *Terorism şi comunism*, însuşită apoi când cărţile maestrului au fost arse pe rug, de către Stalin şi aplicată până în zilele noastre şi de actualul P.C.R. Din acest punct de vedere, răspunsul reprezintă un document actual. „*În principiu*", partidul comunist nu este partizanul terorii. „*Dar contrarevoluţia, ea determină teroarea*". „*Imorală este teroarea organizată de burghezie*", dar „*teroarea pe care o exercită clasa muncitoare*" sau dictatorii care vorbesc în numele ei, „*împotriva contrarevoluţiei, este morală*". Spre diferenţă de social-democraţii din alte ţări cărora li se cerea să intre *în front*, în Rusia ei erau „*teroriştii social-democraţi*" 98

Moştenirea troţkistă preluată de stalinism şi prin el şi de neostalinismul românesc este mult mai mare decât se crede la prima vedere, în ciuda faptului că Troţki şi adepţii declaraţi ai acestuia au fost exterminaţi până la unul. Şi predispoziţia pentru alianţe cu dreapta, tot de la Troţki vine. De pildă, el l-a declarat pe Mussolini: „*Cel mai bun*

elev al bolşevicilor.

Cu toate limitele ei, mişcarea social-democrată interbelică din ţara noastră, datorită consecvenţei sale faţă de represiunile staliniste, când condamnarea acestor crime în presa mondială era încă un fenomen relativ de excepţie, şi-a păstrat dreptul moral de a apăra democraţia şi libertatea de exprimare, de a condamna tocmai acel monopol pe care îl viza şi Partidul Comunist din România. La început, în această etapă, ce-i drept, pretenţiile lui se limitau doar la dictatura în rândul clasei muncitoare, unde urmărea de a fi unicul, singurul ei purtător de cuvânt, oricât de neînsemnat şi rupt de interesele ei reale ar fi fost. Condamnarea terorismului de stat stalinist urma să dureze cât timp *„monopolul politic al partidului* (este vorba de P.C. (bolşevic) Rus. N.n.) *rămâne în fiinţă, social-democraţii, comuniştii opoziţionişti şi socialiştii revoluţionari rămân în închisorile din Siberia*. […] *Pentru a se înfăptui o democraţie proletară – căci numai aceasta este cu putinţă în Rusia – trebuie să dispară monopolul partidului comunist, trebuie redată libertatea de manifestaţie tuturor curentelor socialiste. Democraţia fără libertatea de convingeri, de presă, de organizare şi propagandă, nu există. Ce rost are votul universal când n-ai voie să alegi, ci numai să votezi orbeşte o listă propusă de guvern*? (de Partid. N.n.) […] *Dorinţa de colaborare a comunismului nu poate fi sinceră, atâta vreme cât – în loc să colaboreze cu social-democraţii ruşi – ei îi torturează în închisori*" 100

„Acolo, în Rusia, este cheia situaţiei", scria în numele partidului său Lothar Rădăceanu, pe vremea când era un socialist cinstit.

Spre cinstea ei, social-democraţia română a condamnat atunci şi represiunile staliniste din Rusia, iar în cadrul acestora, nu numai pe cele îndreptate împotriva tovarăşilor lor de idei.

De altfel, în deceniul al treilea, Rusia Sovietică nu mai avea menşevici, iar cei care supravieţuiseră se aflau, conform mărturiei lui Al. Soljeniţîn, în lagărele de concentrare ale *Arhipelagului Gulag*.

Socialiştii români au condamnat crimele staliniste în genere, ridicându-se nu numai în apărarea drepturilor constituţionale (prevăzute de însăşi Constituţia sovietică), ci şi a drepturilor umane în general. În felul acesta ei şi-au câştigat în faţa autorităţilor proprii, dreptul şi autoritatea morală necesare pentru a protesta împotriva oricărei limitări a democraţiei şi împotriva oricăror abuzuri din România, drepturi pe care comuniştii români, pe de altă parte, aprobând crimele staliniste, şi le pierduseră.

Această poziţie a fost de ajutor la timpul său, chiar comuniştilor aflaţi la ananghie: cu ocazia diferitelor procese în care aceştia din urmă au fost acţionaţi, ei au avut în conducătorii socialişti atât de huliţi, cei mai convinşi apărători, atât la bară, în calitate de avocaţi, cât şi în presă.

Pot fi aduse mai multe exemple, chiar în perioada când social-democraţii erau atacaţi cu mai multă vehemenţă. Ne vom limita la numai câteva:

În 1923, deputatul socialist I. Pistiner intervine personal la Ministerul de război pentru îmbunătăţirea regimului de detenţie al comunistului Sandu Lieblich101. În paralel, se publică un articol semnat Th. Dan (un pseudonim?) şi intitulat *Insula grozăviei*, despre condiţiile inumane existente în lagărul deportaţilor politici de la Mănăstirea Solovetk, cu mai mult de patru decenii înainte ca lumea să le fi aflat din mărturia lui Alexandr Soljeniţîn

În 1936, a avut loc la Craiova procesul unui grup de comunişti, cu Ana

Pauker în frunte. În apărarea acestui grup, Lothar Rădăceanu a scris în organul P.S.D., *Lumea Nouă*, că acuzaţia de antifascism este falsă, pentru aceasta

neexistând fundament şi că nu trebuie făcut proces. În realitate, precizează el, inculpaţii sunt judecaţi pentru activităţile lor comuniste:

„Suntem pentru deplina libertate a tuturor curentelor politice de a se manifesta în cadrul legilor şi cu recunoaşterea principială a aşezămintelor democratice a (le) ţării. Cerem acest drept şi pentru partidul comunist şi ridicăm protestul nostru cel mai energic împotriva prigoanei la care acest partid este supus în ţara în care gogocuzismul şi codrenismul se bucură de toate libertăţile" 102

Petre Constantinescu-Iaşi, autorul seriei de articole teoretice consacrate partidelor politice, cu o atenţie specială faţă de P.S.D., reprezentând întâia atitudine în mişcarea comunistă din ţara noastră împotriva social-democraţilor (şi care se încheia cu: *„Să-i demascăm*!") era în acelaşi an, 1936, adus în faţa justiţiei militare de la Chişinău. În apărarea lui apare articolul *Calomnie şi otravă*, semnat Dr. Stockman, probabil unul din pseudonimele de publicist ale preşedintelui P.S.D., C. Titel-Petrescu[12]103

Ura faţă de social-democraţie l-a dus însă pe Stalin direct la sprijinirea fascismului. Prin simetrie, P.C.d. R. a ajuns şi el aliatul dreptei. Astăzi, istoricii oficiali ai partidului încearcă în fel şi chip să coloreze în roşu ceea ce era verde. Se recunoaşte că „a *constituit o evidentă greşeală a P.C.R*". faptul că, la alegerile din 1937, acesta a sprijinit P.N.Ţ., care încheiase un acord electoral cu C.Z. Codreanu, căpitanul Gărzii de fier. Dar, spun aceiaşi istorici, asta din vina… social-democraţilor, care au rupt

12 Dar, valorosul Dicţionar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor şi publiciştilor români de Mihail Straje, Ed. Minerva, Buc. 1973, îl omite. Acribia, calitate fundamentală a acestei lucrări, nu avea nici o putere în faţa cenzurii, dând pe faţă bătaia lungă a răzbunării P.C.R. pe tot ce fusese suflare social-democrată anticomunistă.

înţelegerea încheiată între conducătorii celor două partide muncitoreşti104.

Simpatia P.C.d. R. pentru extrema dreaptă era mai veche:

„La *comuniştii arestaţi cu prilejul zilei de 1 august – scria gazeta Socialismul în 1930 – s-au găsit cărţi de membru ale organizaţiei fasciste Garda de fier* „105

Recidivele, după preluarea puterii, de cele mai multe ori mascate, în cazuri particulare fireşte, vor avea deci nişte precedente.

Faptul că Partidul Comunist din România („interior"), până spre jumătatea războiului – când comuniştii „exteriori", care supravieţuiseră în U.R.S.S.

represiunilor staliniste, nu vor mai avea niciun rol – era o simplă marionetă în mâinile Moscovei, trecând de la o extremă (Front popular antifascist) la alta (sprijinirea dreptei) este aproape de notorietatea publică. Rolul istoriografiei de partid este astăzi[13] de a justifica această pendulare între extreme, cauzate de schimbările *fundamentale* intervenite în viziunea Kominternului, având sursa în politica lui Stalin de sprijinire a lui Hitler, înainte de venirea acestuia la putere, apoi de alianţă cu el. Originea unei astfel de politici este aceeaşi obsesie dictatorială, de unde şi sarcina impusă comuniştilor români să demaşte *„minciuna* [...] *social-democraţilor şi democraţilor burghezi, asupra războiului democraţiei contra* fascismului 106 Din păcate, nici astăzi minciuna nu este pusă în ghilimele în aceste lucrări.

Printre indicaţiile menite a ralia Partidul Comunist din România la obsesiile expansioniste şi dictatoriale ale lui Stalin, în alianţă cu Germania lui Hitler, figurează şi documentul *Directive pentru Partidul Comunist din România*, date la 8 mai 1940, adevărat regulament de

13 In 1978. (Nota redactorului Istoriei Stalinismului în România, 1990).

conduită a partidului în acţiunile sovietice din luna următoare, dar asupra cărora nu există nicăieri vreo referire că l-ar fi informat în prealabil: reanexarea Basarabiei şi anexarea nordului Bucovinei, inclusiv a ţinutului Herţa. Conform acestor directive, în faţa partidului stătea sarcina *„de a nu admite atragerea României în război şi transformarea României într-un cap de pod al Angliei şi Franţei pentru un război împotriva Germaniei şi împotriva U.R.S.S”*. 107

Manifestul lansat de Partidul Comunist din România după reanexarea Basarabiei, dovedeşte că directivele au fost însuşite întocmai.

De fapt, Stalin nu făcuse decât să tragă maximum de foloase de pe urma alianţei cu regimul hitlerist, la a cărui aducere la putere colaborase în modul cel mai direct. Obsesia dictatorială, dorinţa de a lichida pretutindeni social-democraţia îl determinase să opteze în pragul anului 1933 pentru Hitler, în locul unei alianţe între comunişti şi socialişti, care ar fi înlăturat pericolul fascist şi ar fi ferit omenirea, inclusiv propria ţară, de imensele suferinţe care au urmat. Nu este nimic că Adolf Hitler i-a trimis pe comunişti în lagăre şi i-a decimat până la unul, în schimb, la rândul său, Stalin a avut (şi el!) partea sa de satisfacţie: în Germania n-au mai rămas nici social-democraţi!

În 1932, ziarul social-democraţiei române *Lumea Nouă* publică un articol intitulat *Comuniştii lui Hitler*, excepţional ca viziune asupra a ceea ce avea să urmeze în Germania, drept urmare a sprijinului pe care, în alegeri, comuniştii aveau – la ordinul Moscovei – să i-l acorde führerului. (Vezi *Addenda*, unde îl reproducem integral).

DIMENSIUNEA REPRESIVĂ

Dimensiunea dictatorială a generat ca efect, ceea ce s-ar putea numi o a treia dimensiune, aceea a represiunii.

Fenomen firește politic, el are totuşi şi explicaţii de ordin psihologic. Cauzele lui trebuie căutate, după opinia

noastră, în confluenţa nefericită dintre dictatura criticată de Roza Luxemburg cu trăsăturile personale ale lui Stalin, ajuns în fruntea giganticului aparat de partid şi de stat sovietic.

În perioada imediat următoare Congresului al XX-lea al P.C.U.S., Hruşciov însuşi, luat parcă prin surprindere de puterea imprevizibilă a bombei pe care o detonase la dezvăluirea crimelor staliniste, precum şi de posibilele efecte pe termen lung ale stigmatizării cultului personalităţii, a încercat să salveze unele aparenţe, care puteau arunca umbre de îndoială asupra sistemului însuşi, drept cadru favorizant al unor crime abominabile. Atunci s-a acreditat ideea conform căreia toate acele represiuni fără precedent în istorie s-au datorat exclusiv caracterului ieşit din comun, paranoic, al lui Stalin.

Lagărele de concentrare şi procesele politice şi-au făcut însă apariţia în viaţa Rusiei Sovietice înainte ca Stalin să fi devenit secretar general (*ghensek*).

Socialismul, ziarul P.C.d. R., scria despre unul din aceste procese anterioare epocii staliniste, şi anume despre cel al conducătorilor Partidului Socialist-Revoluţionar, partid social-democrat:

„Reamintim cititorilor că în ciuda numelui pompos pe care-l poartă, acest partid nu are nicio legătură cu clasa muncitoare.

Partidul Socialist-Revoluţionar a avut de la izbucnirea revoluţiei ruse până astăzi, una din atitudinile cele mai reacţionare […]

Guvernul rus a permis social-democraţilor (din străinătate. N.n.) *să-şi apere pe bunii lor tovarăşi. Au plecat la Rusia*: *Vandervelde, fostul ministru al regelui Belgiei, Rosenfeldt şi Liebnecht, fratele lui Karl Liebnecht, pe care l-au ucis social-democraţii, în Germania.*

Acuzaţii sunt împărţiţi în două grupe: *o grupă cuprinde Comitetul Central al Partidului Socialist-*

*Revoluţionar, iar cealaltă grupă, pe membrii care au trecut la partidul comunist „*108

Nu există nicio garanţie că dacă Troţki ar fi ajuns în fruntea partidului şi statului sovietic, înfrângându-şi rivalul, ar fi fost mai uman decât s-a dovedit Stalin:

„Tragedia de la Astraham. Lucrătorii fabricilor Astra, Kavkaz şi Merkur se adună, în ciuda somaţiilor, într-un miting prin care protestează împotriva condiţiilor de muncă. Pentru că nu au ascultat somaţiile, «Ne-am făcut datoria revoluţionară şi am făcut uz de armei», după cum spunea raportul Cekăi către guvern. 2000 de victime. Dezordinea se instalează în populaţia civilă care este arestată în bărci şi vapoare. «Procedaţi fără îndurarei», telegrafiază Troţki.

Un martor ocular spune că de pe vaporul Gogol au fost arunca şi în Volga, cu pietre de gât, peste 180 de oameni. Se dă cifra victimelor: 4.000” 109

Dar Dzerjinski ar fi fost mai blând, dacă ar fi supravieţuit propriilor crime şi ar fi avut şansa lui Stalin? El, pe care Oscar Blum, îl supranumise *călăulroşu*?

Când represiunile au trecut pragul propriului lor partid, din momentul când discret, aceste lupte interne pe viaţă şi pe moarte se încheiau ba cu o „sinucidere”, ba cu un „atentat” fatal, de la bun început se poate vorbi de o dimensiune nouă, cu cele mai mari consecinţe în întreaga societate: dimensiunea represivă.

Când *duşmanii poporului*, după recunoaşterea „vinilor”, erau aduşi în faţa plutonului de execuţie, garnitură după garnitură, represiunea se afla deja în stadiu avansat de evoluţie. Dimensiunea era expresia unei obsesii şi anume a fricii animalice a dictatorului de a nu ajunge el în locul celuilalt, în faţa puştii. Şi cei din faţa plutonului de execuţie s-au aflat ei înşişi în situaţia în care se afla el. Complexul tiranului, respectiv obsesia care îl mâna pe Stalin să semene în jurul său numai groază, era

deci rezultatul unei spaime ca strigătul lui Buharin, de asemenea în faţa plutonului de execuţie, să nu ajungă niciodată să se adevereasc㠄*Are să vină şi rândul tău, călăule Stalini* „110

Dimensiunea ne interesează însă nu ca fenomen în sine, ci în legătură cu subiectul nostru, în ce mod cadrele comuniste din România au căzut şi ele victimă represiunilor staliniste, corelate cu cele ce au avut loc în U.R.S.S. în anii treizeci.

Faptul că printre cei care şi-au găsit sfârşitul, în mod tragic luaţi de val, s-au aflat şi numeroşi comunişti români, care fie din idealism, fie forţaţi de împrejurări, s-au aflat în deceniul al treilea pe teritoriul sovietic, n-a mirat pe nimeni. În ansamblul realităţilor generale din Uniunea Sovietică, militanţii din partidele *frăţeşti*, probabil că au reprezentat cazuri „comune”. De aceea au şi trecut neobservate, mai ales că totul s-a făcut fără publicarea de nume, în cabinete închise.

În ceea ce îi privea pe români, Partidul Muncitoresc Român, denumirea de atunci a partidului, nu s-a grăbit deloc să repete gestul uman al lui Hruşciov. Gheorghiu-Dej avea el însuşi conştiinţa încărcată de fărădelegi, încât *dezgheţul* sovietic avea în România, drept pandant, un stalinism îngheţat la cele mai dogmatice forme.

Mai era vorba de oameni care nu fuseseră niciodată conducătorii partidului care, oricât de neînsemnat ar fi fost, nu funcţionase totuşi în România şi numele unora, probabil că şi şefilor P.M.R.-ului, având acum statut de *ştabi*, le erau necunoscute. Cu toţii, cei ce dispăruseră fără urmă în anii treizeci, fuseseră conducători sau membri ai partidului comunist *pentru* România, care funcţionase exclusiv în exterior şi era un partid legal, în timp ce partidul „interior” acţionase ilegal. Pentru acesta din urmă, ajuns să conducă România, acel partid de la Moscova îi era aşadar doar un fel de rudă îndepărtată,

dacă nu chiar un străin.

Indiferent de motivele care au stat deci la baza unei indispoziţii de a face publice reabilitările, în România s-a putut afla câte ceva despre ele abia la opt ani după ce fuseseră dezvăluite în Uniunea Sovietică, după treizeci de ani de la săvârşirea lor şi după douăzeci de ani de la preluarea puterii în ţara noastră de către partid.

În acest fel, nu este de mirare că atunci când după moartea lui Dej a venit şi în România rândul reabilitărilor, sărmanii morţi fără vină au fost puşi să slujească încă o dată, nu partidului, ci dimensiunii dictatoriale, în dorinţa de a-l înlătura pe cel mai puternic rival al celui care, cu puţin timp mai înainte, ajunsese în vârful ierarhiei şi, asemenea lui Stalin, a dorit să şi-o păstreze patru decenii. De aceea, morţii „exteriori" au fost lăsaţi să mai aştepte puţin, prioritate dându-se astfel morţilor „interni" ai partidului, care ofereau materialul zdrobitor, necesar pentru scoaterea oricărui adversar din cursa pentru putere.

Până la urmă, s-a făcut şi reabilitarea victimelor represiunilor lui Stalin, dar cum cei ce au decis-o erau de fapt aceiaşi oameni a căror gândire fusese o dată pentru totdeauna anchilozată de stalinism, ei au realizat-o în silă, formal, întrebându-se mereu, cui ajută o asemenea reabilitare a dreptăţii? Şi fiindcă ea nu ajuta nici măcar la înlăturarea unui singur rival, chiar aşa cum s-a făcut, fără nicio publicitate, a fost mai cinstită.

În ceea ce priveşte publicul, masele de oameni obişnuite de acum să reacţioneze numai manevrate de sus şi suprasaturate de lozincile stereotipe de partid, nici nu puteau bănui ce se ascunde, de pildă, în spatele unui titlu atât de specific propagandei, potrivită pentru toate campaniile: *Purtători de flamuri proletare111*. Dar chiar dacă ar fi bănuit, depolitizate prin suprasolicitare de factură demagogică, extenuate şi apatice, tot nu ar fi

manifestat niciun interes: şi represiunile şi reabilitările se petrecuseră atât de departe de ţară, şi la propriu şi la figurat!

Au fost reabilitaţi 19 foşti conducători *exteriori*, probabil dintr-un număr mai mare. Dar nici despre cei „recunoscuţi" de P.C.R. nu se dau amănunte în legătură cu împrejurările şi contextul în care şi-au aflat sfârşitul. Este cert că, întrucât toţi conducătorii ruşi ai Kominternului – Troţki, Radek, Zinoviev, Rakovski – au nimerit sub incidenţa proceselor staliniste, era inevitabil ca şi cei legaţi de ei să le împărtăşească soarta.

Judecând după faptul că printre comuniştii veniţi în 1944 din U.R.S.S. pe funcţii de partid, în aşteptarea preluării puterii de stat în România, sunt aproape în exclusivitate nume noi (cu excepţia Anei Pauker) şi că nume care apăreau în presa dintre cele două războaie au dispărut cu desăvârşire, putem presupune fără teama de a greşi, că eşalonul victimelor a fost mult mai mare.

În mod diplomatic, autorii cărţii alternează biografii de militanţi reabilitaţi, cu biografii de militanţi rămaşi în ţară. Nu putem şti dacă procedeul este adoptat pentru a menaja nişte posibile susceptibilităţi sovietice sau, dimpotrivă, pentru a demonstra că regimul *burghezo-moşieresc*, mult blamat, privit în ansamblu, a fost mai uman decât stalinismul, întrucât nu i-a exterminat pe comunişti, cum a făcut-o Stalin însuşi.

DR. ECATERINA (RALLI) ARBORE, (1873 – 1937)

Fiică a socialistului Zamfir Arbore, dr. E.A. a luat ea însăşi parte la mişcarea socialistă românească, ataşată, cum am văzut – datorită educaţiei primite de la tatăl său – nu numai unor iluzii sociale, ci şi idealurilor naţionale. Fireşte, ideile ei au fost influenţate de cele ale tatălui său şi nu este posibil ca în lupta dintre obsesia expansionistă a formaţiei în care se înrolase şi sentimentele româneşti ce i-au fost insuflate de mic copil în casa părintească, aflată pe

moşia strămoşilor în Basarabia, în conştiinţa ei să nu fi vorbit raţiunea.

După un exil voluntar de durată, care o înscrie printre comuniştii „exteriori”, la fost comisar al poporului – titlu omolog celui de ministru – pentru sănătate, în Ucraina), Ecaterina Arbore se reîntoarce în ţară. Nu este exclus să fi revenit pentru a rămâne definitiv lângă tatăl ei, în vârstă de 80 de ani, aceasta ca pretext la deziluziile (de tip Panait Istrati) în contactul nemijlocit cu realitatea sovietică.

Era în 1924, anul unei maxime încordări în relaţiile dintre România şi Rusia sovietică, din pricina *problemei basarabene*, agitată pe toate planurile de partea sovietică, la care îşi dădea concursul şi P.C.d. R.

Dr. E.A. este o primă victimă a acestei campanii. Ea este expulzată din România, sub pretextul că într-un interviu acordat ziarului *Adevărul* ar fi făcut declaraţii „comuniste”.

Expulzarea ei provoacă o furtună de proteste, printre care ale Ligii Drepturilor Omului, ale presei, ale Uniunii Generale a Avocaţilor (Av. Dem. I. Dobrescu publică un articol intitulat, *Expulzarea cetăţenilor români*). Pan Halipă, unul din fruntaşii Sfatului Ţării de la Chişinău, acum deputat în Parlamentul României Mari, interpelează Camera, stigmatizând acţiunea guvernului liberal.

În Rusia, dr. E.A. ajunge însă în faţa plutonului de execuţie, în aceleaşi împrejurări în care au ajuns şi ceilalţi *„militanţi comunişti, în anul 1937 „*112

AL. NICOLAU

Intra în mişcarea socialista în 1909, *„odată cu prietenul său nedespărţit*, C. Titel-Petrescu. Atunci, destinele celor doi prieteni s-au despărţit totuşi, definitiv. *Le crime de l’oligarchie roumaine*, publicată la Paris, unde îşi dădea doctoratul.

În 1917, alături de M. Gh. Bujor şi de alţi militanţi

socialişti radicalizaţi, a organizat Comitetul de acţiune român de la Odessa, care a susţinut „revoluţia” de la Petrograd. Redactor la gazeta (comunistă?) *Lupta*. Probabil şi dintr-un spirit de aventură şi nu numai din dorinţa de a schimba ordinea lumii, a participat de asemenea la întemeierea batalionului român, care a contribuit la instaurarea puterii bolşevice în sudul Rusiei. Cu C. Titel-Petrescu a avut totuşi în comun, faptul că amândoi au intrat în conflict cu stalinismul, care i-a doborât. Numai că A.N., spre diferenţă de prietenul său, şi-a sfârşit viaţa în faţa plutonului de execuţie, în 1937.

AL. DOBROGEANU-GHEREA (1879 – 1938)

Fiul lui C. Dobrogeanu-Gherea, autorul primului program socialist din România, inginer şi deputat în Parlament în 1920 şi 1922. La sciziunea din 8 mai 1921, când s-a înfiinţat P.C.d. R. („Socialist”), a fost raportor în problema agrară. Secretar general al partidului în 1924. A emigrat în U.R.S.S. în 1925 (alte surse menţionează anul 1932, probabil a doua oară). La Congresul al IV-lea al P.C.d. R. de la Harkov (cel cu *„substituirea în bloc a conducerii”*, când de fapt un partid a fost înlocuit cu altul (cel „socialist” cu cel „exterior”), cade şi el printre „substituiţi”. Probabil că nu i s-a permis să se reîntoarcă în patrie. S-a consacrat traducerii în limba română a lucrărilor lui Lenin.

Cât se aflase în ţară, pasiunea politică îl dusese frecvent în arest, făcuse greve ale foamei şi ale setei, mereu eliberat, odată pentru că avusese o vină pentru care *„autorităţile n-au putut să o bage într-un text de lege”*, altă dată, la intervenţia lui Nicolae Iorga, mereu a fost eliberat. Numai după ce a fost arestat de Ceka, nu l-a mai putut elibera nimeni. Între timp, înnebunise. Cu toate acestea, a fost totuşi executat într-o dimineaţă geroasă de iarnă, la 4 decembrie 1937.

ION DICESCU-DIC

Mai întâi ziarist, format sub influenţa lui M. Gh. Bujor şi N.D. Cocea. În timpul loviturii de stat din octombrie 1917, se află la Petrograd, unde în calitate de membru al partidului bolşevic, participă la al II-lea Congres al Sovietelor, prezidat de Lenin. Rămas în Rusia, este numit activist al Comisariatului poporului pentru afaceri externe (Ministerul de externe de astăzi), iar în 1922, profesor la Academia Militară. Este autor a peste 50 de lucrări de ştiinţe economice, domeniu în care era recunoscut ca un teoretician cu notorietate. Fanatizat de revoluţie, care a sfârşit prin a-şi devora proprii copii. Prin urmare, şi el *„a murit în U.R.S.S., în împrejurări tragice, în anul 1937”*, adică în faţa plutonului de execuţie.

„PAVEL ANTIP-TEACENKO”, (Pavel I. Antipov) (N. 1899, anul morţiineidentificat). Gazeta *Socialismul* vorbeşte despre *„expulzarea tovarăşului Teacenko”*, în timp ce pe unii istorici de partid în funcţie astăzi îi ia gura pe dinainte, spunând despre acest „erou al clasei muncitoare” că ar fi părăsit de bunăvoie ţara, trecând Nistrul înot, ceea ce a determinat poliţia să-l declare înecat. Dar „avea *să fie văzut de unii militanţi comunişti români la Moscova, unde a mai trăit un timp*” 113, când a fost executat.

DAVID FINKELSTEIN-FABIAN (1895 – 1937)

Social-democraţii, care ştiau să aprecieze calităţile celor care-i atacau scriau despre el că este *„cel mai ager condei de care dispune partidul comunist „*114 În calitate de fondator al partidului, la curent cu toate *rezervele*, avea fără îndoială reticenţe faţă de Komintern şi faţă de activiştii acestuia, dacă îşi alesese ca ţară de exil Germania. La venirea lui Hitler la putere, s-a decis totuşi pentru U.R.S.S. Despre el se poate spune că şi-a căutat destinul: D.F. fusese deja exclus în 1929 din partid, alături de Alexandru (Elek) Köblös, Aladar Berger (Imre), Itzicovici, Heinrich Sternberg şi Solomon Schein, ultimii

dispăruţi de atunci. El a continuat însă să militeze, până *„în ultimele zile ale vieţii* sale”: 1937.

DUMITRU GROFU (1876 – 1937)

A cerut la Congresul al V-lea *„spargerea zidului chinezesc care ne desparte de ţară”*. I s-a dat un glonte.

ELEK KÖBLÖS („BALTHAZAR”), (1887 – 1937)

Tâmplar originar din Transilvania, a participat în 1919 la revoluţia comunistă a lui Béla Kun, din Ungaria. Fost secretar general al partidului. În cazul lui se potriveau cuvintele lui Lothar Rădăceanu: *„Dacă mişcarea comunistă de la noi ar fi avut libertăţi, masele muncitoreşti ar fi reuşit demult să cunoască pe şefii veşnic schimbaţi…”* 115 la Moscova. Este singurul lider căruia istoriografia oficială îi consacră în plin cult al persoanei singurului lider oficial (auto) acceptat, o lucrare biografică de sine stătătoare116. Împuşcat.

MARIN TIMOTEI (1897 – 1937).

Cu toate că în calitatea sa de lider a sprijinit obsesia expansionistă a tânărului stat sovietic, totuşi într-o expunere, recunoaşte că majoritatea populaţiei Basarabiei fiind românească, iar aceasta fiind în majoritate constituită din ţărani înstăriţi („chiaburi”), aceştia „au oroare de bolşevism” 117 De asemenea a fost executat.

*

CRISTIAN RAKOVSKI (1873 – 1941)

Unul din cele mai interesante cazuri, nu lipsit de anumite sensuri pentru prezent, este cel al doctorului Cristian Rakovski.

La o primă şi fugitivă privire s-ar părea justificată radierea acestuia din istoria comunistă: el a părăsit ţara înainte de 1921, deci cu partidul comunist, format la 8 mai 1921, nu ar avea prea multă legătură (în afara menţionării numelui lui de către C. Popovici, la tratativele de la Harkov).

Literatura mult prea sumară pentru influenţa sa în

epocă şi dimensiunile personalităţii sale, lasă să se întrevadă prejudecăţile cărora istoriografia oficială este tributară în permanenţă. Se recunoaşte însă că în mişcarea socialistă a avut un rol la fel de însemnat ca de pildă C. Dobrogeanu-Gherea, I.C. Frimu, Ştefan Gheorghiu, Iosif Nădejde, Vasile Anagnoste, Dr. Ottoi Călin. M. Gh. Bujor. Ceea ce a fost viaţă şi dăruire pasionantă unor credinţe, literatura reuşeşte să vlăguiască de fapte, ridicând totul la nişte locuri comune, banale, neinteresante, din pricina cenzurii. Or, faptele n-au fost aşa.

După cum s-a menţionat mai sus, ca socialist (în cartea *Rusia în Orient, 1898*) şi ca preşedinte al P.S.D. de dinaintea primului război mondial, el a stigmatizat imperiile ţarist şi austro-ungar a căror ţintă a fost expansiunea teritorială: *„Noi suntem astăzi moneda de schimb a Rusiei şi Austriei”* 118, spunea el la adunarea de la sala Dacia, unde se comemora centenarul răpirii Basarabiei. Moţiunea adoptată la această adunare condamna în mod categoric *„politica de cucerire a absolutismului rusesc în Basarabia, Finlanda, Polonia, Caucaz”* 119

„Peste câteva zile veţi fi convocaţi – spunea el muncitorilor din Brăila, într-o adunare la care luau parte zece mii de oameni – *pentru a protesta împotriva acestui fapt mişelesc: răpirea Basarabiei. Cu ocazia aceasta, să puneţi toată chestiunea pe tapet, să întrebaţi a cui e vina? Să nu vă mulţumiţi cu protestări platonice, să cereţi autorii. Autorul prim este imperiul care a cucerit şi subjugat atâtea popoare*! „120

Câţiva ani mai târziu, în timpul primului război mondial, Rakovski reprezenta şi Partidul Social Democrat Rus (Menşevic). În acea vreme, precum şi după aceea, presa a relatat despre diferite episoade ale ocupaţiei. Cum germanii intenţionau să pună condiţiile lor, *„Rakovski a fost acela care la Stockholm a protestat, tot în numele*

social-democraţiei din România, împotriva cedării Dobrogei vechi, care are majoritatea populaţiei românească şi care este strâns legată economiceşte de România" 121 (dr. Rakovski care era...

bulgar!).

Amănuntele trecerii sale de la social-democraţia română la cea rusă (menşevică), apoi la bolşevici, vor interesa probabil în viitor pe istoricii care vor scrie (în lumina adevărului) despre viaţa acestui om, desfăşurată pe fundalul unor vremuri tulburi şi poate tocmai de aceea plină de contradicţii.[14] Este demn de reţinut faptul că dr. C. Rakovski era din punct de vedere formal cetăţean român şi când a ocupat cele mai înalte funcţii de stat, ca preşedinte al Ucrainei sovietice sau ca ambasador sovietic la Londra şi Paris.

Astfel, într-o scrisoare deschisă, ziarul *Socialismul* făcea public un mandat, semnat de preşedintele Curţii Marţiale, maiorul Cernat, prin care, *„medicul căpitan Cristian Rakovski „*era convocat în faţa instanţei pentru *„crimă împotriva siguranţei statului „*122 La acea oră el ocupa următoarele funcţii: preşedinte al Sovietului Comisarilor Poporului şi Comisar al Poporului pentru afacerile externe al Republicii Sovietice Ucrainene, membru în comitetul central al P.C. (bolşevic) Rus, membru al forului similar al partidului ucrainean, membru în Consiliul militar revoluţionar rus etc.

În schimbul carierei de partid şi de stat ameţitoare,

---

14 NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Amănunte biografice vezi şi în lucrarea O anchetă stalinistă (19371938), Lichidarea lui MARCEL PAUKER, documente traduse şi adnotate de G. Brătescu, la pag. 117. Acolo era caracterizat între altele ca: "militant socialist si comunist de origine bulgară, doctor în medicină de la Montpellier, participant în Elveţia la activitatea grupării marxiste conduse de Plehanov... [...] Fiind cetăţean român (tatăl său avea o proprietate la Mangalia), s-a preocupat începând din 1905 de reorganizarea mişcării socialiste din ţara noastră, devenind conducător al P.S.D. din România."

care îl propulsase printre cei dintâi 15 – 20 de oameni ai Rusiei Sovietice, el trebui să facă o singură concesie: să renunţe la opiniile sale privind caracterul imperialist al anexiunilor Rusiei ţariste şi să proclame dreptul Rusiei sovietice de a stăpâni în continuare aceste teritorii.

Cu riscul dezonoarei în faţa muncitorilor care îşi mai aminteau de discursurile sale înflăcărate de la 1912, el o făcu. Cu atât mai uşor, cu cât probabil, renunţând la distincţia între chestiunile de principiu şi conflictul său cu autorităţile române, care l-au arestat şi condamnat în mai multe rânduri, considera că era o sancţiune îndreptată împotriva lor. Dacă schimbarea sa la faţă în noua ipostază semnifică modificări radicale în concepţiile sale şi o anumită lipsă de principii, la rândul lor autorităţile româneşti nu pot fi bănuite retroactiv de inteligenţă, tact şi iscusinţă în exploatarea unor situaţii în care cu un cetăţean român în fruntea unui stat de dimensiunile Ucrainei, să-şi fi pus problema transformării dezavantajului în avantaj, pentru a obţine recunoaşterea unirii Basarabiei cu ţara. Cum pentru ele prioritară era condamnarea doctorului Rakovski pentru participarea sa la revoluţia bolşevică, sub pretextul că punea în pericol *siguranţa statului*, se poate spune că şi ele au contribuit la plasarea lui, de data aceasta de cealaltă parte a baricadei intereselor naţionale.

Istoria, care este plină de ironii, îi rezervă chiar lui Rakovski sarcina ingrată şi foarte prost inspirată de a reprezenta, într-o primă etapă, pretenţiile sovietice faţă de Basarabia, pe scenele unde se porni campania. Poziţiile diametral opuse ocupate în diferite perioade de acelaşi om, au adăugat argumentului istoric românesc un element care a pus în lumină şi mai pregnant caracterul expansionist al noilor pretenţii.

Cum dr. Rakovski şi-a datorat ascensiunea unei vechi prietenii care îl legase de Troţki, căderea lui se produce

odată cu înlăturarea de la putere a acestuia de către Stalin şi marchează o prăbuşire tot atât de vertiginoasă, pe cât de spectaculoasă i-a fost ascensiunea.

Întâia dată a fost judecat în compania *opoziţiei troţkiste*, în frunte cu titularul ei, din care a scăpat totuşi de o condamnare la moarte, prin deportare123.

După câţiva ani de surghiun în Asia Centrală, la Barnaul, în 1932, încearcă să evadeze şi să treacă clandestin graniţa, dar este rănit prin împuşcare şi identificat. Transportat în capitală, el şi-a făcut din nou autocritica, însoţită de o *Declaraţie de loialitate lui* Stalin124.

Momentul coincide cu elogiul pe care vechiul său tovarăş de luptă socialistă din România, M. Gh. Bujor, îl făcea în ţară discuţiilor *libere*, patronate de dictatorul de la Kremlin, descoperind miracolul cu tratamentul noului remediu de partid, autocritica, şi prefăcându-se că nu ştia că acei care deţin puterea nu şi-o fac niciodată.

Rakovski ia din nou drumul surghiunului. Atunci, în 1938, avea 61 de ani. Curând era adus din nou pe banca acuzării şi judecat în compania unor iluştri generali sovietici, a lui Iagoda, temutul inchizitor şi a altor *duşmani ai poporului*, care participaseră la înfăptuirea revoluţiei. În fruntea lor se afla de această dată Rîkov, fostul preşedinte al Comisarilor poporului (funcţie similară cu preşedintele Consiliului de miniştri, de azi), post pe care îl ocupase imediat după moartea lui Lenin.

În timp ce toţi ceilalţi acuzaţi au fost executaţi pe loc, Rakovski a „scăpat” cu o condamnare la 20 de ani, deportare în lagăr, al cărui regim făcea ca viii să-i invidieze pe cei morţi125. S-a sfârşit în deportare, în 1941, probabil asasinat[15].

---

15 Cu toate că lucrările cele mai importante ale lui C. Rakovski au rămas până astăzi nereeditate, în ultima vreme a apărut: Cristian Rakovski, Scrieri social-politice (1900-1916), Studiu introductiv,

Rakovski fusese condamnat la moarte şi în România. Sentinţa fiind pronunţată în absenţă, avea un caracter simbolic, ca replică la condamnarea în U.R.S.S. a fostului preşedinte al Sfatului Ţării de la Chişinău, Ion Inculeţ, din pricina votului acestui parlament care hotărâse unirea Basarabiei cu ţara. În schimb, condamnarea lui de către tribunalul lui Stalin n-a mai fost un simbol126.

Faptul că dr. Rakovski, despre care Pamfil Şeicaru scria, amintindu-şi-l, că era „cel mai autentic temperament revoluţionar", n-a activat în rândurile P.C.d. R., este, evident, un argument în favoarea reabilitării lui până în 1917, când părăseşte ţara. Cu toate acestea, o serie de cazuri paralele – să le luăm numai pe cele ale lui Dic-Dicescu sau Al. Nicolau, evocaţi mai sus – ar indica o inconsecvenţă şi o discriminare[16].

Umbra lui Rakovski acoperă o bună parte din existenţa partidului, care ar părea să se afle într-o jenă evidentă în faţa acestei probleme: el însuşi şi-a modelat decenii întregi ideologia şi a activat în realizarea aceloraşi obiective pentru care a militat şi doctorul Rakovski, pe când era bolşevic rus, acţionând în concordanţă şi probabil

---

antologie, bibliografie si note de Ion lacos, Editura Politică, Bucureşti, 1977, Biblioteca de istorie, 326 p., culegere din care lipseşte esenţialul: publicistica lui Rakovski de condamnare a imperiului ţarist, în general, a anexării de către Rusia a Basarabiei, în special. Castrare tipică pentru regimul comunist şi în anii când se bate cu pumnii în piepţii săi geto-dacici!

NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999. Surse mai noi menţionează ca loc al sfârşitului, închisoarea din Oriol, iar modalitatea: executat.

16 După ultima condamnare a lui C. Rakovski, Lumea Nouă reproduce o fotografie-document, însoţită de următorul text: "În 1913, România a fost vizitată de Troţki, care făcuse o călătorie de studii în Serbia şi Bulgaria. Mişcarea muncitorească îşi avea sediul pe atunci în Piaţa Amzei. Aici Troţki a vorbit la o şedinţă a partidului despre Rusia şi despre greva de la Căile Ferate Ruse, care avusese loc cu câţiva ani în urmă. Cu prilejul acestei vizite, Troţki s-a fotografiat cu dr. Rakovski, pe care, de altfel, îl cunoştea mai dinainte şi cu Dobrogeanu-Gherea, pe care l-a cunoscut cu acest prilej"127

din indicaţiile acestuia. Astăzi, când i-au năpârlit vechile teorii, acelaşi partid îl întâlneşte pe acelaşi doctor Rakovski, mai tânăr, apărând ca preşedinte al Partidului Social Democrat drepturile ţării la teritoriul său naţional. Parcă sunt doi oameni diferiţi, dar parcă şi partidele sunt diferite.

*

Oricine are „mândria” de a fi comunist din ilegalitate, are, cu voia sau fără voia sa, pecetea *afilierii* la Komintern, împotriva acestor drepturi. Încât, un dr. Rakovski reabilitat, ar avea cinstea să şadă alături de ilegalişti, pe funcţii astăzi încă foarte înalte, care în acea epocă au împărtăşit aceleaşi idei.

O altă concluzie pe marginea represiunilor staliniste: dintre reabilitaţi, cei mai mulţi sunt socialişti care au trecut pe poziţiile Kominternului la 8 mai 1921 sau după aceea. Multora din ei, partidul le datorează sărbătorile lui mult prea zgomotoase. Se poate deduce preferinţa deosebită a lui Stalin pentru socialişti, cărora nu le putea ierta pata lor luminoasă de patriotism din trecut.

De asemenea, cei care vorbesc în numele formaţiei conducătoare fac un secret absolut din răspunsul la o întrebare posibilă: toţi cei supuşi represiunilor staliniste, membri ai partidului comunist („exterior”) au fost reabilitaţi fără oprelişti sau operaţiunea s-a efectuat selectiv?

Se mai pune de asemenea întrebarea: elita partidului cunoaşte şi continuă să facă un secret din represiunile staliniste sau nici ea nu ştie cu exactitate – documentele, câte vor fi existând, fiind în arhivele sovietice – numărul exact şi lista nominală a celor supuşi represiunilor, deportărilor, închisorilor?

Ipoteza noastră: numărul lor trebuie să fie de câteva sute. Aceasta se bizuie, printre altele şi pe o afirmaţie a publicaţiei partidului comunist *Socialismul*, conform

căreia, „*La 1917, au fost expulzaţi Rakovski şi alţi 800 de lucrători, dintre care o parte rătăcesc şi astăzi în străinătate*” 128

Celor expulzaţi „la 1917” s-au adăugat ulterior membrii exilaţi de bunăvoie sau expulzaţi după 1924, al căror număr a crescut în anii treizeci. Stalin a avut aşadar de unde să cosească![17]

Dimensiunea expansionistă, dictatorială şi cea represivă n-a fost numai o trăsătură de caracter a lui Stalin.

Desfăşurările de mai târziu arătară că Partidul Comunist din România a fost conceput pe toate trei.

nalitate, care dacă ar fi fost lăsată să evolueze „normal”, fără îndoială că ar fi dominat cel puţin istoria acestui partid. Restabilirea adevărului istoric, pe baze strict documentare (inclusiv pe baza proceselorverbale de anchetă pentru fabricarea vinilor de „trădare”), dezvăluie dincolo de text, tragedii umane, care oricât de departe de solul patriei s-ar fi consumat, prin implicarea problematicii româneşti în desfăşurarea lor, devin paragrafe ale istoriei noastre. Comentariile, modest denumite *adnotări*, semnate

17 NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999: Odată cu desferecarea arhivelor, mai ales a celor din fosta Uniune Sovietică, tot mai multe lucrări vin să facă lumină asupra trecutului Partidului Comunist din România. Una dintre cele mai importante, prin abundenţa, probitatea şi acurateţea informaţiilor, pentru problematica zonei istorice respective, este cea semnalată deja mai sus, intitulată O anchetă stalinistă (1937-1938), LICHIDAREA LUI MARCEL PAUKER. Documente traduse şi adnotate de G. Brătescu, Editura Univers Enciclopedic, 1995, (322 de pagini). Documentele (între care un amplu text autobiografic al lui Marcel Pauker) din Dosarul fostului NKVD, fac lumină asupra modului în care un comunist, care îşi dedicase întreaga existenţă împlinirii obiectivelor staliniste privitoare la România, era anchetat, cu scopul de a fi declarat în final "spion", "trădător", "duşman al poporului", şi condus în faţa plutonului de execuţie. În cazul de faţă, cartea de "simple" documente, dezvăluie - în pofida caracterului de strictă dirijare a conţinutului lor spre un final dinainte stabilit - ţinuta intelectuală a celui anchetat, conturând o perso-

de G. Brătescu, conţin şi ele o surpriză: trimiterile cerute de text se convertesc prin informaţia lăsată să vorbească singură, fără comentarii, într-o istorie a formaţiei politice de care ne-am ocupat şi noi în lucrarea de faţă. Aşadar, „*… după toate probabilităţile, Marcel Pauker a fost executat la 16 august 1938* (dacă nu cumva murise mai-nainte la Taganka) *pe un poligon din suburbia Butovo, din sudul Moscovei*”. […] „O *preocupare obsesi-vă a comunistului Marcel Pauker a fost aceea de a nu se lăsa înghiţit de mlaştina politică a „lumii balcanicobizantine*” *de aici, de la noi. Din păcate, el n-a vrut să înţeleagă şi unele merite ale acestei hulite lumi, în care, dincolo de inechităţi şi abuzuri, erau cultivate, fără larmă, înţelepciunea calmă şi omenia*”. Subscriem la concluzia autorului *adnotărilor*: „*[…] Combătând cu fanatism „murdăria balcanico-bizantină*” *s-a pomenit pe poziţiile cruzimii caucaziano-asiatice, care constituia fundamentul „metodologic*” *al stalinismului, orientare la a cărei afirmare a contribuit cu sau fără voia sa*”.

În altă ordine, lucrarea citată reprezintă o sursă obiectivă şi corect informată privind biografiile unui mare număr de comunişti, în special din perioada anterioară aducerii P.C.d. R. la putere, inclusiv pentru completarea unei posibile liste de comunişti români trimişi de Stalin în faţa plutonului de execuţie şi omişi de izvoarele care ne-au stat la dispoziţie în anii şaptezeci: Mihai Gheorghiu-Bujor (1881 – 1964), Max Wechsler (1870 – 1917), Gelbert Moscovici („Ghiţă Moscu”) (1895 – 1937), victimă a represiunii staliniste, fratele liderului social-democrat Ilie Moscovici, Haia Hutschneker („Asea”, „Clara”, „Ana Bădulescu”), Eugen Roznovan (1878 – 1938), avocat, victimă a terorii staliniste, Constantin Popovici (1876 – 1940), Partidul Socialist (Popovici), disidenţă a Partidului Social-Democrat, Boris Stefanov (1883 – 1969), proprietar funciar de lângă Bazargic (Cadrilater), nepot al lui Cristian

Rakovski, secretar general al P.C.d. R. Între 1934 – 1940, după război, stabilit în Bulgaria, unde a trăit până la sfârşitul vieţii, Alexandru (Alecu) Constantinescu (1872 – 1949), Jacques Konitz (1895 – 1938), stabilit la Moscova în 1933, victimă a represiunii staliniste, Paul Goldstein („Petre Bâjenaru”), Miron (Milu) Gloter („Hugo”), Leon Lichtblau („Cristin”) (1901 – 1938), victimă a represiunilor staliniste, Saul Ozias, Max Golstein, Mihail Macavei (1882 – 1965), avocat de Turnu-Severin, ambasador la Londra (1948), Wolf Beer („Iţic Bonaparte”), Sania şi Alexandr Dobroceaev, Lazăr Aron („Ernest Arnoldi”, „Alexandru Buican”), în anii regimului comunist, fost redactor şef al revistei *Contemporanul*, Leonte Filipescu (1895 – 1922), împuşcat în ţară sub pretextul încercării de fugă de sub escortă, Heinrich Sternberg, Nicolae Simionescu-Militaru, Lucreţiu Pătrăşcanu, dr. În economie la Universitatea din Leipzig, asasinat în ţară (vezi…), Constantin Ivânuş (1886 – 1928), membru al c.c. al P.C.d. R. din 1922, Gheorghe Tănase, muncitor tipograf, Nicolae Marian, membru al c.c. al P.C.d. R. din 1922, în 1928 demisionat din partid, Alexandr Borisovici Rubinstein (1883 – 1941), Sandor Körösi CAlexandru Crişan”), spion sovietic, membru în secretariatul P.C.d. R. (1923), la al V-lea Congres Komintern (1924) susţine teza „auto-determinării naţionalităţilor din România până la despărţirea de statul român”, Bibi Braunştein („Dumbrăveanu”, „Bibi-Adam”, „H. Pruteanu”), Wilhelm (Willi) Roth, („Victor Roşu”), membru în biroul politic al P.C.d. R. (1924), arestat, n-a rezistat bătăii şi a făcut declaraţii privind activitatea clandestină a partidului, drept pentru care a fost eliberat. Trimis la Viena, a fost judecat de o comisie, iar în 1927 a fost exclus din partid, Alexandrina Alexandrescu (1876 – 1973), soţia lui Cristian Rakovski, şi-a sfârşit zilele într-un lagăr de muncă sovietic, Izo Iţcovici („Albinescu”), secretar al U.T.C.d. R. după 1924, victimă a represiunii staliniste,

Elena (Lenuţa) Filipovici-Filipescu („Maria, Maria Ciobanu”), (1903 – 1937), secretară a c.c. U.T.C.d. R., membră a c.c. Şi a biroului politic la Congresul al V-lea, împuşcată în lotul celorlalţi comunişti români, în 1937, Solomon Schein („Abekov”, „Mihalache”), Dori Goldstein („Rudi”, „Rudolf”), împuşcat în 1938, la Moscova, Vitali Iakovlevici Holostenko („Barbu”, „Petrulescu”), (1900 – 1938), secretar general al partidului la al IV-lea Congres, promotor al *„luptei fracţioniste fără de principii*, în care Holostenko-Barbu să înfruntat cu Pauker-Luximin, dar şi el căzut victimă represiunii staliniste, Alexandr Nikolaevici Petrenko („Alexandru Nikolski”) (1894 – 1975), celebrul torţionar al Securităţii, Gheorghi Ganev, Eugen (Ernő) Iacobovici („Măroşi”), muncitor din Transilvania, membru în c.c., ales la Congresul al V-lea, căsătorit cu Bela Rabinsohn, sora Anei Pauker, Emil Hallţki („Braun”), în 1936, căzut victimă epurărilor staliniste, Dvoiră Broitman („Stela”, „Ana Ruskii”), Ştefan Foriş, licenţiat în fizico-matematici, membru al P.C.d. R. de la înfiinţare, între 1940 – 1945, secretar general, asasinat în ţară (vezi...), Dumitru Chelerman („Nae”), de asemenea împuşcat la Moscova, David Avrămescu, Alexander Danieliuk („Gorn”, „Stefański”), (1897 – 1937), secretar general al partidului la cel de-al V-lea Congres de la Moscova, victimă a terorii staliniste, Şeila Averbuch (Vanda Nicolschi”), Nicolae Goldberger (Victor”), (1904 – 1970), fost muncitor cizmar, Ion Popescu-Puţuri (1906 – 1993), Moscu Kohn CGheorghe Stoica”, „Grădinaru”), (1900 – 1976), fost membru al comitetului executiv al c.c. al P.C.R. (1965 – 1976), Ion Pârgariu, Iona Elena, implicată în procesul din Dealul Spirii, Mozes Kahane, Samuel Margulies, exclus în 1929 din partid, Ion Cloţan („Ţanc”), Peter Mathais („Sandor”), Constantin Pârvulescu (1895 – 1992), membru în c.c. Începând cu 1929, secretar general al partidului din aprilie 1944, după înlăturarea lui Şt. Foriş, prin asasinarea

acestuia (vezi...), până în sept. 1944, Mihai Păunescu, Moise Drofman CPuştiul", „Malenkii"), Vasile (László) Luca (1898 – 1963), secretar al c.c. al P.C.R. Între 1944 – 1952, vicepreşedinte al Consiliului de miniştri şi ministru de finanţe (1947 – 1952), condamnat la moarte în 1953, cu comutarea pedepsei în închisoare pe viaţă; Dumitru Grofu, Aladar Berger, căzut victimă terorii staliniste în 1938, Moise Abraham Dubinschi („Goreţki"), membru în secretariatul P.C.d. R., victimă a epurărilor staliniste, Remus Koffler, membru în conducerea P.C.d. R. Între 1942 – 1944, implicat în procesul Pătrăşcanu (vezi...), condamnat la moarte şi executat în 1954, Matei Socor (1908 – 1980), Zâna Brâncu (1906 – 1972), directoare a şcolii superioare de partid, Teodor Diamandescu, Marcel Leonin, Alter Zalic, Petre Zissu, ultimii patru enumeraţi, de asemenea împuşcaţi în timpul terorii staliniste etc.

CELE TREI HOPURI MARI DE LA DEZASTRU SPRE PUTERE „LA ORIZONT, ŢARA FĂGĂDUINŢEI!"

Pentru a înţelege avatarurile P.C.d. R. în timpul celui de-al doilea război mondial, să încercăm a clarifica de ce România a pornit pe drumul pe care a mers şi de ce evenimentele au urmat cursul pe care îl ştim.

Marea Unire de la 1918 se înfăptuise cu preţul sângelui şi al vieţii maselor de ţărani îmbrăcaţi în uniformă militară, care au luptat la Oituz şi Mărăşeşti, în primul război mondial. Unii plătiseră, alţii erau beneficiarii.

Generaţia politică era la acea oră alta. Idealismul patriotic de la mijlocul secolului al XIX-lea fusese convertit în mercantilism. Politica devenise politicianism. Obiective generale, care impuneau o concepţie, desfăşurată eventual pe termen lung, o politică de stat concentrată spre consolidarea unităţii naţionale şi a frontierelor nu existau. Consolidarea era lăsată la voia întâmplării. Prioritare erau carierele personale, acumularea de capitaluri şi averi.

Conjunctura externă din ce în ce mai degradată, prin

ascensiunea fascismului spre putere în Europa, devenea tot mai adversă statelor naţionale, apărute după primul război mondial. Este simptomatic faptul că ideologiile declarat şi doctrinar opuse – în ţările în care fascismul şi comunismul aveau puterea în stat – în chestiunea revizuirii frontierelor stabilite după războiul cel mare, nu aveau doar o viziune comună, dar făceau chiar front comun. Se coalizară astfel ţări învinse în război (Germania, Ungaria), cu ţări învingătoare (Rusia, respectiv U.R.S.S., Italia).

Pericolul plutea în aer şi consolidarea Unirii era un imperativ pe care instinctiv unele forţe politice îl resimţeau ca pe o necesitate. Dar acţiunile care se întreprindeau erau ori paleative (interzicerea P.C.d. R., diverse măsuri poliţieneşti, lezând drepturile constituţionale), ori acţiuni din afară spre înăuntru. Printre acestea din urmă: diplomatice, inclusiv prin Liga Naţiunilor, încheierea de pacte şi tratate internaţionale bilaterale sau aderarea la ele, obţinerea de „garanţii" (care, la momentul când le veniră scadenţa să devină operabile, n-au valorat nici cât hârtia pe care au fost scrise), declaraţii de principiu privind respectul frontierelor, definirea „agresiunii" etc. Nici tratatele, nici definiţiile n-au putut opri agresiunile sau tempera apetiturile.

La Consiliul de Coroană care discuta neputincios şahmatul dat prin ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940, după care a urmat anexarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei de către Stalin, Nicolae Iorga, marele istoric, exprima lapidar ceea ce trebuia să fi fost o doctrină de stat: „*Frontierele nu se discută*: *ele se apără*!"

Viaţa politică internă n-a descoperit această doctrină decât post-factum.

Într-un timp mult prea scurt, moralitatea se degradase într-o asemenea măsură, încât interesele naţionale fuseseră practic uitate. Spectacolul politic era în

evidentă contradicţie şi cu marele avânt economic şi cultural interbelic, fără precedent în România (printre altele şi graţie devizei liberale, „*Prin noi înşine*!”).

Ca şi nenorocirile, o maladie nu vine niciodată singură. Reacţia la politicianism a fost deraparea unei părţi din societatea românească spre dreapta. Apariţia partidului de extremă dreaptă „Garda de fier” (avându-l în frunte pe Corneliu Zelea-Codreanu, Căpitanul) a fost desigur rezultatul acestei degradări interne. Legiunea, ce este drept, venea însă pe un teren minuţios pregătit de câţiva politicieni antisemiţi, puţini la număr, dar deosebit de activi în prelucrarea opiniei publice (în frunte cu A.C. Cuza) şi într-un moment când în Germania, nazismul tindea să devină ideologie de stat. Antisemitismul dus până la extremă, ca şi aplicarea unor metode teroriste, se aflau la polul opus spiritului şi tradiţiilor poporului român. Este însă o realitate că o parte a tineretului din epocă, în special generaţia anilor ’30, dornică de o schimbare, s-a lăsat uşor convinsă de ambalajul sonor al doctrinei, care îi cerea doar să fie urmată, fără ca atât conţinutul ei cât şi metodele să fie supuse unei analize critice, suficientă fiind doar credinţa oarbă în Căpitan (*„Să ne faci, Căpitane, o ţară cum este soarele sfânt de pe cer*! „[18]).

Terorismul şi asasinatele au fost însă aplicate de legiune pe „baze democratice” (indiferent de rasă şi religie), explicate de purtătorii de cuvânt ai mişcării ca fiind urmarea şi răspunsul la persecuţiile şi pedepsele capitale la care ei înşişi au fost supuşi (C.Z. Codreanu a sfârşit executat, mai multe căpetenii legionare i-au împărtăşit soarta. La rândul lor, legionarii au asasinat în diverse momente, pe: prefectul de laşi, Manciu, pe primii miniştri Armand Călinescu şi I.G. Duca, pe Nicolae Iorga, iar un complot s-ar fi pus la cale şi de-jucat, împotriva lui

18 A se compara cu noul "căpitan”, acum "comandant suprem”, autorul "anilor lumină”, în care însă, spre diferenţă, nu crede nimeni.

Ion Antonescu, după ce acesta a condus înăbuşirea rebeliunii din 1941).

O reacţie la întâmplările din ţară şi pe baza aceloraşi condiţii externe favorizante, a fost şi instaurarea dictaturii regale a lui Carol al II-lea (10 februarie 1938). Tot o dictatură de dreapta. Dictatura s-a inaugurat printr-un act de dizolvare a Parlamentului şi a partidelor politice, după care a urmat declanşarea ostilităţilor cu Garda de fier.

Dictatura lui Carol al II-lea, în loc să o salveze, a aruncat ţara într-o nouă criză internă, paralizându-i energiile, în momentul când unitatea naţională era mai necesară decât oricând. Ne referim la pactul Ribbentrop-Molotov (*De neagresiune*, 23 august 1939), cu efecte directe asupra României. Până în acel moment, acţiunea sovietică de redobândire a posesiunilor ţariste şi a altora noi, reprezentase, aşadar, „pregătirea de artilerie" pe căile menţionate deja, care-i stăteau la îndemână, respectiv, prin mişcarea comunistă, dirijată de Komintern, prin agitarea *chestiunii basarabene* în presă, în foruri internaţionale etc. Din momentul cârdăşiei lui Stalin cu Hitler, în acţiune contra României intra forţa[19].

Pe punctul de a împărtăşi soarta Poloniei şi a fi şi ea dezmembrată, România pierde pe rând Basarabia, nordul Bucovinei şi o parte din ţinutul Dorohoiului (Storojineţ şi Herţa), la 26 iunie 1940; Ardealul de nord (prin Dictatul de la Viena, 30 august 1940); Dobrogea de sud

19 Abia după "războiul rece" româno-sovietic din 1962-1964, P.C.R. rupe tăcerea care-i fusese impusă în această problemă din 1940. Despre anexiune nu s-a vorbit însă nici-odată deschis. Se remarcă totuşi o schimbare de atitudine. Ulterior, într-o serie de lucrări, tema a fost tratată pe baza adevărului istoric. Istoricul Dinu C. Giurescu scrie cu menajamente, pe ocolite, dar destul de clar, că după semnare, "presa americană a publicat o ştire despre un document adiţional al pactului de neagresiune, care prevedea modificări politice în spaţiul dintre Marea Baltică şi Marea Neagră"'29. Curajul n-a fost niciodată apanajul istoricilor noştri, care s-au întrecut în a-şi arăta obedienţa faţă de puterea comunistă (cu două-trei excepţii).

(„Cadrilaterul”), respectiv judeţele Durostor şi Caliacra (7 sept. 1940). Sub semnul acestei catastrofe, dictatura regală se prăbuşeşte prin abdicarea monarhului, care pleacă în exil, lăsând tronul fiului său, Mihai I, pentru a doua oară rege. La cârmă era adus generalul Ion Antonescu, în calitate de „conducător al statului”, funcţie nou creată, inexistentă până atunci (5 sept. 1940), iar ţara devine pentru scurt timp „stat naţional-legionar” (14 sept. 1940). Terorismul se extinde, atât cel rasial, cât şi terorismul politic, culminând cu rebeliunea armată, prin care legiunea tindea să obţină întreaga putere în stat. Este momentul când Ion Antonescu pune capăt „dualităţii” puterii, pe care până atunci o împărţise cu Garda de fier, prin scoaterea acestei organizaţii în afara legii şi urmărirea, respectiv pedepsirea adepţilor ei.

Este desigur în spiritul mecanismelor misterioase ale istoriei, uneori greu de explicat, dar care până la urmă se clarifică prin combinarea unor factori complecşi – de la cei istorici şi politici, până la cei ţinând de trăsăturile individuale, de caracter, ale „conducătorului”, mai ales când este vorba de o dictatură în care poporul nu este întrebat printr-un plebiscit sau o altă formă de consultare – de ce Ion Antonescu a considerat şi a hotărât că drumul pentru eliberarea Ardealului de nord din robia maghiară ducea prin stepele ruseşti? (Mareşalul declarase, de altfel, că din Rusia, armatele române se vor înapoia în patrie prin Maramureş, căzut victimă „Dictatului”). Nici prin „ocupaţia” germană – teză care continuă să fie susţinută la Bucureşti şi astăzi, uneori de istorici serioşi – nu se poate explica intrarea României în războiul antisovietic, alături de Germania (22 iunie 1944). Antonescu devenise astfel aliatul autorului dictatelor prin care România fusese sfâşiată în bucăţi şi a Ungariei, beneficiara „Dictatului de la Viena”.

După eliberarea provinciilor anexate de Stalin

(respectiv a Basarabiei şi a nordului Bucovinei), armatele române au continuat ostilităţile, adânc în interiorul Uniunii Sovietice.

Doctrina acestui război, continuat dincolo de graniţele de la 1918 ale României, soldat cu pierderea vieţii a sute de mii de tineri, cuprindea înainte de toate o justificare ideologică (*„cruciada împotriva comunismului”*) şi una militară (*„Când o ţară se găseşte în război, armata acestei ţări trebuie să meargă până în fundul pământului ca să câştige războiul”*. Ion Antonescu, Procesul din mai 1946). Aliaţii „fireşti” ai României s-au aflat în stare de război cu ţara noastră. După trecerea Nistrului de către armatele române, Marea Britanie declară război României (6 decembrie 1941), urmată imediat la diferenţe de câte două zile de declaraţiile de război ale Canadei, Noii Zeelande, Australiei, Uniunii Sud-Africane. La 12 decembrie 1941, România era cea care declara război Statelor Unite. Cu niciuna din aceste ţări, România nu a avut niciodată un diferend. În anexiunile sale viitoare, Stalin va avea acum de partea sa principalele puteri mondiale.

Astfel, armatele române ajung la Volga. Catastrofa de la Stalingrad, la care tributul de sânge şi numărul de ostaşi căzuţi prizonieri a fost imens, îl aduse pe mareşal la realitate: el realiză că războiul era iremediabil pierdut. Din acel moment, eforturile sale vor fi concentrate spre a-l încheia înainte de ceasul al doisprezecelea.

Eforturile sale se vor solda însă cu un eşec: războiul se va încheia pentru România numai la încetarea lui generală, cerând noi jertfe umane şi materiale, iar mareşalul însuşi va sfârşi în faţa plutonului de execuţie.

În anii aceştia tragici, partidul comunist este adunat din cioburi, asemenea unui vas spart, spre a fi lipit şi făcut din nou, pentru a fi introdus pe scena politică. De data aceasta cu un alt scop, bine precizat.

Cu nimic nu se poate compara situaţia partidului comunist în momentul când mareşalul Antonescu arunca ţara în război, decât cu aceea a unei corăbii naufragiate pe o mare în furtună, cu supravieţuitori plutind în derivă pe resturi de epavă, în aşteptarea unor împrejurări salvatoare, care să-i aducă la un liman. Era un adevărat dezastru politic, din pricina falselor busole cu care Kominternul îl înarmase şi *„care au provocat o adâncă confuzie şi dezorientare în partid”* 130

În interiorul ţării, exista un simulacru de organizaţie, formată dintr-o conducere – mai potrivit ar fi să spunem, un grup de adepţi – care nu putea desfăşura practic niciun fel de activitate politică, din pricină că de la instaurarea dictaturii regale, dar şi de mai înainte, se găsea aproape în întregime în detenţie. Dar presupunând chiar că o asemenea activitate s-ar fi putut desfăşura, exista handicapul lipsei de autoritate şi credibilitate, atât în rândul clasei muncitoare, cât şi al opiniei publice în general, din care pricină îi era blocată orice posibilitate de dialog cu vreo forţă politică serioasă.

În limbajul pretenţios din textele oficiale, izolarea, în mod eufemistic, este numită ca fiind doar *„pericolul îndepărtării de partid a unor largi categorii sociale, a numeroase grupări politice”*.

Istoricul-şef de astăzi, deţinător al adevărurilor absolute asupra trecutului, încearcă să întreţină impresia că gruparea comunistă, care la începutul anilor patruzeci doar prin inerţie continua să se numească *partid* şi a cărei trăsătură principală era doar fanatismul, demn însă de o cauză infinit mai bună decât subminarea unităţii naţionale, ar fi fost într-adevăr o forţă politică de luat în seamă.

Catastrofa P.C.d. R. („exterior”) era, în schimb, totală. S-au putut salva, eventual, de la masacrele staliniste, acei comunişti care poate se aflau în acest timp în ţară cu misiuni speciale. Este cazul Anei Pauker, care după ce a

emigrat o dată în U.R.S.S., probabil imediat după 1924, s-a reîntors acasă aproximativ prin 1932132 Câţiva ani mai târziu, în 1936, ea se află în fruntea unui grup, trimis în judecată pentru activităţi ilegale, proces care s-a judecat la Craiova (şi cunoscut ca atare). Procesul a fost folosit de P.C.d. R., în cadrul sprijinului şi asistenţei pe care i le-au acordat presa şi avocaţii de stânga, opinia publică democratică în general, pentru a crea atât în ţară, dar mai ales în străinătate, despre sine, imaginea unui martiraj pe altarul celor mai drepte cauze ale poporului român, inutil să mai menţionăm, foarte departe de a fi conformă cu chipul său real.

În felul acesta, s-a putut crea acuzaţilor din proces, dar mai ales Anei Pauker, o popularitate fără precedent, capital politic exploatat în viitor.

Procesul s-a încheiat cu condamnarea la diferite pedepse cu închisoarea şi amenzi a întregului grup, din care făceau parte: Ana Pauker şi Lili Donca Simo (sau Donca Andreevna Simo) 133, Alexandru Moghioroş, Lazăr Grümberg, Alexandru Drăghici ş.a.

Cu implicaţii până în anii noştri, la acest proces vom reveni. Ana Pauker, căreia i s-a confecţionat renumele de *Passionaria* României, ispăşeşte patru ani de închisoare, din cei zece la care fusese condamnată. În treacăt fie spus, neaflându-se în 1937 – 1938 în Rusia, s-a salvat de la o represiune sigură, după care, în 1940, când la orizont au apărut sarcini noi, conducerea sovietică se hotărăşte la un schimb de prizonieri cu românii şi astfel, obţine plecarea ei. (În schimbul unui oarecare Moş Codreanu. De la unguri, puterea de la răsărit l-a importat atunci pe Matiaş Rákosi). Sosirea comunistei din România în U.R.S.S. a fost salutată atunci în *Pravda* de Dolores Ibarruri, aflată şi ea în exil în U.R.S.S.134

În noile condiţii istorice, după începerea războiului, Ana Pauker primeşte sarcina de a reface din cenuşa anilor

1937 – 1938 o grupare ce va înlocui P.C.d. R. („exterior”), pentru că de un partid nu mai putea fi vorba.

În străinătate s-au mai aflat în această perioadă o parte din românii, cei mai mulţi comunişti, care au participat la războiul civil din Spania, în cadrul brigăzilor internaţionale, fireşte de partea republicanilor. Precizarea este necesară, întrucât tot o seamă de tineri români, în special legionari, au fost combatanţi de partea cealaltă a baricadei, în rândul falangiştilor lui Franco (fruntaşii legionari Moţa şi Marin au căzut în războiul civil din Spania).

După înfrângerea republicanilor, unii comunişti surprinşi de evenimente au rămas în emigraţie în Franţa, activând în Partidul Comunist Francez, participând în această calitate la rezistenţa împotriva ocupaţiei hitleriste. Unii au căzut. Olga Bancic a făcut parte dintr-un grup care desfăşura acţiuni de partizanat. Căzând în mâinile Gestapoului, a fost acuzată de spionaj şi ghilotinată.

Unii dintre comuniştii româno-francezi s-au întors după război în ţară.

În perioada 1938 – 1944, toţi adepţii organizaţi în interior ai comunismului românesc (continuând a se numi partid), se aflau în închisori şi lagăre: la Doftana, la Caransebeş, la Mislea, Aiud, Văcăreşti. Cutremurul din 1940 a făcut victime şi la închisoarea Doftana, dintre comuniştii închişi, unde a pierit Ilie Pintilie, fruntaş al partidului comunist interior, publicist. La Iaşi, în Basarabia şi Ucraina, (în timpul ocupaţiei), au fost ucişi mai mulţi comunişti, (Filimon

Sârbu, Paneth), în împrejurări cunoscute probabil numai de iniţiaţi135. În timpul războiului, în lagărul de la Grosulovo (Ucraina), se aflau alţi adepţi ai lui Lenin şi Stalin, asta în teorie, fiindcă în practică funcţionau ca o a cincea coloană, dar la intervenţia unor intelectuali de prestigiu şi oameni politici cu influenţă, chiar şi pe lângă

mareşalul Antonescu – a căror înţelegere nu a avut caracter de reciprocitate când comuniştii au azvârlit ei în închisori şi lagăre opozanţii reali şi imaginari – deci, la intervenţia lor, au fost transferaţi în lagărul de la Târgu-Jiu136.

Despre regimul îmbunătăţit de care se bucurau comuniştii în acest lagăr, diferenţiat de al altor deportaţi, se poate judeca numai din faptul că Gheorghiu-Dej, de pildă, a putut să introducă un aparat de radio-recepţie, la care să asculte împreună cu ceilalţi tovarăşi ai săi emisiunile posturilor străine de radio, să trimită şi să primească *în clandestinitate* orice corespondenţă şi chiar să aibă întrevederi, de pildă, cu „inginerul Ceauşu”, alias Emil Bodnăraş, „care se strecura în clădirea spitalului din Târgu-Jiu, unde Gheorghiu-Dej era trimis să facă corvoada” 137[20].

Existent mai mult în închisori, decât în libertate, partidul din interior are un rol, din punct de vedere al Kominternului, în creştere. Deocamdată însă acest rol este supus intereselor dictate de alianţa de scurtă durată dintre U.R.S.S. şi Germania nazistă.

---

20) NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. "În anul 1961, am cunoscut, pe unul din şantierele pe care am lucrat, pe ”moş Căproiu”. Scriu "moş”, căci noi eram cu toţii tineri, iar el era deja pensionar şi lucra ca responsabil de utilaje. De fel, era din Câmpina, unde până în 1945, avusese un garaj auto şi autobuze. El mi-a spus că Poliţia din Câmpina îl solicita uneori să pună la dispoziţie o maşină ori de câte ori era nevoie să transporte un medic la închisoarea Doftana, când un deţinut era bolnav şi că toţi comuniştii închişi acolo aveau un regim foarte destins, incomparabil cu cel din perioada de după 1945, pe care l-au aplicat ei oponenţilor regimului". Dintr-o scrisoare de Mircea George Palade către autorul acestei cărţi.
Despre regimul tolerant, despre pachetele şi sumele de bani primite de deţinuţii comunişti prin "Ajutorul roşu", organizaţie legală a partidului comunist, finanţată şi aprovizionată din străinătate (citeşte: Moscova), scrie şi Constantin Dumitrescu în studiul Sirena lui Va... Nicolae, Alergătorul de la Marathon nr. 2, 1986, Aarhus, Danemarca, pp. 156-167.

Din această pricină, directivele Kominternului din 1940, adresate Partidului Comunist din România *„aduc critici comuniştilor români pentru activitatea desfăşurată împotriva agresiunii Germaniei şi pentru poziţia de apărare a independenţei naţionale a patriei*, punându-se, în mod *„arbitrar"*, se spune, *„Germania fascistă alături de U.R.S.S"*. 138 Ca să vezi ce patrioţi erau comuniştii noştri încă de pe atunci şi nimeni nu-i aprecia pentru asta!

În legătură cu activitatea acestora în sprijinul *„independenţei naţionale a patriei*, înşişi istoricii oficiali îl contrazic de altfel pe şeful partidului, căruia îi aparţin aserţiunile de mai sus. Astfel, conform lucrării lui Mihai Fătu, citată deja ca sursă, în documentul intitulat *Directive pentru Partidul Comunist Român* (sic!), emis la 8 mai 1940, cu aproximativ o lună şi jumătate înaintea ultimatumului sovietic dat României, privind Basarabia şi nordul Bucovinei, şi cu mai puţin de patru luni înaintea Dictatului de la Viena, sunt criticaţi în realitate nu comuniştii, ci *cercurile guvernante române* pentru lozinca *apărării graniţelor* ameninţate, alături de care se afla întreaga suflare românească, cu excepţia… aţi ghicit, a partidului comunist.

Membrilor acestei formaţii politice li se dădeau în acest context, directive cu caracter de lege şi pe care ei n-au ezitat să le urmeze.

Între 8 mai 1940, când au venit ultimele directive de la Moscova şi 22 iunie 1941, data declanşării războiului antisovietic, pe o perioadă puţin mai lungă de un an, s-au petrecut evenimente dramatice pentru România.

După cum am văzut, în manifestul din 6 iulie 1940, prin care se saluta trecerea *fericitei Basarabii* în stăpânire sovietică, Partidul Comunist din România dovedea că şi-a însuşit întru totul indicaţiile de la Moscova.

La 31 august, menţionează lucrările actuale, deci a doua zi chiar după Dictatul de la Viena, partidul comunist

a trasat tuturor organizaţiilor şi partidelor politice apelul de a inaugura un guvern democratic, care să respingă arbitrajul.

Tot în această perioadă, partidul a mai elaborat documentele: *Punctul nostru de vedere*, la 10 septembrie 1940; *Pentru pace şi independenţă naţională a poporului român*, la 15 ianuarie 1941 şi *De la regimul legionar la dictatura militară*, la 26 februarie 1941139. Nepublicarea acestor documente în nicio culegere, din care să reiasă limpede şi univoc condamnarea răpirii Ardealului de nord, ridică un mare semn de întrebare în legătură cu reacţia sa la acest din urmă eveniment, în perioada de un an menţionată. După cum nuanţarea voită, în toate lucrările, a evoluţiei partidului comunist în atitudinea sa faţă de problemele majore ale ţării, ca şi a diferenţei de concepţie înainte şi după 22 iunie 1941, pot conduce la concluzia că până la această dată a avut în cel mai bun caz numai o atitudine de combatere a extremei drepte.

Şi cu toate afirmaţiile conform cărora în documentul din 31 august 1940 s-a cerut respingerea *arbitrajului* şi asigurarea *apărării graniţelor* (de către cine?), până la publicarea documentului respectiv putem presupune că ele sunt aproape cu certitudine falsuri actuale, ca multe altele, produse de partid din nevoia de a avea un trecut patriotic[21].

Încât, dacă P.C. din România a condamnat Dictatul de la Viena, cel puţin numai pentru aceasta istoricii oficiali ar fi trebuit să explice măcar două lucruri, dacă pe al treilea îl trec sub tăcere: 1. În ce moment s-a produs acest reviriment? 2. De ce a avut loc? Al treilea se referă la

21 Partidul nu a publicat până în prezent nici o culegere de documente, rezoluţii, apeluri etc. din perioada 1921-1944, cât şi de după aceeea. Nici nu va publica, din pricină că sunt compromiţătoare. Soluţia adoptată este atunci citarea titlului şi cel mult a câtorva cuvinte din conţinutul lor, între ghilimele, restul parafrazându-se în aşa fel, pentru a se satisface punctul de vedere de astăzi.

faptul că o atitudine sincer patriotică presupunea deopotrivă, atât condamnarea *arbitrajului* privitor la Ardealul de nord, cât şi a ultimatumului sovietic privitor la Basarabia şi Bucovina. De asemenea, nu era normal ca partidul să înceapă prin apărarea propriei sale autonomii, pe baza căreia putea să ia atunci o atitudine integral şi nu parţial patriotică? Or, ea a izvorât din calcule de conjunctură şi nu dintr-un sentiment care să-i fi fost structural caracteristic, aşa cum ar fi trebuit.

Chiar şi documentele partidului demonstrează că o condamnare fermă, neechivocă a Dictatului de la Viena a avut loc numai după ce Uniunea Sovietică s-a văzut atacată de aliatul ei, Germania hitleristă şi numai după ce anumite calcule politice bine determinate l-au îndemnat pe Stalin să-l considere nul şi ilegal. Socoteala sta în necesitatea acută, în prima parte a războiului, de a schimba echilibrul de forţe prin scoaterea României din Axă, oferindu-i-se drept recompensă recâştigarea teritoriului naţional amputat de principalul său aliat. De fapt, exact acelaşi lucru îl făcuse Hitler pentru a-l câştiga pe Antonescu de partea sa: îi fluturase pe sub nas perspectiva recuperării celuilalt teritoriu naţional, pe care îl amputase Stalin.

În formula georgianului de la Kremlin, ceva mai complexă, purtând în germene soluţia pentru un viitor indefinit, intra însă şi partidul comunist. Trebuia să i se ofere acestuia un argument, o premisă serioasă şi a-l transforma astfel într-un factor politic, demn de luat în seamă în interior, pentru ca prin el, obiectivele în ansamblul lor să fie mai uşor de atins.

Pentru supravieţuirea acestei grupări insignifiante, practic condamnată la dispariţie, continuând totuşi să poarte numele de *partid*, cu atât mai mult pentru ridicarea lui la rangul de factor politic, trebuia ca atuul să fie cât mai serios. Aceasta era atitudinea patriotică în favoarea eliberării Ardealului de nord şi a realipirii lui la ţară.

Exista şi o bază comună de dialog cu toate partidele desfiinţate de dictatura regală şi menţinute la stadiul de inactivitate de mareşalul Ion Antonescu, şi anume, poziţia antifascistă, elaborarea unei linii de acţiune pentru ieşirea României din război şi alăturarea ei la coaliţia antifascistă.

Pentru prima dată în istoria sa, Partidul Comunist din România avea în problemele de stat o atitudine realistă, mai apropiată de interesele ţării. Dar mai aproape şi de limanul mult râvnit, când încă mai plutea în plin naufragiu, pe mările furtunoase ale incertitudinii şi falimentului.

O COLOANA VERTEBRALĂ PENTRU SCHIMBAREA CONDIŢIEI DE TÂRÂTOR

Văzând cu câtă viteză partidul şi-a schimbat părerea despre duşmanii lui cei mai „înrăiţi", social-democraţii, sau partidele burgheze de guvernământ, cercetătorii doar că nu se crucesc şi ei: o asemenea piruetă politică trebuie să aibă desigur o explicaţie! Pentru că cei mai mulţi din aceşti istorici ocupă funcţii în aparatul comitetului central, nu se mai pot cruci decât în gând sau cu limba pe cerul gurii şi de aceea în textul lor teoretizează (a se citi: bat câmpii) şi ei despre *„supleţea concepţiei politice a partidului"*, despre *„transformările calitative profunde"*, *„despre politica eminamente naţională"* şi despre câte alte minuni revelate în ultima vreme.

Nu se vorbeşte însă despre nevoia acută a grupului comunist de a fi recunoscut ca partid şi de a găsi urgent nişte mase de oameni care îi lipseau, dar pe care le aveau în schimb toate celelalte partide şi grupări politice cu existenţă latentă, dar reală.

În prima fază a războiului, când trupele germane înaintau fără să întâmpine împotrivire pe teritoriul sovietic, sarcinile pe care şi le propusese P.C.d. R. („interior") erau pe cât de lăudabile, pe atât de greu de realizat: ele cuprindeau un complex de deziderate care trebuiau să se finalizeze prin scoaterea României din Axă.

În partea a doua, apare o aspiraţie nouă: intrarea în viaţa politică pe picior de egalitate cu marile partide, pentru ca mai târziu să poată determina evenimentele pe făgaşul dorit de el.

Dacă P.C. din România ar fi reacţionat când ţara a fost sfârtecată la est şi la nord-est, la nord-vest şi la sud, cu acelaşi fierbinte patriotism românesc, ca atunci când Uniunea Sovietică a fost atacată, credibilitatea lui nu ar fi întâmpinat niciun fel de obstacole.

Numai că nici în acea vreme gruparea comunistă nu se afla singură de cealaltă parte a baricadei, fără a mai spune că nu deţinea monopolul antifascist, aşa cum se încearcă a se demonstra astăzi, şi cu atât mai puţin monopolul patriotic. În schimb, era cel mai neînsemnat ca potenţial uman şi politic şi mai avea şi antecedente şi programul care îi îngreuna serios accesul la mai toate formaţiile cu priză la masele populare, aflate, aşa cum glăsuia vechea scrisoare de răspuns a socialiştilor, *la spatele* acestora. Era aşadar o nevoie mai mult decât acută de a-şi ieşi din pielea prea îngustă pe care singur şi-o micşorase cu anii.

Iată de ce la acea oră nicio renunţare nu era prea scumpă, cu excepţia urmăririi consecvente a programului său şi a scopurilor finale.

Deci Partidul Comunist din România emite documentul intitulat *Platforma-program din 6 septembrie 1941*[22]. Cuprins parcă de remuşcări faţă de trecutul recent, dar de conjunctură, expunerea obiectivelor legate de *zdrobirea fascismului cotropitor* şi a celor de cucerire a *independenţei poporului român* este însoţită de

22 P.C. din România a emis până la 23 august 1944, următoarele: Circulara din 8 iulie 1941, primul apel după începerea ostilităţilor antisovietice; Rezoluţia comitetului central, intitulată Pierirea sau salvarea poporului român. Manifestul de la 1 mai 1944, după încheierea Frontului Unic Muncitoresc cu P.S.D., toate cu conţinut similar.

renunţarea: *„la orice lozincă sau acţiune care ar putea să-l despartă de celelalte grupări politice care sunt pentru dezrobirea naţională a poporului român. […] Este gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice şi cu patrioţii români…”* etc., etc. 140

Febrilitatea era întru totul explicabilă. Energii noi se descătuşaseră. Activitatea ilegală de tipărire de ziare şi manifeste, inclusiv în armată, deosebit de sensibilă şi receptivă prin situaţia ei, capătă un puternic impuls. P.C. din România dispunea în această perioadă de peste 20 de ziare, cu apariţie mai mult sau mai puţin regulată. Aceasta, pe fondul activităţii ilegale în care erau antrenate toate partidele. *„Partidele politice fuseseră desfiinţate încă de pe vremea regelui Carol al II-lea* – mărturisea mai târziu C. Titel-Petrescu, preşedintele P.S.D. – *dar adevărul este că ele au continuat totuşi să activeze clandestin. Asta înseamnă că a lucrat fiecare pe cont propriu, dar fără registre de membri, fără întruniri publice şi fără presă. Singurul partid care a avut o presă clandestină a fost partidul comunist, care avea o experienţă căpătată în timp de 22 de ani de activitate clandestină”* 141.

Problema pe care nicio lucrare privind istoria partidului nu o menţionează, subiectul fiind un tabu absolut, este aceea a sursei fondurilor materiale. O asemenea desfăşurare de forţe cerea mijloace materiale serioase, iar comuniştii, cu mici excepţii, erau oameni mult prea săraci pentru a finanţa asemenea activităţi costisitoare. Nu există nicăieri nicio referire la faptul că unii comunişti foarte bogaţi ar fi renunţat la averile lor în favoarea partidului, decât când au fost obligaţi să o facă, după 1950. Tradiţia despre ajutoarele acordate activităţilor ilegale de către fabricantul Guban, deocamdată nu are acoperire. Singura valabilă este ipoteza finanţării parţiale sau integrale a P.C.d. R. cu fonduri din străinătate, respectiv sovietice.

Concret, P.C. din România propunea tuturor formaţiilor politice să intre într-un *Front Patriotic Antihitlerist*, iniţiativă cu totul onorabilă, dacă – aşa cum şi infernul este pavat cu cele mai bune intenţii – obiectivele antifasciste declarate nu ar fi avut un alt substrat şi anume cel al subordonării tuturor organizaţiilor şi formaţiunilor politice care s-ar fi declarat de acord să intre într-un asemenea *front*.

) Un text nesemnat, putând fi articol de ziar sau mărturie confidenţială, a unui martor al evenimentelor, persoană cu acces la informaţii secrete şi poate tocmai din această pricină ascunzându-şi identitatea în spatele unui anonimat perfect, merită a fi reprodus, anume pentru valoarea informaţiilor date, care chiar neconfirmate din alte surse, rămân verosimile prin adevărul finalurilor unanim cunoscute: „COLABORAREA MOSCOVEI CU MARII FINANCIARI. În anul 1943 – 1944, Serviciul secret de informaţii român a interceptat o radiogramă cifrată a INOMINGOBER (Serviciul secret extern sovietic), către rezidentul politic sovietic pentru România, care descifrată, cuprindea ordinul de a pune de către financiarul Nicolae Malaxa suma de 3.000.000 (trei milioane) lei la dispoziţia grupului Horia Sima, pentru a se deda la acţiuni pentru slăbirea frontului intern, determinând ieşirea României din război.*

Telegrama fiind cunoscută de guvernul Antonescu, s-a înăsprit supravegherea grupului politic respectiv.

Tot prin intervenţia financiarului Malaxa s-a finanţat şi partidul comunist pe timpul clandestinităţii.

Ca o recompensă pentru serviciile speciale aduse, Sovietele au dat ordin guvernului român, în anul 1947, să plătească lui Malaxa, direct în America, prin bancă, suma de 3.000.000 (trei milioane) dolari pentru fabrica (rea) de tuburi şi ţevi, când ştiut era că în curând se va face naţionalizarea industriei – care a şi avut loc la 11 iunie

1948 – şi nu mai era nevoie ca statul să plătească o sumă atât de mare.

În acelaşi timp, Sovietele au ordonat guvernului român, ca atât Malaxa cât şi financiarul Max Auschnit, împreună cu un grup de financiari şi specialişti tehnici să plece în misiune în străinătate pentru acorduri comerciale. Este de remarcat faptul că Malaxa a plecat împreună cu întreaga familie: soţia, fiul, fiica şi ginerele, când în mod normal se trimit în misiuni în străinătate specialiştii respectivi fără familii – care rămân ca ostateci în ţară, iar fiul lui Malaxa, student, şi ginerele, medic, nu se putea spune că făceau parte din misiunea financiar-industrială, la fel soţia şi fiica. (Text dactilografiat. Arhivă politică de exil, vol. 1, colecţia V.F.)

Partenerul principal spre care se îndrepta curtenia comunistă era, desigur, Partidul Social-Democrat. Pentru el, în mod special, se rezervase vechea formă de colaborare a *frontului unic*.

Devenise cert că vechea reţetă de realizare a frontului unic *peste capul conducătorilor*, tatonată şi acum, dăduse greş, încât singura soluţie la care rămăsese să se apeleze era stabilirea de relaţii de la conducere la conducere.

Cu toate diferenţele existente între conducătorii socialişti înşişi în analiza posibilelor urmări pe care în mod inevitabil trebuia să le aibă alinierea lor la tezele comuniste, fie ele pentru început numai cu caracter strict naţional, un lucru îi unea pe cei mai mulţi, năzuinţa spre unitate.

La rândul lor, socialiştii nu cereau în schimb de la partenerii de discuţie decât sinceritate. Cât de sinceri au fost comuniştii în acorduri, viitorul avea s-o demonstreze din plin. Nu mai departe decât la înmormântarea P.S.D., în 1948, Ana Pauker avea să spună:

„Fireşte, frontul unic nu a fost şi nu a putut fi o idilă,

deoarece noi nu l-am privit niciodată ca un acord de «colaborare de dragul colaborării», ci ca unul de colaborare pe baze strict principiale", cu alte cuvinte pe baza principiilor partidului comunist, impuse142.

Până la proxima demonstraţie a adevăratelor intenţii ale P.C.d. R. privind această „colaborare" şi care se vor vădi mult prea repede după 23 august 1944, acesta nu va scăpa niciun argument pe care avea să-l pună la muncă, spre realizarea ei.

În acest sens, autodizolvarea Kominternului, intervenită în mai 1943, a picat într-un moment extrem de potrivit, care a grăbit întrucâtva evenimentul. În genere, se consideră că actul respectiv a produs în rândul unora dintre social-democraţi o *impresie extraordinară*. În sinceritatea unora şi naivitatea altora s-a considerat chiar că partidul comunist nu mai este deci comandat din afară şi că piedicile care stăteau în calea unificării, prin urmare, sunt date la o parte. În concluzie, ei propun unificarea partidelor143.

Propunerea de front unic fusese formulată înainte de desfiinţarea Kominternului, în Scrisoarea conducerii P.C. din România, din 5 ianuarie 1943. La avansurile comuniste, la câteva luni după manevra menţionată mai sus, P.S.D. răspunde: *Da*! El hotărăşte aderarea la comitetul naţional al Frontului Patriotic şi propune chiar unificarea celor două partide144. Ca de obicei, textele scrisorilor nu sunt publicate până astăzi, nu se menţionează ce a răspuns P.C. din România la propunerea social-democrată, dar trebuie să ne închipuim că aşa cum zicea Ana Pauker, dacă colaborarea se desfăşura pe baze *principiale*, cu atât mai mult unificarea trebuia să respecte dogmele Internaţionalei a III-a „desfiinţate" şi nu aşa cum îşi închipuiau partenerii lor, pe baza unui marxism clasic.

Să fi văzut social-democraţii din textul de răspuns al confraţilor lor că nimic nu se schimbase de fapt? Să fi

văzut ei din textul respectiv şi din alte semne că în optica comunistă nu intervenise nicio schimbare, nici în chestiunile de doctrină – deci nici în cele privind frontul unic – nici în optica privind unitatea naţională, după cum nu se produsese mutaţia declarată, în vasalitatea lui faţă de Moscova? Răspunsul este afirmativ. După scurt timp, în urma unei reflecţii mai aprofundate asupra oportunităţii legământului propus, ei spuseră: *Niet*! revenirea o motivară prin lipsa celor două mari partide de guvernământ, a Partidului Naţional Ţărănesc (P.N.Ţ.) şi a Partidului Naţional Liberal (P.N.L.) din alianţă, iar fără ele, *Frontul* antifascist era *„ineficace şi unilateral „*145

Nici această scrisoare nu este publicată nicăieri, după cum ziarul *Libertatea*, care a apărut imediat după 23 august 1944, supus deja cenzurii, nu a înserat-o în paginile sale. Credem însă că textul de răspuns la propunerea de front unic, din 1936, rămânea actual în multe privinţe şi pentru 1943. De aceea este bine să amintim ce spunea conducerea P.S.D., preşedintele comitetului executiv central, C. Titel-Petrescu şi secretarul general, Lothar Rădăceanu, în 1936:

„Ţinem să subliniem în mod categoric că Partidul Social-Democrat, în lupta sa pentru democraţie, nu admite rezerve sau restricţii. el vrea înscăunarea definitivă a regimului democrat şi se ridică deopotrivă şi împotriva dictaturii bolşevice. O luptă pentru democraţie alături de un partid care urmăreşte instituirea dictaturii, constituie o imoralitate politică şi are puţine şanse de a câştiga de partea ei masele largi ale poporului. Cu drept cuvânt i se va putea imputa unei astfel de acţiuni că nu are autoritatea morală de a combate dictatura fascistă, dacă ea însăşi urmează instaurarea dictaturii, fie chiar şi bolşevice […]” 146

Conducerea partidului comunist nu s-a lăsat însă descurajată de acest nou refuz al P.S.D. şi în acţiunile sale

caracterizate de *„supleţe politică, răbdare şi tact în tratative”*, după cum spune unul din istoricii oficiali, i-a mai trimis o scrisoare, prin care îi solicita intrarea *imediată* în Frontul patriotic antihitlerist. Putem să ne închipuim tonul ultimativ al acestei scrisori, dacă ea a avut efectul scontat.

În continuare, lucrurile au decurs pe un făgaş ceva mai lipsit de meandre. Cert este că în momentul când trupele sovietice intrau pe teritoriul românesc, peste un an, la sfârşitul lui aprilie 1944, Partidul Social Democrat era adus de P.C. din România la matca frontului unic. Ziua de 1 mai 1944 a fost marcată de Manifestul adoptat în comun de cele două partide care constituiseră Frontul Unic Muncitoresc (abreviat F.U.M.).

Multe pagini au fost de atunci umplute de cuvinte despre importanţa însemnătăţii acestei victorii a „clasei muncitoare”. Într-adevăr, pentru prima dată de la 1921, când organizaţia politică unică a clasei muncitoare fusese scindată, era realizată unitatea pe baza unor necesităţi stringente, *eminamente naţionale*, de salvare a ţării de la un posibil dezastru.

Social-democraţii au fost la înălţimea înţelegerii gravităţii momentului, demonstrând cu buna lor credinţă că sunt capabili să şteargă cu buretele orice prejudecată a trecutului, în numele unor idealuri mai înalte decât temerile că frontul unic ar putea deveni o armă în mâinile celor ce urmăreau dizolvarea mişcării lor. Şi că aceasta nu era decât începutul.

În literatura de specialitate se repetă ideea după care *axul central* al tuturor alianţelor P.C. din România a fost Frontul Unic *Muncitoresc*. Atât Miron Constantinescu, devenit imediat după august 1944, unul din teoreticienii stalinismului românesc, cât şi Ana Pauker, puseseră în circulaţie o altă comparaţie mult mai potrivită realităţii şi la care s-a renunţat tocmai datorită adevărului pe care îl

exprima. Se spunea atunci că F.U.M. a alcătuit *coloana vertebrală* a tuturor alianţelor partidului147.

Într-adevăr, datorită social-democraţilor şi numai lor, Partidul Comunist din România a putut căpăta în sfârşit o coloană vertebrală, pentru a se ridica la mersul vertical, în loc de a se târî, aşa cum trăise până atunci.

SUFLETIŞTII, ARIVIŞTII, NECESARII

Întâia sa victorie în aducerea de mase la matca sa, Partidul Comunist din România o celebrase însă cu un an mai înainte, în vara lui 1943, când reuşise deja să constituie Frontul Patriotic Antihitlerist.

Aderarea câtorva organizaţii la *front* avea de fapt semnificaţia trecerii lor în mişcarea comunistă, cu toate consecinţele ce urmau, inclusiv renunţarea la propriile concepţii politice.

Prima organizaţie de mase care sub firma obiectivelor antifasciste a recunoscut tutela partidului comunist a fost Frontul Plugarilor, condus de dr. Petru Groza.

Această „premieră" din şirul de aserviri care vor urma, mai ales după actul de la 23 august, când vor intra în funcţiune constrângerile de tot felul pentru a le determina, este plină de semnificaţii.

Să ne fie iertat, dacă în locul unor explicaţii voit *ştiinţifice* a cauzelor care l-au determinat pe Petru Groza să opteze pentru alianţa cu comuniştii şi pe care unii le caută cu lumânarea în coalizarea în jurul partidului a forţelor celor mai ataşate de *imperativele majore ale timpului*, precum şi alte tranca-fleanca propagandistice, le vom găsi în flerul său politic, când cumpăna războiului indica înfrângerea Germaniei fasciste şi căderea României, înainte de toate.

Dr. Petru Groza, unul din cei mai bogaţi oameni din România acelei vremi, era incontestabil un maestru al compromisurilor de supravieţuire. Cu acelaşi patos, poate

cu mai puţin entuziasm tineresc decât îl aveau *cadrele* din fruntea partidului, a stalinizat şi el până la sfârşitul vieţii sale. La el, acţiunea politică îmbrăca însă o haină neaoşistă, putea să se bată cu pumnul în piept că este dac, fără ca vigilenţii paznici ai purităţii dogmei să-l stigmatizeze ca naţionalist şovin: *„Eu am accentuat câteodată şi accentuez şi acum că sunt dac* – spunea el într-o cuvântare publicată de *Scânteia*. *Eu trăiesc de mii de ani – o simt – pe aceste meleaguri, la umbra Sarmizegetusei şi port în sufletul meu, pentru poporul meu, tot atâta dragoste cât purtaţi fiecare din* dumneavoastră*”* 148

Vigilenţii paznici din partidul comunist nu l-au stigmatizat ca şovin şi asta pentru că vorbea exact aceeaşi limbă ca şi ei. Independenţa *adevărată* a ţării era cea determinată de Stalin, căruia cu farmecul său personal a reuşit să-i cucerească simpatia. Întrebarea care se pune este dacă prestigiul şi încrederea astfel câştigate au contribuit cu ceva la uşurarea situaţiei ţării? Perspectiva contemporană din care îi judecăm acţiunile, cu mult mai multe elemente de comparaţie, cer totuşi posterităţii o seamă de circumstanţe atenuante. Iată deci cum descria el întâlnirea cu Stalin: *„L-am văzut pe generalissimul Stalin. Trebuia să-l văd. Am stat cu el ceasuri întregi, am discutat fel de fel de probleme, privind stările politice, economice şi sociale ale poporului şi ţării mele. Dacă odată şi odată am avut îndoieli asupra liniei pe care am urmat-o în activitatea mea politică din ultimele două decenii* (sic!)*, eu vă pot mărturisi că ele s-au împrăştiat definitiv. Am plecat din faţa acestui om, liniştit în sufletul meu de dac, că suntem pe linia bună, pe linia cea adevărată, atunci când propagăm neîncetat şi fără rezerve prietenia cu Uniunea Sovietică. Am plecat liniştit cu constatarea că această uriaşă ţară nu doreşte altceva decât să aibă alături o ţară independentă – accentuez – umblând pe picioare proprii, o*

ţară cât de bogată, cât de tare, cât de fericită, o Românie independentă (Aplauze). [...] *Eu nu sunt prietenul formalităţilor. Mi-am permis de aceea o anecdotă care a st*ârnit *ilaritate şi care l-a făcut pe însuşi generalissimul Stalin să râdă sănătos. Unii din colegii mei, mai formalişti, au căzut în panică, însă eu simţ*eam *că ne aflăm undeva, unde puteam să-mi permit luxul de a nu respecta formele protocolare, de a nu fi rigid, într-un loc unde puteam să fiu aşa cum sunt şi since*?"149

Nu ştim cum ar fi descris Groza această întâlnire şi altele, ca memora-list, eliberat de împovărătoarele sale obligaţii şi deşi mai împovărata situaţie a ţării la acea dată. Avem însă credinţa că deşi flerul său politic şi linia asupra căreia avusese omeneşti îndoieli, aşa cum singur a mărturisit-o, dar totuşi a urmat-o, aducându-i mai multe foloase lui decât ţării, un alt om politic, pe acelaşi loc, ar fi adus poate mai mult rău, dar mai mult bine, în mod sigur că nu.

Organizaţia Frontului Plugarilor, al cărui preşedinte era, a fost constituită în 1933, ţinând să obţină adeziunea ţăranilor pentru revendicări democratice. Cel dintâi pact cu comuniştii, Petru Groza îl realizează în 1935 când *Blocul Democratic* condus de P. Constantinescu-Iaşi, omniprezentul Komin-ternist, jucând mereu în travesti, şi de Scarlat Calimachi, scriitor şi publicist, supranumit şi *prinţul roşu*, din pricina descendenţei sale, precum şi Partidul Socialist (C. Popovici) au încheiat un acord de colaborare.

Pentru a sublinia ataşamentul noii coaliţii la vechile idealuri ţărăneşti şi naţionale, acordul a fost încheiat – act patetic! – la cimitirul din comuna Ţebea din munţii Apuseni, la gorunul şi mormântul lui Horea, unul din cei trei conducători martiri ai marii răscoale populare din Transilvania, din 1784150

Ceea ce voia să fie un simbol, a fost speculat de

fiecare dată, ori de câte ori pe pedala campaniilor antinaţionaliste zise, agitatorii din conducerea partidului comunist apăsau pe cealaltă pedală, a dragostei faţă de „glia străbună”, sunând în gura lor destul de fals, dar se făceau şi ei frate şi cu dracul numai să treacă puntea cu ţărani cu tot, de o tăcută îndărătnicie[23].

O a doua organizaţie venită cu temenele la partidul comunist a fost o mică grupare ce-şi spunea Partidul Socialist Ţărănesc, condusă de prof. Mihai Ralea, fost director până la 1938 al oficiosului P.N.Ţ. *Dreptatea*.

Numai în ultima vreme, secrete altă dată păzite cu grijă, devenite cu trecerea timpului episoade oarecare, încep să fie menţionate în lucrări. Cunoscute public, altă dată ele ar fi fost autentice dezvăluiri, menite a arăta sau chiar a schimba faţa lucrurilor. Dezvăluite chiar şi parţial astăzi – de o înfăţişare integrală vor beneficia probabil numai generaţiile secolului viitor – unele prezintă interes chiar şi cu stratul gros de praf aşternut pe suprafaţa lor. Cu condiţia de a fi *citite*. De pildă, cel referitor la participarea lui Lothar Rădăceanu la coaliţie.

Partidul Socialist Ţărănesc se constituise în 1943 din

---

23 Frontul Plugarilor nu a avut în rândurile sale - cu excepţia preşedintelui său - perso-nalităţi de primă mărime.

În schimb, organizaţia a dat ceea ce s-ar numi o antipersonalitate, prin Romulus Zăroni, ţăran fără nici un fel de instrucţie şi care a ocupat postul de ministru al Agri-culturii şi Domeniilor, în primul guvern prezidat de dr. Petru Groza, la 6 martie 1945, personajul central al anecdotelor vremii.

Dr. Petru Groza este singurul om de stat din epoca postbelică a ţării, căruia, după cunoştinţa noastră, i s-a ridicat după moarte un monument (înlăturat în martie 1990 - Nota redactorului Istoriei stalinismului în România.).

Faptul este grăitor în sine, constituind o recunoaştere mai mult sau mai puţin si-gură a meritelor sale în stalinizarea României şi o consacrare la bursa de valori umane, supusă şi în comunismul românesc capriciilor timpului, conducătorilor, vânturilor...

două grupări: din cea ţărănistă, condusă de Mihai Ralea şi dintr-o grupare social-democrată, avându-l în frunte pe Lothar Rădăceanu, teoreticianul Partidului Social Democrat din epoca interbelică. Conflictul lui cu preşedintele acestui partid l-a determinat să-şi ia adepţii şi să-şi caute asociaţi la extrema stângă, deşi niciuna din profesiunile sale de credinţă, exprimate până la această dată, nu-l recomanda ca pe un admirator al Kominternului, ci dimpotrivă, ca pe un adversar al oricărei dictaturi.

Totuşi, s-a petrecut şi cu el „miracolul" întâmplat şi altora şi iată-l şi pe Lothar Rădăceanu însoţindu-se cu oameni faţă de care a avut întotdeauna cuvintele cele mai aspre.

NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999: „Nu socotesc că P. Groza a fost „unul dintre cei mai bogaţi oameni din România", cum scrieţi. Avea avere, dar şi... datorii. Îi cunosc bine viaţa, căci am trăit la Deva între anii 1919 – 1936. Aş putea spune multe despre el şi mai ales despre caracterul lui. În 1934, când a intrat în vigoare Legea conversiunii, Groza a beneficiat de ea „în calitate de ţăran proprietar", cu o datorie de 280.000 lei. A făcut mari presiuni politice, până ce Banca Naţională i-a admis recunoaşterea de *ţăran*. Căci avea în acel timp: la Deva două hoteluri şi o moară electrică, iar la Arad o ţesătorie. Noi, devenii, cunoscându-l ce „poamă" este, nu ne-a mirat oportunismul lui: mai întâi a făcut politică cu Maniu, apoi cu Averescu, iar când partidul acestuia s-a dizolvat, a făcut diverse încercări de a continua politica. La Deva era însă mai greu, deoarece toate partidele aveau alţi oameni care se afirmaseră: naţional-ţărăniştii îl aveau pe Aurel Vlad (Orăştie), liberalii pe Tătărescu şi Miţita Constantinescu. Chiar şi comuniştii îl aveau pe avocatul Almăşan, tatăl fostului ministru Bujor Almăşan. Pentru mine a fost un lucru neclar, cum de familia Groza – toţi oportunişti – s-au evidenţiat în cadrul P.C.R. prin două generaţii, în

comparaţie cu o altă familie deveană, Almăşan, care a fost din tată în fiu *comunişti convinşi*”. Scrisoare adresată de dr. Constantin Sporea (München), autorului acestei cărţi, după apariţia ed. I.

Episodul colaborării (deschise) cu partidul comunist este de scurtă durată, pentru că între timp, „tovarăşul” s-a „întors” la Partidul Social Democrat151.

Desigur, arhivele secrete ale partidului cuprind mai mult decât a putut acest autor să spună.

P.C. din România avea buna tradiţie de a-şi trimite oamenii de cea mai mare încredere şi cei mai potriviţi – omul potrivit la locul cel mai potrivit! – în fruntea organizaţiilor politice şi de masă pe care ori că avea intenţia să le aducă la matca sa, ori că erau deja, după cum le caracteriza expresia plastică a lui Iuliu Maniu – şi care trezea indignarea *Scânteii* ori de câte ori o repeta – „camuflaje comuniste” şi „undiţe pentru a prinde pe cei naivi”.

Aşa a fost, de pildă, trimis Gheorghe Apostol, imediat după 23 august 1944, în fruntea Confederaţiei Generale a Muncii (C.G.M.), un preşedinte comunist în fruntea sindicatelor care mergeau după social-democraţi, se spunea atunci, chipurile, pentru a „întări” frontul unic. În acest fel îl aflăm pe acelaşi Petre Constantinescu-Iaşi, unul din fondatorii P.C. din România („Socialist”), menţinut de liderii interiori numai pentru *sarcini speciale*, în fruntea *Uniunii Patrioţilor*.

Este momentul să menţionăm numele a încă unui comunist itinerant din epocă: Constantin Agiu. Pe el îl aflăm din partea P.C. din România ca delegat la anumite convorbiri cu reprezentanţii partidelor de guvernământ, în vederea închegării alianţei pentru răsturnarea lui Antonescu şi încheierea armistiţiului152. După o scurtă eclipsă, Agiu reapare brusc în calitate de secondant al lui Petru Groza, la Frontul Plugarilor. Astfel, la congresul

acestei organiza ţii (24 – 26 iunie 1945), el a prezentat raportul politic, iar la 7 februarie 1953, la consfătuirea comitetului central al *frontului*, dintre cei 98 de activişti participanţi – şi care au votat în unanimitate pentru autodizolvare – era citat al doilea. După ce şi-a îndeplinit cu cinste sarcina încredinţată, de a conduce Frontul Plugarilor la cimitirul istoriei, cu conştiinţa datoriei împlinite, în peisajul dominat de partidul unic al societăţii socialiste, şi el a dispărut din viaţa politică, aşa cum au dispărut treptat toţi ceilalţi153.

Sub acest aspect al aplicării tuturor metodelor clandestine şi ilegale în care avea o vastă experienţă, şi când conducătorii partidului comunist, chiar dacă nu puseseră stăpânire pe întreaga putere de stat, erau destul de puternici pentru a dicta altora legile lor, trebuie observat un mijloc, care totdeauna a dat roadele scontate.

Unii comunişti, prezentând cea mai mare încredere şi a căror apartenenţă la P.C.d. R. era o taină absolută, ştiută doar de câţiva iniţiaţi, erau trimişi cu misiuni secrete în partidele adverse.

În acest fel, s-a putut auzi într-o zi de un Partid Naţional Ţărănesc, „desprins" de Partidul Naţional Ţărănesc şi care, spre deruta publică, se încăpăţâna să poarte acelaşi nume cu importanta formaţie în fruntea căreia se afla Iuliu Maniu. Mai mult decât atât, şi foaia pe care o scotea, *Dreptatea nouă*, calchia denumirea oficiosului P.N.Ţ., *Dreptatea*.

Şeful noii „disidenţe", Anton Alexandrescu, era în ochii tuturor un funcţionar la Banca Naţională şi poate nici conducătorii P.N.Ţ., care cunoşteau bine metodele comuniste, nu erau la curent cu antecedentele clandestine ale acestui „cadru de nădejde" al partidului lor. Or, după materialele publicate abia în ultimii ani, reiese cu claritate că Anton Alexandrescu făcuse parte din rândurile partidului comunist încă din anii treizeci. Astfel, aflăm că

în 1934, pe când îndeplinea funcţia de secretar al P.N.Ţ., el are convorbiri cu o delegaţie a studenţilor utecişti, organizaţie a P.C.d. R., şi anume cu Gogu Rădulescu, vice-primministrul din anii şaizeci, pentru organizarea unui front comun al studenţimii. Tineretul Naţional Ţărănesc, ne comunică un cercetător al momentului, „şi-a dat imediat asentimentul la realizarea acestei platforme *şi l-a desemnat în comisia de organizare şi pe* (subl. ns.) studentul Gogu Rădulescu" 154

În faza a doua, în 1935, se constituie Frontul Studenţesc Democrat, firmă sub care activa în universităţi partidul comunist. Ne putem da seama de aceasta şi din faptul că în conducerea organizaţiei se aflau „studenţi" ca: Gogu Rădulescu – preşedinte, Mihai Dragomirescu – secretar, Miron Constantinescu, Alexandru Voitinovici, Traian Dinculescu, Ştefan Cleja, Alexandru Bârlădeanu, Ilie Konstantinovski (ulterior emigrat în U.R.S.S., unde a rămas şi după 23 august, desfăşurând activitate literară, ca traducător din limba română). Toţi cei enumeraţi, fără nicio excepţie, erau deja membri ai partidului comunist (sau aveau să devină), dovadă şi funcţiile înalte în partid şi în stat ocupate ulterior, excepţie făcând cei în a căror biografie au intervenit accidente sau nu au supravieţuit155.

Întrebările care se pun ar fi: în ce calitate Anton Alexandrescu *l-a desemnat în comisia de organizare* şi pe Gogu Rădulescu, adică l-a numit pe preşedinte şi nu numai pe el? Este posibil să-şi fi *dat asentimentul* la compoziţia conducerii acestui front, exclusiv din comunişti, fără ca el să fi fost unul din ei şi cu o funcţie care să-i fi dat această competenţă? Este mai mult decât probabil că sarcinile conspirative pe care Anton Alexandrescu le îndeplinea încă de pe atunci ca activist al Partidului Comunist din România să fi devenit şi mai conspirative după 1944, din motive clare, în pofida aparenţei anacronice a continuării

metodelor clandestine, aplicate mai ales între 1924 – 1944. Or, strecurarea în chiar inima organizaţiei adversarului şi ocuparea unei poziţii-cheie printr-un cadru, în vederea erodării ei din interior, a stat întotdeauna în atenţia partidului. După cum embargoul asupra deconspirării metodelor este valabil şi după decenii, din pricină că la acest mijloc se apelează pe scară largă şi astăzi, acolo unde se consideră că trebuie desfăşurată o acţiune de desfiinţare a *duşmanului ideologic*, fără ca prezenţa partidului, eventual prin instrumentul său, Securitatea, de altfel vizibilă, să fie şi dovedită. Activităţii diversioniste, cu rădăcini de decenii, nu i se spune pe nume în publicaţiile oficiale, aceasta rămânând a fi decodificată dintr-o avalanşă de platitudini despre *tradiţiile de luptă*, în cazul de faţă, *ale tineretului, sub conducerea Partidului Comunist Român*.

P.N.Ţ.

— *Anton Alexandrescu* şi-a purtat cu credinţă discipolii, proveniţi în cea mai mare parte de acolo de unde venise şi titularul disidenţei, prin toate coaliţiile şi după toate lozincile dictate de partidul comunist, până ce cu sentimentul datoriei împlinite, s-a autodizolvat, prin *unificarea* cu Frontul Plugarilor, în ianuarie 1948. La acea oră, adevăratul Partid Naţional Ţărănesc fusese arestat, iar *măştile* nu mai foloseau la nimic, întrucât chermeza luase sfârşit. Iar din acel moment156, Anton Alexandrescu a intrat într-un anonimat deosebit de confortabil, bucurându-se în ultimii ani, prin grija partidului care i-a răsplătit întotdeauna bine pe ilegalişti, mai ales când le-a adus mari servicii, de o bătrâneţe liniştită şi prosperă.

Dar să ne întoarcem la Lothar Rădăceanu. În această nouă calitate, obţinută probabil în 1943, de membru secret al partidului, investit pe semne de la început cu una din cele mai înalte funcţii, dar cu un rol bine definit, s-a caracterizat probabil şi întoarcerea *între timp* a lui Lothar

Rădăceanu la vechiul său partid social-democrat, pentru a *lucra* alături de cel pe care îl considera duşmanul său personal, C. Titel-Petrescu, până la victoria finală. Atunci, la Congresul de *unificare* din 1948, va putea, în sfârşit, să ocupe public locul său din secretariatul comitetului central al partidului comunist, denumit P.M.R.

O dovadă a ipotezei noastre, dacă mai este nevoie de aşa ceva, o constituie şi faptul că se poate stabili cu precizie cum exact de la data acestui episod, după întoarcerea la P.S.D., toate acţiunile, declaraţiile, cuvântările sale poartă pecetea ortodoxismului şi dogmatismului, până şi prin vocabularul folosit, contrastând izbitor cu libertatea de gândire şi expresivitatea tuturor manifestărilor publicistice sau teoretice din epoca anterioară, ale aceluiaşi Lothar Rădăceanu.

Astfel, au sosit şi ariviştii.

Petru Groza sau Mihai Ralea, ca să nu mai vorbim de Lothar Rădăceanu, împărtăşeau cel puţin o doctrină socialistă, mutându-se mai la stânga decât stânga, din motive de predispoziţie individuală pentru totalitarism. Că prin această mutaţie concepţiile socialiste pe care le împărtăşeau au fost reduse la zero, devenind cei dintâi stalinişti din afara partidului comunist, aceasta este o cu totul altă chestiune.

Ariviştilor de alte doctrine, partidul comunist însuşi le-a deschis poarta colaboraţionismului prin lozincile sale *eminamente naţionale*. Lozinci pe care mai întâi a avut grijă să le castreze de orice referire la unitatea naţională deplină a statului român.

Din rândul ariviştilor face parte înaintea tuturor a, care după 23 august 1944 şi în special după 6 martie 1945, au început să vină în număr din ce în ce mai mare sub *steagul de luptă* al partidului, şeful disidenţei Partidului Naţional Liberal, Gh. Tătărescu, căruia, mai familiar, alţii

fără să ascundă nuanţa peiorativă, îi ziceau şi *Gută*.

Poate dacă C.I.C. Brătianu ar fi trecut în principialitatea sa peste vechile animozită ţi care-l despărţeau de Tătărescu, partidul comunist ar fi dispus de un cal troian mai puţin. Dar nu s-a întâmplat aşa.

Arivismul P.N.L. – Tătărescu consta în aceea că un partid, evident cu un program democratic-burghez, se supunea din oportunism Partidului Comunist din România, ştiind din capul locului prin ce se va termina această colaborare.

Deci, Gh. Tătărescu a intrat în Frontul Patriotic Antihitlerist, deşi trecutul său îl recomanda ca pe un inchizitor al comuniştilor, nici măcar ca pe un platonic adversar *de clasă*.

Iniţiativa lui Gh. Tătărescu avea, fără îndoială, la bază un calcul bine determinat, pentru situaţia când prin sosirea iminentă a trupelor ruseşti în România, puterea urma să fie predată de acestea în mâinile comuniştilor. În acea împrejurare, el spera nu atât o invita ţie de a sta cu ei la masa bucatelor, cât de a fi absolvit de unele scadenţe, din perioada cât fusese şef de guvern.

Calculul a fost în linii mari corect. La început, el a fost chiar şi invitat la masa partidului comunist, dar numai atâta timp cât nu s-a putut altfel. Prezenţa lui producea o bună impresie *democratică* despre noul regim, mai ales în exterior, înaintea Tratatului de pace.

Când însă s-a putut şi „altfel”, Gh. Tătărescu a avut prilejul să constate că se afla demult pe lista adversarilor comunismului şi cărora li se pregătise un singur tratament, fără discriminare.

Singura lui performanţă, care ce-i drept i-a reuşit, a fost aceea de a-i fi determinat pe foştii parteneri de guvernare să-l treacă, prin amânări succesive, la coada listei.

Când i-a venit şi lui rândul *Scânteia* scria;

„*Putregaiul este comun*! (Comun tuturor ministerelor de care dispunea P.N.L. – Tătărescu. N.n.) *Trebuie extirpat*! „157 Şi a fost *extirpat*. Cu partid şi cu oameni cu tot.

CU PICIORUL ÎN DESCHIZĂTURA UŞII

Obsesia cea mare a Partidului Comunist din România era însă ascensiunea spre puterea în stat.

Pare aproape aberant că un partid al cărui efectiv se afla în totalitatea lui în închisori şi lagăre, nerecunoscut ca existent pe firmamentul politic sau ca posibil partener de discuţie cu cele două mari partide de guvernământ, să atace fie şi indirect problema guvernării.

Chiar şi pe baza unei platforme *naţionale*, elementele care le despărţeau erau mai evidente decât cele care le uneau.

Erau în primul rând, ca un factor de probă a autenticităţii sau falsităţii sentimentelor faţă de ţară, atitudinea în chestiunea teritoriilor amputate în 1940. Cele două partide, spre marea lor cinste, n-au făcut nici în cele mai grele momente ale existenţei lor, mai bine spus ale morţii lor, nici în faţa pericolului de lichidare fizică a unor conducători, niciun fel de compromisuri în această chestiune. Pentru ele, adevăratele hotare ale ţării erau cele de după Unirea de la 1918. În timp ce pentru P.C. din România, ele corespundeau cu liniile trasate de Molotov.

Cele două părţi în tratative – P.N.Ţ. şi P.N.L., pe de o parte şi P.C. din România, pe de alta – aveau în comun dorinţa de a scoate ţara din alianţa cu Germania, de a întoarce armele, intrând astfel în rândul aliaţilor.

Existau însă mari deosebiri de vederi în felul abordării acestor obiective.

Liderii celor două partide de guvernământ se considerau datori a întreprinde o serie de tatonări şi tratative cu aliaţii occidentali în vederea reinstaurării regimului constituţional, de pe poziţiile autorităţii interbelice a partidelor lor, fără să ia în considerare că

multe lucruri se schimbaseră de atunci şi că înaintarea spre apus a armatelor ruseşti favoriza aspiraţiile de cucerire a puterii de către partidul comunist, pe care nu-l cuprinseseră în formulă.

Tocmai o intrare a armatelor sovietice în România încercau să evite Maniu şi colegul său din fruntea P.N.L., C.I.C. Brătianu. Dar soluţia lor, negăsind înţelegerea cuvenită la aliaţii occidentali, a făcut de fapt ca modalitatea scoaterii României din Axă printr-o debarcare engleză în Balcani, dorită de cei doi şefi de partide, să fie inoperantă. Întreaga odisee a tratativelor de armistiţiu, ca şi ceea ce a urmat după aceea – şi nu numai în România, ci în tot restul Europei – a fost urmarea unor nesfârşite concesii făcute de puterile occidentale lui Stalin, rezultat al unei necunoaşteri strigătoare la cer a intereselor şi năzuinţelor de libertate ale popoarelor din această parte a lumii.

Încât, în perspectiva intrării trupelor Armatei Roşii în România, nu mai pare o aberaţie faptul că partidul comunist, comandat de la Moscova, chiar dacă se afla aproape cu tot micul său efectiv în închisori şi lagăre, încerca primele combinaţii pentru a veni la putere.

În 1943, dar mai ales în 1944, când pentru încheierea armistiţiului se intrase deja în criză de timp şi tratativele se desfăşurau de acum contra cronometru, partidul comunist s-a adresat în scris sau prin împuterniciţi în mai multe rânduri lui Iuliu Maniu, propunându-i formarea unei coaliţii. Propunerile reprezentau o platformă de acţiune comună, compusă la început din zece puncte, după aceea, simplificată la trei puncte158.

La acestea, în numele partidului său şi al celui liberal, Iuliu Maniu a dat următorul răspuns: *„Suntem gata să facem o acţiune care să tindă la dărâmarea dictaturii, a regimului german, retragerea trupelor, încheierea păcii, regim democratic* […]. *Refuz comitet naţional. Sunt gata*

să lucrez pe bază de acţiuni paralele, cu plan de acţiune comun” 159

Maniu respingea propunerile P.C.d. R., în primul rând pentru că era suficient de suspicios şi nu avea încredere în alianţele cu el, intuindu-i tactica de realitatea căreia avea să se convingă mai târziu: a paşilor mărunţi în cucerirea poziţiilor de pe care în nicio condiţie nu se mai punea problema retragerii, ci doar a înlăturării partenerilor.

În afară de aceasta, purtând tratativele pe cont propriu pentru încheierea armistiţiului, liderii celor două principale partide considerau din principiu, că o asemenea platformă comună nu avea finalitate politică. Deşi tocmai din această pricină au nimerit într-un cerc vicios.

În acordurile sale cu aliaţii, Stalin avusese grijă să prevadă o clauză specială pentru această împrejurare şi care a îngreunat cel mai serios tratativele iniţiate de oamenii de stat menţionaţi. Clauza consta în obţinerea consensului lui Stalin, în momentul când un partener al Germaniei voia să rupă cu aceasta şi să se alăture Naţiunilor Unite. În ceea ce privea România, asentimentul american şi englez era obţinut, iar acordul rusesc se lăsa aşteptat, tergiversându-se convorbirile pentru a se trage de timp. În spatele acestui *consens unanim* se afla cealaltă clauză a lui Stalin, la care Roosevelt şi-a dat consimţământul fără să-i calculeze urmările, a *capitulării necondiţionate*[24]. Actul de la 23 august 1944 a încercat

24 NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999. Acest fapt l-a determinat pe Pamfil Şeicaru să spună: D. Roosevelt - "cultivator de himere” (Dunărea - fluviu a cinci mări, Text românesc dactilografiat, pg. 31, Arhivă politică de exil, vol. 10, Colecţia V.F.). Şi mai aspru se exprimă cu alt prilej: "Idioata construcţie himerică a lui Roosevelt’, "care condamna România să revină la situaţia de vasală a Rusiei, cum fusese vasală a Turciei” şi prin care "Statele Unite rezervaseră această soartă României "."Da, este adevărat că România a fost victima compromisului Statelor Unite-Anglia cu Rusia [...]." Pamfil Şeicaru, Karl Marx: însemnări despre români, texte manuscrise inedite cu un comentariu, 23 august 1965, Ed. "Carpaţii", Madrid, 1965, pag. 276,

tocmai să o evite, dar nu i-a reuşit.

Pentru România era mai mult decât vital să se realizeze cât mai operativ cotitura, pentru ca armatele sovietice, care în luna martie 1944 se aflau aproape de hotarele ei, să nu intre ca într-o ţară aflată în stare de război cu ele, ci dimpotrivă, într-o ţară prietenă, aliată Naţiunilor Unite prin libera voinţă a exponenţilor ei.

Două elemente, mai bine spus presiunea venită simultan din două direcţii au obligat totuşi pe liderii politici să accepte până la urmă compromisul şi să răspundă pozitiv la insistenţele partidului comunist de a participa la un bloc care să stea la baza viitoarei coaliţii guvernamentale. Aceşti doi factori de presiune au fost: 1. Intrarea trupelor sovietice în ţară. Ele ocupaseră aproape integral Basarabia şi nordul Bucovinei, pe care Uniunea Sovietică şi le-a re-reanexat, fără niciun fel de formalitate exterioară, şi depăşiseră pe alocuri şi linia Prutului. 2. Condiţionarea de către Stalin a acordului său privind armistiţiul, numai de intrarea P.C.d. R. în coaliţia internă a partidelor de guvernământ, condiţie care a trebuit acceptată160.

Partidul Comunist trata acum de pe poziţii de forţă. Nu este deci de mirare că nu a mai adresat şefilor celor două partide o nouă scrisoare, ci un ultimatum, cu termen *de gândire* şi de răspuns: trei zile! Ultimatumul era dat la trei săptămâni după ce trupele sovietice atinseseră Prutul, noua graniţă reimpusă de Stalin ţării noastre, prilej cu care Molotov a făcut o declaraţie, asupra căreia vom reveni.

Ultimatumul conţinea ameninţarea directă la adresa celor doi şefi de partide, precum că menţinerea lor pe vechile poziţii de refuz va avea drept urmare tragerea lor la răspundere *în faţa poporului*, pentru faptul că împiedică unirea *forţelor* patriotice16. (Acordul de constituire a

277.

blocului nu i-a absolvit însă pe liderii naţional-ţărănişti şi liberali de acuzaţia de *fascişti*, care i-a însoţit în gheena închisorilor în care au fost azvârliţi mai târziu).

Presiunile au avut efect şi I. Maniu şi C.I.C. Brătianu au acceptat propunerea. Spre sfârşitul lunii aprilie şi începutul lunii mai 1944 deci după ce Frontul Unic *Muncitoresc* cu P.S.D. fusese încheiat să constituit un comitet central de acţiune, iar la 20 iunie, a fost adoptată *Declaraţia de constituire a Blocului Naţional Democrat* (B.N.D.), din care făceau parte: Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Naţional Liberal, Partidul Social Democrat şi Partidul Comunist din România[25]. În felul acesta, P.C.d. R. Îşi asigurase participarea la viitorul guvern.

La constituirea blocului, partidului comunist nu-i reuşise un singur lucru: să-şi aranjeze o majoritate, deşi încercase s-o facă, propunând includerea tuturor organizaţiilor pe care le manevra: Frontul Plugarilor (dr. Petru Groza era pregătit încă din iunie 1944 pentru intrarea în scena guvernamentală!), Uniunea Patrioţilor (al cărei şef era P. Constantinescu-Iaşi!) şi Partidul Socialist Ţărănesc (prof. Mihai Ralea). La urma urmelor nu mai conta: un prim succes fusese obţinut. Partidul pusese piciorul în deschizătura uşii. La momentul potrivit, o va forţa definitiv!

COMUNIŞTII ŞI ZIUA „H”.

7 7

UN MESAJ PENTRU VIITOR

În acea seară de sfârşit de vară toridă, când în ciuda alarmelor aeriene, făcând populaţia să alerge în masă spre adăposturi, de teama bombardamentelor americane,

25 Din comitet făceau parte, în ordinea în care sunt citaţi: L. Pătrăşcanu (P.C.d.R.), C. Titel-Petrescu (P.S.D.), Iuliu Maniu (P.N.Ţ.) şi C.I.C. Brătianu (P.N.L.), iar din birou: P. Constantinescu-Iaşi şi Vasile Bâgu (P.C.d.R.), Ştefan Voitec şi Iosif Jumanca (P.S.D.), Ghiţă Pop şi Ion Hudiţă (P.N.Ţ.), Bebe Brătianu şi Gh. Zamfirescu (P.N.L.). În birou, comuniştii au reuşit totuşi să-şi formeze o majoritate.

Bucureştiul, ce mai păstra încă din farmecul de altă dată, de metropolă zgomotoasă şi pestriţă, amuţi în aşteptare, la anunţul că regele Mihai se va adresa ţării prin radio.

Abia la ora 22, tânărul rege citi *Proclamaţia* aşteptată cu nerăbdare de toată lumea, anunţând *„ieşirea noastră din alianţa cu puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Naţiunile Unite"* 162

De asemenea că *„România a acceptat armistiţiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii"*. Textul proclamaţiei regale, impus regelui de P.C.d. R. cuprindea un fals ticluit la lumina zilei: armistiţiul nu exista. Încetarea focului şi întoarcerea armelor reprezentau un act unilateral.

Se anunţa, de asemenea că: *„Dictatura a luat sfârşit şi cu ea încetează toate asupririle"*.

163

În literatura actuală din ţară se menţionează că *Proclamaţia* regală a fost concepută de Lucreţiu Pătrăşcanu şi înmânată de acesta regelui Mihai pentru a fi citită, sugerându-se deci că este o creaţie a partidului comunist. (Vezi *Addenda*, *Proclamaţia regală*).

Şi partidul comunist a făcut publică în ziua de 23 august 1944 o *Declaraţie*, în care se subliniază care au fost *unele din obiectivele pe care comitetul central al P.C.d. R. le-a fixat încă din septembrie 1941 şi anume*: *„Încheierea imediată a armistiţiului, scoaterea României din*

Axă şi curăţirea teritoriului românesc de ocupaţia hitleristă, inaugurarea unui regim de drepturi şi libertăţi publice" 164

Declaraţia este importantă ca document, prin ceea ce omite şi anume, că nici în 1941 şi nici acum, în 1944, printre obiectivele demne de menţionat, nu se afla afirmarea dreptului şi deci decizia de a sprijini recâştigarea Ardealului de Nord, anularea Dictatului de la Viena.

Apelul său patetic *„la luptă, fără cruţare, cu toate armele, împotriva duşmanului de moarte al poporului român”*, nu avea decât ca obiectiv *„cucerirea independentei naţionale, păcii şi libertăţii”*, în termeni abstracţi şi generali.

În schimb, se făcea precizarea, importantă în contextul respectiv de alianţă cu partidele „burgheze” că:

„Politica sa de bloc naţional şi aceea de front naţional-patriotic, nu a răpit şi nu răpeşte independenţa sa organizatorică, ideologică şi politică, el păstrându-şi deplina libertate în rezolvarea problemelor de bază ale României de azi şi de mâine” 165

Prin aceasta se spunea clar că formula B.N.D. era considerată doar un episod cu totul pasager, un fel de rău necesar pentru a ajunge până la urmă la putere.

În acest fel şi în Declaraţia din momentul istoric al marii cotituri, aspectul ideologic căpăta prioritate faţă de problema naţională majoră: recâştigarea Ardealului de Nord.

Actul de la 23 august constituia pentru partidul comunist o victorie dublă: terminarea epocii de clandestinitate şi simultan, intrarea în coaliţia guvernamentală, ca un prim şi necesar pas spre cucerirea puterii.

La 23 august, Partidul Social Democrat a adresat de asemenea ţării un *Manifest*. Atât pentru sine, cât şi pentru partenerul său comunist, *Manifestul* clarifica sensul frontului unic, încheiat cu câteva luni mai înainte şi anume, acela de a se aşeza „în fruntea luptei de salvare naţională”.

Cu sinceritatea care îi era caracteristică, P.S.D. precizează că: *„În acest front unic partidul nostru nu a văzut un vremelnic mijloc de acţiune, oricât de important ar fi el, primul pas hotărâtor spre unificarea organică a clasei muncitoare din România pe care o doreşte şi o*

revendică cu ardoare întreaga suflare proletară, după aproape un sfert de veac de zadarnică şi păgubitoare învrăjbire" 166.

Spre diferenţă de confratele său comunist, P.S.D. abordează, de la început, un evantai mult mai larg de probleme.

Astfel, salutând amnistia generală, de care beneficiau internaţii antifascişti aparţinând tuturor partidelor, nu numai comuniştii, se menţiona că: „*Trebuie păşit la instaurarea deplină a regimului democratic în România*". Locul ţării se afla într-o Europă liberă a viitorului:

„*Poporul român, intrând de acum înainte, alături de popoarele libere ale lumii,* [...] *luptă prin aceasta pentru însăşi libertatea şi independenţa sa în Europa viitoare*" 167

Scopul imediat era întregirea ţării, deziderat pe care socialiştii nu au uitat să-l menţioneze ca pe o urgenţă:

„*Eliberarea Ardealului de Nord, răpit prin dictatul fascist de la Viena trebuie să fie răsplata imediată a acestei lupte româneşti. Jertfele şi greutăţile care ne mai aşteaptă nu vor fi astfel zadarnice*" 168

Peste decenii, actul istoric de la 23 august, poartă cu sine mesajul resurselor democratice ale poporului nostru.

Imensele sacrificii pe care ţara noastră le-a făcut în continuare pe altarul războiului antihitlerist, la care se adaugă sacrificiile teritoriale şi economice impuse prin Convenţia de armistiţiu de la 12 septembrie, apoi prin Tratatul de pace, ca ţară învinsă – deşi participarea alături de Naţiunile Unite cu toate resursele sale umane şi materiale îi dădea dreptul la un alt tratament – nu au putut fi însă evitate. Acesta a fost preţul extrem de scump plătit de poporul nostru pentru urzeala politică ţesută în jurul lui de forţe adverse dinăuntru şi din afară, în timp ce oamenii de stat au ales – lipsiţi de viziune şi de perspectivă, alteori din neputinţă cele mai nefericite soluţii.

Judecata viitorului va avea, sperăm, pentru ţara

noastră, mai multă compasiune decât au avut Acordul de armistiţiu şi Tratatul de pace din 1947.

Pregătirile lungi şi complicate pentru evitarea unei catastrofe naţionale prin continuarea ostilităţilor alături de Axă, pentru încheierea armistiţiului, tratative pe care le purtau în paralel, atât guvernul mareşalului Antonescu pe de o parte, cât şi opoziţia, pe de alta, sau încheiat în acea după amiază a zilei de 23 august 1944, prin arestarea mareşalului şi a principalilor săi colaboratori de către regele Mihai.

Guvernul nou format avea în fruntea sa pe generalul Sănătescu şi era aproape în întregime compus din militari. În calitate de miniştri fără portofolii, intraseră în guvern reprezentaţii tuturor celor patru partide care formaseră încă din 20 iunie coaliţia B.N.D. şi anume: Iuliu Maniu, C.I.C. Brătianu, C. Titel-Petrescu şi Lucreţiu Pătrăşcanu. P.C. din România era deci după 23 de ani de la înfiinţare, un partid de guvernământ.

Filmul evenimentelor încheiate la data de 23 august, a fost reprodus, la puţin timp de la consumarea lui, cu intenţia de a depune mărturie pentru viitor, de mai mulţi participanţi.

Cu acest scop declarat, T.T. Branişte a început publicarea unui serial de mărturii obiective în *Jurnalul de dimineaţă*. Operaţia s-a izbit în mod neaşteptat de reacţia violentă a partidului comunist, care se vedea frustrat de posibilitatea de a cenzura istoria şi care prin organul său, *Scânteia*, l-a atacat pe marele gazetar, într-un mod care putea să determine întrebarea dacă într-adevăr se instaurase libertatea presei, cum se pretindea.

O expunere obiectivă, fără să aplece balanţa în favoarea vreunui partid, a încercat la mai puţin de două săptămâni după aceea şi C. Titel Petrescu, în oficiosul P.S.D., *Libertatea*.

ACEST TRECUT APROAPE IMPREVIZIBIL

Puţine momente istorice mai vechi sau mai noi au solicitat un asemenea efort de anexare la operele politice ale partidului comunist, aşa cum s-a petrecut cu actul de la 23 august.

Faptul trebuie, la urma urmelor, privit cu toată înţelegerea. În istoria sa plină de lupte şi victorii glorioase, de la înfiinţare până la această dată, dar nedescoperite, este întâiul eveniment de anvergură naţională în care P.C.d. R. a fost prezent cu adevărat, prin câţiva reprezentanţi ai săi: L. Pătrăşcanu, Emil Bodnăraş, în planul vizibil, Gheorghiu-Dej şi I. Gh. Maurer, în culise.

În acelaşi timp, puţine evenimente au suportat mai multe falsuri succesive, în funcţie de bătaia vântului de la răsărit şi de frământările în interiorul partidului, ca actul de la 23 august.

*

Să luăm istoria, aşa cum s-a desfăşurat, fără să cădem prizonierii uneia sau alteia din taberele care (în afara graniţelor României) aduc şi astăzi argumente în favoarea tezei despre valoarea pozitivă a actului – unii, aceea a „trădării" – alţii. Bineînţeles că ridicola teorie elaborată din ordin, de propaganda de partid, privind pretinsa „revoluţie" „antifascistă şi antiimperialistă", care s-a desfăşurat sub „înţeleapta" lui conducere în acea zi, nu merită niciun fel de atenţie, dacă istoricul respectiv nu doreşte să se descalifice.

Preliminariile lui 23 august 1944 au început când mareşalul Antonescu, dându-şi seama că războiul este pierdut, s-a decis să întreprindă unele acţiuni pentru scoaterea României din război, respectiv pentru încheierea unui armistiţiu, dacă nu chiar a unei păci separate. În acest scop, el a iniţiat convorbiri directe cu sovieticii. Acestea au avut loc la Stockholm.

Intrarea armatelor sovietice pe teritoriul ţării, respectiv faptul că frontul depăşise linia de apus a

Nistrului şi se apropia de Carpaţi, precipită evenimentele. Mareşalul urmărea obţinerea unor condiţiuni cât mai avantajoase, pentru ca armata germană în retragere să nu producă mari daune printr-o eventuală împotrivire, iar Armata Roşie să nu ajungă în capitala ţării. Deci, partea română se declarase de acord a oferi armatelor sovietice culoare de trecere liberă spre Transilvania, iar ele se obligau să nu intre în Muntenia

(unde se află capitala). În acelaşi timp, România nu se obliga să întoarcă armele împotriva Germaniei, ci doar să iasă din alianţă. Ruşii nu acceptară punctul de vedere românesc asupra Basarabiei, pe care de altfel au ocupat-o (în terminologia lor, au „eliberat-o"), reanexându-şi-o fără niciun fel de formalitate, motiv pentru care mareşalul însuşi ezită – spre nenorocirea ţării şi a sa – să încheie armistiţiul… De fapt, el intenţiona cedarea Iaşului şi replierea armatei române pe o linie la sud de vechea capitală a Moldovei, Nămoloasa-Focşani-Galaţi, în speranţa că ajutat de bariera naturală a Carpaţilor, va opri pentru multe luni înaintarea sovietică, dând astfel şi germanilor răgaz să se regrupeze şi să se refacă pentru un reviriment. Puşi în faţa acestui obstacol, ruşii ar fi consimţit la condiţiile puse şi ar fi semnat armistiţiul. Adepţii acestei strategii, nu fac însă nicio precizare în legătură cu posibilitatea declanşării de către americani a unor bombardamente de mari proporţii, în cazul unei rezistenţe îndelungate. Nu este exclus ca Bucureştiul, Ploieştii, Braşovul şi alte oraşe să fi împărtăşit soarta Dresdei sau chiar a oraşelor Hiroshima şi Nagasaki.

În paralel şi cu ştiinţa mareşalului, trimişii lui Iuliu Maniu discutau cu partea anglo-americană la Cairo şi Ankara. Aliaţii şi în special sovieticii nu manifestau nicio grabă şi niciun interes deosebit pentru scoaterea României din luptă pe calea unui armistiţiu, din pricina clauzei capitulării necondiţionate. Stalin avea nevoie de o România

de care să dispună ca ţară învinsă.

Iuliu Maniu, care se afla în permanentă comunicare cu aliaţii occidentali printr-un aparat de radio emisie-recepţie al serviciilor de informaţii ale acestor ţări, era convins că tratând cu partea britanică şi americană va obţine rezultate mai bune. Încă un motiv pentru tergiversarea tratativelor cu ambasadoarea lui Stalin, Alexandra Kolontai. Emisarii lui Iuliu Maniu au făcut demersuri pentru o debarcare a aliaţilor în România, introdusă în ecuaţia loviturii de stat de la 23 august, fără niciun fel de acoperire reală. Respectându-şi angajamentele faţă de ruşi, partea anglo-americană de fapt n-a oferit nimic trimişilor opoziţiei, care credeau orbeşte, în *„aliaţii noştri tradiţionali”*.

Un al treilea front a fost acţiunea partidului comunist. Fiind vorba de un grup de lideri ai unui partid încă neexistent la acea dată, acţiunea lor reprezenta o altă faţă a voinţei Moscovei. Speculând înrudirea lui Lucreţiu Pătrăşcanu cu unul din mareşalii Palatului, Ulea, aceştia au stabilit contacte cu militarii de rang superior, nutrind sentimente de adversitate faţă de Antonescu şi prin ei cu cercul regelui Mihai. De altfel, imediat după arestarea mareşalului Antonescu şi preluarea acestuia de către sovietici prin intermediul partidului comunist (în numele căruia acţiona Emil Bodnăraş), atât generalul Sănătescu, dar mai ales generalul Aldea, foarte curând au realizat proporţia catastrofei la pregătirea căreia au consimţit să participe.

Arestându-l pe mareşalul Antonescu, regele doar a optat pentru una din puţinele soluţii care se puteau adopta în pragul unui dezastru total. Chiar dacă urmările au fost dintre cele mai tragice pentru ţară, nu se poate accepta însă – aşa cum se poate citi în scrierile pe această temă ale unor consecvenţi adepţi ai mareşalului, acuzându-l cu patimă pe rege de „trădare” – că tânărul monarh ar fi fost

instrumentul partidului comunist sau chiar al Moscovei. Erorile sunt omeneşti şi dacă vor fi să fie supuse judecăţii drepte a viitorului, a generaţiilor care vin, a istoriei, atunci un anturaj regal lipsit de răspunderea faţă de destinul ţării, acesta trebuie privit cu un ochi mai drept şi mai critic.

În dimineaţa zilei de 23 august 1944, Antonescu ar fi comunicat deja lui Hitler, prin Clodius, ministrul economiei Reich-ului, aflat la Bucureşti, că este nevoit să încheie armistiţiul cu ruşii, iar interlocutorul său a acceptat situaţia. A fost ultimul său act, ca om de stat.

A urmat invitarea la palat a mareşalului, arestarea acestuia, convocarea întregului său cabinet şi arestarea majorităţii miniştrilor, predarea mareşalului în mâinile partidului comunist. La ora 22, regele a anunţat prin intermediul posturilor naţionale de radio „acceptarea armistiţiului oferit" de naţiunile unite, care însă nu fusese nici aşternut pe hârtie, necum semnat. Deci, un neadevăr[26].

Confuzia a fost, se poate spune, totală. Partea românească, aşadar, considera că a acceptat un armistiţiu şi conform ordinului primit de la rege, armatele române, aflate în dispozitive de luptă, au „întors armele". Împotriva foştilor adversari nu a mai fost tras niciun glonte. În acelaşi timp, armatele sovietice, conform înţelegerii dintre aliaţi au apreciat declaraţia regelui drept capitulare necondiţionată. Şi au acţionat ca atare.

Mult după 24 august au fost luaţi prizonieri peste 20.000 de ostaşi români şi transportaţi în Uniunea Sovietică. De asemenea9 tot după această dată a fost

26 O seamă de critici ai actului, contemporani ai momentului, fac precizarea că unicul mobil al arestării mareşalului a fost impiedicarea mareşalului de a încheia un armistiţiu semnat de el, cu puterile aliate, pentru ca meritul întoarcerii armelor să fie fructificat astfel, exclusiv, de cercul de politicieni din jurul regelui (Niculescu-Buzeşti, Vişoianu, Cretzeanu etc.)

capturată ca pradă de război întreaga flotă militară românească16. Cu toate că există de martori milioane de oameni care au ascultat declaraţia regelui în seara zilei de 23 august 1944, pentru a-şi demonstra că tratează România ca pe o ţară capitulată necondiţionat, Stalin a impus ca dată a ieşirii noastre din coaliţia cu Germania, 24 august[27]. România a fost din acel moment o ţară învinsă. Tratatul de pace din 1947 a consfinţit această viziune sovietică.

Acţiunea elaborării unei variante proprii a P.C.R. s-a început îndată după consumarea actului, când toţi martorii şi autorii se mai aflau de faţă şi împotriva tuturor evidenţelor, documentelor şi realităţilor, decurgând din înseşi stările de fapt negate.

La început, s-a avansat mai greu, pentru ca apoi, odată cu înlăturarea martorilor, reducerea lor la tăcere, monopolizarea surselor documentare, cenzurarea unor fapte în favoarea aducerii în prim plan a altora, istoriografia oficială să ofere o variantă proprie a actului istoric, perfecţionată astăzi prin cuprinderea tuturor datelor reale, încât pare aproape verosimilă. Dar până a se

27 NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. După unele opinii, sovieticii au semnat abia la 12 septembrie Convenţia de armistiţiu, pentru a avea certitudinea reocupării integrale a Basarabiei şi a Nordului Bucovinei, la data întoarcerii armelor de către România, la 23 august, zone întregi din cele două provincii fiind încă neocupate. În ceea ce priveşte acceptarea de către Stalin a zilei de 24 august ca dată a schimbării de statut între cele două părţi beligerante, care devin astfel aliate împotriva Germaniei naziste, data nu figurează decât pe hârtie, la ordinul Moscovei operându-se uriaşe capturi de război şi luări de prizonieri de la o ţară şi o armată care aveau ordinul să nu tragă nici un foc de armă spre apărare. Iată ce îmi scrie corespondentul citat într-un capitol anterior: ”Am un unchi, care a fost maior în armată şi 23 august 19441- a găsit cu regimentul în zona Piatra Neamţ, în spatele frontului. în ziua de 30 august 1944, a fost luat prizonier, împreună cu tot regimentul. S-a întors din prizonierat în primăvara anului 1948...”. Mircea George Palade, Scrisoare către V.F., Arhiva personală V.F.

ajunge aici, câte modificări nu a suportat prima încercare de-a lungul deceniilor!

Dacă s-ar putea prezenta în rezumat evoluţia acestei viziuni, am putea constată că o permanenţă, ca un fundal obligatoriu, excluderea de la înfăptuirea evenimentului a principalilor autori sau negarea vocaţiei patriotice, atunci când în sfârşit, contribuţia lor este luată în considerare.

În ordine cronologică, mai întâi a fost acceptarea variantei ruseşti atât asupra cotiturii în sine, cât şi asupra evoluţiilor din România, încă de la începuturile războiului alături de Axă. Viziunea stalinistă asupra problemei o expunem după articolul redacţional din ziarul de front al Armatei Sovietice *Graiul Nou*, în limba română. Pricini neanalizate, probabil se avea în vedere catastrofa partidului comunist: „[...] *au împiedicat formarea în România a unei mişcări de rezistenţă împotriva nemţilor şi a războiului alături de ei*". Totuşi se recunoaşte implicit rezistenţa partidelor de guvernământ şi a altor forţe anti fasciste, dar importanţa acesteia era minimalizată. „*În România, nemulţumirea împotriva politicii lui Antonescu se manifesta, în linii generale, sub forma unei atitudini de protest, de opoziţie pasivă şi nici măcar întotdeauna intransigentă. Au fost, fireşte, unele cercuri politice şi elemente care au combătut cu dârzenie şi consecvenţă alianţa cu nemţii şi războiul contra Uniunii Sovietice*, (articolul evita însă să le spună pe nume. N.n.). *Au fost chiar şi acte de luptă deschisă, cu arma în mână, contra nemţilor*. (Articolul însă nu le concretizează, afirmaţia devenind astfel o încercare de rescriere a istoriei. N.n.). *Ele n-au putut schimba starea de*

lucruri dominantă în lagărul opoziţionist român".

Acuza principală adusă autorilor cotiturii de la 23 august a fost faptul că s-a încercat iniţial ieşirea României din alianţa cu Germania prin Antonescu însuşi. Actului în

sine i se nega orice caracter naţional. Şi aceasta, din pricină că fusese opera regelui şi a şefilor partidelor de guvernământ:

„Cu Medici, Pavelici, Laval, Quisling, Mussert etc., *mişcarea de rezistenţă din ţările respective n-a stat de vorbă. Cu Antonescu au tratat însă cercuri opoziţioniste, fruntaşi ce-şi asumau un rol de seamă în opoziţia românească. Abia după înfrângerea nemţilor şi pericolul catastrofei militare şi politice a României, în cazul continuării războiului, nu mai lăsau aproape nimănui nicio îndoială, opoziţia românească începu să se contureze mai precis, să se cunoască necesitatea concentrării forţelor şi acţiunii comune* (probabil, cu partidul comunist. N.n.), *ţel pentru a cărui atingere făceau eforturi cercurile politice cele mai hotărât duşmane hitlerismului. De o mişcare de rezistenţă activă de proporţii mai însemnate nu se poate vorbi însă nici în această perioadă.*

Dar actul de la 23 august? S-*a bizuit el oare pe existenţa unei mişcări de rezistenţă efectivă, largă, care să-l fi susţinut*? *A afirma acest lucru ar însemna a da adevărului istoric culoarea unei dorinţe sau păreri de rău postume. Desigur, actul de la 23 august a fost organizat de factorii activi ai opoziţiei* (şi) *s-a sprijinit pe ostilitatea aproape unanimă a maselor poporului român şi a armatei împotriva politicii lui Antonescu, împotriva nemţilor şi războiului alături de Germania „*171.

Trebuie reţinut ca pozitiv faptul că sub imperiul realităţii, punctul de vedere sovietic recunoştea drept autori al acestui act pe înfăptuitorii lui reali.

Acţiunea regelui Mihai a primit mai mult decât o recunoaştere teoretică sau de circumstanţă din partea conducerii sovietice: Mihai I de Hohenzollern a fost una din cele câteva personalităţi internaţionale de primă mărime, care după capitularea Germaniei au fost distinse cu un ordin înfiinţat special, „Victoria”.

Să fi fost Stalin sincer impresionat de acţiunea temerară a tânărului rege? Să-l credem în stare de atari sentimentalisme? Sau dincolo de decora ţie se afla un plan subţire? Desigur, cu ordinul „Victoria" pe piept, mai greu putea regele să devină un simbol sau el însuşi să se aşeze în fruntea rezistenţei anticomuniste. Divide et impera! Strategie.

În decretul Sovietului Suprem al U.R.S.S., se spunea:

„Pentru actul curajos al cotiturii hotărâte a politicii României spre ruptura cu Germania hitleristă şi alierea cu Naţiunile Unite, în clipa când nu se precizase clar înfrângerea Germaniei, m.s. Mihai I, regele României, se decorează cu ordinul «Victoria»" 172

Iar mareşalul Tolbuhin, înmânând regelui ordinul din însărcinarea lui Stalin a adăugat:

„Această decorare este recunoaşterea aportului personal al majestăţii voastre în înţeleapta şi brusca întorsătură de la 23 august. Lucrul acesta istoria nu-l va uita" 173 (Aici mareşalul a fost un vizionar: nu l-au uitat în special adversarii actului de la 23 august).

Că recunoaşterea nu a schimbat nimic în planurile lui Stalin faţă de ţara noastră şi nu a uşurat câtuşi de puţin soarta ulterioară a României, este altceva. Ea rămâne însă un episod în evaluarea acestui moment de răscruce istorică.

Neavând încotro, şi partidul comunist a fost nevoit atunci să dea înapoi, recunoscând şi el meritele regelui – adversarii săi spun *vina* – mai mult din statutul lui de partid politic stând pe picioare străine, decât de bunăvoie. Era numai o retragere tactică, temporară, utilă.

„[...] Această cea mai înaltă distincţie acordată Majestăţii Voastre pentru actul curajos de la 23 august – se spunea în telegrama adresată regelui de către P.C. din România – [...] *face cinste poporului român care înţelege să meargă pe drumul prieteniei trainice cu marele şi*

*generosul popor sovietic şi aliaţii săi „*174

După cum se poate constata, din viziunea sovietică asupra modului cum s-a realizat cotitura, partidul comunist lipsea cu desăvârşire.

Ignorarea lui completă îşi avea probabil sursa în faptul că toate tratativele cu partidele de guvernământ şi cu militarii le dusese în primul rând un comunist „socialist”, când despre oamenii din acel partid iniţial nici nu se mai pomenea. Şi tot el era singurul reprezentant al P.C.d. R. în primul guvern de coaliţie de la 23 august, o adevărată erezie.

Dar aceeaşi ignorare era cauzată de faptul că singurul partid recunoscut pe deplin la acea dată era jumătatea „exterioară”. Faptul că până pe la începutul lunii septembrie, gruparea având-o pe Ana Pauker în frunte, se aflase în spatele frontului sovietic şi nu avusese cum să fie prezentă în momentul celor mai de seamă desfăşurări din capitala României, îşi pusese amprenta pe aprecierea sovietică.

Din această pricină, cotitura de la 23 august nu a întrunit deplinul agrement sovietic. Minimalizarea a mers mână-n mână cu mutarea centrului de greutate asupra condiţiilor create pentru realizarea ei de către ofensiva sovietică pe frontul Chişinău-Iaşi.

„Cui se datorează atunci posibilitatea şi succesul actului de la 23 august? se întreba acelaşi autor oficial din ziarul sovietic mai sus citat. *Momentul, situaţia militară în care s-a produs acest act salvator pentru poporul român, dau răspunsul la întrebarea de mai sus. Actul de la 23 august a fost înfăptuit la câteva zile după ce Armata Roşie a început marea ei ofensivă de la Iaşi şi apoi în direcţia Chişinău* […]” 17.

P.C.d. R. acceptă de voie, de nevoie, punctul de vedere sovietic asupra caracterului decisiv al ofensivei ruseşti şi al inexistenţei unei rezistenţe naţionale de

anvergură.

Se conturează însă deja de pe acum unele diferenţe în aprecierea lui 23 august. Ele vor degenera treptat în una din primele teme de discordie şi conflict între cele două grupări din care se constituie partidul comunist, ieşite la lumină sub aceeaşi căciulă.

Punctul de vedere până la urmă triumfător a fost cel al grupului „interior”, prezent în vâltoarea evenimentelor şi a cărui contribuţie la înţelegerea cu militarii din jurul regelui, ca şi la apărarea capitalei de represaliile germane, nu numai că fusese ignorată, trecută sub tăcere, pentru a nu căpăta un ascendent asupra celui „exterior”, dar considerată de acesta din urmă chiar greşită.

Partidul reuşeşte însă performanţa de a împăca optica sovietică şi totodată să se aşeze pe sine în frunte. El va desfăşura de acum înainte tot arsenalul de fapte de care dispune, pentru a demonstra că el – nu *şi* el, ci *numai* el – este organizatorul şi realizatorul actului de la 23 august.

Viziunea de astăzi privind acest act, conţine mai multe idei principale, contând ca definitive: 1. P.C.d. R. a fost forţa căreia 23 august i se datorează în exclusivitate; 2. Lui i se datorează toate alianţele momentului, iar acţiunile tuturor oamenilor politici au fost determinate de el (cu excepţia tratativelor de la Cairo şi Stockholm); 3. Cotitura a fost posibilă datorită unui context *internaţional* favorabil, respectiv ofensiva sovietică, dar nu cauzată de aceasta, pentru a se evita pericolul transformării ţării într-un teatru de război; 4. Contribuţia regelui dacă nu este total ignorată, în orice caz este minimalizată, prin trecerea sa în rândul *forţelor patriotice* anonime sau în *cercurile Palatului*.

O scurtă antologie a acestor aprecieri, menţiuni extrase din cuvântările secretarului general, sintetizează aceste puncte: *„Atât înfăptuirea actului istoric de la 23 august, cât şi toate marile transformări de până acum în*

structura societăţii noastre, în modul de viaţă al poporului se datoresc Partidului Comunist Român […]" 176 sau *„La 23 august, guvernul antonescian a fost arestat la palat de un grup de ofiţeri şi subofiţeri şi predat unităţilor de luptă patriotice*" 177.

Nu se spune însă cine l-a arestat pe mareşalul Antonescu. *Unităţile de luptă patriotice* fiind ale partidului comunist, se înţelege de asemenea că grupul de ofiţeri şi subofiţeri fusese trimis tot de el. Şi aşa mai departe…

Înarmate fiind din pornire cu aceste teze, lucrărilor de specialitate nu le mai rămâne decât să se ilustreze pe larg. Ceea ce de altfel şi fac.

Acest monopol nu s-a obţinut însă deodată, ci evolutiv. Mai întâi s-a pus accentul pe activitatea celor doi reprezentanţi ai partidului în discuţiile cu autorităţile: Lucreţiu Pătrăşcanu şi Emil Bodnăraş duceau tratative cu palatul. Miron Constantinescu prezenta astfel punctul de vedere al partidului:

„Paralel, partidul comunist prin reprezentanţii săi, tovarăşii Lucreţiu Pătrăşcanu şi Emil Bodnăraş, duceau tratative cu grupul de generali din jurul regelui. Şi au ţinut mai multe şedinţe, la sfârşitul lui mai – o plenară, cu participarea regelui, în care s-a format un comitet militar compus din generalii Sănătescu, Vasiliu-Răşcanu, Mihail, colonelul Dămăceanu şi tovarăşul Emil Bodnăraş din partea partidului comunist şi s-a elaborat un plan de acţiune. […] S-*a scris mai mult în presă despre rolul unor valoroşi militari patrioţi, care au luptat conform dispoziţiilor m. s. regelui, precum şi despre ai* (sic!) *unor fruntaşi ai mişcării muncitoreşti. Este timpul să se ştie că tot ce au făcut în vederea lui 23 august, tovarăşii Pârvulescu, Bodnăraş, Pătrăşcanu a fost îndeplinirea directivelor precise date de tovarăşul Gheorghiu-Dej de la Caransebeş sau în spitalul Târgu-Jiu, la întrevederile secrete pe care le-a avut în 1943 şi 1944 cu Emil*

*Bodnăraş, care venea acolo în mod conspirativ „*178

După înlăturarea lui Pătrăşcanu, şi meritele lui au fost negate, punându-se tot mai mult accentul pe rolul coordonator jucat de Gh. Gheorghiu-Dej, care s-ar fi aflat în spatele întregii operaţiuni.

Iată cum era descrisă la un moment dat contribuţia lui, de către un alt purtător de cuvânt al propagandei oficiale, Ştefan Voicu:

*„Adevărul este însă că tovarăşul Gheorghiu-Dej nu a fost eliberat la 23 august 1944, ci a evadat din lagărul Târgu-Jiu cu două săptămâni mai înainte, tocmai pentru intensificarea, verificarea şi conducerea pe teren a ultimelor pregătiri de realizare a actului istoric. Fără de tovarăşul Gheorghiu-Dej, fără de ajutorul lui politic şi organizatoric, dat din lagăr partidului, datorită legăturilor permanente ce s-a reuşit a se crea, nu ar fi fost realizat la sfârşitul lui aprilie Frontul Unic Muncitoresc şi apoi concentrarea forţelor patriotice pentru răsturnarea lui Antonescu. Deci, în lagăr, tovarăşul Gheorghiu-Dej a fost în fruntea partidului, în pregătirea lui 23 august „*179

Consacrarea tezei după care factorul decisiv al cotiturii a fost partidul comunist, s-a elaborat în paralel cu excluderea conducătorilor P.N.Ţ. şi P.N.L. din formulă. Critica sovietică adresată opoziţiei româneşti pentru faptul că, la început, aceasta a încercat să-l determine pe mareşal să încheie el armistiţiul cu aliaţii, a fost exacerbată în asemenea măsură, încât acuzaţia de *fascişti* care a fost lipită în special pe frunţile lui Iuliu Maniu şi Ion Mihalache, conducătorii Partidului Naţional Ţărănesc, nu le-a fost ridicată decât postum. Până şi procesul public asupra mareşalului Antonescu a avut drept obiectiv central – la sugestie externă, fireşte – intensificarea campaniei îndreptată împotriva preşedintelui P.N.Ţ., ca aliat *fascist* al lui Antonescu. Chemat la proces ca martor, la intrarea în sală, Iuliu Maniu a dat în mod ostentativ mâna cu

mareşalul din boxă. Gestul a provocat un imens scandal, fiind speculat de întreaga propagandă a partidului comunist ca ultima dovadă, oferită de el însuşi, a justeţei etichetărilor ce i se aplicau.

O întrebare pusă special lui Iuliu Maniu, tindea să sublinieze cu ostentaţie absenţa sa şi a şefului liberal de la Palat, în acea după-amiază istorică de 23 august 1944 şi deci, neparticiparea lor la înfăptuirea actului. Această teză continuă, se pare, să fie valabilă şi astăzi. Iată cum este descris momentul într-un studiu contemporan:

„Imediat după arestarea căpeteniilor antonesciene au fost anunţaţi, prin sistemul de legături conspirative, stabilit în prealabil, împuterniciţii partidelor Blocului Naţional Democrat. Au sosit în cursul serii la Palat numai reprezentanţii P.C.R. (Lucreţiu Pătrăşcanu şi Emil Bodnăraş) şi P.S.D. (C. Titel-Petrescu), care au trecut de îndată, împreună cu exponenţii Palatului, la punerea în aplicare a importantelor măsuri politice şi militare pregătite anterior. S-*a constituit, având ca preşedinte pe generalul Constantin Sănătescu, noul guvern, sub egida politică a celor patru partide din B.N.D.* […]" 180

Din motive despre care s-a vorbit mai sus, rolul regelui a fost tratat cu mai multă îngăduinţă, dar până la abdicarea lui forţată. Viziunea partidului din această perioadă poate fi analizată după aprecierile date evenimentului, la un an de la consumarea lui, de către Emil Bodnăraş, în cuvântarea rostită la postul naţional de radio, la 23 august 1945:

„În luna iunie 1944, comitetul central al Partidului Comunist din România, prin delegatul său, actualul ministru Lucreţiu Pătrăşcanu, a intrat în legătură cu Palatul în vederea organizării ieşirii României din război. În acelaşi timp, trei membri ai comitetului central al partidului comunist şi anume, Pârvulescu, eu şi Rangheţ, am trecut în cadrul Frontului unic muncitoresc şi în

strânsă legătură cu celelalte organizaţii din Frontul patriotic antihitlerist, la organizarea forţelor politice şi a formaţiunilor de luptă patriotice, în aşteptarea evenimentelor în pregătire. Când în luna iulie s-a luat hotărârea de a se trimite emisari în Uniunea Sovietică pentru încheierea armistiţiului, Maniu şi Brătianu au făcut nenumărate dificultăţi, ca să întârzie trimiterea acestora. Astfel, ei motivau că nu sunt de acord cu «formula mandatului», pentru ca să creeze noi întârzieri. În acelaşi timp, Maniu şi Brătianu erau în permanentă legătură cu Antonescu, care primise ordin de la Hitler (sic!) *să tatoneze terenul pe lângă aliaţi, în vederea ieşirii din război. Acestea erau noi manevre pentru a se încerca o spargere între cei doi mari aliaţi*[28]*. Plecarea emisarilor în Uniunea Sovietică, fixată de comun acord cums. regele, pentru 9 august 1944, a fost zădărnicită prin refuzul lui Maniu de a participa la o formulă* nouă *de guvern al forţelor democratice*[29]*. Când însă mai târziu, Armata Roşie a rupt frontul Iaşi-Chişinău* [...] *nu mai era niciun moment de pierdut. În acest moment, m.s. regele, sprijinindu-se pe armată şi în legătură directă numai cu delegaţii forţelor patriotice, a hotărât înfăptuirea actului de la 23 august* „181. (subl. ns.).

După alungarea regelui Mihai din fruntea statului, abolirea monarhiei şi preluarea integrală a puterii de către partidul comunist, rolul său a fost un timp trecut sub tăcere, apoi, treptat, recunoscut din nou, dar beneficiind de o interpretare complet nouă: comportamentul regelui

---

28 Acelaşi episod evocat şi de C. Titel-Petrescu menţionează dificultăţile de ordin tehnic şi militar care au împiedicat plecarea emisarilor în U.R.S.S., în timp ce partidul comunist pune numai pe seama lui Maniu şi Brătianu acest insucces.

29 Nu se vorbeşte nicăieri despre ce formulă nouă era vorba, dar nu este greu de ghicit că după ce obţinuse intrarea în coaliţia guvernamentală la 20 iunie, acum, în august, când trupele sovietice se aflau în ţară deja, partidul comunist îşi majorase pretenţiile.

era determinat de dorinţa de a salva instituţia monarhiei şi nu ţara. Şi mai important: în acţiunile sale el a fost dirijat de comunişti, care au reuşit să obţină mijlocirea unor militari din jurul monarhului. Iată cum arată o asemenea *tratare*:

„Lntensificarea fricţiunilor între guvernul mareşalului Antonescu şi cercurile Palatului au determinat aceste cercuri să accepte dialogul cu reprezentanţii P.C.R. (sic!) *încă în a doua parte a anului 1943. Către sfârşitul lunii august şi începutul lunii septembrie 1943 s-au stabilit contacte între reprezentantul P.C.R., Lucreţiu Pătrăşcanu şi cercurile Palatului, contacte care erau realizate cu ştirea şi din însărci*narea *partidului. Au avut loc mai multe întâlniri la care, pe lângă sfetnicii politici ai regelui, a participat şi generalul Sănătescu, şeful Casei militare şi mareşal al Palatului. Din primăvara lui 1944, aceste contacte au căpătat un caracter mai concret pe linia pregătirii acţiunii de răsturnare a dictaturii militarefasciste, de alungare a trupelor hitleriste din ţară, de atragere a armatei în întregul ei la această acţiune. Concludentă în această privinţă este, printre alte acţiuni comune, consfătuirea din 1314 iunie 1944, la care au participat reprezentanţi ai partidului comunist* (*Emil Bodnăraş şi Lucreţiu Pătrăşcanu*), *reprezentanţi ai armatei şi ai Palatului* (*general Sănătescu, general în rezervă Gh. Mihail, col. D. Dămăceanu, I.M. Stârcea, M. Ioniţiu şi Gr. Niculescu-Buzeşti*).

La această consfătuire, spre deosebire de partidul comunist, care concepea răsturnarea dictaturii fasciste (sic!) *prin insurecţia armată, palatul propunea o lovitură de stat* […].

La şedinţa din 13 – 14 iunie s-a discutat planul răsturnării guvernului Antonescu, precum şi structura noului Consiliu de Miniştri, elaborându-se mai multe variante, printre care şi cea care se va realiza la 23 august

*1944 „*182

Se creează impresia din expunerea faptelor că toate forţele care colaborează la succesul cotiturii erau convocate de partidul comunist şi că toate discuţiile se duceau la iniţiativa şi sub controlul lui. Întâlnirile repetate din primăvara anului 1944 şi mai ales cea din 13 – 14 iunie, făceau parte evident din cadrul tratativelor pentru încheierea coaliţiei guvernamentale în care comuniştii au fost admişi cu un reprezentant, ca un compromis necesar spre acceptarea de către sovietici a armistiţiului. De altfel, Blocul Naţional Democrat să încheiat la această şedinţă din 13 – 14 iunie. Să vedem însă cum este văzut rolul regelui:

„În cursul nopţii, (este vorba de 23 spre 24 august), *potrivit înţelegerii intervenite anterior cu P.C.R.* (sic!), *o grupă a formaţiunilor de luptă patriotice, formată din comunişti* (lucrarea le dă la subsol şi numele. N.n.), *a preluat paza lui I. Antonescu şi a celorlalţi arestaţi şi i-a transportat într-o casă conspirativă a P.C.R., situată în partea estică a capitalei, în cartierul Vatra Luminoasă. A fost părerea unanimă a regelui şi a membrilor noului guvern prezenţi la Palat că numai partidul comunist este în măsură să asigure cu maximum de garanţie şi în deplin secret deţinerea arestaţilor, astfel încât să se înlăture posibilitatea unei deconspirări sau a unei acţiuni a germanilor pentru eliberarea căpeteniilor fasciste* (sic!), *ceea ce ar fi complicat grav situaţia României.*

De la ora 22, s-a difuzat în repetate rânduri prin radio, o proclamaţie a regelui, al cărei proiect fusese elaborat anterior de P.C.R. şi pus de acord cu exponenţii Palatului […]” 183

În legătură cu *părerea unanimă a regelui şi a membrilor noului guvern* cum că numai comuniştii puteau asigura o pază garantată a mareşalului arestat, există mărturii ale unor oameni care au trăit la faţa locului

momentul, contrazicând aceste afirmaţii.

Se observă, de altfel, o atitudine similară în analiza poziţiei regelui în actul de la 23 august, din partea extremei stângi – dacă staliniştii români ar putea fi numiţi astfel – şi a dreptei. De ambele părţi, cu nuanţe specifice desigur, se neagă categoric faptul că în contribuţia sa la această cotitură, suveranul ar fi fost un exponent al voinţei naţionale, ci al voinţei partidului comunist. Analiştii din dreapta duc şi mai departe concluziile lor, afirmând că regele ar fi fost un *instrument* în mâna ruşilor, întrucât l-a predat pe mareşal unui ofiţer dezertor din armata română, cu pseudonimul Ceauşu, care *dezertor* discuta însă de la egal la egal cu generalii – asta nu se mai spune – retrimis cu misiuni de la Moscova la Bucureşti. Ce este drept, aceste din urmă amănunte, lucrările emanate de Institutul de istorie a partidului nu le menţionează nicăieri, după cum se trece sub tăcere şi faptul că mareşalul arestat, ţinut în seiful palatului, apoi preluat de comunişti, a fost urgent livrat sovieticilor, fără să se răspundă nici la întrebarea, în ce fel şi cu a cui aprobare Ion Antonescu a ajuns de la casa conspirativă a partidului comunist din Vatra Luminoasă la închisoarea Liubianka din Moscova? Doar mareşalul nu era prizonier de război, ci fusese arestat de rege, deci era prizonierul lui! Criticile din dreapta exclud din formulă realitatea după care regele nu a abuzat, ci a *uzat* de una din prerogativele sale, arestându-l pe *conducătorul statului*, spaţiul de discuţie privind justeţea sau injusteţea măsurii fiind astfel mult restrâns[30].

---

30 Publicaţia care apare la Paris în limba română, Lupta (Le Combat), (numărul 15, din 22 aprilie 1984) include un Interviu cu domnul George Barbul, şef de cabinet în Ministerul de externe al guvernului Antonescu, din care supunem atenţiei următorul pasaj: ”în noaptea de 23 august, cam pe la 11, am fost convocat de Niculescu-Buzeşti la Palatul Regal. Mi s-a trimis o maşină si m-am dus. Ajuns acolo, Niculescu-Buzeşti mi-a spus lucrul următor. «Nemţii, probabil ne vor

Aceleaşi critici exclud sau omit să ia în consideraţie că însuşi suveranul, după ce a acceptat, probabil la sugestia mareşalului Palatului, rudă cu Pătrăşcanu, serviciile comuniste în punerea în aplicare a planului său, ar fi devenit însă în acel moment el însuşi victima unei maşinaţiuni şi a unui fapt împlinit.

Analiştii nici uneia din cele două flancuri nu acceptă în niciun caz ideea că regele ar fi fost eroul şi personalitatea numărul unu a actului de la 23 august 1944, iar tinereţea lui să fie considerată un factor care să-i sporească meritele, dacă sunt dispuşi să i le recunoască sau să le atenueze virulenţa criticilor, când după patru decenii continuă să dezaprobe întoarcerea armelor.

Anexarea de către P.C.R. a actului de la 23 august este astăzi o operă încheiată. Ea are două aspecte: arogarea titlului de inspirator şi organizator al evenimentului, al doilea, poate şi mai important prin consecinţele sale, răsturnarea în folosul său a acestui mare act istoric care nu-i aparţine decât cel mult ca participant şi nici atunci egal, ţinând cont de forţa reală şi ce reprezenta el în viaţa politică a României, la acea dată.

Dar ambele aspecte ale anexiunii nu ar fi fost posibile

---

ataca. Ar trebui să dăm o formă juridică valabilă schimbării de guvern. Du-te în camera unde e deţinut Antonescu şi cere-i să-şi dea o demisie scrisă. Atunci poziţia noastră faţă de nemţi ar fi mai bună». Eu am ezitat să fac acest lucru. Buzeşti mi-a spus: «Mai stai, gândeşte-te şi-mi spui ce hotărăşti!». Am stat, m-am gândit poate prea mult şi pe urmă mi-am spus, de ce să nu cobor să-l văd pe mareşalul Antonescu, poate vrea să transmită mesaje şi atunci împlinesc această funcţiune. I-am spus lui Buzeşti: «Mă duc să-l văd pe Antonescu!». Buzeşti m-a dus imediat la generalul Sănătescu, care era şeful guvernului: «Barbul se duce să-l vadă pe Antonescu». Sănătescu a spus: «Prea târziu! L-a ridicat Bodnăraş». Buzeşti a fost foarte mirat şi revoltat. «Cum s-a putut întâmpla acest lucru?». Sănătescu ne-a explicat: «A venit Bodnăraş şi m-a acuzat că l-am lăsat pe Antonescu să se ducă la nemţi. I-am spus că nu este adevărat. Mareşalul continuă să fie la Palat şi i-am

fără sprijinul lui Stalin, care i l-a acordat prin prezenţa trupelor sale pe teritoriul ţării noastre, ca instrument al său în *stalinizarea*, respectiv *comunizarea* României.

Dacă pe plan politic, Stalin dispunea din plin de partidul comunist, după armistiţiu el mai avea la îndemână şi un instrument militar, prin *Comisia Aliată de Control*, în care aliaţii americani şi englezi nu erau prezenţi decât în titulatură – din motive necunoscute, ei transferaseră toate competenţele părţii sovietice – şi prin care intervenea direct, impunând schimbări şi măsuri, după dorinţa sa, acolo unde mijloacele politice şi partidul comunist se dovedeau fără eficienţă.

Întâia mare ofensivă de anulare a actului de la 23 august a fost pornită prin acest partid, când a denunţat coaliţia guvernamentală a B.N.D. din 20 iunie, unde fusese tolerat alături de P.N.Ţ., P.N.L. şi P.S.D., iniţiind o coaliţie proprie, în care era primită orice formaţie şi partid politic care îi recunoştea rolul conducător.

Lucrurile au evoluat treptat spre ştergerea tuturor urmelor acelei *întâmdat autorizaţia să se ducă să constate acest lucru*». *Bodnăraş cu banda lui l-au ridicat şi l-au dus. Deci nu a fost intenţia să fie predat mareşalul comuniştilor*, *ci pur şi simplu a fost naivitatea lui Sănătescu care a dus la această predare*”. Nu putem lăsa necomentat un fapt adiacent episodului propriu-zis relatat: Emil Bodnăraş apare aici ca un personaj bine cunoscut tuturor, iar generalul Sănătescu se simte chiar obligat a se justifica în faţa lui.

plări istorice memorabile. La câţiva ani de la înfăptuire, conducătorii tuturor celor trei partide care acceptaseră în 1944 să colaboreze cu comuniştii, au fost azvârliţi în închisori, împreună cu o bună parte din membrii formaţiilor lor. Lucreţiu Pătrăşcanu, delegatul partidului comunist la convorbirile cu cercurile Palatului şi reprezentantul lui în primul guvern de la 23 august a fost

declarat *duşman al poporului şi agent*, *spion* etc., *strecurat* în P.C.R., pus la zid de tovarăşii săi de idei şi în final, executat. Regele Mihai, protagonistul momentului culminant, a fost izgonit din ţară, iar monarhia care, după eclipsa de popularitate din timpul domniei lui Carol al II-lea, se reabilitase, a fost lichidată.

Cei care nu voiseră la vremea respectivă ca 23 august să nu fi existat, din pricina ocupaţiei iminente a ţării de către trupele sovietice, aveau tabloul refăcut: 23 august era ca şi când nu se înfăptuise niciodată.

Din nefericire pentru libertăţile restabilite în acea istorică zi şi apoi lichidate, noi, românii, avem şi astăzi acest tablou.

DOUĂ SĂBII ÎNTR-O TEACA A TREIA ESTE DOAR SIMBOLICĂ

Stalin, ale cărui armate trecuseră graniţele istorice ale României încă pe la începutul lunii martie 1944 şi se regrupau pentru o nouă ofensivă pe linia Chişinău-Iaşi, urmărea ca lovitura de graţie să fie dată regimului Antonescu de el, pentru a obţine *capitularea necondiţionată*.

Cele două grupări comuniste ale ţării, în mod cu totul formal constituite într-un singur partid, au în principiu acelaşi punct de vedere, întrucât o încheiere a socotelilor cu dictatura militară, direct de către Stalin, le-ar fi deschis fără întârziere calea spre putere.

Dar evenimentele nu au întotdeauna desfăşurarea dorită, chiar şi de către cei mai puternici. Lucrurile evoluau spre scoaterea ţării din război de către românii înşişi, încât partidul comunist, grupul „interior”, a fost şi el inclus, chiar de către ruşi în această competiţie contra cronometru, pentru a nu-l izola definitiv şi a-i crea premisele de urcuş spre puterea totală.

Condiţiile în care cele două grupări ale partidului au activat, le-au impus astfel şi o diferenţă de viziune asupra

unuia şi aceluiaşi fapt istoric.

În partidul comunist „interior” se produce de la începutul anului 1944 un freamăt, o trezire, aproape un reviriment. Pasiunile devin mai acerbe, adversarii mai necruţători.

Închisorile în care se aflau comuniştii sunt teatrul unui episod, detaliile căruia au rămas până astăzi închise în arhivele de partid. Este vorba de o luptă pentru putere, soldată cu „înlocuirea lui Ştefan Foriş, care nu reuşise să fie la înălţimea răspunderilor epocii” 184, cum se scrie într-unul din studiile actuale oficioase.

Probabil însă că nici atunci nu s-a obţinut o victorie decisivă în această luptă de către Gheorghiu-Dej.

Sporadic, unele lucrări l-au menţionat ca secretar general pentru această perioadă pe Constantin Pârvulescu. Cele mai multe vorbesc de o conducere colectivă, un *triumvirat*, cunoscut sub denumirea de *conducere provizorie cu funcţii operative*, formată din Constantin Pârvulescu, Emil Bodnăraş şi Iosif Ranghe (185.

Izolarea partidului comunist, absenţa unei puteri politice reale, închistarea în sine, *neagra ilegalitate* în care s-a cufundat în perioada războiului, un efectiv puţin mai numeros decât nomenclatorul cadrelor de conducere, penuria de personalităţi ş.a. s-au vădit cu prisosinţă, când momentul a cerut stabilirea de legături cu cadrele superioare ale armatei, cu cercurile politice din jurul regelui şi cu partidele de guvernământ.

Sub imperiul necesităţilor, partidul comunist a trebuit de urgenţă să şi le creeze. Acest fapt vorbeşte de la sine despre capacitatea sa de a se adapta unor situaţii grele.

Unul din *cadrele* formate atunci a fost Emil Bodnăraş. Literatura oficială nu explică de ce el şi nu altul îndeplinea indicaţiile despre care se spunea până în 1964 că erau elaborate în cercul lui Gheorghiu-Dej, şi de ce un

membru al *triumviratului* primea sarcini din partea unui *tovarăş* care nu era nici măcar neoficial şeful partidului şi cum se face că aceasta nu reprezenta o încălcare a disciplinei? Nu cumva era vorba de un sistem de a primi şi prelucra, adecvându-le situaţiei concrete, misiuni şi sarcini ce veneau din *afară*?

Ca militar de carieră ce era, Bodnăraş a pus atunci şi bazele *gărzilor muncitoreşti*, instrument de luptă de gherilă la dispoziţia partidului, în cazul când pentru a ajunge la putere trebuia să apeleze la forţa armelor, într-un moment când nu putea să dispună de armată. Oficial şi legal, *gărzile* aveau drept obiectiv apărarea locală a întreprinderilor şi instituţiilor împotriva unor eventuale represalii germane, după cotitura militară. Dar ele nu numai că au fost păstrate după ce scopul iniţial pentru care fuseseră înfiinţate nu mai era actual, războiul fiind departe, dar şi reînarmate şi întărite cu bătăuşi de profesie şi elemente scoase din penitenciare, mai ales când prin Teohari Georgescu, partidul a pus mâna pe ministerul de interne. Astfel că în preajma instaurării guvernului Groza, după 6 martie 1945, în preajma alegerilor din noiembrie 1946 şi după necesităţi până prin 1948, ele au fost utilizate nu atât pentru a „păzi" întreprinderile, cât pentru a băga groaza în *duşmanul de clasă*, pentru terorizarea partidelor de opoziţie şi, în general, a oricăror manifestaţii şi manifestări, menite a apăra, ceea ce practic nu mai putea fi apărat: pluralismul politic, democraţia, libertăţile constituţionale în faţa totalitarismului stalinist.

Nedispunând de cadrele necesare şi de personalităţi de primă mână, partidul comunist „interior" îşi aminti atunci de comuniştii „socialişti". Dar unde erau aceştia? Cei care supravieţuiseră existau datorită rămânerii lor în ţară. Gh. Cristescu, întâiul secretar general al partidului, era la acea dată membru al Partidului Socialist (Popovici). Un alt conducătorfondator, Th. Iordăchescu, se afla acum

în conducerea P.S.D. Unul din proeminenţii comunişti intelectuali, participant la al II-lea Congres al Sovietelor din 1917, N.D. Cocea – ziarist de faimă din epoca antebelică, apărător în presă al comuniştilor – chiar şi el, prin ce împrejurare, se afla în rândurile Partidului Naţional Liberal. (În numele grupării lui Gh. Tătărescu, Cocea a fost cel care a tratat intrarea acesteia în formaţia tutelată de partidul comunist) 186.

În rândurile P.C.d. R. rămăseseră la această dată prea puţine personalităţi cunoscute în cercurile diriguitoare. Unul din aceşti „puţini" era Lucreţiu Pătrăşcanu, participant la formarea Internaţionalei a III-a, intrat în partidul comunist din mişcarea socialistă, fiul scriitorului D.D. Pătrăşcanu.

Dar pentru faptul că în numele partidului comunist, cotitura care avea să se înfăptuiască la 23 august o tratase tocmai unul care nu era cu totul de-al lor şi tot el îi reprezenta în guvern, „interiori" şi „exteriori", aveau să-l urmărească şi în gaură de şarpe. În pofida duşmăniei reciproce dintre ei, îi unea acest resentiment faţă de foştii socialişti, la care se adăuga fobia anti-intelectuală, de unde şi dorinţa comună de a finaliza pe teren propriu opera întreprinsă de Stalin în deceniul precedent, cu cei aflaţi în emigraţie.

Până atunci, fiecare declaraţie politică a lui Pătrăşcanu, fiecare acţiune, care de fapt urmărea afirmarea partidului său, aveau să constituie doar piese la dosar, strânse cu grijă de o mână invizibilă. Atunci chiar şi înţelegerea cu partidele de guvernământ şi participarea la actul de la 23 august, care au salvat P.C.d. R. de la o izolare politică definitivă, vor cântări în balan la ea elemente agravante.

L. Pătrăşcanu, sub numele conspirativ de Andrei Moldoveanu:

„În 1922, intră în redacţia ziarului Socialismul, luând

parte alături de fruntaşa Ana Pauker şi alţii, la întemeierea Partidului Comunist din România, în al cărui comitet central intră ca reprezentant al Uniunii Tineretului Comunist" 187

Autorul se referă la Congresul al II-lea al partidului, ţinut la Ploieşti.

Imediat după 1944, se socotea că acesta fusese congresul de constituire şi nu cel de la 8 mai 1921, nu atât din pricina *procesului din Dealul Spirii*, care lăsase organizarea în suspensie, cât pentru că la acest congres a fost aleasă Ana Pauker pentru prima dată în comitetul central. Din nevoia de a i se crea o aureolă de „fondatoare" a partidului, s-a procedat şi la această operaţiune de „retuşare" a istoriei.

Revenind la L. Pătrăşcanu: în 1924, Jilava, *„unde nu se eliberează decât după trei săptămâni de greva foamei, inclusiv cinci zile de greva setei. Internat în spital, grav bolnav, e instalat într-o cameră cu patru nebuni „*188

În 1931, candidează pe listele Blocului Muncitoresc Ţărănesc. Devine primul deputat comunist. Mandate mai primesc şi *„alţi patru tovarăşi*. Organizează un *Birou juridic pentru apărarea antifasciştilor* (de fapt a comuniştilor).

„Cu ocazia unui asemenea proces (împotriva stării excepţionale. N.n.) *este atacat de peste o sută* (?) *de legionari şi grav rănit. Transportat la spital în stare de comă, scapă totuşi cu viaţă, datorită unei îngrijiri excepţionale*" 189

Apără în *Procesul de la Craiova* pe Ana Pauker, Alexandru Drăghici şi pe ceilalţi comunişti implicaţi. Baroul din Ilfov i-a retras în plină acţiune, sub un pretext oarecare, dreptul de a pleda în instanţă, încă înainte de începerea războiului este internat în lagărele de la Miercurea Ciuc şi Târgu-Jiu. *„În lagărul de la Târgu-Jiu, Pătrăşcanu se reîntâlneşte cu Gheorghiu-Dej, moment de*

*cea mai mare importanţă în desfăşurarea de mai târziu a evenimentelor care au dus la cotitura istorică de la 23 august 1944. Căci Pătrăşcanu, eliberat din lagăr şi pus sub pază jandarmerească în domiciliu obligatoriu, reuşeşte să scape vigilenţei Gestapoului şi Siguranţei şi să pună în practică instrucţiunile comitetului central al P.C.R., din care făcea parte, şi îndeosebi ale tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej „*190

Încă din 1946, de când datează aceste însemnări, versiunea oficială era aceea că atât Bodnăraş cât şi Pătrăşcanu îndeplineau „sarcinile” care emanau din cercul lui Dej. Că nu acolo se elaborau şi care era eventual filiera până la el, sunt întrebări care rămân deocamdată fără răspuns.

Prin urmare, Pătrăşcanu *„în această calitate ia contact cums. regele, duce tratative cu celelalte partide democratice* […]. *Astfel la 23 august 1944, participă activ la realizarea acestei cotituri în istoria naţională”* 191.

În 1944, Pătrăşcanu avea 45 de ani.

De insurecţie nu avusese nevoie gruparea „exteriorilor”, refăcută de Ana Pauker la Moscova, cu emigranţii ultimului val sosit în Uniunea Sovietică.

În partea a doua a războiului şi în această grupare activitatea se intensifică. Ana Pauker se ocupă personal şi de *reciclarea* ideologică a prizonierilor români, aflaţi în lagărele din Uniunea Sovietică, conducând operaţiunea de constituire a diviziei *Tudor Vladimirescu*, înfiinţată la „cererea” prizonierilor de război, de a li se *„permite crearea de unităţi militare, pentru lupta de eliberare a poporului român”* 192 Falsificatorii de istorie ştiau din pornire cum să acţioneze birocratic, acoperiţi „cu acte în regulă”.

Aceste unităţi, care ulterior au luptat alături de armata română pentru eliberarea Ardealului, apoi au luat parte la ostilităţile de pe teritoriul ungar şi în

Cehoslovacia, în munţii Tatra, erau comandate de ofiţeri cu grad superior, căzuţi şi ei prizonieri, ca de exemplu, Cambrea şi Teclu, ambii viitori generali.

Din acest grup, personajul numărul doi, mai ales prin rolul pe care îl va juca ulterior în stalinizarea ţării, era Vasile Luca (Laszlo). Despre el, înainte nu se auzise, deşi cum scria *Scânteia* care pentru a-l recupera din anonimat îi făcea imediat după august 1944 ceva ce putea să fie un minicult al personalităţii:

„În fruntea primei coloane merge în cadenţa fanfarei, omul ieşit din popor, tovarăşul iubit şi aclamat, Vasile Luca”, *„fostul lăcătuş mecanic de la atelierele C.F.R*”. 19

Mai mult nu se ştia despre el, deşi ulterior şi lui i s-a confecţionat o biografie exemplară pe plan „revoluţionar”. Se putea înţelege, în orice caz, că întrucât grupul „exteriorilor” avea ceferistul său, prestigiul lui Dej era subtil subminat de aceştia.

O aflăm în gupul Anei Pauker pe Vanda Nikolski, care ocupase cândva funcţii în Komintern şi care prin ce miracol a scăpat de represiunile din 1937[31]. Era de asemenea antrenată în îndoctrinarea ideologică a ostaşilor români din divizia *Tudor Vladimirescu*, cu care a mers, ce este drept, pe front, până în Tatra. Ea a şi fost decorată cu ordine sovietice şi româneşti, printre care cu *Coroana României*. După război, ocupa o funcţie modestă în C.G.M., unde răspundea de resortul cultural 194.

Dacă Alexandru Nikolski era una şi aceeaşi persoană cu iniţiatorul torturilor aplicate la penitenciarul de la Piteşti în primii ani de putere a partidului comunist şi cunoscute sub denumirea de *Experimentul de la Piteşti* – şi nu ne îndoim că era! – atunci el nu a fost plecat din ţară, ci

---

31 NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999. Vanda Nikolski este numele conspirativ, apoi pseudonimul Şeilei Averbuch. "Miracolul" poate fi dedus din cartea consacrată lichidării lui Marcel Pauker, menţionată pe parcursul acestei lucrări.

la 23 august era eliberat din închisoare în urma amnistiei generale. *Scânteia* anunţa: *„Primirea patrioţilor eliberaţi din închisori şi lagăre, la Apărarea Patriotică”*.

În numele deţinuţilor eliberaţi de la Doftana şi Caransebeş, a vorbit *muncitorul* Vaida Vasile. În numele deţinuţilor eliberaţi din închisoarea Aiud, a vorbit Nikolski Alexandru, de la Vapniarka – Jaques Mendelovici, de la Mislea – Constanţa Crăciun etc.195.

Din gruparea acestora mai făceau parte şi o serie de ruşi, probabil dintre cei care înainte de război răspunseseră de acţiuni în România, poate în Komintern, poate în organele specializate de stat, sovietice, învăţaseră limba română şi acum erau trimişi în calitate de *comunişti români* să întărească cu experienţa lor reală, acţiunea partidului pentru cucerirea puterii. În ţară, unde au rămas definitiv, ei au primit cele mai înalte funcţii, din care cei mai mulţi au fost pensionaţi în 1964 – 1965. Câteva nume care au răzbit uneori şi în presă: Vanea Videnko, devenit Vidraşcu, Pantiuşa Bondarenko, devenit generalul (de securitate) Pintilie, Mişa Postański, devenit Posteucă.

Necunoscuţi până la 1944 – 1945, dar după aceea deveniţi în scurt timp de temut, datorită poliţiei ideologice pe care au aplicat-o în cultura românească, erau Iosif Roitman, devenit ulterior, probabil după numele soţiei, Chişinevski, (ieşit din închisoare) precum şi Leonte Răutu, fost redactor al *Scânteii* ilegale după 1936 – 1937, iar în anii războiului, redactor al emisiunilor postului de radio Moscova în limba română.

Odată cu acest grup, dar fără să facă parte din el, s-a întors în ţară şi Constantin Doncea, unul din organizatorii, alături de Dej, ai grevelor din 1933, el în calitate de preşedinte al comitetului de grevă de la C.F.R. Griviţa. La timpul respectiv, Doncea trecea chiar drept *„şeful grevei de la Atelierele Griviţa”*, după cum îl caracteriza gazeta socialistă *Lumea* Nouă 196 Ulterior, a plecat ca voluntar în

războiul din Spania, după care a emigrat în U.R.S.S. Fireşte că Gheorghiu-Dej i-a aplicat destule lovituri pe sub centură, pentru a nu-l lăsa să devină un posibil rival, poziţie la care Doncea, se pare, nu a aspirat niciodată.

Prin reputaţia ei internaţională, ca şi prin legăturile cu cercurile din jurul lui Stalin – în ciuda faptului că soţul ei, Marcel Pauker, căzuse şi el victimă represiunilor staliniste, după unele tradiţii orale denunţat chiar de ea[32]- Ana

Pauker şi grupul din jurul ei reprezentau în faţa Moscovei Partidul Comunist din România într-o măsură mai mare decât gruparea interioară, în care pe lângă oameni pe gustul centrului, mai existau şi reminiscenţe socialiste şi intelectuali.

Aşadar, această grupare sconta pe o aşezare în conducerea ţării imediat după capitularea mareşalului, care trebuia prezentată direct armatelor lui Stalin.

Dar lucrurile au avut darul să se aranjeze altfel. La

---

32 NOTĂ LA EDIŢIA A lll-a, 1999. În lucrarea la care s-a făcut deja referire, O anchetă stalinistă (19371938), Lichidarea lui Marcel Pauker, Univers enciclopedic, Buc. 1995, nu există nici un document care să confirme "tradiţia orală" de mai sus. Autorul "adnotărilor", G. Brătescu întreprinde un inventar şi o adevărată radiografiere a tuturor trimiterilor la o posibilă relaţie a Anei Pauker cu acest caz de represiune stalinistă. Totodată, fără a face vreun comentariu, dincolo de ceea ce ar putea sugera anumite documente din dosarul fostului NKVD sovietic, se citează o scrisoare a "Mariei Ciobanu", pe numele ei adevărat Elena (Lenuţa) Filipovici, reprezentantă a conducerii P.C.d.R. la Moscova, adresată lui D. Manuilski, unul din conducătorii Kominternului, în care se vorbea despre "prostiile pe care (Pauker) le-a făcut în ultima vreme"; G. Brătescu oferă pe baza documentelor din dosar o seamă de amănunte şi despre călătoria lui Marcel Pauker de la Praga la Moscova - unde urma să fie arestat şi anchetat - însoţit de Vanda Nikolski (Şeila Averbuch), care avea rolul de a-l supraveghea, precum şi de a face ca prin prezenţa ei la faţa locului să ajute "a se obţine de la Pauker "recunoaşteri" cât mai complete". Cu ambele "tovarăşe" M. P. avea "serioase divergenţe", într-un caz, "un conflict deschis", în celălalt. (Lucrarea menţionată, pg.16).

sosirea Anei Pauker şi a anturajului ei în capitala ţării, zarurile fuseseră deja aruncate. Partidul comunist (grupul „interior”) participase la cotitură, chiar dacă partea sa era mai modestă decât se pretinde astăzi şi chiar dacă intrarea în coaliţia fondată la 20 iunie, fusese o izbândă obţinută nu prin forţe proprii – o pleaşcă, ar spune omul din popor – ci un dar al aservirii sale. Oricum, el putea să se mândrească cu alinierea la atitudinea patriotică a celorlalte forţe naţionale, fie şi numai prin prezenţă. El se aflase acolo, în vâltoarea evenimentelor şi continua să fie prezent, aşa debilitat cum ieşise din închisori. Fratelui din exterior nu-i mai rămânea decât să subscrie sau nu la faptul deja consumat. Dar grupul „exterior” n-a subscris.

Mai târziu, în 1961, Gheorghiu-Dej a înfăţişat – într-un mod neobişnuit pentru stilul său şablonard şi lemnos de exprimare – un tablou al apocalipsului care s-ar fi abătut asupra ţării, dacă, în locul ieşirii din Axă, determinată prin forţă de rege, militari şi coaliţia blocului celor patru partide, Antonescu, *„maniac al cuvântului de onoare”* dat lui Hitler, ar fi fost lăsat să dispună mai departe de soarta României. Atunci, spunea şeful de partid român, ţara ar fi fost *„transformată în teatrul unui război pustiitor, cu toate consecinţele sale dezastruoase, ar fi provocat poporului şi ţării grele suferinţe şi jertfe incalculabile, oraşele şi satele ar fi fost transformate în mormane de ruine, întreaga ţară ar fi fost transformată într-un imens cimitir, sute şi sute de mii de oameni ar fi pierit în focul războiului”* 197 Tabloul unui bombardament cu arme nucleare.

Deşi imaginea posibilităţii care putea deveni realitate, s-ar fi putut interpreta ca o criză a remuşcărilor proprii pentru soarta tristă a mai tuturor participanţilor la actul de la 23 august şi a unei recunoştinţe, fie şi tardive, faţă de acei oameni la înlăturarea cărora participase cu tot elanul său comunist, descrierea slujea şi ea unui scop interesat.

Această imagine urmărea discreditarea definitivă a jumătăţii de partid cu care ani de zile stătuse în aceeaşi teacă.

Undeva, abia perceptibil, era şi semnul trezirii la sentimente neprefăcut-patriotice a sa, şi prin sine a întregului partid (fost „interior”), fenomen bine conturat la acea dată.

Viziunea grupării „exterioare” asupra actului de la 23 august este descrisă de Gheorghiu-Dej în următorii termeni*: „Revenind în ţară în septembrie 1944 din Uniunea Sovietică*, (se precizează data, pentru a se înlătura orice dubiu în legătură cu implicarea liderilor acestui grup în evenimente. N.n), *grupul antipartinic fracţionist Pauker-Luca*, (denumirea grupului „exterior” în limbajul oficial. N.n.), *urmaţi apoi de Teohari Georgescu şi ajutaţi în mod activ de I. Chişinevski şi* (*de*) *Miron Constantinescu, au propagat cu deosebită intensitate cultul lui Stalin* […] etc. *Rupţi complet de realităţile din ţară, necunoscând nimic* despre *activitatea partidului comunist* („interior”. N.n.), *ei au fost surprinşi de forţa şi activitatea partidului, sub a cărui conducere* (urmează teza cunoscută, neschimbată până astăzi. N.n.), *poporul obţinuse victoria istorică în insurecţia armată, începută la 23 august 1944. În loc să împărtăşească însă entuziasmul, bucuria şi satisfacţia partidului, a clasei muncitoare şi a întregului popor faţă de această măreaţă victorie,* […] *ei au privit-o, dimpotrivă, cu nemulţumire şi dezaprobare. Pauker şi Luca susţineau că a fost o mare greşeală înfăptuirea actului istoric de la 23 august „*198 […].

Este limpede că în schimbul instalării partidului comunist la cârma ţării, ei urmau să prezinte în dar lui Stalin, capitularea necondiţionată a României. Despre aceasta, cu alte cuvinte vorbeşte tot Dej:

„Ei pretindeau că ar fi fost mai bine dacă răsturnarea dictaturii militare-fasciste (sic!) *era lăsată pe seama*

acţiunilor militare ale armatelor sovietice, întrucât astfel ar fi fost, chipurile, posibilă, luarea imediată a puterii, […] fără să se mai treacă prin faza colaborării cu partidele burgheze” 199.

Partidul comunist „interior” ar fi procedat şi el bucuros, direct la preluarea puterii, de care s-ar înţelege că n-ar fi voit-o, fără o fază intermediară. A şi încercat de altfel să obţină majoritatea, chiar în blocul de la 20 iunie. Dar, nesincer în declaraţii, prezintă lucrurile ca şi când ar fi depins numai de un act de voinţă a sa şi… Strugurii cei acri!

Dezamăgirea jumătăţii de partid care se pregătise să vină în ţară pentru a se instala direct la cârma ei, constatând că în loc de a avea puterea era doar *reprezentată* în guvern şi încă printr-un comunist „socialist”, trebuie să fi fost destul de mare. Câte speranţe, atâtea deziluzii!

Totul trebuia luat aşadar de la început.

Două săbii, introduse prin voinţa lui Stalin în aceeaşi teacă, începeau o luptă nouă. A treia, reprezentată de câţiva foşti socialişti şi intelectuali, nu mai conta, pentru că era doar simbolică.

Era întâi o luptă deschisă pentru instaurarea regimului lor. Pentru aceasta vor avea sprijinul direct: politic, diplomatic, militar rusesc. Şi mai era şi cealaltă luptă: ascunsă, abia perceptibilă, dusă departe de ochii lumii, la început discretă, apoi din ce în ce mai dură între ele, pentru eliminare reciprocă. Deoarece într-o teacă nu este niciodată loc decât pentru o singură sabie.

TREI CONDIŢII PRELIMINARE PENTRU STALINIZAREA ROMÂNIEI. TREI „CLASICI” AI STALINIZĂRII

DESPRE „LOGICA” LUI MOLOTOV

Puţini au fost probabil cei care, salutând restabilirea pluralismului politic şi a libertăţilor democratice după şase

ani de dictaturi consecutive, au putut să bănuiască în acea frumoasă zi de sfârşit de vară de 23 august, că începeau pentru ţară vremuri şi mai grele decât trăise până atunci.

Semnalul acestei epoci fusese deja dat, când la Teheran, cu un an mai înainte, în 1943, Stalin obţinuse asentimentul aliaţilor săi de a include o serie de ţări est-europene în sfera sa de influenţă, în orbita sovietică.

Tot ce a urmat nu a fost decât transpunerea în practică a unui scenariu iniţial, întocmit şi modificat de fiecare dată, în funcţie de conjunctură şi teren, dar a cărui esenţă a rămas neschimbat: *stalinizarea* şi *rusificarea* României, transformarea ei într-un *satelit*.

Pentru aceasta trebuiau îndeplinite trei condiţii: fixarea unui regim de ocupaţie militară; îngrădirea României în faza premergătoare păcii prin convenţii care să dea Moscovei posibilitatea de a interveni oricând în organizarea vieţii economice, politice şi sociale din „interior”; instalarea la putere a partidului comunist, respectiv a celor două jumătăţi de partid, ca instrument politic şi ideologic.

La 23 august 1944, nu era îndeplinită niciuna din aceste condiţii. Existau doar premisele lor: armata sovietică se afla pe drum, convenţia de armistiţiu – din nefericire pentru ţară, nu fusese încheiată – iar partidul comunist abia dacă fusese recunoscut, dar şi aceasta numai prin presiuni externe.

Înainte de toate, Stalin considera că trebuiau încheiate cu România socotelile teritoriale. Acest lucru se realizează din nou pe cale militară, prin recucerirea Basarabiei, nordului Bucovinei şi a ţinutului Herţa. Nicio convenţie, niciun protocol nu avea să premeargă sau să urmeze acestei reanexări. De fapt, se aplică aceeaşi morală veche de când există războaie: morala învingătorului.

Comunicatele sovietice prezentau reocuparea

Basarabiei şi a Bucovinei de nord drept un marş *eliberator* al trupelor sovietice pe propriul teritoriu şi nu pe cel al unei ţări cu care se mai afla încă în stare de război.

A urmat impunerea opticii lui Stalin asupra problemei în sine, tuturor factorilor guvernamentali şi politici ai României. Ea s-ar putea rezuma prin următoarele spuse ale lui Vîşinski, adevărat model de falsificare a istoriei, ridicată la rangul de politică de stat a unei mari puteri faţă de o ţară mică:

„Ştiţi foarte bine că deşi Uniunea Sovietică este învingătoare, ea nu a cerut niciun petec de pământ românesc (sic!). *Vă spun mai mult*: […] *istoria nu cunoaşte un alt exemplu, când o ţară învingă*toare *restituie unei ţări învinse un teritoriu ce i-a fost luat de alt stat*.

Iată sensul Convenţiei de armistiţiu. Această convenţie este chemată să aducă mult bine poporului român" 200

Evident, problema era transferată spre recunoştinţa pe care poporul nostru trebuia să o poarte Uniunii Sovietice pentru restabilirea dreptului asupra Transilvaniei, când putea să fie şi invers, se dădea a se înţelege.

După definitivarea operaţiei de reanexare a Basarabiei, în momentul când trupele sovietice au atins râul Prut, graniţa cu România fixată prin ultimatumul din 1940, presa sovietică a dat publicităţii următoarea declaraţie, semnată de Molotov, ministrul de externe, în numele guvernului ţării sale:

„Armata Roşie, în urma victorioasei sale ofensive, a ajuns la râul Prut, care formează frontiera de stat dintre Uniunea Sovietică şi România. Acesta e (*ste*) *primul pas spre restabilirea completă a frontierei de stat sovietice, stabilită cu România prin tratatul din 1940, pe care România l-a violat în mod perfid* (sic!), *prin atacul ei neprovocat, din 1941, în alianţă cu Germania hitleristă*.

În momentul de faţă, Armata Roşie continuă curăţirea teritoriului sovietic de trupele duşmane ce se mai află pe el şi se apropie timpul când întreaga frontieră a Uniunii Sovietice va fi complet restabilită.

Guvernul Sovietic aduce la cunoştinţă că Armata Roşie, urmărind armatele germanoromâne, a trecut Prutul şi a intrat pe teritoriul românesc.

Comandantul suprem al Armatei Roşii a dat ordin unităţilor sovietice care înaintează, să urmărească pe inamic, până ce va fi înfrânt sau capitulează.

În acelaşi timp, guvernul sovietic declară că el nu urmăreşte să dobândească nicio parte din teritoriul românesc şi nici să schimbe ordinea socială din România. Înaintarea Armatei Roşii pe teritoriul român este cauzată numai de necesităţi militare şi de continuarea rezistenţei trupelor inamice" 201.

Printr-o simplă analiză a logicii lui Molotov, din afirmaţia după care guvernul sovietic declara că „nu urmăreşte să dobândească nicio parte din teritoriul românesc", (Insula Şerpilor din Marea Neagră a fost, de pildă, anexată după încheierea Tratatului de pace), se putea observa cu uşurinţă – şi asta nu numai pentru oamenii politici, ci şi pentru omul obişnuit, neversat în sofistică – gradul de sinceritate a celei de-a doua afirmaţii, după care Stalin nu urmărea „să schimbe ordinea socială din România".

După trecerea deceniilor, s-ar putea preciza cu certitudine că *Declaraţia* era destinată nu atât formaţiilor şi personalităţilor politice, poporului român în ansamblu, faţă de care Stalin şi anturajul său aveau tot atâta consideraţie câte cunoştinţe despre limba şi istoria lui, cât mai curând aliaţilor. Nu era decât o verigă la şirul de angajamente formale, destinate să menţină, în continuare, adormită, suspiciunea acestora, de a le câştiga încrederea deplină şi mâna liberă de care aveau nevoie, pentru a

realiza cu ţările cucerite tot ce-şi propuseseră.

În cazul ţării noastre, instrumentul iniţial de impunere a voinţei lui Stalin şi de transformare a ţării într-un *satelit*, a fost înainte de toate *Convenţia de armistiţiu*, încheiată la Moscova la 12 septembrie 1944.

Şi în acest caz, aliaţii au lăsat guvernului sovietic mâna liberă dorită în impunerea pretenţiilor sale.

Astăzi, când lumea şi problemele ei sunt evident urmarea acelei arhitectonici politice care se elabora în comun de către principalii aliaţi în război, te poţi doar mira de gradul avansat de miopie a unor oameni de stat, despre care în virtutea serviciilor aduse ţărilor lor, se afirmă că ar fi fost nişte mari personalităţi. În cazul nostru, ţări mici care au suferit întotdeauna de pe urma presiunii şi expansiunii unor imperii între care au fost prinse, apoi au continuat să fie ţinta expansionismului *primului stat „socialist" din lume*, condus de Stalin, au fost cu totul abandonate şi lăsate la discreţia acestuia.

În cuvântările lui Churchill din această perioadă, nu vom afla, oricât ne-am osteni să cercetăm, niciun dram de compasiune şi înţelegere pentru drepturile istorice ale popoarelor mici din estul Europei, de a trăi între graniţele lor naţional-istorice. Vom găsi în schimb, o stranie înţelegere pentru pretenţiile teritoriale ale lui Stalin, căruia – lipsindu-i argumentul dreptului istoric – a aflat unul de ordin politic, preluat fără nici cel mai elementar discernământ de aliaţi. Aşa se explică, cel puţin, de ce şi în acea perioadă, Churchill repeta exact argumentul scos din pălărie de diplomaţia lui Molotov:

„[…] *După ce poporul rus a suferit în mâinile Germaniei, are dreptul la frontiere sănătoase şi la vecini prietenoşi, în graniţele lui de vest* „202, fără însă să se explice prin ce era mai sănătoasă graniţa de la Prut, decât cea de la Nistru. Până la urmă, şi omul de stat englez recunoştea adevărul:

„Condiţiile de armistiţiu încheiate cu Finlanda şi cu România poartă fireşte pecetea voinţei sovietice” 203.[33]

Şi tot după ce timpul a aşternut patina sa asupra acelor întâmplări, cu atât mai bizară apare optica după care la sfârşitul unui război cu Hitler, tratatele unui regim ale cărui urme au fost şterse de pe pământul german, dar numai acelea în care parte a fost Uniunea Sovietică, au rămas valabile fără excepţie până în ziua de astăzi. Harta geopolitică a Europei de răsărit, aşa cum arată acum, dovedeşte faptul că la acestea, Stalin şi-a adăugat avantajele obţinute prin victoria asupra Germaniei, rezultate din înţelegerile cu S.U.A. şi Marea Britanie.

Este deci şi cazul frontierei de stat cu România, trasată prin ultimatumul din iunie 1940 şi care a fost urmarea directă a pactului de *neagresiune*, Ribbentrop-Molotov. Tratatul rămânând valabil în principiu, aliaţii au recunoscut şi ei fărădelegea din 1940, consfinţită în *Acordul de armistiţiu*, care glăsuia la punctul 4:

---

33 NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Pentru aprofundarea referirilor lui W. Churchill la România, recomand THE SECOND WORLD WAR, The grand Alliance, Winston S. Churchill, Houghton Mifflin Company Boston, The Riverside Press Cambridge, Massachusetts, vol. III, pp. 526, 527, 528, unde se fac menţiuni privind recuperarea Basarabiei de către România, după intrarea în război alături de Germania; vol. VI, pp. 73, 74, din care reiese interesul prioritar al Marii Britanii pentru Grecia şi absenţa oricărui interes pentru ţara noastră, apreciată a aparţine zonei Balcanilor. Pg. 227, în care se află celebra istorie cu biletul pe care i l-a pasat Stalin, privind împărţirea zonelor de influenţă în estul Europei (90% U.R.S.S., 10% Marea Britanie). Pp. 419-422: despre sosirea lui Vâşinski la Bucureşti, prin manevrele căruia sovieticii au instalat guvernul dr. Petru Groza. "Ruşii au instaurat la conducere minoritatea comunistă prin forţă şi falsă reprezentare” ('The Russians had estableshed the rule of a Communist minority by force and misrepresentation”) , (pag. 420). Replica lui Stalin când acesta ar fi încercat să protesteze: "Eu nu mă amestec în acţiunea voastră din Grecia; de ce nu mi-aţi acorda şi mie aceleaşi facilităţi în România?" ("/ did not interfere with your action in Greece; why do you not give me the same latitude in Romania?”), (ibd. pg. 420)

„Se *restabileşte frontiera de stat între U.R.S.S. şi România, stabilită prin Convenţiunea sovieto-română din 28 iunie 1940* „204, care, după cum se ştie, a fost impusă cu forţa ţării noastre.

Mai este de asemenea cazul teritoriului din sudul Dobrogei româneşti, care fiind cedat Bulgariei prin înţelegerea Hitler-Mussolini, la care parte a fost şi Stalin, cedarea a rămas valabilă în continuare.

Nu vom insista asupra atitudinii partidului comunist în problema reanexării teritoriilor româneşti de către Uniunea Sovietică, pentru că în 1944, ca şi în 1940 şi la fel ca în 1924, nu avea o altă părere decât cea dictată de Moscova, nici măcar printr-o nuanţă care să-l deosebească.

Este de mirare totuşi că în 1944, după dizolvarea Kominternului, teza acestuia privind *cotropirea* de către *imperialiştii* români a vecinei sale de la răsărit, a fost scoasă de la naftalină şi întoarsă pe toate feţele, pentru a se justifica tranzacţia sovieto-germană din 1940:

„*Aventura de cotropire a imperialiştilor români s-a prăbuşit şi Convenţia de armistiţiu întăreşte graniţele de neclintit dintre Uniunea Sovietică şi România, pe baza Convenţiei de la 28 iunie 1940* „205, scria *Pravda* în septembrie 1944, iar *Scânteia* îi cânta în strună. Termenul de *ultimatum* este cu grijă cenzurat, atât în limbajul autorităţilor sovietice, cât şi în cel al purtătorilor lor de cuvânt din „interior”.

În acelaşi timp, erau modificate proporţiile, pentru a se justifica raptul: România era prezentată ca o mare putere imperialistă, iar Rusia sovietică drept o biată „victimă”, pentru care, în sfârşit, se făcuse dreptate. Este interesant de citit în presa de partid din această perioadă, în special cuvântările Anei Pauker, secondată uneori de Vasile Luca, atunci când acesta părăsea problemele interne cărora era consacrat, de câtă sofistică se arătau capabili, pentru a se putea situa pe poziţii de

cvasiambasadori ai lui Molotov în România, dacă nu chiar de guvernatori unşi de Stalin personal.

Un singur exemplu va fi în acest sens, credem, edificator. Este vorba de discursul rostit de Ana Pauker la 7 noiembrie 1944, curând după întoarcerea ei din Uniunea Sovietică. În această cuvântare, comunista română spunea:

„Câte nu a lăsat să treacă, până la acest război, colosul de la răsărit, din partea României, din partea Poloniei sau a altor ţărişoare! *Şi e clar că nu i-ar fi fost greu să pună la punct mica Polonie obraznică a lui Beck sau pe* (sic!) *România lui Carol al II*-lea" 206

Ana Pauker se făcea a nu şti că Stalin pusese *la punct* şi Polonia şi *pe* România, care – în treacăt fie zis – nu era a *lui Carol al II-lea*, după cum din 1965 nu a fost a lui Ceauşescu. Urma un atac frontal asupra actului de la 23 august:

„Abia la 23 august, deci patru zile după începerea ofensivei sovietice, se produce încetarea ostilităţilor şi apoi armistiţiul cu Uniunea Sovietică. Dacă măcar la 23 august am fi avut un guvern al forţelor democratice (a se citi: al partidului comunist şi dacă era posibil al grupului „exterior", absent. N.n. j, *grupat într-un Front Naţional Democrat, atunci participarea noastră la războiul de eliberare de jugul hitlerist ar fi fost mai efectivă, ca şi păşirea la îndeplinirea condiţiilor de armistiţiu*" 207.

Ana Pauker ştia să mânuiască iscusit calomnia. Mistificările cărora ea le dădea glas, nu se mai refereau la un fantomatic „imperialism românesc", ci la suferinţele concrete ale unui popor căruia comunista din România pretindea că îi slujeşte. Precum şi la un efort de război, efectiv supraomenesc. Dar acesta îi era rolul repartizat şi probabil că nu avea altceva de făcut decât să-l joace.

Între 23 şi 31 august 1944, armata română înlăturase practic armata germană din zonele centrale, de sud-vest şi sud-est ale ţării. Statisticile menţionează 5.000 de militari

care şi-au pierdut viaţa în lupte. Armata română, luase 56 455 de prizonieri germani, printre care se aflau 14 generali şi 1 421 de ofiţeri. Capturase 222 de avioane şi 438 de nave maritime şi fluviale. Nicio lucrare contemporană, consacrată efortului României în războiul de partea aliaţilor nu menţionează însă un adevăr necesar a fi rostit: din pricina statutului de ţară ocupată şi învinsă, deşi continuau să lupte, de data aceasta alături de învingători, atât prizonierii, cât şi capturile de război erau preluate fără întârziere de autorităţile militare sovietice şi transportate în U.R.S.S.

La data când Ana Pauker îşi rostea *marele* ei discurs, Transilvania fusese deja eliberată (25 octombrie), în mare parte prin efortul armatelor române, aruncate în linia întâi a frontului. Numai în partea de nord a Transilvaniei luptaseră peste 274.000 de ostaşi români. În luptele purtate între 1 septembrie şi 25 octombrie 1944, au căzut peste 50.000 de tineri din rândul trupelor combatante româneşti208.

Într-o cuvântare rostită la radio cu prilejul primei aniversări a cotiturii de la 23 august, al cărei text a fost publicat în presă, Gh. Tătărescu făcea în calitatea sa de vicepreşedinte al celui dintâi guvern condus de partidul comunist, următorul bilanţ al războiului:

*„[…] A doua zi după apelul regelui, din 23 august 1944, oastea română şi-a ocupat locul lângă vitezele Armate Roşii, punând în linia de bătaie, până la 16 octombrie 1944 – 19 divizii; până la 1 noiembrie – 16 divizii şi apoi 16 divizii, până la sfârşitul războiului „*209

Convenţia de armistiţiu prevăzuse 12 divizii. Este posibil ca pe parcurs pretenţiile lui Stalin să fi crescut. Putea oare guvernul vasal al României să i se împotrivească?

„Trupele române au curăţat întreg teritoriul României de unităţile armatei germano-ungare, în opt zile

de lupte dârze, în care s-a realizat capitularea a 66.000 de prizonieri, dintre care 14 generali.

În acelaşi timp, trupele române au păstrat intacte toate liniile de comunicaţie ale ţării şi au apărat frontiera de nord şi de vest a Transilvaniei, asigurând astfel teritoriul ţării împotriva oricărui atac germano-maghiar care ar fi încercat să închidă trecătorile Carpaţilor.

La adăpostul acestei acoperiri, trupele sovietice s-au putut concentra în siguranţă, în centrul şi vestul Transilvaniei.

După ce au trecut sub ordinele Frontului al doilea ucrainean, ostile noastre au luptat încontinuu până la sfârşitul războiului, contribuind la eliberarea Transilvaniei, la înfrângerea rezistenţei trupelor maghiare, la cucerirea Budapestei şi la eliberarea Cehoslovaciei.

La această înaintare istorică, armatele române s-au acoperit de glorie, în luptele de la Debreţin, Solnoc, Szina, Torno, Zvolno, Banska-Bistrica, cu prilejul trecerii râului Gron şi al cuceririi munţilor Nitra, Tatra Mică şi Carpaţii Albi.

Parcurgând 1 200 (de) kilometri, ele au eliberat 56 de oraşe mari, 196 de localităţi importante, 3 624 centre populate şi capturând alţi 45.000 de prizonieri.

Ele au pierdut cu prilejul acestor lupte 4 933 ofiţeri, 4 789 subofiţeri şi 158869 trupe.

Acţiunile vitejeşti ale trupelor noastre au fost citate de către generalissimul Stalin […].

Iar vrăjmaşii noştri, prin feldmareşalul Rundstedt, au declarat că una din cauzele dezastrului german a fost declararea de război a României şi pierderea resurselor româneşti.

Iată aportul nostru. Ne vom îngădui să înaintăm acest bilanţ factorilor de răspundere însărcinaţi cu pregătirea tratatelor de pace. Cauza României va fi pledată acolo de morţii noştri, în vocând drepturile

imprescriptibile ale neamului nostru.

[…] *Prin această sforţare generală de la 23 august şi până astăzi, România a dat frontului aliat*: *121 783 tone de grâu, 78 175 tone de ovăz şi de orz, 34 303 tone porumb, în valoare de 17.167.765.000 lei. Apoi, 576 120 capete de vite mari şi mici, în valoare totală de 142.605.000.000 lei, produse petrolifere în valoare de 21.931*.000.000 *lei şi în sfârşit, s-au prestat munci şi s-au făcut lucrări speciale militare, în porturi şi gări, în valoare de 5.367.000.000 lei*.

Toate aceste prestaţiuni şi toate aceste lucrări totalizează suma de 236.382.247.000 lei.

Iată înşiruirea rece a contribuţiei materiale dată, odată cu contribuţia de sânge, pentru triumful cauzei comune.

[…] *O spunem cu mândrie*: *dintre toate popoarele care s-au raliat la cruciada Naţiunilor Unite împotriva hitlerismului, noi am dat jertfa cea mai mare şi istoria obiectivă va înregistra că la asaltul cel din urmă, România s-a clasat a patra putere, atât prin forţele azvârlite în acest asalt, cât şi prin jertfele pe care le-a adus pentru obţinerea victoriei finale* fi°

*

Deşi Ana Pauker avea la acea dată, certamente, cunoştinţă de cele peste 50.000 de cruci ridicate în toată ţara pentru morţii de pe frontul de vest mai puţin de două luni – şi nu putea să nu ştie aceasta, mai ales în calitatea ei *de patroană* a diviziei *Tudor Vladimirescu* –, pretenţiile ei de participare mai efectivă la război, formulate la adresa României, nu puteau să însemne altceva decât justificarea unui nou act arbitrar: amânarea predării către autorităţile de stat româneşti a administraţiei Transilvaniei şi justificarea instaurării în această provincie, recunoscută şi prin Convenţia de armistiţiu că aparţine ţării, a unei *administraţii sovietice*.

O CONDIŢIE NUMITA, DE FAPT, ŞANTAJ

În ceea ce priveşte soluţia adoptată, privind Transilvania de nord, în recunoaşterea dreptului legitim al României asupra acestei părţi din teritoriul naţional, răpit în urma Dictatului de la Viena, una din împrejurările favorabile ţării noastre a fost probabil aceea că, deşi era şi el rodul *Pactului de neagresiune*, la elaborarea *dictatului* Stalin nu luase parte. Formularea dreptului României fusese anterioară participării trupelor române la ostilităţile în vederea eliberării acestui teritoriu, dar acest drept a fost întărit şi cu sânge.

Iată însă că după angajamentele ferme ale aliaţilor, după ce Dictatul de la Viena a fost declarat nul, odată cu încheierea Convenţiei de armistiţiu, apare o nuanţă nouă în formulările despre Transilvania. Ea este publicată de ziarul *Pravda* şi reprodusă în ziarul *Scânteia* nr. 1 din 21 septembrie 1944:

„Ţările aliate n-au recunoscut hotărârea hitleristă, aşa-zisul Arbitraj de la Viena şi au căzut de acord ca Transilvania, toată sau cea mai mare parte a ei (subl. ns.) *să fie înapoiată României, problemă ce urmează să fie confirmată la Conferinţa păcii*.

În operaţiunile militare contra Germaniei şi Ungariei, care au ca scop alungarea cotropitorilor din Transilvania, armata sovietică participă alături de armata română”.

De reţinut din acest pasaj, prin urmare, că greul eliberării teritoriului naţional urma să-l poarte armata română, aşa cum era şi normal, dar odată obiectivul atins, urma să se confirme (de cine anume, nu se menţiona, dar se subînţelege), înapoierea teritoriului propriu, în întregime *sau în cea mai mare parte* din el.

Incertitudinea formulată fără echivoc, dar în treacăt, cu aerul că era vorba de o chestiune minoră, a fost reluată identic şi de Ana Pauker, care menţiona, de data aceasta într-un articol:

„Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii şi

Marea Britanie n-au recunoscut samavolnicul act fascist de la Viena. Iar prin acordul de armistiţiu, semnat la Moscova la 12 septembrie 1944, Naţiunile Unite au recunoscut României Transilvania, în întregime sau în cea mai mare parte (subl. ns.) […]. *Realitatea pentru noi este atitudinea extrem de generoasă a Uniunii Sovietice faţă de România*" 211.

Cu alte cuvinte, se lăsa deschisă o portiţă pentru ca hitlerismul, împotriva căruia se ducea războiul, să fie socotit parţial valabil, chiar şi după lichidarea lui. O asemenea logică era de-a dreptul dezarmantă: logica învingătorului!

La aceasta se mai poate adăuga un fapt şi anume că în timp ce pentru teritoriile din est şi nord-est ale României, răpite prin raptul din iunie 1940 şi care fuseseră anexate acum a câta oară, se aplică în mod tacit doar simpla valabilitate a pactului Molotov-Ribbentrop, fără vreo menţiune privind un statut provizoriu, până la „confirmarea" reanexiunii la Conferinţa păcii, pentru Transilvania, mai întâi a fost nepredarea ei ţării, prin stabilirea unei administraţii sovietice, iar după ce, în sfârşit, administraţia românească a fost aşezată, a trebuit să se aştepte o nouă condiţionare a dreptului său, cu ameninţarea ciuntirii integrităţii lui, până la Conferinţa păcii.

Atunci când democraţia instaurată la 23 august era luată în serios şi se exprimau şi alte păreri decât cele conforme cu ale învingătorilor, prin cine ştie care portiţe reuşind să se strecoare printre barierele cenzurii, ele erau imediat taxate drept *fasciste*. În acest fel, a fost înlăturată orice contestare a hotărârilor „aliate", în legătură cu incertitudinea care plana în această chestiune.

Cu atât mai curajoasă a fost atunci atitudinea preşedintelui Partidului Social Democrat, C. Titel-Petrescu. Într-o cuvântare prilejuită de eliberarea Clujului, marele

om politic exprima ceea ce gândea întreaga populaţie a ţării, cu excepţia liderilor comunişti şi a câtorva conformişti din jurul lor:

„Unit cu România, prin libera hotărâre de la 1 decembrie 1918, Ardealul trebuie să redevină în întregime românesc (subl. ns.), *corespunzând aceloraşi nestrămutate şi unanime voinţe mărturisite în istorica adunare de la Alba-Iulia*" 212

În cadrul aceluiaşi miting de la Cluj, a fost prezent şi Lucreţiu Pătrăşcanu, care a vorbit în numele partidului comunist. Poate, cel puţin în ceea ce îl privea personal, împărtăşea opiniile lui Titel-Petrescu, dar spre diferenţă de acesta nu le mai putea exprima. De la o relativă independenţă pe care o avusese în luna august, deja în luna octombrie nu mai dispunea de acea libertate de expresie, corespunzând structurii sale interioare: trebuia să spună nu ce gândea el, ci ce *gândea* partidul, dominat în întregimea lui de „exteriori" şi orice abatere, marcată chiar şi printr-o simplă nuanţă personală, urma să fie scump plătită.

Istoricul retrocedării Ardealului de Nord nu se termină însă aici. Deşi eliberarea Transilvaniei s-a realizat în cea mai mare parte prin forţe proprii şi prin sacrificii de sânge, la data de 25 octombrie, când unităţile aliate româno-sovietice au încheiat curăţirea teritoriului român, începând ostilităţile pe cel maghiar, a devenit clară intenţia sovietică: refuzul de a acorda României dreptul de suveranitate asupra acestei provincii era legat de un joc politic. Dreptul urma să fie utilizat ca mijloc de presiune pentru aducerea la putere a partidului comunist.

Între octombrie 1944 şi 6 martie 1945, se putea auzi frecvent, atât din partea sovietică, dar mai ales din cea a purtătorilor lor de cuvânt din interior, acelaşi laitmotiv: Transilvania va fi predată României numai în condiţiile instaurării unei *democraţii* adevărate, aprecierea a ceea ce

însemna democraţie *adevărată* sau *neadevărată*, făcându-se în orice caz nu la Bucureşti.

Aflat printre liderii de partid deosebit de activi din această perioadă, Vasile Luca punea astfel problema, de altfel foarte direct:

„Se *pune întrebarea*: *de ce nu este predat României Ardealul de Nord*? *Cauzele nu pot fi altele decât nerespectarea armistiţiului de către guvernul român, prin atitudinea şovinistă, rasistă, faţă de populaţia paşnică maghiară*.

*Să nu uităm că Ardealul de Nord nu poate fi încadrat decât într-o Românie democrată, care dă tuturor naţionalităţilor conlocui*toare *garanţia de liberă dezvoltare* […]" 213

Peste numai câteva zile, el repeta aproape identic aceeaşi idee, dar mergea şi mai direct la atac împotriva democraţiei instaurate la 23 august:

„*Se pune întrebarea*: *oare s-a schimbat complet caracterul reacţionar, profascist al ordinii noastre publice şi de stat în timpul guvernării de la 23 august, până la venirea la cârma statului a actualului guvern de coaliţie*? *Nu*! […]

Am subliniat în articolul meu Lupta pentru democraţie şi progres *că Ardealul de Nord nu se va încadra decât într-o Românie democratică*. *Uniunea Sovietică este fermă în hotărârea sa în ceea ce priveşte* Ardealul 214

De altfel, Vasile Luca repeta ceea ce se putea afla în aceeaşi perioadă direct de la sursă, adică de la Vîşinski, care câteva luni mai târziu, la instalarea guvernului Groza, spunea că „*întâia piatră la temelia viitoarelor raporturi*" româno-sovietice a fost declaraţia lui Molotov din 2 aprilie 1944. A doua a constituit-o *Comunicatul Comisariatului poporului pentru afacerile externe al U.R.S.S.* din 25 august al aceluiaşi an (cu acelaşi Molotov în frunte), în

care *„nu întâmplător se vorbeşte despre Transilvania. Această poziţie a guvernului sovietic a găsit o consfinţire logică (!) în articolul 19 din condiţiunile Convenţiei de armistiţiu”* 215, care nu stipula, cum s-a văzut, retrocedarea totală a Ardealului de Nord către România.

„Transilvania a fost eliberată de către Armata Roşie”, continuă Vîşinski, *uitând* cu aroganţa specifică învingătorului, de miile de vieţi ale ostaşilor români date pentru libertatea pământului lor, omiţând complet să menţioneze participarea armatelor române la operaţiunile militare.

„În acele zile, cu de la sine putere şi fără o înţelegere cu guvernul sovietic (sic!), au apărut aşa-zisele «detaşamente de voluntari Iuliu Maniu», care se îndeletniceau cu jaful şi teroarea persoanelor de naţionalitate maghiară, precum şi cu detestabila vânătoare după capetele oamenilor de naţionalitate maghiară. Bandele apărute în Transilvania au creat o serioasă ameninţare spatelui de front al Armatei Roşii, cu atât mai mult, cu cât frontul era atunci mult mai aproape decât astăzi.

De aceea, guvernul sovietic a admis măsurile Comandamentului sovietic pentru lichidarea şi alungarea bandelor care au tulburat ordinea şi liniştea în spatele Armatei Roşii

Vîşinski se referea la acţiunea de aşezare pe teritoriul eliberat a oamenilor partidului comunist în funcţiile locale cheie, de prefecţi, primari sau în jandarmerie şi care întâmpina rezistenţă tocmai din partea detaşamentelor „Iuliu Maniu”. Faptul că P.C.d. R. avea şi el gărzile sale de şoc nu deranja *spatele frontului*. După cunoştinţa noastră, gărzile „Iuliu Maniu”, caracterizate de Vîşinski drept *bande*, acţionau cu precădere în Transilvania, unde P.N.Ţ. avea o bază de mase importantă. În afară de aceasta, atât cât i-a permis cenzura şi prigoana

la care a fost supus chiar înainte de 6 martie 1945, P.N.Ţ. a pus accentul, printre altele, şi pe crimele şi ororile săvârşite de regimul horthyst în Ardealul ocupat, cerând sancţionarea lor. Cum mai îndrăzneau să zădărnicească şi preluarea administraţiei locale de stat de către comunişti, dintre care majoritatea erau maghiari, se înţelege că împotriva lor să formulat acuzaţia de *şovinism* (cum împotriva lui Rădescu de *antisemitism*), şi sub pretext plauzibil au fost lichidate prin intervenţia armată sovietică.

De altfel, P.C.R. Însuşi, mai târziu, a fost nevoit să reacţioneze într-un anumit fel la cruzimile înfăptuite de regimul horthyst împotriva populaţiei româneşti din Ardealul de Nord ocupat: a ridicat monumentul de la Moisei, continuând până astăzi tabuul iniţial asupra subiectului.

Să revenim însă la declaraţiile lui A.I. Vîşinski. Vorbitorul menţiona direct faptul că în schimbul Transilvaniei, Stalin voia instalarea la putere a partidului comunist, condiţie categorică şi care nu putea fi supusă târguielii pentru revenirea acestei provincii la ţara-mamă. Totul semăna încă de pe atunci a şah-mat. După venirea la putere a guvernului Groza, Vîşinski spunea:

„În ultimele luni, condiţiunile pentru introducerea în Transilvania a administraţiei guvernului român erau mult mai prielnice decât în primele zile după izgonirea ocupanţilor, dar nu exista cea mai serioasă şi cea mai importantă condiţiune pentru realizarea acestei hotărâri: România nu avea un guvern care să fi fost în măsură de a asigura ordinea, liniştea şi disciplina în ţară […]” 217

Singurul guvern capabil să asigure *ordinea, liniştea şi disciplina în ţară era*… cel dorit de Vîşinski.

Stalin a ţinut personal ca întoarcerea Ardealului de Nord la ţara-mamă să pară un dar mărinimos şi de aceea totul a fost aranjat pentru organizarea acestei aparenţe. Mai întâi a fost *cererea* noului prim-ministru, prin care

noul guvern se adresa cu *„rugămintea de a împlini această dorinţă a poporului român”*. La această *rugăminte*, Stalin a răspuns:

„Domnule preşedinte, Guvernul sovietic a examinat cererea guvernului român, expusă în scrisoarea dumneavoastră din 8 martie, privitoare la instaurarea administraţiei române pe teritoriul Transilvaniei.

Având în vedere că noul guvern român, care a preluat actualmente guvernarea ţării îşi asumă răspunderea pentru cuvenita ordine şi linişte pe teritoriul Transilvaniei şi asigurarea drepturilor naţionalităţilor, precum şi a condiţiunilor pentru funcţionarea regulată a tuturor instituţiilor locale ce deservesc nevoile frontului, guvernul sovietic a hotărât să satisfacă cererea guvernului român şi în conformitate cu Convenţia de armistiţiu din 12 septembrie 1944, să consimtă pentru instaurarea în Transilvania a administraţiei guvernului român” 218

Ca să nu se spună că nu datorăm pe veci recunoştinţă *tovarăşului Stalin*!

Deşi armistiţiul cu Naţiunile Unite fusese proclamat la 23 august, semnarea lui cu Uniunea Sovietică nu a avut loc decât la 12 septembrie, la Moscova. Era, aşa cum spusese şi Churchill, o convenţie în care cuvântul decisiv l-a avut partea sovietică.

Abia prin semnarea Convenţiei de armistiţiu, factorii politici români au realizat situaţia dramatică a ţării. La întoarcerea de la Moscova, Lucreţiu Pătrăşcanu, care condusese delegaţia română, nu a putut să-şi ascundă dezamăgirea, chiar dacă era exprimată pe ocolite: *„Poporul român trebuie să cunoască adevărul întreg. Întreg adevărul*! *România a pierdut războiul. Un război dus împotriva intereselor poporului român* […]” 219

Datorită caracterului pluralist al guvernului care îl semna, clauzele împovărătoare ale acordului nu au putut rămâne în sfera diplomaţiei secrete.

Iată de ce partidul comunist şi-a concentrat întreaga propagandă, pe de o parte în direcţia evidenţierii *generozităţii* clauzelor lui, iar pe de alta, în direcţia stigmatizării oricărei încercări, indiferent din partea cui ar fi venit, de a arăta spre povara pe care o reprezenta pentru România, angajată cu toate forţele în război alături de Naţiunile Unite, plata către U.R.S.S. a unor despăgubiri urgente, pentru a nu vorbi decât de clauzele economice. Orice aluzie, pe lângă menţionarea obligaţiilor, la drepturile părţii româneşti, decurgând din acord (de pildă, dreptul la teritoriul naţional), era taxată drept *„provocare la adresa U.R.S.S"*. Atacurile împotriva principalilor lideri ai P.N.Ţ. şi P.N.L., având drept justificare Convenţia de armistiţiu, erau curente.

Un articol semnat de Miron Constantinescu, teoretician al partidului şi purtător de cuvânt al „exteriorilor", era în această privinţă ilustrativ. El se referea la următoarea declaraţie a lui iuliu Maniu:

„După ce am iscălit Convenţia noastră de armistiţiu, am stăruit necontenit asupra obligaţiilor ce decurg din ea, de a respecta toate condiţiunile lui, oricât de grele ar fi, cu cea mai mare scrupulozitate, pentru ca astfel, să putem cere şi noi, la rândul nostru, respectarea drepturilor ce ni se asigură prin ea" 220

Analizând declaraţiile preşedintelui P.N.Ţ. Miron Constantinescu făcea următoarele remarci:

„Sunt în această declaraţie două precizări ce trebuie *evidenţiate*: *a) una privitoare la „greutatea" condiţiilor armistiţiului*; *b) a doua, referitoare la cererea respectării drepturilor ce ni se asigură prin ea* (prin Convenţie. N.n.).

Prima este un neadevăr sfruntat şi constituie o provocare ordinară la adresa U.R.S.S. şi a poporului român. Întreaga presă românească […] *a subliniat în repetate rânduri, în ultimul timp, generozitatea clauzelor economice ale Convenţiei de armistiţiu* (sic!) […]" 221.

Marele avantaj al Convenţiei se afla pentru Stalin însă dincolo de articolele ei. Acordul devenea din momentul semnării o armă politică de o forţă de nebănuit la început, un mijloc de impunere a voinţei sale, cu puţine şanse de reuşită pentru cine încerca să i se aşeze împotrivă.

Armistiţiul a devenit astfel imediat un instrument de schimbare a guvernelor României, învinuite de a *nu respecta clauzele* lui. Cine putea, cine avea calitatea să aprecieze ce reprezenta *respectarea clauzelor* şi ce reprezenta *încălcarea* lor? Fireşte, nu guvernul român – şi el parte al Convenţiei – ci numai Molotov.

În concluzie, mecanismul poate fi descris rezumativ, în felul următor: pentru aducerea la putere a partidului comunist, mai întâi într-o coaliţie guvernamentală în care acesta să ocupe poziţia dominantă şi de control (pentru ca prin ea să pună mâna pe economie şi pe suprastructura statală), trebuia înlăturată coaliţia de la 23 august, în care P.C.d. R. era doar cooptat şi tolerat.

Întrucât partidul nu dispunea nici pe departe de forţa necesară pentru a întreprinde singur o acţiune pe cont propriu pentru înlăturarea guvernului şi aşezarea sa la cârmă, a fost pusă în funcţiune cu ajutor sovietic… Convenţia de armistiţiu, ale cărei clauze nu erau *respectate*.

Unul din caii de bătaie a fost, printre altele, clauza privind epurarea aparatului de stat de elementele care au servit fostului regim. Ana şi Luca erau din cale afară de nerăbdători şi grăbiţi să se creeze cât mai multe locuri libere pe funcţii de stat cheie, pentru a le completa cu oamenii lor. Respingerea proiectului de lege privind *epurările*, prea străveziu în intenţiile lui pentru a întruni adeziunea guvernului, elaborarea şi adoptarea unui proiect modificat într-una din reuniunile Consiliului de miniştri, au adus confruntarea la suprafaţă, la mai puţin de o lună de la

23 august (17 septembrie 1944).

Guvernul de experţi militari face însă greşeala de a-l fi demis pe unicul ministru comunist din guvern, Lucreţiu Pătrăşcanu, fapt petrecut – adevărată gafă politică! – în momentul când acesta se afla la Moscova pentru semnarea Convenţiei de armistiţiu. Ostilităţile sunt declanşate.

Ca întotdeauna sunt utilizate vorbe mari: Blocul Naţional Democrat devenise o stavilă *„în calea dezvoltării poporului român şi îndeplinirii sarcinilor istorice care stau în faţa poporului nostru* 222, de fapt, în calea preluării puterii.

CINE VINE DE LA RĂSĂRIT?

INVITAŢIE LA JUG

Era la 30 august, când trupele sovietice intrate în Bucureşti, au fost salutate de doi conducători din grupul „interior" al P.C.d. R.: de Gh. Gheorghiu-Dej şi Gh. Apostol.

În faţa sediului partidului, clădire închiriată (sau confiscată) la repezeală (suntem la numai o săptămână de la 23 august), Gheorghiu-Dej a ţinut o cuvântare, în care a rostit aceste cuvinte, pe cât de simple, pe atât de adevărate: *„Viaţa poporului român este legată de democraţiei"* 223

Spuse într-un moment crucial, pot fi considerate a fi fost un adevărat jurământ. Până astăzi încălcat.

La o lectură a presei acelei perioade, în discursurile tuturor fruntaşilor comunişti sau ale celor din partidele şi grupările manevrate, izbeşte jongleria cu noţiunea de democraţie, în contrast evident cu ce se petrecea în realitate.

Iar în realitate, lucrarea pentru aducerea la putere a partidului comunist era însoţită în interior de o desfăşurare fără precedent, al cărei scop imediat era destabilizarea societăţii şi distrugerea bazelor democratice abia restabilite.

Diversiunea a fost observată pe loc de toţi cei pentru

care noţiunea de *democraţie* îşi păstra semnificaţia originară. Diferenţa nu a scăpat ziarului social-democrat, *Libertatea*, care deşi supus cenzurii – justificată, chipurile, de nevoile de război – mai putea încă, în formule eufemistice, să dea în vileag demagogia:

„Despre democraţie şi dreptate socială vorbesc toate cele patru partide care alcătuiesc Blocul Naţional Democratic. Fiecare dintre ele însă a înţeles şi înţelege într-un fel dezlegarea acestor două capitale probleme ale societăţii româneşti. Nu-i de mirare, fiindcă fiecare partid are altă tradiţie, alte metode şi altă concepţie asupra drepturilor poporului muncitor. De aceea, nici sarcina politică, nici rolul istoric nu sunt aceleaşi pentru toate. P.S.D. […] a fost de câteva decenii singurul partid democrat din ţara românească. Da, singurul, pentru că numai el, vreme îndelungată a revendicat şi a demonstrat pentru marile reforme democratice, între care votul universal şi radicala expropriere a marii proprietăţi agrare, încetăţenirea evreilor şi o avansată legislaţie a muncii”.

Observaţia ne interesează nu pentru ceea ce conţine, ci pentru ceea ce reprezintă: o piatră aruncată direct în curtea partidului comunist.

Viaţa însă nu înregistra asemenea bătălii, îşi urma cursul, la fel şi politica de forţă.

Întâia demonstraţie de putere în acest sens a fost denunţarea de către comunişti a Blocului Naţional Democrat.

Mecanismul satelizării de către P.C.d. R. a numeroase organizaţii de masă şi partide, a fost deja înfăţişat mai sus. Faptul a fost posibil datorită forţei militare şi puterii discreţionare pe care Stalin o căpătase, punându-i pe ceilalţi aliaţi în faţa faptului împlinit, obţinând de la ei, aşa cum s-a văzut, şi mâna liberă de care avea nevoie.

Puzderia de organizaţii satelite ale minusculului partid comunist avea, printre altele, rolul să aducă popor,

cât mai mult popor la lozincile sale schimbătoare, să le aplaude, să le ratifice, încât cursul evenimentelor, luat aşa cum dorea el, să fie prezentat drept manifestare a *voinţei maselor*, iar pentru viitor, drept paravan pentru falsificatorii de istorie.

Este perioada când, obosite de război, de sacrificii de vieţi omeneşti, de lipsuri, amăgite cu iluzii de viaţă materială şi spirituală mai bună, dar netrecute nici prin experienţa machiavelismului politic stalinist, în special masele orăşeneşti erau o pradă relativ uşoară. Desigur, existau în fiecare pătură a populaţiei oameni de cea mai bună credinţă, care urmau direct pe comunişti sau pe sateliţii acestora, convinşi că toată această luptă, toate violenţele de acţiune şi limbaj aveau loc în adevăr, în numele lor. Cei mai mulţi erau mânaţi însă din inerţie şi din instinctul de a fi cu cel mai tare.

Cu zecile de mii, aceste mase se mişcau în coloane, purtând lozinci scrise gata undeva, nici ele nu ştiau unde, strigând ceea ce li se cerea, de către nişte agitatori necunoscuţi, purtând portrete ale unor oameni despre care nu ştiau mare lucru, în afară doar că trebuiau *iubiţi*, în timp ce alţii, tot pentru că aşa era *linia*, trasată de undeva *de sus*, trebuiau urâţi.

Tot aşa a fost şi acel miting din 8 octombrie 1944, când în numele lor, P.C.d. R. a cerut demisia guvernului de la 23 august, a rupt căsătoria de probă aranjată de Stalin şi a anunţat o nouă coaliţie, în vederea preluării puterii, deschisă tuturor care erau deja sau se pregăteau să se înhame şi ei la carul partidului comunist. Noua coaliţie, anunţată în cadrul unui miting mamut şi constituită formal câteva zile mai târziu, la 12 octombrie, purta denumirea de Frontul Naţional Democrat (F.N.D.).

Noutatea acestei coaliţii nu consta în reformele imediate anunţate cu emfaza unor transformări revoluţionare. Proiectele de schimbări structurale în

societatea românească aveau toate partidele, unele demonstrând cel puţin tot atât curaj, dar în orice caz mai multă probitate morală, comparativ cu partidul comunist, a cărui permanentă nevoie de a părea altceva, de a induce în eroare, îl obliga să-şi ascundă intenţiile reale în spatele proclamării unor *etape*.

Noutatea consta în intenţia de a transforma P.N.Ţ. şi P.N.L., aşa cum deja îi reuşise cu P.S.D., în două partide vasale.

Intenţia era de a le aduce sub ascultare, pentru a guverna prin ele, până ce el, P.C.R.-ul, avea să prindă forţă, pentru ca la momentul oportun să le înlăture şi să le distrugă, ceea ce evident, acum nu-i stătea în putere.

P.C.R., la urma urmelor, făcuse celor două mari partide din epoca interbelică, poate ele nici nu o ştiau, o cinste deosebită: F.N.D. era dedicat lor. Pentru a fi şi ele înjugate la carul partidului comunist. Pe un ton ambiguu le-a fost formulată „invitaţia” de a adera la F.N.D., cu alte cuvinte, de a recunoaşte în micuţul, ambiţiosul partid abia ieşit la lumina zilei, *forţa conducătoare* şi a i se supune, ca o primă fază a decesului lor politic.

Trebuie că liderii P.C.d. R. Îşi pierduseră orice simţ al realităţii, dacă-l avuseseră până atunci, crezând cel puţin pentru un moment că o asemenea dorinţă putea deveni fapt împlinit.

Invitaţia adresată şefilor celor două partide de a participa la coaliţia F.N.D. era similară, pentru cine era capabil să dezlege mesaje cifrate, unui ultimatum de predare şi punerii lor în faţa alternativei: să aleagă pentru formaţiile lor felul de a muri, paşnic sau violent.

S-ar putea presupune astăzi că introducerea capului în jugul oferit cu atâta generozitate, ar fi fost similară cuceririi paşnice a puterii. Oricum, finalul ar fi fost acelaşi, poate diferit ca metodă. Cele două partide adverse ar fi fost înlăturate pe cale *naturală*, ca efect al transfuziei de

vitalitate de la ele la partidul comunist, în cursul acestei legături *organice*.

Refuzul de a accepta moartea lentă, însemna adoptarea de către comunişti a celeilalte soluţii: a războiului de exterminare şi a cuceririi puterii prin violenţă. Aşa sau şi petrecut lucrurile.

Pentru a nu se trezi pe dinafară şi izolat, nereuşind din prima şi nici din a doua încercare să pună mâna pe putere, partidul comunist acceptă să colaboreze cu ambele guverne[34].

Dezavantajul de a nu fi ajuns însă să domine coaliţia este transformat, treptat, în avantaj. Oricum, timpul şi Vîşinski lucrau în favoarea sa. Răgazul a fost folosit pentru întărirea puterilor.

Se lucrează în mod deschis pe două fronturi: în guvern, unde partidul avea câteva portofolii, torpilându-i-se activitatea, până ce guvernul ajunge să fie ineficient, şi în afară, unde actele de violenţă sunt îndreptate în mod deliberat împotriva întregului sistem democratic.

Ca la orice început, se porneşte de la puţin. În cadrul mitingurilor populare în întreprinderi, prin sindicate, presă etc., conducătorii comunişti îndeamnă pretutindeni pe muncitori şi salariaţi în genere, la revendicări materiale, contranstând în mod evident cu pretenţiile aceloraşi conducători comunişti, de sporire a eforturilor de război, într-o ţară vlăguită.

Jocul lipsit de cinste l-au observat nu numai adversarii, ci şi colaboratorii. Faptul l-a determinat pe C. Titel-Petrescu, preşedintele P.S.D. să se adreseze direct muncitorilor, spunând la mitingul de pe stadionul ANEF, pentru ca să audă şi *tovarăşii săi* de front unic, de faţă:

34 4 nov. 1944- 2 dec. 1944: al doilea guvern Sănătescu format din reprezentanţi ai P.N.Ţ. şi P.N.L. şi la care, pentru a nu se trezi izolat, partidul comunist este nevoit să colaboreze. 6 dec. -1 martie 1945: guvern prezidat de generalul Rădescu. Partidul comunist şi coaliţia (blocul) său, Frontul Naţional Democrat sunt şi aici reprezentate.

„Dumneavoastră nu trebuie să daţi şi sunt sigur că nu veţi da revendicărilor voastre muncitoreşti o formă brutală, pentru că prin măreţia mişcării noastre, prin forţa pe care o reprezintă, noi aducem ordine, nu dezordine în viaţa economică, precum şi în viaţa politică a ţării noastre! „225

Dar cine să asculte un sfat înţelept în vacarmul mitingurilor?

Escaladarea se produse, şi foarte curând începu să curgă şi sânge, atât de partea atacată, cât şi de partea celor care se aflau în atac.

Mijloacele politice tradiţionale trecură pe planul al doilea. Sub directa comandă a lui Teohari Georgescu, nu încape îndoială cu ce aprobare, se acordă prioritate absolută ciomagului, cuţitului, pistolului. În special în timpul guvernării lui Rădescu, ostilităţile, dezordinile, tulburările urmăreau o ţintă precisă: să se creeze circumstanţe agravante partidelor *istorice*. Iar acestea se încăpăţânau să nu se supună. Opuneau rezistenţă. Nu cedau. Erau al naibii de greu de învins.

Totuşi, mecanismul nu era prea sofisticat: Moscova îşi stimula clienţii să creeze o atmosferă încărcată în care cea mai mică scânteie să producă o explozie, un război civil, şi tot ea avertiza guvernul – în virtutea Convenţiei de armistiţiu – că este responsabil de dezordinea din ţară care, chipurile, periclita spatele frontului.

Se ajunse până acolo, încât prin Radio Moscova se dicta de la cele trei mii de kilometri distanţă, ce anume trebuie să se întâmple la Bucureşti, transmiţându-se nu ştiri, ci indicaţii privind direcţia de atac:

„Guvernul Rădescu trebuie să demisioneze, căci este incapabil de a mai face faţă cerinţelor populaţiei! *Noi facem apel către populaţia paşnică* (sic!) *să contribuie cu cât poate pentru* (!) *înlăturarea lui Rădescu şi să-şi instaleze singură* (!) *un guvern democrat, care va face ca*

România să intre în rândul celorlalte naţiuni unite!" 226 Deşi aceasta se întâmplase deja la 23 august!

Brigăzile de şoc ale lui Teohari Georgescu, *gărzile*, îşi făceau în numele *poporului revoluţionar* datoria: în urma lor rămâneau ca după orice bătălie, morţi şi răniţi.

Scopul era înainte de toate teroarea psihică. Adversarul trebuia înspăimântat, încât împotrivirea lui să slăbească.

Aşa a început în numeroase localităţi din ţară, accentuându-se sub guvernul Rădescu, ocuparea de către gărzile de şoc ale partidului a primăriilor, prefecturilor, jandarmeriilor, când prin forţa armelor erau izgoniţi titularii constituţionali ai acestor instituţii ale puterii locale de stat, în locul lor fiind instalaţi oameni ai partidului comunist. Operaţiunea era condusă fireşte în numele clasei muncitoare, care prelua chipurile în mod „revoluţionar" în mâinile sale frânele puterii de stat. Proaspeţii primari şi prefecţi, recrutaţi la repezeală în partid, erau nu numai complet nepregătiţi pentru funcţiile care le picaseră ca o pomană pe cap, dar cei mai mulţi abia dacă ştiau scrie şi citi. (Pentru a demonstra contrariul a ceea ce generaţiile vârstnice îşi amintesc încă, în lucrările oficiale actuale, instalarea de către aceste *gărzi* înarmate, în funcţia de prefect, la Craiova, a unui inginer, N. Ciolac, este descrisă cu lux de amănunte. Unul din primele decrete ale guvernului dr. Pentru Groza a fost să-i scutească pe toţi aceşti cvasianalfabeţi de studiile necesare ocupării funcţiilor respective).

Apărarea legalităţii, respectiv a Constituţiei, restabilită la 23 august, în faţa unor asemenea bătăuşi şi ciomăgari, devenise o crimă. Faptul că generalul Rădescu era decis, conform propriilor sale declaraţii să facă *„şi imposibilul să intre lucrurile în legalitate şi să se păstreze ordinea în ţară"* 227, rămâne până astăzi un motiv de damnare în faţa istoricilor partidului.

Propunerea guvernului de a se efectua alegeri comunale pe întreaga ţară, pentru o desemnare democratică a puterii locale, a fost taxată fireşte drept *fascistă* şi *reacţionară*. Până astăzi, când optica partidului asupra acestei perioade s-a mai temperat puţin prin trecerea deceniilor, propunerea, firească prin raţionalitatea ei, este apreciată a fi avut menirea să *„abată poporul de la lupta revoluţionară”*.

Pentru spectatorul de peste vreme este limpede că în timp ce învinovăţite de înveninarea atmosferei, evoluând spre un război civil, erau P.N.Ţ. şi P.N.L., ea era controlată perfect şi dirijată de la Moscova prin partid, în direcţia dorită.

Dintre cele două ramuri şi jumătate ale partidului comunist, „exteriorii” erau cei care dădeau tonul agresivităţii şi dirijau cu precădere acţiunea. Cu o ascendenţă numerică asupra *tovarăşilor* lor din „interior”, ei preluaseră deja o serie de funcţii-cheie în administraţia centrală şi locală, înainte chiar de venirea la putere a guvernului Groza.

Între cele două conduceri încă distincte, se pare că existau de pe acum diferenţe de vederi în privinţa căii de urmat. „Exteriorii”, în frunte cu Ana Pauker, erau pentru declanşarea războiului civil. De aceea şi declaraţiile lor sunt mai belicoase. Dintr-un citat reprodus într-o lucrare, putem trage concluzia unei atitudini diametral opuse din partea lui Dej, care declara într-o şedinţă închisă:

„Tendinţa (a cui nu se precizează. N.n.) *de a transforma criza politică prin care trecem, în război civil, trebuie împiedicată cu toată hotărârea.* […] *Există o posibilitate constituţională de rezolvare a crizei, fără lupte prea violente*” 228

Deşi Dej nu vedea nici el diferenţa între constituţional şi lupte, ceea ce interesează aici este tema în sine: declanşarea efectivă a războiului, ca metodă

tactică de ascensiune spre putere.

Nu mai era vorba nici măcar de o ocupaţie militară, ci de una ideologică, instalată deja parţial înainte de 6 martie 1945 şi fără de care n-ar fi fost posibilă venirea la putere a guvernului Groza.

Fireşte, ocupaţia militară i-a fost suport şi reazem, dar cei care au aplicat-o în practică au fost „patrioţii" *români* care se aflau în fruntea partidului comunist. Chiar dacă în demagogia lor, discursurile le erau presărate cu numele eroilor istoriei naţionale, ei au consimţit şi la această dezonorantă lucrare.

Dar şi mai dezonorantă a fost colaborarea unei părţi din burghezie, precum şi a aşa numitelor *disidenţe* ale diferitelor partide, care prin vocaţie se împotriveau ocupaţiei ideologice efectuată de partidul comunist, iar în fapt i se conformau, colaborarea diverselor grupări, care supunându-se totalitarismului şi-au denunţat caracterul democratic şi progresist, şi chiar în mod individual, a unor intelectuali de marcă.

Datorită acestui colaboraţionism autohton, noul gen de ocupaţie, necunoscut până la această dată poporului nostru, se va lăţi într-un termen record[35].

VÎŞINSKI VINE DE LA RĂSĂRIT

Pe scena politică pe care se joacă comedia intitulată *Lupta maselor populare pentru un guvern F.N.D.*, rolul principal îl deţine agentul personal al lui Stalin, Andrei Ianuarievici Vîşinski.

Fireşte, după doborârea guvernului de la 23 august şi numirea unui alt guvern Sănătescu, în care partidul are o poziţie mult mai bună – în primul rând prin „strecurarea" celui mai teribil inchizitor al Ministerului de interne,

---

35 NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. O mărturie a lui Eftimie Gherman, în acest sens vine să completeze unele date istorice deja cunoscute: "După război, am trăit trei ani de zile sub regimul comunist până în septembrie 1947. În timpul acela, multe câte mi s-a dat

deocamdată ca subsecretar de stat (ministru adjunct) – obiectivul nu fusese atins decât pe sfert. Încât, partidul a continuat să ceară: *Vrem aplicarea loială a armistiţiului*! *Vrem aplicarea Platformei*! (care *Platformă* cerea guvern al partidului comunist).

Pentru această *aplicare* a fost trimis la Bucureşti Vîşinski.

În deceniul anterior, el jucase un rol de frunte în represiunile staliniste. Vîşinski fusese preşedintele Tribunalului suprem în procesele marilor represiuni din anii treizeci: Metro Vikers, Şahti, Partidul industrial, iar mai târziu, pentru că fusese sârguincios în trimiterea acuzaţilor cu forme legale pe lumea cealaltă, a fost răsplătit cu funcţia de procuror suprem al U.R.S.S., calitate *însă văd, între altele, a fost şi aceea că încă de la început, partidul comunist dispunea de o puzderie, se poate spune o întreagă armată de angajaţi, sub diferite titluri*: *secretar de plasă* (*al partidului*); *secretar F.N.D.* (*Frontul Naţional Democrat*); *secretar F.P.* (*Frontul Plugarilor*), *Uniunea Patrioţilor, apoi o droaie de propagandişti şi agitatori. La început îmi puneam întrebarea*: *de unde atâţia bani pentru salarizarea acestor oameni, plus cheltuielile de deplasare, organizarea de mitinguri cu fanfare* etc., etc. *Mai târziu, mi s-a dat ocazia să mă conving că toate sumele imense de bani de care dispunea partidul comunist proveneau din partea patronatului şi a băncilor româneşti. Am văzut sute de liste de subscripţie, cu sume fantastice, donate „benevol" de patronatul românesc. Era o adevărată întrecere, o nebunie, care de care să contribuie cu mai mult. Credeau, în naivitatea lor, că în felul acesta se vor „aranja"* (*se vor pune bine cu regimul comunist*), *aşa cum au procedat şi în trecut sub toate regimurile. Cu cât cineva se simţea cu mai mult unt pe cap* (*din cauza trecutului*) *cu atât contribuia cu sume mai mari la finanţarea activităţii partidului comunist. Gigurtu, a mers până acolo, încât o*

mare parte din acţiunile sale de la societatea „Mica” le cedase (fără nicio constrângere) partidului comunist. Încă în 1946 cedase şi restul de acţiuni, încât partidul comunist devenise unicul proprietar al minelor. Exploatarea minelor a fost încredinţată Confederaţiei Generale a Muncii, subordonată exclusiv partidului comunist. În timpul acela producţia scăzuse la mai puţin de 1/3, mai bine zis 2/3 din producţie era înstrăinată (sustrasă) de oamenii de încredere ai partidului şi împărţită tâlhăreşte între ei”. (Eftimie Gherman, Scrisori către Pamfil Şeicaru. Vasile C. Dumitrescu, Arhivă politică de exil, Colecţia Victor Frunză).

care a fost principalul acuzator *din partea statului*, în procesele grupurilor din jurul lui Troţki, Zinoviev, Buharin. Desigur, nu fusese străin de trimiterea în faţa plutonului de execuţie a unor comunişti *din* România, încât în felul lui, era o veche cunoştinţă a celor pe care acum se lupta să-i aducă la putere. În noua sa calitate de adjunct al lui Molotov, el participase la aşa numitele *tratative* privind acordul de armistiţiu cu România şi Bulgaria.

În momentele de maximă importanţă, Vîşinski se deplasează personal la faţa locului. La fel şi de astă dată, când pe căi politice şi militare, cărora li s-a asociat presiunea psihologică a maselor inconştiente, scoase în stradă, nu a putut fi impus totuşi un guvern predominant comunist în România. Forţele politice capabile să împiedice o răsturnare de regim erau totuşi mai puternice decât se calculase probabil la Kremlin. Trebuia să se apeleze la intervenţia directă, la presiune şi la ameninţare. Vîşinski îşi mută statul său major în capitala României, pentru a conduce operaţia direct de pe teren.

Prezenţa sa la Bucureşti este coordonată în paralel cu avertismentele pe care Kremlinul, prin Radio Moscova, le dădea Bucureştiului, privind îndeplinirea *nesatisfăcătoare* a acordului de armistiţiu. Ca un autentic

guvernator al unei ţări ocupate, el primeşte delegaţii (constituite din oameni ai partidului) care vin să i se „închine”, după vechiul ritual otoman, care funcţionase cu secole în urmă pe aceste meleaguri, dar actualizate prin politizare. În cadrul unei asemenea „închinăciuni”, Vîşinski a indicat direct spre P.N.Ţ., ca spre un adversar, aşa cum s-a întâmplat la primirea delegaţiei Frontului Plugarilor. Din declaraţiile lui s-a inspirat oficiosul *România liberă*, când şi-a intitulat un editorial, *Conducerea P.N.Ţ. sabo*tează *aplicarea armistiţiului*.229

Presiunile lui Vîşinski sunt concentrate asupra regelui Mihai.

Este relativ uşor să ne închipuim tonul pe care arogantul procuror al proceselor staliniste, având în spatele său trupele care ocupau ţara, îl utiliza în convorbirile sale cu tânărul suveran, căruia conjunctura îi hărăzise o sarcină mult peste măsura vârstei şi experienţei, dacă oameni albiţi în politică nu făceau faţă abilităţilor şi combinaţiilor de mijloace cu care luaseră contact de numai câteva luni. Era perioada când la una din audienţe, liderii ţărănişti şi liberali l-au găsit pe Mihai *„foarte abătut, gata să plângă „*.230

Nici a doua încercare n-a reuşit, încât după înlăturarea celui de-al doilea cabinet Sănătescu şi înlocuirea lui cu unul condus de generalul Rădescu, aducerea la cârmă a unui guvern al partidului comunist fusese din nou evitată de factorii politici.

După o lună de activitate în capitala României, Vîşinski se întoarce la Moscova, probabil pentru a elabora un plan de măsuri extreme. Ele se vor face simţite chiar şi fără autorul lor, foarte curând. Totodată, el se va înapoia la Bucureşti, fără îndoială cu sarcina expresă de a nu călca pragul Kremlinului, fără guvern comunist în România, aşa că în joc era propriul lui cap.

Perioada dintre 6 decembrie 1944 – data instalării

guvernului Rădescu – şi 6 martie 1945, este una din cele mai dramatice din istoria noastră postbelică.

Orice tentativă de a zădărnici monopolizarea puterii de către comunişti, venită din partea vechilor partide de guvernământ, numite şi istorice, prin poziţia intangibilă a învingătorilor, atrăgea greaua acuză că *„în mod direct se atacă Uniunea Sovietică, contestându-se democraţia Uniunii Sovietice”* 231. Ignorarea acestui tabu era ea însăşi similară unei crime. Nu era mai mică nici vina acelor oameni politici care aveau atât onestitatea, cât şi curajul de a apăra legalitatea, respectul pentru Constituţie, pluralismul politic prevăzut de ea.

Or, tocmai legalitatea era elementul pe care partidul comunist îl proclamase înainte de toate în afara respectului şi în afara legii, pentru că ea îi devenise piedică:

„Reacţionarii din partidele istorice – spunea Vasile Luca – *vorbesc şi încearcă să dea lecţii tuturor despre democraţie, arătând că democraţia înseamnă zeci de partide, că democraţia înseamnă lege, disciplină şi aşa mai departe. […] Şi aceşti oameni, […] în făţărnicia lor, ne atacă şi spun că F.N.D. ar fi un singur partid şi guvernarea unui singur partid înseamnă dictatură*! […] *Dar cine nu ştie că Uniunea Sovietică, sub conducerea unui singur partid, a eliberat atâtea popoare din lume*? *Cine nu ştie că Constituţia stalinistă este cea mai democratică constituţie din lume*?*”* 232

În februarie 1945, tensiunile ating culminaţia.

Una din ultimele picături care a făcut să se reverse paharul a fost discursul generalului Rădescu, rostit la 11 februarie la sala Aro şi prin care primul ministru arăta spre Ana Pauker şi Vasile Luca, precum şi spre ceilalţi conducători comunişti, ca spre nişte oameni manevraţi din exterior şi lipsiţi de ataşament faţă de ţară. El s-a angajat atunci fără echivoc, în calitatea pe care o avea, *„de a nu*

lăsa ţara să cadă pradă anarhiei şi unei stăpâniri străine de neam şi de Dumnezeu!”

Primul ministru urma să-şi ţină cuvântarea în sala Scala, de care dispunea partidul comunist. Cu mult timp înainte de ora anunţată, ea a fost umplută până la ultimul loc de oamenii de şoc ai lui Teohari Georgescu, care aveau ca sarcină să producă dezordine şi să zădărnicească discursul. Spre surprinderea celor care îl aşteptau la cinematograful Scala, postul naţional de radio – a cărui conducere era vehement atacată de Radio Moscova – transmitea cuvântarea primului ministru din sala cinematografului învecinat, Aro, unde în secret fuseseră instalate microfoanele. Este uşor de închipuit furia întregului aparat de propagandă al partidului comunist care s-a văzut tras pe sfoară, palmă pe care partidul n-o iartă lui Rădescu nici astăzi.

Referirile la lipsa sentimentului patriotic al liderilor manevraţi de la Moscova, au fost taxate drept atacuri *rasiste*, deşi Rădescu se referise doar la ateismul şi la actele conducătorilor comunişti. De altfel, după ani, principalii lideri „exteriori” au fost stigmatiza şi în termeni mult mai duri de bunul lor tovarăş de partid, Gheorghiu-Dej, fără ca aceasta să mai indigneze pe cineva.

Acuzaţiile că ţara era împinsă spre un război civil, veneau, aşa cum s-a văzut, tocmai din partea celor care făceau tot ce le stătea în putinţă pentru a-l provoca. Evenimentele erau pe cale să ia o asemenea întorsătură la 24 februarie, când a avut loc ceea ce atât presa partidului, cât şi istoriografia lui ulterioară, numesc *masacrul*, pus pe seama *călăului Rădescu*.

Evenimentele sângeroase de la această dată au început când gărzile de şoc, comandate de Teohari Georgescu, au pornit acţiunea pentru cucerirea puterii, prin atacarea Ministerului de interne, unde titular era chiar primul ministru, atât de urât de conducerea

comunistă. Rezistenţa întâmpinată, rezistenţă armată în apărarea legalităţii, a devenit în ochii liderilor comunişti o crimă de neiertat, cu atât mai mult cu cât în tabăra acestora au fost victime.

Mircea Ioaniţiu, secretarul particular al regelui, martor ocular la evenimente, spune că atunci când gărzile *„încercară să pună mâna pe Ministrul de interne, la 24 februarie, generalul Rădescu scapă doar prin minune de a nu fi rănit de gloanţele trase de comunişti. Dar doi cetăţeni nu au fost atât de norocoşi şi au căzut sub gloanţele comuniste. Acestea au fost extrase ulterior de medici şi s-au dovedit a fi provenit din pistoale şi nu* (din) *arme militare, cum susţin astăzi comuniştii.*

Contramanifestaţia din faţa Palatului regal, unde patrioţii români se adunaseră pentru aşi arăta solidaritatea cu generalul Rădescu, este atacată cu focuri de pistol automat, trasă dintr-o maşină a sindicaliştilor comunişti. Gloanţele sparg geamurile palatului şi se înfig în biroul mareşalului Palatului" 233

Cu numai câteva zile mai înainte se încheiase celebra Conferinţă de la Ialta, şi odată cu ea luase sfârşit şi aşteptarea diplomatică a lui Stalin, în ceea ce privea România.

Nereuşita cuceririi puterii printr-un asalt (reeditare a *Asaltului Palatului de iarnă*, prin puci) îl obligă deci să-şi trimită emisarul, pentru a impune el ceea ce nu reuşiseră armele.

În aceste condiţii sosi aşadar la Bucureşti, la 26 februarie 1945, Andrei Vîşinski, cu acel ordin menţionat mai sus. Îndată după sosire, fără să mai piardă timp, el şi porni acţiunea.

Momentul este redat cu fidelitate de un alt martor ocular, Constantin Vişoianu, pe atunci ministru de externe:

„Ambasada sovietică mi-a adus la cunoştinţă, eu fiind în acea dată ministru de externe al României, că domnul

Vîşinski a sosit la Bucureşti şi că doreşte să fie primit la rege a doua zi, la trei după masă. Deşi metoda nu era oficioasă, l-am sfătuit pe rege să-l primească pe Vîşinski, la această dată. Astfel a avut loc prima audienţă a lui Vîşinski *la suveranul ţării, la care eu, ca ministru de externe, am fost prezent „*234

Vîşinski a fost primit în audienţă nu pentru că ministrul de externe l-a *sfătuit* să o facă, precum afirmă peste decenii domnia sa, ca o laudă de sine, ci pentru că altfel nu se putea: deja la acea dată, în România dictau trimişii Kremlinului. De observat că pentru a-şi sublinia statutul, Vîşinski a fost cel care a fixat suveranului ora. El a avut cel puţin tactul de a expune pretenţiile sovietice gradat, de-a lungul celor patru audienţe: mai întâi, demisia lui Rădescu, apoi aceasta obţinută, instalarea guvernului Groza.

Decisivă pentru soarta de mai târziu a ţării a fost cea de a treia audienţă a lui Vîşinski, la 28 februarie, ora 15, 30, când apelând la acelaşi procedeu folosit anterior, fără cunoştinţa autorităţilor şi prin fixarea de către el a orei pentru audienţă, a avut „amabilitatea" de a-i acorda regelui timp de gândire pentru a spune *da* la propunerile sale, „până la ora şase, adică două ore". Din cinism sau în bătaie de joc, a adăugat că:

„Dacă nu, el nu mai răspunde în numele guvernului comunist (!) *şi al armatei sovietice, de independenţa ţării*" 235, ceea ce probabil că însemna o ameninţare directă la adresa monarhiei. *„S-a ridicat, a bătut cu pumnul în masă, a plecat şi a trântit uşa când a ieşit, aşa de tare, încât a crăpat zidul* împrejur 236

A patra audienţă şi ultima: *„Vîşinski a comunicat regelui că guvernul Rusiei sovietice doreşte pe domnul Groza ca prim-ministru şi că în altă persoană nu poate avea încredere şi a adăugat*: «*Majestatea voastră să nu spună aceste lucruri reprezentanţilor americani şi englezi*

cărora le-am comunicat eu că desemnarea primului ministru nu este treaba Rusiei sovietice, ci a guvernului român.

În aceeaşi vreme am fost informat de americani şi de englezi că Vîşinski refuzase chiar să-i primească. Aşa încât, decizia a luat-o fără ştirea reprezentanţilor şi aliaţilor lor americani şi englezi […]" 237

Cu întăriri de trupe şi tancuri sovietice în capitala ţării, cu Vîşinski la Bucureşti, cu mulţimi scoase de partidul comunist la manifestaţii de stradă, cu atacuri şi presiuni din partea presei şi radioului sovietic, regele cedează.

Vîşinski obţine tot ce şi-a propus la sosirea în capitala României, rând pe rând: căderea guvernului Rădescu, renunţarea la Barbu Ştirbei, însărcinat de rege ca o soluţie de compromis să formeze noul guvern şi – victorie! – în sfârşit, mult aşteptatul guvern al P.C.d. R., un guvern *„de largă concentrare democratică"*, anunţat de propaganda partidului ca fiind decis să conducă ţara *„timp de o mie de ani"*, guvernul Petru Groza.

Regimul a fost schimbat fără prea multe vărsări de sânge. Sângele avea să curgă după aceea.

Şase luni şi 11 zile i-au trebuit lui Stalin deci pentru a anula de fapt actul de la 23 august, prin înlăturarea definitivă de la putere a coaliţiei care îl înfăptuise şi pentru a începe lucrarea sa cea mare.

*

De la acel pumn istoric pe masa regelui Mihai, prin care a fost impus guvernul dr. Petru Groza, versiunea partidului este cea a venirii sale la putere prin *voinţa maselor populare*.

Semnificativ este însă că mistificarea a început-o Vîşinski însuşi, când spunea că: *„*[…] *voinţa supremă a poporului a dus la alcătuirea noului guvern democratic în România"* 238

Deşi cu toată grija de a nu lăsa „urme” pentru istorie, avem chiar din gura lui următoarea mărturie:

„Am sosit la Bucureşti destul de neaşteptat (!) şi cu toate că a fost o zi cu soare, orizontul politic a fost întunecat de nori ameninţători.

Nu voi intra în amănunte, vreau însă să spun că misiunea mea (subl. ns.) *s-a dovedit mult mai uşoară, greutăţile ei fiind mai mici decât cele presupuse de anumite „vrăbii politice” care, după cum se ştie, sunt create de Dumnezeu pentru a ciripi.*

Şi ele s-au ocupat de această operă de artă (!) opt zile în şir. Între timp, jos, pe pământ, s-a făurit o muncă grea, dar nobilă. Muncitorii, ţăranii, intelectualii şi militarii, adică poporul întreg, şi-au adunat forţele pentru a începe lupta pentru interesele ţării lor, pentru a-şi salva ţara de primejdia ce o ameninţa” 239

Deşi Vîşinski vorbea în parabole şi metafore despre misiunea sa, considerată de el o *operă de artă* politică, greutăţile întâmpinate fiind *mai mici decât cele presupuse* cine mai poate să mai afirme că partidul a fost adus la putere de *popor*, fără riscul ca la o asemenea enormitate să îngheţe şi Dunărea?

Şi totuşi… Ştafeta pornită de la Vîşinski, preluată imediat de propaganda partidului, a ajuns până la noi conservată perfect în starea iniţială.

Tabloul prezentat astăzi de purtătorul de cuvânt al partidului, nu se deosebeşte prea mult de cel înfăţişat de Vîşinski însuşi:

„În ţară, în fapt, puterea trecuse în mâinile maselor populare, conduse de Partidul Comunist Român. […] În aceste împrejurări, partidul a apreciat (!) că sunt create condiţiile pentru izgonirea guvernului Rădescu […]” 240

Facem abstracţie de faptul că nu partidul şi nu la Bucureşti s-a apreciat că a sosit „momentul”. Se repetă toate variantele vîşinskiene asupra cauzelor dezordinilor, a

faptului că Rădescu a trecut „la represiune, deschizând focul împotriva manifestanţilor”.

„[…] *Trebuie subliniat că Uniunea Sovietică şi-a făcut cunoscut punctul de vedere şi în mod oficial, trimiţând în acest sens în România pe primul locţiitor al comisarului poporului pentru afacerile externe, Andrei Vasiński*”, dar nu se spune ce a făcut Vîşinski la Bucureşti. În schimb, aflăm noutatea senzaţională despre faptul că P.C.d. R. a trimis la rege o delegaţie, dând suveranului un ultimatum, iar acesta… s-a predat.

„*Regele – la somaţia delegaţiei trimise de partid – a fost obligat să-l destituie pe generalul Rădescu din funcţia de prim-ministru, să desărcineze guvernul existent şi să accepte formarea unui nou guvern, a guvernului prezidat de dr. Petru Groza*” 241.

Una din două: ori Vîşinski fusese primit între timp în partid de Nicolae Ceauşescu, trimiţându-l în fruntea unei întregi delegaţii la rege, pentru a îndeplini o primă sarcină de onoare, apartenenţă politică ţinută până acum secretă, ori funcţionarul cu gradul cel mai mare în partid minte de îngheaţă apele.

Şi pentru a încheia capitolul venirii la putere a partidului comunist, când în rândurile sale nu se aflau probabil mai mult de cinci-şase mii de membri, secretarul general conchide că:

„*Victoria de la 6 martie nu a venit de la sine şi nici nu a fost adusă din afară* (hait!); *ea a fost câştigată prin luptă* […]. *Se ştie că nu o dată, unele cercuri din ţările capitaliste au încercat să prezinte puterea populară din România ca fiind adusă din afară. Ori, adevărul este că poporul…*”, palavre, palavre şi iar palavre.242

Ziua de 6 martie este istorică: P.C.d. R. primeşte în sfârşit răsplata fidelităţii sale faţă de tezele Kominterniste, vede realizat sensul existenţei sale: puterea.

Aceasta îl obligă însă şi mai mult faţă de comanditarii

săi.

PLURALISMUL BINE MANEVRAT

În această *„nouă pagină din istoria României”*, cum o caracteriza Vîşinski însuşi, aparenţele de democraţie trebuiau salvate şi au fost salvate, pentru a-i linişti şi de astă dată pe aliaţi, care mai continuau să creadă în buna credinţă a lui Stalin.

În consecinţă, *guvernul de largă concentrare democratică*, condus de dr. Petru Groza, era într-adevăr expresia unui pluralism politic, dar de o factură cu totul nouă şi neobişnuită.

Prin faptul că acest guvern – dominat în întregime de partidul comunist – nu era controlat de un parlament sau de o adunare naţională, constituită fie şi în mod mecanic din componenţii tuturor partidelor participante la actul de la 23 august, a fost strivită din faşă orice opoziţie, deschizându-se calea liberă lichidării treptate, dar sigure, a oricărei urme de democraţie şi acaparării totale a puterii de către partid, respectiv de către grupul dominant într-o epocă sau alta. Când un parlament a fost *ales*, era deja prea târziu: „alegerile”, ca şi parlamentul însuşi erau parte a scenariului cuceririi *legale şi paşnice* a acestei puteri.[36]

---

36 NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999. Iată şi o mărturie privind atitudinea guvernului american şi englez în problema aducerii la putere a primului guvern comunist de către Vâşinski. El vine din partea unui emigrant, Asra Bercowitz, care relatează o convorbire dintre Iuliu Maniu şi Averell Harriman, ambasadorul S.U.A, la Moscova, aşa cum i-a redat-o însuşi liderul naţional-ţărănist, în timpul detenţiei comune la Sighet: ”Este locul să reamintim că înainte de formarea in România a guvernului comunist in ziua de 5 martie 1945, (6 martie. N.n.) sosise la Bucureşti o comisie aliată mânată de idealul coexistentei şi compusă din domnii Averell Harriman, pe atunci ambasadorul Statelor Unite la Moscova, Car ambasadorul Marei Britanii in capitala sovietică, şi faimosul Vâşinski reprezentând regimul lui Stalin, având însărcinarea să sfătuiască partidele democratice române să adopte ideea de coexistenţă şi colaborare, participând la o formaţie guvernamentală ce urma să fie constituită sub preşedinţia

Componentele guvernului dr. Petru Groza, reprezentau fie acele „măşti” ale partidului comunist, la care se referise Iuliu Maniu, fie aşa numite partide burghezo-democrate care trebuiau să ştie din momentul când se remorcaseră la carul intereselor staliniste în România, că în teoria şi practica acestuia, încă de pe vremea lui Lenin, purtau denumirea de *tovarăşi vremelnici de drum*, urmând ca după mâna de ajutor ce au dat-o şi când scopul urmărit a fost atins, să fie azvârliţi fără milă în tabăra *duşmanilor de clasă*, împărtăşind soarta acestora.

Din acest punct de vedere, este interesant de văzut din cine era compus acest guvernpremieră.

Preşedintele Consiliului de miniştri, dr. Petru Groza era ideal nu numai din punct de vedere politic, fiind primul venit cu organizaţie cu tot sub *steagul roşu* al partidului, ci şi din alte motive. El îmbina spiritul de aservire, atât de util în această epocă frământată, necesar pentru a supravieţui şi fizic, cu credibilitatea unei „independenţe” de opinie şi de faptă faţă de comunişti. Optimismul său exterior, ca şi apartenenţa la acea lume printre groparii căreia se afla, erau ele însele un capital valoros. Prin el se insufla celor neîncrezători, susceptibili, dar înclinaţi spre compromisuri, încrederea într-un viitor în care valorile fundamentale urmau să fie salvate, că şi de data aceasta va fi cum spune proverbul, *Apa trece*, *pietrele rămân*.

Alegerea lui ca preşedinte al primului guvern comunist dă întreaga măsură a machiavelismului lui Stalin.

---

doctorului Groza. Purtătorul de cuvânt al Comisiei aliate, domnul Averell Harriman, a folosit întreaga sa artă de convingere pentru a determina pe conducătorii partidelor democratice să urmeze satul său. în celula închisorii de la Sighet, Iuliu Maniu mi-a relatat convorbirea sa cu domnul Averell Harriman. Fostul preşedinte al partidului naţional-ţărănesc i-a spus: «Domnule ambasador, dacă partidul comunist cu care ne cereţi să colaborăm ne suprimă drepturile şi libertăţile, falsificând alegerile, căci nu poate să procedeze altfel, fiind repudiat de întreaga suflare românească, ce vor face Statele Unite? Vor trimite oare flota americană la Constanţate>.

Erau aşadar prezenţi în primul rând *sufletiştii*, prin Frontul Plugarilor, reprezentat de şeful guvernului şi de celebrul ţăran semianalfabet, Romulus Zăroni, eroul nesmintit al anecdotelor din această perioadă, titular al portofoliului Agriculturii şi domeniilor.

Tot categoria *sufletiştilor* este reprezentată în acest cabinet de Mihai Ralea, cum s-a subliniat mai sus, fondatorul grupării intitulate Partidul Socialist Ţărănesc, venit şi el sub steagul roşu printre primii, în perioada când cvasi-inexistent, comunismul autohton voia să se împământenească printr-un

Răspunsul domnului Harriman a fost, Îmi spunea Iuliu Maniu: «*Domnule preşedinte Maniu, Statele Unite şi Marea Britanie vă garantează că noul guvern, format de reprezentanţii partidelor democratice şi partidului comunist îşi vor ţine angajamentele luate faţă de noi, făcând alegeri libere, urmând apoi să se constituie un guvern pe baza rezultatului consultării cinstite şi libere a poporului român. Mai mult nu puteţi să ne cereţi*».

Se ştie ce a urmat…

O convorbire istorică între Iuliu Maniu şi Averell Harriman, în *Vocea Libertăţii*, *organ al refugiaţilor din România*, anul X. nr. 117, Atena, 1 octombrie 1963, pag. 6, col. 1 – 2.

trup vizibil, intitulat Frontul Patriotic Antihitlerist.

După cum se vede, partidul a ştiut să răsplătească cum se cuvine pe toţi cei care l-au urmat şi aveau să-l urmeze, în primul rând din nevoia de a se sprijini pe nume care lui îi lipseau.

Erau însă şi *ariviştii*, cei care sosiseră în acelaşi Front printre primii: Gh. Tătărescu, răsplătit cu funcţia de vicepreşedinte de consiliu şi cu portofoliul Externelor, dispunând prin oamenii disidenţei liberale de încă două portofolii.

Dintre conducătorii P.S.D., legat şi mai strâns de

partidul comunist, cu spaţiul de manevră independentă îngustat şi mai mult prin noul *acord* de front unic, primise un portofoliu ministerial cel al cărui limbaj semăna ca două picături de apă cu al tovarăşilor săi din conducerea comunistă, Lothar Rădăceanu.

Deocamdată, echilibrul între socialişti, în privinţa portofoliilor ministeriale este relativ nepartizan: trei oameni ai partidului comunist (cu posturi de miniştri), alături de doi intransigenţi (Ion Burcă, subsecretar la Interne şi Adrian Dimitriu, subsecretar la Justiţie şi comerţ), ambii lipsiţi de flexibilitatea compromisului, graţie căruia carierismul trecea drept „principialitate" *de clasă*.

Şi alţi *trimişi* ai partidului comunist cu misiuni speciale în alte partide sunt răsplătiţi pentru activitatea lor, cu portofolii ministeriale, de la început: Anton Alexandrescu, şeful „disidenţei" P.N.Ţ., creată în laboratorul de diversiuni al P.C.d. R., devine ministrul Cooperaţiei, iar Constantin Agiu, transferat la Frontul Plugarilor, pentru a prelua partea politică a activităţii lui Groza, ocupat cu treburi de stat, este trimis ca adjunct al lui Zăroni la Agricultură, pentru a îndeplini şi activitatea acestuia.

Din motive de acum limpezi, partidul a fost cu sine pentru început, modest. Şi prin numărul de portofolii ocupate nemijlocit de liderii săi, aparenţele de democraţie trebuiau să primeze. Sunt reprezentate la suprafaţă toate cele trei *curente* existente la această oră în partid, profilându-se certitudinile viitoare: comuniştii „socialişti" sunt reprezentaţi prin Lucreţiu Pătrăşcanu (ministrul Justiţiei), „interiorii", prin Gheorghiu-Dej, cu un loc relativ modest (la Comunicaţii şi lucrări publice), avându-l ca subsecretar de stat pe prietenul său I. Gh. Maurer[37], în

37 I.Gh. Maurer fusese în tinereţea sa, aderent al Partidului Liberal, "disidenţa" Gh. Brătianu. În această calitate a fost în mai multe

timp ce „exteriorii” deţin acel minister forte, la cucerirea căruia şi-au trimis şi forţele de şoc, Ministerul de interne. În mâna lor acest minister va deveni o adevărată ghioagă cu care vor lovi fără milă în oricine va mai îndrăzni să li se împotrivească.

La acest cabinet, compus cu o admirabilă măiestrie politică, cu o strălucită artă a construcţiei decorului de teatru şi a potemkiniadelor de democraţie, şi-a făcut totuşi loc o eroare autentică: numirea popii Constantin Burducea la Culte. Şi asta când linia era clară: colaborarea cu legionarii care acceptaseră să treacă la extrema stângă, reprezentată de partidul comunist, se încheiase cel puţin pentru moment.

Odată cu instalarea guvernului dr. Petru Groza, cea de a treia condiţie atât de necesară pentru stalinizarea României, în sfârşit, se îndeplinise.

Stalin, alături de cei doi oameni ai săi, Molotov şi Vîşinski, sintetizează întreaga politică de oprimare a României şi de transformare a ei în anii care au urmat, într-un adevărat paşalâc *de tip nou*. Noutatea, spre diferenţă de alte timpuri, stă acum în pervertirea adevărului.

Contribuţia partidului comunist şi a conducătorilor lor în această operă, este fundamentală.

Imediat după 23 august, partidul este cel care inaugurează seria adunărilor populare care se încheie cu telegrame de *recunoştinţă veşnică*, adresate *genialului conducător* de la Kremlin. „*Poporul român* – se spunea într-una din aceste telegrame – *eliberat de invincibila Armată Roşie, condusă cu atâta genialitate de domnia voastră, vă va purta în veacuri recunoştinţă*” 243

k

---

legislaţii candidat la alegerile parlamentare din partea acestui partid, în judeţul Târnava Mare. De comunişti s-a apropiat pe când îi apăra în calitate de avocat, iar dintre ei a rămas prietenul şi colaboratorul fidel al lui Gheorghiu-Dej, până la sfârşitul vieţii acestuia.

În ordinea „recunoştinţei” venea Molotov, despre care un cunoscut ziarist, George Macovescu, scria următoarele rânduri, deteriorate astăzi prin trecerea timpului în aşa măsură, încât par mai curând o şarjă:

„În primăvara anului 1944, Armata Roşie pătrunde pe teritoriul României, dar chiar în aceeaşi zi, Molotov face o declaraţie oficială, arătând că Armata Roşie intră pe pământul românesc, urmărind pe duşmanul ei fascist şi că niciun alt gând nu o mână pe aceste meleaguri. Poporul român a înţeles mărinimia acestei declaraţii […]!

Istoricul diplomatic de mai târziu va însemna contribuţia nemărginită a comisarului Afacerilor Străine, precum şi înţelegerea deosebită arătată de Molotov faţă de poporul român (!)*, atât cu ocazia încheierii armistiţiului, cât şi mai târziu*” 244

Cu alte cuvinte, bietului român şi să geamă i s-a interzis!

Opera lor privind România era însă abia la început. Abia în 1947, prin hotărârea din 5 aprilie a Camerei, Stalin, a fost proclamat *cetăţean de onoare al României*, în timp ce Molotov a devenit *cetăţean de onoare al oraşului Cluj*. Prin poziţia sa, Vîşinski a trebuit să se mulţumească cu mai puţin, devenind membru al Ordinului Carol I, în gradul de Cavaler Mare Cruce245.

În preziua instaurării guvernului dr. Petru Groza, când era limpede că în mod inevitabil va avea loc o schimbare de regim, la Ateneul Român se petrecea una din cele mai spectaculoase schimbări la faţă: un mare scriitor, care până atunci nu fusese bănuit că simpatizează cu comuniştii, ţinea o importantă conferinţă care avea drept laitmotiv: *Lumina vine de la răsărit*.

Istoria a înregistrat-o drept actul inaugural al capitulării unor intelectuali de frunte în faţa stalinismului. Exemplul dat atunci la Ateneul Român a avut efecte pe termen lung, prin apariţia acelei categorii de curve

intelectuale care însoţesc şi astăzi dictatura şi cultul personalităţii şi o vor mai însoţi atâta vreme cât o să dureze.

Dar a înregistrat-o şi ca pe o amarnică glumă a istoriei. Pentru că această metaforă era rostită simultan cu momentul când la numai câteva zeci de metri distanţă, Vîşinski – venit şi el de la răsărit – bătea cu pumnul în masa regelui, iar diviziile sale aşteptau un posibil ordin, prin care nu se mai *garanta independenta României*.

Este vorba de M. Sadoveanu. (Nota redactorului *Istoriei stalinismului în România*, 1990).

TREI IEPURI DINTR-UN FOC SAU FAŢETELE UNEI FALSE LEGITIMĂRI

7

După numai şaptesprezece zile de la instalarea sa, la 23 martie 1945, guvernul patronat de partidul comunist a dat întâia sa mare lovitură: a legiferat reforma agrară.

Operaţiunea a mers ca pe roate: nu exista parlament pentru dezbaterea, modificarea, amânarea sau respingerea proiectelor de lege, încât sistemul dictatorial în germene debuta cu acest act, având toate trăsăturile unei înfăptuiri revoluţionare.

Adoptarea legii într-un mod atât de precipitat nu venea din aprecierea urgenţei rezolvării chestiunii pământului, ci din faptul că reforma agrară devenise piatra de încercare pentru toate partidele, legitimaţia democratismului lor. Chiar dacă pentru partidul comunist legitimaţia era falsă. Vom vedea şi de ce. El însuşi o va arunca la gunoi, odată cu deposedarea ţăranilor de pământ, cu prilejul colectivizării forţate.

Deocamdată însă el trebuia să se înfăţişeze drept partizanul cel mai fidel, cel mai drept, cel mai bun, cel mai ataşat imperativelor progresului.

Fusese o autentică cursă de fond, pentru a trece câştigător linia de sosire.

Să recapitulăm: Proiectul de *Platformă* a coaliţiei patronate de partidul comunist, F.N.D., din 26 septembrie 1944 şi ulterior, *Programul de guvernare a F.N.D.* (ianuarie 1945), prevedeau în mod expres realizarea reformei.

P.N.Ţ. vine la rândul său, la 16 octombrie 1944, cu un *Manifest-program propriu*. În chestiunea *Proprietăţii private*, programul P.N.Ţ. susţinea principiul după care pământul *„este al celui care îl cultivă”*, deci o consolidare a dreptului de proprietate, sporind astfel interesul pentru muncă şi pentru rezultatele ei.

În cameleonismul său, partidul comunist acoperea cu palma problema proprietăţii.

Teama ideologilor naţional-ţărănişti era, după spusele lui Ion Mihalache, *„ca această proprietate individuală să nu fie fărâmiţată, să fie comasată concentrată după puterea de muncă a unei familii, cu scopul de a se crea o proprietate agricolă de mijloc, după modelul occidentului european”*.

La aproape patru decenii distanţă, când suntem şi martorii şi *beneficiarii* catastrofei agriculturii organizate de partid prin importarea modelului Stalinist, soluţia oferită atunci de P.N.Ţ. se prezintă ca o şansă istorică pentru economia agrară. Ratarea ei ştim ce a însemnat.

Conform acestui proiect, marea proprietate agrară urma să fie parcelată în proprietăţi mijlocii, ce nu depăşeau o sută de hectare, în timp ce proprietăţile mărunte urmau la rândul lor să fie comasate.

Programul conţinea şi soluţia exproprierii, pentru ca „marea proprietate să fie transformată în proprietate ţărănească de muncă”.

După opinia noastră, poziţia P.N.Ţ. de împotrivire la urcuşul spre putere a partidului comunist, i-a radicalizat oarecum proiectele de viitor. Acestea prevedeau o mutaţie majoră în societate şi anume: desfiinţarea marilor moşii,

desfiinţarea marilor proprietăţi de pământ, a moşierilor.

O modificare cu adevărat revoluţionară a structurilor sociale lovea astfel într-o clasă socotită altminteri a fi un reazim politic şi economic al P.N.Ţ. Dar acest partid nu avea de ce să se teamă: rădăcinile sale cele mai adânci le avea durabil fixate în masa micilor proprietari de pământ, a gospodarilor de la sate, încât putea porni la înfăptuirea reformei – dacă ar fi realizato primul! – nu numai fără teama scăderii prestigiului său naţional, ci chiar sigur de creşterea popularităţii sale.

Cu toată adversitatea între P.C.d. R. şi P.N.Ţ. se poate constata că în fondul problemelor, proiectul comunist şi proiectul naţional-ţărănesc nu se deosebeau prea mult între ele. Mai mult, *Proiectul de lege pentru expropriere şi împroprietărire*, elaborat de P.N.Ţ. în februarie 1945, era mai radical decât proiectul comunist, probabil ca un atu politic. În timp ce acesta din urmă lăsa moşierilor 50 de hectare, naţional-ţărăniştii le lăsau numai 30 (şi într-adevăr, reforma legiferată de guvernul Groza le-a lăsat hectarele promise, pentru ca apoi să le fie luată şi cămaşa de sub ei).

S-ar părea că ambele partide aflate pe baricade opuse, având cel puţin în chestiunea agrară puncte de vedere dacă nu perfect identice, cel puţin foarte apropiate, trebuiau să colaboreze între ele. Ideologiile lor adverse determinau pentru aceeaşi lucrare scopuri total diferite.

Partidul comunist ţinea să facă el reforma agrară pentru următoarele motive: 1. Să desfiinţeze el clasa marilor proprietari, din considerente de doctrină. În caz contrar, pierderea de prestigiu ar fi fost ireparabilă. Cum *să desăvârşească* revoluţia burghezo-democratică, prevăzută încă din 1931 a-i cădea în sarcină, tocmai adversarul? 2. Să câştige încrederea ţărănimii, care din instinct se temea de comunism. De fapt, intrarea în ţară a armatelor ruseşti a fost receptată de ţărani, printr-o

seculară capacitate de a percepe simplu esenţa lucrurilor, ca o prevestire a pierderii pământului şi a comasării în *colhozuri*, încât frazeologia despre *alianţă* nu avea în ochii ei nicio valoare. Numai o demonstraţie concretă putea să o determine să creadă că negrul este alb, iar viitorul roz. Pe urmă, o majoritate zdrobitoare a poporului – ţărănimea reprezenta aproape 80% din populaţie – trebuia dacă nu aliată, cel puţin neutralizată. 3. Prin faptul că reforma o realiza el şi nu adversarul politic, aceasta era în sine o lovitură dată P.N.Ţ.

Pentru aceste motive nedeclarate dar implicite, poate şi pentru altele, jocul P.C.R. fu cât se poate de consecvent prin duplicitatea lui.

Comisia pentru reforma agrară, constituită de guvernul Rădescu, era evident patronată de P.N.Ţ.[38] Reforma, aşa cum se proiecta, a fost torpilată din pornire, pretextându-se că: *„F.N.D. nu este reprezentat în Comisiunea pentru reforma agrară, nici măcar atât cât este reprezentat în* guvern" 246

Aceasta, în lipsa unor obiecţiuni majore, de fond. Curând, după o participare de formă la o şedinţă-două a *Comisiei*, minoritatea F.N.D. O părăsi, trântind uşa, pentru a-i bloca lucrările.

P.C.d. R. era de pe atunci decis să acţioneze pe cont prorpriu. El nu voia să ţină cont nici de argumentul guvernului, conform căruia reforma de care urmau să beneficieze înainte de toate ţăranii combatanţi pe front, trebuia să se efectueze în prezenţa lor. Întrucât sfârşitul războiului deja se întrevedea, era o chestiune de câteva luni întoarcerea lor la vatră.

Provocatoare era însă sfidarea deschisă şi ostentativă a legalităţii. Vasile Luca nu se sfia, de pildă, să declare în comisia guvernamentală şi nu la un miting sau în presă,

38 Preşedinte: Ion Hudiţă (P.N.Ţ.). Erau 4 reprezentanţi ai P.N.Ţ., 1 al P.N.L. şi 3 ai F.N.D.

că; *„La nevoie, problema se poate rezolva şi rapid şi fără lege şi fără Comisiune, de către ţărani, prin comitete ţărăneşti”* 24.

La 10 februarie 1945, P.C.R. a lansat prin marioneta sa, Frontul Plugarilor, un *Apel către ţărani*, de a trece singuri la împărţirea proprietăţilor agrare. Acţiunea făcea parte din campania de destabilizare a societăţii, care trebuia desigur să cuprindă şi satele.

Dar ţăranii nu se grăbiră să facă pe placul partidului comunist.

Atunci, aceleaşi echipe de şoc care luaseră cu asalt prefecturile şi primăriile, fură trimise cu sarcini similare la ţară, în cadrul *ajutorului tovărăşesc al clasei muncitoare*, care habar nu avea ce se putea întreprinde în numele ei[39].

Ţăranilor li se repartiza cu forţa pământul de care într-adevăr aveau nevoie, dar pe care nu doreau să-l stăpânească, asemenea unui lucru de furat.

Întrebarea care se pune este următoarea: avea reforma agrară din 1945, la baza ei, o concepţie autohtonă sau purta deja pecetea stalinismului, aplicat la *particularităţile* ţării noastre?

Pentru a răspunde într-un fel sau altul la această întrebare, să ne reamintim cum vedea partidul din 1921, cel care nu fusese încă stalinizat, ci doar *afiliat*, rezolvarea chestiunii agrare.

În documentul intitulat *Raportul asupra chestiunii agrare*, pregătit a fi expus la Congresul din mai şi publicat în gazeta *Socialismul* din 9 mai 1921, socialiştii au ţinut să precizeze în perspectiva *afilierii*, că vor efectua o expropriere generală a marilor proprietăţi, până la limita de 30 de hectare. După concepţia lor, statul nu trebuia şi nu urma să ia locul foştilor latifundiari, iar un jaf de tip

---

39 Lucrările actuale evaluează efectivele acestor veritabile bande înarmate, ca fiind compuse din mii de activişti ai partidului (conf. lucrării citate la notele 227 şi 230).

nou să ia loc unei spolieri de tip vechi. De aceea şi statul urma să fie expropriat, precum şi diversele instituţii care deţineau asemenea proprietăţi, chiar şi biserica. Era *era* încă socialistă!

Al doilea element important era garantarea dreptului la coexistenţă a unei forme de cultivare a pământului *„în proprietate individuală, a tuturor acelora care doresc să aibă proprietatea lor* 248 şi care urmau să aibă dreptul de a avea până la 30 de hectare.

Programul cuprindea rezolvări specifice ţării noastre.

Se renunţase la viziunea din 1919 a Partidului Socialist care sub influenţa revoluţiei ruse şi a decretului *Despre pământ*, preconiza şi în ţara noastră naţionalizarea solului, ca în Rusia. După numai doi ani, se gândea o soluţie realistă, mai potrivită cu specificul muncii pământului. Aceste proiecte asupra viitorului au rămas la baza concepţiei partidului până la substituirea lui, în 1928.

Atunci, la înfiinţarea Partidului Comunist din România („exterior”), i s-au dat drept zestre şi o seamă de concepţii noi, care nu mai concordau cu ceea ce fusese înainte. Astfel că la Congresul al V-lea, care – repetăm – a fost un congres al acelui partid şi ale cărui teze au fost însuşite şi de P.C.d. R. („interior”), s-a precizat strategia şi tactica în problema agrară.

Prin aprecierea momentului că *„România se află în faţa desăvârşirii revoluţiei burghezodemocratice*”, s-a subînţeles valabilitatea proiectului de expropriere a marilor proprietăţi, dar să trişat în privinţa beneficiarilor. A rămas deschisă şi chestiunea poziţiei statului în această operaţie.

Noutatea consta în inventarea a doua etape.

Menţionându-se ideea *desăvârşirii* revoluţiei burghezo-democratice, se avea în vedere implicit şi o a doua fază, prin care urma să treacă agricultura românească, a aşa numitei *revoluţii socialiste*.

Încă în 1931, se anunţa la orizont copierea modelului Stalinist aplicat în Rusia, într-un moment când experimentul grandiosului eşec, se afla în plin marş triumfal, în condiţiile celei mai cumplite foamete provocate, din istorie.

Stalin, inspiratorul celor două trepte, şi-a dat seama la timp că întrucât statul va fi beneficiarul ambelor etape, pentru ţările unde partidele comuniste aspirau la putere, naţionalizarea pământurilor devenea inutilă. Ba mai mult, etapa introductivă va crea iluzia unei justiţii imanente, după care oricum lucrurile se vor ordona după dorinţa partidului.

Partidul se angaja să copieze modelul stalinist, exact într-un moment când sute de mii de ţărani ruşi nu mai munceau în gospodăriile lor, ci dincolo de sârma ghimpată a lagărelor şi coloniilor de muncă, aceasta în cazul cel mai bun. Cei care proiectau o agricultură de tip stalinist pentru ţara noastră, aveau modelul în faţa ochilor. Să fi fost oare orbi sau în asemenea măsură de străini, încât să gândească în asemenea termeni? Sau aşa de laşi?

Proiectându-se şi pentru România o etapă intermediară, se făcea socoteala că masele ţărăneşti vor beneficia, temporar desigur, de pământul expropriat. Astfel se vorsim ţi îndatorate moral partidului comunist şi în acest fel vor porni după el grămadă. Abia după aceea se va trece la *socializare*, adică la o cvasinaţionalizare a solului, când ceea ce li s-a dat cu o mână, li se va lua cu amândouă.

Lucrurile s-au petrecut însă puţin diferit faţă de calculul iniţial. Cu toate că întâia fază a fost aplicată cu ortodoxie, ţăranii s-au grăbit mai încet de a-i urma pe comunişti şi au rămas în masă fideli tot P.N.Ţ.-ului.

Partidul de la 1921 prelua de la premergătorii lui ideea unei socializări a pământului şi a muncii, dar în folosul ţăranilor. Statul nu se amesteca.

Partidul din 1928 preia întreaga concepţie agrară a creatorului său. Socializarea devine o formă deghizată de expropriere, în folosul statului.

Ca nişte discipoli care vor să-şi depăşească dascălul, exact în perioada când băteau mai multă monedă pe independenţa naţională, staliniştii români au aplicat în ţara noastră cea de a treia etapă, naţionalizarea pământului, deşi au avut grijă să nu transpire nicăieri această noţiune.

Nimic din ce aduseseră socialiştii în partidul comunist din 1921 nu a fost păstrat până la urmă de generaţia ultimă de stalinişti, personificată de N. Ceauşescu, aplicând deja autonom dogmele în care s-a deformat, *„fără ingerinţe din afară”*.

Ultimul socialist din partid, Lucreţiu Pătrăşcanu, nutrea convingerea că o nouă reformă, cu acţiune bipolară – desfiinţarea moşiilor şi împroprietărirea ţăranilor – prezenta o împlinire a testamentului Revoluţiei de la 1848, întrucât *„Proletariatul şi ţărănimea au preluat astfel moştenirea anului 1848 „*249 şi nu partidul comunist! Lucreţiu Pătrăşcanu era încă de pe atunci, în 1942, un „eretic”.

*

Două fapte diverse legate de P.C.R., petrecute în acea perioadă, pun în lumină prin opoziţie, caracterul demagogic al reformei agrare.

Faptul nr. 1. Presa l-a relatat la mijlocul lunii decembrie 1944, dar el probabil că avusese loc în toamnă, în orice caz, nu mult după 23 august. Mihai Macavei, unul din fondatorii Partidului Comunist din România („Socialist”), participant la Congresul de constituire din luna mai 1921, şi-a împărţit moşia de 220 de hectare, Vlădaia-Mehedinţi, ţăranilor, din proprie iniţiativă. Din idealism? Mai credea el oare în idealurile tinereţii lui? Dintr-o asemenea pornire, ar fi putut-o face oricând între cele două războaie! El participase în persoană la

proiectarea viitorului care, uite, venise. Mai devreme de cât se aşteptase? De remarcat este însă că avusese tăria morală să preîntâmpine executarea sa ca mare proprietar. O făcu deci singur, cu propria mână, pentru a nu trăi înjosirea izgonirii sale din conac, ca *duşman de clasă*, de către propriii săi tovarăşi. El era un străin printre ei, membru al unui partid comunist care nu mai exista, de aceea despre el nici nu s-a auzit în această perioadă, decât în legătură cu acest episod. În orice caz, Mihai Macavei, dacă formal se mai afla în partid (poate nici nu mai era), oricum nu mai era un idealist ca în 1921, ci un prevăzător realist250.

Faptul nr. 2. Tot o donaţie de pământ şi tot de *bunăvoie*. S-a acordat pământ „*câtorva ostaşi* scria presa. (La doi, patru, zece? Nu se preciza.) Momentul: nu în 1944, ca în cazul precedent, ci în aprilie 1945, la o lună după promulgarea reformei agrare. Moşierul, marele proprietar ale cărui latifundii nu fuseseră atinse de cataclism şi care astfel a ţinut să-şi exprime *solidaritatea* cu măsura guvernului, nu era altul decât… dr. Petru Groza! 251. El nu intrase în prevederile legii de expropriere, după cum recunoştea însăşi presa partidului comunist. Acest fapt aparent mărunt, nu scăpase opoziţiei. De aici şi nevoia guvernului de a „drege busuiocul" cu un „dar", chipurile dezinteresat, făcut câtorva combatanţi de pe front, întinsele moşii ale primului ministru rămânând de fapt neştirbite.

Pământul nu a fost naţionalizat, dar reforma se realizează în primul rând în folosul statului şi nu al ţăranilor, căruia îi revine astfel „bucăţica cea mai grasă". Începutul se rezumă la 368.000 ha, grupate în jurul conacelor boiereşti, fără ca locuinţa de reşedinţă a proprietarilor să fie deocamdată afectată. Izgonirea lor din conac se va petrece după 1948. În pofida afirmaţiilor oficiale, operaţia reprezenta o combinaţie de expropriere şi

naţionalizare.

Trecerea în patrimoniul statului a celor mai bune terenuri agricole, salvează deocamdată cultura pământului de la degradare. Inspiratorul însuşi vede în parcelare un pericol. Dar tot cu acest prilej se pot constata adevăratele lui intenţii: important pentru el era nu atât să-i ajute pe ţărani cu pământ puţin, cât să lichideze clasa moşierilor. Din punct de vedere politic, mişcarea i-a reuşit.

Programul de guvernare F.N.D. precizase că „se *vor confisca pământurile criminalilor de război, ale moşierilor plecaţi cu nemţii şi ale celor care sabotează lucrările câmpului pe moşiile lor*!

Conceptul de *criminal de război*, în viziunea P.C.d. R., nu era definit, poate tocmai pentru a-l face cât mai elastic, încât mai târziu, până şi unii membri ai guvernului constituit la 23 august avură toate şansele de a intra în această categorie.

Mai rămâne de observat că de-a valma cu *criminalii de război* au fost trecut proprietarii care nu-şi strângeau la timp recolta. În categoria de *sabotori* ai lucrărilor agricole, după cum a arătat-o practica ulterioară, s-a putut intra deosebit de uşor.

Punctul următor prevedea confiscarea tuturor proprietăţilor ce depăşeau 50 de hectare. Era doar preludiul, pentru că în 1950, li s-a luat foştilor proprietari şi ultima palmă de teren, nu li s-a dat nici atât pământ cât aveau la acea dată ţăranii săraci, pentru a se putea hrăni, li s-au naţionalizat casele din care au fost scoşi, iar cei mai mulţi au fost nevoiţi să emigreze la oraşe, de unde au fost arestaţi, li s-au înscenat procese pentru vini imaginare şi au luat drumul închisorilor pentru mulţi ani de atunci înainte.

În total, s-au expropriat 1.468.000 ha teren agricol. Nici pe departe tot pământul luat de la moşieri nu s-a repartizat ţăranilor.

Totuşi, acestei categorii sociale, regimul în căutare de sprijinitori, a făcut o demonstraţie de generozitate. Au fost împroprietărire circa 900.000 de familii, cu o suprafa ta de 1.100.000 ha. Diferenţa de 368.000 ha reprezintă *fondul de stat de 5*%, deci pământul naţionalizat252.

Surse diferite indică însă cifre diferite. Astfel, conform unei broşuri din 1945, se comunică cifra terenurilor expropriate, ca fiind egală cu 1.800.000 ha. Cum cifra împroprietăriţilor coincide, *fondul* trecut în proprietatea statului ar fi astfel de 700.000 ha253.

Deşi reforma din 1945 a întrunit din partea propriei propagande a partidului aprecieri exprimate la superlativ, cu grija permanentă de a minimaliza ultima reformă, cea efectuată după primul război mondial, căreia i s-au scos în evidenţă numai deficienţele, ea nu a rezolvat problema agrară decât din punctul de vedere al partidului, care şi-a văzut astfel atins obiectivul numărul unu din programul său, cu atâta operativitate.

Comparativ cu reforma agrară din 1925, ea a pus capăt existenţei marilor moşii, dar va crea în numai câţiva ani o formă de exploatare împotriva căreia omul nu va mai avea niciun fel de mijloace de apărare: exploatarea nemiloasă de către stat, devenit el mare latifundiar, a omului devenit din ţăran, proletar agricol.

	1925	1945
Suprafaţa totală expropriată, în ha	6.126.000	1.468.000
Numărul familiilor împroprietărire	6.126.000	1.468.000
Din proprietatea expropriată, intrau în proprietatea ţăranilor, în	3.404.082	1.100.000

ha.

Şi în cifre absolute, reforma agrară din 1945 este inferioară celei din 1925. Acest lucru o demonstrează şi tabelul de mai jos:

Metoda deja încetăţenită de a se demonstra *adeziunea maselor* prin manifestări exterioare şi declamatorii, aplicată deja în această perioadă, cunoaşte un nou val, cu prilejul reformei agrare. Telegramele şi scrisorile ţăranilor, publicate în presă, ca şi cuvântările unora din delegaţii la Congresul Frontului Plugarilor, convocat în luna iunie 1945, prin care se aduceau direct sau ocolit laude partidului comunist şi erau atacaţi *duşmanii poporului*, Maniu şi Brătianu, aveau deja o bază materială. Dar stilul lor declarativ, ca şi formulele utilizate, trădau în mod suspect un secret care va deveni cu timpul de notorietate publică: fabricarea lor în laboratoarele de propagandă ale partidului.

Un singur lucru nu spuneau nici staliniştii, nici oamenii înhămaţi la carul lor, acestor ţărani care se apucaseră cu nădejde să semene brazdă nouă, în acea ultimă primăvară de război şi întâia noapte de democraţie populară care începea: că şi ei, în curând – staţi puţin! – vor fi expropriaţi de pământ şi nu numai de cel pe care-l primiseră, dar şi de cel ce-l moşteniseră de la moşi strămoşi, ca ţărani liberi ce erau.

AL CINCILEA PARTID COMUNIST: P.C.R.

PARTIDUL CELOR SUB O MIE

Majorităţi uriaşe erau în chingile unei minorităţi ridicol de neînsemnate ca număr, valoare politică şi priză reală în mase.

Acesta era paradoxul lui 1945.

Partidul, proaspăt ieşit din clandestinitate, se afla el însuşi în chinurile facerii. Cu câteva zile mai înainte existau numai nişte conducători, unii ieşiţi din închisoare şi lagăre, fie prin evadare, fie în urma actului de la 23

august, alţii aşteptând la Moscova cu bagajele de drum pregătite, momentul când aveau să se mute la Bucureşti.

Situaţia reprezenta urmarea directă a convulsiilor prin care trecuse partidul, a cataclismelor, dizolvărilor, decapitărilor consecutive, urmate de fiecare dată de reanimări, impuse totdeauna de imperative conjuncturale.

Din 1924, anul *legii Mârzescu*, şi până la Conferinţa Naţională din 16 – 21 octombrie 1945 nu se poate vorbi despre partidul comunist ca despre un organism politic complet. Între aceste date, el reprezenta nişte conduceri consecutive sau simultane, fără un corp de membri. Conducerea reprezenta aproape întregul partid până la 23 august 1944.

După această dată începe lucrarea de organizare a rândurilor sale. Apele încă nu se despărţiseră de uscat. Lupta pentru putere încă nu-i alesese pe cei tari.

Aşa cum demonstrează şi presa legală dintre august 1944 şi toamna anului 1944 (până la Conferinţa Naţională), diversele nume de conducători apar fără să li se menţioneze funcţia în partid. (Cu o excepţie-două, când cel al lui Constantin Pârvulescu era însoţit şi de titlul de secretar general). În unele cazuri, se foloseşte chiar apelativul *domnul*. Nu se poate afirma că această absenţă totală a menţionării funcţiilor era un act deliberat, din motive tactice. Partidul Comunist Român nu exista ca atare nici măcar după 23 august, când nu numai că i se proclamase existenţa legală, ci participa şi la guvernarea ţării. Mai mult: şi la 6 martie 1945 el mai era încă un cap, poate două, în căutarea unui trup.

Acesta era poate cel mai mare paradox al momentului: guverna, dar nu exista!

Partidului comunist al acelui moment i se potriveau de minune versurile lui Eminescu, pe care le vom adapta: „Era pe când nu s-a zărit, / Azi îl vedem şi nu e!”

Totdeauna s-a apreciat că în România comuniştii

reprezentau „o *cantitate cu totul neglijabilă*”, că „*Partidul Comunist din România nu constituie o forţă politică vrednică de luat în seamă*” pentru că drumul lor „*nu poate duce nicicând la emanciparea proletariatului*” 254

Recunoaşterea inexistenţei unui corp de membri a venit în pofida secretului care înconjoară şi astăzi acest capitol, chiar din partea Anei Pauker. Într-o conferinţă publică, ea a comis indiscreţia de a mărturisi, că la ieşirea din ilegalitate, Partidul Comunist din România nu avea nici 1.000 de membri, recunoaştere consemnată operativ de oficiosul P.N.Ţ. *Dreptatea*[40].

Acţiunea de obţinere a unui corp era astfel logică şi normală.

Ieşirea din catacombe şi hrube la lumina zilei, cerea măcar de ochii lumii să se pună capăt existenţei de sectă (de unde vine şi termenul *sectar*, folosit în limbajul de partid), urzind la întuneric planuri de viitor pentru o ţară pe care nici în glumă – partidul nu glumeşte, tovarăşi! – nu s-a gândit să o întrebe dacă şi ea era de acord cu ele.

O dublă realitate îi presează pe şefii lui să utilizeze toate mijloacele care le stăteau la îndemână la acea oră, pentru a-şi încropi un efectiv: a) misiunea *istorică* ce le revenise, fără să fie pregătiţi pentru îndeplinirea ei. „*Ar fi ridicol că ei ar putea doborî la un moment dat stăpânirea burgheză în România*” 255, spunea Lothar Rădăceanu. Nevoia unei armate de membri era astfel acută, deşi în lipsa ei partidele şi organizaţiile de masă manevrate îi erau de mare folos, în pofida acestui handicap; b) faptul că

---

40 întrucât printre carnetele de însemnări care mi-au fost confiscate în ţară a nimerit şi cel în care aveam conspectată întreaga serie a acestui ziar, de la reapariţia lui după 23 August şi până la interzicerea lui definitivă, nu pot face o trimitere precisă la numărul respectiv, cu dată. Acest lucru rămâne valabil pentru orice altă referire la Dreptatea, întâlnită de aici înainte, precum şi la alte surse documentare, chiar şi pentru organe de presă ale P.C.R. menţionate, dar lipsite de cuvenita trimitere la bibliografie.

celelalte partide importante ale ţării: P.N.Ţ., P.S.D. şi P.N.L. creşteau vertiginos, atrăgând, în special primile două, masive contingente de oameni ai muncii.

Acest din urmă fenomen punea sub semnul incertitudinii nu numai tezele teoretice privind calitatea de *avangardă*, dar şi acţiunile lui practice. Nici măcar muncitorimea nu se înghesuia la porţile partidului comunist. Faptul că ajunsese să dispună în scurt timp de sindicate, speculând slăbiciunea social-democraţiei, care n-a ştiut să folosească această armă formidabilă, de a fi fost urmată de majoritatea zdrobitoare a muncitorilor, de intelectualii de vârf, de intelectualitatea mijlocie, cât şi de ţărani, era numai în ordinea machiavelismului lui politic.

Dar chiar şi printre simpatizanţii de altă dată, cei rămaşi lucizi şi cu coloana vertebrală verticală, şi ei ajunseseră să-l evite.

AL PATRULEA PARTID COMUNIST ŞI SFÂRŞITUL LUI DEMN

Imediat după actul de la 23 august, la 1 – 3 septembrie 1944, se dizolvă Partidul Socialist (*nuanţa Popovici*).

Acesta fusese de fapt, cel de-al patrulea partid comunist al României.

Constantin Popovici (1876 – 1940), după cum s-a menţionat, fusese unul din cei care purtaseră tratative de *afiliere* cu Kominternul şi principalul purtător de cuvânt al socialiştilor cu *rezerve*.

Atitudinea lui a fost nu *„net anticomunistă”*, la un moment dat, cum se putea citi în *Scânteia*, sub semnătura lui M. Gh. Bujor, ci net anti Kominternistă, ceea ce este cu totul altceva256.

Grupul *Popovici*, compus din cei mai radicali socialişti, se desprinsese în 1933 de P.S.D., constituindu-se într-un partid de sine stătător, cu program comunist, adus la cunoştinţa publică prin gazeta *Cuvântul*. Dar nu se va

numi comunist, ci „socialist”, ca un omagiu adus partidului anterior anului 1921. Curând va avea o publicaţie proprie, cu un titlu programatic: *Unificarea Socialistă*.

„După o analiză a situaţiei create de lovitura de la 23 august – se spunea în Comunicatul de dizolvare – *şi situaţiei internaţionale”*, adică a intrării trupelor sovietice în România, pe care se sfiau să o numească, au decis să-şi dizolve partidul. Spre diferenţă de colaboraţionişti şi de alţi *democraţi*, ei şi-au dat seama de la început de faptul că totul s-a sfârşit şi că mai devreme sau mai târziu, României urma să-i fie impus un regim dictatorial. Dacă existau mai puţini fatalişti, poate şi finalul luptei putea fi altul…

Autodizolvarea Partidului Socialist (Popovici) semăna mai curând cu o sinucidere printr-un harakiri politic.

Fondatorul lui nu se mai afla în viaţă, dar printre fruntaşi se aflau veterani, combatanţi socialişti, din perioada anterioară scindării. Chiar dacă unii dintre ei avuseseră momente de slăbiciune faţă de Komintern, ca M. Gh. Bujor, nu cedaseră totuşi ispitei de a se turci prin *afiliere*.

În agonia singurului partid comunist independent şi naţional, bătrânii socialişti, veteranii utopiilor, mai găsiră puterea ultimei sfidări aruncate Partidului Comunist din România: *Comunicatul* lor recomanda membrilor să se înscrie nu în rândurile lui, ci în… sindicatele de breaslă şi în Uniunea Patrioţilor257.

AVATARURILE CAPULUI ÎN CĂUTAREA UNUI TRUP

Abia după ce putu să obţină şi un guvern pentru dominarea ţării, deci abia după 6 martie 1945, partidul comunist începu să-şi câştige membri.

Erau destui aceia care stătuseră în expectativă pentru a se convinge de partea cui se va apleca cumpăna, cu alte cuvinte, oportunişti, pentru ca investiţia lor politică să le aducă maximum de profit. De arivişti şi fripturişti nu a dus lipsă nicio epocă istorică, cu atât mai mult cea în

care ne aflăm şi cu un partid care-l încuraja pe toate căile şi prin toate mijloacele. Iar când prin guvernul pe care-l patrona, ajunsese să facă din epurările din serviciile publice un mijloc de a crea locuri libere, funcţii şi posturi bine plătite pentru fruntaşii săi, rândurile lui începură să se completeze şi chiar în mod sensibil, cu tot felul de carierişti.

Vremea idealiştilor din pură convingere trecuse. A avut grijă să-i pună capăt partidul însuşi. Dacă totuşi să mai fi fost unii, erau prea puţini cei care intraseră în rândurile lui din convingeri altruiste, din credinţă pură, fără niciun calcul. Desigur, erau mulţi şi cei care regretau că nu intraseră în partid măcar cu doi-trei ani mai înainte – presupunând că puteau să găsească un fir care să-i ducă spre el – dar regretul lor era sincer numai în măsura în care sinceră era invidia faţă de idealiştii care luau de pe acum caimacul. Neliniştea lor nu era totuşi îndreptăţită, pentru că marea împărţeală se afla încă relativ departe.

Pentru ca micul partid comunist să devină un partid, se pun în mişcare toate pârghiile. Printre ele, un loc nu lipsit de importanţă se acordă elementului propagandistic.

Conducătorii se află cu toţii într-o campanie prelungită de *agitprop* sau *propagit*, (se importaseră nu numai termenii, ci şi sistemul de a-i combina), semănând însă mai mult a reclamă comercială. Cum şi graba şi concurenţa erau mari, primirile în partid nu se efectuau individual, aşa cum prevăd legile lui de la înfiinţare, ci pe bază de liste colective.

Iată-l de pildă pe Emil Bodnăraş, vorbind despre partidul comunist, secondat de un pişpirică, după amintirile unor martori oculari, bâlbâit şi agramat, care îngăima şi el un fel de cuvântare, cuprinzând toate lozincile şi fixaţiile de moment ale partidului, în calitate de secretar al organizaţiei sectorului 1 Galben al capitalei.[41]

41 Nicolae Ceauşescu, viitorul dictator.

Iat-o şi pe Ana Pauker, în plină ascensiune a stelei sale căzătoare, căreia ziarul central al partidului îi creează în această perioadă un fel de cult al personalităţii, vorbind la sala Savoy. Îl vom afla pe acelaşi secretar al sectorului 1 Galben, organizând tineretul care strigă lozincile zilei: *„Stalin şi poporul rus, libertate ne-au adus”* sau *„Moarte duşmanilor poporului*: *Maniu şi Brătianu*!”. Lozincile alternează cu cântece revoluţionare, unele pe melodii ruseşti: *„Porniţi înainte, tovarăşi, / Cu braţul de fier, oţelit, / Din închisoare, noi iarăşi / Gata de luptă am ieşit”*; altele, creaţii originale din închisoare, precum: *„Trece-trece-trece / Doftana asta rece / Doftana asta rece /Şi noi ne-om veseli*!”. Cântecul avea dreptate: a urmat veselia cea mare!

Scânteia descrie astfel momentul care a urmat discursului Anei Pauker:

„Tovarăşul Ceauşescu anunţă la sfârşit că a primit adeziunea a 14 muncitori de la «Cartea Românească», a 32 de salariaţi de la primăria municipiului, 21 de la cooperativa «Victoria» etc., *care vor să intre în partid. Din fundul sălii se aude*: *– 23 de la «Liga operelor Sociale*!», *173 de la «Eforia Spitalelor civile*>: >’258

Chiar şi acest scurt episod este edificator pentru criza de încredere prin care trecea partidul încă în primul său an de existenţă legală postbelică, înainte de a fi ajuns să organizeze asemenea constrângeri economice şi politice, să introducă discriminări, încât oamenii să ajungă să ceară singuri intrarea în rândurile lui, iar primirea lor să se facă individual.

Scena se repeta aproximativ după acelaşi tipic în toate adunările din acea perioadă, finalizate cu prezentarea de liste, cuprinzând zeci de nume de noi membri, coopta ţi la grămadă.

Tot în momentul respectiv, intervine şi un scurt episod legionar în istoria partidului comunist.

Teoretic, comunismul este incompatibil cu extrema

dreaptă. Că Stalin, în relaţiile sale cu Germania nazistă a dovedit contrariul şi că în probleme capitale ale politicii sale s-a aflat pe acelaşi teren cu Hitler – şi s-ar mai fi aflat multă vreme, dacă ultimul n-ar fi rupt cununia – deci că realitatea faptelor este uneori cu totul alta, nu pare să intimideze nicio teorie.

În teoria P.C.R., mişcarea legionară este privită ca un fenomen ultrareacţionar al societăţii burgheze. Prin reciprocitate, legionarismul a repudiat marxismul în genere şi comunismul în special. Se trec însă sub tăcere cu pudoare de către istoricii de la Bucureşti, unele episoade de flirt cu dreapta, cu păstrarea unei faţete de incompatibilitate structurală.

Era o vreme când comunismul românesc, admiţând colaborarea cu partidele extremei drepte, se făcea vinovat de nişte *stângisme*, specifice doar *copilăriei comunismului*.

În 1930, presa scria despre comunişti arestaţi, în posesia cărora se aflau două carnete de membru: unul emis de P.C. din România, iar altul de *Garda de Fier259*. Trebuie reţinut că faptul relatat se petrecea într-o perioadă de vârf a activităţii partidului, apreciată ca matură: peste un an apărea *Scânteia* ilegală şi puţin mai târziu se ţinea la Moscova Congresul al V-lea.

Asemenea simptome de copilărie întârziată nu mai erau admise în 1945. Toate actele politice erau nuanţate.

Presa naţional-ţărănistă a publicat de pildă un răspuns al lui Iuliu Maniu la o scrisoare care îi fusese adresată de Horaţiu Comaniciu, probabil unul din conducătorii şi purtătorii de cuvânt de la acea oră ai *mişcării*, răspuns în care se exprima înţelegere pentru decizia unor tineri legionari de a intra în rândurile P.N.Ţ. Presa partidului comunist a făcut din acest răspuns un cap de acuzare împotriva lui Iuliu Maniu, piesă preţioasă la dosarul său de *fascist*, depăşită prin valoare doar de strângerea mâinii lui Antonescu, din boxa acuzaţilor.

Desigur, dacă H. Comaniciu ar fi avut inspiraţia să se fi adresat Anei Pauker sau lui Teohari Georgescu, nu mai vorbim dacă ar fi procedat ca Gh. Tătărescu, mâncătorul de comunişti din perioada antebelică, cu totul alta ar fi fost situaţia!

Cu totul alta, pentru că în 1945, în listele care se întocmeau cu caznă şi pompiereşte pentru a se aduce aderenţi – indiferent de care, numai să fie! – în P.C. din România s-au înscris mulţi foşti combatanţi ai extremei drepte. Unii care au prins cele dintâi trenuri (înainte de 23 august sau imediat după această dată), stau astăzi pe funcţii onorabile ori au binemeritate pensii după ele.

De la o extremă la alta se trece cel mai uşor. Unii foşti legionari au intrat în partidul comunist dintr-un fler politic, pentru a se sustrage unor eventuale măsuri punitive şi de represiune pe care şi noul regim putea să le pornească din moment în moment împotriva lor, şi le-a şi pornit. Unii au răspuns pur şi simplu apelului pe care Ana Pauker – după mărturia ulterioară a lui Dej – l-ar fi adresat legionarilor de a adera la partidul comunist.

NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Anonimul relatării privind finanţarea partidului comunist şi posibil chiar a unor acţiuni sovietice, de către industriaşul N. Malaxa (v. pag. 100) este de asemenea autorul unei relatări, privind *Pactul grupării Horia Sima cu guvernul R.P.R.*, din care reproducem: *„În toamna 1944, au fost paraşutate de către germani în România, mai multe echipe de sabotaj şi terorism, formate din membri ai grupului Horia Sima. Cu conducerea acestor grupuri a fost paraşutat un comandament compus din: profesor Nicolae Pătraşcu, avocaţii Vică Negulescu şi Viorel Chioreanu, toţi oameni de mare încrederea ai lui Sima.*

Cei trei au fost paraşutaţi în regiunea Sibiu, de unde au venit la Bucureşti peste câteva luni.

Sosit în Bucureşti, Pătraşcu a fost găzduit la Nicolae

Albescu, alias Weismann, membru al grupului Sima, cu domiciliul în bd. Dacia. Prin intermediul acestuia (Albescu), Nicolae Pătraşcu a intrat în legătură cu Teoharie Georgescu, stabilind împreună bazele unui „Pact de neagresiune", în realitate de colaborare.

Acest pact cuprindea următoarele obligaţii:

Din partea grupului Horia Sima:

1) Abţinerea de la orice acte de sabotaj împotriva Sovietelor şi a guvernului; 2) Predarea integrală a armamentului, muniţiunilor şi aparatelor de radio aduse din Germania. 3) Intrarea în legalitate a celor ce trăiau cu acte false date de germani sau procurate din ţară, prezentându-se la Poliţie pentru facerea formelor legale. 4) Să nu dea niciun fel de concurs partidelor istorice, nici în campania electorală, nici prin înscrierea în acele partide.

Din partea guvernului (Teoharie Georgescu):

1) Încetarea urmăririi şi iertarea de judecată a celor veniţi cu paraşuta sau clandestin din Germania, precum şi a celor urmăriţi în ţară. 2) Eliberarea din închisori a celor prinşi din echipele de sabotaj, precum şi a celor condamnaţi sub regimul Antonescu, precum şi a celor arestaţi în lagăre sau închisori după 23 august 1944 – membri ai grupului Sima. 3) Promisiunea de a li se permite să se organizeze ca partid democratic sub denumirea de: Partidul social-creştin sau democrat-creştin, preşedinte urmând a fi prof. P.P. Panaitescu sau avocatul Ion-Victor Vojen. În scopul pregătirii atmosferei li s-au pus la dispoziţie fondurile necesare pentru scoaterea unei reviste intitulată: Noua Vestire – organ al Comitetului de regrupare legionar. *Această revistă a apărut câteva luni şi se difuza şi în lagăre şi închisori cu ştiinţa guvernului. Printre cei ce semnau articole erau: Alexandru Constant – (politica externă) şi Andor – (probleme muncitoreşti).*

Atât prin două discursuri politice rostite de Gheorghiu-Dej şi unul de Ana Pauker s-a pomenit despre

încadrarea legionarilor în viaţa publică, fiecare la locul său, cât şi la conferinţele organelor de siguranţă, precum şi prin circulare s-a comunicat organelor în subordine ca problema legionara este o chestiune închisa pentru organele de stat.

În lunile ianuarie-martie 1948 s-au întocmit în deplin secret tabele de foştii legionari pe categorii şi numai în mai 1948 pactul a fost denunţat brusc de guvern, dând un ordin circular secret nr. 5 / mai 1948 pentru urmărirea şi arestarea legionarilor.

Primele victime au căzut – ca de obicei sub regimul sovietic – tocmai cei ce făcuseră pactul: Pătraşcu, Vică Negulescu, Chioreanu, cei mai apropiaţi colaboratori ai lor fiind arestaţi în noaptea de 15 mai 1948, de aceleaşi organe ale Siguranţei cu care până atunci colaboraseră şi au fost implicaţi într-un proces de spionaj şi rezistenţă împotriva regimului, când în realitate nu făcuseră nimic.

În prezent sunt foarte mulţi foşti membri ai grupării Sima, care au posturi importante în regimul de democraţie populară din R.P.R., colaborând în bună înţelegere". (ARHIVĂ POLITICĂ DE EXIL, vol I, Colecţia Victor Frunză).

Indiferent de calea aleasă, represiunilor masive care au urmat după 1948, n-au scăpat nici *strecuraţii* în partid, deşi soarta lor se pare că a fost mai blândă. Cei care şi-au declinat de la început trecutul, *minţirea partidului, lipsa de sinceritate* devenind o circumstanţă agravantă, au scăpat totuşi cu bine şi din această încercare.

În dosarul lui Maniu se adăugase o piesă, în cel al Anei Pauker, două deodată.

Se făcea abstracţie de faptul că însăşi Conferinţa Naţională din toamna anului 1945 criticase în mod voalat viteza de melc în aducerea de noi membri, în contradicţie cu *„creşterea influenţei partidului*", adică a sarcinilor pe care le avea de îndeplinit şi care din lipsa de efectiv uman

nu avea nici forţa necesară. Rezoluţia Conferinţei vorbea de *„toţi acei muncitori, ţărani şi intelectuali care cereau să fie încadraţi în partid „*260, şi care trebuia înţeleasă invers, în sensul că partidul îşi dorea cât mai mulţi oameni ai muncii, care însă nu se grăbeau să vină şi tocmai de aceea cererile lor trebuiau *organizate*, chiar şi pe listele colective.

Este aproape imposibil că atât aducerea de membri cu toptanul – în limbajul consacrat, aceasta se numeşte *deschiderea porţilor partidului* – şi în subsidiar, tolerarea intrării legionarilor, să se fi făcut fără aprobarea prealabilă a Moscovei, când se ştie că şi cel mai mărunt pas şi nu de importanţa acestuia, nu putea fi întreprins în acea perioadă fără încuviinţarea sau *linia* venită de *sus*. Iar *sus* se afla Stalin sau personificarea acestui Buddha al comunismului mondial de către oameni cu funcţii operative, care în faţa necesităţilor politice de moment ştiau să-şi întoarcă pe dos haina şi să renunţe la principii.

Poţi să ştii ce a gândit *tătucui* de la Kremlin când a admis sau chiar o fi dispus aceasta? Poate o fi gândit, mai ştii, că nu strica puţină sămânţă antisemită în biserica marxistă, unde majoritatea conducerii şi posturile importante erau ocupate de minoritari etnici, care cum se instalau într-o stranã principală, trăgeau după ei tot coreligionari. De ce şotii mai era în stare *tovarăşul* Stalin! Sau *tovarăşul* Vîşinski, nu mai contează! Pe ei nu-i putea acuza nimeni că simpatizează cu legionarii, cum îl acuzau şefii comunişti români pe Iuliu Maniu. Cum omul de încredere al Kremlinului care să ducă la îndeplinire linia trasată s-a întâmplat să fie de origine evreiască, totul părea o deriziune.

Când partidul şi-a făcut suma şi s-a simţit stăpân pe situaţie, se putu reveni la principiile puse la congelat, iar pentru explicaţie şi spălarea obrazului, cum Ana Pauker avea deja pe lista de plată atâtea rubrici cu totul

verosimile, mai putea fi adăugată şi una fictivă. O evreică fu aşadar acuzată de înţelegere de mamă acordată extremei drepte antisemite din ţara noastră! Aşa că totul este posibil în această lume, tovarăşi!

Desigur, nu s-a întâmplat nicio catastrofă şi partidul n-a fost abătut de la linia sa. Dar sămânţa aruncată o dată a încolţit şi a dat vlăstare tinere şi viguroase peste decenii[42].

Partidul se ferea ca de foc să deconspire secretul ştiut de toată lumea: că printre rândurile sale bătea vântul. Rapoartele datând de atunci consemnau totdeauna procente şi nu cifre absolute, ca de exemplu, cel prezentat de Miron Constantinescu la deschiderea primei Conferinţe libere a regiunii Bucureşti a P.C.d. R., privind creşterea efectivului.

Istoriografia oficială nu menţionează nicăieri numărul de membri ai partidului în momentul ieşirii sale din ilegalitate, la data de 23 august 1944. Se ştie însă că el avea sub o mie de membri, în timp ce surse bazate pe mărturiile unor ilegalişti, dau cifra de 500.

Fără să se dea aşadar o cifră absolută, din când în

---

42 NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Colaborarea comunisto-legionară s-a petrecut după aceea, nu fără oarecari reuşite ale regimului, în spionarea exilului sau în manipularea acestuia prin unele "organe” de presă, editate de legionari sau alţi refugiaţi de extremă dreaptă, în timp ce pe alţii, în ţară, îi ţinea în închisori şi în lagăre. Refugiat la Paris, Eftimie Gherman relatează un caz de repatriere, petrecut în sânul Comitetului Naţional: "Este vorba de di. Obreja, fost profesor, pe vremuri mare legionar. În exii, de ani de ziie îndeplineşte funcţia de secretar şi contabil ia "Caroman" (organizaţie de ajutorare a refugiaţilor, patronată de Comitetul Naţional. N.n.), deci cei mai în curent cu tot ce s-a petrecut în administraţia acestei instituţii (evidenţa refugiaţilor, manipularea de fonduri etc.). Toate aceste informaţiuni vor ajunge mâine în mâna reperiştiior (Termen derivat din abrevierea R.P.R. N.n.). Pare să fie şi aiţi candidaţi ia repatriere, toţi proveniţi din grupul iui Vişoianu ”. (Eftimie Gherman, Srisoare către Pamfii Seicaru, Arhivă Politică de Exil, Vasile C. Dumitrescu, Colecţia Victor Frunză).

când mai răzbat unele recunoaşteri, voalate desigur, ale adevărului istoric, privind ieşirea partidului comunist la lumina zilei cu un efectiv care putea să încapă în totalitatea lui într-un cinematograf, precum aceasta, sub forma unei întrebări retorice, venind din partea secretarului general:

„Unii îşi pun întrebarea cum a putut Partidul Comunist Român, care a ieşit din ilegalitate cu un număr relativ mic de membri (subl. ns.)*, să conducă lupte de o asemenea amploare*? *Cei care îşi pun o asemenea întrebare dovedesc că nu cunosc istoria Partidului Comunist Român, că nu-i cunosc pe comuniştii români* „261.

Răspunsul este de natură să închidă definitiv problema. Aceasta, pentru că: *„Partidul Comunist Român* […] *s-a călăuzit după atotbiruitoarea concepţie marxist-leninistă*" – stalinistă, am adăuga noi262.

Nu s-a publicat, de asemenea, nicăieri, cifra compoziţiei numerice a partidului între 23 august 1944 şi 6 martie 1945. Cu bunăvoinţă se poate spune că efectivul său crescuse la 5.000 – 6.000 de membri.

În sfârşit, primele menţiuni concrete, privind numărul membrilor partidului, se referă la perioada ulterioară preluării guvernamentale, deci după 6 martie 1945 şi numai după masiva campanie de înscrieri de aderenţi pe bază de liste colective. Mai probabil este că întâia cifră dată de partid publicităţii, privind efectivul său, corespunde datei Conferinţei Naţionale, respectiv octombrie 1945, când în sfârşit, se poate spune că P.C.R. avea un contingent de membri.

Dar şi pentru acest moment, chestiunea pare atât de delicată, încât dacă nu se poate trece până la nesfârşit peste evidenţe, nu se renunţă nici când este vorba de un lucru atât de concret, în care matrapazlâcul este depistabil cu cea mai mare uşurinţă, la diverse „înfrumuseţări". Acest

lucru nu se petrece în lucrări diferite ale unor istorici diferiţi, ci la unul şi acelaşi purtător de cuvânt al partidului, care este secretarul său general. Cu prilejul diferitelor cuvântări, şeful de partid şi de stat a prezentat de fiecare dată altă situaţie, încât puse faţă în faţă, cifrele menţionate au mai mult darul de a încurca lucrurile şi de a uimi prin neruşinare, decât a aduce o oarecare lumină. Astfel aflăm că: „[…] *la numai câteva luni după ieşirea din ilegalitate, în rândurile lui* (ale partidului, n.n.) *se aflau peste 100.000 de membri"* 263 Vorbitorul n-a specificat ce înseamnă pentru el *câteva luni*. Între 23 august 1944 şi oct. 1945, trecuseră mai mult de *câteva luni*. Or, ne-o spune tot el, uitând ce afirmase cu altă ocazie, în cadrul aceluiaşi volum: „[…] *În martie 1945 partidul număra 35 800 de membri*" 264 În sfârşit, în pofida celor afirmate cu două prilejuri anterioare, secretarul general prezintă într-o nouă cuvântare o a treia variantă, la fel de deosebită de celelalte, precum primele două între ele: „[…] *În 1945, partidul nostru avea circa 20.000 – 25.000 de membri şi alţi activişti* (subl. ns.), *e adevărat, activişti clătiţi în lupta revoluţionară, unii din ei cu ani grei de închisoare*" 265

Putem trage din această ultimă mărturie câteva concluzii interesante: a) Nu se precizează momentul anului 1945 la care se face referire. Or, spre sfârşitul anului, mai ales după Conferinţa Naţională, situaţia era schimbată faţă de primele trei luni, când probabil că efectivul partidului reprezintă încă o cifră nepublicabilă, cu toate că înscrierile se făceau pe bază de liste. b) Secretarul general face o deosebire între calitatea de membru şi aceea de *activist*, care se aplică acelor membri salariaţi ai partidului, *funcţionari* ai lui, devenită astfel profesie. Deci un membru poate să nu fie activist, dar un activist nu poate să nu fie membru. Pentru prima dată, din nevoia de a avea o cifră cât mai umflată, secretarul general se îndepărtează de la propriile legi şi numeşte *activişti* persoane care din diferite

motive desfăşurau activităţi în favoarea partidului comunist, fără să fi fost membri, asimilându-le în mod automat cu aceştia. Cum din context reiese că majoritatea făcuseră *„ani grei de închisoare”*, să nu fie oare vorba de elita *gărzilor*, ciomăgarii din brigăzile de şoc[43], cu ajutorul cărora se cuceriseră prefecturile, primăriile şi jandarmeriile, se *împărţise* pământ ţăranilor şi fuseseră daţi afară adevăraţii reprezentanţi ai muncitorimii din comitetele de fabrică, pentru a fi instalaţi în locul lor oamenii partidului? Mărturia gureşului secretar general nu lasă urmă de îndoială că despre aceasta este vorba. Dacă scădem numărul combatanţilor cu bâta, care nu erau membri efectivi ai partidului, ce mai rămâne atunci din el?

Dar indiferent dacă avea la acea oră zece sau patruzeci de mii de membri, raportat la populaţia de 18 milioane de locuitori ai ţării, ca aspirant la dominarea ei, P.C.R. era chiar şi în 1945 ridicol de neînsemnat. Încât spusele despre *atotbiruitoarea concepţie marxist-leninistă* poate să fie o frumoasă poveste pentru cercurile de învăţământ politic ale *Şoimilor patriei*, dar nu şi o dovadă de probitate.

Conştiinţe lucide, precum C. Titel-Petrescu, se adresau fără echivoc ambiţioşilor conducători ai partidului comunist şi pe care din motive de alianţă nu-i numea, spunându-le că nu le acceptă *„limbajul violent, aparent revoluţionar, care sperie inutil straturile sociale dezorientate”*, şi nici obiectivul activismului lor, bazat pe convingerea după care *„salvarea României constă în domnia unei categorii de cetăţeni asupra altora”*, într-o formulă „de *clasă*”, *„exclusivistă şi îngustă”* 266.

Desigur, C. Titel-Petrescu s-a autocenzurat, fără să spună că acea categorie *de cetăţeni* care urmărea dominaţia, reprezenta o minoritate insignifiantă ca număr,

---

43 Infractorii de drept comun, cum fusese el însuşi la începutul activităţii sale.

faţă de populaţia ţării.

Conducătorii acestui partid nu aveau însă în drumul lor spre putere niciun fel de complexe, nici cel puţin cel real al faptului că le lipsea un efectiv de partid propriu-zis.

Când se vorbea din tabăra acestui partid mititel despre forţa lui, se proceda simplu, prin anexarea majorităţii altora şi a majoritarilor, în general. Ca în acest model folosit în premieră de dr. P. Groza: *„Partidul comunist şi Partidul Social-Democrat au jumătate de milion de luptători*!

Aceasta, pentru ca nu cumva să se creadă că paradoxul anului 1945 era faptul că majorităţi uriaşe se aflau în chingile unei minorităţi ridicol de neînsemnate ca număr, valoare politică şi priză reală în mase.

UN CONDUCĂTOR PENTRU DOUĂZECI DE ANI

O luptă surdă se ducea însă în interiorul partidului. Opintelile şi icniturile nu ajungeau la urechile indiscreţilor. Era continuarea pe o arenă nouă şi în împrejurări istorice radical modificate a vechilor rivalităţi între cele două ramuri ale partidului. Violenţa lor a fost recunoscută de către secretarul general al partidului, în a cărui logoree diareică mai scapă din când în când câte un grăunte de adevăr. Astfel, luptele *fracţioniste* numite aşa pentru a nu se recunoaşte că erau nişte încleştări pentru putere, au continuat *„[…] şi în anii de după reintrarea partidului în legalitate şi chiar după cucerirea puterii […]”* r68, adică şi după 1944, şi după 1948, ceea ce înseamnă că n-au încetat să se manifeste nicio clipă.

Miza luptei în acest moment era locul numărul unu în ierarhia partidului.

Liderii celor trei ramificaţii, mai bine spus ai celor două şi jumătate, participaseră la un moment dat cu toţii la concursul al cărui jude suprem fusese Stalin. *Geniul omenirii muncitoare* nu putuse să nu observe că veteranii socialişti din partid, puţini câţi mai rămăseseră – şi asta

pentru că stătuseră cuminţi acasă – în pofida ornamentelor oratorice la zi, din ce în ce mai dosite, păstraseră sentimente amestecate prosovietice şi antineoţariste. Participarea lor la guvern fusese fortuită.

Ce ironie a sorţii! Tocmai ei, prin Lucreţiu Pătrăşcanu, au avut de jucat unul din rolurile cele mai importante în întoarcerea armelor, la 23 august. Ei mai trebuiau ţinuţi şi nu deţinuţi, în măsura în care prin acel partid demult apus, se legitimau celelalte două.

Fondatorii-veterani în plinătatea forţelor creatoare, singurii cu experienţa unei activităţi publice locale, aveau şi calitatea de a fi fost printre intelectualii, dacă nu valoroşi, oricum capabili de o înţelegere superioară, lepădată de dogme, a realităţii. Cei mai mulţi împărtăşiseră nişte idealuri pure. Reduşi la tăcere sau trataţi în cazul cel mai bun cu complezenţă, poate că se aflau acum printre primii, care în vacarmul agitatoric al manifestanţilor, în forul lor interior erau cuprinşi de mustrări de conştiinţă, realizând prăpastia dintre idealuri şi realitate.

Ei purtau acest stigmat al tinereţii lor şi chiar dintre cei care acceptaseră fără rezerve stalinismul (asemenea lui P. Constantinescu-Iaşi, acum ministru al propagandei în guvernul Groza) erau pe neobservate împinşi spre tuşă, chiar în condiţiile crizei de cadre de partid. Nu de şefi comunişti se ducea lipsă, ci de membri de rând.

Celor mai mulţi comunişti de la 1921 li s-au oferit mai târziu diverse sinecuri, funcţii onorifice aflate pe câte o „linie moartă”, cu obligaţia tacită şi subînţeleasă de a nu deranja. Iar ei nu deranjară de la început.

Cei mai mulţi veterani comunişti, proveniţi din Partidul Socialist din România oscilau între compromisuri şi abdicare, între democraţia ai cărei copii fuseseră şi noile rezerve la pretenţiile năbădăioşilor, intraţi în scenă parcă din cuşcă.

Cum partidul de la 1921 încetase demult să mai existe, cei mai mulţi membri fondatori ai acestuia nu au trecut în mod automat la cel reorganizat în interior în anii treizeci, ci pur şi simplu s-au împrăştiat ca potârnichile, unii chiar pe la alte partide. De pildă, am menţionat deja cazul lui N.D. Cocea, cunoscutul gazetar, care în aceşti dintâi ani de dictatură deghizată în democraţie pluralistă, editează de sine stătător gazeta de factură comunistă *Victoria*, dictatura lui Carol al II-lea îl prinde la partidul liberal. Nu avem ştiri despre apartenenţa politică a altor intelectuali comunişti: Emil Isac, Barbu Lăzăreanu, pictorul Octav Băncilă, Leon Ghelerter, Gr. Niculescu-Mizil şi alţii, în plină putere creatoare la această oră. Este adevărat că *„tov. Macavei Mişa”* este adus să vorbească la o întrunire a F.N.D., că *prinţul roşu*, Scarlat Calimachi, participă la înfiinţarea Sindicatului ziariştilor şi că Gh. Cristescu vorbeşte în calitate de *„referent al Sindicatelor unite”*, în care se înscrisese, conformându-se recomandării făcute la dizolvarea Partidului Socialist (Popovici), ceea ce dovedeşte că nici formal nu se amesteca cu comuniştii moscoviţi269.

Dar despre fondatorii de la 1921, în genere, nu se mai aude nimic.

Cel mai proeminent reprezentant al acestor comunişti „socialişti” era desigur Lucreţiu Pătrăşcanu, socotit chiar şi de către inamici nu numai drept cea mai importantă personalitate a partidului de la această oră, ci şi singurul cu care se putea avea un dialog civilizat.

Este foarte probabil ca misiunea sa la Moscova, în septembrie 1944, în componenţa delegaţiei care a semnat Convenţia de armistiţiu, să fi fost nu numai *de stat*, ci şi *de partid* şi prilejul să fi fost folosit pentru a fi testat ca posibil conducător titular al partidului, în momentul când Kremlinul urmărea să numească unul. Biografia îi dădea acest drept: avea un trecut care îi punea în lumină

fermitatea caracterului, era un om de principii, refuza concesiile.

Desigur, la Kremlin s-au cântărit toate aspectele pro şi contra, pentru ca Pătrăşcanu să preia conducerea partidului. Dar în viziunea stalinistă, el nu reprezenta nici pe departe imaginea conducătorului standard. El nu era un produs al Kominternului, ca de pildă Ana Pauker. Mai avea apoi şi „defectul" capital de a fi fost un intelectual şi încă din ţâţă-n fiu, contrazicând noile dogme de după Lenin.

Toate aceste argumente *contra* au prevalat asupra argumentelor *pro*. De altfel, linia adoptată s-a putut citi imediat printre rânduri în presa partidului: în timp ce merite imaginare ale celorlalţi lideri erau umflate peste măsură, meritele reale ale lui Pătrăşcanu erau ostentativ minimalizate, fiind trecut pe cât era posibil pe un plan secundar, din ce în ce mai evident.

Şi candidatura Anei Pauker a fost desigur cântărită cu multă grijă. Atuurile ei păreau să fie chiar mai numeroase şi atârnau în balanţă destul de greu.

Ana Pauker sau simplu, *Ana*, sau *tovarăşa Ana*, reprezenta o a doua generaţie de comunişti intraţi în partid sub steaua roşie a Kominternului. Pentru cei mai mulţi fusese o zodie blestemată, dar deocamdată toţi tineri, în conflict cu generaţia de *bătrâni* socialişti, se aflau în ascensiune. *Anica* Pauker – aşa apare pentru prima dată în presa de partid, în 1922, fiind probabil deja căsătorită, după numele ei de „domnişoară", Rabinsohn, nefiind cunoscută – era tovarăşa de generaţie cu toţi Kominterniştii căzuţi sub glonţul lui Stalin: D. Fabian, E. Köblös, D. Grofu, Ecaterina Arbore, Marin Timotei, Al. Dobrogeanu-Gherea, Boris Stefanov şi desigur, Marcel Pauker, soţul ei. Personal, ea avusese noroc: în anii represiunii staliniste se afla în ţară. Dar ca şi ceilalţi comunişti din anii ilegalităţii, nici ea nu avea ţară. Chiar şi în cuvântările postbelice, purtând din considerente de

strategie şi tactică glazură tricoloră, se putea constata că slujea nu unei idei internaţionaliste, ci cu totul unei alte patrii. Este şi de mirat că după atâtea servicii aduse, răsplata ce i-a fost rezervată în ordinea legilor partidului pe care l-a slujit, a fost tocmai blasfemia. Dar să nu anticipăm…

A făcut parte din dirigiuitorii Kominternului şi în această calitate a fost o perioadă de timp în conducerea Partidului Comunist Francez, când a avut şi o legătură cu unul din liderii acestui partid, Clemen Fried, tatăl primei sale fiice. Probabil că în perioada războiului s-a decis orientarea activităţii ei nu spre Franţa, ci spre România, unde Stalin avea interese imediate şi nemijlocite. Pentru început, i s-a încredinţat formarea diviziei de „voluntari” *Tudor Vladimirescu*.

O adevărată campanie de evidenţiere a meritelor ei se desfăşura în presa partidului, dominată de oamenii din grupul „exterior”, degajându-se evident impresia că detaşarea Anei Pauker de lotul liderilor, ca *numărul unu*, este iminentă.

Anturajul ei, cu oameni veniţi din emigraţie sau cooptaţi ulterior, era omogen atât ca formaţie stalinistă, cât şi ca apartenenţă, cu unele excepţii desigur, la grupul etnic evreu. Faptul nu ar avea importanţă şi nu l-am consemna dacă nu am fi obligaţi să o facem, întrucât tocmai acest din urmă lucru l-a obligat pe Stalin să nu o desemneze pe *Ana* drept conducătoarea supremă a P.C.R., cu toate că meritele pe care le câştigase în faţa lui, o indica aproape cu certitudine[44].

---

44 NOTĂ LA EDIŢIA A IlI-a, 1999. ”După război, interesele Moscovei, din consideraţiuni de tactică, cereau ca principalii conducători ai partidului comunist trebuiau să fie muncitori şi de origine etnică români, astfel încât Gheorghiu-Dej si toţi ciracii lui au ajuns fruntaşii treburilor statului comunist român, în slujba Moscovei şi cu sprijinul indirect al unora dintre guvernanţii din trecut ai ţării româneşti”, sesisa Eftimie Gherman aceeaşi ”linie”, confirmare din sursă

Analiza presei din această perioadă oferă o idee destul de clară asupra concurenţei electorale între Dej şi Ana Pauker. La un moment dat, şansele ei păreau aproape sigure. În lozinci, poezii, numele ei era trecut în faţă, înaintea celui al lui Dej. Se ştie că în partid „codul manierelor elegante" nu funcţionează, iar ordinea enumerării exprimă cu exactitate gradul ierarhic. *Scânteia* din diferite perioade reproduce fluctuaţia în acest domeniu. Momentul la care ne referim este de asemenea ilustrat, ca în această relatare a manifestării legate de aniversarea Revoluţiei din octombrie: „*Ana Pauker, Gheorghiu-Dej, Vasile Luca. Nume scumpe de luptători antifascişti*! (A se observa escamotarea calităţii de comunişti, dovadă a „popularităţii" acestora. N.ni. *Ana Pauker, Gheorghiu-Dej, Vasile Luca apar pe balcon şi pot vedea încă o dată că suferinţa lor de o viaţă întreagă n-a fost zadarnică* (te cred şi eu! n.n.), *poporul cunoaşte lupta şi suferinţele lor. Dovadă*: *dragostea cu care sutele de mii de muncitori îi înconjoară astăzi*: *Ana Pauker, Gheorghiu-Dej, Vasile Luca* […]" 270

Repetarea enumerării cu Ana Pauker în frunte este ostentativă în această perioadă, aşezarea numelui lui Dej la coadă nefiind o concesie, nici de dragul rimelor, ca în acest fragment, dintr-o versificaţie de Dumitru Corbea: *„Crescuţi în vârtej / De lupte / Ana, Luca şi Gheorghiu-Dej / Şi cu ei mii şi mii / Milioane / Din uzine, din câmpii /* S-*au ridicat / Unul ca unul mai înflăcărat / Pentru popor / Pentru ţara lor / Vrerea mulţimilor, / Sufletul ei / Stă neclintit /*

---

independentă a concluziilor analizei noastre, datând din anii şaptezeci. Este însă de mirare, că la mai mulţi ani după moartea lui Stalin, liderul social-democrat în exil mai punea opţiunea etnică pe seama "consideraţiunilor de tactică" ale dictatorului de la Kremlin şi nu pe aceea mai simplă, pe antisemitismul său, despre care relatează şi propria fiică a dictatorului, Svetlana Alilueva. (Eftimie Gherman, Scrisori către Pamfil Seicaru, Arhivă Politică de Exil, Vasile C. Dumitrescu, Colecţia Victor Frunză).

Lângă toţi trei […]” 271.

Acestei perioade şi aceleiaşi concepţii ierarhice aparţine şi lozinca: *„Ana-Luca-Teo-Dej/ Bagă spaima în burgheji*!”

Ana necorespunzând, trebui să fie luată în considerare cea de a treia candidatură.

Gheorghiu-Dej veni deci de urgenţă la Moscova. Pretextul a fost cât se poate de bine ales: ca ministru al Comunicaţiilor în guvernul Rădescu, el s-a dus a „cere” sprijin în vederea restabilirii comunicaţiilor şi *„pentru conversaţii, „cu privire la anumite probleme de economie naţională şi de transport ale României „*272

Comparativ cu concurenţii săi, în faţa lui Stalin, Dej avea numai calităţi: era simplu, fără a fi primitiv. Avea un evident farmec personal şi o voinţă de fier. Nu era cultivat, dar inteligenţa sa naturală nu numai că nu făcea penibile momentele apariţiilor sale publice, ci le dădea şi greutate. Era docil, dar nu şi slugarnic. Era dintr-o bucată, dar nu şi grosolan. Era dur şi necruţător, nu se dădea înapoi să taie în carne vie, ceea ce a şi făcut, pentru că aşa credea el că slujeşte cel mai bine partidul şi nu că ar fi fost un despot sângeros.

Pe lângă aceste trăsături subiective, Dej îndeplinea şi condiţiile obiective: era la fel de fidel stalinismului ca Ana Pauker şi autohton ca Lucreţiu Pătrăşcanu.

La întoarcerea în ţară, Gheorghiu-Dej se bucură de o primire triumfală din partea tovarăşilor săi. Era dovada că se întorcea uns ca şef de partid.

Activiştii din grupul „interior” îi veniră în întâmpinare încă din gara Ploieşti: Bodnăraş, Rangheţ, P. Constantinescu-Iaşi, Al. Sencovici (trimis să lucreze în Sindicatele unite, alături de social-democraţi), Ion Gheorghe Maurer, secretar general de minister, mâna dreaptă a lui Dej.

Abia în Gara de nord din Bucureşti, a fost întâmpinat

de liderii rivali: Ana Pauker, Vasile Luca şi ceilalţi, care zâmbind-rânjind, jucau teatrul monolitismului.

Întâmpinarea s-a făcut, inaugurându-se şi la noi modul oriental de „sudură” a legăturii conducătorilor cu masele: prin aducerea de *oameni ai muncii* cu pancarte şi lozinci, dar deocamdată fără portrete273.

În ianuarie 1945, P.C.d. R. avea, în sfârşit, un conducător nominalizat. Numirea sa va deveni fapt pe 22 octombrie, la Conferinţa Naţională, când va fi *ales*. Partidul şi ţara primeau astfel un conducător pe viaţă, pentru două decenii.

Dej se întorsese de la Moscova cu sceptrul de şef al partidului şi căftănit ca pe vremuri domnii de către sultan, în calitate de guvernator al ţării. Din modestie şi dintr-un probabil ascuns sentiment de culpă, nu va apărea niciodată în faţa lumii altfel decât era în realitate: un om prudent, testând bine terenul pe care călca, înainte de a face pasul următor.

Abia urmaşul său va apărea în fotografii, ţinându-se bine de sceptrul căpătat atunci, fără teama de a se face ridicol, crezând că istoria are o nesfârşită criză de amnezie şi că nu-şi va mai aminti cui i-l datorează.

În primele zile ale lunii septembrie 1945, deci cu o lună înainte de alegerea sa ca şef al partidului, Dej a mai făcut o călătorie la Moscova, de data aceasta nu de sine stătător, ci ca membru al unei delegaţii guvernamentale, condusă de dr. P. Groza şi care avea drept obiectiv discutarea aplicării Convenţiei de armistiţiu.

Din delegaţie mai făceau parte Gh. Tătărescu, vicepreşedinte de Consiliu, Şt. Voitec, Mihai Ghelmegeanu, preşedintele părţii române pentru aplicarea Convenţiei de armistiţiu. Normal ar fi fost ca Lucreţiu Pătrăşcanu, care participase la convorbirile de încheiere a acordului şi la semnarea lui, să fi făcut de asemenea parte din delegaţie, dacă nu chiar să o conducă. Absenţa lui şi prezenţa lui Dej

în locul său, consacra încă o dată victoria acestuia din urmă şi chiar mai important, începutul sfârşitului celuilalt.

Delegaţia a fost primită în plenul ei de Stalin, asistat de *specialiştii* în problemele ţării noastre: Molotov, Vîşinski şi Kaftaradze, ambasadorul Moscovei la Bucureşti274.

După o activitate atât de intensă, se putu convoca în octombrie 1945 Conferinţa Naţională a partidului.

Conferinţa a fost similară unui congres de reconstituire.

Istoriografia oficială escamotează scopul ei principal, oferindu-se consumului public varianta, după care *„s-au trasat căile"* reconstrucţiei economice şi în special ale industrializării şi electrificării ţării.

Desigur, nişte cuvântări trebuiau ţinute şi în ele trebuiau abordate probleme. Dar această poveste pentru consumul public ascunde tocmai scopul principal: organizarea propriu-zisă a partidului. Nu întâmplător, chiar în prima sa şedinţă se aleg comitetul central şi secretarul general al comitetului central în persoana lui Gheorghiu-Dej, fapt care răstoarnă canoanele conferinţelor şi congreselor, când alegerea organelor conducătoare are loc la sfârşit.

Abia de la această dată, din octombrie 1945, se poate afirma că în România există din nou, după foarte mulţi ani, un partid comunist organizat. Şi nu doar un cap în căutarea unui trup.

Două curente comuniste care s-au dezvoltat separat, două grupări distincte se adunară de pe drumuri, sub un acoperiş unic, sub aceeaşi manta stalinistă, într-o cochilie gata osificată.

De ani de zile exista numai *de jure*. De acum înainte, exista şi *de facto*. Era un partid care avea de puţină vreme nu numai conducători, obiective trasate, ci şi membri.

Conferinţa Naţională este importantă nu prin rezoluţiile ei, ci prin consfinţirea formării partidului

comunist de astăzi, cel în mâinile căruia Kremlinul a încredinţat ţara, pentru ceea ce se numeşte prin termenul nedefinit de viitor.

Exista acum şi o conducere anunţată public. Numeric, comitetul central corespundea proporţiilor modeste ale partidului: era compus din 27 de membri plini şi 8 supleanţi.

Biroul politic era format din şapte persoane, cu Gheorghiu-Dej pe primul loc, iar Ana Pauker pe al doilea.

Se putea constata o aproximativă paritate în comitetul central, între „exteriori" şi „interiori", cu un uşor avantaj al celor dintâi. În biroul politic ei dispuneau însă de o superioritate netă (patru contra trei). În secretariat, situaţia lui Dej era însă de-a dreptul critică: singur trebuia să facă faţă la trei, Anei Pauker, lui Vasile Luca şi lui Teohari Georgescu. Putem acorda tot creditul relatărilor ulterioare, precum că primul secretar era în mod frecvent pus în minoritate în acest for. Cu acest prilej îşi va pune în evidenţă calităţi necunoscute încă: abilitatea şi diplomaţia.

Conferinţa Naţională este importantă şi pentru altceva: partidul a căpătat o denumire nouă. Aproape pe neobservate, Partidul Comunist *din* România devine Partidul Comunist *Român*.

Şi peste acest „amănunt" istoriografia oficială trece uşor, fără măcar de cele mai multe ori să-l menţioneze. Dacă n-ar fi conştientă de conţinutul pe care îl exprimă vechiul nume, n-ar proceda după exemplul pe care-l dă, iar exemplul devine un îndemn, secretarul general, folosind denumirea actuală şi pentru epocile anterioare anului 1945. Or denumindu-l *român*, naşul lui spera să creeze imaginea unui ataşament la interesele naţionale. Se afirmă implicit enormitatea după care instaurarea unei ordini sociale şi politice după modelul inventat de Stalin, corespundea celor mai înaintate năzuinţe ale poporului român. Doctrinarii lui au bătut destulă monedă pe

„progresul social” pe care l-a reprezentat desfiinţarea „exploatării” omului de către om, inaugurat prin cucerirea puterii de către acest partid, spirite nepregătite să dezghioace învelişurile sonore ale demagogiei urmându-l, pentru ca aceiaşi doctrinari şcoliţi în înaltele teorii ale machiavelismului stalinist să ascundă noua exploatare care o înlocuieşte pe cea veche, mai cruntă decât iobăgia, a omului de către statul dominat de un grup de putere, iar în cazul României, exploatare dublată şi de o aservire naţională fără precedent.

În preambulul statutului adoptat cu această ocazie, se enumerau o seamă de figuri ale istoriei noastre: Gh. Doja, Horea, Cloşca, Crişan, cele ale lui Tudor Vladimirescu şi Nicolae Bălcescu. După aceea erau anexate numele unor socialişti, când social-democraţia mai exista, declarându-se continuatorul *„acţiunii de luminare a muncitorimii, de îndrumare a intelectualilor, acţiunii de popularizare a marxismului, conduse de dr. Russel şi de Dobrogeanu-Gherea”* şi că *„duce mai departe activitatea de organizare şi luptă socială începută de Ştefan Gheorghiu, Ion Frimu, Marinescu*”.

Cât de departe urma partidul să ducă aceste activităţi era spus: *„Scopul final al P.C.R. este înfăptuirea socialismului şi comunismului „*275

Statutul cuprindea şi elemente de program, însă spus din el atât cât trebuia, pentru a nu deconspira acţiunile politice prin care urma să se ajungă la *înfăptuirea socialismului*.

Năravul stalinist se făcea vizibil, în ciuda tendinţelor de a-l mai dosi: se opera cu noţiuni golite de conţinutul lor real, se inversau realităţile şi se ascundeau intenţiile. Erau adoptaţi Bălcescu, precum şi *Dreptatea şi frăţia* de la 1848, pentru ca în spatele lor să se practice ura, prigoana, crima. Ţăranilor li se dăduse ceva pământ, ştiut fiind că li se va lua înapoi. Se desfiinţase penitenciarul Doftana,

pentru că acolo fuseseră deţinuţi cei mai mulţi dintre comunişti, ba chiar şi unele lagăre, dar se lărgeau altele, pe nevăzute. Partidul ajunse cu cinismul până acolo, încât prin organul său principal de presă, *Scânteia*, voia să dea impresia cultivării sentimentelor religioase. Astfel, de sărbători publica chiar şi versuri cu caracter religios (*Înviere* de Nestor Ignat), fotografii de la slujbe religioase (*Aspecte de la serbarea Bobotezei*), ba mai mult, fără niciun fel de complexe, apăra... Biblia de fireşte, *reacţionarii* de naţional-ţărănişti, aruncându-le la un moment dat acuza, după care ziarul *Dreptatea „şi-a permis batjocorirea textelor evanghelice"* 276

Partidul este ataşat, ca să nu spunem îndrăgostit, de monarhie, pentru care nu are decât cuvinte de laudă. Fotoreporterul *Scânteii* îl surprinse pe rege, ba alături de Gheorghiu-Dej, ba dând mâna cu Teohari Georgescu şi toţi conducătorii comunişti îl „apără", arătându-i de unde vine pericolul cel mare. Fireşte, el venea de la P.N.Ţ.: *„Maniştii sunt duşmanii monarhiei*! *„Ei au dat afară un rege"* (Vasile Luca) 277, pentru ca nu cumva să se creadă că va veni o zi când i se va cere lui Mihai I, cu pistolul într-o mână şi cu declaraţia de abdicare în cealaltă, să subscrie la schimbarea ordinii de stat.

Disimulările intrau în tactica de pândă, de aşteptare şi de atac.

P.C.R., cel din 1945, al cincilea la număr, este un partid nou, dar nu calitativ: structurile sale continuă perfect cele două ramificaţii comuniste din care a fost turnat. El le preia trecutul şi le salvează viitorul. De aceea, P.C.R. nu s-a dezis până în ziua de azi de stalinism. Aceasta ar însemna să-şi renege originea, deşi o posibilă renaştere a sa numai prin acest act purificator ar mai fi posibilă.

De la această dată, P.C.R. are în sfârşit o coloană vertebrală proprie, nemaitrebuind să fie dus multă vreme de aici înainte în spate de P.S.D., pe care însă îl va devora

drept mulţumire pentru serviciile aduse, până nu vor mai rămâne din el decât fulgii şi amintirea.

TEROAREA LEGALĂ

PARTIDUL COMUNIST ŞI SAŞII

Ce este drept, nu partidul comunist a inaugurat era terorii. Nu avea niciun interes să debuteze în viaţa politică a României prin distrugerea fizică a adversarilor. Metoda intra în mijloacele sale atât înainte, cât şi după obţinerea fructului dorit, dar acum era prea mic şi pricăjit, pentru a-şi permite luxul aplicării ei, când abia îşi scosese capul din găoacea ilegalităţii.

Astfel că pentru început, din poziţia sa de forţă favorită a lui Stalin, nu putea să facă altceva decât să susţină măsurile specifice ocupaţioniste cerute de Convenţia de armistiţiu şi puse în practică direct de către Armata Sovietică.

Cea dintâi şi cea mai drastică măsură, specific stalinistă, a fost deportarea în 1944 – 1945 în U.R.S.S. şi internarea în lagăre, a unor masive loturi din rândul populaţiei de origine germană din România, învinuită de a fi colaborat cu armata nazistă şi de a fi reprezentat în continuare un pericol, *în spatele frontului*. Printre cei deportaţi se aflau nu numai bărbaţi, potenţial combatanţi împotriva forţelor de ocupaţie – deşi cei care se înrolaseră în Wehrmacht nu rămăseseră acasă, ci se aflau în continuare pe front – ci şi femei, persoane înaintate în vârstă şi copii. Deportările se desfăşurau în condiţiile cele mai neomeneşti posibile, cauzate şi de situaţia de război.

Suveranitatea pe care Vîşinski o evocase când a impus cu pumnul bătut în masă, guvernul dr. Petru Groza, era desigur o pură ficţiune, dacă şefii de guverne Sănătescu şi Rădescu au trebuit să privească neputincioşi la ce se petrecea în Transilvania sub administraţie sovietică: umplerea *Arhipelagului Gulag* cu populaţie civilă din România.

Iar dacă guvernele care s-au succedat la cârma ţării erau legate de mâini şi de picioare prin Convenţia de armistiţiu, de faptul că până la începutul lui martie 1945 s-a refuzat restabilirea administraţiei naţionale în Transilvania, eliberată în cea mai mare parte prin efort românesc, din nou este de mirare că aliaţii n-au reacţionat la aceste măsuri, deşi se ştie că nişte civili nu pot fi luaţi prizonieri de război, cu atât mai mult cu cât linia frontului se îndepărta cu fiecare săptămână.

P.C.R. nu a fost autorul moral al acestor măsuri de război. În schimb, el le-a susţinut. Şi încă pe un ton belicos, în contrast cu autoritatea sa de atunci mai mult decât modestă.

Cui pe cui se scoate era parcă proverbul pe care îl aplica Grigore Preoteasa, combătându-i în numele partidului pe *domnii* care chemau la pedepsirea horthyştilor din Transilvania. Era un bun prilej de a se chema la răfuială cu saşii:

„Aceiaşi domni au uitat că mai există în România un grup etnic, saşii. Au uitat că în timpul dictaturii, acest «grup etnic» a alcătuit în România un adevărat stat în stat. Că imense averi industriale şi bancare au trecut în buzunarele acestor credincioşi reprezentanţi ai lui Hitler […]. *De aceea nu este o întâmplare că domnii* […] *au uitat de saşi, au uitat îngâmfarea lor hitleristă, jaful şi bogăţiile strânse din pământul şi sângele rusesc”* 278

Se pune întrebarea de ce saşii şi nu horthyştii? (Nu maghiarii, pentru a fi limpede înţeleşi!). Sau, încercând să înţelegem psihologia învingătorului, de ce cel puţin nu şi unii şi alţii? Nu există în această privinţă o explicaţie a autorităţilor. Ea ar putea fi totuşi dată, în perspectiva scopurilor şi a momentului analizat: ruşii erau interesaţi să ceară socoteală nu pentru Ardealul ocupat; crimele împotriva populaţiei româneşti îi interesa cel mai puţin. Saşii, ca germani, chiar dacă reprezentau o naţionalitate

conlocuitoare cu românii, trebuiau să dea seamă ca popor învins. La noi şi nu altunde, a avut loc aplicarea în practică, în „premieră mondială”, a teoriei lui Stalin, privind „culpa colectivă a poporului german”. După cum s-au desfăşurat lucrurile cu deportarea etnicilor germani din România, fără contestare din partea aliaţilor, se pare că aceştia nu doar au tolerat, ci au acceptat teoria.

Un element deloc secundar: probabil că horthyştii vinovaţi de crime împotriva poporului român din partea ocupată a Transilvaniei, nu reprezentau o masă de oameni şi nu dispuneau nici de averile substanţiale ale germanilor. Prada de război care urma să intre în posesiunea învingătorilor era de altfel menţionată şi de liderii comunişti români. Partidul creat şi comandat de Moscova nu putea avea altă opinie, decât cea care îi venea ca directivă.

P.N.Ţ., care cerea pedepsirea crimelor înfăptuite de regimul horthyst atât în timpul ocupaţiei, cât şi în retragerea sa, era acuzat că aţâţă şovinismul, fără ca nimeni să fi îndrăznit a cere o denumire pentru actele de represalii în masă, îndreptate împotriva populaţiei de origine etnică germană.

Vânătoarea se declanşă şi împotriva aşa numiţilor *cetăţeni sovietici* de pe teritoriul României. În ţara noastră se aflau polonezi refugiaţi, dar populaţie civilă rusească refugiată nu exista. Totuşi, se făcea mare caz pe seama acestor *cetăţeni sovietici*. Noţiunea era circumscrisă foarte clar: erau numite astfel persoanele şi familiile acestora care fugiseră de ocupaţia sovietică a teritoriilor româneşti, Basarabia şi nordul Bucovinei, în 1940 şi eventual, mai fugiseră o dată, la înaintarea trupelor sovietice spre vest.

Comunicatul publicat de *Scânteia279*, unul dintre primele intervenite după instaurarea guvernului Groza, era un apel direct şi nemascat la delaţiune şi denunţ. În el, după definirea noţiunii de *cetăţean sovietic în România*, se

atrăgea atenţia şefilor de servicii, *„pe a lor personală răspundere”* să identifice *cetăţenii sovietici*, aflaţi în serviciile lor şi să le comunice numele până la 9 martie, adică în termen de o zi, la Ministrul de Justiţie. (Printr-o coincidenţă, de ziua celor 40 de Mucenici!). Era un debut simbolic, în deplină concordanţă cu conţinutul dictaturii care se instala.

Se cuvine să efectuăm o scurtă comparaţie cu guvernele anterioare, care au avut de făcut faţă aceloraşi probleme (de aici şi acuza care li se aducea, privind *nerespectarea* prevederilor acordului de armistiţiu). Atât cele două guverne Sănătescu, cât şi guvernul Rădescu, au încercat în spaţiul îngust de manevră de care dispuneau, să torpileze aceste măsuri. Se ştie ce acuzaţii şi-au atras prin această politică.

Din textul *Documentului* înmânat de către generalul locotenent V. Vinogradov, generalului Sănătescu:

*„Supuşii germani şi unguri care trăiesc pe teritoriul României, până acum n-au fost internaţi, iar cei internaţi sunt întreţinuţi în condiţii ce le permit cu impunitate, zilnic să părăsească lagărul, să întreţină legături cu aderenţii mişcării lor şi să primească pachete fără niciun control „*280.

Tot aici se dădeau avertismente în legătură cu *nerepatrierea „*cetăţenilor sovietici”.

Pentru conducătorii P.C.d. R., lipsa de vlagă politică şi economică reprezenta un handicap serios, încât contribuiră şi ei cu ce puteau la acea oră: învăluind adversarul printr-un limbaj violent. Propagandei de atunci îi aparţin o serie de inovaţii lingvistice, care uimeau prin duritatea lor, unele conservate în inventarul de etichete ale partidului până astăzi, ca: *duşman al poporului*, *fascist*, *trădător*, putând numi pe oricine, nu neapărat pe reprezentanţii regimului Antonescu. Ofensiva verbală a fost orientată la început, curios fapt! mai ales împotriva

intelectualilor. *Trădători* au fost consideraţi de-a valma: criticul şi istoricul literar Sextil Puşcariu, filosoful Ion Petrovici, dirijorul George Georgescu, prozatorul Ion Marin Sadoveanu, filosoful C. Rădulescu-Motru etc. Eticheta de *duşmani ai poporului* a fost utilizată, în premieră, după cunoştinţa noastră la adresa conducerii unei fabrici („Senat”), dar extinsă mai apoi la toate categoriile de adversari. În acea perioadă, mai grav sunau acuzele de *fascist şi unelte hitleriste*. În mod special, pentru cei mai mari inamici ai zilei erau utilizaţi termenii de *asasini* şi *clică* 281.

O sete prea timpurie de sânge, în evidentă contradicţie cu posibilităţile sale reale, caracteriza partidul comunist, încă la începutul vieţii sale legale:

„Până astăzi trebuia să avem spânzurători înălţate în mijlocul pieţelor de care să atârne criminalii de război antonescieni. Până azi trebuia să răsune pădurile şi câmpurile, de salvele plutoanelor de execuţie! „282, cerea Miron Constantinescu în preajma instalării guvernului dr. Petru Groza.

Aparent cu totul întâmplător, spânzurători erau cerute nu numai pentru responsabilii dezastrelor Armatei române de la Cotul Donului şi Stalingrad sau pentru guvernatorii regiunilor ocupate, care în acel moment oricum erau cu cătuşe la mâini, ci mai ales pentru adversarii politici activi:

„Trebuia ca sute şi mii de tâlhari cotropitori ai pământului sovietic, sute şi mii de vânzători de patrie, sute şi mii de unelte ale Gestapoului să plătească cu capul crimelor lor.

N-a fost nimic din toate acestea. Au fost însă vacanţele de Crăciun şi Anul nou ale criminalilor de război în sânul familiei, a fost însă mascarada ruşinoasă de la procesul legionarilor medicinişti […], *a fost apariţia lui Gh. Brătianu, lingăul lui Hitler şi a vătăşelului său*

*M. Fărcăşanu, în viaţa politică, a fost, în fine, primirea cu surle şi trâmbiţe a legionarilor, a coloanei a cincea în România în Partidul Naţional-Ţărănesc de către Iuliu Maniu, în extazul mirific ai Dreptăţii „*283

Tot *Scânteia* cultiva asemenea sentimente, exprimate fără ocol, başca „valoarea literară" a opului şi aceasta după ce războiul luase sfârşit:

„Şi dor ce mi-i să mai colind în luncă / Dar pentru c-am aflat cine-i duşmanul/ Vreau mai întâi să-l gâtui în speluncă! „(Şic!) 284.

Deocamdată, vocaţia sa, partidul şi-o manifesta prin numirea de comunişti în exclusivitate, în funcţia nou creată de acuzatori publici. Aceştia aveau ca sarcină să înainteze *Tribunalelor poporului* liste de *criminali de război* şi care veneau gata întocmite de unde trebuia. Printr-o hotărâre semnată de Lucreţiu Pătrăşcanu, ministrul Justiţiei în guvernul Rădescu, au fost numiţi ca *acuzatori publici*: Alexandra Sidorovici, *inginer*, Constanţa Crăciun, *profesoară*, Avram Bunaciu, *avocat*.

Ca un exerciţiu de început, seria proceselor a fost deschisă la Cabinetul I al criminalilor de război, prin judecarea guvernatorului Basarabiei, generalul Constantin Voiculescu şi a guvernatorului nordului Bucovinei, generalul Calotescu, găsiţi vinovaţi de a fi administrat teritorii *străine*.

Dacă duşmanii de război se aflau deja în boxe sau în drum spre ele, duşmanii *de pace* sau mai bine spus *de clasă*, trebuiau luaţi prin învăluire. Deocamdată, deşi în mod declarat se desfăşura vânătoarea de *fascişti*, ţinta reală era cu totul alta:

„Dacă îndreptăm focul principal împotriva lui Maniu, este pentru că reprezintă cel mai mare pericol pentru ţara noastră […]. (*Strigăte*:» *Jos Maniu*! o „285

Gheorghiu-Dej trasa astfel linia de acţiune pentru doi ani şi jumătate înainte. Nu trecuseră decât câteva luni de

când partidul comunist fusese tolerat în coaliţia guvernamentală şi propaganda sa prezenta deja lucrurile invers. Astfel, P.N.Ţ.

„La 23 august a fost nevoit, după multe strădуinţe, să sară în barcă cu cele câteva formaţii care erau grupate atunci în Frontul Patriotic, ca să nu rămână singur pe mal […]" 286

Activităţile brigăzilor de şoc pentru răsturnarea administraţiilor orăşeneşti şi judeţene, pentru instalarea unor primari şi prefecţi comunişti, ca şi împărţirea de către *popor* a unor moşii, făceau parte din programul de declanşare a războiului civil şi dintr-o acţiune concertată de teroare colectivă. Liderii partidului comunist, pe de o parte iniţiaseră şi conduceau acţiunile de terorizare a adversarului, iar pe de alta, pozau când li se opunea rezisten la în victime ale *reacţionarilor*.

Scânteia publică portrete de oameni bătuţi de echipele de *huligani*, după manifestaţia şi ea *huliganică* ce a urmat discursului generalului Rădescu, rostit la sala Aro, la 11 februarie 1945. Tot în această perioadă, ziarul partidului relatează despre *atacul reacţionarilor pentru ocuparea* uzinei Malaxa, soldat, printre altele, cu rănirea lui Gh. Apostol, precum şi despre un atentat împotriva automobilului *Scânteii*, (probabil unicul!), în care se afla Miron Constantinescu. Dar nu se suflă niciun cuvânt despre atentatele împotriva fruntaşilor P.N.Ţ. şi P.N.L., despre molestarea acestora de echipele de huligani ale lui Teohari Georgescu.

După 6 martie 1945, echilibrul de forţe, aşa cum s-a văzut, s-a schimbat în favoarea partidului comunist, iar posibilităţile de a-şi teroriza adversarii au fost substanţial sporite.

Unele măsuri anterioare puteau căpăta deja caracter de lege.

Un *Decret-Lege* reglementează funcţionarea

*Tribuna*lelor *poporului*, menţionate mai sus, iar Lucreţiu Pătrăşcanu întocmeşte *Decretul* pentru numirea acuzatorilor publici. La cei numiţi deja, a mai fost adăugat Alexandru Drăghici, *muncitor*, viitorul său anchetator şi asasin287.

Promisiunea lui Teohari Georgescu, la câteva luni de la ocuparea portofoliului Internelor, putea să fie o garanţie că tăvălugul mânuit de el va lăsa în urmă un câmp curăţat de orice rezistenţă activă. Ministrul de interne utilizase chiar acest verb *a curăţa*: *„Declar în mod hotărât, categoric, că vom curăţa ţara de elemente reacţionare*! „288 Să vedem însă cine erau *reacţionarii*?

Nu trecuseră decât efectiv câteva luni de la intrarea partidului comunist în palatul Consiliului de miniştri, ca stăpân peste guvern, că a şi înscenat un proces politic, reprezentând o dublă premieră absolută.

Nu mai era vorba de inculparea unor responsabili pentru activităţile fostului regim, ci de un grup de tineri, studenţi la Facultatea de drept, acuzaţi de rezistenţă faţă de P.C.R., o rezistenţă de factură intelectuală, teoretică, în paginile unei reviste studenţeşti, *Academia*, al cărei responsabil era *şeful grupării*, un student, Teţu. *Organizaţie*i să găsit şi un nume adecvat, *Tinerimea română* sau simplu, „T”. Nu dispuneam de alte surse documentare decât presa de partid, pe care o suspectăm de lipsă de obiectivitate. Cu toate acestea, nici chiar belicoşii de la Interne nu au putut să agaţe acestor tineri epitetele obişnuite de *fascişti* sau *legionari*. Anchetatorii şi propaganda aflară o nouă „găselniţă”: organizaţia era *teroristă*.

Procesul mai era important şi pentru scopul lui, aflat dincolo de faptele propriu-zise incriminate: inculparea, compromiterea şi lichidarea, deocamdată numai politică, a unor fruntaşi ai social-democraţiei româneşti, cunoscuţi pentru adversitarea lor faţă de comunişti: Fluieraş,

Boghea, Mirescu, Rusu şi Măglaşu. Aceştia, prezicea *Scânteia*, pentru a delimita pe social-democraţii *buni* de cei *răi*, erau demult excluşi din P.S.D. Aiurea!

Ca într-un roman autentic, cel puţin câteva din aceste personaje mai fuseseră întâlnite episodic de către partid, mai bine zis, se împiedicase de ele, pe drumul său „de lupte şi victorii", iar serviciul său secret de cadre le întocmise demult dosarele. Să ne amintim măcar de faptul că I. Mirescu scrisese în *Socialismul* din aprilie 1921, că pretenţia viitorului partid comunist de a-şi subordona sindicatele constituia de la început o aberaţie.

De scadenţa pregătită de partid nu avea să scape nimeni, nici măcar proprii lui conducători.

Este de remarcat însă graba cu care s-a acordat prioritate unor socialişti, indiferent de păcatele unora din ei de a fi colaborat cu dictatura lui Carol al II-lea, dar oare P.S.D. nu colabora în acel moment cu dictatura cea nouă?

Ca un avertisment pentru eventualele deplasări ale altor social-democraţi de la linia cea nouă şi definitivă, au fost inculpaţi şi primii naţional-ţărănişti: de pe acum se dădea târcoale lui Iuliu Maniu. În relatarea înscenării la adresa celor 33 de persoane din grupul „T", se menţiona că printre inculpaţi se aflau *„trei figuri proeminente de trădători* „(sic!) ai muncitorilor, dar i-a scăpat totuşi aprecierea chiar dacă contextul se voia discreditant, că Fluieraş se afla *„în fruntea muncitorimii*, *luptând pentru cauza clasei muncitoare"* 289 de 40 de ani. Că social-democraţii fuseseră aduşi în boxa acuzaţilor pentru ideile lor şi nu pentru cine ştie ce acţiuni reprobabile, a reieşit şi în proces, când au dat în vileag în plină instanţă metodele aplicate de poliţia lui Teohari Georgescu, pentru a smulge cu orice preţ recunoaşterea vinilor închipuite şi pe baza cărora fuseseră aprioric condamnaţi: prin aplicarea torturii, denumită delicat de *Scânteia „maltratări* Deci şi organul partidului comunist, relatând procesul, pentru o

aparenţă de obiectivitate, scria că: *„Măglaşu Lazăr a afirmat că nu cunoaşte pe niciunul din membrii organizaţiei «Tinerimea liberă» şi că a fost forţat să dea declaraţia* […]. *Toţi se complac în a nu-şi recunoaşte declaraţiile date la primele cercetări, folosindu-se motivul şablon inventat* (sic!), *acela al maltratării „*290

Sentinţele au fost relativ blânde, comparativ cu cele care se vor da anii următori, cu termene de închisoare de la o lună în sus, dar foarte aspre pentru organizatorii rezistenţei (condamnaţi la şapte ani închisoare). Important este că prin includerea unor veterani social-democraţi în *complot*, s-a dat un avertisment acelora dintre ei – în frunte cu C. Titel-Petrescu – care continuau să militeze pentru ideile de democraţie şi libertate, după care tentativa de a se organiza în alt *front unic* decât cel conceput şi condus de el, partidul comunist o pedepseşte în mod exemplar, indiferent de meritele şi vechimea în mişcarea muncitorească ale celui incriminat. La scurt timp după acest eveniment, Ministerul de interne dădu un comunicat prin care se aducea la cunoştinţa publică, fără ca hârtia să roşească de atâta ipocrizie, că în întreaga perioadă care se scursese de la 6 martie, niciun membru al vreunui partid politic nu fusese internat numai pentru că ar fi aparţinut partidului respectiv. Cu puţin timp înainte, *Scânteia* scrisese cu totul altceva, contrazicându-se:

„Până nu demult, închisorile şi lagărele din România erau pline numai cu prietenii poporului, cu cei care au luptat pentru drepturile şi libertăţile clasei muncitoare şi ale poporului. Iată că de la 23 august 1944 şi mai ales de la 6 martie 1945, lucrurile s-au schimbat. De astă dată în puşcării şi în coloniile de muncă se găsesc duşmanii crânceni ai poporului, adepţii lui Maniu, colaboratorii lui Comaniciu, Teţu şi prietenii săi, legionarii, care îşi depozitează manifestele clandestine la sediile naţional ţărăniste, sabotorii, speculanţii, amatorii unei dictaturi

fascisto-reacţionare" 291.

Nu era greu de ghicit că toată enumerarea bogată în etichetări se referea exclusiv la P.N.Ţ.

În presa vremii au răzbit prea puţine ştiri despre existenţa în acea perioadă a unor lagăre de concentrare, din pricina cenzurii. Propunerea de a le desfiinţa, venită din partea preşedintelui P.S.D., C. Titel-Petrescu, formulată după 6 martie, când după gardurile de sârmă ghimpată se aflau mai mulţi oameni decât oricând, picase ca o lovitură de ciomag. Mai ales că ea venea din interiorul F.N.D.-ului, de la un partid care-i ducea pe ei, pe comunişti, în spinare, făcând să pară că sunt urmaţi de mase. În afară de aceasta, propunerea menită să scandalizeze, publicată de oficiosul *Libertatea*, putea oferi observatorilor din străinătate ai vieţii publice româneşti, despre guvernul Groza, nu imaginea care trebuia, ci una corespunzătoare realităţilor. Contextul politic cerea din partea partidului comunist să pună surdină apetitului său terorist, care de la 6 martie se transformase deja într-o beţie a puterii, nestăvilită de nimeni şi de nimic. Pe plan intern, se punea problema unor avansuri faţă de P.S.D., pentru că fără el, P.C.R. şi-ar fi dat în vileag goliciunea totală a rândurilor, fapt pentru care se agita la un moment dat problema creării unui partid unic. Dacă în interior, guvernul Groza se simţea oarecum stăpân pe situaţie, cu toată opoziţia activă a forţelor democratice, în exterior, situaţia sa era precară: ţările occidentale şi în primul rând S.U.A. şi Marea Britanie refuzau să-l recunoască. Se apropia şi întâlnirea miniştrilor de externe aliaţi, care urma să se ţină la Moscova şi unde avea să se discute şi situaţia din România, ca efect al *grevei regale* şi a plângerii regelui. P.C.R. avea tot interesul să-şi scoată propriul guvern basma curată, dacă se putea, chiar fată mare. O asemenea măsură trebuia să-i şi slujească propagandistic. Scrâşnind din dinţi, partidul comunist făcu o concesie majoră: desfiinţă lagărele.

Comunicatul respectiv glăsuia:

„*Dintre cei internaţi în lagăre, pe baza dosarelor, au fost înaintaţi Tribunalelor poporului – 64, Curţilor Marţiale şi instanţelor civile – 424. Total, 1911 eliberaţi. Zvonurile după care în perioada de la 6 martie 1945, până la desfiinţarea lagărelor, unii cetăţeni ar fi avut de suferit pe nedrept privaţiuni de libertate, sunt inexacte*! (sic!) *Ministerul de interne face cunoscut că în întreaga perioadă de după 6 martie 1945, niciun membru al vreunui partid nu a fost internat în lagăr, numai pentru că ar fi aparţinut acestui partid* „292, nu numai pentru asta, ci şi pentru asta! O istorie care nu se lasă păcălită de falsificatori, urmează să citească acest comunicat pe dos. Desfiinţarea lagărelor nu era de fapt decât o manevră conjuncturală. Teohari Georgescu a ţinut să avertizeze cu o sinceritate pe care mai târziu nu o vom mai întâlni decât rar de tot la conducătorii partidului, obişnuiţi să-şi ascundă gândurile în fraze care, de obicei, exprimă exact opusul intenţiilor, spunând:

„[…] *Prin desfiinţarea lagărelor, niciun moment să nu credem – nimeni nu are voie să creadă*! – *că vigilenţa noastră faţă de duşmanii poporului, faţă de cei care uneltesc în umbră împotriva intereselor poporului, va slăbi cât de puţin. Din contra, vigilenţa noastră şi loviturile noastre vor cădea mai năprasnic peste acei care vor căuta să lovească interesele poporului*!”

293

Sărmanul popor, câte fărădelegi nu s-au făcut şi se vor mai face în numele lui! Din cuvintele lui Teohari Georgescu trebuia să se înţeleagă înainte de toate faptul că deşi lagărele fuseseră desfiinţate, în schimb închisorile urmau să fie pregătite pentru a primi mai mulţi deţinuţi, atâţi cât niciodată în istoria ţării nu existaseră. Închisorile urmau să fie lărgite pentru a primi convoaiele anilor cincizeci.

ARHANGHELII ÎNSÂNGERAŢI

Răscoala de o zi de la 8 noiembrie 1945 nu a reuşit să răstoarne de la putere guvernul dr. Petru Groza, respectiv partidul comunist. Masele dezlănţuite anarhic nu au fost conduse spre ţel cu destul curaj şi cu suficientă pricepere organizatorică. Superioritatea forţelor de represiune a avut apoi un cuvânt hotărâtor în înăbuşirea în sânge a răscoalei. E a a fost înfrântă, dar în istoria partidului comunist va rămâne ca momentul când masele de oameni, cu precădere tineri, i-au negat dreptul de a dispune de destinul ţării şi al lor. Şi va mai rămâne ca întâia răscoală în estul european, în curs de satelizare de Kremlin.

De fapt, lucrurile s-au petrecut cât se poate de simplu: cu prilejul zilei regelui Mihai, de sfinţii arhangheli Mihail şi Gavriil, P.N.Ţ. şi P.N.L. au organizat o manifestaţie de simpatie faţă de suveranul aflat în grevă regală la Sinaia. La manifestare au participat spontan zeci de mii de tineri, dar şi muncitori şi funcţionari.

Manifestaţia a fost concepută ca o demonstraţie şi s-a transformat în răscoală de stradă.

Detaşamentele înarmate din rândurile manifestanţilor au încercat înainte de toate să ocupe Ministerul de interne, aflat în Piaţa Palatului regal (devenit ulterior sediul comitetului central al partidului), Ministerul propagandei şi C.G.M. În piaţă şi-au făcut apariţia camioanele poliţiei şi detaşamentele înarmate. Camioanele au intrat în mulţimea manifestanţilor orbeşte, trăgând pe sub roţile lor pe toţi cei care au avut neşansa să le stea în cale. *Detaşamentele* au deschis focul. S-au purtat lupte de stradă. Ministerul de interne şi alte puncte nevralgice ale capitalei au fost *apărate* cu puşti mitraliere. Mulţimea a fost împrăştiată. În Piaţa Palatului şi pe străzile învecinate au rămas cadavre şi răniţi, în bălţi de sânge, ca după o bătălie.

După înăbuşirea răscoalei prin glonţ, a urmat represiunea împotriva celor care scăpaseră teferi, prin arestări şi alte măsuri poliţieneşti.

Despre acea memorabilă pagină de sânge şi jertfe din istoria contemporană nu au fost publicate documente, ele aflându-se în continuare menţinute ca secrete în arhivele Securităţii.

Unele concluzii pot fi trase totuşi din răspunsurile date de ministrul de interne, Teohari Georgescu, la conferinţa de presă, organizată cu scopul de a arunca vina băii de sânge asupra victimelor înseşi.

Una ar fi că răscoala a reprezentat o primă încercare de a realiza prin forţă, ceea ce nu se izbutise prin opoziţie politică: înlăturarea guvernului comunist de la putere. Obiectivul fusese exprimat de Dinu Brătianu, dar atât P.N.Ţ., cât şi P.N.L. au subapreciat forţa militară a adversarilor.

O serie de lucrări actuale consacrate acestei perioade menţionează faptul că în cercurile conducătoare ale partidelor de opoziţie se vehicula insistent ideea răsturnării guvernului dr. Petru Groza, căutându-se mijloacele corespunzătoare realizării acestui obiectiv. Se citează, de pildă şi o declaraţie a lui C.I.C. Brătianu, la o întâlnire cu reprezentanţii presei străine, la 23 octombrie 1945, în care se spunea, printre altele:

294 *„Condiţia esenţială a soluţionării crizei politice româneşti este demisia guvernului Groza”*.

S-a spus, de pildă, că tinerii au fost aceia care au atacat *poliţia democrată* – oile au atacat lupii, cam aşa ar suna acuza lui Teohari Georgescu – dar a reieşit chiar şi din spusele lui că totuşi detaşamentele înarmate au deschis focul asupra demonstranţilor.

Dintr-o altă serie de întrebări şi răspunsuri, reiese că aflând de pregătirile pentru manifestaţie, guvernul a încercat să o împiedice, premeditând vărsarea de sânge. În

chiar dimineaţa de 8 noiembrie, Nicolae Penescu şi Bebe Brătianu au fost chemaţi la Interne, unde Teohari Georgescu i-a ameninţat cu represaliile.

„Întrebare: *Este adevărat că dumneavoastră aţi spus că va fi vărsare de sânge, că vor fi dezordini*?

Tov. ministru: *N-am declarat acest lucru tovarăşului* (sic!) *Penescu. Am declarat că sunt informaţii precise şi ştim că se organizează dezordini care vor putea să ajungă până la vărsări de sânge. Aceasta în urma faptelor pe care noi le cunoaştem.*

Întrebare: *De unde ştiaţi că o să fie dezordini în mod clar şi că vor merge până la vărsări de sânge*?

Tov. ministru: *Dacă ministerul de interne nu ar cunoaşte aceste lucruri, aproape nu şi-ar avea raţiunea. Noi am ştiut precis acest lucru. Şi desigur, face parte din sarcinile noastre. Am ştiut de toate consfătuirile dintre cele două conduceri, în legătură cu pregătirea acestei demonstraţii*

Despre felul în care camioanele au intrat în mulţime, au vorbit corespondenţii de presă:

„Întrebare: *Vă întreb dacă dumneavoastră ştiţi ca autocamioanele cu care au venit lucrătorii, au venit în viteză, intrând în populaţie, în mulţime şi lovind soldaţi şi invalizi care se găseau acolo*? *Şi dacă consideraţi că aceşti soldaţi şi invalizi care erau acolo sunt reacţionari*?

Tov. ministru: *Toţi martorii care au văzut intrând maşinile în Piaţa Palatului au putut observa grija conducătorilor de a nu lovi pe nimeni dintre cetăţeni. Nu poate fi vorba de viteză în Piaţa Palatului. Mai mult, când maşinile au fost atacate, manifestanţii de jos au început să arunce şi să lovească cu pietre pe care le aveau în buzunar* (sic!). *Nici în acest moment, când oameni înghesuiţi în maşină erau fără posibilitate de apărare, conducătorii nu au mărit viteza maşinilor, deşi foarte mulţi se aşteptau ca în astfel de situaţii, pentru apărarea proprie, conducătorii*

să mărească viteza […]. *Faptul că* (soldaţii şi invalizii. n.n.) *poartă o uniformă sau alta, nu-i scuteşte de a fi reacţionari*!

Întrebare: *Dacă n-ar fi venit maşinile cu muncitori, s-ar fi ajuns la dezordini*?

Tov. ministru: *Domnilor, să privim lucrurile în faţă. Cuvântul* dacă *spune multe lucruri sau poate să spună foarte puţine lucruri. Am precizat de la început că dezordinile au fost pregătite*! […] *În momentul în care am anunţat Comisia aliată de control* (Comandamentul sovietic. N.n.), *mi-am dat seama că nu se mai pot evita atacurile, deoarece pregătirile erau făcute cu mult înainte. Din aceste motive am încercat de două ori să determin conducerea partidelor manist şi brătienist de a renunţa la planul lor de provocări şi dezordini*

Despre victime şi arestaţi:

„Întrebare: *Câţi morţi sunt*?

Tov. ministru: *11 morţi*.

Întrebare: *În ce închisori sunt cei arestaţi*?

Tov. ministru: *În închisorile militare*”.

Despre arestările care au urmat:

„Întrebare: *E adevărat că la Prefectură au fost aduşi elevi*?

Tov. ministru: *Acest lucru s-a spus şi despre Ministerul de interne. Faptul că în Ministerul de interne sau la Prefectură au fost aduşi elevi care aveau asupra lor arme şi deci trebuiau să fie deţinuţi, aceasta înseamnă că instituţia trebuia să fie atacată, ca să fie eliberaţi cei arestaţi pe o bază precisă*? *Au fost găsiţi cu revolverele în mână atacând. Au fost luaţi şi duşi în Ministerul de interne. Pentru aceasta avea cineva dreptul să atace Ministerul de interne*? *Putem merge cu libertatea până acolo*?”

Monologul lui Teohari Georgescu este interesant prin faptul cum, disculpându-se, el reuşeşte de fapt să scoată în

evidenţă represiunea, a cărei căpetenie a fost.

Printre alte ordine pe care le avea poliţia de executat, a fost şi acela de a fi împiedicat pe manifestanţi să semneze la palat. Şirul de oameni se întindea pe kilometri întregi. Dorinţa lor de a-şi depune semnătura era o manifestare spontană de solidaritate cu monarhia şi cu ceea ce reprezenta rezistenţa regelui la noul regim. Încercarea de împrăştiere a cetăţenilor, care înaintau în ordine spre Palat, a constituit şi semnalul represiunii. La conferinţa de presă citată, aceşti oameni paşnici, între care erau şi invalizi de război, ca şi ostaşi întorşi de pe front, erau numiţi *elemente huliganice*, *barbari*, *reacţionari* etc.

Problema cheie a fost ordinul de a se trage în mulţime. Căpetenia represiunilor a negat ceea ce ştiau şi opinia publică şi presa, că ordinul de a îneca demonstraţia în sânge venise din partea lui, cu înalte aprobări de mai sus. Majoritatea victimelor au fost adolescenţi şi tineri. Au căzut victimă gărzilor *muncitoreşti* şi persoane de origine evreiască, despre care va fi vorba la conferinţa de presă.

„Întrebare: *Au fost unii dintre muncitori atacaţi la Athenée Palace*. *Aveau revolvere asupra lor*?

Tov. *ministru*: *Nu cunosc acest amănunt*. *Elemente huliganice au considerat ca muncitori şi comunişti în acelaşi timp, pe toţi cei care erau însărcinaţi cu măsurile de ordine* […] *Nu mai vorbesc de scenele barbare, până la ultima expresie, petrecute în jurul celor două maşini care dintr-o pană la motor nu au mai funcţionat*. *Aceste maşini au fost aprinse de barbari, de huligani*. *Au fost scene de sălbăticie de nedescris*.

Întrebare: *în ce circumstanţe au fost bătuţi evreii*?

Tov. *ministru*: *într-adevăr, au avut mare curaj astfel de cetăţeni* (sic!) *care au venit, dorind şi ei să manifeste pentru rege*. *Soarta lor nu a fost bună*. *Au avut de suferit*.

Întrebare: *Cine a dat ordin de foc asupra mulţimii*?

Tov. ministru: *Asupra mulţimii nu s-a dat niciun ordin de deschidere a focului* […]. *Focul a fost deschis din mijlocul manifestanţilor. Că este aşa, rezultă din faptul că avem victime din rândul poliţiştilor şi jandarmilor. Când manifestanţii s-au apropiat de poarta Ministerului de interne şi au vrut şi între înăuntru, sau tras câteva focuri de intimidare în aer*". (sic!)

Rezultatul a fost curăţirea capitalei:

„*Tov. ministru*: […] *Am spus la începutul declaraţiilor mele, că până noaptea târziu, organele de siguranţă au trebuit să cureţe capitala de diferite cete înarmate de demonstranţi din timpul zilei care se dădeau la jafuri şi schingiuiri*. (sic!)

Întrebare: *Aţi vorbit de ordinile date poliţiei şi jandarmeriei. Dar ordine au fost date soldaţilor din divizia „Tudor Vladimirescu*".

Tov. ministru: *Toate forţele de ordine au fost puse sub directa conducere a Ministerului de interne. Aceleaşi ordine au fost date tuturor acestor forţe. Nimeni nu a putut să dea alte dispoziţii sau ordine*, decât *ministrul de interne*" 296

După masacru, pentru a face repede impresia că nu mase populare s-au răzvrătit împotriva sa, ci opoziţia înarmată, reprezentând o minoritate, partidul prin sindicate şi organizaţiile satelite, a convocat un miting gigant, o manifestare de *doliu naţional*, fireşte pentru *democraţi* şi pentru victimele din rândul gărzilor, martiri ai cauzei sfinte a instaurării stalinismului în România, nicidecum după tinerii asasinaţi din ordin.

Printre cei după care partidul vărsa şiroaie de lacrimi era şi un comisar de poliţie, în vârstă de 40 de ani, membru al partidului comunist, cu al cărui nume a fost botezată în anii noştri o arteră importantă a capitalei, Ion Şulea[45].

---

45 O informaţie pe care n-am avut posibilitatea să o verific printr-o

Regimul vărsa lacrimi şi după cei *11 muncitori* comunişti care au dus lupte la sediul C.G.M. Cifra adevărată a victimelor din rândul manifestanţilor va fi probabil pentru multă vreme încă un secret.

La mitingul de la Bucureşti, conform datelor oficiale au participat 750.000 de oameni. Luată chiar şi pe jumătate, cifra rămâne impresionantă, indicând faptul că partidul avea deja la această dată capacitatea de a manevra orice număr de oameni ar fi dorit. Apoi se precizează că la mitingul de la Cluj (şi nu întâmplător anume acolo!), dar şi în celelalte oraşe ale ţării, s-a cerut, fireşte de către *popor*, dizolvarea partidelor *fasciste* ale lui Maniu şi Brătianu – prilejul nu trebuia scăpat, pentru crearea precedentului – şi arestarea vinovaţilor.

După trecerea deceniilor, contemporanii noştri ar putea crede, aşa cum ar fi fost logic, că s-a cerut arestarea lui Teohari Georgescu, pentru că el ordonase să se tragă în tineretul care demonstra pentru rege şi după cum însuşi a recunoscut la conferinţa de presă, tipărit negru pe alb de ziarul partidului, *„Toate forţele de ordine au fost puse sub directa conducere a Ministerului de interne”*. Dar conform logicii staliniste, care deja la acea dată avea putere de decizie în România, ca vinovaţi care trebuiau să dea seamă şi eventual să fie arestaţi, erau numiţi organizatorii demonstraţiei.

Partidul comunist încă nu putea să proclame dizolvarea partidelor adverse. Dar prin agitaţia în jurul demonstraţiei şi a vinilor, avea deja posibilitatea de a întreprinde câte ceva împotriva lor. Deocamdată, va târî în *anchetarea crimelor* liderii celor două partide de opoziţie. Iuliu Maniu este încă cruţat. Dar au fost acuzaţi că au organizat *provocările* şi au fost supuşi cercetărilor la Parchetul Curţii marţiale: Mihail Romniceanu, Constantin

---

sursă independentă spunea că era ibovnicul unei oarecare Petrescu Elena, prin căsătorie, Ceauşescu!

C.I. Brătianu, Aurel Leucuţia, Vladimir Serdici, Ion Hudiţă, Horaţiu Comaniciu, Dinu Brătianu, dr. C. Anghelescu

O o297

ş.a.

Represaliile s-au abătut şi asupra elevilor şi a profesorilor participanţi. Mai întâi, s-a desfăşurat o minuţioasă campanie de reconstituire a numelui lor, urmată de eliminarea din şcoli, arestarea, judecarea, condamnarea şi trimiterea lor în închisori.

ULTIMELE EI CUVINTE

LIBERTATE, DAR NUMAI PENTRU SINE

Interesul partidului comunist pentru presă, ca şi pentru radio era pe deplin justificat. Fără mijloace, propaganda sa rămânea un noian de vorbe într-o adunare a propriilor săi membri.

Pe când intrarea sa pe scena politică devenise iminentă, din 1943, partidul a organizat cu febrilitate apariţia unui organ de presă propriu *România liberă*.

În perioada 23 august-21 septembrie 1944 este singurul mijloc de presă al partidului comunist.

Redactorii ziarului care semnau în paginile lui erau: George Macovescu (în anii şaptezeci, ministru de externe, apoi preşedinte al Uniunii Scriitorilor până în 1981); Grigore Preoteasa (în anii cincizeci urcase treptele ierarhiei de partid până în biroul politic, carieră întreruptă tragic printr-un accident de avion, pe aeroportul din Moscova, într-o delegaţie pe care o conducea Dej); Nicolae Moraru (ajuns ulterior organizatorul presei româneşti pentru străinătate, tipărită la un nivel de subdezvoltare culturală afroasiatică, în principalele limbi de circulaţie); Costin Murgescu (cu de asemenea o lungă carieră în funcţii importante, printre care şi aceea de ambasador al României la O.N.U.).

De la 21 septembrie 1944, apare seria nouă a *Scânteii*, organ central al partidului.

Se pune întrebarea, de ce nu *România Liberă*, cronologic legalizată prima, ci *Scânteia*? Probabil, pentru că titlul celei dintâi, cuprinzând denumirea ţării, nu era suficient de „partinic”. Ca şi lumina, evocată de Mihail Sadoveanu, şi *Scânteia* venea de la răsărit. Prin acest ziar se calchia în traducere titlul gazetei social-democraţiei ruseşti de la începutul secolului nostru. Din acel ziar numai vreo 50 de numere fuseseră editate sub autoritatea lui Lenin, restul până la dispariţie, fiind o publicaţie pur menşevică, de sub conducerea lui Martov. Voind probabil la început să copieze titlul ziarului central sovietic *Pravda*, Kominterniştii autohtoni s-au trezit în faţa surprizei că în România exista deja până la venirea lor nu numai adevărul în sine, dar şi un cotidian cu acest titlu, apărut cu mult înainte de 1912, anul fondării ziarului bolşevicilor ruşi, încă de pe când ă-ul din *Adevărul* se scria cu *e* (*Adeverul*). *Nici prin traducerea printr-un sinonim nu se putea*: *şi Dreptatea* exista. Încât, cei care ţineau neapărat să importe un titlu, adoptară prin traducere numele gazetei *Iskra*, fără să-şi facă probleme că prin aceasta aduceau în mod direct un omagiu şi social-democraţilor ruşi, menşevicilor, căsăpiţi de Stalin, iar întrucât ideea titlului pornea de la Herzen, care în exilul său occidental continuase să militeze împotriva ţarismului, desigur şi oricărei forme de luptă împotriva tiraniei.

Privind conţinutul, neschimbat în principiu de decenii, al *Scânteii*, părând o derâdere a celor mai sfinte sentimente ale celor ce au pus în acest nume de gazetă visul lor de a vedea înlăturată orice formă de siluire a spiritului uman, mai este oare nevoie să adăugăm că zilnic acest nume aminteşte de noţiunile pozitive preluate de partidul comunist din toate domeniile şi golite de conţinutul lor originar?

Din perioada de ilegalitate, despre *Scânteia*, au transpirat prea puţine fapte demne de încredere care să

nu se contrazică unele pe altele, în funcţie de contextul din momentul respectiv. Mai credibilă este informaţia, după care Ana Pauker lucra cu o echipă de tineri: Vasile Luca, Gheorghe („Ghiţă”) Vasilichi, Gh. Stoica, Iosif Roitman (devenit ulterior Chişinevschi), Leonte Răutu, Mihail Roller, Sorin Toma şi Stefan Voicu. Este probabil ca aceşti oameni de partid să fi elaborat gazeta în perioade diferite. În anii treizeci, apărea sub formă de foi volante.

În condiţiile unei reale libertăţi a presei, când apăreau puzderie de mici foi de stânga, iar partidul îşi strecura propaganda în publicaţii a căror identitate comunistă uneori nici nu era ascunsă, *Scânteia* era nevoită să se tipărească ilegal şi să se difuzeze pe sub mână. Întrebarea firească, de ce? are desigur şi răspuns: pentru că cele mai multe din articolele gazetei militau pentru ceea ce Lothar Rădăceanu numea „sloganurile Kominternului”, în primul rând pentru dezmembrarea ţării şi numai în subsidiar pentru o nouă ordine socială.

În timpul războiului, când fuseseră luate măsuri deosebit de aspre împotriva propagandei comuniste, tiparniţa ar fi fost restabilită de Teohari Georgescu. Aceasta ar fi explicaţia bruştei sale propulsări pe linie de partid şi de stat, imediat după 23 august298.

La reapariţia *Scânteii* ca ziar legal, în septembrie 1944, redactor-şef a fost numit Miron Constantinescu. Pe acel post el nu s-a mulţumit, aşa cum se va întâmpla mai târziu cu toţi redactorii şefi ai gazetei partidului (exceptându-l poate pe Sorin Toma) să fie un executor fără personalitate al „liniei” venite de la conducerea supremă, ci era el însuşi un creator al ei.

Formaţia intelectuală a activistului îl deşteaptă la viaţă pe gazetar. Deseori editorialele *Scânteii* purtau semnătura sa, iar în epoca de început publicase chiar şi poezii. Condeiul îi era expresiv şi viguros, însă demn de a sluji cauze mai bune. Era vremea când fiecare din cei aflaţi

în vârful partidului, dar şi activiştii de rang mai mic isterizau. Cu mai multe răspunderi, mai cultivat şi mai înzestrat intelectualiceşte decât alţii, Miron Constantinescu isteriza cu mai mult patos, detaşându-se ca solist. Din gazetăria sa, pentru viitor nu a supravieţuit din păcate decât poate prea puţin, dacă nu chiar nimic, cele mai multe pagini putând figura eventual într-o posibilă antologie a ruşinii.

Comitetul de redacţie, considerat destul de multă vreme *secret de partid*, a fost pentru prima oară dat publicităţii în 1946. El era în acel moment următorul: Lucreţiu Pătrăşcanu, Miron Constantinescu, Gh. Vasilichi, Iosif Chişinevschi, Leonte Răutu, Al. Buican, N. Popescu-Doreanu. Director: Miron Constantinescu. Ulterior, director a devenit redactor-şef, iar redactorul responsabil – secretar general de redacţie299[46].

P.C.R. mai dispunea la un moment dat de un post de radio, *România liberă*. Aserţiunea din lucrările oficiale că el ar fi funcţionat începând din 1941, nu are acoperire, fiind aproape cu certitudine falsă şi propagandistică. Este probabil că a fost inaugurat în primele luni ale anului 1944 sau cel mai devreme în 1943 şi a emis până în octombrie ’44 (pe 48, 5 m. lungime de undă). Pentru diversificarea mijloacelor de propagandă, în criza de încredere prin care trecea presa de partid, radio *România liberă* şi-a reluat emisiunile în septembrie 1946, în preajma alegerilor, cu patru ore şi jumătate de program zilnic300.

Scânteia şi *România liberă* cu tiraje maxime, dar necumpărate şi necitite, radio „România liberă” pe o undă scurtă, în condiţiile în care un aparat de radio recepţie era un lux, iar cei care aveau aşa ceva, în orice caz nu vocea partidului comunist doreau să asculte.

---

46 Vezi Addenda: Listă selectivă de nume şi de titluri întâlnite în Scânteia, începând cu numărul 1 până la nr. 1008, adică de la apariţie până la 30 decembrie 1947.

Propaganda trebuia să creeze impresia că piticul era uriaş. Străzile oraşelor şi uliţele satelor sunt inundate de proclamaţiile partidului, de afişe, lozinci agitatorice, chemări, lipite pretutindeni.

Se declanşează un adevărat război psihologic, în paralel cu unul subversiv de torpilare a propagandei adversarului, între altele, de smulgere a afişelor lui. Cumpăna, nu ne îndoim, se înclină în partea celui mai bătăios, partidul comunist.

După cucerirea postului naţional de radio, faptul că un aparat de radio constituia un lux, când omul nu problema cum să-şi procure un radio, ci a mălaiului pentru o mămăliguţă, şi-o punea, nu mai era nici asta o piedică pentru partid: străzile centrale ale capitalei şi din principalele oraşe sunt inundate de difuzoare care transmit fără încetare, de dimineaţa până noaptea târziu, lozinci, apeluri la lichidarea *duşmanului de clasă*, marşuri revoluţionare, articole, cuvântări, muzică populară. Războiului psihologic, declanşat în vederea obţinerii victoriei finale, se mai adaugă o armă: aceea a decibelilor, peste limita de rezistenţă fizică a oamenilor şi deci peste aceea a mijloacelor admise de moralitate în luptă.

Cu toată revărsarea de hârtie sub formă de afişe şi ziare, în paralel cu prelucrarea sonoră – pe atunci nu era cunoscut termenul de *poluare* – ecoul partidului comunist în rândul poporului continua să fie cu totul nesemnificativ. Psihologia de masă, căreia îi era specifică supunerea, aclamând sau blamând ceea ce i se indică, atunci ca şi acum, are totuşi şi circumvoluţiunile ei secrete, inaccesibile celor ce au convingerea că stăpânesc toate mijloacele pentru mânarea din spate a poporului, aşa cum se mână o turmă.

În 1945 – 1946, deşi pe de o parte partidul comunist prin sateliţii săi putea să convoace mitinguri şi manifestaţii de sute de mii de oameni, declarând în numele acestor

mulţimi drept duşmani naţionali duşmanii săi, încă nu dispunea de ele.

Încât, pentru a le obţine bunăvoinţa, şi în materie de propagandă, deci şi de presă, se petrecu ceea ce deja înainte încă de a ieşi la lumina zilei făcuse să se întâmple pe plan politic: partidul se cuibări în cochilia diferitelor grupări şi chiar partide, adaptându-le şi gazetele la propriile sale interese. Formal, ele îşi păstrau profilul, dar câte partide, partiduţe, grupuri, grupuleţe, „disidenţe" democrate la variante *reacţionare*, sindicate, uniuni, asociaţii aliniate în front sub comanda partidului comunist, tot atâtea gazete. Şi câte gazete tot atâtea megafoane ale aceloraşi lozinci cu o sursă unică.

Zadarnic spirite luminate dădeau alarma în faţa tăvălugului uniformizator: el continua să radă. Profesorul universitar Al. Claudian scria în această perioadă, adoptând deja un limbaj eufemistic, semn al condiţiilor din ce în ce mai precare pentru libertatea de expresie:

„[...] *Iar cugetarea nu se potriveşte deloc cu uniformitatea şi constrângerea. Atunci când în filosofie, în ştiinţă, în literatură, în critica de artă, toată lumea repetă* (deja! n.n. j *aceleaşi fraze învăţate pe dinafară, gândirea şi-a dat ultima suflare*.

[...] *Educaţia intelectuală care formează pe omul societăţii de mâine, trebuie să fie liberă, variată, plină de viaţă, bogată în frământări spirituale*.

Chiar şi ideile politice, oricare ar fi ele, prind rădăcini mult mai puternice, când ele nu sunt împinse prin violenţă, ci sunt propagate într-o atmosferă de libertate intelectuală. Dacă privim cu mai multă atenţie istoria omenirii, descoperim uneori lucruri surprinzătoare. Descoperim, de exemplu, că nici chiar acolo unde, în aparenţă, numai forţa brutală a dăruit victoria unei mişcări politice, n-a lipsit mişcării biruitoare adeziunea liberă a unor mulţimi dezorientate [...].

Intimidarea brutală nu prinde decât acolo unde mulţimea este în parte atrasă de noile idei afirmate cu energie. Intimidarea nu poate decât să completeze atracţia pe care, în timpuri de suferinţă, o exercită asupra maselor naive ideile simpliste şi demagogice ale duşmanilor democraţiei şi ale socialismului, ale duşmanilor muncitorimii. Numai prin intimidare şi numai prin constrângere nu se pot produce curente sociale" 301. (Prin *socialism*, autorul avea în vedere social-democraţia).

Identice în principiu cu ideile afirmate de cele două oficioase ale partidului comunist erau de pildă *Frontul Plugarilor* şi *Dreptatea nouă*, ultima editată de „disidenţa" P.N.Ţ. Anton Alexandrescu. Diferenţa era doar în maniera abordată: prima avea o accesibilitate ostentativă, un ton cabotin-sfătos, cea de a doua era mai politică.

Cotidianul central al P.S.D. *Libertatea*, cu toată personalitatea redactorilor, nu mai semăna nici pe departe cu *Lumea Nouă* antebelică. Ideile tot mai conformiste pe o parte, cenzura pe alta, apoi definitiva trecere a partidului sub control comunist omorau gazeta. După ce P.S.D. primi lovitura de graţie, prin condamnarea lui C. Titel-Petrescu ca *trădător*, se putea spune că partidul comunist ajunsese să mai dispună în modul cel mai direct de încă un mijloc de presă.

Pentru intelectualitatea „subţire" apărea *Naţiunea*, gazetă editată de George Călinescu. După a sa monumentală *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, paginile sale de publicistică păreau doar nişte exerciţii de adaptare şi de conformism.

N.D. Cocea, veteran al socialismului, crezând probabil cu sinceritate în faptul că gigantica lucrare de demolare a democraţiei şi de instalare a dictaturii, reprezentau într-adevăr, victoria idealurilor tinereţii sale şi cea a marelui său prieten, Gala Galaction, pe care i-a legat tocmai credinţa în izbânda ideilor socialiste. Dar nu,

gazeta sa *Victoria*, dovedea şi ea ralierea treptată la ideile staliniste ale timpului.

Mimetismul de idei îl practicau mai mult sau mai puţin fidel şi *Drapelul*, P.N.L.

— Tătărescu, ca şi alte publicaţii mai mari sau mai mărunte.

Exista totuşi o diferenţă între gazetele care se conformau unei linii în principiu unice, dar pe care unele o mai corijau din proprie iniţiativă, aproape toate supuse fluctuaţiilor, incertitudinilor şi acceselor de conştiinţă din partidele şi grupările respective.

P.C.R. nu dispunea de o gazetă proprie de mare tiraj. Dacă o asemenea gazetă nu exista, atunci trebuia inventată. Şi a fost: *Universul*, gazeta de seară de mare tiraj, fondată încă din secolul al XIX-lea de Luigi Cazzavilan şi fosta proprietate a nu mai puţin celebrului Stelian Popescu.

Bătălia pentru cucerirea cotidianului *Universul* a fost similară cu lupta pentru ocuparea unei redute importante şi ea s-a încheiat cu implantarea steagului roşu pe vârful ascuţit al clădirii de pe strada Brezoianu. Sutele de mii de cititori ai marelui cotidian, la urechile cărora prin grija partidului nu au ajuns decât slabe reverberaţii ale vacarmului produs de lupta pentru cucerirea lui, cum capul ziarului era acelaşi, rubricaţia aceeaşi, punerea în pagină cea ştiută de ani de zile, nici nu şi-au putut da seama că dintr-o bună zi citeau nu gazeta lor, ci *Scânteia* travestită.

Astfel fu înghiţit de partidul comunist marele ziar pe care numai cu puţin timp în urmă îl calificase drept *„teroarea*, *spaima presei din România"*, fapt pentru care proclama: *„Nu poate fi libertatea presei pentru* «*Universului* 302 Pentru care, înainte de a-i fi venit ideea de a şi-l însuşi, l-a interzis, cum a făcut-o de altfel şi cu altele.

Cel mai spectaculos a fost însă războiul pe care partidul l-a dus pentru cucerirea posturilor naţionale de radio.

Diferitele lui episoade s-au desfăşurat desigur şi în culise, dar destule şi la vedere, în presă, iar în momentele cele mai dramatice au intervenit şi patronii. Datorită publicităţii făcute atunci luptei pentru radioul naţional, se pot urmări astăzi fazele cele mai semnificative ale lichidării libertăţii cuvântului.

Liderii care s-au trezit în faţa unor sarcini prea mari pentru capacitatea reală, extrem de modestă a partidului, de a le face faţă, nu puteau de fapt comunica prin ziarele lor necitite, cu masele, fără stăpânirea cărora nu se putea mai departe. Radioul era un mijloc naţional şi de aceea de el aveau nevoie.

Numai că radiodifuziunea naţională nu avea un caracter de partid. La undele radiofonice aveau acces deopotrivă toate partidele legalizate la 23 august şi părtinirea unuia în defavoarea celuilalt însemna încălcarea principiilor constituţionale, crearea unui precedent periculos pentru sistemul fragedei democraţii pluraliste din România. Acesta era sensul pentru care partidul comunist avea doar un acces limitat la microfonul posturilor naţionale, în aceeaşi măsură cu toate celelalte partide, participante la B.N.D. Problema se punea însă într-un mod cu totul nou: P.C.R. dorea nu accesul său cu prioritate la comunicarea prin radio, ci monopolul său deplin asupra acestui mijloc, prin excluderea celorlalţi.

Lupta pentru radio s-a transformat astfel într-o adevărată piatră de încercare a atitudinii faţă de democraţie.

Până la sfârşit, ca şi pe clădirea *Universului*, şi pe cea a Radiodifuziunii din str. General Bertelot partidul a sfârşit prin a anina un steag roşu imaginar, marcând instalarea monopolului său asupra acestui mijloc modern de

comunicare.

Iată filmul întâmplărilor:

Octombrie 1944. Partidul comunist justifică cenzura (să-l asupra opiniilor şi informaţiilor difuzate, fără să vadă nicio antinomie între libertatea presei numai pentru sine şi îngrădirea ei pentru *elementele reacţionare*, adică pentru toţi ceilalţi care nu erau de acord cu monopolul lui.

„În condiţiile actuale – scria *România liberă*, când partidul abia făcuse ochi – *libertatea neîngrădită a presei ar fi o crimă* „303 În schimb, proclama libertatea neîngrădită pentru sine.

Decembrie 1944. Sub pretextul luptei împotriva *elementelor fasciste*, se declanşează o campanie dirijată împotriva directorului Radiodifuziunii, Vasile Ionescu. Partidul viza să ocupe cu un om al său funcţia principală de comandă a Radiodifuziunii. În această acţiune este ajutat direct de Radio Moscova.

6 ianuarie 1945. *Scânteia* scrie: *„Radiodifuziunea condusă de un criminal de război. O emisiune la Radio Moscova. Nu este prima oară când postul de radio Moscova, reprezentând punctul de vedere oficial sovietic, atrage serios atenţia cercurilor conducătoare române că armistiţiul este pur şi simplu sabotat şi că în România, legionarii şi uneltele hitleriste continuă să conducă instituţii din cele mai importante*" 304.

19 ianuarie 1945. După ce teoretizase şi justificase cenzura, partidul declanşează prin intermediul Sindicatului salariaţilor de la Radiodifuziune o acţiune de protest *„împotriva cenzurării cuvântării tov. Chivu Stoica*". […] *„Aceleaşi persoane care au cenzurat pe Chivu Stoica au interzis şi radiodifuzarea discursului Anei Pauker* despre *personalitatea mareşalului Stalin, cu prilejul sărbătoririi zilei de naştere a conducătorului armatelor eliberatoare*" 305 (sic!)

Rezoluţia sindicatului este semnată de compozitorul

Matei Socor, de Poenaru Bordea şi hodoronc-tronc, de nişte avocaţi.

Ianuarie 1945. Datorită presiunilor sovietice, guvernul cedează şi Vasile Ionescu este epurat din fruntea Radiodifuziunii. Partidul zicea una, voind însă alta, încât epurarea directorului nu-l adusese mai aproape de scop decât se aflase înainte. Deci, lupta continuă!

26 – 30 ianuarie 1945. Agitaţia partidului pentru monopolizarea radioului este transferată în sala congresului Sindicatelor Unite, când se formează C.G.M. Extras dintr-o cuvântare:

„Acest gigantic mijloc de propagandă şi educaţie nu se află în mâna democraţiei şi nu este controlat de cei ce au încrederea poporului, (adică de P.C.d. R., n.n.), *deci el nu poate da roadele cerute”.*

În final, se preciza direct obiectivul urmărit prin această campanie de proporţii: scoaterea Radiodifuziunii de sub controlul Ministerului de externe (portofoliu de ţinut de Constantin Vişioanu), *„unde Radiodifuziunea nu are ce căuta* […] *şi să fie trecută la Ministerul comunicaţiilor, deoarece radioul este un mijloc de comunicaţie. La acest minister, Radiodifuziunea poporului va fi controlată de un fiu al poporului, tovarăşul Gheorghiu-Dej „*306

De la aceeaşi tribună, Chivu Stoica l-a atacat direct pe primul ministru, generalul Rădescu, din pricină că a oprit difuzarea prin radio a dezbaterilor congresului.

3 februarie 1945. Chestiunea este probabil atât de presantă, încât din nou intervine propaganda sovietică. Radio Moscova critică pe un ton violent refuzul guvernului de a retransmite lucrările Congresului sindicatelor. Este atacată şi Direcţia Presei. În final, tonul devine ameninţător. *„De ce oare se pune la o atât de grea încercare răbdarea democraţiei româneşti*?

4 februarie 1945. Sub titlul *Provocările reacţionarilor*

de la Radiodifuziune, *Scânteia* publică un denunţ, sub forma unei liste a *„fracţiunii reacţionare”* din această instituţie, urmată de o relatare a Comitetului de întreprindere (sindical), care protestează împotriva punerii sub anchetă a dr. Duma, vorbitorul de la congres. Citat din rezoluţie: *„*[…] *Miile de muncitori şi funcţionari* (sic!), *adunaţi la congresul de la Bucureşti*, *care au hotărât ca Radiodifuziunea să devină a poporului* (Iniţial, era vorba de un deziderat, acum se vorbeşte deja de o hotărâre, n.n.), *să fie siguri că dezideratele lor se vor împlini*. *Foarte curând*, *acuzatorii publici*, *meniţi să trimită în faţa Tribuna*lelor *poporului pe toţi agenţii propagandei naziste*, *vor avea de lucru la Radio*! *„*308

11 februarie 1945. Se difuzează prin radio discursul primului ministru, generalul Rădescu, calificat de *Scânteia* prin cuvintele: *„impertinenta şi calomnioasa provocare pronunţată de Rădescu la Radio”* şi cum presa tipărită era deja în mâna partidului, discursul a fost sabotat de „tipografi”.

Februarie 1945. O nouă concesie guvernamentală: *Ora rusă* la radio.

18 februarie 1945. *Scânteia* publică un nou atac împotriva conducerii Radiodifuziunii, de data aceasta orientat împotriva prof. univ. Hurmuzescu.

25 sau 26 februarie 1945. Soseşte la Bucureşti, Vîşinski. Sub firma guvernului *de largă concentrare democratică dr*. *Petru Groza*, el aduce partidul comunist la putere.

27 februarie 1945. *Scânteia* denunţă din nou conducerea Radiodifuziunii. Se scrie negru pe alb:

„Societatea de Radiodifuziune este o oficină importantă a reacţiunii române, *care prin posturile ei împroaşcă lumea cu veninul ştirilor false şi al atacurilor împotriva poporului „*309

Dacă nu exact cu aceleaşi cuvinte, în acelaşi stil va fi

atacat peste decenii postul de radio *Europa liberă*.

6 martie 1945, data instaurării guvernului dr. Petru Groza. Avându-l pe Vîşinski în spate, *Scânteia* scrie: *„Noul guvern al României trebuie să facă o radicală curăţenie la Radiodifuziune*! „310

După 6 martie 1945. Radiodifuziunea fiind guvernamentală, iar partidul dispunând de guvern, în mod automat dispune şi de radio. Problema *reacţionarilor*, fără să fie abandonată, trece deja pe planul al doilea. Scopul în sine fusese atins *Scânteia* scrie deja pe alt ton: *„Sunt abia 80 de mii de abonaţi, adică abia 5% din populaţia ţării. O parte din aceştia nu sunt prietenii regimului democratic"*, adică potenţiali supuşi ai partidului comunist. De aceea, s-a luat hotărârea de a se înfiinţa 25 de staţii de amplificare cu 500 de difuzoare, tip locuinţă şi 500 de difuzoare *„în aer liber"*, (cele de pe străzi, de care s-a menţionat mai sus) 311.

În preajma alegerilor din 1946, războiul decibelilor atinsese punctul culminant, creându-se prin larmă, impresia că partidul comunist era un gigant.

Iunie 1945. Partidul respiră uşurat: Radiodifuziunea este în întregime în mâinile *poporului*. *Scânteia* publică o lungă listă de persoane epurate. Accesul la microfonul naţional pentru partid, în vederea răfuielii sale şi pe această cale cu adversarii săi, este asigurat. Nu numai accesul, ci şi monopolul.

Dar după ce fusese atâta tărăboi, întărit şi de Radio Moscova, în legătură cu faptul că nu se transmiseseră prin radio lucrările Congresului C.G.M., când îi veni rândul, în loc să ofere un exemplu prin radiodifuzarea lucrărilor propriei sale Conferinţe Naţionale, nu a făcut-o, ci dimpotrivă, le-a ţinut în cea mai deplină clandestinitate. Fireşte, nu s-a găsit nimeni să protesteze.

Decembrie 1945. Desfăşurările au aici un final, prin numirea compozitorului Matei Socor, în calitate de director

al Societăţii Române de Radiodifuziune, (funcţie în care a fost urmat de Mihai Roşianu, peste câţiva ani).

CÂNTECUL DE LEBĂDĂ AL LIBERTĂŢII

Represiunea asupra scriitorilor şi gazetarilor care susţinuseră prin activitatea lor regimul Antonescu, a făcut parte din condiţiile puse prin *Convenţia de armistiţiu*. A început la puţine săptămâni după 23 august, încă sub guvernele Sănătescu şi Rădescu. Din nou, ca şi în cazul deportării saşilor transilvăneni, contribuţia partidului comunist a fost mai curând una de suporter de la galerie, decât de participant activ la realizarea ei.

Primii ostracizaţi au fost autorii de reportaje de pe frontul de est. Se „plătesc", deocamdată numai prin epurare, articole în care aproximativ cu treizeci de ani înaintea lui Soljeniţîn se descriu ororile din lagărele sovietice de concentrare, şi se întreprind primele măsuri împotriva celor care au semnat în presa legionară.

Ziarele *România liberă* şi *Scânteia* denunţă pe bază de liste, persoane care urmau a fi „epurate", cele dintâi fiind din Societatea Scriitorilor Români (S.S.R.). Lista inaugurală se deschide cu Radu Demetrescu-Gyr, Nichifor Crainic şi Liviu Rebreanu. Urmează curând o a doua listă, cu nume mai multe. Se cere excluderea membrilor de onoare, susţinători ai societăţii prin mijloace financiare: Al. Vaida, Ion Petrovici, N. Malaxa, I. Gigurtu. Se continuă cu scriitori propriu-zişi, cărora „organul" le face şi câte o scurtă prezentare, interesante pentru cititorul de azi: Ion Barbu, *„poet care a purtat cămaşa verde"*; N. Batzaria, *„care în 1936, când se judeca procesul Anei Pauker a trecut de partea duşmanilor poporului, adunaţi sub plapuma lui Stelian Popescu, la Universul, aţâţând la ură de rasă"*; Lucian Blaga, *„fost subsecretar de stat la Externe, în cabinetul Goga-Cuza"*; Dan Botta, *„pronazist cunoscut care şi ca poet este un imitator al lui Ion Barbu* (sic!)"; I. Al. Brătescu-Voineşti, „a *cărui activitate*

huliganică filogermană şi antisovietică sunt (sic!) *prea cunoscute, ca să stăruim asupra ei*"; Cardaş Gh.*care sub legionari a ocupat o prăvălie a unui anticar evreu. Negustorul evreu poate l-a fi*) *iertat. Nu-l* (I) *ertăm noi*!"; Virgil Carianopol*, „în slujba cenzurii, a legionarilor, a C.N.R.-ului, a antonescieniloh*; Aron Cotruş, *„poet legionar care a fost trimis sub guvernarea lor la Madrid şi menţinut acolo de Antonescu*"; Nichifor Crainic, *„vechi duşman al oricărei mişcări progresiste, otrăvitor public de prim rang, în slujba hitlerismului*"; N. Crevedia, *„fost colaborator al Poruncii* Vremii; Romulus Dianu *„aghiotant al lui Şeicaru*"; Mircea Eliade, *„ideolog al mişcării legionare, duşman al clasei muncitoare, apologet al dictaturii lui Salazar*"; Ilea Th. Ion, *„fugit în Portugalia*"; A. Pop-Marţian, *„actor şi poet reacţionar, în slujba dictaturii antonesciene, din convingere*"; D. Murăraşu *„autorul unei istorii a literaturii antisemite*"; Victor Ion Popa *„fost în slujba legionarilor şi a lui Antonescu*", I.M. Sadoveanu, *„voiajor în Germania pe socoteala nemţilor în slujba cărora a fost*"; Al. O. Teodoreanu, *„a scris pentru susţinerea războiului anti-sovietic*" 312

Se pretextează o cronică a revistei *Viaţa Românească* pentru a fi atacat D.I. Suchianu, dar mai ales Petru Comarnescu, cunoscut pentru simpatiile sale filoamericane, nu conta că deocamdată erau aliaţi, de aceea omul de cultură a fost calificat drept *„oportunistul care a colaborat cu toate genurile de fascişti...*". În consecinţă, *„locul lui nu este la Viaţa Românească*

„313

După denunţul din *Scânteia,* S.S.R. se conformează şi *„începe să-şi elimine trădătorii*". Primii excluşi au fost Ion Petrovic3 Al. Marcu, I.M. Sadoveanu, Romulus Dianu, Virgil Carianopol, Ladmis Andreescu şi alţii314.

Se anunţă numele primilor zece scriitori care vor înlocui *„cu prisosinţă locul rămas gol după eliminarea*

vinovaţilor. Aceştia erau, conform enumerării în ordine alfabetică: Maria Banuş, Ury Benador, Geo Bogza, George Călinescu, Ion Călugăru, Al. Mironescu, M.R. Paraschivescu, Ion Pas, Al. Rosetti, T. Teodorescu-Branişte. Comitetul S.S.R. a hotărât să renunţe la lista membrilor de onoare315.

Este deja stalinistă practica *excluderilor* dintr-o uniune profesională, ca şi înlocuirea demonstrativă a celor daţi afară prin scriitori comunişti sau de stânga (unii vor continua să rămână în continuare antitotalitari).

Odată cu venirea partidului la putere, răfuiala cu presa ia proporţii. Cazurile individuale *rezolvate* sunt mult mai numeroase, dar procedura are loc în culise.

Urgenţele sunt loviturile de graţie date unor publicaţii întregi. Fireşte, nu mai apar demult gazete legionare sau proantonesciene, în schimb, în afara presei F.N.D. şi a câtorva publicaţii mai mult sau mai puţin independente care se căznesc din răsputeri să supravieţuiască, păstrându-se pe o linie de mijloc, restul sunt *reacţionare*.

Imediat după 6 martie, fără nicio zăbavă, gruparea comunistă cu guvern propriu, îşi exprimă viziunea asupra noţiunii de libertate, interzicând cotidianele *Dreptatea*, *Liberalul* şi întreaga presă din ţară a celor două partide de opoziţie. Măsura se aplică nu printr-un act guvernamental, ci printr-o „găselniţă”. Şmecheria cu „tipografii” care chipurile „refuzau” să tipărească exact ceea ce partidul comunist voia să suprime, va mai funcţiona vreo doi ani, până ce lupul care o înfulecase pe bunicuţa, nu va mai avea nevoie să se împopoţoneze cu volănaşele ei democratice, pentru a se face crezut că el nu este el.

La reapariţia acestor gazete – după intervenţia aliaţilor la Conferinţa de la Moscova a miniştrilor de externe, cu care prilej s-a hotărât şi ţinerea de alegeri *libere* – partidul s-a simţit nevoit să mistifice din nou

realitatea, astfel:

„Este interesant de amintit […] *că niciunul dintre ele nu a fost suprimat de guvern*. […] *Viitorul a fost sancţionat de Comisia aliată de control, Dreptatea dispărând pur şi simplu în urma refuzului muncitorilor tipografi de a tipări articole antidemocratice şi antimuncitoreşti „*316

6 martie 1945 a fost o dată fatidică şi pentru presă.

„Pentru vina de a fi publicat material tendenţios şi alarmist, care ar fi putut produce nelinişte şi confuzie în opinia publică, ziarul Timpul din Bucureşti, se suspendă…"

De data aceasta a avut noroc: suspendarea a fost temporară. Alte publicaţii mai puţin cunoscute sunt suprimate fără prea multe menajamente, fireşte, *„pentru atitudine fascistă"*. iată că simultan cu reapariţia gazetei centrale a P.N.Ţ., *Dreptatea*, pentru a nu admite tipărirea în acelaşi timp a mai multor foi de opoziţie, se caută cu lumânarea un pretext pentru suprimarea, cel puţin temporară, măcar a uneia. În sfârşit, după ce a fost citită şi răscitită cu lupa, s-a găsit o chichiţă gazetei naţional-ţărăniste de mare tiraj, *Ardealul*, care a fost suspendată pentru 15 zile, din pricină că… şi-a permis să critice gazeta *înainte* din Craiova (organ al P.C.R.), atunci când aceasta a comis o greşeală *de tipar*, la menţionarea numelui regelui. Şi pentru că argumentul părea totuşi neconvingător, i-a mai pus în spinare şi ceva atitudine antisemită317.

În aceste condiţii, când libertăţii presei i se dă lovitură după lovitură, pentru ca până spre sfârşitul anului 1947 să fie răpusă definitiv, se fac auzite în România şi ultimele ei cuvinte.

Era un adevărat cântec de lebădă, ultimele clipe de libertate fiind folosite pentru a vorbi anume despre înalta valoare umanistă a libertăţii şi a arăta direct cât se mai putea, sau prin aluzii, spre cei care tindeau şi până la urmă au şi izbutit să priponească verbul scris, tipărit, vorbit. Încercarea devenise deja temerară în această vreme cu

adevărat nouă, când soarta articolelor nu se mai decidea în redacţii, ci la poliţie.

Dar mai existau în România oameni curajoşi. Aceştia erau înainte de toate unii intelectuali de stânga de dinainte de război, având acoperirea morală de a apăra libertatea de expresie şi libertatea scrisului în faţa celor care le gâtuiau, pentru că tocmai pe ei, pe comuniştii-stalinişti, aceşti intelectuali de cea mai bună credinţă îi apăraseră în instanţele judecătoreşti şi în presă, ori de câte ori avuseseră probleme cu justiţia.

Comuniştii ajunşi la putere (cucerită deocamdată parţial), deveniseră de nerecunoscut: în accepţiunea lor, libertatea presei nu mai era general-valabilă, ci o admiteau numai pentru ei, fiind condiţionată fără drept de apel, de la primele documente elaborate de partid după 23 august, ca în acest punct 4

al Platformei F.N.D.:

„Să *fie asigurat exerciţiul libertăţii cuvântului, a presei, a întrunirilor şi a dreptului de organizare. Libertăţile democratice însă nu trebuie să servească duşmanilor democraţiei* „318

P.C.R. Îşi aroga singur din acel moment dreptul de a aprecia cine sunt *duşmanii democraţiei*, refuzând în virtutea viziunii sale acest drept tuturor celorlalte forţe politice.

Manevra condiţionării libertăţilor fundamentale fu sesizată imediat, pentru că simultan cu suprimarea lor pentru adversari, erau suspendate şi pentru stânga dintre cele două războaie, deci şi pentru cei care simpatizaseră cu comuniştii sau poate continuau chiar să mai simpatizeze. Prilejul cristalizării a doua poziţii diametral opuse în problema libertăţii presei – ca simbol şi chintesenţă a tuturor celorlalte libertăţi – nu s-a lăsat aşteptat. Ele s-au manifestat public cu prilejul constituirii

Sindicatului unic din presa română[47].

Poziţia majorităţii ziariştilor a fost exprimată de C. Milian care a susţinut libertatea neîngrădită a cuvântului scris şi tipărit, dar s-a izbit imediat de riposta fără drept de apel a trimişilor partidului comunist, care o ţinea pe-a lor, precum că *„libertatea presei nu înseamnă libertate pentru fascişti”*, eticheta de *fascist* fiind aplicată imediat oricui se distanţa şi cu o iotă de ideologii comunisto-stalinişti sosiţi la Bucureşti319.

Că nu din pricina *fasciştilor* partidul comunist suprima libertăţile cetăţeneşti şi înainte de toate libertatea presei, o dovedeşte şi următoarea întâmplare. Până şi lui Fr. Engels, adoptat şi de comuniştii români drept clasic al marxismului, în suita Marx-Engels-Lenin-Stalin, îi fusese refuzată de către P.C.R. libertatea de expresie. În numărul de gazetă consacrat comemorării semicentenarului morţii lui Engels, s-a publicat şi cunoscuta lui Scrisoare către socialiştii români, dar atât de grav mutilată de cenzură, încât diriguitorii propagandei au reuşit performanţa să scoată din ea tocmai esenţa. Ideea pivot a acestei scrisori era, după cum o făcuse şi Marx, ostracizarea ţarismului

---

47 "Libertate pentru presa democratică, da! Libertate pentru naziştii din presa română, nu! Constituirea Sindicatului unic din presa română Sub acest titlu, Scânteia relatează desfăşurarea lucrărilor adunării228. Şedinţa este deschisă de Ion Pas, preşedintele Uniunii ziariştilor profesionişti. Din biroul adunării au făcut parte: N. D. Cocea, Emil Socor, Scarlat Calimachi, Eugen Jebeleanu, Emil Serghie. În numele Asociaţiei presei a vorbit George Macovescu. Miron Constantinescu a vorbit în numele ziariştilor (partidului comunist) care au scos presa ilegală (a P.C.d.R.). A mai luat cuvântul Şerban Voinea. Libertatea neîngrădită a presei a fost apărată de G. Milian, iar riposta i-a venit de la Nicolae Moraru, care printre altele a salutat şi suspendarea ziarului Universul.
Primul Sindicat al ziariştilor profesionişti a ales următorul comitet: Ion Pas, N. D. Cocea, T. T. Branişte, Scarlat Calimachi, Vogel. G. Ivaşcu, Miron Constantinescu, C. Petrescu - CFR, N. ("Nikalai”) Moraru, Gr. Preoteasa, O. Livezeanu.

pentru actul samavolnic de

răpire de la poporul român a teritoriului său naţional dintre Nistru şi Prut. Se punea pe bună dreptate întrebarea: şi Engels era fascist dacă i s-a răpit şi lui libertatea de exprimare şi încă într-un număr omagial? Sau titulatura de *fascist* urma să fie aplicată oricui avea o altă opinie decât partidul comunist şi patronii săi din afară?

T. Teodorescu-Branişte, editorul celebrului *Cuvânt liber* din deceniul anterior, învăţase deja să se autocenzureze şi pe cât se putea, în noua sa gazetă *Jurnalul de dimineaţă*, se străduia să facă o adevărată echilibristică între a nu deranja susceptibilităţile noilor puternici ai zilei şi a respecta pe cât posibil adevărul. Cu toate că el nu defilase niciodată alături de dreapta, simplul motiv că refuza să defileze şi cu comuniştii, toate opreliştile posibile începuse să le simtă pe propria experienţă gazetărească zilnică, simţind tot mai tare apăsarea cenzurii staliniste.

Cu toate acestea, de câteva ori i-a reuşit să-i înşele vigilenţa: era şi ea la început, mai fără experienţă. În *Jurnalul de dimineaţă*, marele ziarist reuşi să strecoare strigătul de disperare al lui Tudor Arghezi, care într-un pamflet, poate chiar mai important decât mult bătătoritul *Baroane*! deplângea nenorocirea suprimării libertăţii scriitorului, odată cu sărăcirea omului, simbolizată de aşezarea lui cu tinicheaua în mână, la coadă la gaz. Cuvintele argheziene cădeau ca o sentinţă grea asupra vremii.

Însuşi Branişte scrisese un vehement pamflet intitulat *Nu admit*! un portret robot al noului specimen ivit după 6 martie 1945: poliţistul de presă cu puteri discreţionare, al cărui tic verbal era sintetizat în titlu şi în care cei vizaţi se recunoscură imediat. Astfel că aceştia săriră ca arşi şi împotriva celui care altă dată le luase

apărarea (inclusiv apărarea Anei Pauker), se declanşă o violentă campanie la care fură mobilizate condeiele de serviciu ale stalinismului autohton. Hoţii de libertate îşi arătau şi aici laşitatea. Neavând curajul să-şi decline identitatea, îl împroşcară din umbră cu insulte321. Abia peste o jumătate de an, cel care ridica osanele Anei Pauker îşi luă inima în dinţi şi fără complexele pigmeului îl admonestă pe maestru, lipindu-i cu superioritatea pe care i-o dădea spatele asigurat, eticheta şleampătă: *„cântăreţul independenţei sale şi* (al) *libertăţii presei „*322

Cum Branişte nu se lăsă intimidat, se trecu la ameninţări directe în pagina aceleiaşi publicaţii, dirijată de secţia de propagandă a partidului, trecându-l în stilul practicat deja de doi ani de *Scânteia* pe listuţa publică a duşmanilor, alături de naţional-ţărăniştii Leucuţia, Lazăr şi de *fascistul* Rădescu, prieteni care şi în lagărul de la Târgu-Jiu *„făceau chefuri la toartă „*323

Va plăti scump Branişte, cu mulţi ani de închisoare care se vor prelungi până prin 1956, ţinuta sa perfect verticală, străină oricăror compromisuri.

În lupta sa pentru libertatea presei, T.T. Branişte aproape că rămăsese singur. Colegii săi de generaţie, dacă vorbeau de libertate, o făceau uitându-se atenţi în jur sau apelau la ocolişuri, aşa cum proceda deja Ion Pas, definind presa dirijată *„cal de tramvai, obligat să meargă pe aceeaşi linie, megafon şi cădelniţă cu tămâie”*, dar revenea imediat, spunând că ea este o *„blestemată creaţie a fascismului”*.

Ion Pas mai îndrăznise totuşi să vorbească la prezent o dată sau de două ori, după care şi-a pus căluş la gură şi laţ la condei pentru toată viaţa. Spre lauda lui, nu şi cădelniţă. El defineşte deci profesiunea de ziarist ca fiind *de vocaţie* şi că *„trebuie să fie liberă”*, iar normele ei de exercitare nu *„pot fi stabilite decât de ziarişti, ei între ei, fără sugestii din afară. […] În momentul pe care îl trăim,*

*când se poate gândi şi se poate acţiona liber, ziariştii sunt datori să se fixeze asupra acestui principiu: că o lege a presei pentru ei nu poate să fie făcută decât de ei „*324

Şi cu toate că în virtutea ticului verbal al momentului se indica spre nazism ca spre duşmanul libertăţii presei, un alt veteran al stângii, B. Brănişteanu, vorbea deschis şi despre *„ceilalţi amatori de dictatură „*325.

„Cât despre libertatea presei – scria el colegilor săi întru Sindicatul Ziariştilor – *să nu admiteţi îngrădirea ei sub nicio formă şi niciun motiv, fie el cât de nobil, cât de îndreptăţit în aparenţă. Libertatea presei este cea mai preţioasă dintre libertăţi. Cu drept cuvânt s-a spus despre ea că toate celelalte drepturi şi libertăţi de ar pieri şi numai ea ar supravieţui, ea le-ar salva, le-ar învia pe toate.*

De aceea, am şi putut vedea cu prilejul ultimelor şi crudelor încercări, că duşmanii democraţiei, fasciştii şi ceilalţi amatori de dictaturi, de absolutism, întâi şi întâi libertatea presei au atacat-o şi au sugrumat-o. […] *Ar fi trist ca noi, ziariştii, ca democraţiile oneste, să-şi însuşească în sens contrar faimoasa exclamaţie a lui Joseph de Maistre, să spună adică: «Noi ne luăm libertatea presei în virtutea principiilor, a convingerilor noastre şi v-o refuzăm vouă, adversarilor noştri, în virtutea convingerilor şi principiilor voastre*!» […]

Ideile democratice au fost sugrumate, nu fiindcă presa a fost liberă, ci pentru că cei în mâna cărora ajunsese soarta ţării, a poporului, au uzat, au abuzat chiar de forţa ce o deţineau, împotriva aşezămintelor democratice, începând cu libertatea presei.

Numai odată cu suprimarea acesteia au putut porni la jefuirea ţării, cum fac hoţii de codru, după ce au exterminat jandarmii. […]

Sugrumarea ideilor pe care nu le admitem este mult mai periculoasă decât tolerarea exprimării lor, pentru că acestea le sileşte să le etaleze în public şi ne dă

posibilitatea de a le combate, de a arăta efectele lor, primejdiile cu care ameninţă societatea, ţara, naţiunea.

*Poate să apară banal vechiul dicton că în discuţie iese lumină. Dar în ultimii ani, cred că şi cei mai încăpăţânaţi au putut vedea că din lipsa de discuţie nu poate ieşi decât întuneric beznă „*326

Curând, peste această lume, frumoasă tocmai pentru că avea libertatea presei, nu se mai auzi niciun glas care să o solicite. Nu se mai scria sau vorbi decât în sensul pe care-l indicau Iosif Kişinevski, precum şi subalternii săi, Leonte Răutu, Sorin Toma, Nikalai Moraru, Iosif Ardeleanu *i drughie tavarişci*...

TREI FRONTURI SIMULTANE PENTRU LICHIDAREA PARTIDULUI SOCIAL DEMOCRAT DE LA THEODOR DIAMANT LA C. TITEL-PETRESCU

Privind retrospectiv evenimentele, se putea totuşi spune că şi după ce fusese instalat în fruntea guvernului, stăpânind majorităţi uriaşe, comparativ cu minoritatea şi constituţia sa debile, chiar şi după aceea, în contextul existenţei pluralismului politic, instalarea partidului comunist la modul definitiv (*„pentru o mie de ani”*) şi totalitar, nu reprezenta încă o fatalitate istorică.

Aşadar, graţie aliaţilor s-a hotărât ţinerea în România de alegeri parlamentare *„libere şi nestingherite”*.

De data aceasta, unanimitatea fusese deplină: guvernele occidentale trebuiau şi ele să aibă conştiinţa împăcată că au întreprins ceva pentru salvgardarea democraţiei, or credeau într-adevăr că şi după ce îşi instalase armatele în ţările estice şi partidele lui în fruntea guvernelor, Stalin va mai da măcar cu un pas înapoi sau că se va supune voinţei populare?

La rândul său, Stalin s-a declarat de acord cu *„alegerile libere”*, pentru ca după efectuarea lor să închidă gura aliaţilor o dată şi pentru totdeauna cu aceste parlamente „alese”, care vor legifera tot ce li se va dicta.

În România, alegerile îşi mai aveau rostul lor şi pentru a se smulge recunoaşterea de către aceiaşi aliaţi a guvernului Groza, condiţie necesară pentru a fi primit la masa tratativelor păcii.

Cu toată decizia de care partidul comunist era stăpânit de a le câştiga, finalul cunoscut n-a fost până la un anumit punct o fatalitate. Amânările consecutive nu trădau decât incertitudini, nesiguranţă şi nervozitate din partea oamenilor manevraţi de Moscova.

Sfârşitul lui 1945 şi începutul anului 1946 au reprezentat un moment de suspans politic, de deplasare a cumpenei când într-o parte, când în cealaltă, iar partidul comunist a manifestat slăbiciuni şi crize de nesiguranţă mai mari decât avusese vreodată de la 23 august.

Era nevoie doar de concentrare şi coeziune, ca şi de voinţă într-adevăr, de a învinge. Asta se cerea Partidului Social Democrat din România.

Poate în cel mai important moment din evoluţia lui, când de atitudinea din acel început a depins nu o desfăşurare oarecare, ci soarta ţării, viitorul ei, exact atunci un lanţ de compromisuri, trădări, laşităţi l-au împiedicat să joace rolul pe care i-l încredinţase istoria.

Loviturile pe care acest mare partid politic, cu tradiţii coborând din secolul trecut, le-a primit din exterior, cu concursul unor oameni din interiorul lui, l-au condamnat iremediabil la moarte.

După care, fatalmente, a urmat împlinirea verdictului.

Ce reprezenta în acel moment P.S.D? Conform definiţiei formulate de însuşi preşedintele acestui partid, nu fără un element polemic la adresa vecinului său din extrema stângă, P.S.D. *„urmăreşte preluarea puterii politice în vederea transformării progresive a actualei alcătuiri economice şi sociale, bazată pe exploatarea muncii celor mulţi, de o clasă restrânsă, privilegiată, într-o*

ordine nouă, în care proprietatea socială a marilor mijloace de producţie (fabrici, subsol cu minele lui, mari întreprinderi etc.*) să poată asigura tuturor oamenilor dreptul la muncă şi la viaţă, la bunăstare şi la libertate deplină. P.S.D. are o doctrină care tinde spre prefacerea din temelii, treptat-treptat, a organizaţiei economice şi sociale de azi.*

Prin aceasta, P.S.D. are un caracter revoluţionar.

Cuvântul revoluţionar nu trebuie să sperie pe nimeni, căci noi, social-democraţii, nu dăm acestui cuvânt sensul său facţios, anarhic, de violenţă şi luptă cu vărsări de sânge, ci sensul ştiinţific" 327

Cum urma să-şi atingă P.S.D. obiectivele?

„*Treptat-treptat, în ordine şi legalitate, pe măsura în care condiţiunile obiective ale ţării – bazele economice şi tehnice, şi cele subiective – educaţia şi disciplina maselor producătoare* 32] *vor fi suficient de pregătite pentru această acţiune de construcţie de noi forme de societate*".

P.S.D. era nu numai un partid al proletariatului, ci al tuturor claselor din sfera producţiei materiale, al intelectualităţii, precum şi al micilor proprietari. Era un partid al întregului popor.

Spre diferenţă de partidul comunist, închistat în dogme, care se declara când *avangarda clasei muncitoare*, când *detaşamentul ei cel mai avansat*, când continuatorul tradiţiilor socialiste, iar mai nou, coborâtorul direct din „*osul celor traşi pe roată*", cum va glăsui o poezie de mai târziu, predestinat să aducă fericirea pe pământul ţării (cum s-a văzut şi din autocaracterizarea adoptată la Conferinţa Naţională), P.S.D., ca partid al maselor urmărea în numele lor, preluarea puterii, în vederea instaurării unei *ordini noi*.

Diferenţa între el şi partidul comunist sunt evidente. În caracter: „partid al întregului popor". În metode: „treptat-treptat, în ordine şi legalitate". Şi una implicită:

P.S.D. nu se autoproclamă, ca fiind predestinat de întreg mersul timpului, prin legile implacabile ca destinul ale materialismului istoric, să conducă pentru veşnicie ţara. Omitem diferenţa esenţială: aceea că P.S.D. nu fusese adus din afară şi nu era nici comandat de vreo putere străină329.

C. Titel-Petrescu, preşedintele P.S.D., era conştient de această forţă incontestabilă a partidului său şi nu avea deci motive, ca de dragul Pe-Ce-Re-ului, cu care se afla în alianţă, să teoretizeze violenţa. Dimpotrivă:

*„P.S.D. respinge ca anarhice actele de violenţă fizică sau de constrângere morală ce sunt contrare exerciţiului drepturilor şi libertăţilor democratice şi dacă altă dată, când P.S.D. era slab şi persecutat, el combătea cu înverşunare practicile samavolnice şi de violenţă ale guvernanţilor burghezi, în temeiul aceloraşi principii de libertate, azi când este puternic şi exercită o parte din putere, el are datoria să respingă metodele arbitrare de teroare, făcând propaganda programului şi a ideilor sociale, pe cale de convingere liberă „*330

În lucrarea sa fundamentală, *Socialismul în România*, C. Titel-Petrescu caracteriza astfel partidul în fruntea căruia se afla:

*„Partid democratic, naţional şi de solidaritate internaţională „*331.

Societatea pe care o proiecta îl avea în vedere înainte de toate pe om, pentru a-l ridica la înălţimea propriei sale demnităţi şi aceasta pentru că proclama: *„toate drepturile omului şi toate formele libertăţii individuale şi publice, intim şi indisolubil legate unele de altele”* 332

Şi în documentele partidului comunist şi în declaraţiile liderilor lui din aceeaşi perioadă, se menţionează libertăţile democratice, dar numai pentru el şi ca vehicul pentru venirea sa la putere, în timp ce noţiunea de *drepturi ale omului* lipseşte de la bun început,

pentru ca după instalarea sistemului stalinist, ele să fie înlocuite prin principiul care s-ar putea rezuma astfel: *drepturi asupra omului*.

Programul P.S.D. vedea libertatea naţiunii prin prisma libertăţii individuale. Schimbările imediate erau concentrate în ceea ce se numea: *Renovarea statului*. Se prevedea introducerea unei forme cu adevărat democratice de consultare a voinţei populare, referendumul, *„pentru a da poporului suveran posibilitatea de control, de iniţiativă şi de intervenţie directă în treburile publice”* 333.

În domeniul economic, P.S.D. propunea ca măsuri imediate, socializarea mijloacelor de producţie, prin

„[…] reîntoarcerea în posesia colectivităţii umane a marilor izvoare de bogăţie, […] naţionalizarea solului şi a subsolului, ca şi a tuturor marilor întreprinderi ca: *mine, petrol, transporturi maritime şi forestiere, zahăr, societăţi de asigurare* etc., […] *cu participarea muncitorilor la gestiunea* întreprinderilor 334

(Autogestiunea a fost descoperită de P.C.R. la peste trei decenii de la enunţarea ei de către social-democraţi, dar şi aşa, aplicată cu capul în jos, ca un mijloc diversificat de spoliere a muncitorilor, eventual şi în scopuri propagandistice).

„În problema agrară, socialiştii români prevedeau în 1945, trecerea a cât mai mult pământ în stăpânirea ţăranilor organizaţi în obşti sau în cooperative comunale ale producţiei; *comasarea parce*lelor *de pământ prea mici şi prea numeroase, pentru aplicarea de procedee tehnice moderne, această operaţie urmând a se face de bunăvoie, la nevoie, pe cale de obligaţie legală”* 335

Aşa cum se prezenta în perioada postbelică, în momentul când avea să i se aplice loviturile mortale despre care va fi vorba mai departe, social-democraţia se recomanda ca o alternativă la regimul partidului comunist.

Dar în condiţiile României postbelice, când ţara era deja acaparată militar şi se afla pe punctul de a fi subjugată politic şi economic de Moscova, proiectul social-democrat era tot atât de utopic, pe cât fusese falansterul din 1835, înfiinţat la Scăieni-Prahova, ca model al viitorului, de către cel dintâi socialist român, Theodor Diamant.

FRONTUL FRONTULUI UNIC MUNCITORESC

Unul din motivele care împiedicaseră pe socialiştii români să intre în frontul unic, preconizat de comunişti, după ce aceştia produseseră sciziunea cunoscută, a fost şi poziţia lor total subalternă faţă de directivele de la Moscova.

Această piedică esenţială este evocată şi în *Răspunsul Federaţiei Socialiste şi Social Democrate* la apelul Partidului Comunist din România, semnat în numele acestei organizaţii de Şerban Voinea, la un an de la înfiinţarea P.C.d. R. Analiza întreprinsă de socialişti a felului în care comuniştii concepeau unitatea, pentru ce şi-o doreau ei şi la ce folosea, pune în lumină de asemenea evoluţia relaţiilor politice între P.C.R. şi P.S.D. Între 1 mai 1944 şi 2 l februarie 1948, deşi documentul la care ne referim datează din 1922.

Tezele Kominternului, se spune în răspunsul Federaţiei Socialiste şi

Social-Democrate, au fost dezvoltate într-un discurs rostit de Zinoviev şi au fost reproduse apoi în broşura nr. 18 a Kominternului, intitulată *Internaţionala Comunistă şi Frontul unic proletar*.

„În discursul său – se scria în răspuns – *Zinoviev arată că frontul unic trebuie să tindă a distruge convingerea maselor că «bolşevicii sunt spărgători de profesie», renume pe care şi l-au creat, spune Zinoviev, prin faptul că «din 1914 la 1921 au operat peste o duzină de sciziuni şi că aproape un deceniu au provocat sciziune*

după sciziune».

Şi pentru ce tindeţi astăzi să faceţi să vi se ierte trecutul de spărgători? Pentru ca prin frontul unic să ajutaţi clasa muncitoare să iasă din situaţia deznădăjduită la care aţi impus-o prin sciziune? Nicidecum! Frontul unic îl cereţi pentru a vă apropia de mase şi cu o «simplă manevră tactică, spre a descoperi pe conducătorii social-patrioţilor şi spre a atrage masele lor. «Arătaţi-ne alt mijloc» pentru a atinge acest scop, spune Zinoviev şi el va fi gata să renunţe la frontul unic. Dar, adăugă el, frontul unic «este singura posibilitate care ne poate aduce milioane de lucrători» […].

Pentru a predica şi mai bine loialitatea bolşevicilor faţă de cei cărora le propune lupta comună, frontul unic, Zinoviev citează din Racine un vers care îi caracterizează tactica: «Îmbrăţişez pe adversar spre a-l înăbuşi», iar din Lenin, fraza: «Aş vrea să (-l) sprijin pe Henderson, aşa cum sprijină funia pe spânzurat!». «Afirm, spune Zinoviev, că în aceste rânduri este cuprinsă întreaga tactică a frontului unic.

Acestea sunt cuvintele autorizate ale preşedintelui Comitetului executiv al Internaţionalei dumneavoastră. Credincioşi tacticii preconizate de Moscova, aţi sfâşiat mişcarea muncitorească din România, aţi slăbit-o şi aţi lăsat-o pradă reacţiunii, iar astăzi, spre a relua prin noi contactul cu masele, ne oferiţi să ducem o luptă comună, în care să ne sprijiniţi cum sprijină funia pe spânzurat. În asemenea împrejurări, nu ne puteţi pretinde să considerăm invitaţia dumneavoastră sinceră şi izvorâtă dintr-o pornire curată.

Cu toate acestea, făcând abstracţie de trecutul dumneavoastră, trecând şi peste faptul că şi în prezent urmăriţi exclusiv interese meschine de partid, recunoaştem că în situaţia actuală o acţiune comună întregii clase muncitoare din România, indiferent de

*curentele politice, este imperios necesară „*3 i

După 1 mai 1944, când a fost încheiat Frontul Unic Muncitoresc, dată la care cvasi-invizibilul Partid Comunist din România a căpătat „o *coloană vertebrală* „şi un trup vizibil pentru a avea cu ce să intre în coaliţia guvernamentală care se întrevedea, toate aceste considerente, din nefericire, au fost confirmate.

Liderii socialişti care încheiaseră pactul fatal, nu erau nişte juni în descifrarea subtilităţilor practicate de Moscova împotriva mişcării lor. Cel puţin experienţa istorică din cele două decenii care trecuseră de la data răspunsului de mai sus, putea eventual să le servească de avertisment. Este puţin probabil să nu-şi fi dat seama de la început că partenerul lor de *acord*, nu era nicidecum P.C.d. R. care exista undeva în emigraţie sau prin închisori, ci chiar Kominternul „desfiinţat" şi travestit şi că pentru serviciul adus *cauzei* nu exista decât o singură plată pentru ei.

În 1943 – 1944, chiar şi cu acţiunea „trimişilor" în P.S.D., este puţin probabil că au existat elemente de presiune de felul celor intervenite după această dată. Deci singurele motiva ţii la care ne trimit şi unele mărturii ar fi buna credinţă, încrederea că trecutul a fost şters cu buretele şi că într-adevăr, începea o eră nouă, aceea a deplinei unităţi, în care fiecare partid, păstrându-şi entitatea, avea să contribuie la făurirea unei societăţi renovate. Naivitate pe care Partidul Socialist (Popovici) nu a avut-o. Ar mai fi şi faptul că după decenii de aflare în opoziţie, cu rezultate modeste în alegeri (în 1937, P.S.D. se aflase pe locul al II-lea, cu O, 97% din voturi) şi fără perspective de a obţine guvernarea, oferta de a fi parte din coaliţie, cu condiţia încheierii F.U.M., a decis în ultimă instanţă şi asupra ignorării rezervelor.

Imediat după actul de la 23 august, C. Titel-Petrescu declara cu un entuziasm de visător incurabil:

„Partidul nostru va sprijini până la sfârşitul războiului actualul guvern, printr-o acţiune de colaborare cu alte partide din B.N.D., păstrându-şi, bineînţeles, atât concepţia noastră politică şi socială, cât şi organizaţiile noastre proprii.

În orice caz, nu P.S.D. va fi acela care va rupe colaborarea.

În ce priveşte colaborarea cu partidul comunist, partidul nostru a stabilit pe plan sindical, unitatea sindicală. Nu vor mai exista sindicate socialiste şi distincte de ele, sindicate comuniste337.

Pe plan politic suntem în colaborare cu P.C.d. R. Sperăm ca după pace să se ajungă la o unitate politică, prin fuzionarea celor două mişcări, fuziune care este cu atât mai indicată, cu cât comuniştii au renunţat la Internaţionala a III-a".

Ceea ce s-a petrecut mai departe în practica politică, în pofida optimismului de început al socialiştilor, nu a fost decât o lectură „pe viu" a manualului lui Zinoviev.

Cu o grabă care trebuia să le dea de gândit, din lipsă de combatanţi, tot bruma de conducători ai partidului comunist s-au aşezat la masa tratativelor în vederea realizării unităţii sindicale. Ce altă posibilitate aveau pentru a

„Aduce milioane de lucrători", ignorante politiceşte, obosite de război şi de privaţiuni, dornice de o viaţă mai bună, la discreţia lozincilor partidului comunist? Pentru a realiza importanţa pe care staliniştii o acordau unităţii, se poate judeca după faptul că în *Comisia de organizare a mişcării sindicale unite din România*, înfiinţată la numai o săptămână după 23 august 1944, din partea P.C.d. R., lucrările erau conduse de Gheorghiu-Dej, încă de pe atunci candidat la funcţia supremă în partid, în timp ce din partea P.S.D. era desemnat I. Jumanca, cel dintâi candidat la poziţia de victimă a „justiţiei populare" 338

Cedarea de către P.S.D. a maselor care îl urmau a devenit evidentă, conţinând în perspectivă cele mai grave pericole pentru însăşi existenţa sa, atunci când conducerea sindicatelor, cuprinzând o aparentă paritate comunisto-socialistă, a fost în fapt preluată de comunişti, prin numirea în funcţia de preşedinte al Confederaţiei Generale a Muncii (C.G.M.) a lui Gheorghe Apostol, din grupul „interior" al partidului. „Paritatea" câţi comunişti atâţia socialişti în conducerea sindicatelor, răsturna în fapt realităţile. Ea nu corespundea nici proporţiei dintre cele două partide, dar mai ales faptului că muncitorimea, intelectualitatea, funcţionarii de stat, adică majoritatea angajaţilor care se organizau în sindicate, reprezentau „mase" ale socialiştilor şi care nu numai că nu aveau nicio dispoziţie a-i urma pe comunişti, dar le erau potenţial adverse.

Acelaşi fenomen, care nu este decât la început, se petrece în toate domeniile. Se inaugurează o discuţie privind încheierea frontului unic al tineretului comunist şi socialist, cu care prilej s-a adoptat şi o rezoluţie, dar tineretul, cel mai receptiv la nou şi revoluţionar prin definiţie, nu în rândul comuniştilor voia să-şi valorifice eforturile de înnoire a societăţii.

Calea concesiilor se face simţită din ce în ce mai intens. Liderii social-democraţi au intrat deja în faza când nu-şi mai pot onora promisiuni făcute în public, datorită dependenţei lor din ce în ce mai strânse de linia comunistă: C. Titel-Petrescu promisese de pildă, în interviul acordat hebdomadarului *La Tribune des Nations* că nu partidul său va fi cel care va rupe alianţa blocului de la 23 august, dar la mai puţin de două luni după aceasta se putea citi în presă:

*„Demisia guvernului Sănătescu este grăbită de demisiile date în primul rând de Lucreţiu Pătrăşcanu şi C. Titel-Petrescu „*339

F.N.D., acel conglomerat mamut şi eterogen, în care era primită oricare organizaţie dispusă a recunoaşte micuţul partid comunist drept conducător, era proiectat la Moscova din pornire ca un *guvern Groza*, cuiul care trebuia să scoată cuiul din perete. El nu ar fi fost însă posibil fără docilitatea P.S.D., care între timp, reînnoind acordul de front unic, practic a ratificat intenţia partidului comunist de a pune mâna pe putere şi a instaura dictatura.

Este adevărat că au fost şi destule minţi luminate din rândul social-democraţilor care au întrevăzut pericolul. Avertismentele lor au fost însă adevărate predici în deşert.

Tot atât de adevărat este şi celălalt fapt, că însuşi partidul comunist a invitat în F.N.D. să i se aservească, cele două partide istorice, aşa cum deja s-a văzut. Episodul a fost utilizat de presa socialistă ca element moderator, dar numai în limitele spaţiului de mişcare admis. Într-o asemenea formulă, sublinia oficiosul *Libertatea*, *„În orice caz, F.U.M. trebuie să-şi păstreze rolul conducător „*340

P.S.D. Începuse totuşi să-şi dea seama de terenul minat pe care păşea cu pumnul ridicat în semn de salut muncitoresc, ghidat de partidul comunist, pentru că apar, la început vag, apoi mai distinct, unele accente proprii:

„Fără îndoială că polemica izbucnită între presa comunistă şi cea naţional-ţărănistă şi liberală, pe tema domnilor Mihalache, dr. N. Lupu şi Gh. Brătianu […] *se îndreaptă împotriva celor vizaţi ca persoane şi oameni politici, consideraţi că au avut atitudini greşite în trecut, nu împotriva partidelor înseşi* (sic!) *din care aceştia fac parte.*

Este de sperat – şi socialiştii doresc acest lucru în mod hotărât – ca acea concentrare a forţelor democratice care a dus la actul de la 23 august, nu va fi zdruncinată, ci dimpotrivă, întărită şi lărgită! „341.

Aşa scria oficiosul *Libertatea*. Dar posibilităţile de a se exprima cât mai independent şi cu atât mai mult de a

influenţa evenimentele, sunt pentru P.S.D. din ce în ce mai limitate. În virtutea imperativelor „unităţii” el are tot mai puţină iniţiativă proprie, amăgindu-se cu laitmotivul păstrării entităţii politice. În acelaşi timp, orice opinie separată şi cu atât mai mult acţiunea, erau taxate aprioric ca fiind îndreptate împotriva *unităţii*.

Nu este deloc exagerat dacă vom afirma că dictatura stalinistă a fost inaugurată în ţara noastră prin dictatura P.C.R.-ului asupra P.S.D., prin intermediul F.M.U.-ului.

Pentru a câştiga merite, cei mai docili din ierarhia superioară supralicitează.

Ştefan Voitec profită de numărul cotidianului *Libertatea*, consacrat comemorării dispariţiei socialistului Ilie Moscovici, pentru a-l descrie drept un mare susţinător al frontului unic cu comuniştii, *„în spirit de cinstită conlucrare între cele două curente”* 342, carierismul său şi al altor colegi, având nevoie de giranţi serioşi. Şi iată care era părerea reală a lui Ilie Moscovici:

„După opiniile şefului lor, Zinoviev, ei (comuniştii, n.n.) *trebuie să propună din când în când frontul unic, fără să-l facă niciodată, ca să poată manevra împotriva celorlalte partide muncitoreşti, ca să compromită pe conducăto*-Comuniştii părăsesc *Comisia de reformă agrară*, patronată de ministrul naţional-ţărănist, Hudiţă. Fireşte, nu o fac singuri: împreună cu Vasile Luca, cu marioneta Zăroni, iese trântind uşa şi Theodor Iordăchescu, vechiul comunist „socialist”, acum aflat în conducerea P.S.D.

râi acestor partide” 3. (Această opinie Ilie Moscovici a avut-o până la moarte, care l-a salvat de a fi fost martorul a ceea ce s-a întâmplat când comuniştii au înfăptuit „mult visatul” front unic).

Cu un fler politic fără cusur, Lothar Rădăceanu este cel care în epoca ascensiunii şi cultului Anei, făcea cultul, după cunoştinţa noastră fiind astfel primul şi un posibil deschizător de drumuri, lui Gheorghiu-Dej: *„Unul dintre*

cei mai buni fii (formula *cel mai iubit* fiind descoperită mult mai târziu şi nu pentru el, n.n.) *ai clasei muncitoare, unul din cei mai buni luptători ai clasei muncitoare, tov. Gh. Gheorghiu-Dej* (aplauze furtunoase şi îndelung repetate) […]" 344

Un compromis evident, verificabil peste decenii, este însăşi colecţia cotidianului *Libertatea*. Diferenţa de ton şi combativitate faţă de omologul său antebelic *Lumea Nouă* este de la cer la pământ. Iar după 1946, chiar dacă continuă să se deosebească de *Scânteia* prin titlu, aservirea este ilustrată negru pe alb.

Deocamdată, se merge cu paşi mărunţi. Apetitul liderilor P.C.R. creşte însă pe zi ce trece. Se ajunge astfel foarte curând şi la inevitabila ostracizare şi excludere a socialiştilor care n-au convenit de la început, pentru că se pronunţaseră împotriva frontului unic: I. Fluieraş şi I. Mirescu. Este vorba însă nu de doi-trei, ci de un grup, după cum precizează comunicatul P.S.D. şi un articol explicativ. Pretextul este colaborarea celor doi cu dictaturile anterioare, dar de ce atunci un grup? Concesiile social-democraţilor merseseră de la început până acolo, încât şi terminologia părea preluată din arsenalul lui Kişinevski: cei incriminaţi erau *„profitori abjecţi ai dictaturii pe care au întărit-o cu sfaturile «înţelepte», date tiranilor"*, de asemenea *„nu s-au mulţumit să se ascundă în bârlog, unde să rumege în taină agoniseala stoarsă de pe urma victimelor regimului adus de ei"*, în loc să stea la locul lor, *„fericiţi că sunt uitaţi de acei care au tot dreptul să se răzbune"*, dar că n-au timp de aşa ceva, pentru că sunt azi *„în toiul unor preocupări mult mai urgente pentru cauza democraţiei"*, deci aceşti *„tâlhari şi vampiri „au scos capul"*, iar *„după ce a eşuat tentativa cu guvernul de «tehnicieni» din care trebuiau să facă parte aceşti stolnici ai ticăloşiei „*s-au apucat de alte măscări. *„Răspunsul P.S.D. la nota ultimativă a domnului Mirescu care vorbeşte*

în numele lichelelor sindicalizate”, a fost comunicatul care *„stigmatizează pe aceşti trădători ai cauzei muncitoreşti şi ai democraţiei, cerând demascarea şi distrugerea lor*! „345

Dacă n-ar fi ascuns o situaţie tragică, s-ar putea spune că numai în Caragiale mai există şansa de a întâlni texte atât de copios umoristice.

Deci, trebuiau distruşi, nici urma să nu rămână de ei!

„Dosarul” de excludere a lui Fluieraş din mişcarea muncitorească şi tot pe tema sindicatelor, se afla pe rolul partidului comunist, aşa cum s-a văzut, încă de la *afiliere*. Ilie Moscovici scria în 1922, că la Consiliul general (sindical), *„comuniştii* […] *au venit cu ordinul de la Moscova, ca să-l excludă pe Fluieraş, Jumanca, Grigorovici, dr. Ghelerter, Gheller* etc”. 346

Înainte însă de a acumula acele contradicţii care vor duce la cutremurul care va fisura în mod catastrofal P.S.D., se mai petrece în coabitarea socialistă-comunistă, aparent fericită, încă un episod important: o cerere în căsătorie, adresată de şobolanul comunist, elefănţei social-democrate: *„Conferinţa Naţională a P.C.R., în numele întregului nostru partid, cheamă în mod solemn pe tovarăşii social-democraţi la înfăptuirea unităţii politice a clasei muncitoare, printr-un mare partid unic muncitoresc* […]” 347

Nu era adunare în care să ia cuvântul un conducător sau altul al partidului comunist, să nu se facă curte socialiştilor şi să nu se agite ideea necesităţii imperioase a fuzionării. Aveau şi de ce! La acea dată, cum s-a menţionat mai sus, P.C.R. avea (dacă avea!) 35 800 de membri. Fireşte, visul conducătorilor lor era un *„mare partid*”. Acesta exista. P.S.D. număra nu o jumătate de milion, minus 35 800, cum pretinsese dr. Petru Groza pentru a-l micşora, (respectiv 464 200), ci 700.000 de membri, conform raportului prezentat de Theodor Iordăchescu la Conferinţa generală a P.S.D., la 1 decembrie 1945348.

Două elemente îngrijorau probabil P.C.R.-ul în raporturile sale cu partidul aliat: că *năvala* spre P.S.D., termenul aparţine ziarului *Libertatea*, putea să-l facă la un moment dat de necontrolat, precum şi că o asemenea creştere numerică, reflectând-o pe cea de prestigiu, putea să conducă la o victorie a curentului care se împotrivea supunerii la dicteul comunist (în termenii zilei, a *colaborării* cu ei) şi să pună în pericol prezentarea comuniştilor într-un bloc cu „aliaţii" lui de până atunci, în alegeri.

Oferta comunistă era formulată direct, dar condiţiile erau extrem de ambigui. Unificarea nu trebuia să fie *„mecanică"*, ci „pe *baze principiale"*, a *„unei acţiuni de lămurire ideologică şi a unei depline unităţi de acţiune"* 349.

Condiţiile erau exprimate eufemistic, pe după piersic, dar cine cunoştea limbajul încifrat comunist pricepea imediat despre ce era vorba. Socialiştii independenţi numai în idei nu şi în acţiune, în frunte cu preşedintele C. Titel-Petrescu, putură atunci să înlăture fără prea mari dificultăţi pericolul. Rezoluţia plenarei c.c. al P.S.D. constata destul de ironic faptul că: *„[...] În ultimul timp, a fost aruncată lozinca unui partid unic muncitoresc"*, dar că *„în condiţiile actuale"*, realizarea lui *„rămâne un deziderat al viitorului „*350

Majoritatea din P.S.D. în frunte cu C. Titel-Petrescu, era încă destul de puternică pentru a-şi putea permite un refuz deschis.

Fuziunea părea subiectul preferat al conducătorilor şi presei comuniste. La o adunare din preajma Conferinţei Naţionale din 1945, Teohari Georgescu şi-a consumat cea mai mare parte din energia oratorică acestei chestiuni (*„Aplauze puternice răsună în toată sala, iar muncitorii în picioare aclamă îndelung"*). La Conferinţa Naţională fusese depăşită etapa tatonării terenului şi sosise cea a atacării

propunerii, pieptiş. Răspunsul delegaţilor socialişti care au adus conferinţei salutul partidului lor, a fost unul diplomatic, conţinând însă un Nu! univoc. Atât Th. Iordăchescu, cât şi Ion Burcă n-au depăşit obişnuitele convenţii despre *„întărirea frontului unic"*.

Şefii comunişti au înghiţit cu greu acest prim şi mare afront, tocmai de la cei pe care îi considera ireversibil remorcaţi, punând, după cum scrie autorul unor lucrări de istorie falsificată *„într-o situaţie dificilă sistemul alianţelor politice, realizat potrivit tacticii elaborată de P.C.R"* 351.

Episodul nu rămase fără urmări. Şi încă din cele mai grave. P.C.R.-ul îşi intensifică activitatea pe celelalte fronturi, mai puţin vizibile, dar care trebuiau să aducă rezultatele dorite, pe care conlucrarea *„cinstită „*se încăpăţâna să le lase aşteptate.

FRONTUL INVIZIBIL

Spre sfârşitul anului 1945, social-democraţia din ţara noastră dispunea deja de un mare partid politic, mare nu numai numeric, ci şi calitativ. Atracţia pe care o exercitau ideile sale îi determina nu numai pe muncitori să-l considere un partid al lor, ci şi pe ţărani. P.S.D. era preferatul intelectualităţii universitare, ca şi al intelectualităţii mijlocii, precum profesorii de liceu, învăţătorii, preoţii. Centre cu o veche tradiţie muncitorească, precum Reşiţa, Galaţii, Valea Jiului considerau că nu partidul comunist le reprezintă interesele, ci în exclusivitate cel social-democrat.

Populaţia de origine germană prefera să se înscrie în acest partid, după cum existenţa unor secţii maghiare ale P.S.D., cu presă proprie (*Erdély*), făcuse ca şi Clujul să fie o citadelă socialistă.

Valul de înscrieri în P.S.D. depăşise, cum era aproape firesc, posibilităţile organizatorice de a menţine o disciplină strictă. Astăzi, lucrările oficiale constată, fără să-şi ascundă satisfacţia, că din masa de membri aflaţi în

evidenţă, numai 114.000 erau la curent cu cotizaţia (fără să se precizeze că era începutul celei mai grozave foamete din acest secol), iar că mai puţin de un sfert erau abonaţi la *Libertatea*, (în condiţiile în care *Scânteia* era boicotată de toată populaţia).

Cu toată desfăşurarea de evenimente catastrofice, după încă un an, P.S.D. depăşise cifra de un milion de membri! Desigur, la un asemenea aflux, cu atât mai uşor i-a fost P.C.R.-ului saşi formeze o agentură activă de sus până în organizaţiile de jos, atât cu sarcina de a se informa, cât mai ales de a comuniza.

Ea se autodeconspira îndeosebi în timpul unor adunări, când conform manualului lui Zinoviev, ocupa sala pentru a crea o atmosferă ostilă conducătorilor, dacă poziţia acestora se îndepărta cu o iotă de cea comunistă.

O asemenea acţiune a avut loc de pildă la Galaţi, la cinematograful „Olimpic”, unde preşedintele P.S.D., C. Titel-Petrescu, sprijinit de Adrian Dimitriu, Vlad Dimitriu, Mihai Şomuleanu, precum şi de Gh. Muşatescu, preşedintele regionalei Dunărea de Jos şi de Jean Arhip, secretarul acestei organizaţii, cunoscută pentru sprijinul acordat preşedintelui partidului, s-au trezit într-o sală ostilă, strigând lozinci ale partidului comunist, adunare calificată de literatura de specialitate drept *„eşecul de la Galaţi”*, fără însă ca să se menţioneze şi mijloacele prin care P.C.R.-ul a reuşit să obţină acest *eşec* al „aliatului” său352.

Loviturile pe la spate, făcând parte din însăşi tactica de luptă, mascată prin frazeologia despre „unitate”, au fost parte dintr-un front mai important decât însăşi conlucrarea *cinstită* din aşa-numitul front unic. Ele au fost posibile şi datorită unor slăbiciuni reale ale P.S.D.

În faţa stalinismului agresiv, socialiştii din România nu erau chiar atât de dezarmaţi pe cât s-ar putea crede, dar ei au nesocotit experienţa de douăzeci de ani în

relaţiile cu partidul comunist ale cărui metode le cunoşteau bine.

Se prea poate ca în faţa prizei în mase, ignorând măsurile de autoapărare care se cuveneau a fi luate, să se *fi îmbătat de pe urma succeselor*. În orice caz, pare impardonabilă lipsa de control a cadrelor, caracterul neorganizat, anarhic de convocare a adunărilor, ca şi dezinteresul pentru relaţiile secrete ale unor membri din conducerea partidului. Slăbiciunile partidului în ansamblu, ca şi slăbiciunile şi defectele personale ale diverşilor fruntaşi social-democraţi au fost speculate de P.C.R. cu maximum de pricepere şi profit.

Un mijloc utilizat la lumina zilei a constat în coruperea acestora cu funcţii şi posturi ministeriale, directoriale, diplomatice. În paralel, funcţiona şantajul: ca o condiţie a menţinerii în acele înalte funcţii, mai ales după instaurarea guvernului Groza, era conformismul, respectarea neabătută a linei dictată de P.C.R.

Nu întâmplător, tocmai cei care se agăţau cu mai mare dârzenie de portofoliile lor ministeriale: Lothar Rădăceanu, Ştefan Voitec, Tudor Ionescu au fost şi cei care au adus cele mai importante servicii partidului comunist, culminând cu acordarea unui concurs deschis tuturor acţiunilor îndreptate împotriva majorităţii, transformată prin manevre în minoritate, în frunte cu preşedintele partidului, C. Titel-Petrescu.

Câştigătorul antedesemnat al acestei lupte era evident Lothar Rădăceanu, teoretician de înaltă clasă şi bun cunoscător al strategiei, tacticii şi metodelor staliniste. Poate tocmai acestei cunoaşteri (şi a felului cum au sfârşit menşevicii), pentru a-şi câştiga merite şi poate iertarea, el a acceptat rolul de docil instrument al partidului comunist. Şi de vierme implantat în inima mărului social-democrat, cum s-a mai spus mai înainte, pentru a-l roade până la „victoria finală”. Articolele sale

antebelice, unele strălucite prin calitatea analizei şi argumentaţiei, ar putea reprezenta şi astăzi, dacă ar fi cunoscute, texte de referinţă, în dialogul mereu actual dintre socialişti şi comunişti, acolo unde aceştia din urmă n-au câştigat încă puterea, iar cei dintâi mai au putere încă. El fusese cel care scrisese, de pildă că:

„[…] *O astfel de prefacere, revoluţie în adevăratul sens al cuvântului, nu poate fi realizată de sus în jos, prin edictele dictatoriale ale unei minorităţi*. […] *După credinţa lor* (a comunişţilor, n.n.), *dictatura minorităţii poate produce minuni. Cu o baghetă magică, ea poate crea simple acte de voinţă, stări de fapt pe care istoria nu le-a dezvoltat sau consolidat încă*”.

353

Lepădându-se cu prilejul fiecărei cuvântări sau declaraţii publice de absolut toate afirmaţiile sale antebelice despre comunişti, din fotoliul său ministerial, Lothar Rădăceanu nu numai că subscria „platonic”, dar acum era unul din susţinătorii *edictelor dictatoriale*, altă dată criticate.

Şantajul mai funcţiona şi altfel. Fiecare socialist era *bun*, atâta timp cât aplica „linia”. Dacă îşi lua riscul să o critice sau să o combată, să se alăture majorităţii din ce în ce anihilate, el devenea imediat *rău*. Atunci apărea la lumina zilei *dosarul*, iar din el numai şi numai piese compromiţătoare, i se *smulgea* masca de *fascist*, de *strecurat* în mişcarea muncitorească, iar dacă mai avea la dosar şi articole publicate în presa antebelică, acestea îl *demascau* definitiv, ca pe un *duşman înrăit* şi din secretar de stat sau director general, devenea candidat la puşcărie.

Cu toate acestea, au fost social-democraţi care nu s-au supus şantajului, deşi cunoşteau perfect dinainte desfăşurarea scenariului. Cât de înalt ni se pare astăzi sacrificiul unor social-democraţi, precum al unui Ion Burcă, Adrian Dimitriu, Mircea Florian, Al. Claudian şi al

altora, faţă de vânzarea de frate pentru carieră, a unor parveniţi din aceleaşi rânduri!

În succesul lor de partid şi în miopia care-i împiedica să vadă că participarea P.S.D. la formula guvernamentală era temporară şi legată de nişte calcule precise ale partidului comunist, social-democraţii nu şi-au amintit nici de cuvintele lui Friederich Adler, potrivite momentului, care spusese:

„Sunt două metode aplicate de comunişti împotriva noastră. Prima este lupta făţişă: ne acopăr cu murdării, cu calomnii. Le respingem, dar este, cel puţin, o luptă pe faţă şi nu-i voi dispreţui pentru aceasta. Cealaltă este tactica aşa-zisului «front unic». E înşelătoria cea mai infamă a clasei muncitoare, e tentativa amăgirii proletariatului. Niciodată din zilele lui Machiavelli şi până astăzi, istoria n-a cunoscut ceva mai cinic decât felul în care frontul unic este întrebuinţat de Moscova, pentru a prinde în capcană proletariatul, împotriva propriei voinţe şi a propriei judecăţi”.

FRONTUL DECAPITĂRII

C. Titel-Petrescu a fost descris de mulţi dintre cei care l-au cunoscut personal, drept un idealist romantic.

În scopul de a-l reduce la dimensiunile unui politician oarecare, o lucrare oficială din ţară citează de pildă mărturia unei autoare din Anglia care ar fi scris că Titel-Petrescu era *„mai degrabă un idealist, decât un revoluţionar sau un conducător serios al muncitorilor”*, că *„nu provenea din clasa muncitoare, era un avocat destul de avut „*354 (Ce ne facem atunci cu Marx, cu Engels şi chiar cu Lenin, iar din România acelei vremi, cu Groza, apoi Maurer?).

Dacă este nevoie de o caracterizare, credem că obiectivă şi exactă este cea aparţinând lui Ştefan Baciu, martor al acelor evenimente. În viziunea lui, C. Titel-Petrescu se înfăţişa ca un:

„Clopotar al marilor primejdii care erau la uşă, punând în primejdie nu numai existenţa social-democraţiei, ci însăşi fiinţa României, ca stat liber şi democratic” 355
Iar portretul pe care i-l face este memorabil:

„Nu l-am văzut niciodată sosind cu întârziere de vedetă, nici izolat de poliţie sau de gardieni personali, dimpotrivă: de îndată ce cobora din maşină, era înconjurat de public, purtat pe braţe şi luat pe sus, până la locul unde urma să aibă loc adunarea. Era îmbrăcat întotdeauna în acelaşi costum gri sau albastru închis, pe care-l purta pretutindeni, fără să se deghizeze în stil proletar, cum obişnuiau să facă unii oameni «de stânga», închipuindu-şi că în felul acesta va fi pe placul «maselor». Omul pe care muncitorii îl aclamau, numindu-l «Tov. Titel», era absolut acelaşi cu directorul ziarului, cu ministrul sau conferenţiarul din centru: niciun artificiu, niciun cabotinism, nicio atitudine sau un gest studiat, pentru că de-a lungul întregii sale vieţii, omul acela mersese pe un singur drum, fără să fi făcut niciodată, nimănui, niciun fel de concesie, nici pentru un scaun de deputat, nici pentru un loc într-un consiliu de administraţie” 356

C. Titel-Petrescu a fost refractar la concesii. Avea de înfruntat chiar în anturajul său infiltrarea şi politica de trădare. Toleranţa păgubitoare a unor profesionişti ai parvenitismului – dintr-o bunătate exploatată la maximum de adversari – a fost poate deficienţa principală a caracterului său, pentru care a plătit până la urmă cu prisosinţă.

De la început, C. Titel-Petrescu a înţeles ce anume se afla în spatele lozincilor „democratice” ale staliniştilor autohtoni, mai ales că F.U.M. Încheiat de socialişti din bună-credinţă, devenise în cel mai scurt timp un instrument politic poliţienesc împotriva lor.

Şi tocmai pentru că a înţeles, a şi încercat să împiedice sau cel puţin să întârzie instaurarea

totalitarismului în România.

A făcut-o în pofida unui context totdeauna advers.

Este cazul, de pildă, al propunerii sale de înfiinţare a unei *Adunări Consultative*, care urma să joace rolul unui *parlament în miniatură* şi care trebuia să controleze, în lipsa unui parlament autentic, acţiunile guvernului.

„Regimul democratic parlamentar, instaurat la 23 august 1944, este lipsit de unul din organele sale esenţiale: Parlamentul”, scria ziarul *Libertatea*, explicând această iniţiativă.

„Adunarea Consultativă de la noi ar avea o misiune esenţială de împlinit: să exercite provizoriu, până la viitoarele alegeri, toate drepturile Parlamentului, cu excepţia puterii legislative. Astfel, ea ar exercita drepturile tradiţionale de comunicare şi interpelare, ar discuta proiectele de legi şi toate problemele de politică internă şi externă, exprimându-şi părerile prin moţiuni. S-*ar reda astfel ţării exerciţiul, fie şi limitat, al unor drepturi constituţionale care, de*

357”.

ani de zile, i-a fost răpit”.

În perspectivă, tocmai controlul parlamentar ar fi însemnat o piedică în ascensiunea spre putere a P.C.R. Cum momentul de la 23 august, când simultan cu guvernul Sănătescu trebuia constituit şi Parlamentul, fusese scăpat, autorităţile de ocupaţie nu acordară propunerii nici cea mai mică atenţie.

C. Titel-Petrescu era cel care întrevăzuse clar pericolul dictaturii ce se instala, încât în contextul participării partidului său la F.N.D. s-a împotrivit instaurării guvernului dr. Petru Groza. De la el a pornit propunerea, formulată mai târziu şi de rege, de a-l însărcina pe Barbu Ştirbei cu formarea unui nou cabinet358.

La rezistenţa sa în faţa ofensivei comuniste în cadrul

F.N.D., el avea alături o serie de prieteni de partid care-i împărtăşeau ideile (Şerban Voinea, Ion Burcă) însă prezenţa lui Lothar Rădăceanu, Şt. Voitec, Th. Iordăchescu, V. Brătfăleanu, Gh. Stroia, A. Braeşter, Zaharia Tănase îl punea în minoritate. În regionale, cei care îi împărtăşeau ideile reprezentau în schimb majoritatea. Dar hotărârile se luau la centru.

Cum prin mijloacele „tradiţionale", luarea sub stăpânire a P.S.D. de către partidul comunist, se dovedi o treabă dificilă şi oricum, de lungă durată, în laboratorul unde se elabora tactica acestuia din urmă, se decise să se înceapă cu o operaţiune-şoc: decapitarea.

Inevitabilitatea unei atitudini în prezentarea la alegerile din 1946, grăbi polarizarea extremei stângi în P.S.D., iar aceasta grăbi finalul proiectat.

Încă în primăvara anului 1945, curentul anticomunist din P.S.D. devine atât de puternic, încât şi istoricii oficiali de astăzi recunosc întreruperea *„în mai multe locuri „*a colaborării. Pericolul de generalizare a situaţiei era real: starea de spirit adversă cedării la presiuni reprezenta un curent de masă în organizaţii[48]. În schimb, în comitetul central, majoritatea cumpărată prin funcţii şi coruptă prin avantaje materiale, se grăbeşte să asigure partidul comunist, cu prilejul plenarei din 28 noiembrie, de fidelitate şi supunere.

În acest context au avut loc adunările locale la Galaţi (*„eşecul de la Galaţi"*), Timişoara, Reşiţa, precum şi a Asociaţiei de artă şi cultură, prezidată de Ion Pas (care se afla încă alături de preşedinte) şi în cadrul cărora C. Titel-

48 In lucrarea citată mai sus, folosind material de arhivă, dr. Gh. Ţuţui menţionează de pildă, procesul verbal al unei şedinţe F.N.D., la Timişoara. Când comitetul regional al P.C.d.R. a propus scoaterea în stradă, la demonstraţie, a zeci de mii de oameni, ca să ceară instalarea guvernului dr. P. Groza, delegatul P.S.D. a declarat că: "Muncitorimea s-a plictisit de demonstraţii" şi că "elanul de luptă al muncitorilor a scăzut", iar demonstraţia nu a mai avut loc359.

Petrescu, însoţit de partizanii săi cel mai fideli: Vlad şi Adrian Dimitriu, Traian Novac, Eftimie Gherman ş.a., se anunţă hotărârea P.S.D. de a merge în alegeri pe liste proprii, separate de comunişti. Salvarea era în aceste alegeri. P.C.R.-ul o vedea numai în majorităţile, „masele" socialiştilor. În ipoteza că izolat i-ar fi fost greu dacă nu imposibil să falsifice alegerile, cum a făcut-o având un bloc, prezentarea sa pe liste comune era deci o chestiune de viaţă şi de moarte.

La 1 decembrie 1945 s-a ţinut Conferinţa generală a P.S.D. Punctul de vedere al preşedintelui a obţinut un aparent câştig de cauză în faţa agenturii interne, intrată temporar în defensivă, prin adoptarea *Rezoluţiei privitoare la prezentarea pe liste separate în alegeri*, în afara oricărui cartel electoral cu partidul comunist. Victoria sa a fost însă imediat torpilată de oamenii P.C.R.-ului, care dacă n-au putut-o anula pe loc, au obţinut ca ea să nu fie totuşi definitivă, urmând ca o hotărâre să se ia la Congresul extraordinar, fixat ulterior pentru 10 martie 1946.

Între această Conferinţă generală şi Congresul extraordinar a avut loc poate cea mai importantă acţiune subversivă, îndreptată împotriva majorităţii din P.S.D. şi în special contra preşedintelui ei. Deja plenara din 10 februarie 1946 consfinţea victoria minorităţii aservite, prin recomandarea formulată Congresului de a vota participarea *„pe liste comune"* cu forţele care *„au constituit guvernul de la 6 martie 1945 „*360

„Marile" adunări ale F.U.M., în care se vorbea despre *unitatea de acţiune* ca de un fapt împlinit, dovedeau că piaza-rea trecuse pentru stalinişti şi că hopul cel mare fusese sărit.

Preşedintele P.S.D. ar mai fi putut câştiga chiar şi în această situaţie, dacă fair-play-ul care îi era specific, nu l-ar fi împiedicat să întreprindă o măsură de eradicare, pe care în locul său, comuniştii nu ar fi ezitat o clipă să o

execute. Exact în această perioadă, oficiosul P.N. Ţ., *Dreptatea*, a publicat o serie de documente, dovedind că Lothar Rădăceanu, care era de origine etnică germană (Lothar Würzer) şi care în timpul războiului făcuse afaceri cu ceasornice, beneficiase de o serie de înlesniri, pe baza unor servicii şi relaţii cu regimul hitlerist din Germania. Documentele nu au fost utilizate de Titel-Petrescu, deşi ar fi avut dreptul şi autoritatea, dar mai ales datoria să o facă, excluzându-l pe Rădăceanu măcar din conducere, dacă nu din partid. Lovitura dată agenturii comuniste din P.S.D. ar fi fost atunci poate una de graţie. Dar n-a făcut-o. Respectul pentru eleganţa metodelor de luptă l-a împiedicat să câştige. Şi aceasta nu i-a adus decât o grăbire a sfârşitului politic propriu. În schimb, adversarii săi n-au avut absolut niciun scrupul în alegerea mijloacelor de a-l lovi.

În preziua Congresului extraordinar, Gheorghiu-Dej este cel care-l avertizează pe un clar ton de ameninţare:

„Repet: a merge pe liste separate, aşa cum preconizează unii conducători ai P.S.D.-ului, (deocamdată Titel-Petrescu nu este numit, n.n.), *înseamnă practic a sprijini forţele reacţionare, întrucât în lupta politică electorală nu poate să existe o poziţie independentă, ci în mod inevitabil trebuie să se alăture uneia sau celeilalte tabere. A împinge P.S.D. în tabăra reacţiunii, înseamnă a-l face să împărtăşească soarta acestuia"* 361.

Congresul din 10 martie 1946 a consfinţit ceea ce se putea prevedea de la plenară: victoria P.C.R. asupra P.S.D., anexarea social-democraţiei de către stalinism, în mod definitiv şi ireversibil.

Mijloacele prin care s-a obţinut această victorie au fost mai puţin cele ortodoxe şi mai mult cele nelegale şi neadmise: corupţia, specularea laşităţii, trădarea, intriga, falsul. Disperarea P.C.R.-ului provenea din conştiinţa că se juca de fapt cartea decisivă a cuceririi de către el a puterii

şi la această răscruce toate mijloacele au scuzat scopul. *„Duminică dimineaţa, în faţa sălii Libertatea*, scria *Scânteia, o masă de circa 1500 de oameni aştepta cu înfrigurare deschiderea Congresului. La venirea lui Titel-Petrescu, un grup de circa 30 de oameni* (reportajul prezenta astfel ca minim numărul partizanilor săi, în timp ce sutele de oameni erau prezenţi acolo, pentru a-i susţine poziţia, n.n.) *a început să scandeze lozinca «Socialismul şi Titel, toţi românii sunt cu el!», parafrazând cunoscutele lozinci şoviniste*: «*Toţi românii cu Maniu*!» *sau «Toţi românii la Palat*!». *Încep apoi să sosească tovarăşii* (!): *Ştefan Voitec, Lothar Rădăceanu, Th. Iordăchescu, I. Burcă, Teodor Ionescu, Şerban Voinea* etc., *primiţi cu aplauze şi în sunetele Internaţionalei. La ora 9, 30 şedinţa se deschide…"* 362

Se dă cuvântul raportorilor celor două teze. Şt. Voitec prezintă teza care-i venise ca indicaţie de la superiorii săi din P.C.R. şi care, după *Scânteia* a fost *„primită cu aplauze frenetice de congresişti"*. Reportajul *Scânteii* a omis complet menţionarea intervenţiei lui C. Titel-Petrescu. iată deci cum o descrie un martor ocular, Şt. Baciu, pe atunci ziarist în redacţia *Libertăţii*:

„Într-o sală ticsită până la refuz, publicul fiind compus în marea majoritate de oameni care erau în favoarea tezei sale (refuzul fuzionării) [49], *fiind terorizaţi de prezenţa în sală a numeroşi spioni, agenţi şi provocatori, cunoscuţi sau necunoscuţi, discursul acela n-a fost numai profesiunea de credinţă a unui social-democrat de cea mai bună esenţă, ci strigătul de alarmă – unul din cele mai dramatice din câte mi-a fost dat să aud – al unui bun şi curajos român. Timp de peste o oră sala l-a urmărit*

---

49 La mijloc este o confuzie a autorului: se decidea nu "fuziunea", ci prezentarea pe liste separate sau comune cu partidul comunist, în alegerile din 1946. Acest congres a fost părăsit de C. Titel-Petrescu şi nu altul.

*magnetizată, aşa cum stătea în mijlocul scenei, cu coama leonină ridicată de o profundă indignare şi nici o singură voce n-a (avut) curajul să întrerupă acel «Mane, Thekel, Phares», rostit cu un curaj fără pereche, pentru că nu numai în sală, ci şi în curte şi afară pe stradă, mişunau agenţii şi informatorii care ca sub farmecul unei baghete magice amuţiseră cu toţii, în acel ceas hotărâtor al vieţii publice romaneşti. L-am însoţit acasă împreună cu câteva sute de partizani, când imediat după discurs a părăsit sala, pentru că spu*sese *tot ce avea de spus, nu ca să spargă congresul, cum a fost acuzat în mod ridicol, ci pentru că ştia că nu mai există niciun fel de posibilitate de acţiune în interiorul acelui conglomerat „*363

C. Titel-Petrescu nu a părăsit sala congresului imediat după discurs, pentru că a mai fost martorul unei „lovituri de teatru", antepregătite. Intriga atinge punctul culminant când în loc ca lui Lothar Rădăceanu să i se fi arătat adevărata faţă de colaborator al regimului nazist, Tudor Ionescu (ministru în guvernul Groza) dă citire unei „scrisori" ticluite în laboratoarele de dezinformare ale Ministerului de interne şi în care se spunea că şefii P.N.Ţ. şi P.N.L. l-ar fi asigurat pe preşedintele P.S.D. de votul alegătorilor lor şi de victorie, în cazul prezentării separate în alegeri. Ei, şi?

Manevrele nu se limitară la deturnarea dezbaterilor spre o temă menită să „compromită" definitiv majoritatea printr-o presupusă înţelegere cu *fasciştii* Maniu şi Brătianu. Au continuat în momentul când s-a trecut la votare. Votul fusese deja precedat de invalidarea mandatelor celor despre care se ştia că vor fi alături de şeful partidului. Staliniştii recomandaseră deja la plenară votarea pe faţă. În congres au obţinut-o. Partizanii lui C. Titel-Petrescu au cerut vot secret. Ca în deriziune s-a hotărât votarea în ambele moduri. Era astfel evident că numai cine se împotrivea prezentării alături de comunişti

la alegeri voia să voteze în secret, iar pentru a nu se deconspira trebuiră să voteze pe faţă, alături de minoritatea procomunistă.

De frica persecuţiilor, astfel, cei mai mulţi din partizanii lui C. Titel-Petrescu trecură la adversarii săi.

Din toate schimbările la faţă instantanee, cea mai spectaculoasă a fost cea petrecută cu Şerban Voinea. Deşi până atunci – şi chiar în congres – el susţinuse şi votase teza prezentării la alegeri pe liste separate, văzând cumpăna că înclinase în partea cealaltă, el declară că: „Se *supune fără condiţii majorităţii care este suverană şi căreia, din elementară disciplină de partid şi de credinţă socialistă* (!), *înţelege să nu-i pună nicio piedică* „364

Nu *credinţa socialistă* îl determinase la o asemenea piruetă, ci postul de ministru al ţării la Berna cu care a fost momit pentru a vota împotriva propriilor sale convingeri, în caz contrar, ştiind şi el că nu avea să mai plece pe funcţia râvnită, în vecii vecilor.

Ca şi la ceilalţi, mai funcţiona de asemenea şantajul cu „dosarul”. În cazul lui, se aflau acolo articole publicate înainte de război, a căror scoatere la lumină, în acel moment, i-ar fi fost fatală, cum era de pildă cel intitulat *Imperialismul roşu*, în care se spunea că *„dreptul la intervenţia armată nu era* […] *o inovaţie a sovietismului rus, ci l-au revendicat ţarii care se considerau datori să intervină în favoarea popoarelor creştine*” 365

Aşa că se angajă şi el pe drumul compromisurilor.

În urma votului, C. Titel-Petrescu părăseşte sala Congresului extraordinar. Cu el pleacă şi partizanii săi.

Peste şase zile, comitetul central al P.S.D. adoptă o rezoluţie în care comunică excluderea din partid a şefului necontestat şi aclamat de mase al socialiştilor.

Acesta a fost începutul sfârşitului. P.S.D. a fost decapitat.

Din acel moment, P.S.D. devine dintr-un „aliat”,

prizonierul şi subordonatul P.C.R.-ului, iar majoritatea conducătorilor social-democraţi nişte marionete. Nu mai este nicio personalitate de statura lui C. Titel-Petrescu să se împotrivească din interior comunizării. Cei care ulterior au mai îndrăznit eventual nişte nuanţe neconforme, au fost azvârliţi fără menajamente, decretaţi *de dreapta*, *duşmani ai unităţii clasei muncitoare* etc., după un reţetar cunoscut. Cei mai mulţi încearcă însă să-şi câştige merite şi nu se scapă nicio ocazie.

După hopul acesta, chiar şi la Moscova se respiră uşurat: „*Pentru prima dată în istoria României vor avea loc alegeri libere*” – scria *Trud*, ziarul sindicatelor sovietice – (adică cele pe care le va câştiga partidul comunist).

De ce avea P.C.R.-ul atâta nevoie de prezentarea pe liste comune cu P.S.D., când de fapt tot ştia că va falsifica alegerile şi că deci le va „câştiga”? Toate celelalte formaţii mai importante din F.N.D. (mai ales P.N.L.

— Tătărescu) aşteptau hotărârile congresului P.S.D. pentru a li se ralia. Atitudinea social-democraţiei era punctul de referinţă pentru toate. Deci, fără P.S.D., Ana-Luca-Teo-Dej s-ar fi trezit singuri-singurei şi izolaţi, cu toate că mai înscriseseră între timp vreo sută de mii de membri în P.C.R.

Cu Teohari la interne s-ar fi încropit şi aşa un parlament, dar el n-ar mai fi putut juca comedia „democratismului”, atât de necesară din motive conjuncturale. S-a fixat şi data alegerilor.

Stăpân peste P.S.D., P.C.R.-ul nu mai avea nevoie să fuzioneze cu el. Era chiar mai util aşa, ca firmă. De aceea, chestiunea fuzionării, adică a lichidării de facto, se puse atunci când oamenii lui Stalin-Molotov nu mai avură nevoie de el nici pentru atât.

C. Titel-Petrescu fondează noul Partid Social-Democrat Independent (P.S.D.I.).

Editează un *Manifest* care este publicat doar de

presa de opoziţie.

Orice încercare de a scoate un ziar al partidului său se loveşte de dificultăţi insurmontabile. Pe lângă refuzul „tipografilor", mai este aplicată o inovaţie: a repartizării hârtiei de către guvern, în cantităţi cu mult peste cererea de vandabilitate pentru presa F.N.D. şi de la cota minimă până la zero, sub diverse pretexte, pentru presa din opoziţie. Astfel *Omul liber* n-a apărut niciodată.

Opoziţia este ea însăşi tolerată pentru legitimare în faţa aliaţilor, până la încheierea Tratatului de pace.

Este de altfel singurul motiv pentru care nici lui Titel-Petrescu nu i s-a aplicat imediat tratamentul care avea să-l aştepte după 1948, ci i s-a permis chiar şi înregistrarea P.S.D.I., care intră în cartel electoral cu celelalte două partide din opoziţie.

Practic, imediat după Congresul din 10 martie, presa comunistă începe războiul etichetărilor şi insultelor la adresa socialiştilor români.

Se utilizează terminologia care va face carieră împotriva lui Tito, după 1948: *Titel şi clica sa*, apoi cel de *bandă* care *„împinsă de reacţiune"* – astfel se reeditează parcă celebrul *Răcnetul Carpaţilor* – „a *trecut la spargerea unităţii*", *„la trădarea clasei muncitoare"*. El s-a unit cu *„vechii trădători* „care nu pot fi decât Mirescu şi Fluieraş, abonaţii înjurăturilor presei P.C.R.*unelte ale tuturor dictaturilor fasciste"* şi a hotărât *„ocuparea prin violenţă a sediilor P.S.D."*, tentativă care, firește, sub înţeleapta conducere a tovarăşilor de luptă ai tovarăşului Teohari „a *eşuat complet"*. *„Grupuleţul titelist* „se află *„în braţele doldora de bani ale reacţiunii"*, iar titularul lui este un *„dezertor în miez de noapte"* şi un *„executor al planurilor lui Maniu în P.S.D"*. 366 Moarte lor! Moarte reacţionarilor![50]

50 NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999. In mod independent şi fără să fi avut la data când am scris acest text cunoştinţă de ea, am ajuns la

Pentru a nu se menţine în categoria generalităţilor, inchizitorii autohtoni, neputându-se încă să se repeadă la pradă, se ocupă deocamdată de întocmirea listelor de plată, piese la dosarele viitoarelor procese politice. Ce aflăm din ele? Că Titel-Petrescu a sabotat încheierea F.U.M. la 1

mai 1944, fapt care ne-ar putea determina să tragem concluzia că acordul era opera aceloraşi *trimişi* în P.S.D., care au sfârşit prin a decapita propriul partid şi a se asigura cu locuri de veci în mausoleul P.C.R.; că directivele sale au urmărit să ascută conflictele în interiorul F.U.M., pentru a-i demonstra ineficacitatea, ceea ce ne determină să tragem concluzia unei consecvenţe fără oscilaţii (dacă mai era nevoie de alte dovezi!); că la inaugurarea sediului sectorului III Roşu (câtă precizie!), a afirmat că *„practicile democratice n-au fost încă introduse la noi”*, când se ştia că de ele se îngrijea tovarăşul ministru de interne, personal; că *„grijuliu de drepturile naţionalităţilor*, el a cerut „să *nu se mai facă discriminări în legătură cu saşii şi şvabii*”. (*Scânteia* manifestând pudoare, nu putea să spună „deportărilor” pe nume) şi să nu le fie confiscate terenurile; că la Ateneu (se preciza şi ziua, ceea ce însemna că era filat pretutindeni, notându-se cu grijă tot ce spunea), a declarat că în România n-au fost persecuţii ale evreilor, iar când s-au întâmplat incidente regretabile, vina a fost a comercianţilor evrei, cu alte cuvinte i se fabricau şi diverse dovezi de antisemitism; că a editat un manifest pe care l-a intitulat *Manifestul P.S.*D367

Lista „fărădelegilor” sale nu cuprindea însă şi

---

aceeaşi concluzie pe care o exprimase Belu Zilber despre comunismul românesc, ca fiind o simbioză dintre stalinism şi caragealism. Vezi şi cartea lui Belu Zilber, Actor în procesul Pătrăscanu, Editura Humanitas, 1997. Stalinism: teroare, represiune, sânge. Caragealism: derizoriu, derâdere, comic. Prin ciocnirea celor două lumi s-a născut absurdul. Absurdul s-a iţit astfel, la noi, este la origine românesc. Fără protocronisme, dar aşa este.

menţionarea proceselor în care apărase ca avocat tocmai pe comunişti, dintre care unii se aflau acum în spatele celor care îl împroşcau cu insulte, iar mai târziu aveau să-şi exprime recunoştinţa lor, aruncându-l în închisoare.

Nu s-a lăsat aşteptată indignarea privind viziunea lui C. Titel-Petrescu în legătură cu necesitatea controlării de către aliaţii occidentali a modului cum urmau să se realizeze alegerile. La o consfătuire cu *„colaboratorii săi apropiaţi”*, scria *Scânteia*, precizând că aceasta s-a întâmplat *„pe data de 5 X11945, (!) d. Titel-Petrescu citeşte declaraţiile făcute de d. Maniu”* unui corespondent american şi prin care cerea: *„aducerea în ţară a unor unităţi engleze şi americane pentru a garanta libertatea alegerilor”*, cu care se *„declară întru totul de acord, iar domnii Adrian Dimitriu, Ilie Dumitru, Niculescu-Malu îl aprobă cu căldură „*368

Deci veni şi rândul colaboratorilor săi apropiaţi. Nicio apă nu-i mai putea spăla după insanităţile aruncate asupra lor de o pagină de ziar care îşi spunea că reprezenta întruchiparea presei „militante”, „progresiste”, „democratice” şi mai ales „revoluţionare”, de după 1944.

Le menţionăm cu titlu de informaţie: Adrian Dimitriu: *„afaceristul”* şi *„cel care a închis ASAM-urile, aruncând pe drumuri zeci de mii de muncitori”*. Mirescu: *„sinistrul cioclu al muncitorimii române”*. Ilie Dumitru: *„autorul fraudelor de la Camera de muncă, al cărei preşedinte a fost după 23 august, cel care în 1930 a spart greva de la Lemaître şi informatorul Siguranţei care a determinat în 1933 arestarea tov. Vasilichi”*. Adrian Strâmbuleanu: *„fost secretar general al Ministerului minelor şi petrolului, alungat pentru învârteli”*. Traian Novac: cel *„care în numele meseriaşilor români creştini din Timişoara l-a felicitat în 1941 pe Antonescu, trimiţându-i o telegramă a cărei fotocopie a fost prezentată Congresului P.S.D. din 1 – 2 decembrie”*. Şparlea: *„trădător la Griviţa”*. Niculescu-

Malu: *„care a trecut prin toate partidele de dreapta”*. Există şi doi de etc., semn că materialul nu fusese epuizat şi că dosare aveau toţi partizanii lui C. Titel-Petrescu, până la ultimul.

În ordinea logicii poliţiste a şefilor P.C.R. a urmat apoi analiza publicisticii lui C. Titel-Petrescu prin prisma viziunii lui politice.

Articolele sale îndreptate împotriva dictatului stalinist din iunie 1940, i-au atras din partea *Scânteii* calificativul de *„colaborator al propovăduitorilor* «*cruciadei antibolşevice*», «*socialistul*» (pus în ghilimele), *care a excelat în calomnii, provocări şi laşe instigaţii împotriva marei ţări a socialismului biruitor”*.

Istoria Socialismului, lucrarea sa de căpetenie, a fost calificată drept *„antologia celor mai grosolane falsificări ale istoriei”*, după care i-au fost menţionate ca agravante pentru situaţia sa articolele: *U.R.S.S. în Europa* şi *Asia* din 15 oct. 1939, *E ceva putred în... Rusia Sovietică*, din 20 VI 1937, şi *„articolul d-sale din 7 VII 1940 „*al cărui titlu *Scânteia* nu s-a încumetat să-l tipărească, altminteri întreaga propagandă ar fi sărit în aer. El se numea *o mare nedreptate istorică* – cititorii noştri îl cunosc deja – şi deplângea *„sfâşierea unui trup din trupul ţării”*, a Basarabiei şi a unei părţi din *„dulcea Bucovină”*.

Laşitatea şi gradul de aservire a diriguitorilor comunişti ai momentului 1946 – 1948, pot fi constatate astăzi, aflând titlul unui alt mare articol care îl situează pe C. Titel-Petrescu printre premergătorii celor care abia la sfârşitul anilor şaizeci au condamnat crimele lui Stalin. Ei n-au avut curajul nici să-l amintească. Textul lui se afla la dosar şi se numea *Stalin saturnianul*. (Vezi *Addenda*, unde este reprodus integral).

Viitorul de ieri, prezentul de astăzi din România, încă nu i-au făcut lui C. Titel-Petrescu dreptatea meritată de marea sa personalitate. Deşi titularii de astăzi ai politicii

P.C.R. care mimează o atitudine distantă şi mai obiectivă faţă de P.S.D., dar în fond sunt moştenitorii stalinismului clasic, sunt nevoiţi să recunoască cu grimase, câte ceva din meritele sale.

Dar şi fără această recunoaştere, statura lui C. Titel-Petrescu ne apare nouă, celor de astăzi, mai viguroasă decât s-a arătat contemporanilor lui.

Din alte motive decât lui Şeban Voinea sau Barbu Solomon[51], probabil pentru a-l izola de masele care-l iubeau şi a-i crea premisele unui posibil exil într-o ţară cu guvern laburist, guvernul Groza i-a oferit postul de ministru la Londra, iar el l-a refuzat, arătându-se incoruptibil.

Înaintea lui Rădăceanu şi Voitec a fost membru al guvernului, dar a făcut dimpotrivă tot ce a stat în puterea sa pentru a demonstra că nu avantajele şi cariera ministerială îl pot câştiga de partea unor idei şi metode cu care nu este de acord.

Din experienţa sa şi a altor fruntaşi socialişti din Europa de răsărit ştia cu ce se sfârşeşte opoziţia faţă de stalinism, dar l-a înfruntat pe faţă, cu un mare, eroic curaj.

Ultimului mare social-democrat din mişcarea muncitorească din România şi fără îndoială, unuia din cei mai însemnaţi de la acea oră din Europa, i se potrivesc cuvintele pe care le-a rostit el însuşi despre întâiul socialist român Theodor Diamant, al cărui nume nu ne-ar mai rămâne decât să-l înlocuim noi cu propriile sale iniţiale: *„Important este că acest C. Titel-Petrescu* […] *a fost, desigur, un om genial, dar a avut nenorocul să trăiască şi să-şi irosească puterile maturităţii în Ţara Românească”*.

TREI DATE FATIDICE DIN ISTORIA ROMÂNIEI DATORATE P.C.R.

---

51 Barbu Solomon, de pildă, publică în luna august o scrisoare în care cere ca Anei Pauker să i se acorde pe listele electorale un loc "mai potrivit cu marea ei personalitate”, decât locul cinci.

19 NOIEMBRIE 1946

ALEGERILE „LIBERE ŞI NESTINGHERITE”.

Această pilulă neplăcută, picată cu totul neprevăzut în plină ascensiune victorioasă a partidului, trebuia înghiţită.

Deruta iniţială fu depăşită odată cu ofensiva minorităţii agresive pentru înlăturarea tuturor riscurilor posibile, de a se trezi complet izolată, în mijlocul unui popor care deja începuse să guste din toate constrângerile, dar putea să mai spere încă într-o schimbare de regim, mai ales că era chemat la urne.

Episodul social-democrat marcă înlăturarea celei mai mari piedici în calea stalinizării României.

Restul oportuniştilor veniră singuri, fără eforturi, pe *listele comune* ale partidului comunist. În fruntea lor se afla Gh. Tătărescu cu partidul său, al burgheziei *progresiste şi democratice*, din pricină că sprijinea aducerea la putere a celor care atunci când puterea avea să li se întâmple, lor avea să le sucească gâtul cu prioritate, comparativ cu celelalte partide care erau nişte „fasciste” şi „reacţionare”, din pricină că vedeau ceva mai departe de vârful nasului.

Acţiunea de înlăturare a altor riscuri a presupus desfăşurări mai puţin spectaculoase, iezuitismele fiind inutile.

Astfel, a fost promulgată Legea electorală din iulie[52]. Noul sistem prevedea, la recomandarea Conferinţei miniştrilor de externe aliaţi, votul direct şi secret. „Secretul” în special, era garantat de Teohari Georgescu.

A urmat încă o mutare pe tabla de şah a partidei cu un singur rezultat: desfiinţarea Senatului.

52 Se ştie cum a obţinut partidul comunist înlăturarea lui Ion Mihalache de pe listele de candidaţi pentru alegerile din 1946, prin introducerea în Legea electorală a unei prevederi, excluzând de la început pe oricine fusese pe frontul de est şi ce campanie de compromitere a fost dusă, pe tema voluntariatului său pe front.

Aparent, o măsură administrativă. În realitate, crearea unei reprezentanţe naţionale compusă dintr-un singur corp, Adunarea Deputaţilor, pe baza listelor după un reţetar bine precizat, înlătura un pericol. Cu un senat, garant al legalităţii hotărârilor Parlamentului, era imposibil de comis, iar ulterior de ratificat falsul pus la cale până în cele mai neînsemnate detalii, deci a „victoriei" noului B.P.D., (Blocul Partidelor Democrate), în alegeri.

Motivul nu putu fi ascuns. Tocmai el a determinat rezistenţa la această măsură dictatorială a guvernului Groza din partea opoziţiei. „*Reacţiunea* – explică astăzi un istoric al partidului – *grupată în jurul liderilor partidelor burghezo-moşiereşti, I. Maniu şi D. Brătianu, ca şi cea grupată în jurul lui Titel-Petrescu* (sic!) *s-a ridicat împotriva desfiinţării Senatului.* […] *Sub pretextul respectării Constituţiei din 1923…*" 369 (În realitate era vorba de respectarea Constituţiei în vigoare de la 23 august 1944!).

Acţiunea opoziţiei era aşadar constituţională, iar a guvernului, inspirată de partidul care-l patrona, anticonstituţională şi deci ilegală.

Chestiunea Senatului, adică desfiinţarea lui, se mai pusese o dată, cu multe decenii înainte şi anume, în 1866, pentru că acest „*corp moderator, cum obişnuia pe atunci a se înfrumuseţa numele Senatului* „(A. D. Xenopol), sau „*maturul corp*", cum era numit ulterior, fusese un aşezământ înfiinţat de Cuza-Vodă. Adversarii care îl detronaseră pe Cuza în complotul de la 11 februarie 1866, se puseseră într-o contrazicere – spune A.D. Xenopol – păstrând toate aşezămintele domnitorului ţării unite, dar „*lăsând la o parte, ca neexistent, aşezământul Senatului*".

A. D. Xenopol constată, semnificativ pentru situaţia care avea să se creeze în 1946, că întâiul atac la un sistem democratic, întreprins de *monstruoasa coaliţie*, se îndreaptă împotriva Senatului. Menţinerea sau dizolvarea

lui a provocat atunci o dezbatere furtunoasă în Adunarea Constituantă. El scrie mai departe:

„Nu convenea nici guvernului, nici Adunării, convocarea Senatului care rămăsese de la

370

Cuza-Vodă şi care era compus în marea lui majoritate din bărbaţi numiţi de el”.

Ca şi în 1946, cu optzeci de ani mai înainte, după prima tentativă, *„proiectul guvernului propunea o singură adunare. În raportul Comitetului, majoritatea delegaţilor susţinea Senatul, mai întâi pe motivul că pretutindeni în Europa şi chiar în republicile americane, unde libertăţile publice sunt dezvoltate în cel mai înalt grad, există aşezământul Senatului. Apoi că prin diviziunea reprezentaţiunii naţionale, în două camere, se evită precipitaţiunea în deliberaţiuni şi surprinderile din partea puterii ministeriale. Intervalul ce se pune între deliberaţiunile celor două camere dă acestor deliberaţii o mai mare maturiţate. Membrii unei camere devin mult mai circumspecţi când ştiu că rezultatul consfătuirilor lor va fi examinat şi controlat de a doua cameră. O singură cameră apoi tinde la omnipotenţă* […]. *Legile ieşite sunt deliberările a doua camere au mai multă autoritate, fiindcă sunt făcute de reprezentanţii tuturor claselor societăţii „*371.

Argumentele duşmanilor Senatului de la 1946 erau aproape identice cu cele ale monstruoasei coaliţii de la 1866, susţinând *„că într-un sistem bicameral, Adunarea ar reprezenta elementul progresului, pe când Senatul ar fi cuibul conservatorismului*”. Iar susţinătorii lui l-au apărat *„pentru că voim să avem o România*” 372

Existenţa Senatului era un pericol permanent, nu numai pentru ratificarea alegerilor, ci pentru puterea executivă în general. Era o piedică serioasă în instituirea conducerii societă ţii de către partidul unic. Şi a fost

desfiinţat. Fără dezbateri. Deşi aşezământul venea de la Cuza-Vodă!

P.C.R. a desfăşurat o campanie electorală în adevărat stil american, pentru a avea un alibi întemeiat, în fundamentarea celui mai mare fals comis în istoria României până la acea dată.

Dintr-un raport al secţiei de propagandă a comitetului central executiv al B.P.D., rezultă că la data de 5 octombrie, erau pregătiţi în şcoli speciale ale P.C.R. un număr de 200.000 de electori. Aceştia au intrat în secţiile de votare, preluând conducerea alegerilor, perfect instrui ţi asupra a ceea ce aveau de făcut.

Celelalte activităţi electorale ale P.C.R. au constat în pregătirea în aceleaşi şcoli de cadre a 6.000 de propagandişti *speciali*. Funcţionau 3 600 de *case de alegători*, au fost difuzate 4 189.000 de exemplare de diferite broşuri (aproximativ o broşură la patru locuitori!). Au mai fost răspândite şi lipite pretutindeni 6 673.000 de afişe, diagrame, lozinci, 2 725.000 de placate colorate, 28 de milioane de fluturaşi, 8 600.000 de caricaturi, fireşte, înfăţişându-l nu pe Teohari Georgescu cu ghioaga, pe Zăroni cu două mănuşi îmbrăcate şi cu o a treia în mână sau pe popa Burducea *„şi cu steaua şi cu crucea”*. La acestea se adăugau manifestările la care participau 800 de echipe de teatru, 397 de echipe artistice, 779 de coruri, 253 de fanfare, 45 de orchestre, 160 de echipe de dans, 47 de caravane cinematografice. Desigur programele prezentate de formaţiile de amatori erau concepute ca o propagandă orientată exclusiv împotriva *fasciştilor* şi *reacţionarilor* aflaţi în opoziţie. În condiţiile în care nu exista nici cel puţin o cinematografie a filmului documentar şi de scurt-metraj, s-au realizat (unde, când, cu ce mijloace?) filmele agitatorice: *De vorbă cu fraţii mei plugari*, *Păţania lui Ion Păun*, *Recruţii*, *Votăm şi noi*, *femeile*. Au mai fost difuzate o sută de diapozitive, 240 de

matriţe cu lozinca *Votaţi*

Soarele, pentru ziare (lozincile imprimate pe baza acestor matriţe pe ziduri şi garduri nu au fost numărate de nimeni) 500.000 de insigne ale B.P.D., 280 de fotovitrine cu subiecte din

373

„Realizările" guvernului dr. P. Groza etc…

Până în anii '80 se putea vedea pe câte un calcan de bloc mărginaş din Bucureşti, ca un vestigiu din timpuri imemoriale, fără nicio rezonanţă pentru generaţiile actuale, lozinca *Votaţi Soarele*, care era semnul coaliţiei B.P.D.[53].

De unde au venit partidului comunist acele fonduri fabuloase pentru o campanie electorală mastodont, într-o ţară flămândă, cu economia ruinată de război şi de plăţile către Uniunea Sovietică? Niciodată o lămurire la o asemenea posibilă întrebare nu a fost dată de conducătorii lui. Dar nu este greu de formulat un posibil răspuns. Cert este că povara „câştigării" alegerilor a fost curând pusă pe spinarea poporului, peste celelalte pe care avea să le ducă cu răbdare şi stoicism, ani mulţi de atunci înainte. Scadenţa avea să vină foarte repede.

Imediat după alegeri, partidele din opoziţie – P.N.Ţ., P.N.L. şi P.S.D.I. – au publicat o declaraţie comună. Ea reprezintă un document de o valoare excepţională, mărturie în faţa istoriei a felului în care cele trei partide câştigătoare ale alegerilor au fost declarate înfrânte. Declaraţia demonstrează pe puncte sistemul prin care aceste alegeri au fost falsificate. Dovezile aduse sunt şi astăzi zdrobitoare.

P.C.R. s-ar fi putut disculpa în faţa istoriei – dacă într-

---

53 Parodia zilei la această lozincă, conţinând, vai!, o adevărată proorocire pentru viitor: "Votez le soleil, le plus grand des astres! Joc de cuvinte: "Votaţi soarele, cel mai mare dintre aştri", dar la lectură auzindu- se: dezastru.

adevăr ar fi avut majoritatea de partea coaliţiei sale, aşa cum a pretins şi pretinde şi astăzi – prin păstrarea buletinelor de vot. O dispoziţie venită „de sus” confirmă falsul chiar prin acţiunea autorilor lui, pentru eternitate: imediat după *numărătoarea* comisă sub comanda electorilor instruiţi în şcolile de cadre ale P.C.R. – în condiţiile în care reprezentanţilor opoziţiei, maltrataţi, terorizaţi, molestaţi de către echipele de şoc, li s-a interzis în general accesul în secţiile de votare – buletinele au fost arse în toată ţara.

Distrugerea lor prezenta însă şi un revers: P.C.R. nu mai avea dovada *câştigării* alegerilor, pe care ar fi urmat să o prezinte la o eventuală nerecunoaştere a lor, dacă puterile occidentale cărora se adresase opoziţia, ar fi avut dorinţa şi fermitatea de a o contesta, în vederea anulării lor.

Ca români, nu avem decât să-i mulţumim lui Dumnezeu că partidul comunist a apărut abia în secolul al XX-lea şi nu mai devreme. Altminteri, cai macamul Vogoride, care ar fi fost fără îndoială şi secretarul lui general, ar fi ştiut să-şi impună falsificarea înregistrată de istorie, a alegerilor din 1857.

Cu partidul comunist, organizator al alegerilor din 1857, am mai fi avut astăzi o patrie numită România? După cum va trebui, de asemenea, să punem în reflecţiile noastre şi recunoştinţă pentru conducătorii Europei de la jumătatea secolului trecut, care înţelegând deplin aspiraţiile naţionale ale poporului român, au anulat alegerile falsificate şi au rupt legăturile cu Poarta otomană, pentru că aceasta se opunea anulării, creând astfel condiţiile prielnice pentru înfăptuirea Unirii.

Urmaşii acelor conducători de state din secolul trecut, Roosevelt şi Churchill, s-au dovedit incapabili să înţeleagă ceva, cât de puţin, din aspiraţiile de libertate ale românilor de la mijlocul secolului acesta şi să repete

exemplul dat de înaintaşii lor: să declare nule alegerile falsificate, iar în cazul împotrivirii Moscovei, cea care stătea în spatele vogorizilor anului 1946 şi îi manevra, să fi rupt legăturile cu ea.

14 IULIE 1947 TĂMĂDĂU

Întâia misivă a partidului, trimisă P.N.Ţ. şi P.N.L., prin care acestora li se aducea la cunoştinţă soarta ce le era pregătită, scrisă negru pe alb, datează încă din noiembrie 1945. Până la această dată, fusese cerut în mod individual sângele diferiţilor lideri, arhivele toate fuseseră răscolite pentru a se căuta declaraţii, iar în acestea, fraze care să permită acuzaţia de *fascism*.

Deşi în tirul neîntrerupt al urii revărsate erau aduse pe rând numele tuturor conducătorilor principali ai partidelor aflate de cealaltă parte a baricadei, cei care întruneau calităţile adversarilor totali erau Iuliu Maniu şi C.I.C. (Dinu) Brătianu. Locul al doilea îl disputau, după toate semnele, Ion Mihalache şi Gh. Brătianu şi nu din pricina unor acte politice din trecut, a unor *greşeli*, cum voiau să creadă cei mai bine intenţionaţi dintre social-democraţi, ci pentru că se identificau cu partidele în fruntea cărora se aflau. Iar scopul propus era nu schimbarea căpeteniilor, ci înlăturarea completă a celor două partide din viaţa politică (la care se adăugase, P.S.D.I. — Titel-Petrescu), indiferent prin ce metode.

Iată de ce, nerăbdător să rămână singur cât mai repede cu putinţă, când avu şi administraţia ţării prin guvernul Groza, P.C.R. nici măcar nu-şi mai dădu osteneala să-şi ascundă intenţiile.

Demonstraţiile antiguvernamentale din 8 noiembrie 1945 avură drept efect scoaterea în masă a zeci de mii de oameni la mitinguri. Moţiunile citite în numele lor, în loc de salarii omeneşti şi mălai sau pâine, cereau dizolvarea celor două formaţii.

Saltul calitativ se produsese, chiar dacă partidul care

cerea această dizolvare acum începea cu tot efectivul de la acea oră, în frunte cu comitetul său central, nu într-un cinematograf, ci pe micul stadion Giuleşti, ba mai lăsând o tribună liberă şi pentru o delegaţie a Frontului Plugarilor, în timp ce partidele care urmau să fie dizolvate dispuneau de mase largi. Nu conta că încă nu avea puterea materială, politică şi poliţienească să-şi ducă la îndeplinire gândul, important era că precedentul de cerere a *maselor* avusese loc.

După obţinerea de către comunişti a portofoliului internelor, treaba a mers ca pe roate.

Teroarea viza în modul cel mai direct cadrele celor două partide, cărora li s-a aplicat şi atributul de *istorice*, voind să fie peiorativ, dar care până la urmă le onora. Erau supuşi terorii atât liderii, cât şi membrii, presa era prigonită, se lucra nu cu argumente politice, ci cu pistolul, cu şişul şi cu toroipanul.

Se viza izolarea lor de mase prin instituirea fricii în oameni de a-l urma, a fricii de consecinţe, care mergeau până la insecuritatea personală.

P.N.Ţ. a suferit cel mai mult. Din rândurile lui căzură prea de timpuriu victime. Sângele acoperi unele carenţe din trecut şi făcu să fie trecute cu vederea vechile animozităţi de către adversarii de bună credinţă. Criteriile antebelice nu mai aveau valabilitate, totul era supus reevaluării. Greşelile lui Iuliu Maniu din perioada anterioară actului de la 23 august nu pot fi minimalizate. În parte, ceea ce se petrecea atunci cu el şi cu P.N.Ţ., de fapt cu ţara, reprezenta consecinţa directă a propriilor sale erori şi propriilor opţiuni, vai, în multe privinţe greşite. În acel moment însă, uitându-şi trecutul, atât el cât şi P.N.Ţ. Începeau să simbolizeze dintr-odată în ochii multora, împotrivirea la instaurarea totalitarismului şi tocmai pe această bază, cel puţin până la alegerile din 1946, efectivul lui crescuse vertiginos, disputându-şi cu P.S.D. (iar după 10

martie 1946, cu P.S.D.I.) locul întâi ca popularitate.

Deşi spre diferenţă de războiul subtil cu social-democraţia, cel cu P.N.Ţ. a fost pentru comuniştii noştri teleghidaţi unul declarat, ar fi greşit să afirmăm că s-a dus cu totul pe faţă şi cu mijloace cinstite.

Metodele, în principiu, nu au fost prea diferite de cele aplicate în lupta pentru distrugerea social-demoraţiei.

Una a constat în *compromiterea* liderilor.

Ţinta principală a fost Iuliu Maniu. Lipsa de maleabilitate a conducătorului naţional-ţărănist, caracterul său structurat total pe o ţinută străină oricărui compromis, l-au desemnat drept adversarul principal al instaurării stalinismului în România, simbolizată prin dictatura partidului comunist.

Privită cu obiectivitatea pe care o creează trecerea timpului, întreaga presă a partidului şi celelalte mijloace ale sale, par astăzi un fel de maşini infernale de fabricat vinovăţii, faţă de care şi vremea Inchiziţiei păleşte. Presa este însă documentul parvenit astăzi, cu un caracter oarecum public, restituind numai o palidă imagine a ceea ce a reprezentat acel timp, faţă de dosarele proceselor, instituţiei organizate pe principiul lichidării politice, creând prin condamnările pronunţate la ani lungi de detenţie, condiţiile lichidării fizice. (Cum conţinutul lor are astăzi ascuţişul îndreptat împotriva celor ce le-au înscenat, arhivele rămân în continuare, ferecate).

Acuza de *fascist* l-a însoţit pe Iuliu Maniu, până în închisoare. Printre *dovezile* totdeauna trunchiate, au fost aduse referirile la Memoriile sale adresate mareşalului Antonescu, dar din care numele Basarabiei şi nordului Bucovinei, ca şi menţionarea ultimatumului stalinist din 1940, au fost cenzurate.

Au fost date publicităţii – arhivele se aflau acum prin Groza şi Teohari, în mâinile partidului comunist – pasaje dintr-un Memoriu, datând din 18 iulie 1941, elocvente şi

astăzi pentru poziţia lui Iuliu Maniu.

„[…] *Dacă întreaga opinie publică românească, cu noi toţi, am fost pentru recucerirea teritoriilor rupte prin anexiune de la Patria mumă* – scria Iuliu Maniu – *suntem categoric în contra ca România să urmărească obiective de agresiune*. […] *Opinia publică românească urmăreşte cu mare însufleţire acţiunea militară condusă de dumneavoastră pentru dezrobirea provinciilor cotropite de străini* (probabil în original va fi fost *Rusia sovietică* sau *bolşevici*, dar a fost înlocuit cu un cuvânt neutru) *şi cu încordată atenţiune, toate măsurile luate în legătură cu această istorică desfăşurare*".

Fragmentele publicate erau însă neconvingătoare. Pentru a demonstra că din principiu fusese pentru războiul antisovietic s-a putut afla în paginile Memoriului incriminat un pasaj despre *„dreptul de a aspira la întregirea naţională* „cu moldovenii de peste Nistru, care i-a atras calificativul de *„figură sinistră a complicelui antonescian* „374

Un episod integrat aceleiaşi campanii a fost procesul mareşalului Antonescu.

În cei doi ani care trecuseră de la capturarea lui, sovieticii obţinuseră tot ce-i putea interesa. Procesul nu mai putea aduce nimic nou.

La începerea acţiunii judiciare, toate elementele erau cunoscute. În desfăşurarea ei a reieşit caracterul prestabilit de scenariu: faptul că slujea unui scop politic al momentului şi că numai în subsidiar se îndeplinea o formalitate juridică, pentru a se putea duce la îndeplinire sentinţa capitală, de asemenea prestabilită. Scenariul prevedea implicarea lui Iuliu Maniu în calitate de *complice* al războiului antisovietic, pentru a putea fi şi el aruncat mai târziu în boxa acuzaţilor. Faptul nu a scăpat atenţiei observatorilor[54].

---

54 Printre alţii, acest aspect a fost dezvăluit de T.T. Branişte, în

În dosarul lichidării P.N.Ţ. figurau pe grupuri şi categorii de probleme mai multe acuzaţii. Ne vom ocupa de cele mai importante dintre ele:

Organizarea rezistenţei naţionale împotriva instaurării dictaturii partidului comunist. Istoricii oficiali numesc această activitate desfăşurarea unei *„vaste mişcări complotist-teroriste împotriva guvernului democrat”*. Ei omit – şi nicio lucrare nu menţionează acest aspect – teroarea instaurată de noul regim care viza înainte de toate cele două partide adverse. (Istoria se poate falsifica şi prin omisiune!).

Relativa relaxare a prigoanei înaintea alegerilor din 1946 a fost utilizată de P.N.Ţ. pentru a pune din nou bazele unei formaţii militare proprii, numită *Cercul Militar Profesional* (C.M.P.), având în fruntea lui generali şi ofiţeri superiori în rezervă sau în retragere. Cercul era patronat de Iuliu Maniu, dar condus efectiv de Ion Mihalache. Era programat să intre în acţiune *„în cazul unei răscoale contra guvernului”*. (conf. mărturiei lui N. Penescu, citată de autorul menţionat) 375.

Înainte de a ajunge la nucleul conducătorilor P.N.Ţ., regimul Groza anihilează, deferind justiţiei şi azvârlind în închisori organizaţiile combatante ale acestui partid.

Comuniştii care deplânseseră absenţa unei mişcări de partizani în anii 1941 – 1944, primeau acum satisfacţie: ea se organiza. În paralel, în limita posibilităţilor se luau măsuri de represalii, deocamdată reduse.

În pofida „armistiţiului” care intervenise în perioada

Jurnalul de dimineaţă şi de comentatorul politic al ziarului Dreptatea, Ilie Păunescu.

Scânteia anunţa că la 1 iunie 1946, ora 18, au fost executaţi: Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Constantin Vasiliu şi Gh. Alexianu, "la Jilava, în prezenţa autorităţilor prevăzute de lege”. Procesul lor s-a judecat de către Tribunalul poporului, în luna mai, "fiindu-le respinse cererile de graţiere”. Participanţii la mitinguri "ceruseră" chipurile "pedeapsa capitală" 376.

campaniei electorale, în chiar luna iulie a anului 1946 au fost *capturate* după expresia *Comunicatului* dat de Ministerul de interne, mai multe asemenea grupuri de rezistenţă.

Comunicatul le numeşte *organizaţii subversive-teroriste*. Nu avem niciun motiv să preluăm mecanic această denumire, când terorismul era dezlănţuit de regimul comunisistalinist însuşi în curs de instaurare. De asemenea nu se poate acorda niciun credit denumirilor acestor grupuri, probabil fabricate de poliţie: *Graiul sângelui*, *Grupul diversionist Elena Basarabeanu*, *Haiducii lui Avram Iancu*, *Divizia sumanelor negre*. Scopurile enumerate de Ministerul de interne erau şi ele orientate spre a crea derută în opinia publică, omiţându-se principalul, care era fără îndoială a împiedica instaurarea regimului de dictatură a partidului comunist, iar în subsidiar înlăturarea „jugului sovietic”. Pentru opinia publică se spunea că aceste organizaţii urmăreau: *„ciocniri sângeroase între români, precum şi grave conflicte între români şi naţionalităţile conlocuitoare, spre a dezlănţui astfel războiul civil”*. Pentru „a *slăbi rezistenţa statului* „(a se citi, a guvernului Groza), ele urmăreau de asemenea să provoace acte de sabotaj377.

În locul celor căzute, alte formaţiuni luară fiinţă, continuându-le lupta.

În 1947, ne informează sursele contemporane, au fost organizate în zona Galaţilor grupurile „subversive” *Ştreangul*, *Valurile Dunării*, *Codrul*, *Freamătul*. Se afirmă că *„aventura teroristă”* lua amploare într-o serie de organizaţii legale, cu caracter social-cultural sau de binefacere. (Să nu uităm că foametea atinsese culmea în 1946, iar partidul comunist era preocupat doar de „lupta finală”). Chiar şi bruma de măsuri pentru regiunile înfometate aveau un scop prioritar propagandistic: de a arăta poporului „realizările” guvernului dr. Pentru Groza.

Pentru a nu se crea o concurenţă chiar în domeniul binefacerilor, organizaţiile de asistenţă reală ale P.N.Ţ. au fost supuse urmăririi şi persecuţiei, sub învinuiri diverse.

Organizarea unei opoziţii în străinătate. Grupul era format din Constantin Vişoianu, Grigore Gafencu, Al. Creţeanu, cărora li s-a alăturat spre sfârşitul anului 1946, Gr. Niculescu-Buzeşti.

Organizarea opoziţiei politice interne. Dogma, căreia trebuiau să se supună şi partidele aşa-zis *burgheze*, condamna orice opoziţie din momentul când P.C.R.-ul a ajuns chiar şi la jumătatea puterii, cum se afla în 1947. Aflarea în opoziţie fiind calificată o crimă, represiunea era deci nemiloasă. Chestiunea stătea numai în posibilitatea de a o aplica.

Opoziţia P.N.Ţ.-ului nu putea fi încă reprimată. Dar nu era nici tolerată. În culise erau pregătite forţele, care în momentul când conjunctura externă şi poziţia României aveau să permită, să se dea lovitura de graţie. În aşteptarea momentului potrivit, se dădeau lovituri laterale, se ducea un război de hărţuire pentru slăbirea capacităţii de supravieţuire a adversarului.

În acest context trebuie privită tactica de pândă şi de aşteptare la diferâţe acţiuni politice ale P.N.Ţ.-ului, înregistrate cu meticulozitate, întrucât au fost regăsite toate în dosarele judiciare care le-au urmat.

Una din aceste acţiuni o reprezintă demersurile pe lângă puterile occidentale, în preajma alegerilor din 1946.

La 28 octombrie al aceluiaşi an, guvernele Marii Britanii şi Statelor Unite au remis guvernului român note diplomatice prin care se atrăgea atenţia asupra farsei „libertăţii”. La care guvernul, recte partidul comunist, a răspuns cu impertinenţă că notele reprezentau o „*imixtiune directă în afacerile interne*” şi o atingere „a *suveranităţii României*”, care vorba lui Caragiale, era înfloritoare, dar lipsea cu desăvârşire378.

Coaliţia celor trei partide din opoziţie în frunte cu P.N.Ţ. s-a făcut de asemenea „vinovată” de a fi trimis un *Memoriu* secretarului general al O.N.U., Trygve Lie.

Citate trunchiate din acest *Memoriu* sunt reproduse după arhive. Cu toată cenzura ce i s-a aplicat, reţinem: „[…] *muncitorii înşişi, cărora regimul pretinde că le reprezintă interesele, sau văzut lipsiţi de exercitarea drepturilor lor elementare (sindicale)*”. Sau: „*Administraţia a fost supusă unei epurări a cadrelor pentru motive neserioase, pentru a face loc oamenilor lipsiţi de orice competenţă şi calificare legală, dar cu totul devotaţi noului regim*”. […] „*Prima măsură care se impune nu poate să fie decât aceea de a proceda la îndepărtarea acestui guvern […] prin prompta intervenţie a Organizaţiei Naţiunilor Unite*” 379

De asemenea, cererea ca o Comisie interaliată să supravegheze alegerile, ştiind că aceasta ar împiedica marea măsluire care se punea la cale, i-a determinat pe cei jigniţi în suveranitatea garantată de Andrei Ianuarievici, să ţipe ca din gură de şarpe.

Şi fondurile de susţinere primite de la diverse societăţi au constituit piese de acuzare. Se precizează astfel, făcându-se apel la *documentele vremii*, că în 1946, numai de la Societatea „Reşiţa” s-au acordat coaliţiei P.N.Ţ.-P.N.L.-P.S.D.I., sume care au depăşit „*cu mult* „sutele de milioane (dar nu se reaminteşte că o pâine costa între 100.000 şi 200.000 de lei). De asemenea, Nădrag-Călan a subvenţionat cele trei partide. Probabil lista este lungă, dar ea nu este publicată nici astăzi, pentru a nu se întoarce împotriva regimului la putere, care nu putea afla în interiorul ţării sprijinitori atât de generoşi, şi care la o atât de precară compoziţie umană, o atât de slabă situaţie economică, efectua cheltuieli fabuloase, fără să dezvăluie până astăzi cine din străinătate i le finanţa.

Dintre acţiunile politice stigmatizate cel mai

vehement, se numărau şi insistenţele liderilor celor trei partide din opoziţie, ca regele Mihai să nu recunoască alegerile şi să nu participe la deschiderea noului parlament.

Tentativa de lovitură de stat din aprilie 1947. După acest act, învăluit până astăzi într-un mister absolut, dacă va fi fost real, s-a hotărât lovitura de graţie, răfuiala de pe urmă, simbolizată de această denumire: *Tămădău*.

Partidul comunist avea de altfel mâinile dezlegate. Tratatul de pace fusese încheiat şi semnat. Ceea ce se înţelege prin *sfera de influenţă sovietică* primise din partea ţărilor occidentale consacrarea oficială. Prin semnarea lui, acestea îşi tăiaseră singure ultima punte de acces la treburile României. Trupele ruseşti, în loc să părăsească ţara, se instalară şi mai trainic, garantând prin prezenţa lor că ultimele restanţe şi întârzieri în stalinizarea ţării vor fi repede recuperate.

Textele de istoriografie oficială din ţară aproape nu ascund că în alegerea mijloacelor aplicate de partid împotriva adversarilor nu exista niciun fel de scrupule. Printre ele se număra – metoda a fost descrisă deja în aceste pagini – în strecurarea de agenţi care se dedau la provocări, instigaţii şi chiar la organizarea de „crime”, pentru ca apoi să fie „demascate”, pretext pentru declanşarea represiunii.

Fără îndoială, liderii P.N.Ţ. ştiau încă la acea dată că de pildă „asasinatul” pus la cale de preşedintele organizaţiei lor din Rădăuţi împotriva şefului poliţiei, pus de P.C.R. în această funcţie, fusese aranjat cu de-amănuntul de agentura lui Teohari Georgescu, pentru ca „surprins” în momentul când urma să-l şi comită, nu numai „făptaşul”, căzut în cursa întinsă cu viclenie, ci întreaga organizaţie din localitate să fie demascată ca *teroristă* şi lichidată[55].

---

55 Episodul este relatat în lucrarea Sfârşit fără glorie de Mihail Fătu,

Subversiunea căpăta cele mai variate forme. Formarea partidului paralel din parohia partidului comunist, P.N.Ţ. (Anton Alexandrescu) cu organul său de presă *Dreptatea nouă*, n-a fost suficientă. Subminarea din interior, pentru crearea de „disidenţe" şi pentru dezmembrarea conduceriii se continuă. Presa comunistă a aplaudat şi a acordat totdeauna spaţii însemnate unor demisii zgomotoase, precum aceea printr-o scrisoare publică a scriitorului Victor Eftimiu (pe care Gheorghiu-Dej avea să-l numească în 1964 *„prietenul meu"*) sau când dr. N. Lupu[56] şi-a format din considerente conjuncturale un grup propriu, publicându-şi chiar şi o gazetă, *Aurora*, căreia i s-a pus imediat la dispoziţie o cotă de hârtie, depăşind importanţa grupului.

Se organizau de asemenea demisii în masă ale organizaţiilor sale.

Dacă acţiunile împotriva P.N.Ţ. s-ar fi limitat la provocări şi diversiuni şi tot ar fi putut, datorită rezervelor sale de vitalitate, supravieţui. Dar sosi un moment când pe baza unei ofensive cu adevărat militare, pregătite minuţios şi cu iscusinţă, se decise suprimarea lui, încheierea tuturor socotelilor.

Acest moment al sfârşitului poate fi rezumat printr-un singur cuvânt: Tămădău.

Literatura oficială din ţară recunoaşte astăzi aproape deschis că *„fuga peste graniţă* „a unui grup de fruntaşi

---

autorul făcând aluzie transparentă la caracterul de provocare şi înscenare a ''crimei''. Masiva rezistenţă din munţii Bucovinei, în care anticomunismul însemna lupta cu arma, făcuse ca această zonă (de graniţă cu U.R.S.S.) să devină la un moment dat prioritară pentru represiune.

56 Sunt suspecte, de pildă, ''sfaturile'' pe care dr. N. Lupu le dădea tânărului suveran în perioada grevei regale din 1945, de a nu încerca să formeze un guvern "decât cu asentimentul partidului comunist, deoarece un guvern care nu ar fi avut sprijinul partidului comunist, nu este sortit viabilităţii"380

naţional-ţărănişti, cu două avioane I.A.R. – 39, a fost o cursă întinsă de poliţia secretă a lui Teohari Georgescu, pentru ca la adăpostul ei să se declanşeze represiunea finală. „*Iuliu Maniu era în centrul întregii acţiuni*”, scrie istoricul comunist al P.N.Ţ. şi P.N.L. Probabil că o „defecţiune” a provocării a constituit-o neparticiparea preşedintelui, refuzul său de a „părăsi” ţara, pentru ca lovitura de teatru să capete maximum de efect.

Momentul final al loviturii, din care reiese caracterul de înscenare este prezentat astfel:

„*Dimineaţa friguroasă, deşi era «luna lui Coptor». Avioanele urmau să-şi facă apariţia la ora 6, 30. Se pare că avioanele au întârziat câteva minute (mai puţin de cinci minute). Panica începuse, dar se risipise în momentul când se văzu (ră) la circa 200 de metri altitudine avioanele salvatoare, pregătindu-se pentru aterizat. Motoarele se opresc. Pasagerii grăbiţi încep să se îmbarce. Dar rămân în faza de început... Câteva rafale de armă automată trase în vânt îi anunţară că totul se sfârşise. Reîmbarcarea în maşini a fost infinit mai grea ca începutul îmbarcării în avioane. Stupoarea nu le permite însă să-şi dea seama de adevăr. [...] Şi pentru că adevărul trebuie cunoscut, să pătrundem în tainele gândurilor lor cu ajutorul lui Nicolae Penescu, care declara: «Marele Partid Naţional-Ţărănesc se prăbuşise la Tămădău. Durerea pe care am simţit-o când şuierau gloanţele poliţiştilor (?) în dimineaţa de 14 iulie, a fost imensă»* „381.

Grupul surprins pe câmpul de la Tămădău în momentul când se „îmbarca”, era compus din: Ion Mihalache, vicepreşedintele P.N.Ţ., cu soţia, Nicolae Penescu, secretar general al P.N.Ţ., cu soţia, Nicolae Carandino, directorul ziarului *Dreptatea*, cu soţia, Ilie Lazăr şi alţii. Proiectul fugii peste graniţă fusese pus la punct cu începere de la 6 iulie, când dr. C. Gafencu prin fiul fruntaşului acestui partid, Emil Haţieganu, Vlad,

comunică posibilitatea fugii în Occident cu două avioane I.A.R. – 39, după ce avusese o convorbire în grădina de zarzavat a unei unităţi militare, cu un pilot. Probabil că poliţia secretă a intrat pe fir când pilotul va fi încercat să convingă un coleg să deturneze cel de-al doilea avion, dacă chestiunea nu a fost de la bun început aranjată prin C. Gafencu.

În dimineaţa fatală, ca din pământ, pe lângă soldaţii înarmaţi care au făcut uz de automate, aşa cum se vede din textul de mai sus, a apărut şi un fotoreporter. Fotografia grupului lângă unul din avioane s-a putut vedea a doua zi în ziarele P.C.R.-ului. Izbeşte însă numărul prea mare de „pasageri" pentru fie şi două avioane militare, ceva fals în fotografie fiind vizibil.

Maşina propagandistică a fost pusă imediat în mişcare. Încercarea de fugă, a fost etichetată drept un act de *trădare naţională*, deşi chiar acele lucrări care nu ascund că a fost o înscenare o apreciază ca pe o tentativă de trecerea frauduloasă de frontieră, transformată într-un caz politic major.

Ceea ce nu se spune este valabil pentru România tuturor anilor care au urmat: într-un stat democratic în care fiecare cetăţean are dreptul necondiţionat la un paşaport pentru a-şi părăsi ţara când doreşte şi a se înapoia de asemenea oricând, nestingherit, tentativa de*trece re frauduloasă* peste frontieră, de *fugă*, şi de *trădare*, nici nu s-ar pune din principiu. *Fuga* unor oameni nu însemna că ţara era transformată într-un ghetou, într-un lagăr în devenire, dacă părăsirea ei era practic interzisă, cu atât mai mult pentru nişte oameni politici de rangul celor arestaţi la Tămădău?

A urmat un val de mitinguri, poate cel mai mare de la cele din primăvara anului 1945. Fireşte că masele „indignate" „au cerut" instituirea unor *tribunale populare* (ca şi când acestea lipseau din România!), care să-i judece

pe „trădătorii” „intereselor poporului”. Moţiunile citite în numele lor nu s-au limitat a cere represiunea asupra membrilor grupului surprins, ci a întregului P.N.Ţ., a cărui dizolvare a fost înscrisă în rezoluţii care menţionau ca un imperativ al momentului *„arestarea tuturor conducătorilor săi, trădători de ţară, în frunte cu Iuliu Maniu „*382

Ce diferenţă faţă de 1945, când se cerea doar dizolvarea P.N.Ţ. şi P.N.L! Încă în luna mai, într-un articol de fond, *Scânteia* striga prin pana articlerului său, Silviu Brucan[57]: *Da*! *Nicio cruţare*! *Bandiţi manisto-salazişti*! 383

Cursa de la Tämädäu a fost deci absolut necesară pentru a se putea în sfârşit scrie negru pe alb că „masele” nu vor avea linişte sufletească, *„până când duşmanii* […] *nu vor fi nimiciţi „*384

Se pregătea în numele „poporului” un fel de pogrom general, o noapte a Sf. Bartolomeu pentru întregul P.N.Ţ.: *„Întregul popor o cere*: *să fie zdrobit cuibul trădării*!”. Vocabularul nu mai avea alte vorbe decât: a zdrobi, a nimici, a strivi etc. Se plăsmuiau fel de fel de „scrisori” ale „oamenilor muncii”. Sorin Toma scria în acelaşi articol din care am citat mai sus:

„Clocoteşte o ţară întreagă. Oameni împovăraţi de nevoi, oameni în muşchii cărora, la capăt de grea zi de lucru, mai zvâcnesc încă bătăile ciocanului pneumatic, iau condeiul în mână şi ne scriu cu obidă: «*Cum îi mai rabdă faţa pământului* (lipseşte «maică!», eventual «taică», n.n.) *pe duşmanii aceştia care se duceau să ne caute duşmani în străinătate? îl rugăm din inimă pe tov. Teohari Georgescu*

---

57 După exact patru decenii, Silviu Brucan, un pensionar P.C.R. cu alte opinii, avea să publice în Internaţional Herald Tribune o declaraţie, interpretată de observatori ca fiind un act de disidenţă, în urma demonstraţiei anti-ceauşiste a muncitorilor din Braşov, de la 15 nov. 1987. Brucan nu-l ataca însă pe dictator, ci avea să vorbească doar de pericolul pierderii de către P.C.R. a alianţei sau încrederii muncitorimii, întregul eşafodaj al criticii lui fiind un fals şi o şmecherie. (Notă la Istoria stalinismului în România, 1990).

să-i aresteze pe toţi şi să-i trimită la muncă la noi în mină (de fapt la muncă silnică, n.n.) *dimpreună cu mai marele lor, Iuliu Maniu*»" 385

Diferenţa faţă de 1945 se afla în aceea că de astă dată, P.C.R.-ul având posibilitatea să-şi şi pună în aplicare ameninţările, era doar în căutare de alibiuri teoretizante pentru a-şi le duce la îndeplinire. Şi şi le-a dus.

La 19 iulie 1947, Adunarea Deputaţilor a ridicat imunitatea parlamentară deputaţilor naţional-ţărănişti (care de altfel boicotaseră lucrările acesteia), pentru a putea fi arestaţi. S-a interzis pentru totdeauna întreaga presă naţional-ţărănistă, în frunte cu oficiosul *Dreptatea*. A fost arestat Iuliu Maniu şi întreaga conducere a partidului.

La 30 iulie, printr-un *Jurnal al Consiliului de miniştri* s-a decis dizolvarea P.N.Ţ.[58]

La votarea cu bile în Cameră, 294 de deputaţi au fost pentru aprobarea Jurnalului, dar unul a avut curajul să fie împotrivă.

În aceeaşi zi, la 30 iulie, a fost convocată Adunarea Deputaţilor, într-o şedinţă condusă de Mihail Sadoveanu

---

58 Textul acestui document era următorul: "Consiliul de miniştri luând în deliberare referatul M.A.I., în virtutea art. 107 din Constituţie, a decis:

Art. 1. P.N.Ţ. de sub preşedinţia d-lui I. Maniu este şi rămâne dizolvat pe data publicării în Monitorul Oficial a prezentului Jurnal.

Această decizie de dizolvare include şi toate organizaţiile judeţene, de plasă şi comunale ale susmenţionatului partid, organizaţiile militare, de tineret, feminine şi orice alte organizaţii sau asociaţii conduse de acest partid.

Art. 2. Sediile şi orice localuri de întrunire ale acestui partid vor fi închise, iar arhivele şi orice corespondenţă vor fi ridicate de autorităţile respective, oriunde s-or găsi.

Art. 3. Întreg patrimoniul acestui partid va fi lichidat conform legii.
Art. 4. D-nii miniştri-secretari de stat la departamentul Afacerilor interne şi Justiţiei sunt însărcinaţi cu aducerea la îndeplinire a prezentului Jurnal " 387.

(care a primit astfel satisfacţia pentru titlul de *Conte de Ciorogârla*, pe care presa naţional-ţărănistă i-l dăduse din pricină că îşi stabilise reşedinţa pe fostul domeniu al lui Pamfil Şeicaru din această comună suburbană a capitalei), în cadrul căreia s-a aprobat lichidarea P.N.Ţ., pe baza unui raport prezentat de… Teohari Georgescu. În numele P.C.R. a vorbit Leontin Sălăjan care a felicitat guvernul (partidul avea de ce să se autofelicite!) pentru *„măsura dreaptă „*de dizolvare a P.N.Ţ. şi care era de fapt o lichidare, sfârşitul terorii în libertate şi începutul celei în prizonierat. Au urmat felicitări pentru *„domnul ministru al Afacerilor interne, Teohari Georgescu”*, *„care a ştiut să dejoace planurile de fugă ale miniştrilor „*386

Această lichidare marca de fapt un punct extrem de important în istoria noastră contemporană: consfinţea printr-un act politic concret intrarea României în *sfera de influenţă* sovietică, obţinută de Stalin de la aliaţi. Faptul a fost constatat de către Vasile Luca şi exprimat, fireşte, în limbajul specific partidului comunist:

„Dacă 23 august a rămas totuşi ceea ce trebuia să însemne, (…) apoi aceasta se datorează faptului că maniştii n-au avut la îndemână tancurile şi armamentul englezesc, aşa cum l-au avut, de pildă, monarhiştii-fascişti din Grecia. Aceasta se datorează faptului că România a fost eliberată de către eroica Armată Roşie, care prin prezenţa sa în ţară a garantat…” 388 desfăşurările dramatice care se cunosc.

P.N.L. a împărtăşit aceeaşi soartă ca şi aliatul său. Deşi dizolvarea lui s-a produs printr-un act de autodecizie, liderii şi membrii mai importanţi ai acestui partid au intrat şi ei în maşinăria justiţiei şi aparatului de represiune al lui Teohari, aflat s-ar putea spune în apogeul carierei sale de partid.

ANEXA LA 14 IULIE 1947

Între timp, partidul comunist a făcut puţină ordine şi

în rândul acoliţilor săi, numiţi *aliaţi*. Pe cei pe care urma să-i mai menţină din necesităţi tactice, i-a *curăţat* de elemente care tindeau să se grupeze într-o opoziţie. Pe vremelnicii *tovaräsi de drum* i-a aruncat din căruţă, doar de aceea erau vremelnici.

Venise atât rândul sufletiştilor, cât şi al ariviştilor şi oportuniştilor. Operaţia se începu cu Frontul Plugarilor, prezidat de dr. P. Groza. Plenara P.C.R. din 8 – 9 ianuarie 1947, s-a ocupat în mod direct de activitatea din partidul lui Groza, impunându-i reorganizarea şi *„îmbunătăţirea compoziţiei sociale a cadrelor de conducere, de sus până jos"*, sub pretextul *„strecurării* „în rândurile lui a unor *„elemente duşmănoase şi chiabureşti"*.

Era în această operaţie o premieră absolută: P.C.R. se simţea deja suficient de stăpân pe poziţii, pentru a nu se mai sfii să dea pe faţă adevăratul caracter al raporturilor sale cu aşa-zisul *partid al ţărănimii muncitoare*, de la mânuitor la marionetă, punând capăt jocului de-a alianţa şi făcând publică subordonarea.

Adevărul a fost pus în lumină şi prin plenara comună a biroului politic al c.c. al P.C.R. şi al comitetului executiv al partidului lui Groza, cu care prilej conducerea comunistă s-a burzuluit la subalternul său, precum că „nu *se află în pas cu noile cerinţe şi nu participă efectiv la îndeplinirea sarcinilor ce-i revin"*.

Această preocupare a fost urmarea directă a unei revolte din interiorul Frontului Plugarilor, când un grup din conducere a elaborat şi prezidat în plenară un document intitulat *încheiere*. Documentul denunţa dependenţa şi înjugarea acestei formaţii la carul comunist. Groza fusese pus în minoritate în partidul său, iar dacă nu-i săreau în ajutor comuniştii şi l-ar fi pierdut pe drum.

Se crease pentru moment o situaţie simetrică cu aceea a liderului P.S.D. – Titel-Petrescu, pus şi el în minoritate cu întreaga sa majoritate, prin manevre şi

lovituri pe sub centură, în propria casă. Cum însă simetria era exact inversă, iar punerea în minoritate a lui Groza nu fusese opera unor intrigi politiste, ca la social-democraţi, ci o izbucnire sinceră a „plugarilor", care se văzuseră traşi pe sfoară, şefii stalinişti săriră cu mic cu mare şi restabiliră autoritatea omului lor, pentru a nu se trezi că primul ministru al guvernului *„de cea mai largă concentrare democratică* „nu se reprezenta decât pe sine. *Încheierea* „plugarilor" întârziase cu un an. Restabilit în funcţie, Groza se întoarse în linişte la obligaţiile sale de partid (comunist) şi de stat.

Cum se încheie de obicei istorioarele pentru copii, putem spune şi noi despre el că după aceea a trăit până a murit, desigur foarte fericit de serviciile aduse poporului, când (în 1958) a fost condus acolo unde nu-i nici întristare şi nici suspin, dar nici conducere de către partid, în cântările unei cohorte de arhierei care mai de care mai democrat şi mai progresist, precum şi de o mulţime îndurerată de gură-cască, înghesuindu-se la covrigii şi colacii care se împărţeau în dreapta şi-n stânga de pomană.

Cu oportuniştii, lucrurile s-au desfăşurat mai simplu.

Formaţia liberală a lui Gh. Tătărescu fusese necesară ca decor, mai ales pentru străinătate.

În perioada antebelică, în calitatea sa de atunci de şef de guvern, Gh. Tătărescu, *Gută*, rezolvase cu brio problema unor manifestări în spatele cărora se bănuiau a fi fost comuniştii, dar făcuse brusc o cotitură de o sută optzeci de grade, venind singur, cu disidenţa sa liberală cu tot, cu disponibilităţile sale politice reale, cu toate armele, prizonier de bunăvoie al grupuleţului pe care altă dată îl persecutase.

În pofida teoriei *luptei de clasă*, unul din stâlpii săi de dogmă, stalinismul pe cale de a se împământeni, a realizat avantajele încorporării lui Tătărescu în „alianţă". Mai

târziu, Gheorghiu-Dej avea să mărturisească adevărul şi anume că nicio clipă comuniştii nu încetaseră a vedea în *Gută* un duşman şi că numai din motive de conjunctură *„am fost nevoiţi să tolerăm alături de noi o grupare politică capitalisto-mosierească, gruparea lui Tătărescu”*.

Deci, ea a fost „tolerată”, fiind necesară mai ales în faţa occidentalilor care la convorbirile pentru încheierea tratatului de pace cu România, unde fusese împins în faţă, ca şef al delegaţiei guvernului român în calitatea sa de titular al portofoliului externelor, trebuia să creeze pe viu imaginea lărgimii *democratice* a regimului instalat la 6 martie şi pentru a-l valida ca partener de semnătură.

Dar imediat ce tratatul a fost semnat (10 februarie 1947), în condiţiile cele mai înrobitoare pentru ţara noastră, apoi ratificat (la 24 august 1947), nevoia de decor viu dispăru. Evenimentele mergeau cu rapiditate spre un deznodământ fatal pentru Tătărescu şi pentru partidul lui.

Nu s-ar putea spune că nu a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a se menţine cât mai mult timp deasupra. Chiar şi jurăminte de dragoste testamentare pentru U.R.S.S.

Atacul comunist a început, s-ar putea spune, printr-un incident provocat cu intenţie de P.C.R. Şi anume, prin prezentarea în dezbaterea Camerei a unei legi care-i privea direct, privind *Reorganizarea Ministerului industriei şi comerţului*, adică mătrăşirea P.N.L.

— Tătărescu din acest minister.

Conflictul se înteţi în cursul aşa-numitei dezbateri asupra proiectului Legii oficiilor industriale – o naţionalizare deghizată – măsura lovindu-i pe burghezii *democraţi* şi colaboraţionişti, drept în moalele capului. Nu aveau de ales: şi dacă acceptau măsura şi dacă o combăteau, tot în tabăra duşmanilor de clasă urmau să fie aruncaţi. Gh. Tătărescu justifica astfel colaboraţionismul său:

„Pentru multă vreme situaţia internă şi situaţia externă nu îngăduie guvernarea printr-un singur partid sau prin grupări de partid, reprezentând aceeaşi ideologie sau ideologii înrudite” 390

Nu se poate spune că metoda colaboraţionismului aleasă de Tătărescu era cea mai bună pentru a împiedica instaurarea dictaturii staliniste *„printr-un singur partid”*, dar era cea mai potrivită pentru a parveni. Cum colaborase cu o dictatură înainte de război, ar fi colaborat încă multă vreme şi cu cea postbelică. Numai dânsa să-l fi voit, că el nu avea nimic împotrivă!

Guta Tătărescu şi al lui partid nu au avut deci decât soarta pe care şi-au meritat-o. Opoziţia la Legea oficiilor industriale a grăbit încheierea socotelilor.

B.P.D., coaliţia din urmă a partidului comunist, devenise acum şi ea o piedică în obţinerea monopolului puterii. Astfel că *Blocul* fu şi el denunţat – la fel ca şi coaliţiile anterioare – din pricina criticilor reprezentanţilor lui Tătărescu în acest for, pe tema Legii oficiilor industriale, (14 mai 1947).

Gheorghiu-Dej declară existenţa unui *Front comun al reacţiunii*. Aceasta era fundamentarea simultaneităţii în lichidarea tuturor partidelor *burgheze*, indiferent dacă se aflaseră până atunci în opoziţie sau în guvern. Cu atât mai de mirare este faptul că Jurnalul Consiliului de miniştri privind dizolvarea P.N.Ţ. nu a întâmpinat niciun fel de rezistenţă din partea deputaţilor P.N.L.

— Tătărescu, la prezentarea în Cameră, aceştia lăsându-se antrenaţi în aceeaşi dezonorantă întreprindere de umplut închisorile, ca şi deputaţii celorlalte *măşti*.

Nu au fost zăvorâte bine uşile grele ale celulelor în care au fost azvârliţi fruntaşii P.N.Ţ., că iată, proaspăta forţă conducătoare unică se ocupă în modul cei mai direct şi mai grijuliu de *tovarăşii de drum* din tabăra liberală.

Pretextul pedepsirii lor era singurul act de

infidelitate, după atâta cântat în strună, pentru revolta lor în genunchi, petrecută în luna mai.

După incidentul cu Legea oficiilor industriale, simţind că şi pentru ei se apropie funia de par, Gh. Tătărescu prezentase membrilor guvernului Groza, şefilor de partide care se mai aflau în cvasiretragere, precum şi guvernelor S.U.A. şi Marii Britanii, (24 mai 1947), un *Memoriu*, prin care se cerea să se *„procedeze la o revizuire a activităţii guvernamentale în toate domeniile"*. Şi el întârziase cu rezistenţa sa, dar mai mult decât *plugarii*: cu peste un an şi jumătate. Memoriul liberal era mai mult decât tardiv, iar criticile nu aveau nici eficienţă, nici valoare.

Pentru ca însuşi Tătărescu să-şi piardă portofoliul, şi cu el şi bruma de reprezentanţi ai partidului său ce mai erau pe acolo, a fost cusută cu aţă albă o acuzaţie de spionaj la Ministerul de externe, exact în aceeaşi adunare în care tătărescienii se alăturaseră acţiunii de *zdrobire a cuibului trădării*, cu numai puţin timp mai înainte[59];

„Servicii dintre cele mai importante ale Ministerului afacerilor externe, legate direct de titularul departamentului, au predat documente secrete spionilor din serviciile unor ţări străine".

391

Iar Sorin Toma, din strana *Scânteii*, ţinea isonul, cu toate precizările neoficiale: *„Ministerul de externe este azi un cuib de spionaj şi de trădare, o citadelă a uneltirilor dinăuntrul şi din afara ţării* […]. *Un minister al guvernului de trădători în slujba imperialiştilor anglo-americani, a cărui înfiinţare în străinătate fusese proiectată şi*

59 A urmat o moţiune de neîncredere în titularul departamentului. Reprezentanţii grupării liberale şi-au prezentat demisia în bloc: Gh. Tătărescu, Gh. Vântu, Al. Alexandrini, Radu Roşculeţ, Marin Florescu, Ion Ciolan, V. Tegăneanu. Tătărescu demisionează şi din funcţia de preşedinte al partidului, preluată de Petre Bejan, pentru a se salva situaţia. La 15 noiembrie, reprezentanţii grupării sunt demişi din funcţiile parlamentare pe care le ocupau de nici un an.

organizată de spionul Maniu şi de complicii săi" 392.

Semnificativ cum liberalii tătărescieni au încercat şi în ceasul lor de pe urmă să obţină bunăvoinţa partidului comunist, este faptul că pierzând posturile din guvern, daţi afară din administraţia locală, din parlament, atâta timp cât au fost toleraţi ca deputaţi, până în primăvară, ei au aprobat toate actele legislative dictate Adunării Deputaţilor prin voinţa partidului comunist şi au făcut-o cu toată slugărnicia de care au fost în stare.

Un armistiţiu le-a fost acordat cu mărinimie de P.C.R. pentru câteva luni. Trebuie să avem înţelegerea necesară: putea oare partidul să facă faţă unor răfuieli simultane cu toţi adversarii? Trebuiau deci eşalonaţi. Dar soarta lui Tătărescu era pecetluită. Articolele îi menţionau numele alături de cel al lui Maniu, contextul neprevestind nimic bun pentru el şi grupul lui (*Iuliu Maniu – executor al contractului de trădare şi spionaj*, editorial din *Scânteia* de Traian Şelmaru, în care prin aplicarea principiului ştafetei, era vorbă acum de Tătărescu).

Pe tuşă, Ana Pauker aştepta cu nerăbdare portofoliul externelor, ea care comunica direct cu Molotov, viitorul ei omolog.

30 DECEMBRIE 1947 sau
SCADENTA PLANULUI SECRET „DE MĂSURI".
AL PARTIDULUI

„*Majestate, a sosit momentul să ne despărţim*!", se spune că ar fi zis Groza regelui Mihai, cu rânjetul său mefistofelic.

Personalitatea numărul unu în actul de la 23 august 1944, aşadar autor de istorie, în fruntea coaliţiei care a înfăptuit cotitura, Mihai I, regele României, a devenit el însuşi la 30 decembrie 1947, victima unei lovituri de stat, sacrificat pe altarul istoriei pe care el însuşi o grăbise cu trei ani mai înainte.

30 decembrie a fost urmarea directă a lui 23 august.

Deşi astăzi[60], această din urmă dată calendaristică este socotită atât de mare încât a ajuns să fie proclamată sărbătoare naţională şi înnobilată cu titlul de zi a *insurecţiei naţionale antifasciste şi antiimperialiste*, ea nu a schimbat orânduirea socială. Cu trecerea vremii – să luăm ca reper anul 2044 – importanţa actului de la 23 august va fi estompată de alte evenimente, redusă la dimensiunea lui reală de un moment în contextul de război, prin răsturnarea de alianţe. În timp ce actul de la 30 decembrie 1947 marchează o schimbare istorică, o graniţă fundamentală în existenţa poporului român. Un sfârşit şi un început.

Obligându-l pe Antonescu să ceară armistiţiul, iar la refuzul acestuia de a-i satisface cererea, arestându-l, regele a acţionat în virtutea prerogativelor sale, indiferent dacă, aşa cum deja am menţionat mai sus, întruneşte sau nu sufragiile oamenilor politici sau ale posterităţii. Mihai I s-a aflat în deplină legalitate[61].

Dimpotrivă, actul comis la 30 decembrie 1947 de partidul comunist prin cei doi delega ţi-ai săi – Dej şi Groza – sprijiniţi de trupe, împotriva regelui şi a monarhiei, a fost de două ori ilegal şi anticonstituţional. O dată: prin statutul de cetăţeni români, ei erau *supuşi* monarhiei constituţionale. Arogându-şi cu de la sine putere (chiar dacă erau delegaţi ai unui partid politic sau şi mai grav, ai unei voinţe din afara ţării), prin obţinerea chiar şi fără apelarea la forţă, darămite prin aplicarea violenţei, a semnăturii de abdicare, ei intrau sub incidenţa unor legi marţiale. În alte împrejurări istorice aşa s-ar fi petrecut lucrurile. A doua oară: sub aceeaşi ameninţare cu forţa,

---

60 1978 (nota red. Istoriei stalinismului în România).

61 Factologia abdicării este în linii mari cunoscută. O ultimă relatare aparţine lui Mircea Ioaniţiu, fostul secretar particular al regelui, efectuată la radio Free Europe, programul Actualitatea românească, la 30 decembrie 1982, ora 19,10.

regele a fost obligat să semneze nu doar simpla sa abdicare, ci pentru un act care nu se putea hotărî nici de el, nici de ceilalţi doi: abrogarea monarhiei.

Este limpede şi pentru o minte neiniţiată în chestiuni juridice, oricât de blindat cu fraze revoluţionare este acest act, că nicio semnătură obţinută prin ameninţarea cu arma sau represiunea armată, nu poate fi valabilă. Indiferent dacă cei care utilizează aceste mijloace şi îşi şi ating scopul propus sunt bandiţi de drumul mare sau lideri de guvern şi de partid.

Prin aceeaşi metodă ei au schimbat ordinea de stat, au obţinut *agrementul* regelui de a renunţa să lase tronul vreunui urmaş şi deci au abolit cu de la sine putere monarhia. „Legalizarea" ulterioară a actului comis, în parlamentul marionetă, a avut toate aspectele unei farse. O măsură prezentată drept revoluţionară a fost înfăptuită prin cele mai reacţionare mijloace, conţinutul ei neavând nimic comun cu revoluţionarea societăţilor prin înlăturarea unor monarhii, cunoscute în istorie.

În momentul când după pierderea de prestigiu prin domnia lui Carol al II-lea, datorită împrejurărilor postbelice speciale, încrederea maselor populare în monarhie cunoscu un ascendent, P.C.R. nu ar fi îndrăznit să supună poporului printr-un plebiscit, decizia asupra destinului ei, cum ar fi fost legal şi democratic să o facă. Dovadă că nici nu a apelat la el. Legalitatea pentru un partid ce îşi luase cu de la sine putere, când era doar un grup de conducători fără mase, dreptul de a decide pentru întreaga ţară, era chiar şi în condiţiile guvernării doar o nouă haină care nu presupunea nici pe departe renunţarea la metodele ilegale. În cazul unui plebiscit, înfrângerea sa ar fi fost sigură, iar un fals, chiar şi cu bogata experienţă al aceluia comis în 1946, ar fi fost mai greu de realizat. Prin urmare, actului moral să preferat imoralitatea abdicării pe bază de pistol.

Rezultatul obţinut pe această cale a fost legalizat post factum în *Camera manechinelor de paie*. Dacă ar fi să spunem lucrurilor pe nume – şi o facem!

— Adunarea deputaţilor a legalizat un act banditesc.

Dacă regele ar fi depus rezistenţă armată, indiferent cu ce consecinţe şi indiferent cât de grave, el avea de partea sa Constituţia, iar ca persoană ar fi fost în legitimă apărare. El ar fi avut dreptul să-i aresteze pe atacatorii nu la dreptul său de tron, ci la ordinea statală, deşi ei au avut grijă să ia toate măsurile de siguranţă, pentru ca o asemenea eventualitate să fie exclusă. Din păcate, nu a făcut-o, nu a opus rezistenţă. Nu ne putem socoti îndreptăţiţi să-l judecăm noi pentru această slăbiciune a sa. La acea oră monarhia ca instituţie era debilitată, iar monarhul izolat cu forţa, în special de principalul său susţinător: poporul român.

În ceea ce priveşte P.C.R., implicaţiile acestui act sunt mai ample decât s-ar putea bănui, deşi sunt escamotate în spatele unei frazeologii despre intrarea în faza *revoluţiei socialiste*. După păcatul originar al desprinderii din coasta Kominternului, când decenii întregi a militat împotriva unităţii naţionale, când a ajuns să conducă ţara, în locul respectului pentru legalitate şi Constituţie, partidul şi-a mai adăugat unul la fel de grav: răsturnarea celei mai importante instituţii constituţionale prin mijloace ilegale. El a creat astfel un precedent de care este perfect conştient. Acest precedent a generat ilegalităţile care au urmat, aplicate în proporţie de masă.

Precedentul are însă un caracter istoric obiectiv şi liderii lui au fost şi sunt totdeauna conştienţi că li s-ar putea aplica şi lor. Nicio promisiune privind *respectatarea legalităţii* nu are o bază morală, pentru că nelegalitatea este practica lor fundamentală, pe care au învă tat să o acopere cu legi. Dar sunt sinceri obsedaţi de respecterea legalităţii de către toţi ceilalţi, din motive de cele mai

multe ori personale.

Semnificaţia loviturii de la 30 decembrie nu se încheie aici. Abolirea definitivă a monarhiei nu a însemnat însă şi instaurarea unui regim republican, ci a unei dictaturi fără precedent în istoria noastră

Denumirea de *dictatură a proletariatului* era încă un fals, menit a masca dictatura stalinistă, exercitată printr-un grup, reprezentând nici măcar partidul care-i ţinea în funcţii, ci tocmai pe cei care-i puseseră ca pe nişte guvernatori locali, degenerată astăzi în dictatură personală şi regim poliţist.

În acest sens, interesant este nu numai reportajul abdicării regelui, dar şi atitudinea P.C.R. faţă de monarhie, cu care a coexistat un timp. (În ultima vreme, istoriografia P.C.R. a descoperit în mai multe lucrări această evoluţie şi în care adevărul servindu-l, nu a mai apelat decât în puţin cazuri la falsuri evidente, ci doar la interpretări piezişe).

Se impune de la început constatarea recunoaşterii caracterului antimonarhic al partidului, din motive ideologice. Acest caracter antimonarhic nu este însă în acelaşi timp şi unul republican, noţiunea din urmă având pentru partid un cu totul alt conţinut decât cel cunoscut până la el. De aceea, în genere, partidele comuniste ajunse la putere ausim ţiţ şi simt în continuare nevoia de a adăuga titlului de republică un epitet, precum cel de *populară*, *democrată* sau *socialistă*, răsturnând de fapt noţiunea clasică.

Caracterul antimonarhic al P.C.R. s-a vădit prin continuarea metodelor sale de acţiune ilegală, îndreptată împotriva ordinii statale, chiar atunci când după 6 martie, dominând guvernul, era implicit angajat în respectarea Constituţiei. Întreaga activitate de lichidare a suprastructurii politice era orientată spre a culmina cu răsturnarea monarhiei. În timp ce operaţiile convergeau în fapt spre acest final, întreaga construcţie propagandistică

a regimului Groza avea drept scop programat să aştearnă o perdea groasă de fum asupra adevărului, prin abordarea unui limbaj în care comuniştii ţineau să apară mai catolici decât papa, mai monarhişti decât apărătorii fireşti ai monarhiei.

Nu rareori presa P.C.R.-ului se prefăcea a apăra pe rege împotriva P.N.Ţ.-ului, pozând în zeloasa susţinătoare a prestigiului tronului. Astăzi, lucrările recunosc că partidul urmărea*: „în perspectivă, o politică menită să şubrezească şi să distrugă baza social-politică pe care se mai sprijinea monarhia”* 393 pentru ca în final să fie ea însăşi distrusă.

Această linie politică, purtând amprenta unei tactici gândită în laborator – iar el, o ştim, nu se afla la Bucureşti – probabil nu fusese încă elaborată în preajma loviturii de la 23 august.

Întrevăzând o ascensiune a P.C.R. spre putere, ca urmare a intrării trupelor ruseşti în ţară, L. Pătrăşcanu a fost întrebat în timpul unei întrevederi de către generalul Sănătescu, despre atitudinea P.C.R. faţă de monarhie. L. Pătrăşcanu ar fi răspuns:

„P.C.R. este şi rămâne partid republican, dar pentru scoaterea României din Axă şi încheierea războiului antisovietic înţelege să colaboreze cu monarhia”[62].

După cotitura de la 23 august, tactica este bine precizată: atacuri deschise la monarhie nu au mai fost înregistrate, programe antimonarhice chipurile nu au mai fost elaborate (decât în secret, din care ultimul, cum se va vedea, era destinat răsturnării regelui şi a monarhiei ca orânduire de stat). Chiar şi la o întrebare directă în legătură cu forma statală preconizată prin Platforma F.N.D., răspunsul dat de Gheorghiu-Dej este ambiguu şi în stilul oracolului din Delphi

Judecând după unele proclamaţii ale momentului, ai

---

62 Probabil că este un extras din dosarul procesului Pătrăşcanu, încât veridicitatea declaraţiei trebuie considerată aproximativă394.

zice că nu erau apărători mai îndârjiţi ai regelui decât comuniştii:

„[…] *La marea întrunire ostăşească de săptămâna trecută, tov. Gheorghiu-Dej a declarat*: «*Gândul meu se îndreaptă către Acela pe care o mână de oameni pentru apărarea intereselor lor înguste, încearcă să-l defăimeze. După ce au împroşcat cu noroi intelectualitatea ţării, după ce au lovit în prestigiul armatei noastre, clica manistă cutează azi să defăimeze însăşi persoana*

M. S. Regelui. Împotriva acestui act mişelesc, clica manistă va găsi uniţi într-un singur front pe toţi românii. Aceştia le strigă într-un glas cuvintele ministrului de război, generalul Vasiliu-Răscanu: «*Jos mâna de pe tronul ţării*!» „396

Cât valorau cuvintele de dragoste s-a putut vedea la 30 decembrie 1947, când exact acelaşi Gheorghiu-Dej, alături de Groza, a acceptat sarcina detronării regelui Mihai I.

Aceeaşi *Scânteia* publica din când în când şi fotografii, surprinzându-i pe diverşi lideri comunişti, ba pe Teohari, ba pe Dej şi pe alţii, alături de rege. Ce se urmărea prin această conduită? 1. Izolarea regelui de celelalte forţe care se opuneau potenţial ascensiunii spre putere a partidului; 2. Împiedicarea realizării unei coeziuni între aceste forţe şi monarh. Avându-l ferm alături pe rege, opoziţia putea să izoleze cu succes şi în termen scurt în mai multe momente prielnice partidul comunist, în pofida sprijinului militar şi politic sovietic; 3. Împiedicarea obţinerii de către rege a unui ajutor eficace din partea S.U.A. şi Marii Britanii care putea fi fatal cuceririi puterii de către P.C.R.; 4. Obţinerea ratificării de către factorul constituţional a tuturor legiferărilor care consacrau preluarea treptată a puterii; 5. După izolarea lui de toate formaţiile politice şi excluderea acestora din viaţa publică, urma ultima treaptă: eliminarea regelui însuşi şi abolirea

monarhiei ca formă a orânduirii de stat. Din păcate, regele, s-a pretat la acest joc, îndemnat fără îndoială de un anturaj, care nu vedea mai departe de propriile-i interese carieriste.

Obiectivele au fost integral atinse.

Minoritatea impusă ţării nu avea nici pe departe potenţialul politic, uman, militar, financiar pentru a putea face faţă singură sau chiar în coaliţie unei sarcini atât de mari: schimbarea ordinii de stat. Ea a îndeplinit o menire. Din păcate însă nu istorică, ci de sculă în mâna altora.

Prezenţa Armatei Roşii în România şi faptul că pe linie de stat şi militară treburile politice erau rezolvate direct de emisarii de cel mai înalt grad de la Moscova, a grăbit soarta monarhiei.

S-au aplicat metode combinate: machiavelice (decorarea regelui cu Ordinul *Victoria*), câştigarea bunăvoinţei şi adormirea vigilenţei (invitaţii de recepţii, vizită la escadrila de vânătoare X, daruri sub forma unor aparate de zbor etc.), împletite cu metode dure şi cu subminarea invizibilă a autorităţii.

Falsul cel mare al lucrărilor actuale ale partidului, care prezintă actul de la 30 decembrie drept o operă a P.C.R. constă tocmai în aceea că muşamalizează şi trec sub tăcere factorul hotărâtor: preluarea de către sovietici, prin trupele comandate de Tolbuhin şi prin *diplomaţia* lui Vîşinski, rezolvarea şaradei privind monarhia în România, despre ale căror manevre nu se suflă un cuvânt, pentru a nu se merge astfel pe firul faptelor în sus, până la constatarea teribilului adevăr că şi la 6 martie 1945, şi la 30 decembrie 1947, cel care a impus acea mână de conducători comunişti în fruntea României, ca oameni ai lui, a fost Stalin şi că partidul de azi este în pofida frazelor despre independenţă, moştenitorul lor.

În faţa acestei ofensive generalizate, reacţia regelui, a instituţiei pe care o reprezenta monarhia, cu specialiştii

în politică şi consilierii respectivi, a fost de asemenea o combinaţie: de eforturi de rezistenţă şi de retrageri strategice, de marşare la falsa curtenie sovieto-comunistă şi de torpilare a acţiunilor lor. Nota dominantă au dat-o însă greşelile, unele din ele mai evidente astăzi, după trecerea deceniilor.

Nu dorim, aşa cum am menţionat mai înainte, să ne exprimăm vreo opinie în cadrul polemicilor din străinătate, în ultimă instanţă inutile, purtate de martori sau contemporani ai evenimentelor anului 1944, privind ceea ce numesc unii *trădarea*, iar alţii *actul patriotic* de la 23 august 1944, în cadrul căruia a avut loc colaborarea regelui cu comuniştii, iar ulterior, cu autorităţile sovietice. Istoria este aşa cum a fost. De multe ori, cauzele unui fapt istoric decisiv trebuie căutate cu multe decenii înainte. Cei care aruncă întregul oprobriu pentru statutul actual al ţării noastre asupra tânărului pe atunci rege Mihai I şi care a stat la datoria sa de şef al statului cu o maturitate, depăşind deseori vârsta sa, ar trebui cel puţin să realizeze faptul că nu poate fi făcut răspunzător pentru evoluţii, depăşind capacitatea monarhiei de a controla şi de a rezista, absolvindu-se în acelaşi timp pe ei sau absolvindu-şi predecesorii de orice răspundere: pentru că cei mai mulţi au descins de pe scena politică, unde au avut un anume rol, important sau secundar.

O simplă paralelă cu atitudinea faţă de aceleaşi probleme decisive care au stat în faţa Finlandei – al cărei statut, nivel de trai etc. pot fi invidiate astăzi de România – ar da un răspuns multor probleme privitoare la actul de la 23 august şi la evenimentele care au urmat.

Luând ca punct de plecare recunoaşterea Rusiei Sovietice de către Finlanda, pentru ca la rândul ei să obţină autodeterminarea, ieşirea din imperiul rus, vom constata în paralel, că România a refuzat cu încăpăţânare recunoaşterea aceleiaşi puteri sovietice, deşi i se oferise în

schimb recunoaşterea pentru totdeauna de către ea a unirii Basarabiei cu patria-mamă. Preţul ne apare astăzi derizoriu. Aceasta s-a petrecut în faza timpurie a puterii sovietice. În deceniul următor, a fost deja prea târziu.

În timp ce pentru Finlanda interesele naţionale s-au aflat pe planul întâi, iar criteriile ideologice pe al doilea, pentru partidele şi oamenii politici din România anilor 1918 – 1922, care au tergiversat şi au refuzat oferta Rusiei Sovietice, priorităţile au fost exact inverse: întâi au stat criteriile ideologice şi pe planul al doilea sau şi mai la urmă, cele naţionale. Această miopie politică a partidelor şi guvernanţilor de atunci ai României au costat scump ţara.

Repercusiunile atitudinii lor de atunci au fost incalculabile pe termen nelimitat.

Nu ştim ce desfăşurare ar fi căpătat istoria, dacă odată cu recunoaşterea puterii sovietice din partea României, iar din partea celei dintâi, pe vecie, a dreptului istoric asupra provinciilor unite la 1918 cu ţara, (guvernul Vaida-Voevod a căzut în 1920, tocmai pentru a se împiedica ducerea la bun final a tratativelor începute în acest scop), nu existau nici motive pentru „rezolvarea" de către Stalin a *problemei*, pe cale militară, apoi pentru angajarea ţării noastre într-un război, la răsărit, alături de Germania.

Cei care astăzi îl fac răspunzător pe regele Mihai de soluţia adoptată în august 1944 şi din anii care au urmat, au ca eventuală temă de reflecţie răspunderea solidară a monarhiei şi a tuturor partidelor, indiferent în ce poziţie s-au aflat, pentru care faţă de felul cum au plătit mulţi oameni politici, în afara celor ce au plătit cu viaţa sau cu mulţi ani de detenţie, monarhul s-a achitat în modul cel mai „naţional". Înlăturarea lui a însemnat cel mai mult: schimbarea orânduirii de stat.

Şi în timp ce toţi aceşti antimonarhişti sinceri în felul lor, monarhiştii care au reuşit să se salveze, reprezentanţii

diverselor partide şi regele însuşi au plecat, poporul român a rămas să plătească mai departe. Şi mai plăteşte şi astăzi, fără ca la orizont să se întrevadă ziua când nu va mai plăti, dacă o asemenea zi va fi să vină odată.

Evenimentele purtau amprenta a doua tendinţe opuse. Una era a partidului comunist şi a Moscovei, de a scurta zilele monarhiei şi a termina cât mai repede cu această dualitate a puterii: regim comunist în cadru monarhic. Cealaltă era a monarhiei, de a păstra cu orice pre ţ instituţia legată de însăşi fiinţa statului român modern, fie şi în această combinaţie stranie, incompatibilă, „contra naturii”. Tendinţa comunistă se concretiza prin subminare şi eroziune. Tendinţa monarhiei se concretiza prin rezistenţă şi defensivă.

De aici şi compromisurile. Pentru moment, ele au avut efectul scontat, dar pe termen mai lung au dus la finalul cunoscut. Deşi regele şi anturajul său au avut cele mai bune intenţii, rezultatele lipsei oricărei strategii care să fi fost opusă celei aplicate ca într-un joc de şah de adversar, au fost deplorabile.

În cele ce urmează, ne ocupăm de câteva din concesiile şi compromisurile majore ale monarhiei, în condiţiuni când mai avea posibilitatea să opteze pentru o altă soluţie.

Predarea mareşalului Antonescu

Mareşalul Antonescu nu era prizonierul de război al sovieticilor, iar România nu capitulase *fără condiţii*, deşi ulterior i s-a aplicat acest statut, încât mareşalul să fie supus unui asemenea tratament. El era prizonierul regelui şi nu al partidului comunist. Era un *prizonier* civil şi nu militar.

Mai mult decât simbolic, partidul comunist a debutat în viaţa politică printr-un act de aservire care viza suveranitatea naţională.

Deportarea mareşalului la Moscova, anchetarea lui

de către autorităţile sovietice şi în ultimă instanţă capul lui, au reprezentat darul partidului comunist făcut lui Stalin, pentru aducerea sa din neagra şi incerta existenţă ilegală, direct pe orbita puterii.

Desigur, regele Mihai nu avea cum să prevadă într-un moment când evenimentele ameninţau să fie scăpate de sub control, desfăşurarea lor ulterioară. Meritul lui de a se fi aflat în fruntea oamenilor politici care au căutat o soluţie – iar istoria pe aceasta n-a oferit-o – nu poate fi judecat unilateral.

Cercurile palatului, oamenii politici care l-au înconjurat şi consilierii săi, printre care militarii, nestăini de intenţiile partidului comunist, poartă principala vină de a fi împins monarhia la un asemenea grav compromis făcut unei forţe politice, aflate încă în clandestinitate, când importanţa pe care i-o acorda Stalin era depăşită poate doar de dispreţul aceluiaşi dictator pentru ea şi care aruncă o umbră asupra actului de la 23 august însuşi.

Capitularea din ianuarie 1946

Greva regală, începută în august 1945, a fost una din puţinele acţiuni ofensive ale regalităţii, (dacă nu singura), drept răspuns la agresivitatea cu care o mână de impostori îşi asumau puterea. Ea a arătat tăria monarhiei, dar şi slăbiciunile ei. *Greva* a dat şi măsura spatelui de care dispunea P.C.R.-ul.

Incapacitatea factorului constituţional de a-l demite pe primul său ministru, refuzul acestuia de a se conforma ordinului regal, însemna direct agresarea Constituţiei ţării, şi de către cine? De către chiar primul om din guvern, menit să o aplice. Faptul este fără precedent, poate nu numai în istoria noastră.

Soluţia adoptată de Conferinţa miniştrilor de externe aliaţi, care a luat în considerare *Scrisoarea* regelui, îl împingea pe Mihai, desigur sub presiune sovietică, la un nou compromis. La Bucureşti, compromisul avea aspectul

unei capitulări. Groza şi partidul comunist jubilau.

Recunoaşterea de către guvernele S.U.A. şi Marii Britanii a guvernului de *largă concentrare democratică*, însemnase recunoaşterea dreptului acelui grup, care nici la 6 martie nu depăşise cifra de câteva mii de persoane, cunoscut sub numele de P.C.d. R., de a domina ţara. Recunoştinţa partidului trebuie să se îndrepte pe veci şi spre guvernele de atunci ale acestor două ţări occidentale, pe care ar trebui să le pomenească şi să le aprindă lumânări de recunoştinţă la fiecare din parastasele sale revoluţionare, şi nu numai pentru Stalin şi Vîşinski.

Implicaţiile *recunoaşterii* au fost dintre cele mai nefaste: regele a fost astfel obligat să ratifice şi el masivul pas pe care stalinismul îl făcuse în subordonarea României.

Ratificarea legilor antimonarhice

Concesiile care au urmat sunt rezultatul direct al acestei înfrângeri. Regele ratifică toate măsurile luate de guvern, inclusiv cele declarate ilegale prin greva sa. Unele erau făţiş antimonarhice, în condiţiile în care P.C.R.-ul susţinea că „sprijină" tronul şi că nu a elaborat programe îndreptate împotriva dinastiei.

Printre acestea se numărau: înaintarea în grad a unor ofiţeri superiori din rândurile P.C.R., *deblocarea* unui mare număr de ofiţeri şi subofiţeri, cunoscuţi pentru sentimentele lor anticomuniste şi potenţiali sprijinitori ai regelui, încadrarea în armata română a ofiţerilor din diviziile *Tudor Vladimirescu* şi *Horea*, *Cloşca şi Crişan*, înfiinţate în U.R.S.S. şi aflate integral sub controlul partidului.

Sancţionarea de către rege la 13 iulie 1946 a Legii de organizare a reprezentanţei naţionale, prin care se desfiinţa Senatul şi a Legii electorale, elaborată de P.C.R. Prin Lucreţiu Pătrăşcanu, ministrul justiţiei), a fost din această serie cea mai gravă concesie. Regele Mihai îşi

autosuprimase dreptul de a dizolva Adunarea Deputaţilor, intrând astfel în anticamera abdicării.

Inaugurarea parlamentului

Apelul celor trei partide de opoziţie care ieşiseră de fapt câştigătoare în alegerile din 19 noiembrie 1946, ca regele să se solidarizeze cu ele prin neprezentarea la deschiderea lucrărilor Adunării Deputaţilor, a rămas fără rezultat.

Este adevărat că şi regele s-a aflat atunci în dilemă, prin neprimirea sprijinului politic al puterilor occidentale pe care scontase.

În consecinţă, la 1 decembrie 1946, el s-a prezentat la şedinţa inaugurală a Adunării Deputaţilor care era parlamentul cu manechine de paie al partidului comunist şi a citit Mesajul Tronului.

Prin aceasta el recunoştea în fapt rezultatul scrutinului, dându-se chiar din partea Palatului o lovitură opoziţiei, ale cărei şanse de a convinge marile puteri să declare anularea alegerilor nu fuseseră încă la acea oră epuizate.

Lucrările de astăzi menţionează că prin acel act, monarhia şi-a dat sieşi o mare lovitură, limitându-şi la maximum posibilitatea de a-şi folosi prerogativele. *„iuliu Maniu avusese deci dreptate când spunea că noul parlament va da şah regelui „*397

Un decret regal

După lichidarea P.N.Ţ. şi a celor două partide Naţional-Liberale, regele Mihai şi anturajul său sunt complet izolaţi.

La 7 noiembrie 1947, regele participă la recepţia dată de ambasadorul U.R.S.S. la Bucureşti, cu prilejul aniversării „Revoluţiei”. *Scânteia* publică o fotografie, înfăţişându-l pe Mihai, întâmpinat cu căldură de ambasadorul sovietic. Numărătoarea inversă începuse!

La data de 12 noiembrie când se anunţa plecarea

monarhului şi a reginei-mamă Elena, pentru a asista la căsătoria reginei Elizabeta a Marii Britanii, se publică decretul regal prin care guvernul primea toate împuternicirile, respectiv o semnătură în alb: toate decretele guvernului urmau a fi ratificate post factum.

Plecarea regelui în străinătate a uşurat mult sarcina preparativelor loviturii.

Partidul nu se mai sinchisea de rege, de îndată ce încheiase socotelile cu opoziţia. Existau numeroase semne în acest sens: încă din septembrie, Iosif Kişinevski îşi permisese, sub pretextul menţionării lui Carol al II-lea, pe care-l numise *„ex-regele dictator”*, să atace de fapt instituţia monarhiei. Nu era de altfel un indiciu izolat.

Probabil că în acest moment s-au pus la punct ultimele detalii ale abdicării. *Planul de măsuri în vederea abolirii monarhiei şi proclamării* R.P.R.398, dovedeşte caracterul complotist al acţiunii şi desfăşurarea de activităţi ilegale, îndreptate împotriva ordinii de stat, din partea partidului comunist, chiar când guverna ţara. Înlăturarea monarhiei pe baza unui plan de acţiune, desigur elaborat şi adoptat în cel mai mare secret, după tradiţiile conspirativităţii, este recunoscută pentru prima dată după un sfert de veac de la consumarea evenimentului, fără însă ca textul lui să fie dat publicităţii, probabil considerat în continuare secret de partid, (cu excepţia parafrazării unor puncte care astăzi şi-au pierdut importanţa). Ultimul act înaintea semnalului de atac s-a dat la 24 decembrie. La această dată, (Ajunul Crăciunului, atenţie multă slăbită din partea ultimilor posibili apărători ai regelui), Emil Bodnăraş a fost numit ministru al Apărării Naţionale. P.C.R. prelua astfel comanda armatei, a cărei primă misiune va fi acoperirea, respectiv asigurarea reuşitei loviturii „paşnice” de stat, de la 30 decembrie.

Ziua şi ora zero au sosit.

Reproducem filmul evenimentelor, văzut de data

aceasta din interiorul P.C.R., aşa cum este descris în volumul colectiv *30 decembrie* ’47399

„Aşa *cum rezultă din plan,* (*Planul de măsuri* menţionat mai sus, n.n.), […] *pentru ziua de 29 decembrie 1947, în afară de măsurile de pază şi securitate, planul prevedea*: *mobilizarea partidului şi a organizaţiilor de masă, convocarea parlamentarilor, chemarea regelui şi fixarea orei de audienţă pentru ziua de 30 decembrie,* (Oare până într-atât decăzuse monarhia, încât regele venea la „chemarea” primului ministru şi nu invers? n.n.), *cel mai târziu orele 12 – 13, discuţia dintre Gheorghe Gheorghiu-Dej şi dr. Petru Groza, pregătirea actului de abdicare şi a proclamaţiei guvernului* etc.”

Un fals: *Actul de abdicare* era deja redactat şi pregătit. Lucrările (inclusiv aceasta) trec complet sub tăcere răspunsul la anumite întrebări care măcar astăzi, după decenii, s-ar cuveni dat: de către cine şi când s-a luat hotărârea înlăturării regelui? Din cine a fost compus comitetul de acţiune al partidului? Cine i-a numit pe cei doi, ca oameni de acţiune în traducerea în fapt a hotărârii? Cine i-a instruit cum să acţioneze? etc.

„În baza planului elaborat de c.c. al P.C.R., începând din zilele de 27 – 28 decembrie s-a trecut la asigurarea securităţii întreprinderilor şi instituţiilor, a demnitarilor şi fruntaşilor politici”.

Teama că monarhia putea fi apărată, teama în faţa izbucnirii unui posibil conflict armat era şi nu era fondată.

„Punctele strategice din capitală şi din ţară, telefoanele, poşta, radiodifuziunea, precum şi o altă serie de obiective importante ca poduri, tuneluri etc. *au fost puse sub pază. Au fost luate măsuri în vederea împiedicării unei eventuale rezistenţe din partea unităţilor gărzii regale, drept pentru care paza palatelor a fost încredinţată altor unităţi militare”*. (Lucrarea nu menţionează că s-a început cu înlăturarea gărzilor regale, în locul lor fiind

puse trupe comandate de ofiţeri ai partidului, instruiţi asupra a ceea ce aveau de făcut, travestiţi în uniformele regale, pentru ca substituţia să nu fie observată).

„Pentru acelaşi scop un şir de unităţi militare din Bucureşti şi din ţară, (Româneşti? Ruseşti? n.n.), *au fost pregătite pentru a putea interveni operativ în cazul când reacţiunea ar fi încercat să organizeze acţiuni de rezistenţă pentru apărarea monarhiei sau să provoace tulburări şi dezordini. În baza aceluiaşi plan, organizaţiile de partid şi de masă au fost mobilizate şi pregătite să acţioneze cu mijloace specifice pentru contracararea* (sic!) *oricăror acţiuni ostile* […]”.

Autorul nu este foarte darnic în amănunte nici în ceea ce priveşte „organizaţiile de masă”, lăsându-ne libertatea să credem că era vorba despre mitingurile de *indignare*, dacă acţiunea nu reuşea şi respectiv, de *bucurie* şi de *entuziasm*, numai că sărmanelor mase populare, nici nu li s-a mai spus de ce sunt scoase din nou să manifesteze.

„În seara zilei de 29 decembrie 1947, după ora 20, regele, care se afla la Sinaia, a fost anunţat telefonic de către D. Negel, mareşalul Palatului, că a doua zi, pe la ora 10, dr. Petru Groza doreşte să fie primit în audienţă”. Regele intenţiona să se căsătorească şi în acest sens, conform normelor, ceruse aprobarea guvernului. El credea deci că acesta era motivul audienţei.

„La chemarea primului ministru (sic!), *regele a sosit în capitală, la palatul din şoseaua Kisseleff, în ziua de 30 decembrie, în jurul orei 12. Imediat mareşalul Palatului l-a informat pe dr. Petru Groza că regele îl aşteaptă, iar după 15 minute, preşedintele Consiliului de miniştri, dr. Petru Groza şi Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al c.c. al P.C.R., au sosit la palat*”. Autorul precizează că ultima audienţă acordată de Mihai I, în calitate de rege al României, a început la ora 12, 15.

„[…] Regele a încercat să se opună celor doi reprezentanţi ai guvernului, (fals: ai P.C.R., n.n.), *care i-au prezentat actul de abdicare, a căutat să facă apel la sprijinul unităţilor de gardă şi, după cum relatează apropiaţii săi, la un moment dat s-a gândit chiar la arestarea celor doi. Discuţia a căpătat o ascuţime deosebită după ora 14,00 (), când lui Mihai de Hohenzollern i s-a adus la cunoştinţă că abolirea monarhiei şi proclamarea republicii vor avea loc în ziua de 30 decembrie 1947* «cu sau fără voia sa», *dar că este mai bine dacă nu se împotriveşte. Şi astfel, în jurul orei 15,00, după aproape trei ore de discuţii în care a încercat să amâne inevitabil sau cel puţin să obţină condiţii mai avantajoase, regele a semnat actul de abdicare.*

La ora 15, 30, deci numai la o jumătate de oră după încheierea vizitei la palat şi semnarea actului de abdicare, sub preşedinţia dr. Petru Groza a început şedinţa Consiliului de miniştri, care a luat cunoştinţă de actul de abdicare, a aprobat textul proclamaţiei către ţară, în care se anunţa transformarea României în republică populară, s-a hotărât formarea Prezidiului R.P.R. şi s-a stabilit componenţa acestuia”.

Totul fusese minuţios pregătit, încât toată procedura a durat numai 40 de minute, (15, 30 – 16, 10). De altfel, timpul era scump.

„După aprobarea documentelor, către ora 16,00, în încheierea acestei şedinţe istorice, dr. Petru Groza, referindu-se la momentul abdicării, avea să spună: «*Doamnă* (unica femeie prezentă era Ana Pauker, n.n.) *şi domnilor miniştri, vreau să vă comunic că actul acesta s-a făcut prin bună învoială… ca să utilizez o expresie a reginei-mamă, poporul* (sic!) *a făcut azi un divorţ şi decent şi elegant de monarhie… Vreau să se ştie pretutindeni – şi aceasta este foarte important – că lucrul acesta s-a făcut cu cuminţenie, la timpul său… Noi mergem înainte pe*

drumul nostru, cu minimum de zguduiri, cu maximum de foloase». Imediat după încheierea lucrărilor Consiliului de miniştri, posturile de radio şi-au întrerupt emisiunea obişnuită pentru a anunţa lumii întregi (!) evenimentele petrecute […].

Vestea, deşi era într-un fel (?) aşteptată (de cine? n.n.) *a produs în rândurile poporului o adevărată explozie de entuziasm…"*

Ultima afirmaţie reprezintă o adevărată perlă a falsului istoric. Alăturându-l de fapte cu tentă obiectivă, se scontează ca prin „contaminare" să capete şi el lustru de adevăr. În realitate, *poporul*, luat prin surprindere, a fost puternic şocat şi cu toate că măsurile poliţieneşti extreme, având drept scop împiedicarea repetării manifestaţiilor de solidaritate cu regele, de la 8 noiembrie 1945, au fost numeroşi oameni care nu s-au temut totuşi să-şi exteriorizeze durerea. Martori oculari şi nenumărate scene de stradă atestă această stare de spirit generală.

„… şi în scurt timp pe străzile capitalei au început să apară grupuri masive de demonstranţi. Seara, la ora 19, 10, când deputatul Mihail Sadoveanu – preşedintele Adunării Deputaţilor – deschidea şedinţa parlamentului, entuziasmul s-a manifestat din plin şi aici, deputaţii întâmpinându-l cu urale şi ovaţii […]".

Şi şedinţa Adunării Deputaţilor a fost scurtă. Ea a durat numai 45 de minute, dar „a *adoptat legi de însemnătate istorică. Astfel, după ce premierul dr. Petru Groza a prezentat actul de abdicare a regelui şi proclamaţia guvernului, ambele primite de deputaţi cu urale şi aplauze* (sic!), *s-a supus spre aprobarea Adunării Deputaţilor, legea de constituire a statului român în Republica Populară Română şi legea de numire a membrilor Prezidiului R.P.R., documente aprobate cu unanimitate de voturi: 295 din totalul de 295.* […] *În Prezidiul R.P.R. au fost aleşi Mihail Sadoveanu,*

preşedintele Adunării Deputaţilor. *C.I. Parhon*, *preşedintele A.R.L.U.S.*, *Ştefan Voitec*, *ministrul educaţiei naţionale*, *Gheorghe Stere*, *preşedintele Curţii de apel din Bucureşti*, *Ion Niculi*, *vicepreşedinte al Adunării Deputaţilor*. […]

Prin legislaţia adoptată la 30 decembrie 1947 se înfăptuia în ţara noastră un mare pas înainte pe calea lichidării separaţiunii puterilor şi a făuririi unui regim al unicităţii puterii". (subl. ns.).

„Marele pas înainte", pe înţelesul nostru al tuturor era instaurarea dictaturii, la început printr-un partid în curând *unic*, apoi printr-un grup de asemenea unic, iar în final printr-o singură persoană şi ea *unică*.

O singură satisfacţie i s-a acordat regelui: nu a plecat umilit, în sensul că Dej şi Groza nu avuseseră şi sarcina de a-i smulge din piept Ordinul *Victoria* cu diamante, oferit de Stalin. Ordinul îl făcuse pe regele Mihai deosebit de popular în U.R.S.S., printre ruşii de rând care – o altă ironie a sorţii! – nu pe Ana şi pe Dej îi cunoşteau mai bine, ci pe el! Dacă cei care îl izgoniseră din ţară ar fi avut obligaţia să-i umfle pe lângă semnătură şi bijuteria, desigur n-ar fi ezitat s-o facă.

Spre diferenţă de pistolarii săi, Stalin avea însă un defect în minus: nu era meschin. Îi dădea şi mâna: victoria, de fapt, pe pieptul lui strălucea!

Au urmat în tot anul 1948 articole defăimătoare la adresa regelui Mihai şi a monarhiei în general, în singura presă care mai rămăsese, presa de partid, în evidenta încercare de a reeduca populaţia care deplânsese neputincioasă brutala înlăturare a regelui şi a monarhiei, în spiritul dorit de noii stăpâni.

Aidoma conducătorilor de azi, şi cei de atunci prezentau lucrurile în aşa fel, încât să se creadă că România şi ei erau una, că ei simbolizau poporul, că poporul şi ei se contopeau întruna şi aceeaşi fiinţă.

De aceea, în numele lui, Ana Pauker spusese în cuvântarea de încheiere a Congresului P.M.R. din februarie 1948, că în sfârşit, el este deplin stăpân pe destinele ţării. Cum peste noapte puterea îşi fabricase şi un poet „naţional", în persoane lui A. Toma, acesta se gr abi să transpună cuvintele *Anei*, în versuri. (*Azi ţara ta e casa ta*, poezia-şlagăr a anilor '50) după ce la proclamarea R.P.R. acelaşi „poet" produsese în metrică populară un panegiric grosolan la adresa regelui Mihai, pentru a i se uita antecedentele promonarhice, când semnase traduceri din opera reginei-poetese Carmen Sylva, („Ia-ţi mămiţa şi lădiţa şi adio Dâmboviţa!").

În cadrul „demonarhizării" ţării, în luna februarie s-a retras cetăţenia română şi s-au confiscat averile fostului rege Carol al II-lea. Aceeaşi măsură a fost aplicată unui număr de 34 de persoane din emigraţia de după 1944[63], învinuite de *„defăimarea ţării în străinătate"* 400

S-a retras după aceea cetăţenia română întregii familii regale, alungată din ţară, după ce trei regi din patru aduseseră servicii importante României. S-a confiscat întreaga avere mobilă şi imobilă care a aparţinut familiei regale.

Odată cu abolirea prin lovitură de stat a monarhiei, a fost interzis şi imnul ţării, al cărui text, datând din secolul trecut, fusese scris de Vasile Alecsandri; *„Trăiască regele / În pace şi onor / De ţară iubitor /Şi-apărător de ţară..."*. A fost interzisă şi partea a doua a imnului de stat, Trăiască patria. În locul lui, a fost compus la repezeală un text proletcultist, rimând fraze curente pentru propaganda de partid de la acea oră: *„Zdrobite cătuşe în urmă rămân, / În frunte mereu muncitorii... / Trăiască, trăiască /Republica*

63A r fi fost ultima grijă pe care românii o puteau avea la acea oră: dar tot viitorul se află în faţă! Va veni şi momentul când un cârpaci va recita în aplauzele a două-trei mii de lichele oportuniste, din aşa-numitele congrese, lozinci rimate, care şi pe celebrul Gâgă l-ar fi făcut să roşească.

noastră!”

Peste noua republică populară s-a ridicat mândră stema cu spice, munţi, brazi, o sondă, care peste câteva decenii nu va mai avea ce să extragă, iar deasupra lor soarele, fireşte, al socialismului victorios, răsărind falnic în acest peisaj mirific de mucava şi stropit din belşug cu cele mai optimiste culori ale curcubeului, pe care oricare fotograf al bâlciurilor de odinioară şi l-ar fi jinduit ca fundal al pozelor la minut.

Stema nu avea nicio legătură cu tradiţia secolelor de heraldică a ţărilor române. Era doar o pastişă încropită la repezeală – şi din această pricină, neizbutită nici măcar ca pastişă – a stemei sovietice. Ea fusese adoptată în prima parte a anului 1948, în urma unui „*concurs muncitoresc*”. Autorii ei au fost „*funcţionarii desenatori* „de la Societatea română de petrol, Emil Parascanu (probabil Pătrăşcanu, dar numele acesta era deja tabu) şi *tovarăşul* Ion

Piţurcă401.

Curios că textul imnului nu fusese încredinţat spre a fi compus, unui amator cu „origine socială sănătoasă”, ca de pildă muncitorului de la Atelierele C.F.R. – Nicolina, Ion Niculi, membru în Prezidiul R.P.R. sau vreunui aspirant la un loc în istoria literaturii române, lângă Teodor Neculuţă, poetul cizmar.

PARTEA A II-A

AŞA PIERIT-AU, GLAS ÎNĂLŢÂND ŞI GRĂIND:

„Osana Lui Stalin, osana

TOVARĂŞEI ANA!”

7

DIAVOLUL APĂRĂ CRUCEA.

IAR PARTIDUL... AUTONOMIA SINDICALĂ

Ar fi greşit să ne închipuim că în timp ce era concentrat pe frontul lichidării adversarilor şi ariviştilor, pe măsură ce scopul de a rămâne singur pe scena politică, partidul uitase măcar o clipă de fratele său cel mare şi rău.

Nu uitase!

Dimpotrivă, până se va elibera complet de grijile şi necazurile pe care i le pricinuiseră *reacţionarii*, se pregătea terenul pentru îmbrăţişarea sufocării.

Se citea mai departe „manualul" lui Zinoviev care prevedea în mod expres trecerea *peste capul* acelor *misei* de conducători, pentru a le sufla „*milioanele de muncitori* (*de*) *la spatele lor*".

Iar milioanele de muncitori se aflau în sindicatele conduse paritar de comunişti şi de social-democraţi, pe alocuri cu precădere de aceştia din urmă. Ca şi în 1944, la fel şi în 1947, în masă, deşi „neclarificaţi" în multe subtilităţi politice, un lucru muncitorii îl ştiau însă bine: cel pe care îl urmau nu era în orice caz P.C.R.-ul. Chiar şi la mitinguri, unde strigau pentru că asta li se cerea, *Moarte lor*! simplificând la maximum lucrurile, ei ştiau că merg după sindicat care le făcuse economate, acele magazine care le facilita aprovizionarea cu mălai, pâine, zahăr, marmeladă, mezeluri, săpun etc. Ei mai ştiau că dacă nu mergeau şi nu strigau, putea să li se închidă accesul la ele.

Pentru a pune mâna pe mase, P.C.R. trebuia să-i scoată pe conducătorii socialişti din conducerea asociaţiilor şi uniunilor profesionale.

Acum era destul de puternic pentru a le face vânt pe uşă afară.

Învăluirea se începu prin izolare şi cum socialiştii cedau întruna teren, într-o zi aveau să se trezească pe dinafară nu numai din sindicate, ci şi din propriul lor partid.

Cu sindicatele, năstruşnicii de tacticieni comunişti afiară sau li se dădu rumegată gata – amănuntul nu mai contează! – teza care în alte împrejurări, dar mai ales astăzi, i-ar îngrozi şi ar fi taxată drept erezia ereziilor, inspirată de Anticrist în persoană: a autonomiei sindicale.

Partidul comunist (în orice caz cel român) şi

autonomia sindicală sunt entităţi similare semnului crucii pe care diavolul şi l-ar face smerit în faţa altarului.

Pentru muncitorimea din România, în pofida amneziei pe care partidul o cultivă privind acest moment, există însă precedentul şi acest lucru este important, indiferent de mobilurile care au stat la baza lui.

Acceptarea de către partid a autonomiei sindicale, a libertăţii muncitorilor şi salariaţilor în general de a organiza liber, fără amestecul *forţei conducătoare* a societăţii, de a-şi revendica drepturile prin toate mijloacele paşnice pe care le consideră necesare, până la declanşarea de greve, înseamnă renunţarea la dictatură, la totalitarism, admiterea pluralismului. Aşa ceva nu s-a întâmplat la noi, nici măcar pentru o zi.

Autonomia" din 1947 nu a fost decât o farsă. O înşelătorie nouă, cameleonică, precum numeroasele travestiuri organizatorice, tactice şi teoretice prin care a trecut, începând cu 1944.

Iată cum s-au petrecut lucrurile: pentru a-şi însuşi sindicatele, partidul avea nevoie să-şi impună în fruntea lor, nu numai în conducerea superioară, ci şi în organizaţiile de jos, oamenii săi. Pentru aceasta avea nevoie de nişte alegeri" sindicale. Dacă avea nevoie înseamnă că le-a şi făcut să aibă loc. Apoi a decretat;

„Efectuarea alegerilor sindicale pe baza autonomiei sindicale şi a democraţiei muncitoreşti! „402

Interpretarea ambelor noţiuni nu era însă lăsată, aşa, pe mâna orişicui. Pentru ca să nu se creadă oarecumva că *autonomia sindicală* se confundă cu cea cunoscută de toată lumea, când ea era dirijată, P.C.R. îi dădu chipul şi asemănarea sa.

La cererea social-democraţilor de a se stalibi în comun listele de candidaţi, cu scopul de a păstra proporţia şi echilibrul de forţe existente, şefii P.C.R. se supărară foarte, invocând democraţia muncitorească", pentru care

făcuseră subit o mare pasiune, cerând ca adunările să fie „lăsate” să-şi aleagă pe cine „voiau” ele. Pasămite şi P.S.D.-ul trebuia să creadă povestea cu „masele”, când deja infiltrarea, trimiterea de gălăgioşi, acţionând sub tutela *instrucţiunilor precise* elaborate de C.G.M., care C.G.M. era deja în mâinile partidului comunist, constituiau semne care nu prevesteau nimic bun pentru social-democraţi.

„Viziunea” aceasta asupra „autonomiei” a fost totuşi respinsă de conducerea P.S.D. Dar nu era decât punctul de vedere al unei părţi a acestei conduceri, hotărâtă să nu cedeze mai departe.

Punctul ei de vedere triumfă. Dar, vai, pentru mult prea puţin timp. Pentru atât de puţin, încât gazeta *Libertatea* abia avu timp să facă public ce anume gândeau social-democraţii despre *autonomie* şi democraţie muncitorească403, şi cu o grabă care trăda o nouă panică, lucrurile fură puse la punct imediat, în termenii cei mai drastici, de chiar numărul doi din echipa „exteriorilor”, Vasile Luca. Era semnul că alungarea socialiştilor din sindicate intra în răspunderea sa, unde era ajutat de Leonte Răutu, pompierul de serviciu în probleme ideologice şi de cultură ale stalinismului.

Tema fiind deosebit de actuală, este interesant de văzut ce zicea atunci partidul, prin cuvântul lui Vasile Luca.

Problema *„ar trebui să fie clară* „şi *„n-ar trebui să existe*”, spunea V. Luca, făcând apel la *Protocolul F.U.M.*, când sub pretextul unităţii de acţiune, socialiştii erau traşi la răspundere sau strânşi cu uşa în acest for.

Staliniştii naţionali s-au simţit cel mai rău loviţi în plexul ideologic, atunci când autorul din *Libertatea*, ascuns după un pseudonim, le-a diagnosticat poziţia ca fiind identică cu cea a *maniştilor*, a partidului pe care P.C.R.-ul tocmai se pregătea să-l arunce în închisoare.

„Comunitatea de idei şi acţiune între P.C.R. […] *şi*

manisti”, ar putea fi interpretată la urma urmelor, datorită momentului când apărea articolul, şi drept o timidă şi diplomatică apărare a partidului urcat pe eşafod.

Indignarea comunistă nu cunoscu margini, iar glas îi dădu Vasile Luca:

*„Credem că mai ales din partea unor social-democraţi, o asemenea comparaţie între P.C.R. şi manisti întrece orice limită şi va fi respinsă cu cea mai mare indignare de orice muncitor social-democrat cinstit „*404

Dacă ar fi fost şi el măcar un fost muncitor *cinstit*, Vasile Luca ar fi recunoscut o coincidenţă cu poziţia *manistă*, desigur pe baza unor considerente diferite. Această întâmplătoare coincidenţă era pe deplin în spiritul încuiatului comunism românesc, care în interesul puterii sale putea şi poate să îmbrace orice haină, să-şi ia drept travesti orice chip, chiar şi acela al adversarilor săi.

Cine mai bine decât P.C.R. s-a priceput să ocupe pe rând sau simultan poziţii net „creştin ortodoxe”, „legionare”, „monarhiste”, „manişte”, cu o artă a mascării chipului său autentic fără comparaţie, dar neconfundându-se niciodată cu niciuna din aceste ideologii, principial adverse? Şi cine dacă nu P.C.R. era de fapt şi prosemit şi antimonarhic, când de fapt nu era niciuna nici alta, ci totalitar şi dictatorial? Îndată ce obiectivele fuseseră atinse „culorile de camuflaj”, „alianţele” şi „tacticile”, indiferent cum sunt numite astăzi, erau lepădate şi partidul îşi revenea la matcă.

Fără voia lui, apărând această *autonomie* a sindicatelor, P.C.R. a pus la baza relaţiilor sale cu muncitorimea o mină cu explozie întârziată, al cărei moment critic nici de el nu este cunoscut. Când muncitorii se vor organiza în sindicate autonome, ei vor trebui să utilizeze drept argument exact acela pe care l-a folosit partidul în 1947, când *Scânteia* scria negru pe alb:

„Ar *fi un sectarism îngust de a reduce aceste*

sindicate la aceea de simplă anexă a F.U.M.-ului sau chiar a unui partid unic muncitoresc! „405

Ce mai spunea după aceea Vasile Luca? Descoperirea epocală a partidului, făcută cum vom vedea printr-un agent, că în P.S.D. s-a format *o nouă dreaptă*, a fost întoarsă numai în atingerea scopurilor lui finale. Îşi propunea P.S.D. să se menţină în conducerea organizaţiilor sindicale de jos de dragul muncitorilor sau, dimpotrivă: „[…] *se lasă condus de curentul care urmăreşte introducerea în fruntea sindicatelor a anumitor elemente de dreapta anticomuniste*? „406, se întreba retoric Vasile Luca. Aici, însărcinatul cu afaceri tenebroase ale P.C.R. nu s-a putut abţine să nu facă uz de dosarele obţinute prin agenţii informatori şi notă:

„*Instrucţiunile date membrilor P.S.D. de către secretariatul său pe data de 8 iulie 1947 şi mai ales o altă instrucţiune în vederea alegerilor sindicale care purta menţiunea*: «*Pentru folosirea internă de partid. La terminarea alegerilor se va înapoia secretariatului*», *poartă pecetea influenţei elementelor de dreapta care încearcă* […] *să introducă în conducerea sindicală, în locul celor propuşi de sindicate* (recte de P.C.R., n.n.), *fie ei şi membri ai P.S.D., pe cei care sunt propuşi de aşa-numiţii* «*răspunzători delegaţi*» (pe care P.C.R.-ul nu-i voia, n.n.) […] *Agitaţia şi propaganda anticomunistă, antidemocratică, revizionistă şi antisovietică a acestor elemente şi creşterea influenţei lor în P.S.D. prezintă un pericol real pentru unitatea sindicală, pentru…*" etc. etc.407

Pentru a potrivi zicerile despre *pericolul real* la realitate, aceasta din urmă a şi fost aranjată după necesităţile zilei. Este un indiciu al forţei pe care partidul comunist o avea în acest moment.

Socialiştii aleşi prin voinţa muncitorilor în fruntea sindicatelor, provocând astfel eşuarea listelor

antepreparate, erau imediat etichetaţi ca fiind *de dreapta*, *titelişti* etc. Au apărut elemente noi în limbajul oficial, mult prea rapid evoluat: atitudine *antisovietică* şi *acte de sabotaj*.

Cum s-a terminat acest conflict, respectiv polemica P.C.R.-P.S.D. în chestiunea alegerilor sindicale? Desigur cu happy-end. Desigur, pentru cel mai tare.

Conducerea P.S.D., cu două-trei excepţii, se agăţa cu prea multă pasiune de funcţii şi posturi ministeriale, pentru a le pune drept miză într-o luptă dificilă de supravieţuire a principiilor (la care de altfel renunţaseră) şi a partidului lor, în acel al doisprezecelea ceas, când încă mai putea să încerce ceva cu oarecari rezultate. Cedă. *Pupat Piaţa* Independenţei408

P.C.R. a celebrat evenimentul cuceririi sindicatelor şi prin apariţia gazetei *Viaţa Sindicală* (sept. 1947), devenită ulterior *Munca*. Se copia astfel nu numai sistemul sindical sovietic, ci chiar şi titlul gazetei acestor sindicate, *Trud*.

Acolo, jos, ultimii mohicani, care în pregătirea şi desfăşurarea alegerilor mai încercau să apere poziţii socialiste în fruntea muncitorimii, consacrate prin tradiţii de decenii, erau azvârliţi afară, ca *„năpârci titeliste”* sau ca *„duşmani înrăiţi ai clasei muncitoare”* care *„voiau să spargă autonomia sindicală şi unitatea muncitorească”*.

Mai târziu aveau să fie azvârliţi înăuntru.

Pentru a înfăţişa gravitatea războiului pe care P.C.R. l-a declanşat atunci împotriva muncitorimii care-i urma pe social-democraţi şi pentru eliminarea acestora din conducerile sindicale, vom renunţa a aduce citate din articolele care au însoţit campania, ci doar titlul unuia din ele:

„Năpârcile titeliste au scos capul! trădătorii Solovnikov şi Constantinescu de la Fabrica de timbre, instigă la crimă împotriva conducătorilor sindicatului Arte Grafice”.

Iată reportajul unei şedinţe de alegeri, publicat în presa de partid, în care tonul este atât de strident fals, încât toată montarea regizorală a alegerilor este mai mult decât evidentă, scenele având astăzi toate calităţile caricaturii. Reportajul este semnat de Constantin Chiriţă, viitorul scriitor de origine muncitorească şi viitor secretar al organizaţiei P.C.R. a Uniunii Scriitorilor, în anii şaptezeci:

„Un frumos exemplu de unitate l-au constituit alegerile de la fabrica „Izvoranu" din

Bacău.

Câteva elemente social-democrate de dreapta, demascate ca titeliste, au căutat să agite masa de salariaţi, să spargă unitatea sindicală. Dar masa nu s-a lăsat înşelată!

Au ieşit în faţa salariaţilor muncitori, femei, moşnegi care abia îşi trăgeau (sic!) *bătrâneţile şi au vorbit, au criticat amănunţit, serios. Au arătat tuturor acţiunile întreprinse de elemente de dreapta contra F.U.M., afacerile pe care le făceau, lefurile duble pe care le încasau, incapacitatea lor.* (Deci P.C.R. îi cumpăra pe social-democraţi cu salarii duble, iar dacă aceştia refuzau să se lase corupţi sau îşi reveneau, erau „demascaţi"! N. n).

Atât muncitorii social-democraţi, cât şi cei comunişti şi cei fără de partid, la glasul bătrânei Maria Filip au răspuns cu energie şi au alungat din mijlocul lor pe cei care căutau să spargă autonomia sindicală şi unitatea muncitorească.

Entuziasmul de la sfârşit n-a cunoscut margini. După o adevărată bătaie de flori, fiecare membru al comitetului a fost purtat pe braţe şi prins într-o horă care făcea să duduie imensa sală de festivităţi a fabricii „Izvoranu".

Pe linia aceasta de entuziasm, de mare sărbătoare, sub semnul unităţii sindicale, decurg alegerile comitetelor

de întreprindere pe văile Bistriţei şi Trotuşului […]” 409

„Bătaia de flori” mirosea a bătaie în pivniţele Securităţii, iar „entuziasmul” şi atmosfera de „mare sărbătoare”, a puşcărie.

ULTIMA BĂTĂLIE PENTRU P.S.D.

P.C.R.-ul sperase că odată cu izolarea integrilor şi consecvenţilor, fideli la început lui C. Titel-Petrescu, problema fusese practic încheiată. Considerentul după care în fruntea P.S.D., aflându-se de acum numai oameni supuşi, cumpăraţi cu funcţii şi avantaje şi oricâtă împotrivire exista la nivelul membrilor de rând, hotărârile depindeau în ultimă instanţă de cei dintâi, nu era chiar atât de lipsit de fundament. La începutul anului 1947, din rândul liderilor P.S.D. care trecuseră pe poziţiile partidului comunist, repudiindu-şi preşedintele, pe C. Titel-Petrescu, 4 aveau portofolii de miniştri plini, 4 de secretari de stat, 81 aveau fotolii în Adunarea Deputaţilor. Şefii locali aveau funcţii corespunzătoare în oraşele şi judeţele de reşedinţă, adică de prefecţi, primari etc.410.

Această situaţie constituie un răspuns de la sine la o eventuală nedumerire asupra felului cum de s-a reuşit atât de rapid să fie anihilată rezistenţa masivă în mediile muncitoreşti la *autonomia sindicală* de tip stalinist şi prin ce mijloace conducerea P.S.D. a fost „lămurită” să o accepte.

Şi totuşi nu mergea chiar pe roate această lucrare de „*clarificare*”, cum se numeşte în limbajul criptic al partidului transformarea social-democraţilor în docile instrumente ale lichidării propriei mişcări. Aşa a avut loc ultima tentativă de salvare a P.S.D.

Scenariul răfuielii cu *noua dreaptă* era deja pus la punct şi fusese încercat iniţial cu numai un an înainte, cu succes. Mai întâi, un social-democrat

„Cinstit” era instrumentat să pornească o acţiune de „demascare” a celor care mai aveau curajul să stea în

calea acţiunii P.C.R.-ului: rumoarea începută de o unealtă era amplificată la proporţiile unui scandal de presă, cu avertismente date conducerii P.S.D., urmate de discuţii de *clarificare*, până ce adversarii erau eliminaţi nu numai din funcţii şi din pâine, ci anulaţi ca entităţi, în general.

Lichidarea definitivă a problemei prin realizarea *unităţii* politice, cuprindea implicit, ca primă etapă, înlăturarea tuturor elementelor care făceau frondă acţiunii. Ele reprezentau însăşi conştiinţa muncitorimii şi a partidului ei. Ori tocmai conştiinţa trebuie suprimată.

P.C.R.-ul era afectat de faptul că odată cu izolarea lui Titel-Petrescu de fostul său partid, *titelismul*, după expresia vremii, nu fusese înlăturat din P.S.D. El reprezenta un fenomen de durată, o idee-forţă, cu perspective de a lua oricând amploare. De aceea înlăturarea opoziţiei devenise obligatorie, operaţiune de care depindea însăşi înlăturarea social-democraţiei ca mişcare politică în viaţa ţării.

Totul s-a desfăşurat ca o campanie care a fost lansată printr-un amplu articol, *Drumul lui Léon Blum*. Studiul respectiv era o teoretizare a necesităţii de a fi lichidată nu doar *dreapta*, ci social-democraţia în general411.

Este interesant că acest semnal, în loc să stimuleze conducerea P.S.D. de a pune pre ţ pe valorile morale existente încă în sânul ei, prin rezistenţa celor puţini pentru care privilegiile nu contau, a avut darul de a o timora şi a o face şi mai aservită.

Pentru aplicarea liniei sale, partidul comunist foloseşte acelaşi obişnuit procedeu, declanşând „demascările" printr-un fripturist.

La numai câteva zile după semnalul dat de Miron Constantinescu, un oarecare Mişa Levin publică în gazeta *Poporul*, (oficios al P.S.D. din Braşov), un articol „demascator", preluat imediat de *Scânteia*, care a făcut din el un incendiu, numindu-i pe cei atacaţi: „*elemente*

duşmănoase”, „*elemente fasciste şi corupte*”, „*clientelă politică oportunistă, carieristă şi cu state de serviciu fasciste*” etc. Articolul în sine anunţa o „*tragedie a P.S.D. – lui*”. Ea era însă alta decât cea reală:

„*Au plecat prea puţini. Titel a plecat, dar au rămas titeliştii*”.

Urmează un şir de insulte, apoi:

„*Ei nu sunt amatori ai opoziţionismului riscant, ei erau pentru opoziţie în sânul guvernului, aşa cum preconiza Titel şi cum doresc şi astăzi urmaşii săi. Să ai atuurile opoziţionismului şi* totodată *avantagiile guvernamentalului, iată politica ideală*”.

Dar exact aşa procedase partidul comunist între 23 august 1944 şi 6

martie 1945, când făcuse parte din guvernele succesive ale perioadei şi în acelaşi timp le subminase prin opoziţie deschisă ori clandestină. Acum reproşa unor social-democraţi, reprezentând cazuri singulare, ceea ce fusese regulă pentru toţi conducătorii P.C.R. – lui cu trei ani mai înainte.

Dar articolul cu pricina putea fi citit şi ca un denunţ nou la adresa lui C. Titel-Petrescu. Asocierea numelui său cu acela al partidului pe care comuniştii îl manevrau după plac, urmărea în ultimă instanţă să acorde un statut opoziţiei din interiorul lui.

Curios că în lipsa-i de scrupule, stalinismul autohton mai avea nevoie de justificări „teoretice” pentru lansarea represiunii:

„*Titeliştii nu şi-au urmat şeful*, […] *dar în sufletul lor i-au rămas fideli* […]” 412 Campania impusă de P.C.R. purta firma *Discuţii în* P.S.D.413

Concret, ea era îndreptată împotriva secretarului organizaţiei din capitală a acestui partid, Ion Burcă, ocupând şi el o funcţie în guvern, de secretar de stat la interne. Acesta era sensul vehementului atac asupra

„incompatibilităţii” opoziţiei politice cu deţinerea unui portofoliu ministerial, care era de fapt un semiportofoliu.

Ion Burcă, muncitor la originea ocupaţiilor sale, desfăşura o campanie (*„baliverne debitate la Brăila”*, precum şi *„tocmai în Banat”*, după cum le calificase *Scânteia*), declarând cu un admirabil curaj, spre indignarea ne4 prefăcută a staliniştilor că: *„ceea ce face nu are alt scop decât salvarea P.S.D. de la pieire*! „41.

După vechile metode aplicate socialiştilor care se opuneau planurilor de dizolvare a mişcărilor lor, se administrează şi lui Burcă şi celor care l-au urmat, dintre care cel mai important ca poziţie era Mironescu-Mera, măsurile ştiute: insulte, calomnii, ameninţări, ambalate toate într-un limbaj suburban, întru totul corespunzător gradului de civilizaţie al celor ce dirijau campania415.

În aceeaşi gazetă „social-democrată”, *Poporul*, în spatele căreia se afla partidul comunist, se lansau asemenea denunţuri şi ameninţări fără echivoc, prilej de a-l reciti din nou pe Caragiale:

„E cazul deci să ne întrebăm: *în serviciul cui se află acest personagiu*? *Cine-l ghidează*? *Cine-l învaţă să persevereze pe calea pe care şi-a cu*) *frânt gâtul predecesorii săi*? *Câte întrebări, atâtea nedumeriri*! *De unde atâta îndrăzneală la Ion Burcă*? *Faptul că îndrăzneşte ceea ce n-a îndrăznit până acum nimeni, nu poate fi pus numai pe seama iresponsabilităţii sale. O, ce n-ar da ca şi de data aceasta să se pună la adăpostul unei asemenea scuze*! [...] *D. Ion Burcă a declanşat un deznodământ pe care nu mai e în stare a-l împiedica*! „416

Despre Mironescu-Mera, subsecretar de stat la Asigurările Sociale, considerat „partener” al lui Ion Burcă, *Scânteia* scria:

„Încadrat în P.S.D. după 23 august, având în urmă un compromiţător trecut politic, Mironescu-Mera, nu şi-a putut ascunde mult timp legăturile care-l uneau cu Titel-

Petrescu şi Mihalache (sic!). *Ba mai mult, dezonorând demnitatea, nemeritată desigur, de membru a* (*I*) *unui guvern democratic, şi-a îngăduit ca în cursul unui recent turneu de propagandă în judeţul Putna, să reia metodele electorale manişte, încercând zadarnic că sperie pe ţărani cu basmul răsuflat al aşa-zisei înfiinţări a colhozurilor, cu tot felul de născociri antistaliniste*.

Tipic reprezentant al reacţiunii, Mironescu-Mera, care de fapt nu a avut şi nu are nimic comun cu clasa muncitoare, a încercat să folosească aniversarea împlinirii a trei ani de la 23 august, pentru a se deda în sala Pastia din Focşani, unei deşănţate încercări de agitaţie împotriva P.C.R. şi regimului nostru democratic" 417

Proporţiile rezistenţei la vasta operaţiune de lichidare a social-democraţiei, chiar şi în rândul liderilor cumpăraţi cu privilegii, pot fi apreciate şi după faptul că, de pildă, întreaga organizaţie maghiară a P.S.D. Cluj a format o opoziţie în jurul conducătorului local şi membru al comitetului central, Lakatos. Desigur şi această opoziţie a fost lichidată, odată cu cea din capitală, din Banat, Brăila etc.

Acestea sunt însă fapte care se cunosc numai din surse oficiale actuale, vârful vizibil al unui aisberg uriaş a cărui cea mai mare parte se afla ascunsă privirilor.

Fundalul evenimentelor îl constituia încordarea de scurtă durată la care participase întreaga conducere a P.S.D. în problema fixării în F.U.M. a proporţiei comunişti-socialişti în conducerea organizaţiilor sindicale, deci pe fundalul victoriei principiului *autonomiei sindicale*.

Pentru o imagine cât mai clară a contextului, amintim că de numai câteva săptămâni, scena politică fusese golită de marile partide de opoziţie.

După începutul făcut în interiorul formaţiei duşmanului, finalizarea operaţiunii era preluată direct de P.C.R., pe faţă.

În consecinţă, se dădu un nou semnal, urmărind să se demaşte *„duşmanii înrăiţi ai unităţii de acţiune a muncitorimii”*. Cu greu se putea găsi un autor mai potrivit care să îmbine cu atâta măiestrie ipocrizia politică, machiavelismul, cameleonismul decât Leonte Răutu, supranumit chiar şi în cercurile propriului partid, *Cameleonea*.

Articolul său debuta cu o minciună: comuniştii sunt *„străini de orice tendinţă de a se amesteca în treburile interne ale P.S.D”*. Urma imediat o a doua: *„Atitudinea partidului faţă de F.U.M. se caracterizează printr-o adâncă principalitate”*. Conceptul de *principalitate* nu a fost niciodată lămurit de teoreticienii partidului, dar conţinutul lui s-a relevat în practica politică: el era sinonim cu pretenţia ca socialiştii să fie docili, conformişti şi să nu aibe pretenţii de fond.

Mai departe, autorul dezvolta o întreagă teorie a necesităţii partidului unic, dar în acelaşi timp îi ameninţa pe cei care se opuneau, cu *„pericolul unei asemenea acţiuni”*:

„Sub pretextul apărării P.S.D. împotriva unor primejdii imaginare – scria el – *unii încearcă să nege şi să ascundă primejdia reală*: *cea a influenţelor de dreapta în P.S.D”*.

Sofistica stalinistă în care Răutu, trebuie să o recunoaştem, atinsese virtuozitatea, prezenta acţiunile de lichidare a mişcării socialiste drept măsuri pozitive, corespunzând imperativelor *unităţii* clasei muncitoare.

Un spaţiu larg, autorul îl rezervă analizei declaraţiilor făcute de Ion Burcă la 27 iulie 1947, la Brăila şi publicate de ziarul local *Voinţa*. Fireşte, Răutu tună şi fulgeră împotriva tuturor celor care se pronunţaseră pentru echilibrul între comunişti şi socialişti în conducerea sindicatelor. L. Răutu, partizan al autonomiei sindicale! Să te cruceşti! El îl cita pe Ion Burcă, spunând: „Ca *social-*

democrat, înţeleg că aceste sindicate trebuie să trăiască sub influenţa şi conducerea P.S.D”, căruia îi răspunde indignat: „*Cunoaştem bine din ce model s-a inspirat Ion Burcă. Este modelul C.G.M., aşa cum arăta pe vremea guvernărilor* «*istorice*» *şi a adâncii ilegalităţi a partidului nostru* „418

La desert, Răutu lansă elementul agravant al atitudinii celui incriminat, care „*abordează problema relaţiilor dintre România şi U.R.S.S.*, […] *transcriind cuvânt cu cuvânt mârşava calomnie inventată de manişti, cum că* «*P.C.R. asumă numai în favoarea lui această prietenie. Întreaga ţară românească trebuie să se bucure de a avea alături de ea o ţară prietenă… Pretindem deci această prietenie şi pentru întreg poporul român*”.

Numai un maestru al relei voinţe şi un campion al invenţiunilor din piatră seacă a unor vini, precum Răutu, putea răsturna un mijloc de apărare în reversul lui, făcându-l cap de acuzare. Astfel că n-a mai fost decât un pas în a-l face adversar al „*politicii de prietenie româno-sovietică pe care o duce din prima zi a existenţei sale P.C.R*”. Ştim cu toţii ce însemna în acea perioadă o asemenea acuză.

În final, sunt enumerate unele atitudini, de fapt ameninţările partidului comunist, asupra căror traducere în fapt nu trebuia să existe niciun dubiu, de la început: „*Urmaşii sau continuatorii lui Titel-Petrescu au tot atât de puţine perspective politice ca şi Titel-Petrescu însuşi*”.

Şi pentru că ameninţarea pesemne nu părea suficient de tare, mai fu adăugată una, menită a da celor în cauză fiori reci pe şira spinării, cum că oricine: „[…] *vede clar că în România democratică o reînviere a menşevismului* (a se observa că mişcarea social-democrată numită «menşevism» era considerată deja sucombată, n.n.), *este cu totul lipsită de perspectivă, că anti-sovietismul duce direct în braţele imperialismului străin* (spre diferenţă de

Răutu care stătea în braţele imperialismului nestrăin, n.n.), *iar anticomunismul duce în mod inevitabil la fascism*" 419, şi toate împreună duc la puşcărie, voia Răutu să spună, dar a omis pentru a nu fi pleonastic. El are meritul incontestabil de a fi fost întâiul care i-a etichetat pe social-democraţii din România cu termenul de *menşevici*, reprezentând o trimitere directă la represiunile la care aceştia fuseseră supuşi în Rusia420.

Cu un asemenea cazier, cel care îndeplinise până în acele zile funcţia de secretar la interne, avea să cunoască prea devreme şi în cu totul altă calitate, beciurile ministerului la care lucrase.

Dacă Burcă ar fi fost un izolat, un caz aparte! Dar alături de el se afla întreaga organizaţie a P.S.D. a capitalei şi a judeţului Ilfov. Liderul socialist avea de partea sa în lupta de supravieţuire a mişcării socialiste, pe care Răutu, nu fără un oarecare rezon o declarase deja decedată, şi alte organizaţii judeţene, cu efectivul lor întreg. În alte condiţii, victoria ar fi fost simplă. Dar nu în 1947! Şi el întârziase cu peste un an!

Faţă de aceste sute de mii de oameni solidarizaţi, P.C.R.-ul nu mai vorbi de *unificare*, ci trecu direct la desfiinţarea organizaţiilor. În acest fel se desfiinţă pur şi simplu o parte a P.S.D.

Au fost dizolvate toate organizaţiile care merseseră după Ion Burcă. Fapt fără precedent: a fost dizolvat comitetul P.S.D. al capitalei, din pricină că toţi membrii lui erau solidari. În capitală, deci nu mai exista un Partid Social-Democrat.

Puterea opoziţiei fusese atât de mare, încât chiar şi oamenii partidului comunist aflaţi în conducerea social-democraţiei fuseseră puşi în situaţia de a rămâne izolaţi. Prin urmare, ei încercară un modus vivendi de a ieşi din situaţie, împărţind „răspunderea" aşa-numitei polemici, acordând ambilor participanţi „un *avertisment public"*.

P.C.R. care *„nu se amesteca în treburile interne”* ale celuilalt partid, nu şi-a ascuns nemulţumirea că agentul său, Mişa Levin, fusese admonestat, aplicându-i-se *„acelaşi tratament „*ca şi unui *„recidivist în atacuri anticomuniste, cum este Burcă”*. De data aceasta, staliniştii adoptară un ton de ameninţare directă şi de ultimatum, vizându-i pe toţi liderii P.S.D.421.

Ameninţarea avu efect: se predară cu toţii. Ion Burcă fu „rechemat” din funcţia pe care o ocupa la Interne, în locul lui fiind numit Th. iordăchescu, căzut în bigotism Stalinist. Nu mai era acelaşi om cu cel care participase la congresul de constituire a P.C.d. R. din 8 mai 1921, dar pe care îl abandonase. Acum partidul la fondarea căruia contribuise în modul cel mai activ îi teroriza pe toţi ai săi.

În septembrie 1947, un *Comunicat* al birourilor politice ale celor două formaţii anunţa hotărârea de a se pune în *discuţia* forurilor de conducere respective, *„mijloacele practice pentru grăbirea”* a ceea ce se zicea că era unificarea.

Comunicatul avea doar un moment de sinceritate: că P.C.R. era extrem de grăbit.

PEŞTELE CEL MIC ÎL ÎNGHITE PE CEL MARE…

În vederea congresului P.S.D., care se anunţase pentru toamnă, adunările comune în care social-democraţii participau ca nişte figuranţi, preluaseră funcţiile organizaţiilor P.S.D. Acum staliniştii nu mai vorbeau despre autonomie. Se punea accentul pe contestarea delegaţilor aleşi pentru al XVIII-lea Congres social-democrat şi anume a acelora care aveau mandat din partea masei de membri de se opune unificării forţate.

După ce muncitorii socialişti îşi aleseseră reprezentanţii care urmau să răspundă cu un *Nu* categoric înţelegerii intervenite peste capul lor, prin noua formă organizatorică inventată, a şedinţelor comune, se anulau mandatele anterioare şi se impunea delegaţilor înlocuirea

lor cu oameni care să spună *Da*. Acest fapt se petrecu în majoritatea centrelor industriale din ţară.

Probabil că în toate organizaţiile s-au produs asemenea *contestări*, dacă şi lucrările actuale, în tendinţa lor de a modifica datele concrete ale realităţii istorice, exagerându-le sau dimpotrivă, micşorându-le, după cum cer nevoile de falsificare a istoriei, citează totuşi mari centre industriale cu o concentrare socialistă, unde asemenea răsturnări forţate au avut loc. Având în vedere că mari organizaţii P.S.D. fuseseră deja desfiinţate, enumerările selective din o serie de lucrări, creează imaginea unei împotriviri de masă la nivelul organizaţiilor de jos, la formarea aşa-numitului *partid unic muncitoresc*.

Scânteia din 4 octombrie 1947, într-o relatare de la adunările comitetelor judeţene P.S.D. nu ascundea – cu toată cenzura ce şi-o impusese în această chestiune că în anumite localităţi s-au înlocuit delegaţii aleşi în mod democratic, prin alţii, numiţi.

La rândul său, Gh. Ţuţui, autorul lucrării menţionate despre formarea partidului unic, face o enumerare (desigur, strict selectivă) a zonelor şi regiunilor unde *„necesităţile au impus”* răsturnarea alegerilor democratice de delegaţi*: „În toate localităţile din Valea Jiului ”*, în *„mai multe organizaţii din Oltenia”*, în toată Transilvania şi în tot Banatul422. Stăpâni pe situaţie, staliniştii putură exclama cu uşurare: *„Chestiunea înfăptuirii partidului unic este coaptă*! „423

La începutul lunii octombrie s-a putut deschide astfel cel de-al XVIII-lea Congres al P.S.D., care a fost şi ultimul.

Interesantă este relatarea deschiderii şi desfăşurării lucrărilor acestui for, în paginile ziarului *Scânteia*. *„În prezidiu, alături de dr. Petru Groza au luat loc*: […]”. Enunţare seacă, cuprinzând numele membrilor conducerii P.S.D. şi ale delegaţilor străini. *„În mijlocul aplauzelor frenetice ale congresiştilor, îşi fac apariţia, luând loc pe*

estradă, o delegaţie a conducerii P.C.R. Din delegaţie fac parte tovarăşii...”, (o listă lungă, inclusiv delegaţi ai organizaţiei de partid a capitalei, n.n.).

Nu era o iluzie, ci o realitate: conducerea minorităţii trebuia să domine numeric, creând impresia că proporţia din prezidiu reflecta proporţia dintre cele două partide.

Luă cuvântul primul ministru. El apelă la o metaforă pentru a îndemna la ceea ce P.C.R. intenţiona să întreprindă şi fără sfaturile lui: *„Priviţi în rândurile voastre şi dacă sunt marinari care vor să tragă corabia înapoi, zvârliţi-i afară*!”, adică să fie înecaţi.

Din partea P.C.R. a grăit Gh. Vasilichi. Cuvântarea lui era inspirată din articolele deja cunoscute ale lui Vasile Luca şi Leonte Răutu. Ideea dominantă o constituia îndemnul la *„curăţirea partidului „*şi la a găsi vinovăţii cât mai grele care să justifice represiunea ce bătea la uşă.

Dar apare şi un element nou: curăţirea se impunea şi în P.C.R! Elementul care urma să fie curăţat, se afla chiar în prezidiul acelei adunări. Era Lucreţiu Pătrăşcanu şi se pare că ambele părţi erau în temă. În ceea ce îi privea pe membrii P.S.D.I., în frunte cu Titel-Petrescu, aceştia erau vinovaţi de o campanie *„antisovietică, anticomunistă, antisemită, adică exact manifestările nazismului german şi ale fascismului italian*”.

Cuvântările liderilor P.S.D. au avut ca obiect teoretizarea tezei, după care lichidarea partidului lor era o adevărată mană cerească, *„o condiţie necesară pentru realizarea regimului democratic şi a societăţii socialiste*” (Şt. Voitec). La aceasta, L. Rădăceanu a adăugat: *„Social-democraţia nu trebuie să rămână la principiile (de) dinainte de război „*şi *„realizarea unităţii trebuie să fie organică şi nu mecanică, aşa cum a subliniat şi tovarăşul Vasilichi*”, care la rândul lui grăise pe baza indicaţiilor tovarăşului Luca, iar acesta pe baza indicaţiilor tovarăşului...

Congresul s-a încheiat cu o moţiune intitulată: *Admiraţie pentru Uniunea Sovietică, prin îndreptarea gândului către popoarele sovietice, în frunte cu I.V. Stalin*. Şi cu o rezoluţie prin care comitetul central P.S.D. era împuternicit să predea partidul în mâinile P.C.R.-ului şi care venea tardiv, întrucât operaţia era încheiată 424

Chiar şi după înlăturarea lui Ion Burcă şi a altor oponenţi care determinaseră o mişcare majoritară în toată ţara, culisele congresului au mai marcat unele gesturi de împotrivire. După Ion Burcă, a urmat epurarea din conducerea sindicatelor a lui Victor Brătfăleanu, înlocuit cu Al. Sencovici, din grupul „interiorilor", a lui Mironescu-Mera, Gh. Stroia, Gh. Urzică şi a altora.

Pentru acest moment, până la congresul de unificare, ni se pare grăitoare mărturia competentă a dr. F. VI. Krasnoselski:

„Se *ştie că la congresul P.S.D. din octombrie 1947, Şerban Voinea care era ambasador la Berna şi preşedintele comisiei de afaceri străine a Adunării Deputaţilor, s-a arătat foarte reticent la ideea fuzionării socialisto-comuniste, vorbind despre «o lungă logodnă care este necesară unirii fericite şi îndelungate». Voinea obţinuse să fie creată o comisie bipartidă care avea misiunea să studieze modalităţile unificării, decizia finală urmând să fie luată de un congres extraordinar*.

Replica din partea comuniştilor nu s-a lăsat aşteptată: Voinea a fost acuzat în presă de reacţionarism, iar Bodnăraş i-a dat de înţeles că dacă mai voia să ajungă la Berna, de unde oricum urma să fie rechemat în scurt timp, trebuia să se grăbească „4 5

Între Congresul al XVIII-lea şi Congresul de *unificare* viaţa politică românească a cunoscut o intensitate maximă. Este perioada când au fost „azvârliţi peste bord" tătărescienii, moment apreciat de Dej drept: „o *fundamentală schimbare* […] *în caracterul puterii de stat*

„426, pentru că până atunci, câteva portofolii se aflau formal în afara controlului comunist. Este de asemenea perioada care a marcat lovitura de stat de la 30 decembrie. Acelaşi fragment de timp se caracterizează prin începutul represiunii poliţieneşti asupra social-democraţiei independente şi prin finalizarea opţiunilor în vederea lichidării socialismului în general, ca mişcare politică.

Nu exista linie de mijloc: cei care se împotriveau instaurării dictaturii staliniste erau *curăţaţi*. Ceilalţi erau doar *cruţaţi*, dar numai în măsura în care nu se împotriveau *unificării*.

Acum, la operaţia de *curăţire* trebuia să participe P.S.D.-ul însuşi. Responsabilii nu se mai jenau în această fază să dea pe un ton ultimativ indicaţia de procedură finală ca *„soluţie firească* „cu caracter *„necesar şi inevitabil* „427 Acolo unde avea deja acces, partidul comunist prelua el rezolvarea cazurilor celor mai urgente.

În Valea Jiului, adevărată citadelă de socialism independent, unde muncitorimea respingea deschis hegemonia comunistă, după episodul Ion Burcă se acţionă cu succes împotriva unui alt important conducător, aflat în fruntea minerilor încă din anii treizeci: Eftimie Gherman. Printr-o ţesătură de intrigi şi înscenări, E. Gherman nu numai că fu exclus din comitetul central al Uniunii Miniere şi din mişcarea sindicală, în general, dar i se înscenă şi un proces. Al. Sencovici, trimis de partidul comunist în conducerea C.G.M., pe locul confiscat social-democraţilor la eliminarea lui V. Brătfăleanu, a fost cel care l-a înlocuit şi pe Eftimie Gherman din sindicatele miniere. Iar procesul intentat liderului socialist pretexta *delapidarea* unei sume de bani.

S-a reluat cazul lui Mironescu-Mera. Într-un timp record de la *demascarea* lui, i s-a întocmit un dosar, cuprinzând un şir întreg de acuzaţii care îl inculpa penal, urmând de asemenea să intre în colimatorul aparatului lui

Teohari Georgescu. (Una viza moralitatea, fiind vinovat de „*violarea unei eleve, chiar în localul şcolii*”, dar cu… 11 ani mai înainte, în 1936. Era declarat şi delapidator, învinuit că îşi însuşise 80 de vagoane de lemne etc.).

S-a trecut la lichidarea P.S.D.I.

— Titel-Petrescu. Procedura împotriva partidului său fusese nu numai pusă pe rolul Tribunalului militar, dar dată şi publicităţii. Astfel, *Scânteia* publica cu litere groase următorul anunţ:

„*P.S.D.I.*

— *Titel-Petrescu se află în cercetarea Tribunalului militar, acuzat pentru răspândirea de manifeste subversive. Av. Adrian Dimitriu, secretar general al partidului, a dispărut de la domiciliu*”. Comunicatul propriu-zis începea astfel:

„*Tribunalul militar instruieşte cazul P.S.D.I.*

— *Titel-Petrescu, la sediul căruia organele Siguranţei au găsit în luna aprilie a.c. manifeste necenzurate ce erau difuzate organelor din ţară. Acest material compus din 884 de file are un caracter subversiv şi de propagandă antidemocratică şi antisovietică*”. În legătură cu dispariţia lui Adrian Dimitriu se scria că s-a „*dispus urmărirea numitului prin organele poliţieneşti* „428

Pentru eficienţa represiunii, locul de subsecretar de stat la interne pe care-l deţinuse P.S.D. şi revenit lui Th. Iordăchescu, după mazilirea lui Ion Burcă, a fost confiscat tot de P.C.R., conducătorul socialist primind drept „recompensă” portofoliul de ministru al Lucrărilor Publice, rămas vacant de la remanierea tătărescienilor, adică garat pe o linie moartă.

Limbajul devenea din ce în ce mai violent. Pentru câştigarea de noi merite, unii social-democraţi supralicitau, practicând mimetismul. Este cazul agentului Mişa Levin care pescuind din zbor vorbele lui L. Răutu despre menşevici, repeta şi el ca papagalul, cum că

adversarii de *dreapta*: „[…] *nu sunt decât o nouă ediţie a menşevismului şi istoria a arătat că cei care merg pe calea menşevismului vor împărtăşi soarta menşevismului* „429

Fapt aparent divers: la mitingul de 7 noiembrie din Piaţa Victoriei, deja se scandează: „*Sta-lin*! *Sta-lin*!”. Regele mai era încă în ţară. Atmosfera este însă aproape pe deplin stalinizată.

România devenise un laborator experimental pentru tot estul Europei în privinţa lichidării social-democraţiei.

Poate dintr-o modestie greşit înţeleasă, acest capitol a fost uitat cu totul de protocroniştii noştri care au stabilit cu exactitate priorităţile româneşti în toate domeniile. Dar ce le-a scăpat acestora a fost sesizat încă de pe atunci de diverşi lideri care se pricepeau de minune să-şi scoată în evidenţă meritele, pentru a fi apreciate cum se cuvenea la *centru*. Astfel, Gh. Apostol scria că mişcarea sindicală din România este: „[…] *un exemplu pentru centralele naţionale sindicale ale ţărilor în care nu s-a reuşit ca influenţa social-democraţiei de dreapta să fie eliminată* „430.

Şi Ştefan Voitec devenise protocronist. El cuvânta astfel la congresul din luna februarie: „*Ceea ce am înfăptuit noi, organic iar nu mecanic* […], *este neîndoielnic o operă de pionierat care bătătoresc un drum ce va fi urmat şi în alte ţări* […]” 431.

Iar cu ocazia vizitei, în ianuarie 1948, a lui Gh. Dimitrov la Bucureşti, acesta a fost întrebat, cum privesc socialiştii bulgari unificarea celor două partide din România? Cu destul tact, Dimitrov şi-a spus părerea sa şi nu a socialiştilor bulgari şi a respins destul de străveziu metodele, *experienţa* din România, spunând că în alte părţi: „*Ea se face pe căi diferite*” 432

La începutul lui februarie, s-a deplasat la Moscova o delegaţie *guvernamentală*. În afara lui P. Groza şi a lui E. Mezincescu, cei chemaţi să semneze Tratatul sovieto-

român *de prietenie şi asistenţă mutuală* erau enumeraţi în ordinea în care după Congresul P.M.R. aveau să figureze în aparatul comitetului central, în frunte cu Dej, avându-i printre ei pe Lothar Rădăceanu. Nu există nicio îndoială că data semnării a fost potrivită în aşa fel încât liderii viitorului partid *muncitoresc* să primească înainte de constituire binecuvântarea lui Stalin şi Molotov, la care s-au prezentat pentru vizionare. Primirea lor la Kremlin a avut loc la 3 februarie.

„Săpunul este cel mai mare duşman al păduchilor şi, fireşte, al tifosului exantematic! „scria *Scânteia* în aceste zile.

România era cuprinsă de tifos exantematic. Era o prevestire? Un simbol?

În aceste condiţii s-a deschis la 21 februarie 1948 Congresul de unificare. El nu mai avea ce să unifice. P.S.D. fusese deja lichidat încă din ianuarie, când în adunările generale ale organizaţiilor de jos, apoi ale conferinţelor judeţene, au fost alese or ganele de conducere ale partidului unic şi delegaţii la congres. Au fost *unificate* şi organizaţiile de tineret ale celor două partide.

Docilii conducători al fostului P.S.D. se prezentară la congres ca nişte elevi sârguincioşi la serbarea de sfârşit de an, pentru a primi coroniţele, drept răsplată a felului cum se *clarificaseră* cu sârguinţă. Cum nu mai erau trebuincioşi, mulţi avură prilejul de a constata cu dezamăgire că nu-i aştepta nicio răsplată, ba mai mult, că sfârşitul carierei lor politice se produsese din acel moment. Se întâmplase exact invers decât în natură: de această dată, peştele cel mic îl înghiţise pe cel mare.

Cuvântul de deschidere rostit de Şt. Voitec a cuprins nu probleme, ci fraze, cele obligatorii, ticurile verbale ale momentului: *„organic, iar nu mecanic”*, *„nu prin tranzacţii şi compromisuri”*, (ceea ce era adevărat dar numai din partea partidului comunist), iar în final, genuflexiunea

pentru obţinerea coroniţei, constând din: *„Omagiu neprecupeţit generalissimului Stalin, cel mai iubit fiu al poporului sovietic, continuatorul… făuritorul… învăţătorul…”* etc., etc433.

Raportul politic a fost *făcut* de Gh. Gheorghiu-Dej, capul peştelui cel mic.

El îşi începu expunerea, recunoscând că unificarea avusese deja loc.

În chestiunile de politică internă, raportul insistă asupra ultimelor evenimente: izgonirea tătărescienilor din guvern şi alungarea regelui.

În domeniul extern, după menţionarea tratatelor bilaterale încheiate cu U.R.S.S., Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, făcu o promisiune vizând deceniile următoare, pe care partidul nu şi-a respectat-o:

„Noi nu avem nevoie de blocuri. Respingem ideea blocurilor, pentru că ele ascund idei agresive, iar nouă ne sunt cu desăvârşire străine aceste idei. Noi respingem ideea blocurilor şi pentru că ea ascunde renunţarea ţărilor mici la suveranitatea lor, în favoarea puterilor imperialiste”.

Dej nu a concretizat la care puteri imperialiste se referea.

Urmă apoi demonstrarea necesităţii sistemului unipartinic, argumentele debutând cu „Aşa *cum arăta tovarăşul Stalin…”*

Cum era de aşteptat, un spaţiu larg a fost acordat răfuielii cu socialiştii independenţi şi cu cei din interiorul P.S.D., care se împotriviseră lichidării mişcării, numiţi în terminologia uzitată şi astăzi, *de dreapta*. Operaţia lichidării politice fiind încheiată, se putu deconspira teza Kominternului „desfiinţat”, respectiv cea din „manualul” lui Zinoviev, după care se călăuziseră şi staliniştii noştri până la victoria finală. Ca în 1922, şi în 1948, cei care nu se lăsaseră *unificaţi* şi rezistaseră *clarificării*, erau: *„agenţi*

ai duşmanului de clasă în rândurile muncitorimii şi duşmani ai unităţii proletare”. Ei mai aveau o bubăn cap, fiind *„fideli instrucţiunilor şi sugestiilor primite din afară”*, ceea ce reprezenta o justificare a represiunii.

Printr-o metaforă despre cercetarea cu *„băgare de seamă a grădinii”*, pentru ca *„niciun fir de rădăcină să nu rămână printre brazdele ei”*, Gheorghiu-Dej fundamentă necesitatea suspiciunii şi a mutării terorii şi în interiorul partidului.

Se analiză principiul *unităţii organice*, care consta în instaurarea centralismului democratic, noţiune ascunzând în spatele ei dictatura de grup, prielnică instaurării dictaturii personale, adversară dezbaterii de idei sau a exprimării libere a opiniilor. Ideologic, aceasta însemna renunţarea de către social-democraţi la principiile marxiste ale căror adepţi fuseseră, în favoarea acceptării stalinismului cu eticheta *„învăţăturii lui Marx-Engels-Lenin-Stalin”*.

Pentru ei, deja la Congresul din 10 martie 1946 problema prezentării pe liste separate sau comune cu P.C.R. fusese de fapt aceea de a se preda în mâinile gâdelui său politic sau de a nu-şi privi ca o fatalitate inevitabilă pieirea.

La capitolul despre statut, raportorul insistă în mod suspect asupra unei noi acţiuni de *„[…] curăţire a rândurilor partidului de elemente duşmănoase”*. Raportul prefigură campaniile anului 1948: mai întâi, cea de pe *frontul ideologic*, *„împotriva influenţelor imperialiste, împotriva atitudinii admirative în faţa culturii în putrefacţie din ţările capitaliste”*, apoi prigoana ce avea să fie lansată împotriva Bisericii Unite cu Roma, încă nemenţionată pe nume434.

Raportul asupra proiectului de statut al P.M.R. a fost prezentat de Lothar Rădăceanu. Şi el a repetat frazele devenite de: *„Nu poate fi vorba […] să elaborăm artificial*

şi mecanic un mişmaş principial”, ca şi când P.S.D. fusese cel care pusese condiţii. Nu lipsea *organic şi mecanic* şi nici plecăciunea de rigoare prin „nu *există alt bastion al democraţiei şi socialismului decât U.R.S.S*” şi „*lumina marxismului vine de la răsărit*! „435

Un moment în desfăşurarea congresului: Th. Iordăchescu aminteşte că se împlinesc 30 de ani de la înfiinţarea „*armatei sovietice eliberatoare*”:

„*Sala întreagă se ridică în picioare şi ovaţionează timp de câteva minute în şir. Rotonda Ateneului răsună de strigătele*: *Sta-lin*! *Sta-lin*! „(Th. lor-dăchescu ştia că armata sovietică fusese opera lui Troţki, dar acest fapt pe care probabil că majoritatea celor prezenţi nu-l cunoştea, l-a trecut diplomatic sub tăcere).

S-a ales comitetul central P.M.R. Ana Pauker a rostit cuvântul de închidere a congresului. Dar tot nu s-a plecat acasă până nu s-a mai făcut un ultim rând de închinăciuni „*geniul omenirii muncitoare*”, prin adoptarea unei telegrame, după care iar i s-a scandat numele.

Cronicarul din alt ev, dacă ar fi ajuns să vadă şi acest eveniment, aşa ar fi scris despre aceşti social-democraţi care din carierism şi laşitate s-au făcut ei înşişi complici ai mâinii care ia sugrumat politiceşte: „Aşa pierit-au, glas înălţând şi grăind: *Osana lui Stalin*, *osana tovarăşei Ana*!”

Organic şi nu mecanic, obsesia P.C.R.-ului, a însemnat de la bun început inversarea proporţiilor, încât iniţiativa să o aibă în toate prilejurile conducerea comunistă.

Aceasta utilizase în lichidarea mişcării social-democrate, mai multe tehnici. Ele vizau, printre altele, să reducă decalajul catastrofal pentru P.C.R. în privinţa popularităţii în mase, a cărei unitate de măsură era, printre altele, numărul de membri.

Până astăzi, istoria oficială cenzurează cifra reală a numărului de membri ai Partidului Social Democrat la

sfârşitul anului 1947. Unii procedează după metoda lui P. Groza, când partidul comunist avea nici 38500 de membri, după aceeaşi sursă citată 20.000 sau poate nici 10.000, iar P.S.D. 700.000, făcând suma celor două partide ca fiind egală cu 500.000. Astfel şi după o jumătate de veac, în 1972, într-o lucrare oficială se comunica faptul că în noiembrie 1947, *„P.C.R. şi P.S.D. numărau în rândurile lor peste 1300.000 de membri „*436

Pe baza surselor documentare citate şi a mărturiilor existente, conform cărora încă din 1946 P.S.D. se apropia de un milion de membri, se poate presupune că în 1947 depăşise această cifră.

Un partid unic ar fi cuprins aproximativ nouă membri proveniţi din P.S.D. la un singur membru P.C.R., proporţie care s-ar fi cuvenit respectată şi în conducerea supremă.

Astfel, este limpede de ce s-a bătut atâta monedă pe excluderea principiului *mecanic*, adică a sumei aritmetice, în schimbul unei cuplări, pardon, *organice*.

Tehnicile au vizat nu numai o combatere propagandistică a celor care ar fi îndrăznit măcar să deschidă gura pentru a apăra această agresare a majorităţii, dar şi micşorarea pericolului până la limita posibilului.

Cea mai radicală măsură a fost excluderea de la *unificare* a tuturor organizaţiilor din mediul rural, când 80% din populaţia României trăia la sate.

Aceasta fusese încă o tehnică de lichidare mascată a circa trei sferturi din P.S.D., printr-o simplă trăsătură de condei. Cei lăsaţi „pe dinafară” erau în special intelectualii satelor care constituiau baza acestui partid.

Liderii social-democraţi erau în acel moment atât de *clarificaţi*, încât nici nu murmurară, iar dacă s-ar fi decis să protesteze, ar fi riscat azvârlirea în tabăra duşmanilor cu eticheta *„de dreapta*, pe frunte.

De atunci se lucrează intens la zăpăcirea cifrelor,

privind efectivul P.S.D., opera ţie care după toate aparenţele nu s-a încheiat încă nici astăzi. Acelaşi autor citat într-o lucrare din 1972, revine în 1979 şi anunţă că: *„La 31 iulie 1947, P.S.D. cuprindea 570201 membri „*437 Câtă exactitate! Dar nicio explicaţie lămuritoare.

Am putea avea înţelegerea necesară pentru această nouă tentativă de fals, mai ales că de atunci s-a bătut asupra *„activiştilor de pe frontul istoriei „*cum i-a numit *Revista de istorie*, o adevărată grindină de indicaţii privind viziunea asupra unora sau altora dintre evenimentele provocate de partid. Ce nu se poate pricepe însă este modificarea efectivului P.S.D. de la o pagină la alta a aceleiaşi lucrări care poartă girul unor instituţii ce se pretind serioase. Astfel, aflăm că: *„[…] din cei 937848 de membri aflaţi în evidenţa partidului unic până la 10 februarie 1948, un număr de aproape 150.000 proveneau din sânul P.S.D*”. 438

Asta, ca să nu se gândească despre P.C.R. (că de zis, oricum nimeni nu ar avea îndrăzneala!) că a fost o minoritate, când, uite, mai avea puţin şi atingea milionul! Este adevărat că autorul face o trimitere la subsol, unde zice că în realitate, împreună cu cei pe care îi avea în evidenţa sa din mediul rural, *„la această dată, P.S.D. număra 285021 de membri*”.

439

Jongleria cu cifre continuă cu varianta iniţială a falsului: *„[…] la sfârşitul anului 1947, cele două partide […] cuprindeau peste 1300*.000 *de membri din care P.C.R. 800.000, iar P.S.D. 527201 membri „*440.

Această inversare a proporţiilor reflectă întrucâtva totuşi realitatea, în sensul că ea a avut loc mai întâi „pe teren”, în pregătirea Congresului *de unificare, prin desfiinţarea pur şi simplu a celei mai mari părţi din P.S.D.*

Încununarea operaţiei care probabil că a dat totuşi bătaie de cap o constituia modul cum arăta compoziţia

conducerii Partidului Muncitoresc Român (P.M.R.), din punctul de vedere al provenienţei:) Redactor-şef, Cristian Popişteanu, unul din activiştii de frunte pe „frontul istoriei” şi mai mult decât atât.

Comitetul central al P.M.R.	Din P.C.R.	Din P.S.D.	Total
— Membri plini	31	10	41
— Membri supleanţi	11	5	16
Biroul politic al c.c. al P.M.R.			
— Membri plini	10	3	13
— Membri supleanţi	3	2	5
Secretariatul c.c. al P.M.R.	4	1	5

EPILOG SOCIAL-DEMOCRAT

Încă de la Congresul de *unificare*, P.C.R., devenit P.M.R., s-a debarasat de mai toate figurile proeminente ale partidului înghiţit, care-i slujiseră împotriva propriei lor formaţii.

Cel mai evident este cazul lui Şerban Voinea, înlăturat de la bun început (nu figura nici cel puţin ca membru supleant al comitetului central) şi care la acea oră mai era încă ambasador la Berna. Dr. F. Vladimir-Krasnoselski descrie astfel modul în care Ş. Voinea a reacţionat la mazilirea sa: *„După ce-şi manifestase zgomotos satisfacţia pentru abdicarea forţată a regelui printr-o telegramă la care Ana Pauker* (ca ministru de externe îi era şef ierarhic, n.n.) *nici nu a răspuns, simţindu-şi situaţia tot mai ameninţată în urma atitudinii pe care o adoptase la ultimul congres la P.S.D., el şi-a*

prezentat demisia şi s-a stabilit la Paris.

Împreună cu alţi social-democraţi, sosiţi între timp din ţară, ca Eftimie Gherman, Ion Şerbeanu, Iosif Chiva, fostul ambasador a publicat în ziarul socialist francez din acea epocă Le Populaire, *un comunicat, arătând că decizia de unificare nu fusese luată de un congres al P.S.D. şi protestând împotriva represiunii antisocialiste din România*.

Politic şi istoric, toate acestea veneau însă prea târziu! *Protestatarii ajunşi în occident, dădeau impresia mai curând de oportunism şi laşitate, decât de fidelitate faţă de ideile pe care le promovau, fiindcă în ţară se supuseseră voinţei comuniste*.

Este vorba mai ales de Şerban Voinea, a cărei poziţie în P.S.D. îl obliga să ia răspunderea convingerilor şi actelor sale, în loc de a încerca tardive justificări teoretice şi ideologice" 441.

Sub firma unei *unificări* şi în viaţa de stat, câţiva foşti fruntaşi social-democraţi au primit funcţii diplomatice, o „răsplată", însemnând în subsidiar expulzarea din viaţa politică şi chiar o uşurare a modalităţii de a emigra, dacă nu chiar o sugestie, mai ales că imediat după 1948, întregul personal al ambasadei din Berna, cu Şerban Voinea în frunte, crease precedentul.

Astfel, Mişa Levin, unul dintre puţinii social-democraţi intraţi în c.c. al P.M.R., a fost şi el trimis ca diplomat la Roma, iar de acolo a întins-o direct spre Israel. Cum poate fi judecat în contextul acestei dezertări, actul său de furibundă delaţiune la adresa unor social-democraţi, care la ora când el se afla pe plajele însorite ale Mediteranei, cei denunţaţi de el ca *menşevici*, erau torturaţi în beciurile Securităţii sau ispăşeau pedepse grele în lagăre de muncă forţată?

Treptat, rândurile foştilor social-democraţi în c.c. al P.M.R., ca şi al foştilor lideri *clarificaţi*, rămaşi pe dinafară,

se răresc. Unii şi-au rumegat în taină, pe loc, pensiile prea de timpuriu acordate, iar cei mai mulţi, renunţând la acest ultim privilegiu, pe alte meleaguri mai propice anonimatului, şi-au ascuns trecutul de propria lor conştiinţă.

Lothar Rădăceanu şi-a continuat rolul de social-democrat *de stânga*, *unificat*, reproducându-se şi pe plan internaţional. După ce experimentul de la Bucureşti reuşise cu brio, el îi lămurea pe socialiştii din alte ţări est-europene, intrate sub dominaţia stalinistă, cum stau lucrurile cu *trădătorii de dreapta* şi ce trebuie să facă. (*Rolul trădător al social-democraţilor de dreapta* se intitula un articol semnat de Lothar Rădăceanu în gazeta *Pentru pace trainică, pentru democraţie populară*, organul Biroului informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti). Moare însă subit – după unele opinii în circumstanţe misterioase – peste vreo doi ani, într-o cameră de hotel din Stockholm, unde participa la Congresul păcii, avându-l în preajma sa doar pe ofiţerul de securitate care-l însoţea în deplasare.

Fireşte, locul cuvenit unui fost social-democrat în secretariatul comitetului central a fost confiscat, pe el fiind instalat Miron Constantinescu. Loc care nu i-a purtat noroc. De atunci, în fruntea aparatului de partid n-a mai existat nici picior de social-democrat.

Cu conştiinţa pătată de trimiterea în închisori a majorităţii socialiştilor independenţi, judecaţi de tribunalele militare, dar chiar şi a unora care se *clarificaseră*, regimul avea nevoie să pară ce nu era: că doreşte fierbinte colaborarea comunisto-socialistă nu numai în relaţiile de stat, ci şi de partid.

Cântecul început în 1944 şi sfârşit în 1948, este reluat de la capăt, pentru eventualii creduli: urmaşul lui Dej, el însuşi participant la *unificarea* comunisto-socialistă din 1947 – 1948, „pe linie” de tineret, proclamă în anii ’70

imperativul realizării unei „adevărate concilieri istorice între partidele socialiste şi comuniste”[64]. Şi ca să demonstreze că teoria lui nu este o snoavă, o aplică la domiciliu, împingându-l pe singurul social-democrat care supravieţuise tuturor calamităţilor partinice şi biologice, în urma cărora compoziţia ce-ce-ului nu mai avea nimic comun cu ce fusese odată, îl împinge în faţă la toate sesiunile, congresele, mitingurile, adunările comemorative şi aniversare, să fie văzut de cine are ochi să vadă. Rolul de decor, acesta este singurul pe care de ani de zile l-a îndeplinit ultimul dintre liderii P.S.D.

În această postură, tragedia ultimului partid socialist din România a continuat şi postmortem. Ea a început prin vânzarea lui C. Titel-Petrescu de către cei mai apropiaţi discipoli şi colaboratori ai săi. Ştefan Voitec nu numai că nu a fost străin de acest autentic act de trădare, dar a şi jucat un rol de prim-ordin, recunoscut negru pe alb, ca fiind partea sa, contribuţia personală la *„izolarea şi sfărâmarea încercării* […] *lui Titel Petrescu „*442 de a salva ţara de la suferinţele care o aşteptau.

Tragedia este simbolizată de rolul pe care l-am numi al unui măscărici trist, conştient de ceea ce a devenit: nemaioferindu-i-se altceva, el s-a mulţumit prin a accepta orice folosinţă i s-a dat, de pildă, de gard viu la toate adunările, între Nicolae şi Elena Ceauşescu.

Un singur element apare independent în această

64 Probabil că sub impresia unor amintiri din tinereţea sa romantic-revoluţionară, "Ceauşescu-Nicu ", devenit între timp secretar general al P.C.R., respectiv "preşedintele Nicolae Ceauşescu”, într-o călătorie în Portugalia, dădea gazdelor socialiste preţioase orientări şi indicaţii asupra modului cum ar trebui ele să realizeze joncţiunea cu comuniştii, folosind esperenţa P.C.R.-ului. Numai că a omis să le spună gazdelor sale ce li s-a întâmplat celor care n-au dorit să urmeze linia trasată. Se presupune că socialiştii portughezi ştiau, dacă uite, au trecut peste zece ani de atunci şi ei tot nu s-au învrednicit să pornească pe drumul luminos care le-a fost arătat de cea mai autorizată mână de la Bucureşti, vânturtă în aer.

comedie tragică: conştiinţa. Ea poate să mai pâlpâie din când în când, dar nu să mai funcţioneze ca forţă motrice în acţiune[65]. Nicio declaraţie de la sfârşitul vieţii, oricât de sinceră, nu poate să-l ridice pe autorul ei la înălţimea faptului făptuit la timpul său, când oricât de neînsemnat, poate modifica istoria: tardivele regrete pot da eventual numai măsura nimicniciei morale de până atunci.

EPILOG PUR ŞI SIMPLU

La Congresul al IV-lea al P.M.R. – sau după noul calendar partinic, Congresul al IX-lea – a fost lichidată ultima amintire a episodului *unificării*, revenindu-se la vechea denumire de P.C.R.

Actul săvârşit în 1947 – 1948 trebuia, era în ordinea lucrurilor, să fie legalizat, într-o formă oarecare chiar de formaţia politică ce-l săvârşise. Au trebuit totuşi nişte ani, pentru ca P.C.R.-ul să recunoască în sfârşit că dănţuiseră, chiuiseră şi se veseliseră cu toţii nu la o nuntă, ci la o înmormântare.

P.M.R. SAU TREI INIŢIALE CARE

nu schimbă Nimic

ALTCEVA DESPRE PLURALISM

Cum România fusese în felul ei un laborator al rezolvării chestiunii puterii pentru tot estul Europei, cedarea de către conducătorii social-democraţi din România a pecetluit soarta tuturor celorlalte formaţii socialiste din Europa de est.

---

65 Agenţiile de presă au semnalat la sfârşitul anului 1980, începutul lui 1981, dispariţia subită a lui Ştefan Voitec din viaţa publică. Ea a fost pusă pe seama unei declaraţii nepublicate în presă, firește, făcută cu prilejul unei adunări la cel mai înalt nivel de partid, convocată pentru a-l sărbători cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani, prin care fostul fruntaş social-democrat şi-ar fi exprimat regretul pentru trădarea idealurilor tinereţii. Nu cunoaştem dacă şi pentru trădarea lui C. Titel-Petrescu. Revenirea lui după o oarecare pauză de timp, a însemnat că ori şi-a făcut autocritica, ori că la mijloc era o diversiune pentru înlăturarea zvonurilor şi speculaţiilor.

Întorcându-ne cu gândul la acel 10 martie 1946, o atitudine unită a P.S.D. în jurul preşedintelui său, ar fi pus partidul comunist în imposibilitatea de a obţine singur toată puterea, cu tot sprijinul militar, economic şi politic sovietic de care se bucura. Dar şi în ipoteza inventării de către P.C.R. a unor situaţii de criză noi, un P.S.D. monolit, cu longevitate, imposibil de *unificat*, ar fi amânat sine die impunerea monopolului de putere dictatorială a partidului comunist, ar fi creat situaţia guvernării ţării prin două partide independente ale „clasei muncitoare" şi deci un posibil experiment. Desigur este o pură speculaţie.

P.C.R. şi-a atins scopul de a fi unul *unic*. Operaţia de instaurare a totalitarismului se apropia de sfârşit. Cu concursul liderilor cumpăraţi, mult prea repede şi-a atins Stalin toate scopurile în România, iar posibilitatea unui sistem pluralist a fost ratată definitiv. De fapt, în afară că P.M.R. reprezenta acelaşi partid comunist cu plinul făcut, nu se schimbase nimic. Ba da: devenise şi mai violent. Nu mai avea critici.

Încolo era acelaşi organism politic montat după tehnica stalinistă a puterii care face din structurile lui un aparat *centralist*, executând la fiecare palier, ceea ce vine gata gândit şi pus la punct în vârful piramidei, unde se află simbolul puterii, concentrată până la urmă în mâinile unui singur om care şi-a obţinut locul prin grele lupte pentru scaun.

Falsurile cele mai stridente şi teoretizările cele mai absurde justifică şi în prezent reprimarea P.S.D. Din panoplia argumentelor puse în circulaţie în ultima perioadă, nu lipseşte de pildă chiar şi compararea noastră cu ţările africane, recent eliberate de sub colonialism, ca această mostră de „gândire politică", pe care o reproducem pentru caracterul ei de stupiditate antologică:

„[…] *Acolo însă unde au dispărut clasele antagoniste, problema pluralismului politic este un nonsens*: *aşa cum*

un nonsens ar fi astăzi să se pună în faţa popoarelor africane problema pluralismului politic, când pentru ele esenţialul este întărirea unităţii naţionale, pentru a-şi asigura dezvoltarea economico-socială de sine stătătoare. […] *Acelaşi proces* (într-un pasaj mai sus se făcuse comparaţia cu India şi Spania, n.n.) *a avut loc în România*: *după ce puterea politică a fost preluată de clasa muncitoare* (sic!) *s-a trecut la unificarea diferitelor partide, constituindu-se un partid unic care a primit adeziunea forţelor muncitoreşti şi democratice din ţară „*443”.

Acest lanţ de falsuri şi teorii supte din deget merită o analiză mai amplă, dar ne abţinem a o realiza în acest spaţiu[66].

P.C.R. nu a dat cu niciun prilej o explicaţie satisfăcătoare privind problema pluralismului – eventual al dualismului puterii – în relaţii cu P.S.D. În ipoteza că acest din urmă partid ar fi existat şi astăzi, dar nu ca vasal al partidului comunist prin jugul eufemistic numit F.U.M., pluralism ar fi însemnat, printre altele, puterea de decizie a cetăţeanului în faţa urnei de vot, pentru a opta, căruia din cele două să acorde încrederea lui, chiar în condiţiile istorice ştiute, evitându-se astfel crimele staliniste din anii cincizeci şi naşterea unei dictaturi din alta, în anii şaptezeci.

Pluralismul înseamnă dreptul unei formaţii politice, indiferent ce crede ea despre sine, de a conduce pe timp limitat şi de a ceda alteia locul, atunci când puterea ei degenerează în dictatură, când în loc să conducă, apasă şi striveşte, când în loc de activitate constructivă, ruinează, chiar dacă societatea a fost nivelată cu tăvălugul, ca la noi.

După *unificare*, tânărul P.M.R. mai jucă puţin farsa

---

66 In gazeta Curentul seria de exil (München, redactor-şef şi editor, Vasile C. Dumitrescu), nr. 5963, septembrie-octombrie 1983, am publicat un articol consacrat acestor pseudoteorii, intitulat: “Există ”, dar lipseşte cu desăvârşire.

pluralismului. Abrogă Adunarea Deputaţilor, în care se păstra amintirea unor partide dizolvate în acidul sulfuric al luptei de clasă şi proclamă înfiinţarea Marei Adunări Naţionale, pentru care se anunţară noi alegeri. Adunarea urma să adopte prima constituţie stalinistă a României, copiată ca şi stema, după originalul sovietic.

Pentru alegerile din 28 martie 1948, P.M.R. şi-a admis pentru ultima dată să joace comedia pluralismului: el a tolerat existenţa până la această dată a formaţiei liberale a lui Petre Bejan (fostă „Guta" Tătărescu), special a se preface că lui nu-i este teamă de prezentarea oponenţilor săi pe „liste separate" de candidaţi, aceasta pentru a se scoate în evidenţă atât „democratismul" său, cât mai ales „victoria" zdrobitoare în alegeri: poporul pe el l-a voit!

Şi n-are ce face, trebuie să conducă România, nu-i aşa?

Reminiscenţa de partid liberal a acceptat să joace în continuare, aşa cum i s-a cântat, fiind un jalnic izolat faţă de această putere care dispunea acum şi de adversari. Cu numai doi ani înainte, izolatul ar fi fost P.C.R., dar arivişti s-au dus după mirosul de friptură, la capătul căruia aveau să găsească turtoiul de puşcărie.

După *câştigarea* alegerilor de la 28 martie 1948, P.M.R.-ul s-a lepădat de pluralism, ca de o măsea stricată. De aici înainte, orice tentativă de a organiza sau de a se organiza într-un grup (grup = o asociere şi de trei persoane) sustrasă autorităţii partidului – şi nu neapărat adversă – va fi considerată o crimă politică şi este sancţionată ca atare, conform legilor proclamate de el. Ca ieri şi astăzi, ca astăzi şi mâine.

PRAŞILA ÎNTÂI

Promisiunea partidului de a „curăţa grădina" de ceea ce conducerea se pronunţase în termeni agricoli, fără consideraţie, că însemnau *buruienile*, pe lângă faptul că se

referea la oamenii pe care cu puţin timp în urmă şi-i adusese în rândurile sale pe *tablouri*, adică liste, pe când pe-acolo bătea vântul, avea şi calitatea că nu era vorbă de clacă. Este adevărat că atrăgându-i din sarcină în partid cu toptanul, conducătorii înşişi nu credeau nici ei o iotă în convingerile comuniste ale celor aduşi de val. Acestora se adăugaseră şi membrii P.S.D. care, chiar aşa lăsaţi pe jumătate sau trei sferturi pe dinafară, tot striveau numeric şi ideologic minoritatea băştinaşă.

Pericolul fusese prevăzut înainte de congres, de aceea de la tribună, Dej anunţase *curăţirea*, ca pe o praşilă în agricultură. Ea era însă şi una din măsurile de a sfârşi odată şi pentru totdeauna cu social-democraţia. Manevra era iscusită: mai întâi partidul comunist a simulat unificarea, aducând organizaţiile ambelor formaţii sub aceeaşi conducere, de jos până sus, schimbându-şi chiar şi numele, după care a declanşat campania de excluderi, fiind vizaţi cu precădere foşti membri ai P.S.D. Pretextele nici nu erau greu de găsit. Cunoscând tehnica fabricării de etichete, aflăm că din numărul total, „mai mult de jumătate" erau „*elemente exploatatoare*, *duşmănoase şi străine de clasa muncitoare*, *elemente necinstite sau descompuse moralicește*" 444 Şi aici avem informaţii care contrazic afirmaţiile istoricilor actuali, provenind din surse oficiale, apropiate de data evenimentelor. În acţiunea începută în noiembrie 1948, deci la puţin peste o jumătate de an după *unificare*, una din surse menţionează că au fost excluse din partid 192.000 de persoane445. Cifra pare însă sensibil ajustată.

Mai demnă de încredere este afirmaţia lui Gheorghiu-Dej care în 1961 a spus că la verificare au fost date afară din P.M.R. „Mai multe sute de mii de persoane" 446 Chiar şi aproximativă, cifra de *sute mii*, coincide cu numărul membrilor P.S.D. „clarificaţi", „unificaţi", apoi daţi afară. Abia după această „praşilă" proporţia comunişti-foşti

social-democraţi din comitetul central, evident inversată în februarie, ajunse să corespundă realităţii din partid. Cuprins ca de un fel de greaţă după o masă pantagruelică, cu sute de mii de membri înfulecaţi pe nerăsuflate, unii dintre ei refugiaţi sub acoperişul lui pentru a scăpa de calamităţile aduse de el însuşi, P.M.R. se văzu nevoit să anunţe intrarea în post negru, adică închiderea porţilor.

Trebui să treacă ani mulţi ca această lehamite să-i treacă şi să primească din nou membri în rândurile sale, dar numai individual, cu proceduri complicate şi cu un lung stagiu de candidatură. Partidul semăna tot mai mult cu o cetate închisă în care conducerea, ea însăşi fortificată într-un turn inaccesibil privirilor omului de rând, elabora în continuare în cel mai mare secret planuri şi ofensive, *pentru fericirea poporului*, cum avea să glăsuiască şi titlul unei piese de teatru.

„CIOARA ALBA" A PARTIDULUI

Lucreţiu Pătrăşcanu a intrat în conflict cu stalinismul imediat după 23 august 1944. Declaraţiile lui erau ostentativ neortodoxe şi antidogmatice, deosebindu-se şi deosebindu-l în anturajul servililor, dintre toate stăpâni cel mai bine pe un adevăr: gradul lor de stabilitate în funcţie depindea de lepădarea de orice individualitate şi de orice urmă de conştiinţă naţională. Ca intelectual de marcă, Pătrăşcanu era mai curând o „Cioară albă" printre corbii stalinişti. Constituia o excepţie şi din alt punct de vedere: era unul dintre puţinii comunişti din conducere, proveniţi din rândul socialiştilor (cum s-a subliniat, din rândul tineretului socialist). Deşi nu participase la congresul din 1921, el făcuse parte din conducerea efectivă a partidului, după arestarea congresiştilor. La realibitarea lui s-a spus că dizgraţia iniţială i-ar fi fost atrasă de cuvintele rostite la Cluj: *Înainte de a fi comunist, m-am născut român*!

Este adevărat că Pătrăşcanu a fost acuzat de a fi fost spion, dar mai înainte a fost învinuit de naţionalism, în

sensul peiorativ pe care îl acordă acestei vocabule ideologia leninisistalinistă, nu de patriotism, dar disensiunile sale cu cei investiţi cu puterea supremă au fost mai profunde.

El a condus, cum deja s-a menţionat, delegaţia română la semnarea acordului de armistiţiu de la 12 septembrie 1944. Condiţiile împovărătoare impuse de Stalin-Molotov şi tratamentul de la învingători la învinşi impus delegaţiei ţării, l-au dezamăgit profund. Declaraţia lui la întoarcerea de la Moscova, lăsa să se întrevadă primele deziluzii, deşi partidul a avut grijă să-i cenzureze fiecare cuvânt rostit. Declaraţiile ulterioare, inventariate în actul din 1948, care-l etichetează deja *„purtător al ideologiei şi intereselor burgheziei în sânul partidului „*447, menţionate, dar nedetaliate, denotă o distanţare a sa tot mai vizibilă de dogmatism şi o adversitate făţişă faţă de modul cum se pregătea instaurarea noului regim.

Documentul din 1948, singurul de altfel cu caracter public, care-i înşiruie superficial şi probabil cu mari omisiuni punctele de conflict cu staliniştii, dovedesc că faţă de perioada antebelică, (judecând după lucrările publicate de la 1968 încoace), opiniile sale făcuseră un mare salt înainte.

Încă de la întoarcerea sa de la Moscova, deşi ocupa o funcţie de stat, aceea de ministru de justiţie, când „căzuse” la examenul de candidat pe funcţia supremă în partid, dizgraţia fiind probabil reciprocă, chiar în presa de partid se putea observa că numele, atunci când îi era menţionat, era trecut totdeauna în urma celor ale altor personaje, dintre care unele cu totul obscure, iar textele unor luări de cuvânt ori erau în mod ostentativ cenzurate ori trecute pe un plan secundar.

Aceasta se petrecea într-o perioadă când pentru numeroşii parteneri politici, Pătrăşcanu şi nu Ana Pauker sau Gheorghiu-Dej fusese încă din perioada războiului şi

continua să rămână cel mai proeminent reprezentant comunist, dacă nu chiar singurul demn de consideraţia lor.

Partidul comunist, slab ca efectiv, cu conducători lipsiţi de prestigiu, făcându-i-se tot timpul respiraţie artificială, dopat din afară, nu-şi putea permite să satisfacă invidiile vârfurilor, chiar dacă boala le era în consens cu intenţiile patronului. Nu încă! Asta l-ar fi slăbit şi mai tare. De aceea Pătrăşcanu figurează totuşi printre membrii plini ai comitetului central la Conferinţa Naţională din 1945. Nu însă şi printre membrii secretariatului şi nici măcar ai biroului politic, cum ar fi cerut-o prestigiul şi trecutul, dar mai ales serviciile aduse „partidului", de fapt, ruşilor, incomensurabile prin valoarea lor, lui datorându-se introducerea partidului în coaliţia de la 23 august.

Figurau în acest organism nişte iluştri necunoscuţi la acea oră, iar din punct de vedere intelectual, toată viaţa lor nişte nulităţi, dacă i-am lua numai pe Chivu Stoica sau Gh. Vasilichi.

Încă din această perioadă este *încondeiat*. Actul de partid, respectiv rezoluţia Plenarei a II-a a comitetului central al P.M.R. din 10 – 11 iunie 1948 care-l declara *„un exemplu tipic de renunţare la politica luptei de clasă împotriva exploatatorilor şi de propovăduire a colaborării cu clasele exploatatoare"*, îl acuza că încă înainte de 6 martie 1945 era *„în totală contradicţie cu linia partidului"*, pentru că reluase lozinca *„conlucrării cu întreaga burghezie sau cu părţi ale ei*

În codul partinic asta însemna că aservirea grupului tătărescian trebuia plătită şi de cineva din conducerea comunistă, pentru spălarea păcatului ideologic comis din indicaţia Moscovei, precum şi că Pătrăşcanu fusese contra terorismului dezlănţuit împotriva P.N.Ţ. şi P.N.L., contra violenţei, a metodelor prin care s-a ajuns la condiţiile impunerii guvernului Groza. Chestiunea a fost trecută la nota de plată.

În anul următor, 1946, *„el apăra teza alianţei cu întreaga ţărănime”*, de unde concluzia că încă la acea dată, *strategia* colectivizării agriculturii se elabora, doar condiţiile concrete o făceau deocamdată inoperantă. Apoi i s-a împovărat dosarul cu păcatul *şovinismului*.

Cercetând atent declaraţia pe care P.C.R.-ul a emis-o imediat după cuvântarea de la Cluj din 1946 a lui Pătrăşcanu, se poate trage concluzia că era vorba de cu totul altceva. Inchizitorul şi mai târziu asasinul lui, respectiv Gheorghiu-Dej, a făcut următoarea precizare:

*„Comitetul central a fost unanim în aprecierea că tovarăşul Pătrăşcanu în discursul său de la Cluj, unde a afirmat că după 1918 s-ar fi deschis întregii populaţii din Transilvania, atât române, cât şi maghiare, noi izvoare de viaţă şi noi căi de progres, tov. Pătrăşcanu, îndreptând focul principal împotriva revizionişţilor unguri, nu a acceptat răspunderea partidelor «istorice» în întreţinerea urii şovine, în asuprirea naţională la care a fost supusă în trecut populaţia maghiară „*449

Deci s-a împotrivit fabricării unor răspunderi imaginare. Tot acolo se spunea că a încercat *„să arunce răspunderea provocărilor şovine din Transilvania exclusiv asupra elementelor revizioniste maghiare şi să pretindă că* în 4 50 problema *naţională există unitate de vederi între partidele democratice şi partidele istorice”* 45. Adică a fost împotriva acoperirii de către partid – care o făcea la cererea Kremlinului – a fărădelegilor săvârşite de horthyşti în Ardealul de Nord, unele împotriva populaţiei evreieşti, cerând pedepsirea vinovaţilor. Un antisemitism mascat era linia dictată de Moscova.

Pe lângă faptul că punctele de vedere apărate atât de vehement în 1946 de P.C.R. ar putea fi utilizate de revizionişţii de astăzi cu argumentele pe care i le-a pus la dispoziţie partidul însuşi, iar că ceea ce susţinea Pătrăşcanu coincidea cu adevărul istoric, cu realităţile

sociale şi cu raţiunea, chestiunea consta mai ales în aceea că printre atâţia lideri vânduţi integral sau parţial, exista o excepţie, un spirit raţional şi realist, care cerea tovarăşilor săi de partid să deschidă ochii. La ce? La faptul că la acel moment răul nu de la partidele *istorice* venea, ci dimpotrivă, că trebuia să se întreţină cu ele o atmosferă de colaborare, pentru ceea ce P.C.R.-ul va face mare caz abia astăzi: pentru unitatea naţională. Această excepţie o constituia Pătrăşcanu.

Cunoscând raportul real de forţe din societate, el era poate singurul care nu dorea ca partidul comunist să obţină puterea, ştiind că un partid aservit va sfârşi prin aservirea ţării pe timp nelimitat. Ca argument în vederea abţinerii formaţiei sale de a urca spre putere, el menţiona *„lipsa de influenţă şi neputinţa de influenţare”* ca şi *„activitatea sporadică, lipsită de continuitate şi profunzime”* a acestuia.

S-a văzut că sprijinit de comanditarii săi, partidul s-a simţit brusc în plenitudinea forţelor pentru a lichida socotelile politice.

Începuse să se pregătească şi debarcarea lui Pătrăşcanu. Semnalul fusese dat prin critica, deocamdată fără utilizarea numelui, tot de către Gheorghiu-Dej, care în pregătirea aşa-zisului *partid unic*, vorbea de *„lupta pe două fronturi „*în partid, una pe cel ideologic, alta *„împotriva oricăror curente, fie de dreapta, fie de stânga”* 451.

Între timp, numele lui Lucreţiu Pătrăşcanu nu mai era însoţit de apelativul *tovarăşul*, ci de titlul *profesorul*. Probabil că Pătrăşcanu nu a bănuit niciodată ce curs periculos pentru cariera sa politică semnalizau aceste atacuri. Pentru existenţa sa fizică, în final, nici atât.

Inchizitorii au acţionat şi în cazul lui la fel ca şi cu toţi ceilalţi adversari politici: au pregătit lovitura, făcând orice pentru a-i înlătura posibilele bănuieli care l-ar fi

determinat să-şi ia eventual unele contramăsuri. Machiavelismul a fost metoda iniţială aplicată şi lui.

Astfel, înainte de congresul din februarie 1948, a făcut parte împreună cu Groza şi Ana Pauker, dintr-o delegaţie guvernamentală care a vizitat Ungaria. Pe 12 ianuarie *Scânteia* publică un interviu pe tema *Reformei justiţiei*, iar pe 30 ale aceleiaşi luni depune la Cameră proiectul de lege privind reforma. Ultima menţiune a numelui său, altfel decât ca *duşman al poporului*, are loc pe 14 februarie 1948, cu o săptămână înainte de deschiderea Congresului P.M.R.

La congresul în care P.C.R. şi-a schimbat doar părul, dar năravul stalinist ba, Pătrăşcanu nu mai figurează nici cel puţin printre delegaţi. Numele lui nu se află fireşte printre cele ale desemnaţilor în noul comitet central, nici printre cele ale supleanţilor. El este menţionat totuşi o dată şi aceasta pentru a se ilustra teoriile despre *„exponenţii ideologiei burgheze”*, despre *vigilenţă* şi despre *„devierile de la linia partidului”*. Faptul că Teohari Georgescu a fost cel care l-a atacat, însemna că „dosarul” său intrase deja pe mâini bune, la Ministerul de interne.

Pe atunci, foarte puţini ştiau ce însemna asta.

Poporul avea s-o afle după mulţi ani.

TURCIFICAREA ROMÂNIEI

DUPĂ 237 DE ANI…

Ca popor latin, cu o limbă neolatină, chiar dacă de-a lungul veacurilor cultura a împrumutat unele elemente de la vecini, poporul român este prin sorginte şi cultură, european şi occidental.

Originea şi limba au fost elementul cel mai viabil, constituind numitorul comun al unităţii populaţiei de pe cele două versante ale Carpaţilor, de pe malul drept şi stâng al Dunării inferioare, până la Marea Neagră, ca entitate naţională, cu mult înainte de orice tentativă de realizare a unităţii statale.

Originea şi limba au fost fundamentul pe care s-au grevat cultura şi ideile apusene. Poate pentru că premisele existau în mod „natural”, catolicismul n-a avut decât sporadic sprijinul legiuitorilor şi n-a putut deveni religie de stat, aşa cum s-a petrecut în Polonia sau Ungaria, unde cultura occidentală a avut drept suport organizarea bisericească în lipsa unuia etnic. Chiar şi când a fost adoptat în Transilvania, s-a grefat pe ortodoxie, creându-se o a treia biserică.

Dacă vom încerca un racursiu istoric, vom observa că de la începutul secolului al XIV-lea, când se conturează formaţiile statale româneşti, se începe şi o epocă de înflorire a culturii autohtone.

Ea este favorizată de existenţa neatârnată a principatelor române: Ţara Românească (Valahia), Moldova (de la Carpaţii orientali la Nistru), Transilvania. Poporul român din cele trei principate vorbeşte aceeaşi limbă neolatină. Pe baza elementului latin, se creează o cultură proprie, originală, în perfectă armonie cu izvoarele ei. Epoca s-ar putea numi *autohtonă*. Este riscant a-i preciza începutul, dar în orice caz trece prin 1330, când prin victoria de la Posada a lui Basarab I asupra lui Carol Robert de Anjou, se poate vorbi pe bază de atestări istorice de *neatârnarea* ţărilor române. Perioada se încheie pe la începutul secolului al XV-lea, la o dată cuprinsă între 1538, când Moldova începe să plătească tribut Porţii otomane (cu păstrarea autonomiei) şi anul 1544, când în Transilvania, la Sibiu, se tipăreşte prima carte în limba română.

Dacă vom lua drept repere după evenimentele politice anii 1330 – 1358, această perioadă de *cultură autohtonă* a durat 208 (214) ani. Ea este caracterizată de o seamă de construcţii religioase, de preluarea evidentă a culturii Bizanţului, de opere de arhitectură şi pictură, mai ales cele ridicate în Bucovina, de o individualitate absolută nu numai în contextul creştin-ortodox răsăritean, ci şi în

cultură în general.

Epoca în care elementul politic principal îl constituie dependenţa principatelor Ţării Româneşti şi Moldovei de Imperiul otoman, începe la 1538 şi se încheie la 1711, când în scenă intră celălalt imperiu, cel rus, în timp ce independenţa adevărată va veni numai cu un secol şi jumătate mai târziu, după ce două din cele trei principate ţări româneşti se vor uni, formând România.

Perioada este caracterizată, după opinia noastră, nu prin *jugul otoman*, ci prin suportarea lui nefatalistă, cu credinţa şi ideea că el putea fi înlăturat şi că aceasta se putea înfăptui numai printr-o unire statală a ţărilor române. Aşa ni se par în perspectiva timpului, ca o obsesie politică modernă a evului, acţiunile şi luptele controversate de adversarii unităţii noastre naţionale, ale lui Mihai Voievod-Viteazul.

Din punct de vedere cultural, influenţa musulmană asupra ţărilor române a fost practic nulă, fără îndoială şi pentru că *închinarea*, dependenţa manifestată prin plata tributului de către domnitorii care-şi păstrau sau obţineau astfel dreptul la domnie, crea de fapt paradoxul unei închideri ermetice a oricăror posibilităţi de influenţare pe oricare alt plan, decât cel politic. Astfel, ţările române au fost mai mult decât autonome: au fost libere.

Această perioadă durează 173 de ani. Nicolae Iorga consideră că elementul esenţial în cultura română îl reprezintă cel provenit de la Imperiul roman de răsărit, a cărui supravieţuire se petrece prin cultură, până pe la începutul secolului al XIX-lea, datorită principilor români, nedetronat de filonul occidental tot mai pronunţat care-şi face loc452.

Am ales ca reper anul 1711, pentru a marca printr-o bornă atestarea apartenenţei active a culturii române la cea europeană, în mod simbolic fiind anul sfârşitului de domnie a lui Dimitrie Cantemir, om de cultură de tip

renascentist, strălucind în toate academiile vremii sale, de la Londra, Petersburg, Paris, Berlin, ca principe român, vorbind româneşte şi scriind latineşte.

În acea epocă lipsită de prejudecăţile naţionaliste de azi şi de şovinismul de mare putere al imperiului rus, cultura acestuia nu-şi făcea un complex din faptul că un alt principe dunărean, Antioh Cantemir, fiul domnului, punea bazele poeziei culte ruseşti.

Întoarcerea la izvoare, la cultura europeană, este evident favorizată de limitarea monopolului otoman, deşi procesul se petrece lent şi subordonat unui scop politic: lupta pentru afirmarea ca entitate, pentru a supravieţui apetenţei imperiilor care se despăgubeau reciproc pe seama ţărilor mici, printre care şi pe seama ţărilor române.

Între 1711 şi 1821 are loc o lungă trezire la tot ce este cultură şi tot ce reprezintă idei europene, pentru ca din aceste acumulări, brusc, asemenea erupţiei unui vulcan, mişcarea lui Tudor Vladimirescu, apoi cea de la 1848, să accelereze un proces social-politic-economic, într-o fuziune organică cu ideile Revoluţiei franceze, înţelese prin prisma naţională. Niciun domeniu nu a rămas nefrecventat, nimic din ceea ce s-a arătat valoros pentru progresul naţional nu a rămas neabsorbit. Este cea mai fertilă epocă a culturii noastre.

„În veacul şi de la locul nostru – scria istoricul civilizaţiei române, Eugen Lovinescu – *lumina vine din apus*: *Ex occidente lux*. *Progresul nu poate deci însemna, pentru noi, decât fecundarea fondului naţional prin elementul creator al ideologiei apusene, căci, după cum spunea Alecu Russo*: «*În 16 ani, de la 1835 până la 1851, mai mult a trăit Moldova, decât în cele cinci sute de ani istorici, de la descălecarea lui Dragoş, la 1359, până în zilele părinţilor noştri… Părinţii noşti au deschis ochii în leagănul strămoşesc, oamenii de la 1835 care inaugurează generaţia de faţă, au răsărit în larma ideilor nouă.*» *Ochii*

şi gândul părinţilor se învârteau la răsărit. Ex oriente lux, (dar nu spre acel răsărit, exaltat de Mihail Sadoveanu, n.n.), *ai noştri sunt aţintiţi spre apus*: *deosebire de la cer la pământ „*453

Fără întreruperi, epoca de cultură europeană durează 237 de ani. Începută la 1711, ea se încheie brusc şi tragic în 1948.

O RUPTURA SIMBOLICA

Nimic nu a scăpat conducerii partidului comunist *muncitoresc*, niciun domeniu al legăturilor spirituale cu occidentul[67].

Una din sferele în care aceste legături tradiţionale se răsfrângeau până în straturile de jos, populare, îl reprezenta Biserica Română Unită (B.R.U.) din Transilvania.

De aceea, prioritatea unei lovituri capitale fu îndreptată împotriva acestei instituţii tradiţionale. Printr-o Hotărâre a Consiliului de miniştri (iulie, 1948), urmată de un decret al Prezidiului R.P.R., se *anulează „starea de subordonare a credincioşilor faţă de Vatican, se desfiinţează cultul greco-catolic din România"* 454

Deşi rezumată mai mult decât laconic, măsura nu a reprezentat o paşnică *anulare* a unei *stări* şi cu atât mai puţin, de *apărare* a unor interese ale poporului, cum pretindeau staliniştii, ci ascunderea în spatele unor cuvinte a realităţii unei noi şi sumbre lovituri de stat. De data aceasta, ţinta loviturii nu a constituit-o vreo formaţie *burgheză*, ci o bună parte a maselor populare româneşti din Transilvania, cărora luându-li-se biserica, le-a fost lovită însăşi credinţa.

Formal, s-a sistat printr-un act poliţienesco-administrativ una din legăturile fundamentale cu apusul, practic s-a suprimat alternativa de biserică naţională la

---

67 De pildă, în vara anului 1948, noul regim a denunţat unilateral acordul cultural cu Franţa, încheiat în 1939.

cea ortodoxă, intrată în circuitul instituţiilor prin care partidul comunist conducea ţara, supusă şi manevrată şi ea fără dificultăţi de acesta. Lichidarea Bisericii Române Unite, care la acea dată păstorea un număr de 1573.000 de credincioşi, a avut un caracter duplicitar, prin aceea că o represiune stalinistă, pusă în practică de organele de partid şi de securitate, a fost prezentată drept un act de *revenire* a credincioşilor uniţi cu Roma, la Biserica „strămoşească", o *reîntregire*, şi că o lovitură cu caracter politic şi poliţienesc, neavând nimic comun cu preocupările şi discuţiile egumenice de reunificare dintre cele două biserici, cu dialogul sau polemica dintre ele fără amestecul statului, drept un act cu caracter religios[68].

Drama bisericii unite a constat nu numai în represiunea propriu-zisă. La ea s-a mai adăugat încă una, putându-se metaforic numi *vânzarea de frate*.

Legea cultelor religioase din 14 august 1948 (despre care, prin obişnuita falsificare, se scrie astăzi că garanta diverselor confesiuni, chipurile *„libertatea de a se organiza conform doctrinei, canoanelor, tradiţiei şi rânduielilor proprii* „455, când se ştie că libertatea religioasă era un fapt incontestabil în ţara antebelică şi chiar în cea dintre 1944 – 1948) a legalizat, dacă mai avea nevoie de aşa ceva, intrarea partidului comunist în biserică, în calitate de autoritate supremă. Popii intraseră demult în partid. *Vânzarea de frate* a constat în colaboraţionismul întregii ierarhii ortodoxe până la patriarh, în aderarea la acest act, când dimpotrivă, primii chemaţi să apere libertatea şi autonomia

B. R.U. doborâte, ei erau.

---

68 B.R.U. dispunea la data lichidării sale de 2498 de lăcaşuri, organizate într-o Mitropolie. Slujba religioasă era asigurată de 1733 de preoţi. Existau trei academii teologice (Blaj, Cluj, Oradea) şi mai multe şcoli secundare. În 1948, au fost transferate Bisericii Ortodoxe Române toate clădirile de cult, în timp ce episcopii şi preoţii au fost azvârliţi în închisori.

Caracterul egoist şi oportunist al ierarhilor bisericii ortodoxe, cu rang înalt, a făcut ca şi ei să fie, de la începutul începuturilor, instrumente manevrate fără niciun fel de dificultate de regim. Stalinismul nu avea scrupule; şi uşile altarului au fost utilizate pentru inducerea în eroare a oamenilor asupra realităţilor. Au fost prelaţi care au acceptat ridicole roluri în farsa *democrată*, cu aceeaşi uşurinţă cu care alţii militaseră pentru extrema dreaptă. (Spectacol de bufonerie politică pare de pildă prezenţa patriarhului Nicodim la primul Congres A.R.L.U.S., mai 1945. Cu faţa la loja în care se afla Ana Pauker, iar alături de ea stăteau dr. Petru Groza, dr.

C. I. Parhon ş.a., îmbrăcat în alb, patriarhul i-a binecuvântat, scriau ziarele).

Binecuvântările succesive ale înalţilor ierarhi pentru tot ce a întreprins regimul au continuat chiar şi atunci când el a lovit direct în tradiţiile religioase creştin-ortodoxe ale poporului nostru: când obiectele de studiu teologic au fost excluse din programele liceelor şi universităţilor (1948); când sub pretextul separării statului de biserică au fost interzise transmisiunile liturghiei de duminica şi de marile sărbători creştine la radio, tradiţionale încă de la înfiinţarea Societăţii de radio, în 1928; când au fost dărâmate în mod samavolnic biserici, unele dintre ele monumente istorice; când credincioşi şi preoţi au fost azvârliţi în temniţe din motive de apărare a credinţei şi a ordinii bisericeşti, transformate peste noapte în atitudini politice.

B.R.U. n-ar fi împărtăşit soarta pe care a avut-o, dacă un minimum spirit de frăţească susţinere s-ar fi manifestat din partea surorii sale mai mari. Din considerente egoiste – ca beneficiari ai bunurilor şi parohiilor rămase de pe urma bisericii desfiinţate – acoperiţi de osânza nepăsării, lipsiţi de tradiţia spiritului de sacrificiu pentru credinţă, (deşi istoria creştinismului este plină de asemenea exemple),

ierarhii B.O.R. n-au schiţat măcar un gest de protest la supliciul fraţilor uniţi, azvârliţi în închisori. Pentru ca astăzi, însuşindu-şi toate lozincile neostaliniste, să stea în calea reînvierii acestei biserici, chiar şi prin manevrarea unor argumente naţionale a căror profanare nu deranjează, prin punerea lor în slujba justificării represiunii de atunci.

*

Cine a pus în ordinea priorităţilor lichidarea B.R.U. imediat după cea a partidelor politice şi pentru ce atâta grabă?

Ordinul a venit şi în acest caz de la Kremlin. Executorii lui au fost însă nu feţele bisericeşti, ci partidul cu instrumentul său de represiune, Securitatea.

La întrebarea *pentru ce*? răspunsul de asemenea nu este greu de dat: de peste două sute de ani, B.R.U. a fost purtătoarea aspiraţiilor naţionale ale poporului român din Transilvania, s-a contopit cu ele. Soborul mare de la Alba Iulia, din 4 septembrie 1700, Sinodul prin care mitropolitul, 54 de protopopi şi 1 563 de preoţi, reprezentând 200.000 de români din principat, proclamând Unirea cu Roma, au determinat un act naţional cu urmări fericite pe termen lung pentru poporul nostru. Cu toate că oprimarea românilor a continuat şi după această dată, Unirea cu Roma a avut ca urmare directă recunoaşterea poporului nostru din Transilvania ca naţiune, alături de celelalte din imperiu (act cunoscut sub denumirea de *Diploma Leopoldină*, 1701). Ea a dus la trezirea conştiinţei latinităţii româneşti, impulsionând lupta pentru unitatea naţională. Astfel, trecând prin *Şcoala Ardeleană*, prin sacrificiul episcopului Inochentie Micu, prin pateticul document *Supplex Libbellus Valachorum*, prin adunarea de pe Câmpia Libertăţii din mai 1848, B.R.U. a fost purtătoarea flăcării care a condus pe românii din Transilvania până la Adunarea Naţională de la 1 decembrie

1918, de la Alba Iulia, când s-a proclamat Unirea Transilvaniei cu vechiul regat[69]. În condiţiile postbelice, trecutul reprezenta în viziunea stalinismului un dosar complet împotriva acestei biserici. Deranja într-o măsură poate şi mai mare prezentul: raportul de subordonare faţă de Vatican. Se părea că misiunea naţională a B.R.U. se încheiase în 1918.

Staliniştii din 1948 s-au dovedit însă nişte vizionari: ei ştiau că o misiune nouă putea să preia această biserică născută şi întărită prin credinţă militantă, într-un context nou şi nu numai pentru Transilvania. Bisericile neortodoxe din răsăritul Europei au dovedit-o în vremea noastră, mai ales cea din Polonia.

Încât, pentru a nu crea complicaţii în viitor, printr-un act brutal, fără precedent, fu lichidată printr-o singură lovitură.

SEMNALE PENTRU UN DECENIU PUSTIU

După izgonirea regelui, partidul nu mai avea în faţa sa nicio forţă să i se împotrivească deschis în transformarea ţării indiferent în ce i se comanda din afară. El nu avea nici de obiectat, nici de cârtit, ci doar de executat.

Cu totul semnificativ pentru o turcificare generală, se acţiona convergent pe mai multe planuri: paralel cu lucrarea stalinistă la baza economică, se transformau suprastructurile spirituale, prin ofensivă ideologică şi tendinţe de rusificare.

Multe cercuri înlăturate de la putere sfârşiră acum – înainte de a ajunge la închisori – prin a se legăna în iluzia că măcar în ceasul al doisprezecelea, trebuia să se petreacă o intervenţie occidentală, în numele libertăţii

---

69 In ce măsură B.R.U. a fost purtătoarea ideii naţionale o dovedeşte printre altele şi faptul că biserica din Ţebea, de pildă, în curtea căreia se află Gorunul lui Horea, este în interior decorată cu un imens tricolor, încingând pereţii de jur împrejur, ca un autentic brâu.

care este mai presus de orice. Sperau şi oamenii simpli care nu aveau ambiţii politice, dar se încăpăţânau să se amăgească într-o promisiune de nicăieri: *Vin americanii*!

Dar *americanii*, nume devenit sintetic pentru un eveniment imprevizibil şi miraculos cu caracter salvator, picat de undeva din cer, nu veniră, în ciuda scadenţelor deplasate de fiecare dată. Contextul internaţional se modificase în numai patru ani total, punţile fuseseră tăiate, lumea căpătase configuraţia de azi.

După cucerirea puterii politice definitive, urmată de cea a puterii economice, acţiunea stalinismului biruitor şi în România, se masă pe *frontul ideologic*.

Campania de golire a culturii române de trecutul propriu, *burghez* şi obturarea comunicării cu cea europeană până la desprinderea definitivă de aceasta, urmăreau crearea spaţiului în care să se instaleze ideologia stalinistă şi o pseudocultură importată, un surogat al cuceritorului, în care şi din propria cultură rusă cu greu îşi putea face loc ceea ce era cu adevărat valoros.

Trebuia făcută precizarea că misionarii acestei pseudoculturi erau oportuniştii şi carieriştii fabricaţi de partid (precum I. Kişinevski, L. Răutu, Sorin Toma, N. Moraru, Tr. Şelmaru, Iosif Ardeleanu, Mihail Roller ş.a.), dar şi feţe din toate generaţiile, însetate de consacrare în literatură, arte plastice, muzică etc.

Nerăbdarea era mare. Semnalul a fost dat la numai cinci zile după *proclamarea Republicii*.

Ca simbol al *duşmanului ideologic* în cultură a fost desemnat Tudor Arghezi. El reprezenta chintesenţa răului. Aceasta şi din pricina curajului de a fi ţintuit la stâlpul infamiei, în *Jurnalul de dimineaţă* sugrumarea libertăţii de creaţie şi lichidarea treptată a libertăţii presei de către P.C.R., imediat după 6 martie 1945.

Astfel că în numerele sale consecutive dintre 5 şi 10 ianuarie 1948, *Scânteia* publică o luare de poziţie

denigratoare de ample proporţii, intitulată: *Poezia putrefacţiei şi putrefacţia poeziei. Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi*, semnată de redactorul şef al ziarului, Sorin Toma. Diagnosticul era fără şansă de recurs: estetica poeziei argheziene avea asemănarea *„unei nebunii furioase”*:

*„*O *asemenea «estetică» nu poate pretinde o mai mare valoare de circulaţie decât ar putea să aibă nişte obiecte fabricate într-o leprozerie sau nişte idei elaborate în casa de nebuni. Ea nu este propriu-zis o estetică, ci un fenomen patologic, un agent al contagiunii pe care societatea sănătoasă trebuie să-l izoleze”* 456

Arghezi este proclamat *„principal poet al burgheziei româneşti”*. Concluzia era rostită ca un verdict al unui complet de judecată: dacă burghezia a fost strivită, şi poetul ei trebuia să-i împărtăşească soarta.

Coordonat cu acest proces inchizitorial, marcând începutul răfuielii cu scriitorii neconformişti, ideologul Leonte Răutu lansă în revista teoretică a partidului *Lupta de clasă*, ce este drept, la distanţă de un an, campania împotriva caracterului naţional al culturii, *Împotriva cosmopolitismului şi obiectivismului în ştiinţele sociale*. Era şi aici circumscris domeniul şi indicată persoana, ca într-un autentic denunţ: filosofia românească şi unul dintre cei mai proeminenţi reprezentanţi ai ei în viaţă, Lucian Blaga. În spatele marelui poet şi filosof se afla însă o întreagă pleiadă care nu accepta materialismul-dialectic şi istoric al lui Kişinevski et comp.

Se poate afirma că aceste două luări de poziţie au constituit semnalele de început ale lichidării a tot ceea ce reprezenta legătură a culturii româneşti cu tradiţiile europene şi cu propriile sale tradiţii. Ele au iniţiat epoca dogmatismului ideologic stalinist, jdanovismul dâmboviţean, ţintuind în permanenţă la lichidarea a ceea ce era autentic şi la înlocuirea caracterului naţional al

culturii cu erzaţul cunoscut sub denumirea de *realism socialist*. Trebuie făcută însă constatarea că aşa cum prin complicităţi şi pertractări fripturiste din partea unui mare număr de politicieni, partidul comunist şi-a atins obiectivele de fiecare dată sporite, tot astfel şi pe plan ideologic şi cultural, programul său a fost îndeplinit în mare parte prin politica *zăhărelului* şi a coruperii, în mai mare măsură decât cea a pumnului.

Astfel cele două poziţii „teoretice" au constituit actul de naştere al celui mai sumbru deceniu din cultura noastră, un adevărat deceniu negru şi pustiu (impropriu, dar plastic a fost numit *obsedantul deceniu*).

El a fost depăşit după zece ani, dar infuzia de ideologie stalinistă prin dogmele *realismului socialist* i-a dat caracter de precedent, făcând posibilă recidiva în perioada dictaturii persoanele, prin campania ideologică lansată în 1971.

În sfârşit, acţiunea de tip jdanovist de la începutul anului 1948 a constituit semnalul, calea verde, pentru începerea represiunii împotriva oamenilor de cultură declaraţi *burghezi* şi care prin urmare, conform dezlegării primite din partea celor mai înalte foruri de partid, trebuiau să împărtăşească soarta burgheziei. Mai era şi semnalul izolării şi reducerii la tăcere a celor care potenţial se puteau împotrivi dogmatismului.

Aniversarea a o sută de ani de la naşterea lui Eminescu (1950), a semănat mai curând cu o derâdere: din poetul nostru naţional, în acel moment, aproape că îi era valabil numai numele. Citabil din punctul de vedere al jdanoviştilor care patronau în mod absolutist destinele culturii, din opera sa în curs de *reconsiderare*, era doar *Împărat şi proletar*. În afara lui Caragiale (parţial) şi Creangă (fără implicaţii politice), cei mai mulţi scriitori fiind *burghezi*, îşi aşteptau rândul în tăcere la noua consacrare. Acceptaţi repede au fost T.D. Neculuţă, poetul

cizmar, I. Păun-Pincio, Traian Demetrescu (Tradem) şi alţi câţiva scriitori de tradiţie socialistă.

Deceniul 1948 – 1958 a fost deosebit de dramatic pentru numeroşi scriitori în viaţă: Tudor Arghezi a fost, ca urmare a panegiricului din *Scânteia*, interzis pentru mai mulţi ani şi nevoit să-şi petreacă zilele într-un exil intern, în casa de la Mărţişor, trăind în mari lipsuri materiale. I s-a redat condeiul numai după ce a acceptat compromisul politic şi estetic, prin volumul *1907*.

Lucian Blaga a avut poate o soartă şi mai grea. Marele poet şi filosof a fost în ultimii ani ai vieţii bibliotecar la Universitatea din Cluj, persecuţiile la care a fost supus, fiind până astăzi un subiect tabu în ţară.

Filosoful Rădulescu-Motru a fost exclus din Academia Română în 1948. În 1951 – 1952 sa aflat internat în clinica dr. C.I. Parhon, probabil după ce în prealabil fusese arestat.

Ion Barbu a fost *şters* cu buretele din literatură pentru mulţi ani, dar spre norocul ştiinţelor a fost tolerat în matematică, în parte şi datorită prieteniei sale cu Tudor Vianu, aflat în bune raporturi cu regimul.

Oameni de cultură aruncaţi în închisori: Gh. Brătianu (care a şi murit în detenţie), Vasile Voiculescu, Radu Demetrescu-Gyr (condamnat la moarte, pedeapsă comutată), Ion Caraion (condamnat la moarte, pedeapsă comutată), Nichifor Crainic, Virgil Carianopol, Petre Pandrea, Constant Tonegaru, T.T. Branişte, N. Carandino, Ioan Petrovici, Dimitrie Stelaru, Alice Voinescu, Mircea Vulcănescu, Ion Vinea ş.a.

Dintre scriitorii antebelici de valoare, Mihail Sadoveanu se angajează printre primii pe linie, confecţionând la repezeală lucrări propagandistice (*Păuna Mică*, exclusă din bibliografia operelor sale). Nici chiar cu *Nicoară Potcoavă*, socotit printre romanele sale postbelice izbutite, Sadoveanu nu se mai ridică la nivelul atins înainte

de război. Scriitorul a fost distins cu *Premiul internaţional Lenin pentru pace*, oferit de guvernul sovietic, acoperit cu onoruri de partid şi cu privilegii materiale fără precedent la noi, în timp ce mulţi alţi scriitori, chiar dacă nu se aflau în închisori, erau interzişi, reduşi la tăcere sau erau pur şi simplu muritori de foame.

Camil Petrescu a creat ultimele sale lucrări în proză şi dramaturgie în stilul *realismului socialist*.

George Bacovia, deşi înconjurat de toate atenţiile de către regim, a continuat să trăiască dacă nu în sărăcie, în condiţii modeste, fără să accepte prostituarea.

Gala Galaction, primit în Academia R.P.R. în 1948, alături de Ion Agârbiceanu, Victor Eftimiu, Al. Rosetti, Iorgu Iordan, îşi încheiase opera odată cu apariţia *Bibliei* în traducerea sa, în 1939, şi în anii jdanovismului în cultură zăcea într-un fotoliu, paralizat. Cu toate onorurile ce i s-au adus, *Jurnalul* său nu a putut apărea decât după două decenii, dar şi atunci amputat de cenzură.

Referindu-ne şi la alte domenii ale culturii decât literatura, este locul să amintim că pictorul Th. Pallady a trăit într-un autentic exil interior, atitudinea sa politică de respingere a pseudoculturii staliniste fiind fără echivoc, exprimată şi în *Jurnalul* său (care a văzut lumina tiparului, cenzurat).

Remarcabil a fost actul de curaj civic al Marioarei Voiculescu – după opinia specialiştilor, cea mai mare actriţă pe care a avut-o scena românească – şi care începând din 1948, a părăsit Teatrul Naţional şi învăţământul artistic, deşi regimul i-a făcut numeroase avansuri pentru întoarcerea pe scenă, printre care şi prin decernarea titlului de artistă emerită, pe care marea actriţă n-a mai avut puterea să-l refuze, pentru a nu risca o confruntare deschisă.

Interesantă este cariera unor scriitori afirmaţi şi repede propulsaţi ca reprezentativi, la începutul acestui

deceniu pustiu.

Aurel Baranga („E *timpul să cântăm brigadierii eroi*, / *F*iindcă *timpul*, *tovarăşi*, *sunt ei*, *suntem noi*!") a creat o operă dramatică de tip comercial, un teatru „de bulevard" socialist. În paralel cu veniturile fabuloase pe care i le-a adus „succesul" comediilor sale, pentru serviciile aduse cultului personalităţii, ca impresar al prozelor hagiografice prezidenţiale în occident, un timp a figurat în comitetul central al partidului. Când sub un pretext oarecare (*rude în străinătate*, respectiv fiul său, care se refugiase în vest), a fost eliminat din acest for de partid şi când măcinat de o boală incurabilă, în faţa veşniciei, şi-a renegat concepţiile politico-estetice.

Un scriitor ca Alexandru Jar, de altfel lipsit de talent, n-a apucat să-şi creeze o „operă", deşi începuturile îi promiteau o carieră veritabilă ca autor de literatură pe tema *ilegalităţii* (*Tehnicul şi-a făcut datoria*, nuvelă despre *Scânteia* în ilegalitate). El pune brusc capăt ascensiunii sale, răzvrătindu-se împotriva a ceea ce se numeşte *conducerea de către partid a literaturii*.

Cea mai scandaloasă biografie de scriitor a avut-o însă în această privinţă, Petru Dumitriu. Autor al unui important roman frescă, *Cronică de familie*, el s-a numărat printre pilonii de susţinere ai acestui deceniu în cultură. Petru Dumitriu a deschis seria lucrărilor despre colectivizarea agriculturii, scrise aşa cum dorea partidul şi nu cum s-au petrecut lucrurile în realitate, (nuvela *Nopţile de iunie*, după care s-a turnat şi unul din primele filme ale regimului), şi a descris în culori trandafirii şantierul *canalului morţii*, Dunăre-Marea Neagră, cu încă o performanţă, a introdus printre personajele romanului şi pe şeful partidului, Gh. Gheorghiu-Dej (capitolul *Sărbătoare în zi de lucru*). Petru Dumitriu, considerat deja unul dintre cei mai importanţi prozatori ai momentului, cu o solidă situaţie în partid şi o şi mai strălucită situaţie

materială, o funcţie importantă în cultură (director de editură), cu un cuvânt decisiv în conducerea Uniunii Scriitorilor, dispunând cu toate privilegiile partocraţiei de vârf, rupe brusc cu prezentul şi cu viitorul şi se refugiază în occident[70].

Imaginea acestei perioade istorice, când în toate domeniile vieţii materiale şi spirituale totul devenise *altceva* decât existase până atunci, ar fi incompletă, fără un popas în eforturile dirijate, de introducere forţată a limbii ruse.

Nu era suficientă tipărirea unui număr de traduceri fără precedent, implicând risipirea unei imense cantităţi de hârtie transformată în maculatură, destinată fatalmente a ajunge până la urmă la centrele de colectare a deşeurilor.

Editura *Cartea Rusă*, înfiinţată în 1945 odată cu instaurarea guvernului Groza, tipărise deja până la jumătatea anului 1947, 1 300.000 de volume, atât în limba română, cât şi în limba maghiară, scria *Scânteia* 457 Grosul avea să urmeze după aceea.

Oamenii trebuiau să citească însă operele în original. De aceea, un deputat pe nume Gh. Matei propunea nici mai mult nici mai puţin decât în Cameră, să se introducă această limbă în programul şcolilor superioare şi secundare, fiind de un *„interes vital pentru renaşterea materială şi spirituală a României”*, pentru a studia,

70 După cum se ştie, regimul din ţară încearcă în toate felurile posibile să compromită pe cei care au rupt cu el. În cazul lui Petru Dumitriu se foloseşte împotriva lui de literatura pe care a scris-o cât s-a aflat în România, cu toate că o asemenea literatură era politica sa. Printre altele, se apelează la următorul procedeu: în timp ce aproape toţi scriitorii români aflaţi astăzi în exil, sunt trecuţi la Biblioteca Academiei la un fond secret, care nu poate fi consultat fără o aprobare specială, dacă nu chiar în arhivele Securităţii, chiar şi cu lucrările publicate cât s-au aflat în ţară, deşi nu conţin nimic "subversiv”, cărţile lui Petru Dumitriu din anii '50 sunt toate accesibile publicului, cu excepţia uneia singure, într-adevăr bune: Cronică de familie.

desigur în original, lucrările lui Miciurin, Lâsenco, Ţâţân458 Nici măcar ale lui Gogol, Tolstoi şi Cehov!

Mihail Roller face naveta între activitatea de falsificare a istoriei şi cea de agitator; *„Să învăţăm limba lui Lenin şi Stalin*!”, îndemna el în titlul unui articol459

Deputatul Frontului Plugarilor căpătă, se înţelege, câştig de cauză şi limba rusă a fost introdusă în şcoli ca disciplină obligatorie, odată cu reforma învăţământului, efectuată precipitat în 1948.

Dar nici această măsură n-a fost suficientă. Limba rusă trebuia studiată *de mase*[71].

Cu greu se poate găsi în istorie un exemplu paralel de introducere forţată a limbii cuceritorului, cu un efect exact contrar celui urmărit. Eşecul lamentabil al giganticelor eforturi şi cheltuieli făcute în acei ani, s-a putut vedea prin prăbuşirea întregului eşafodaj în 1964.

Rusificarea trebuia, conform calculelor staliniste, să afecteze limba română şi din interior. Un lingvist precum Iorgu Iordan, membru al Academiei, rechemat de la Moscova, unde funcţionase ca ambasador – comedia portofoliilor acordate fruntaşilor social-democraţi se terminase, din momentul în care aceştia puseseră umărul la demolarea propriului partid de către comunişti – îşi câştiga acum merite noi, aflând *Influenţe ruseşti asupra limbii române* (Editura Academiei R.P.R., 1950).

Se pregătea intens introducerea noii ortografii – legiferată în 1952 – al cărei scop principal era escamotarea

---

71 Ministerul Învăţământului şi A.R.LU.S.-ul fură puse la treabă. Se ajunse ca în anul şcolar 1951-1952, numărul cursurilor să atingă cifra de 6500, iar al elevilor de 130000. În anul şcolar următor, numărul cercurilor a crescut la peste 10000, iar al cursanţilor la peste 160000 ca peste încă un an numărul celor obligaţi de fapt să-şi însuşească "limba lui Lenin şi Stalin" (deşi limba maternă a lui Stalin era de fapt georgiana), să fie de 200000460. Să presupunem că aceste cifre oficiale erau umflate cu intenţie, pentru a face plăcere stăpânilor, dar şi reduse ele dau o imagine clară a realităţilor.

elementului etimologic latin din scriere.

Astfel, de pildă a (*din a*) a fost complet înlocuit cu! (*din î*), evident pentru că amintea de originea latină a cuvintelor (ca de exemplu, în: *pâine*, *câine*, *mână*). Înlocuirea s-a făcut în mod automat şi în numele ţării, România şi în cuvântul care indică statutul nostru naţional de români. Din acel moment, aceste vocabule se scriau cu! (*din î*), adică *România* şi *român*. Dar această grafiere a jucat puterii înseşi un renghi, devenind armă politică în mâna celor care vehiculează diverse teorii naţionalist-şovine despre o aşa-zisă *discontinuitate* a elementului românesc în spaţiul carpatic. Folosind drept „argument" scrierea cu! (*din î*) pus la dispoziţie chiar de oamenii noştri „de ştiinţă", sub patronajul partidului, ei susţineau că aceasta ar fi o recunoaştere a faptului că ne tragem din romi adică din ţigani, populaţie indică şi nu din romani. S-a revenit deci, pentru câteva cazuri, ca excepţie, la scrierea cu a (*din* a), în primul rând pentru *România* şi *român*.

Tentativele de rusificare prezentau aversul turcificării României. Pe revers, se afla stalinizarea, adică restructurarea întregii vieţi politice (parţial se înfăptuise), economice (era în curs de realizare), de stat, după modelul creat de Stalin în U.R.S.S.

Până şi împărţirea administrativă, decretată în 1950 – cu regiuni, raioane şi chiar cu o regiune autonomă (maghiară) copia în modul cel mai dogmatic şi birocratic posibil modelul, care la rândul lui păstrase aproximativ intactă, cu schimbarea denumirii unităţilor administrative, împărţirea în *gubernii* (acum regiuni) şi *uezde*, judeţe (acum raioane) – a imensului Imperiu rus. Interesant că şi după ce a revenit la formele mai simple de administraţie locală, existente până la 1950, partidul a păstrat intact conţinutul stalinist: puterea absolută a dictatorului local, de cele mai multe ori obtuz, ignorant şi samavolnic.

Se copia tot ce se putea copia. În atitudinea sa faţă

de om, privit ca forţă de muncă, viziunea stalinistă dădu roade bogate şi neaşteptate în România.

Ţara fu cuprinsă de febra stahanovismului, de aplicarea *metodelor sovietice* cele mai fanteziste. Era perioada când Iosif Kişinevski putea să emită cu seninătate asemenea inepţii despre oamenii de ştiinţă români (mulţi formaţi la şcolile occidentale), precum că ei au drept model *„glorioasa creaţie a savanţilor sovietici „*şi că *„Uniunea Sovietică este centrul ştiinţei şi culturii universale*" 461.

De atunci datează şi *întrecerile socialiste*, continuate pe scară largă şi în anii '70 şi '80.

Pentru prima dată s-a putut vedea în România şi un cult al personalităţii. În paralel cu ascensiunea spre putere, cu mijloacele încă modeste care îi stăteau atunci la dispoziţie, aparatul de propagandă începu să secrete cultul personalităţii conducătorilor, în special al Anei Pauker, în jurul căreia începu să se ţească o aureolă de luptătoare legendară.

Din motive de subordonare, prin forţa lucrurilor, se punea însă accentul pe cultul „cel mare" al lui Stalin, până în 1948, cu o oarecare abţinere, totuşi. Escaladarea *cultului*, după 1948, corespundea nu numai noului context, dar şi generalizării fenomenului în tot *lagărul*.

Astfel, Braşovul deveni *Oraşul Stalin*, bulevarde, parcuri, instituţii din capitala ţării şi din alte oraşe mari îi purtau numele. Portretele şi busturile lui erau pretutindeni. Se scanda numele lui Stalin prin ridicarea în picioare a adunărilor, la manifestaţii tinerii formau cu trupurile lor numele *geniului omenirii muncitoare*.

În 1949, a 70-a aniversare a naşterii lui, se transformă în toată ţara într-o campanie, implicând o colectă de daruri cât mai valoroase, de la o populaţie şi aşa sărăcită la limită, cu care se umplu un tren, însoţit la Moscova de o delegaţie de partid care – ca pe vremuri la

sultani – prezentară personal închinăciunea şi jurământul de credinţă, în numele poporului.

Devenise obligatoriu pentru toţi cetăţenii studiului biografiei celui de-al patrulea *clasic al marxism-leninismului*, precum şi studiul operelor sale capitale: *Cursul scurt de istorie a P.C.* (*b*) *al Uniunii Sovietice*, *Bazele leninismului*, *Marxismul şi problemele lingvisticii*, *Problemele economice ale U.R.S.S.* Astfel, la o populaţie de circa 18 milioane de locuitori, până în 1954 se tipăriseră un număr de 12 789 825 de exemplare din operele lui Lenin şi Stalin, revenind un exemplar la fiecare cetăţean matur.

UN CAL-UN SALAM

Dacă pentru plasticitate şi exactitate am utiliza termeni potriviţi altor realităţi istorice, am putea spune că aspectele *culturale*, de suprastructură, ideologice, nu reprezentau decât forma, ambalajul de idei, exprimând transformarea ţării într-un adevărat paşalâc stalinist pe plan economic.

Imaginea unei *turcificări* – de asemenea proporţii, nu poate fi doar o figură de stil. Bazele *turcificării* s-au pus odată cu încheierea şi semnarea Acordului de armistiţiu, devenit cu aprobarea tacită a aliaţilor o pârghie de presiuni fără precedent asupra ţării, pentru cedări pe toate planurile.

După sacrificii materiale şi în vieţi omeneşti făcute de România prin întoarcerea armelor, refuzul de a i se acorda statutul de ţară cobeligerantă, venind înainte de toate de la ţara *vecină şi prietenă* de la răsărit, spre care se îndreptau gândurile de recunoştinţă ale diverşilor oameni politici mai mari sau mai mici din România, a anulat practic uriaşul efort de război de după 23 august 1944. În 1947, aliaţii au făcut şi această ultimă concesie Kremlinului, tăind României ultima punte de salvare. Ţării i s-au fixat poveri imense, sub forma unor reparaţii de

război către U.R.S.S. de-a dreptul înrobitoare, al căror cuantum în cifre absolute nu au fost niciodată cunoscute de poporul român.

Partidului comunist, devenit *muncitoresc*, i s-a creat astfel o funcţie nouă. În relaţiile de plăţi şi despăgubiri, el era acela care desfăşura campania, trăgând alarme false privind *respectarea* Acordului de armistiţiu. Şeful de partid răspundea direct în faţa Kremlinului, deşi el nu era nici prim-ministru şi deocamdată nici şeful statului. Raportul era de la subordonat la comandant.

De aceea, *reducerea* operată de sovietici în datoriile de război ale României, se produce numai după ce Gheorghiu-Dej este pus să aştearnă pe hârtie o *Scrisoare*, de fapt o cerere către superior, pe care Stalin îşi pune pecetea sa de sultan al imensului imperiu462. Cu o mărinimie afişată, se publică numai ceea ce ţara avea de plătit de la 1 iulie 1948, nu şi ce plătise deja timp de patru ani neîntrerupt, de la 12 septembrie 1944. Stalin ar fi redus cu 50% restul de plată care era de 73, 2 milioane de dolari.

Or, unul din experţii străini, Karel Holbik, evalua că exact până la această dată fuseseră livrate produse petroliere, grâu, zahăr, vagoane de cale ferată, tractoare, vite cornute, ovine şi porcine în valoare de 1, 8 miliarde de dolari. Alt expert, Nicholaus Spulber, menţionează cifra de 9 milioane de tone de ţiţei şi produse petroliere, livrate către U.R.S.S. În această ordine de idei menţionăm şi mărturia lui Duţu Marin, şeful de cabinet al lui Teohari Georgescu, care ar fi afirmat „în *cercul unor prieteni* „că încă la sfârşitul lui iulie 1945, România ar fi plătit de patru ori cele 300 de milioane de dolari, fixate de ruşi, cifră care concordă în linii mari cu estimările specialiştilor. Mărturia este consemnată de Isac Margulius, el însuşi unul dintre cei aflaţi în acel *cerc de prieteni* şi este inclusă în lucrarea apărută sub îngrijirea sa la Londra, sub semnătura lui Ion

Raţiu 463, 464

În 1948, în relaţiile sovieto-române are loc un eveniment care marchează saltul calitativ al trecerii României pe orbita sovietică, devenind ceea ce occidentalii numesc un *satelit*. Acest eveniment îl constituie încheierea *Tratatului de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală* între cele două ţări (febr. 1948). Tratatul era o verigă în sistemul alianţelor sovietice cu celelalte ţări est-europene din lagăr, ca şi ale altor ţări între ele. Cu perfidia sa specifică, Molotov prezenta tratatul cu ţara noastră ca fiind efectul *„lichidării tuturor ch*estiunilor *litigioase cu privire la graniţă „*între cele două ţări, precizare plină de tâlc pentru noi, românii, grăbindu-se să adauge că reprezintă *„*un *nou succes al politicii externe staliniste*" 465

Tratatul la semnarea căruia s-au deplasat atât Dej, cât şi Ana (Groza era decorul *fără de partid* şi la propriu şi la figurat), a deschis complet calea exploatării economice a ţării şi dominaţiei politice a lui Stalin asupra ţării noastre[72].

---

72 NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999. In anii 80, după publicarea primei ediţii a acestei cărţi, am avut prilejul să văd la o televiziune occidentală jurnalul de actualităţi sovietic, conţinând imagini filmate de la semnarea acestui tratat. Reproduc cele_ văzute şi impresia din unica vizionare a acestei pelicule: la masa semnatarilor, Stalin şi Groza. Într-un plan secund, în picioare, în afara căpeteniilor sovietice, delegaţia românească, aliniată şi stând drepţi, solemnă şi cu spaime pe faţă: Gheorghiu-Dej, tânăr şi prezentabil, Ana Pauker, arătând foarte bine, Vasile Luca şi Lothar Rădăceanu. După semnare, Molotov a citit un spici după hârtie. Groza a citit un spici după hârtie. Groza a aşteptat să vadă ce urmează. Stalin, corpolent şi de-acum cu o a doua bărbie - era în culmea gloriei şi beţiile de la vila lui se ţineau lanţ, aşa că generalissimul mai luase, acolo, nişte proporţii - s-a învrednicit şi i-a întins o mână bleagă. Nici o privire spre ceilalţi din delegaţie. Dispreţ de stăpân, care juca teatrul relaţiilor interstatale. Nici un zâmbet. Toţi erau încremeniţi: Stalin şi Molotov că n-aveau de ce, românii că aşa trebuia să fie: supuşi. Şi-a făcut loc pe lângă Groza (încăperea fiind probabil strâmtă) şi s-a cărat. "Vai de biet român săracu'!", mult ţi-a

El a conţinut însă şi o clauză umanistă: repatrierea completă a prizonierilor de război. Întoarcerea lor s-a făcut însă eşalonat şi s-a încheiat abia prin 1955 – 1956. (Inclusiv a celor transportaţi în U.R.S.S. după 23 august 1944, ora 22).

Pe plan economic, rolul cel mai important l-au jucat societăţile mixte româno-sovietice, Sovrom-urile, care au preluat practic întreaga economie. Au funcţionat 18 sovromuri: *Sovrompetrol*, înfiinţat încă din 1945, *Sovromtransport*, *Sovromlemn*, *Sovromconstrucţii* etc. În acelaşi timp, propaganda sovietică, secondată de cea a partidului, repeta neîncetat leitmotivul *„ajutorului sovietic neprecupeţit şi dezinteresat”*, în timp ce bogăţiile ţării luau calea răsăritului.

Abia în 1964, cu prilejul adunărilor de partid consacrate *Declaraţiei din aprilie*, o serie de conducători ai P.M.R. au arătat pe baza unei documentaţii bogate în cifre şi fapte că sovromurile au reprezentat de fapt cea mai nemiloasă formă de exploatare a economiei româneşti, în care egalitatea era exprimată prin formula: *„Un cal – un salam”*.

„Calul îl dădea ţara noastră – spunea Ion Pas, fostul social-democrat, acum membru în comitetul central al P.M.R. şi preşedinte al Comitetului de Radiodifuziune – *primind drept ajutor*, *mult trâmbiţat prin toate mijloacele*, *un…*

salam! *„*[73].

---

mai fost dat să pătimeşti!

73 Martori oculari, lucrători la C.F.R. în acea vreme, povestesc că garniturile de tren încărcate cu produse lemnoase, cereale, ca şi vagoanele cisternă cu petrol erau expediate spre staţia Ungheni, oraş aflat pe malul stâng al Prutului, pe teritoriul anexat de U.R.S.S. de la România, destinaţia purtând un nume convenţional, de camuflaj, Ungheorghe. Turmele de cornute mari şi mici erau pornite ”pe jos”, spre punctul de trecere al frontierei, în dreptul localităţii, acum aflate ”dincolo”, Reni.

Turcificarea ţării noastre este consacrată în Constituţia R.P.R. din 1952, copiată după Constituţia *stalinistă*. Ea consfinţea rolul dominant al P.M.R. în stat, victoria grupului „interior" asupra celui „exterior" în partid, iar drept *recunoştinţă*, poziţia U.R.S.S. de ţară dominatoare asupra României.

Nimic nu este însă veşnic pe lume, ci doar, cel mult, de mai lungă durată!

REPRESIUNEA
sau
PRIORITATEA CELEI DE-A TREIA FUNCŢII

7

REZISTENŢA ŞI REPRESIUNE

Teroarea şi forma ei evoluată, represiunea, au fost adoptate fără niciun fel de prejudecată, ca metode ale urcuşului spre putere.

Numai conjuncturile au obligat atunci partidul să dea prioritate unor forme pur politice, altminteri împletirea între terorism şi politică ajunsese la un moment dat să fie atât de strânsă, încât să se şi confunde. De altfel, teoria preluării puterii prin forţă, întrucât burghezia din principiu nu doreşte să părăsească singură scena istoriei, până nu este dată în brânci pe uşă afară şi nici să recunoască de la sine dreptul partidului comunist de a rămâne singur pe această scară, justifica necesitatea terorii.

P.C.R.-ul a aplicat-o de când a făcut ochi. Ea era sensul existenţei sale. El se întărea numai în acest fel: pe seama adversarilor.

Stalinismul dacă nu are un duşman în faţa sa, pe care să-l ostracizeze şi să-l lichideze, trebuie să şi-l inventeze.

Să nu uităm însă că partidul trebuia să răspundă astfel şi logicii politice a lui Stalin, aplicată în primul rând la el acasă, unde, deşi societatea fusese deja nivelată, securea luptei de clasă continua să se ascută.

Un prim examen fusese trecut cu brio. Partidul îşi

inaugurase primele luni de activitate legală, dându-şi concursul la deportarea în stepele ruseşti a mii de persoane din rândul populaţiei civile, inclusiv femei, bătrâni şi copii, din rândul grupului etnic german.

Deportările trebuie privite în următorul context: era exact perioada când peninsula Crimeea era complet golită de poporul tătar care, acuzat de a fi colaborat cu germanii în timpul ocupaţiei, era pedepsit până la ultimul om, prin mutarea întregului grup etnic dincolo de Volga şi Urali, interzicându-i-se să se mai întoarcă vreodată. Peninsula a fost colonizată cu populaţie de origine rusă, iar vechile denumiri tătăreşti ale localităţilor, munţilor etc. au fost schimbate cu denumiri ruseşti, pentru a se şterge orice urmă a prezenţei lor aici.

Pentru posibilităţile modeste ale unui partid având orice, chiar şi un guvern propriu, numai membri nu prea, şi deci, cu mult sub dezideratele comanditarilor săi, culpa sa istorică în această acţiune este mai mult de ordin moral.

Nu acelaşi lucru se poate spune despre represiunea care a urmat.

Imitând orbeşte sau executând fără cârtire – el numea aceasta disciplină – peste numai câţiva ani a încercat singur o strămutare, din motive de „culpă” politică. După 1948, anul anatemei aruncată lui Tito, sate întregi cu populaţie sârbească de pe graniţa româno-iugoslavă vor fi strămutate şi izolate în mijlocul Bărăganului. Teama de contaminare a populaţiei româneşti cu erezia titoistă, pare astăzi ridicolă. Atunci însă frica şi suspiciunea creau o atmosferă de autentică teroare.

Cu totul altfel stăteau lucrurile în organizarea luptei armate împotriva forţelor politice care-i stăteau în calea venirii la putere, iar după cucerirea acesteia, a consolidării ei. Teoria *luptei de clasă*, un război pe care nu se sfia să-l declare fără cruţare faţă de adversari, este ea însăşi dovada că ostilităţile declanşate, fie ele şi în numele unei

idei ce în exterior se enunţa generoase – puterea poporului – nu au fost o revoluţie, ci doar defrişarea fără scrupule a drumului spre ţintă. Iar rezistenţa întâmpinată de sus până în masele muncitoreşti şi ţărăneşti, a fost dovada că partidul comunist nu s-a reprezentat în această luptă decât pe sine şi pe patronii săi.

Căci faptele istorice atestă o rezistenţă activă nu numai din partea partidelor politice din opoziţie şi din alianţă – până şi acestea din urmă s-au aflat sau au fost puse în situaţia de a se răzvrăti – ci şi din partea unor pături, până atunci apolitice.

Masele au simţit instinctiv că în pofida desfăşurării de programe[74], chiar şi a aplicării agitatorice a unora din acestea (reforma agrară, ajutorarea regiunilor înfometate, dreptul de vot pentru femei, reconstrucţia, lichidarea analfabetismului, revoluţia culturală, reforma învăţământului etc.), acest partid nu-l reprezintă, prin el nu deţine puterea şi este străin de aspiraţiile sale.

---

74 De pildă, Reforma învăţământului a avut drept scop copierea sistemului sovietic de educaţie, eliminându- se tot ceea ce putea aminti de tradiţiile naţionale, de la limba latină, ca obiect de studiu, până la denumirile liceelor. În această reformă care a afectat în primul rând conţinutul obiectelor predate, pozitivă era gratuitatea învăţământului de toate gradele şi sistemul de burse, deschiderea largă a porţilor şcolilor de toate gradele pentru tinerii proveniţi din mediile fără posibilităţi materiale. Democratizarea învăţământului nu era însă autentică, din pricina introducerii discriminărilor de clasă, în special pentru cel superior. Ele îi afectau nu numai pe tinerii proveniţi din rândul claselor răsturnate de la putere sau cu antecedente politice anticomuniste în familie, ci şi o categorie întreagă de tineri, provenind din rândul ţărănimii muncitoare. Astfel, fiii de ţărani ai căror părinţi se împotriveau intrării în colectivă, erau respinşi de la examenul de admitere la
facultate, aceasta devenind o pârghie de presiune în plus asupra ţărănimii refractare la colectivizare. Cunosc numeroase cazuri, când pentru a nu sacrifica viitorul copiilor lor, ţăranii şi-au lichidat de bună voie pământul. De asemenea, am avut colegi care în acei ani nu au putut intra la facultate, din pricină că erau originari din... Basarabia.

Numeroasele organizaţii reale sau inventate, *descoperite* pentru a justifica de fiecare dată un nou val de procese şi întemniţări, nu sunt decât reflexul acestei opoziţii.

Suntem încă în etapa în care, neavând pe deplin puterea politică, dar dispunând deja prin oamenii săi de organele represive, partidul nu putea ascunde totuşi existenţa unei întregi mişcări de rezistenţă – şi nu a unor cazuri izolate, individuale – ai cărei participanţi începuseră să înveţe de la comunişti cum să îmbine mijloacele politice cu cele mai puţin ortodoxe. Regimul însuşi şi partidul comunist nu excelaseră niciodată în fair-play faţă de adversari.

O nouă etapă se inaugurează odată cu momentul când şi-a dat jos machiajul numit *revoluţia burghezo-democratică*, adică până s-a debarasat de toţi tovarăşii de drum, vremelnici. Dacă nici până atunci nu se lucrase cu scrupule, mai ales spre sfârşitul perioadei, înainte de a-l fi forţat pe rege să abdice, simţindu-se stăpân pe situaţie, măştile sunt definitiv lepădate, iar mănuşile scoase. De acum se va lovi cu pumnul gol.

Pe măsură însă ce manifestă faţă de adversar o totală lipsă de menajamente (de consideraţie nici nu putea fi vorba!), se observă în atitudinea partidului o trăsătură nouă: el devine pudic şi poate de teama unei judecăţi a istoriei, începe să reprime pe ascuns.

Ceea ce se făcea înainte la lumina zilei şi se comunica în presă, prin 1952 se petrece deja numai în puterea nopţii, pe furiş, ferit de ochii lumii, iar ziua opinia publică este prostită cu lozinci mobilizatoare şi sârbe săltăreţe.

Cu cât represiunea creşte, o linişte suspectă, de cimitir, se aşterne peste societate. Clandestinitatea de altă dată este convertită de partidul stăpân peste ţară în secret de stat.

Dacă între 1948 – 1952 procesele (sau mai bine spus, înscenările) sunt publice – dar şi atunci, nu toate – după această din urmă dată, inclusiv în perioada stalinistă fără Stalin, pe măsură ce devine mai însetat de victime, secretul represiunii este păzit cu cea mai desăvârşită străşnicie. Nu era oare însuşi acest secret o recunoaştere implicită a vinovăţiei organizatorilor ei?

După această etapă, în pofida caracterului tot mai dur al violenţei şi al lipsei totale de reacţie externă, când orice speranţă de ajutor din afară pentru forţele de opoziţie, se spulberase, se petrece o mutaţie în rezistenţă. Atunci lumea intrase într-un război care era din ce în ce mai rece şi până şi cei mai naivi se încredinţaseră că promisiunea nimănui *Vin americanii*! era perimată.

În acel moment, în Carpaţi (cu precădere în munţii Bucovinei, Bucegi, Făgăraş, Cernei), în condiţiuni deosebit de vitrege, opozanţii regimului formaseră detaşamente de rezistenţă armată.

Rezistenţa din munţi, în perioada 1948 – 1952 (?), este capitolul asupra căruia istoriografia oficială păstrează cea mai desăvârşită tăcere. Chiar şi în anii noştri, când din arhivele securităţii se mai scot la lumină frânturi de documente, cele privitoare la această mişcare, la represiune şi la numele cele mai proeminente ale iniţiatorilor ei, continuă să stea sub semnul celui mai desăvârşit secret de stat. Prin ascundere şi ignorare s-ar da a se înţelege că acele formaţii de rezistenţă erau izolate, fără sprijin de mase. Mărturiile deosebit de preţioase nu numai pentru că umplu un gol, dar şi pentru că vin de la o serie de martori oculari sau auzite în închisori direct de la participanţi, publicate în exil, afirmă contrariul.

Probabil că cei care s-au retras în munţi pentru a organiza detaşamente de luptă anticomuniste, au mizat pe un război popular pentru răsturnarea regimului. El însă nu

s-a pornit, iar aceste formaţii de rezistenţă n-au fost capabile să-l declanşeze, cu toate că starea de spirit predominantă era ostilă regimului.

Din pricina condiţiilor extrem de vitrege în care au fost nevoite să acţioneze, a lipsei de dotări materiale, inclusiv a lipsei mijloacelor de luptă, a izolării şi poate nu în cele din urmă din pricina demoralizării, aceste detaşamente de luptă armată au sfârşit prin a fi capturate de trupele M.A.I.

Din puţinele recunoaşteri cvasioficiale, privind existenţa unei asemenea mişcări, mai importantă este *reflectarea* ei în literatură. Ea reprezintă o mărturie, chiar dacă participanţii la lupta de rezistenţă sunt prezenţi şi descrişi în culorile cele mai negative, aproape nişte *bandiţi*, fireşte, ei erau *spioni americani*, nişte *trădători*, iar cei trimişi să-i reprime, nişte *eroi ai clasei muncitoare*, deşi în viaţă nu erau altceva decât ostaşi combatanţi ai trupelor de securitate, nevoiţi să verse sângele unor fraţi de-ai lor.

Din bibliografia acestei teme: poemul *Lazăr de la Rusca*, de Dan Deşliu, capitole din romanul *Scrinul Negru* de George Călinescu, nuvela *Drumul câinelui* de Ion Lăncrănjan ş.a.

CAPETE DE SERIE

După dizolvarea P.N.Ţ. şi arestarea *trădătorilor* de la Tămădău are loc operativ procesul fruntaşilor acestui partid.

Faptul că Iuliu Maniu nu încercase să fugă – sau nu voise să cadă în cursă – nu mai avea importanţă. Motivele de arestare şi condamnare erau gata fabricate încă de la procesul mareşalului Antonescu.

Înscenarea judiciară împotriva P.N.Ţ. are loc între 29 octombrie – 11 noiembrie 1947. Iuliu Maniu, care avea atunci 75 de ani, a fost condamnat la muncă silnică pe viaţă, *„transformată în temniţă grea, pe viaţă şi degradare*

civică de zece ani, *confiscarea averii şi plata sumei de 50.000 de lei*, *cheltuieli de judecată „*466 A se observa peste toate şi cinismul sentinţei, când condamnatul este pus să-şi plătească cu avans şi cheltuielile de înmormântare. Gestapoul practica acest cinism. Pe lângă faptul că numai criminalii nazişti au fost condamnaţi, asemenea lui Iuliu Maniu sau Ion Mihalache, la închisoare pe viaţă, de fapt, la moarte.

În cazul preşedintelui P.N.Ţ. n-a contat vârsta sa relativ înaintată. N-a contat că era, după mamă, nepotul lui Simion Bărnuţiu, nici activitatea sa de tinereţe, ca deputat în Parlamentul din Budapesta în apărarea românilor din Transilvania, nici participarea sa la actul Unirii din 1918 şi nici că a acceptat în 1944 intrarea comuniştilor în blocul guvernamental. A contat numai necesitatea de a fi înlăturat pentru totdeauna, fără şansă de revenire, de pe scena politică.

Condamnarea celor doi principali lideri ai P.N.Ţ.-ului la temniţă grea pe viaţă, a fost încă la pronunţarea sentinţei similară uneia cu pedeapsa capitală[75].

Procesul Maniu are semnificaţia de cap de serie pentru acţiunile judiciare represive care au urmat.

Cu timpul, până prin 1952, întregul P.N.Ţ. până la ultimul membru a ajuns în închisori şi lagăre. *Instrucţia*, în cele mai multe cazuri, a constat în aplicarea celor mai barbare mijloace. Sau întocmit dosare conţinând

75 Iuliu Maniu a murit la închisoarea din Sighet, la 3 februarie 1953, la vârsta de 81 de ani. Trupul lui a fost târât de gardianul de serviciu într-un sac. Se afirmă că nu i se cunoaşte mormântul (sau este ţinut secret?). Ion Mihalache a fost deţinut într-o celulă izolată până la sfârşitul vieţii. Un martor şi tovarăş de suferinţă a vicepreşedintelui P.N.Ţ., Ion Ovidiu Borcea, afirma într-un interviu că ar fi fost asasinat. Secretarul general al partidului, Nicolae Penescu, ministru de interne în cabinetul Rădescu, a fost eliberat în 1964 şi a putut emigra în Franţa, permisiune ce i s-a acordat ca un gest de curtoazie a regimului faţă de generalul De Gaulle, care în 1968 urma să facă şi a şi efectuat o vizită în România.

recunoaşterea celor mai imaginare vinovăţii. Supravieţuia cine rezista acestor maltratări[76].

Încă în 1947 se pregăteau premisele unui alt proces-cap de serie: cel al liderului socialist C. Titel-Petrescu.

Se acţiona parcă contra cronometru. Înscenările ale căror finaluri erau de dinainte cunoscute, aveau printre altele scopul de a fabrica piese pentru dosarele în curs de constituire.

Din broşurile proceselor *publice* de atunci – cât oare din ceea ce se spunea acolo, fusese într-adevăr făcut public? lectorul contemporan este izbit de caracterul de scenariu prestabilit chiar şi al unor depoziţii aparent spontane.

În procesul Maniu, un acuzat sau un martor, ca din întâmplare, fără nicio legătură cu chestiunea în cauză, din zecile de nume posibile, la o anumită întrebare îl releva anume pe cel al liderului socialist.

Interogatoriul acuzatului Florin Roiu':

„Preşedintele: *Care era activitatea lui Niculescu-Buzeşti în ţară şi în străinătate* (), *după 23 august 1944 şi a grupului condus de el*?

Acuzatul: *În luna august 1945* (), *a fost o perioadă când a avut contacte cu oameni politici, cu Titel-Petrescu. Avea întâlniri la casa Ştirbei*.

Preşedintele: *De ce natură*? *Publice sau conspirative*?

Acuzatul: *Participau numai câţiva iniţiaţi la lucrul acesta* […]".

Din altă şedinţă a aceluiaşi proces:

„Acuzatul Gheorghiu a confirmat în cercetări

76 Mi s-a relatat, de pildă, că secretarul organizaţiei P.N.Ţ. din comuna Măcrina, fostul judeţ Râmnicu- Sărat, un tânăr învăţător (Dinu Neagu-Alexandrescu) a fost asasinat chiar la postul de poliţie prin bătaie continuă. Autorii au rămas fireşte, nepedepsiţi până astăzi. (Mărturia mi-a fost încredinţată anume pentru paginile acestei cărţi de către Menelas Chircu din Râmnicu-Sărat, în trecut judecător, proprietarul unor moşii, el însuşi fost deţinut politic).

declaraţiile acuzatului Bujoiu. El a declarat: «*Tendinţa practică era aceea de a asigura conducerea ţării prin intermediul unuia din vechile partide sau al unei coaliţii a acestor partide cu P.S.D., aşa cum era prezentat de dl. Titel-Petrescu*”.

Aşa cum în spatele lui I. Maniu se afla întregul P.N.Ţ., care l-a urmat în temniţă, tot aşa în spatele lui C. Titel-Petrescu se afla P.S.D. – Independent, care de asemenea a fost supus cu întregul său efectiv represiunii. În ceea ce îl privea pe preşedinte, el executa şapte ani de temniţă grea, „*pentru vina de a fi îndrăznit să creadă în ideea libertăţii* „(Pamfil Şeicaru).

*

Au fost azvârliţi în închisori conducători ai P.S.D.I. şi vechi militanţi ai mişcării muncitoreşti din ţara noastră: Adrian Dimitriu, Ion Mirescu, prof. univ.

Constantin Motaş, P.P. Stănescu, Adrian Stambuleanu, Duiliu Vinogradski ş.a. Au fost arestaţi şi deportaţi la Buticra liderii muncitorilor de la Reşiţa: Iosif Musteţiu, Gh. Homasca, Traian Cercega, precum şi reprezentanţii muncitorilor de la Hunedoara. Întreaga Reşiţa şi întreaga Hunedoara, deci două din cele mai mari centre muncitoreşti din România se împotriviseră ca un tot monolit la parodia *unificării*. În aceleaşi închisori au ajuns însă şi cei care au continuat colaborarea în F.U.M. şi nu l-au urmat pe Titel-Petrescu în 1946, dar care în momentul când s-a pus problema formării *partidului unic* au spus un categoric *Nu*! urmându-l pe Ion Burcă. Se ştie că numai opoziţia celor puţini, corupţi cu funcţii de stat gras plătite şi care în P.S.D. se aflau pe poziţii-cheie, a dus la eşecul atitudinii generale de rezistenţă[77].

77 Cu ocazia vizitei pe care Hruşciov şi Bulganin au efectuat-o în Marea Britanie, în 1955, li se prezintă de către primul ministru laburist o listă a liderilor socialişti şi social-democraţi din răsăritul Europei, aflaţi în închisori, cu rugămintea de a fi eliberaţi. Cum abia se inaugurase perioada de coexistenţă paşnică şi de destindere în politica

În sfârşit, sarcina dată de Komintern încă în anii treizeci, este dusă la îndeplinire acum, în anii cincizeci: Ion Fluieraş este asasinat la Aiud, Jumanca şi-a aflat şi el sfârşitul în închisoare, la Jilava.

Este locul să amintim aici că la Adunarea de la Alba-Iulia în 1918, socialiştii au fost reprezentaţi de Ion Mihuţ, Ion Fluieraş şi Jumanca. Ulterior, fiind deputat de Hunedoara în Parlament, Ion Fluieraş cerea în numele alegătorilor săi, îmbunătăţirea vieţii muncitorilor mineri şi exproprierea minelor de aur, a pădurilor şi a întregului *„teritoriu aurifer”*, afirmând că această cerere era în *„spiritul revoluţiei condusă de Horea, Cloşca şi Crişan şi continuată de Avram Iancu, în interesul populaţiunii, nu numai din Munţii Apuseni, dar din toată ţara întregită „*470

În acelaşi discurs din parlament, meritând a sta într-o antologie a oratoriei române, Ion Fluieraş evoca acest moment necunoscut din trecutul mişcării pe care o reprezenta.

„La Aleşd, domnii ardeleni îşi aduc aminte că nu muncitorii industriali, ci muncitorii ţărani au aparţinut Partidului Social-Democrat. Aici, în anul 1904, la o întrunire la care a fost să vorbească şi Francisk Koshuth, muncitorii ţărani au întrerupt pe vorbitor, manifestându-şi neîncrederea. Atunci jandarmii le-au răspuns cu gloanţe. Peste douăzeci de oameni, dacă îmi aduc bine aminte, au murit. Vreo şase au căzut morţi pe teren şi ceilalţi au murit la căsile lor şi spitalele din Oradea. Despre cazul

---

sovietică faţă de vest, intervine şi în România o uşoară ameliorare a vieţii în închisori. C. Titel-Petrescu este eliberat. Dar cu ce preţ? Scânteia publică în decembrie 1955 o Scrisoare prin care fostul lider socialist îşi repudia atitudinea din 1946 şi elogia dictatura grupului, reprezentând partidul al cărui monopol încercase prin toate puterile să-l împiedice.

Din exilul său, Pamfil Şeicaru a consacrat acestei Scrisori un articol de o lucidă înţelegere şi compasiune. “Cuvintele lui Titel-Petrescu le înţelegem aşa cum trebuiesc să fie înţelese. Între cuvinte auzim plânsul înăbuşit al învinsului " 469, scria el.

acesta nici Partidul Naţional nu-şi prea aminteşte, întrucât ţăranii aceia nu i-au aparţinut: ei aparţineau Partidului Social Democrat.

Nu am amintit aceasta ca să fac o acuzaţie, ci ca o dovadă faţă de domnul Goga, că şi ţăranii au aparţinut Partidului Social-Democrat, nu numai muncitorimea industrială. [...]

Noi am susţinut cu tărie rezoluţiunea de la Alba-Iulia. Ba ceva mai mult: eu pot afirma aici şi o pot dovedi la nevoie (cu manuscrisul domnului Goldis, scris în faţa domnului Cicio-Pop), că în proiectul rezoluţiunii au fost dictat de modesta mea persoană revendicările Partidului Social-Democrat, pentru a duce mai departe faţă de orice evenimente care ni se vor pune în cale „[78]471.

---

78 NOTA LA EDIŢIA A III-a, 1999. Asasinarea lui Ion Flueraş în închisoare este descrisă de un martor ocular, un grec, ajuns după detenţie în ţara de origine, într-ocorespondenţă pe care acesta i-a trimis-o fruntaşului social-democrat Eftimie Gherman, exilat la Paris. În corespondenţa sa către Pamfil Şeicaru, Eftimie Gherman a inclus şi o fotocopie a acestei mărturii, din care reproducem: "Am reusit graţie guvernului grec, să scap din iadul reperist. Am fost naţional-ţărănist, manist si am avut câteva răspunderi în P.N.Ţ. printre care si aceea de a candida în 1946, în judeţul Trei Scaune. Am făcut cinci ani de temniţă grea si canal. Cu această împrejurare, am stat împreună cu răposatul dumneavoastră prieten, Ion Flueras, ca si cu inginerul Oscar Stoenescu, cu care v-aţi văzut cu o zi sau două înainte de plecarea dumneavoastră din ţară, pe Calea Victoriei, împreună cu Flueras. Acesta avea o mare încredere în dumneavoastră [...]. A fost ucis în iunie 1953, bătut cu saci de nisip, la Gherla, într-o celulă de la parterul închisorii, (iar) după ce a fost maltratat, a fost târât pe scări, cu capul zbătându-i-se pe toate treptele. Asasinii au fost tot deţinuţi, studenţi legionari, cărora li se dăduse mână liberă în închisoare, cu condiţia de a ucide în bătăi anumite persoane semnalate de administraţia închisorii. Numele ucigasilor este: Hentes (şi) Guberian, studenţi legionari, ajutaţi de Reck, care ispăsea o pedeapsă de 20 de ani, pentru că în 1940, când era sef al U.T.C. a predat siguranţei un număr de tineri comunisti. Flueras refuzase să scrie o scrisoare de adeziune la P.M.R. În închisoare s-a purtat ca un ardelean de caracter". (Eftimie Gherman, Scrisori către Pamfil Şeicaru, Arhivă politică de exil,

Cel dintâi secretar al P.C.d. R. („Socialist"), Gh. Cristescu, a fost trimis într-unul din lagărele de muncă forţată la *canalul morţii*. La fel, profesorul universitar Al. Claudian.

A existat un proces-cap de serie în care a fost implicată nunţiatura papală din România, acuzată de spionaj, în favoarea... Vaticanului, pentru a se putea începe, cu mâinile dezlegate, după lichidarea Bisericii Române Unite, represiunea asupra reprezentanţilor acesteia din urmă. Oficial, acţiunea s-a intitulat: *Procesul unui grup de spioni, trădători şi complotişti în slujba Vaticanului şi a centrului de spionaj italian*, şi a avut loc între 10 – 17 septembrie 1951.

Din cei 1 800 de preoţi, slujitori ai cultului B.R.U., numai 400 au trecut la ortodoxie şi aceasta pentru că n-au putut să reziste la presiunile fizice şi morale făcute asupra lor.

Presupunem că ceilalţi au preferat să-şi sacrifice şi viaţa, decât să-şi trădeze aşezarea strămoşească a credinţei.

Astfel, regimul stalinist i-a îngrăşat pe prelaţii ortodocşi, deschizând în schimb o lungă listă de martiri care aureolează catapeteasma interzisă a bisericii unite cu Roma.

Un preot, probabil încă în viaţă în ţară (din care cauză msgr. O. Bârlea nu-i dă numele), a fost legat de mâini şi de picioare şi bătut la tălpi timp de opt ore continuu. Altul, în cadrul aceleiaşi prelucrări „egumenice" a fost bătut, spânzurat fiind de picioare cu capul în jos. Episcopul unit Vasile Aftenie a decedat în timpul maltratărilor.

Alături de preoţi au pătimit şi unii dintre laicii activi. Altminteri nu poate fi explicat numărul mare de deţinuţi în închisorile şi lagărele de muncă forţată ale anilor cincizeci,

---

Colecţia Victor Frunză).

din această categorie472.

Cum se ţinea la respectarea *legalităţii*, justiţia din acei ani a avut mult de lucru. Au fost înscenate procese – soldate cu condamnări pe mulţi ani – pentru toţi deţinătorii de întreprinderi mari şi mici, după ce toate mijloacele de producţie le-au fost naţionalizate[79].

Au fost trimişi în închisori, fireşte cu acte în regulă, toţi foştii proprietari de moşii, cu dosare fabricate din nimic.

Foarte repede ştacheta coboară tot mai jos.

După reprezentanţii claselor *exploatatoare*, veni rândul oamenilor din clasele de mijloc şi a celor proveniţi din clasele producătoare.

Colectivizarea forţată a agriculturii a înregistrat reacţia directă, neechivocă a ţărănimii, la pierderea pământului (fusese doar „împroprietărită" în 1945!), printr-o rezistenţă activă, dar mai rar violentă.

Violentă a fost însă represiunea la nesupunerea şi împotrivirea neaşteptată (sau poate aşteptată), venită din partea ţăranilor şi ea poate avea termen de comparaţie doar în înăbuşirea în sânge a răscoalei de la 1907. Unele diferenţe se impun însă de la sine: atunci vărsarea de sânge s-a petrecut în văzul tuturor, acum represiunea a fost mascată şi ascunsă; atunci a fost o răscoală care a durat *din primăvară până-n toamnă*, acum fenomenul s-a prelungit pe o durată de ani de zile; atunci opinia publică a putut să protesteze, acum intelectualii se aflau de partea opresiunii şi cântau în versuri, proză şi teatru *viaţa nouă a satului*, iar o opinie publică n-a mai putut să existe din

79 In anii şaptezeci, când situaţia materială a tuturor celor eliberaţi din închisori fusese relativ reglementată, într-o ţară în care foamea devenise un fenomen de excepţie, am văzut doi oameni trăind într-o neagră sărăcie şi flămânzind la propriu: doamna Herdan şi fiul domniei sale - ce ironie a soartei! - cândva proprietarii celei mai mari fabrici de pâine şi produse făinoase din Bucureşti, care le purtase numele. Işi duceau însă suferinţa cu demnitate.

pricina absenţei celor mai elementare libertăţi de exprimare.

Pentru oricine s-ar încumeta să conteste represiunea în masă a ţăranilor, există recunoaşterea faptului – şi deosebit de important – a proporţiilor ei, din partea partidului însuşi. Dezvăluirea aparţine lui Gh. Gheorghiu-Dej personal şi a fost făcută în public în 1961. El a menţionat că: *„În numele luptei împotriva chiaburilor, peste 80.000 de ţărani, în majoritatea lor ţărani muncitori, au fost trimişi în judecată; dintre ei, peste 30.000 au şi fost judecaţi în procese publice…”* 473

Prevalându-se de orice responsabilitate în organizarea acestei represiuni de masă, Dej le pune pe seama Anei Pauker, lui Vasile Luca şi Teohari Georgescu, numindu-le *„înscenări infame”*. Cunoscând raporturile existente între cele două compartimente ale partidului, activând volens-nolens sub aceeaşi firmă, aflate la data lansării campaniei pentru colectivizarea agriculturii în apogeul încleştării dintre ele, putem acorda o oarecare credibilitate acestei „lepădări de satana” din partea secretarului general al comitetului central.

Analizând însă cifrele dezvăluite de Dej, putem trage concluzia că dacă din 80.000 de ţărani arestaţi şi aruncaţi în beciurile Securităţii din toată ţara, judecaţi *„în procese publice”* au fost numai treizeci de mii, probabil că restul de cincizeci de mii ori au fost judeca ţi sumar şi în secret, după care au fost trimişi în închisori ori n-au fost judecaţi deloc şi trimişi direct în lagăre şi închisori. Nu putem crede că faţă de *duşmanul de clasă* (Dej spunea că fuseseră declaraţi chiaburi), se putea da dovadă de atâta mărinimie, adică de *lipsă de vigilenţă*, încât să fi fost trimişi acasă.

Viaţa „îmbelşugată” promisă de partid ţăranilor prin toate momelile, de la Frontul Plugarilor la cântecéle despre S-*a făcut lumină-n sat, măi, bădiţă, măi*, aproape o

dolce vita a socialismului, s-a început cu un 1907 de tip comunist.

Nu se spune însă nici în *Darea de seamă* respectivă a lui Gheorghiu-Dej, nici în textele prolificului autor de cuvântări care i-a urmat la post şi care a ostracizat pe toţi cei cu care lucrase până la acea oră cot la cot, câţi ţărani şi-au lăsat oasele pe unde au fost duşi şi câţi sau mai întors teferi şi nevătămaţi. Şi de ce el a tăcut atunci?

GULAGUL ROMANESC

Dacă reţeaua de lagăre şi închisori s-a putut întinde peste toată ţara, rapid şi nestingherit, aceasta s-a putut petrece nu numai datorită caracterului în sine respectiv al regimului instaurat în România, dar şi condiţiilor create de lipsa de interes a guvernelor occidentale, a presei şi a opiniei publice vestice faţă de suferinţele estului. Închisorile şi lagărele tânărului regim comunist din România au izbutit performanţa ca într-un termen extrem de scurt, nu numai să le copieze, dar în multe privinţe să le şi întreacă pe cele ruseşti, mai repede cunoscute.

Închisoarea de la Piteşti şi *Camera 4 Spital*, cu bestialităţile petrecute acolo între 19491951, au depăşit orice record stabilit în lagărele lagărului (conform cărţii lui Gr. Dumitrescu, *Demascarea*, consacrată acestui subiect, *reeducarea*, *scoaterea putregaiului*, prin maltratări inimaginabile la care au fost supuşi deţinuţii de către alţi deţinuţi, special selecţionaţi în acest scop, au fost opera generalului de securitate Nikolski – probabil una şi aceeaşi persoană cu reprezentantul P.C.d. R. în Komintern – a inspectorilor de penitenciare Dulgheru – alias Dulberger – Zeller, înaintaţi după 1951 la gradul de generali, precum şi a lui Koller, cu toţii legaţi direct prin Teohari Georgescu de grupul Anei).

Lansarea în lucru a canalului Dunăre-Marea Neagră, când existau cu totul alte urgenţe şi priorităţi economice, era în felul ei tot o imitaţie după proiectele faraonice ale

lui Stalin, dar şi o necesitate. Se căuta un debuşeu, un mod de a utiliza uriaşa resursă de mână de lucru bărbătească, aflată după gratiile închisorilor şi ridicând probleme practic noi: închisorile României antebelice se dovediseră neîncăpătoare, burghezia nu prevăzuse că vor fi simultan atâţia deţinuţi şi făcuse fără voia ei greutăţi regimului comunist, lăsându-i moştenire o ţară subdezvoltată şi în această privinţă. Niciodată în România n-au fost înscenate atâtea procese politice sau economice (cu substrat politic) şi niciodată n-au fost atâţia deţinuţi, ca în perioada 1948 – 1964.

Se precizează de către unii observatori, că în această perioadă au trecut prin închisori şi lagăre circa două milioane de oameni, ceea ce ar reprezenta un cetăţean din nouă.

Literatura apărută între timp în occident, scrisă direct de cei care au trăit infernul, dovedeşte cu prisosinţă că crimele unui regim dacă pot rămâne nepedepsite – cum nesancţionate au rămas şi cele din România anilor cincizeci – secretul lor, oricât de bine ar fi păzit, nu rămâne pentru veşnicie ferecat între zidurile Ministerului de interne.

În afară de recunoaşterea formală şi expediată printr-o formulă oarecare despre comiterea unor *abuzuri* şi o privi nimic garantată promisiune că ele nu se vor mai repeta, adevărata istorie a universului concentraţionar românesc din 1948 până în 1964 se scrie şi se publică astăzi în occident, de către cei care au trăit-o în mod direct.

Distingem astfel categorii de lucrări: prima o reprezintă mărturiile, constituind adevărate documente, ele însele valorând cât nişte arhive, întrucât sunt aduse din infernul închisorilor şi lagărelor. Valoarea lor va spori odată cu trecerea timpului şi cu rărirea rândurilor supravieţuitorilor. Astfel, pe primul loc se situează cărţile-

document despre *reeducarea* de la Piteşti: Dumitru Bacu, *Piteşti*, Grigore Dumitrescu, *Demascarea*, (Ed. autorului, 1978), după care urmează toate celelalte mărturii despre închisori, lagăre, inclusiv despre *canalul morţii*. Le enumerăm, cu riscul declarat al unor omisiuni: Remus Radina, *Testamentul din morgă* (Ed. Ion Dumitru, München, 1981, cu o postfaţă de Eugen Ionescu); Ion Cârja, *Canalul morţii şi întoarcerea din infern*; Richard Wurbrand, *Sânge şi lacrimi*; Ion Dima, *Amintiri din închisoare*; Gabriel Bălănescu, *Din împărăţia morţii*; Doru Novacovici*, în România, după gratii*, (Ed. Ion Dumitru, München, 1983); Cicerone Ioaniţoiu, *Morminte fără cruce*; Vasile Gurău, *Zâmbet printre lacrimi* (Coresi, Freiburgi Br., 1984), G. Mazilu*, în ghearele Securităţii*, (Coresi). Probabil că în măsura în care puţinul public de literatură română din exil, plictisit de această temă, va mai recepta cărţile din acest gen, vor mai apărea şi altele.

Un loc aparte îl ocupă cartea lui Johann Urwich, scrisă şi publicată pe româneşte, *Fără paşaport prin Uniunea Sovietică*, în care este vorba de experienţa autorului în lagărele Gulagului original, respectiv la Vorkuta, dincolo de cercul polar.

O a doua categorie o reprezintă lucrările bazate pe datele documentare ale realităţii, fie că se află circumscrise în sfera literaturii, fie a studiilor, cum sunt romanele lui Paul Goma, *Gherla*, *Ostinato*, *Câinii morţii sau pasiunile după Piteşti* etc. sau culegerea antologică *Poezii din închisori* de Zahu Pană (Ed. Cuvântul românesc, Hamilton, Canada, 1982).

Vânătoarea de vrăjitoare era permanentă. Pretutindeni Securitatea descoperea sabotaje, spioni, infiltrări de *duşmani de clasă* în funcţii cheie. Pedeapsa cu moartea s-a aplicat în aceste vremuri triste de mai multe ori.

Simptomatică pentru creşterea apetitului represiv al

stalinismului ce se autohtonizează vertiginos, era intrarea în colimatorul Securităţii în anii cincizeci, a oamenilor proveniţi din păturile sociale angrenate direct în activitatea productivă.

Capul de serie al acestui gen de înscenări a fost cel cunoscut sub denumirea de *Procesul de la Canal*. În alte împrejurări, ar fi fost cel mult o acţiune oarecare, dar paranoia represivă în căutare de victime l-a amplificat într-un caz de mari proporţii, cu urmări dintre cele mai grave.

Dintr-o broşură publicată ulterior, reproducem următoarele pasaje cuprinse în actul de acuzare, din care se poate vedea limpede cum erau ticluite vinovăţiile: *„Ancheta a stabilit că o grupă de elemente străine de clasă, cu sentimente duşmănoase, s-a infiltrat în posturile de conducere ale Direcţiei generale a Canalului Dunăre-Marea Neagră şi a desfăşurat o intensă activitate de subminare”* 474

Pe baza acestei justificări abstracte a infiltrării, s-au pronunţat în final câteva condamnări la moarte, iată şi „argumentaţia” lor: *„acuzaţii au folosit cele mai mârşave metode”*, *„sabotaj organizat şi diversiune”* pentru ca *„să frâneze construcţia canalului”*. Se mai făcuseră vinovaţi de faptul că mizaseră pe *„imperialiştii americano-englezi, cu ajutorul cărora ei sperau să restaureze regimul burghezo-moşieresc”*, au cultivat *„lipsa de răspundere, lipsa de control asupra sarcinilor primite, au încercat planificarea şi au scos din funcţiune utilajele”*, care *„au fost ţinute în câmp deschis sub ploaie, supuse intemperiilor şi diverselor stricăciuni. Ca să creeze nemulţumiri în rândul muncitor*ilor – care „muncitori” purtau haine vărgate – *„în urma acţiunilor de sabotaj, zeci de vagoane de cartofi, roşii, legume şi fructe s-au stricat şi au fost aruncate”*, în timp ce *„construcţiile de locuinţe pentru muncitori erau proiectate şi executate la mari distanţe de locurile de muncă „*475.

Nici chiar în acei ani nu se putea întâlni prea des o asemenea literatură a absurdului, pusă în slujba unei atât de diabolice maşini de suprimat oameni.

Interesant este şi faptul că acest proces s-a judecat în ultimele zile ale anului 1952, deci după căderea Anei Pauker şi a întregului ei grup, petrecută cu câteva luni mai înainte. El a reprezentat debutul promiţător de noi victime cu care şi-a început activitatea foarte tânărul pe atunci ministru de interne, Alexandru Drăghici, şi semnul că schimbările în favoarea grupului interior nu aveau să afecteze cu nimic esenţa stalinismului. Dimpotrivă, ca o garanţie pentru fidelitatea cu care se pornea la lucru, i s-a dat o amploare fără precedent. S-a judecat de către Tribunalul militar în deplasare la Poarta Albă, în prezenţa a mii de oameni (dacă ar fi să dăm crezare materialelor publicate)

şi s-a încheiat cu pronunţarea a cinci condamnări la moarte, dintre care trei au fost duse la îndeplinire imediat, iar două au fost comutate prin recurs în muncă silnică pe viaţă. Ceilalţi acuzaţi au fost condamnaţi la termene între 20 şi 25 de ani de muncă silnică.

Schimbările intervenite în ministerul de interne, în care se aflau şi numeroşi consilieri sovietici cu grad înalt, nu au avut drept efect o atenuare sesizabilă a represiunii, ci doar modificări de stil.

Şi sub noul stalinism, evident nu atât prin recrudescenţa lui după moartea lui Stalin, cât prin faptul că este pus în aplicare de unicul, în sfârşit, partid interior, în care dominau *neaoşii*, nu *fanarioţii* puşi de Molotov, şirul de procese politice a continuat neîntrerupt timp de câţiva ani. Multe din ele au intrat tot în competenţa Tribunalului militar, precum crimele de război, dar niciunul n-a mai beneficiat de publicitate, nici cel puţin de nişte sumare comunicate, precum cele de dinainte de 1952. În acest fel, opinia publică n-a mai ştiut nimic, despre unele s-a aflat cu

mulţi ani după consumarea lor (*Procesul Comerţului exterior*), despre altele va afla când vor mai interesa poate pe istorici sau poate nici pe ei.

Execuţiile erau sub noua administraţie a Ministerului de interne, curente. *Procesul legionar* dintre 9 şi 12 octombrie 1953 s-a soldat cu condamnarea şi executarea a 13 acuzaţi. Cu declararea pedepsei capitale s-a încheiat şi *Procesul Ioanid*, al cărui protagonist era rudă prin alianţă cu Alexandru Drăghici, fiind acuzat de a fi jefuit un milion de lei dintr-un furgonet de bancă, în folosul *sionismului mondial*. Gravitatea înscenării şi a procesului ne determină să credem că el nu a fost un act de răzbunare personală din partea ministrului de interne, cum s-a afirmat de către un cunoscător al culiselor de partid, ci continuarea, după ani de zile (19591960) a distrugerii oricăror legături ale *grupului antipartinic Ana-Luca*, în sferele de conducere şi deci dacă Drăghici se afla în spatele acestei operaţiuni, ca de altfel şi în cel al altora, în spatele său se afla patronul, Gheorghiu-Dej.

Dacă vom menţiona noul val de represiune intervenit în 1959 în urma mişcărilor studenţeşti, ca efect al revoluţiei maghiare şi procesele unor intelectuali din 1957 – 1959, dar rămase până astăzi secrete, vom avea un tablou aproximativ complet al represiunilor care s-au revărsat mult peste marginile *deceniului negru*.

Patima pentru descoperirea de *conspiraţii* ale duşmanului *strecurat*, devenise o obsesie maladivă. Partidul vedea peste tot ceea ce el însuşi practicase vreme îndelungată pentru descompunerea din interior a formaţiunilor politice adverse.

Odată, Ana Pauker i-a pus lui Gheorghiu-Dej următoarea întrebare:

„Oare să ne subaprecieze aţa de mult duşmanul, încât să nu se fi strecurat în conducerea partidului nostru? „476

Întrebarea era cu tâlc: adică aşa cum partidul comunist trimisese agenţi secreţi în conducerea P.S.D., P.N.Ţ., poate şi a altor partide – Ana ştia mai bine decât oricine acest fapt – nu trebuia şi el să se aştepte la o măsură similară din partea lor?

Răspunsul lui Gheorghiu-Dej, intervenit în primăvara anului 1952, a lăsat-o fără replică pe tot restul vieţii.

Dar el semnifica mai mult decât că represiunea atinsese şi *cadrele de bază* ale partidului, pentru că aceasta se petrecuse deja de mai mulţi ani.

TREI VALURI ALE TERORII ÎN P.C.R.-P.M.R.

ASASINAREA LUI ŞTEFAN FORIŞ

Vreme îndelungată, membrii *de rând* ai partidului, ca să nu mai vorbim despre cetăţeanul de pe stradă, nici nu auziseră de Ştefan Foriş. Aceasta din mai multe cauze: partidul şi-a ascuns (şi continuă să-şi ascundă) propriul trecut, nimeni nu cunoştea în afara unor iniţiaţi din vremea ilegalităţii, cine îl condusese în diverse perioade şi ce s-a întâmplat cu liderii lui, pe urmă, anumite întâmplări din trecut, chiar şi din prezent, trebuiau ţinute secrete, pentru că nu vorbeau în favoarea sa. La aceasta se adaugă şi amănuntul deloc semnificativ că în acea perioadă, partidul comunist, fiind neimportant ca număr de membri şi putere politică, nu polariza atenţia opiniei publice. Secretele lui interne, pe lângă întâmplarea că erau ferecate cu nouă lacăte, poate ar mai fi transpirat, dar nu interesau mai pe nimeni, ceea ce era evident o eroare din partea forţelor politice şi a presei încă neînfeudată.

Aşa se explică faptul că în vremea lui Dej, numele lui Foriş nu a fost menţionat decât doar în rare ocazii şi numai la capitolul *duşmanilor poporului*. Niciodată nu s-a dat vreo lămurire, ce anume determinase trecerea lui în această categorie, ştiindu-se doar vag cine fusese.

Deodată, în 1968, alături de Pătrăşcanu, a cărui reabilitare a stat pe planul întâi, a figurat şi reabilitarea

postmortem a lui Ştefan Foriş. În anumite lucrări au început chiar să apară unele explicaţii. De pildă că*, „în timpul războiului, până în 1944, s-a aflat în fruntea partidului „*477 şi că în această calitate, *„a expus punctul de vedere al partidului* […] *în vederea conlucrării cu P.S.D”* 478 Deci încheierea acelui F.U.M., fatal pentru social-democraţi, a fost opera lui.

Prin ce şi-a meritat însă acea crudă soartă, executarea de către chiar tovarăşii săi *de luptă*? Nu se dă nicăieri nicio explicaţie. Cel puţin una mulţumitoare. Dimpotrivă, chiar după ce fusese reabilitat, partidul îşi arată colţii, justificând în mod mascat ceea ce era de fapt o crimă. Astfel, putem citi despre*: „Înlocuirea lui Ştefan Foriş, care nu reuşise să fie la înălţimea răspunderilor epocii „*479, când se ştie că operaţia înlocuirii a fost o tipică luptă pentru putere, în perspectiva ieşirii partidului la lumina zilei.

Se mai spune în mod oficial că secretarul general al partidului a fost înlocuit atunci printr-un *triumvirat*, compus din Constantin Pârvulescu, de fapt secretar general, Iosif Rangheţ (grafiat uneori în presa partidului, *Ranghetz*) şi Emil Bodnăraş. Când anume au preluat conducerea, Dej pe de o parte, Ana pe de alta, fiecare în numele grupului în fruntea căruia se afla, nu se lămureşte nicăieri. Dar nici importanţă nu are.

Arestarea lui Foriş în aprilie 1944 şi sechestrarea lui la o casă conspirativă (să fi fost aceeaşi casă din Vatra Luminoasă, unde în august 1944 fusese transportat mareşalul Antonescu?) reprezenta curăţirea terenului pentru preluarea conducerii ţării de către echipele ambelor grupuri, pentru intrarea cărora în viaţa politică efectivă se începuse numărătoarea inversă. Lăsăm la o parte aspectul juridic al chestiunii, când un partid care nu exista în mod legal, constituit ca un stat în stat, putea să procedeze la arestarea şi sechestrarea de persoane, fie ele

şi propriile sale cadre.

Este evident că înlăturarea lui Foriş nu s-a putut face fără aprobarea prealabilă a Kremlinului, dar în relatarea oficială a episodului, zgârcită în detalii, lipseşte şi acest amănunt.

În mod neoficial, această înlăturare a fost prezentată ca un act de luptă pentru supremaţia în partid. Afirmaţia este şi nu este exactă. Factologia, pe baza relatărilor de la plenara din aprilie 1968, indică două etape ale acestui act. Prima, din primăvara anului 1944, a constat din înlăturarea şi sechestrarea lui Foriş de către gruparea avându-l pe Dej în frunte, cu aprobarea „exteriorilor”. Prin aceasta, Ana Pauker spera să-l facă pe muncitorul ceferist, Gheorghiu, o marionetă a sa, dar că operaţiunea propriu-zisă fusese condusă de viitorul triumvirat şi cu contribuţia a doua femei: Ana Toma şi Ileana Răceanu[80].

Odată cu Şt. Foriş a fost înlăturat şi sechestrat Remus Coffler, al cărui dosar a fost mai târziu cuplat cu cel al lui Lucreţiu Pătrăşcanu. Pretextul propriu-zis al eliminării a fost atribuirea unei pretinse trădări de către Foriş a secretarului de partid al capitalei, Petre Gheorghe, arestat şi executat de către Gestapo. Este acelaşi Petre Gheorghe, *erou al clasei muncitoare*, dintr-un lung şir de nume peste care astăzi s-a aşternut liniştea: Olga Bancic, decapitată în Franţa (la ghilotină) cumnată a poetului Virgil Teodorescu, Haia Lifschetz, executată probabil tot de germani pentru spionaj, Donca Simo, Elena Pavel, Vasile Roaită (cel cu „sirena de la Grivi ţa”, din 1933, dispărut din pricina, se spune, apartenenţei sale la mişcarea legionară) ş.a. Reabilitarea lui Foriş de către acelaşi partid care l-a lichidat fiziceşte, dovedeşte că acuzaţia a fost un fals, o înscenare în tradiţia celor

---

80 NOTA LA EDIŢIA A III-A, 1999. O seamă de informaţii şi mărturii la care am avut acces după 1989, o scot pe Ana Pauker din cauză în chestiunea lichidării lui Şt. Foriş.

cultivate de Stalin în deceniul anterior.

Finalul acestei istorii a dat întreaga măsură a crimelor staliniste care se anunţau şi mai crude, când în dizgraţie intrau proprii săi activişti, faţă de represaliile la care erau supuşi adversarii din opoziţie sau oamenii care pur şi simplu i se împotriveau.

Aceasta este cea de a doua etapă. În 1946, anul când partidul tocmai îşi făcea reclama electorală cunoscută, pentru a înşela toate aparenţele, conducerea lui a adoptat hotărârea de a-l executa pe Foriş. Cu toporul, pe la spate, generalul Pantiuşa-Pintilie, viitor deputat de Ialomiţa, execută ordinul.

Mamei fostului secretar general al comitetului central al partidului i se legară pietre de gât şi astfel fu înecată în Criş. (Amănunte date la plenara din aprilie 1968 a comitetului central).

Stalin, ale cărui mâini erau mânjite nu numai de sângele tovarăşilor săi de partid, la auzul relatării despre sfârşitul lui Foriş, putea să-şi dreagă mustaţa cu satisfacţie: învăţăceii săi se dovediseră demni de el!

Era însă o premieră absolută: o operaţie de tipul celor din 1938, ba mai rău, lipsită şi de spoiala de proces, se execută *acasă*, în P.C.R., fără să mai fie nevoie decât cel mult de încuviinţarea sa. Prin oamenii acestui partid, croncanii stalinismului căpătaseră clonţ.

„GRUPUL ANTIPARTINIC" ANA-LUCA-TEOHARI

Cu sau fără voia lui, Leonte Răutu pusese mâna pe rană, când scrisese că *tovarăşul Stalin* nu putea să-i sufere pe *„bucheri şi talmudişti „*48. Mai ales pe *talmudişti*. Şi el nu-i suferea pe aceştia nu în sensul de *bucheri*, ci la propriu, ca oameni născuţi în religia Talmudului.

La începutul anilor cincizeci, viaţa internă sovietică suferea de o recrudescenţă a antisemitismului, al cărui moment de culme a fost aşa numita *afacere a medicilor* din 1952.

În ceea ce priveşte P.M.R.-ul, Stalin nu numai că nu a fost străin de înlăturarea „exteriorilor”, şi de proclamarea lor drept *grup antipartinic* şi *deviatori de dreapta*, ci după tradiţia orală, operaţiunea s-ar fi făcut cu aprobarea lui expresă. Nici nu se putea altfel. Nici unii, nici alţii dintre conducătorii de atunci nu puteau face un pas mai ales în chestiunile de importanţă capitală ca acestea, fără încuviinţarea lui anterioară şi personală. De altfel, însuşi Dej a scris după aceea negru pe alb;

„Genialele idei staliniste, grija şi sfaturile părinteşti (sic!) *ale tovarăşului Stalin* […] *constituie factorul de bază* […] *în construcţia P.M.R. şi a statului democrat-popular* „481.

Tot tradiţia orală, conform mărturiei unor activişti de frunte din acea perioadă, spune că la plângerea lui Dej, privind grupul condus de Ana Pauker, Stalin ar fi răspuns concis printr-un gest plastic: acela al strivirii unui păduche imaginar cu unghia pe unghie. Din acest moment, Gheorghiu-Dej era liber să întreprindă ce dorea, stăpân pe situaţie.

Neclară, cel puţin pentru noi, este evoluţia stărilor conflictuale între cele două jumătăţi de partid, aflate în aceeaşi teacă şi cum de au reuşit şi unii şi alţii, în condiţiile cunoscute, să nu lase să transpire – atunci când în România mai exista o brumă de libertate a presei – duşmănia dintre ele, ba mai mult, să treacă peste ea şi să stalinizeze ţara deopotrivă de sârguincios? Probabil că era o întrecere în faţa Kremlinului tocmai din motive de rivalitate, pentru a căpăta câştig de cauză.

Trebuie recunoscut şi talentul politic cu totul deosebit al lui Dej, tactul şi diplomaţia lui, puse în slujba unui singur scop, în condiţiile când în secretariat era în minoritate. Pentru aceasta probabil, Dej a fost sincer recunoscător până la moarte protectorului său de la Kremlin şi credincios lui şi după ce vântul de la răsărit

aducea aer cald, de dezgheţ.

Într-un fel, Ana şi aliaţii ei avuseseră noroc: în 1952 au putut să scape cu viaţă, ceea ce nu s-ar fi întâmplat nici în 1937 şi nici în 1948 – 49, iar în locul etichetei de deviatori ar fi stat una mai înfricoşătoare, de *duşmani ai poporului*.

Desigur, *antitalmudismul* lui Stalin nu a fost decât condiţia subiectivă, favorizatoare a opţiunii sale. Cea obiectivă era alta: grupul „exterior", în frunte cu Ana Pauker îşi încheiaseră misiunea, era perimat la acea oră. Probabil că reprezenta o operaţiune destul de plicticoasă pentru Kremlin permanenta pendulare şi menţinere a echilibrului între cele două grupări. Cu atât mai mult cu cât grupul „interior" se arăta cel puţin tot atât de fidel tuturor dogmelor zilei şi obiectivelor staliniste privitoare la ţara noastră, ca şi cel „exterior".

Am pus accentul pe opţiunea Moscovei, cu mari repercusiuni pentru viitor, pentru că aceasta a fost decisivă. Se poate afirma că pentru a doua oară, grupul de conducători P.M.R. – din rândul cărora fac parte şi cei de azi – datorează Kremlinului prezenţa lor la cârma ţării: prima dată la 6 martie 1945, a doua oară în 1952. Or, fără acea opţiune, astăzi puteau fi în fruntea ţării, în numele aceluiaşi partid şi aceleiaşi ideologii comuniste, cu totul alţi oameni, fără ca poporul să fi bănuit că putea fi cel puţin tot atât de rău.

Or, la acea dată toate cumpenele păreau să încline în favoarea exteriorilor. Ana Pauker se afla în permanentă comunicare, prin fir direct cu Moscova, bucurându-se, după mărturia lui Dej, de *„mare încredere şi simpatie* […], *în special din partea lui Molotov „*482

Ea dispunea de majoritate în secretariatul comitetului central, deci toate deciziile îi stăteau în putere. Dispunea de Ministerul de interne (prin Teohari Georgescu), deci toate organele de represiune puteau fi

îndreptate împotriva inamicilor personali. Dispunea de aparatul de propagandă (prin I. Kişinevski), deci putea declanşa oricând orice campanie. Cu toate acestea, Ana Pauker a pierdut partida şi partidul.

De altfel a şi încercat o operaţiune, dar când probabil era prea târziu:

„*Ana Pauker-Luca* – se destăinuia Dej – *au considerat atunci că există condiţii deosebit de prielnice pentru a înlătura şi reprima cadrele de conducere care stăteau în calea politicii lor antipartinice*”, respectiv pe el şi grupul său. Cum?

„*În urma dispoziţiilor date de Ana Pauker, organele M.A.I., care de fapt nu se aflau sub controlul conducerii de partid* (interior, n.n.), *au trecut la supravegherea cadrelor de partid şi de stat, la interceptarea convorbirilor telefonice, de la care nu era exceptat nici secretul general al comitetul central al partidului* „483, el fiind de fapt obiectivul principal al acţiunii lor.

Este limpede că Gheorghiu-Dej şi grupul său „interior” care în 1961 pozau în victimă a rivalilor „exteriori”, în 1952 puteau fi victima lor reală, dacă nu ar fi avut arbitrajul favorabil lor din partea lui Stalin şi probabil iniţiativa primei lovituri.

Pentru a crea o contrapondere Securităţii de care nu dispunea, secretarul general al comitetului central a folosit în neutralizarea adversarului forţele armate, prin Emil Bodnăraş, şi astfel îl dezarmă pe Teohari Georgescu. Acesta nu mai putu reacţiona, cum procedase în faţa lui Rădescu, când primul ministru îl destituise, baricadându-se în Ministerul de interne şi provocând vărsările de sânge ştiute. Timpurile erau altele. Dar şi adversarii, alţii.

Grupul „exterior” fu decapitat. Căzură Ana Pauker, secretară a comitetului central şi ministru de externe, Vasile Luca, secretar al comitetului central şi ministru de finanţe, Teohari Georgescu, de asemenea secretar al

comitetului central. Mai târziu le urmă Iosif Kişinevski. Leonte Răutu care fusese creaţia lor, simţind cu flerul său politic încotro se apleacă cumpăna, sări la timp în barca lui Dej, aducându-şi contribuţia cu toată iscusinţa sa cameleonică la teoretizarea loviturii.

Abia după sfârşitul acestei lupte, uşile arenelor superioare de partid au fost date la o parte, anunţându-se membrilor de rând, care n-au ştiut niciodată ce se petrece în realitate dincolo de ele, verdictul final.

În concluzie, pe baza hotărârilor plenarei comitetului central din 29 februarie – 1 martie 1952, a fost pusă în *discuţia* întregului P.M.R. *„Activitatea fracţionistă*, *antipartinică*, *antistatală „*a acestui grup. (Se recunoştea în sfârşit că era vorba de cel de-al doilea *grup*). Protocolul de lichidare se numea *Scrisoarea C.C. al P.M.R.*, din 1 martie 1952, pe baza căreia s-au desfăşurat lucrările plenarei din 26 – 27 mai 1952.

Într-un partid în care nici înainte, nici după aceea, dezbateri reale nu au existat niciodată, *punerea în discuţie* era forma sub care un fapt deja consumat era adus la cunoştinţa membrilor.

Dar *demascarea grupului antipartinic* depăşeşte prin semnificaţie o luptă oarecare pentru putere. Era momentul când după decenii, sfârşindu-se cu paralelismul din comunismul românesc, prin victoria grupului „interior" şi a şcolii naţionale, P.M.R. este cu adevărat monolitic, *unic*, în sensul dominării lui de către un singur grup, un singur curent.

În 1952, s-au creat premisele dominării lui de către cel ce obţine monopolul puterii personale, încât dictatura personală asupra ţării exercitată prin dictatura asupra partidului, astăzi, de către urmaşul lui Gheorghiu-Dej, îşi are originea în acea *„construcţie a P.M.R*". de către Stalin.

Prin acelaşi act se pun bazele evoluţiei lente, dar sigure, a ruperii aparente de Moscova şi a unui stalinism

autohton.

NOTĂ LA EDIŢIA A III-a, 1999. Aşa cum scrie Tatiana Brătescu (născută Pauker), între 1950 – 1951, A.P. s-a internat în câteva rânduri la Moscova, în urma unei operaţii de neoplasm. *„Acest amănunt prezintă un anumit interes, deoarece tocmai în perioada când, potrivit auzaţiilor care îi vor fi aduse în 1952, cum că ar fi comis abuzuri prin încălcarea liberului consimţământ al ţăranilor la colectivizarea agriculturii, ea nu mai superviza această campanie, deoarece lipsea din ţară*, scrie despre mama sa, Tatiana Brătescu. *„Astfel, n-am aflat decât acum, din documente care ne-au căzut sub ochi, despre ancheta severă la care a fost supusă în toamna lui 1952, când i s-a cerut să analizeze amănunţit greşelile pe care le săvârşise de-a lungul întregii sale activităţi politice. I s-a pretins, printre altele, să-şi facă autocritica privitor la împăciuitorismul manifestat de soţul său, Marcel Pauker, demascat la Moscova ca duşman al mişcării comuniste şi executat* în *1938 sub învinuirea că ar fi fost agent al serviciilor de spionaj româneşti.*

La 18 februarie 1953, nu mi s-a mai permis să intru la mama, care locuia alături, pe Şoseaua Kisseleff, în timp ce eu şi ai mei ocupam un apartament la etajul al II-lea al clădirii de pe str. Barbu Delavrancea nr. 14. În ziua următoare, aveau să se mute în apartamentul nostru fraţii mei: Vlad, asistent la Politehnică şi

Alexandru (Sandu), în vârstă de şapte ani (adoptat de mama în *1950), sora mea Maria (Masa) locuia de puţină vreme la un cămin studenţesc, după căsătoria ei cu Martin Birnbaum. Am aflat atunci că mama fusese arestată,* (18 febr. 1953). Moartea lui Stalin, survenită subit la 5 martie 1953, a salvat-o de la soarta ştiută a tuturor vârfurilor comuniste căzute în dizgraţie. A.P. a trăit apoi într-o izolare totală. A încetat din viaţă pe 3 iunie 1960. Mărturiile Tatianei Brătescu confirmă analiza noastră, efectuată în

anii şaptezeci, privind cauzele înlăturării A.P. de la conducerea partidului. (Tatiana Brătescu, *Ana Pauker*: *ultimii ani*, Arhiva, supliment de istorie, Anul IV, nr. 10 (42), 27 oct. 1995).

Vasile Luca a fost judecat (tot în secret) şi condamnat la muncă silnică pe viaţă. La un moment dat, se afla în aceeaşi închisoare cu Ion Mihalache şi cu predecesorul său la Ministerul finanţelor, Alexandrini. Luca se ţinea însă izolat de toţi ceilalţi deţinuţi. (Mărturia aparţine lui Ion Ovidiu Borcea, care a suferit ani de detenţie împreună cu ei).

Teohari Georgescu s-a întors la munca de tipograf. Se pare că a fost un timp directorul întreprinderii poligrafice *13 Decembrie* din capitală. Din frondă postumă faţă de Gheorghiu-Dej, urmaşul acestuia l-a reabilitat (de asemenea şi pe ceilalţi membri ai grupului, întrucât numele lor a apărut sporadic în unele lucrări) şi la Congresul al IX-lea al partidului l-a introdus în comitetul central. Dar nu mai putea fi vorba de o carieră politică. Grav bolnav (suferea de artroză din care pricină i s-a amputat un picior), s-a sfârşit pe la începutul anilor şaptezeci.

Odată cu fruntaşii grupului s-a schimbat şi compoziţia precum şi conţinutul) aparatului de propagandă, cu excepţia lui Leonte Răutu. Cei mai mulţi activişti ataşaţi grupului „exterior" au emigrat. Dintre cei mai proeminenţi, Sorin Toma trăieşte astăzi în Israel. Dar atât cei rămaşi în ţară (cei mai mulţi cu pensii de partid), cât şi cei emigraţi preferă anonimatul, deosebit de confortabil.

ASASINAREA LUI LUCREŢIU PĂTRĂŞCANU

Paradoxurile cele mai stranii sunt legate de acest *asasinat de partid*. Întâi: procesul şi executarea lui Pătrăşcanu au avut loc după moartea lui Stalin, când în toate celelalte partide se sistase căutarea de *duşmani* în

propriile rânduri, când în U.R.S.S. fusese dat în vileag caracterul criminal al acţiunilor lui Beria, iar Beria însuşi fusese arestat, judecat şi executat. Al doilea: dacă declararea lui Pătrăşcanu ca *naţionalist*, în 1948, fusese opera colaborării deopotrivă a liderilor grupului „interior", cu cel „exterior", declararea lui ca *spion şi trădător*, pentru ca prin aceasta să i se aplice pedeapsa capitală, a fost opera exclusivă a partidului unic, „interior". Răspunderea nu cade însă numai în seama lui Dej şi a ministrului său de interne, Al. Drăghici, aşa cum s-a afirmat, ci a tuturor celor care s-au aflat în conducerea partidului, membri în biroul politic şi în comitetul central, care prin tăcerea lor aprobativă s-au făcut complicii mâinii asasine. Dej parcă ar fi intuit atunci procesul postum al crimei sale, indicând el spre complicitatea celorlal şi, prin promovările politice pe care le-a înfăptuit, după anunţarea executării lui Pătrăşcanu. Printre cei care şi-au datorat ascensiunea acelui tragic moment, au fost nu numai Gh. Apostol sau Al. Drăghici, ci şi N. Ceauşescu însuşi.

Să urmărim însă filmul propriu-zis al cazului Pătrăşcanu, din momentul când a fost arestat, în 1948. În perioada 1948 – 1954, numele lui a mai pătruns în presa de partid foarte rar, la capitolul *duşmani înrăiţi*. Putea să se afle o atât de lungă perioadă de timp în detenţie sau cu domiciliul forţat, fără măcar un simulacru de proces, pe baza căruia să sufere o condamnare? Răspunsul este negativ. Chiar şi represiunile staliniste din anii treizeci ţineau la o anumită *legalitate* şi la nişte procese, cât ar fi fost de înscenate, încât este puţin probabil că staliniştii autohtoni nu s-au conformat unei proceduri judiciare, fie şi formale. Presupunem că Pătrăşcanu îşi ispăşea o *pedeapsă*, pronunţată printr-o sentinţă. Procesul nu a fost însă publicat.

Se spune că Gheorghiu-Dej ar fi intuit chiar înainte de moartea lui Stalin pericolul pe care un Pătrăşcanu

reabilitat îl prezenta pentru poziţia sa în partid. După moartea dictatorului de la Kremlin, când în Polonia un Pătrăşcanu scos din închisoare preluă conducerea (Gomułka), iar la Moscova se petreceau lucruri neînţelese pentru staliniştii români, Dej taie nodul gordian.

Până în 1952, probabil avusese unele ezitări. Pericolul cel mai mare pentru puterea lui venea din partea grupului „exterior”. El avea în mână pâinea, dar ei cuţitul, încât oricând se putea aştepta din partea lor la o *lovitură de stat*. Existau şi precedente: 30 decembrie 1947! Cert este că Teohari Georgescu a torpilat redeschiderea dosarului, iar reluarea anchetei nu a avut loc atâta timp cât s-a aflat în fruntea internelor.

La rândul lor, Ana Pauker şi Luca şi-au dat seama că în subsidiar, răzbunarea lui Dej asupra lui Pătrăşcanu lua proporţii nedorite, degenerând într-o acţiune antisemită, prin implicarea în cazul său, datorită legăturilor de familie şi de partid ale fostului conducător comunist cu numeroase persoane de origine evreiască, şi deci considerau cazul închis. De menţionat că de la congresul din februarie 1948, atacurile la adresa lui Pătrăşcanu nu au mai venit din partea lor decât poate cel mult, ocazional, ponderea revenindu-i lui Dej.

Deci, după moartea lui Stalin, asistând la procesul de destalinizare ireversibil din U.R.S.S., Dej începe să se considere brusc – şi nu fără întemeiere – în pericol. Se decide să ia toate măsurile de consolidare a puterii, în primul rând prin înlăturarea premiselor care puteau duce la o răsturnare de situaţii, la întoarcerea roţii, cum spune poporul.

Avându-l acum la interne pe omul său, nu-i mai stă nimic împotrivă şi redeschide dosarul. Iată metodele prin care s-a ajuns la pedeapsa capitală, descrise de succesorul lui Gheorghiu-Dej:

„Ancheta făcută şi prezentată biroului politic de Al.

*Drăghici, s-a bazat pe declaraţii false, obţinute prin schingiuiri şi presiuni morale şi cuprindea acuzaţii cu caracter imaginar, fără niciun temei legal, urmând în mod premeditat să conducă la executarea lui Pătrăşcanu „*484 La proces, Pătrăşcanu avea un picior amputat. Era urmarea directă a acelor schingiuiri?

De reţinut este că Dej n-a acţionat niciodată de unul singur, prezentând dosarul în faţa biroului politic, hotărârea pedepsei capitale aparţinând sau în orice caz fiind acoperită cu autoritatea acestui for.

Al. Drăghici, şi prin acest nume se poate înţelege întreaga instituţie represivă a partidului, Securitatea, „a *procedat cu comuniştii, aşa cum proceda şi Siguranţa burghezo-moşiereasca „*485 (De ceilalţi oameni schingiuiţi şi torturaţi în închisori şi lagăre de muncă, vorbitorul nu a arătat nicio înţelegere, nici post-factum, după cum se poate aprecia că *„Siguranţa burghezo-mosiereascâ „*n-a atins niciodată performanţele Securităţii lui Teohari, Drăghici şi ai consecutivilor miniştri de interne ai lui Ceauşescu însuşi, singurul termen de comparaţie valabil, pe care şeful de partid l-a evitat prin autocenzură fiind Gestapoul).

Acţiunea de înlăturare fizică a lui L. Pătrăşcanu s-a caracterizat printr-o *„grabă de a-l judeca şi executa după două zile, în mod precipitat, prin împuşcarea pe la spate"* 48.

Procesul a avut loc în secret între 6 – 13 aprilie 1954, iar sentinţa capitală a fost executată la 16/17 aprilie 1954. Nu au fost publicate numele persoanelor condamnate în cadrul aceluiaşi proces. Or, odată cu Lucreţiu Pătrăşcanu a mai fost condamnat la pedeapsa capitală şi executat şi Remus Coffler, despre care există puţine informaţii în legătură cu funcţiile îndeplinite în partid înainte de a fi fost înlăturat. Au executat pedepse cu închisoarea: Elena Pătrăşcanu, Harry Brauner, Lena Constante, filosoful Petre

Pandrea, Zilber, ing. Clamanovici. Încă în prima etapă a cazului, o rudă a lui Pătrăşcanu, activist al comitetului central, s-a sinucis.

Martorii acuzării care au făcut jocul puterii şi au declarat ce li s-a indicat să declare, au fost răsplătiţi prin paşapoarte de emigrare. Urmele crimei au fost şterse, în măsura în care s-a putut.

Prin executarea lui Pătrăşcanu, partidul şi-a suprimat unicul reprezentant din coaliţia guvernamentală de la 23 august 1944.

La reabilitarea lui s-a pus accentul exclusiv pe caracterul de rivalitate şi răzbunare personală din partea lui Dej. Pentru că reconstituirile fidele şi analizele aprofundate puteau duce foarte departe, până la cei care incriminau, indicând şi vicii de construcţie ale întregului edificiu, conducătorul de partid a scos de guler în faţa istoriei pe principalii doi vinovaţi, din care numai unul era de faţă, muşamalizând de fapt dosarul. În loc de concluzii, s-au explicat crimele, ca fiind *„caracteristice stărilor de înapoiere economică, socială, politică şi culturală a oamenilor, mentalităţii înapoiate ale celor ce au înfăptuit aceste abuzuri „*4 7

El a fost executat de către anchetatorul său, Iosif Moldoveanu, care mai târziu avea să se sinucidă, după cum mărturisea I.M. Pacepa.

Este ciudată şi lipsa unei reacţii – cel puţin aşa cum ştim până astăzi – din partea lui Hruşciov, la un eveniment de represiune în genul celor din Rusia anilor treizeci.

PĂMÂNTUL, PARTIDUL ŞI RĂZBOIUL DE 30 DE ANI CU ŢĂRANII

7

Prin anii cincizeci era expusă peste tot, la sate, o lozincă: *Nu ştii*? *Te-nvăţăm*! *Nu poţi*? *Te-ajutăm*! *Nu vrei*? *Te-obligăm*! Cum prin ultimul ei termen, lozinca dezvăluia natura politicii faţă de ţărănime, încălcând regula conform

căreia frazele trebuie să acopere înaintarea, să mascheze acţiunile adevărate, nu să dea în vileag adevărul, ea a fost repede retrasă şi înlocuită cu tradiţionala lozincă a lui Stalin: *Ne sprijinim pe ţărănimea săracă*, *în alianţă cu ţărănimea mijlocaşă*, *împotriva chiaburimii*!

Această lozincă ascundea adevărul: războiul fusese declarat nu numai ţărănimii înstărite a satelor, ci ţărănimii în totalitatea ei. Rezumând cele petrecute timp de decenii de atunci, am putea spune că el continuă şi astăzi: e un nou război *de treizeci de ani* cu perspective de durată.

Colectivizarea agriculturii, transformarea ei „socialistă”, cum se numeşte operaţiunea în limbajul eufemistico-oficial, începe în 1949, ca un pandant la proprietatea de stat şi cea individuală şi în ceea ce priveşte pământul, se va încheia peste trei decenii prin naţionalizarea acestuia, cu acte în regulă şi legi votate.

Colectivizarea agriculturii reprezenta încă de atunci, în germene, elementul de naţionalizare, prin faptul că ţăranii erau deposedaţi de dreptul de a stăpâni individual, fie şi o suprafaţă agricolă cât de neînsemnată. Era şi momentul: celelalte naţionalizări dacă nu erau încheiate, erau pe cale de a fi.

Rezolvarea problemei pământului nu reprezenta deci pentru partid decât cel mult în paranteză soluţionarea practicării unei agriculturi avansate pe mari suprafeţe. Prioritatea o avea problema politică şi anume lichidarea independenţei economice a celei mai mari părţi din populaţia ţării, dacă nu adversară în sensul unei atitudini active a ordinii instaurate de partidul comunist, cel puţin refractară, adică practicând rezistenţa pasivă îndelungată şi cu mari sorţi de izbândă.

Că ţărănimea reprezenta în mod potenţial o forţă în stat de care trebuia să se ţină seama, o dovedeşte că a fost inclusă în calcul, cu mult înainte de preluarea puterii.

Şi aici au fost aplicate *etapele*, tacticile de luptă, în

funcţie de puterile reale ale partidului.

Mai întâi, când P.C.R.-ul nu era decât un embrion, ar fi fost o inepţie din partea lui să-şi facă din ţărani un adversar declarat. Ei rămâneau ca atare, dar declaraţiile trebuiau să fie de loialitate, de amor chiar. Partidul privea această majoritate zdrobitoare a populaţiei ca pe un colos cu picioare de lut, pe care urma să-l doboare, dar numai când avea să sosească momentul. Deocamdată trebuia doar să-l neutralizeze. De aceea înfăptui reforma agrară. Aceasta a fost prima etapă.

Aşa cum Teohari Georgescu îşi făcea semnul crucii de Bobotează în biserica Patriarhiei, iar secţia de propagandă se făcea *apărătoarea* monarhiei, tot aşa şi cu ţăranii, conducătorii nu iertau nicio zicere în presa de opoziţie, când câte un indiscret se întreba ce gânduri avea conducerea comunistă cu ţăranii *după*?

Acel *după* sosi fără întârziere, prin lichidarea moşierimii în calitate de clasă, trecându-se astfel la o etapă nouă. Noua perioadă se lansă prin plenara comitetului central, din 3 – 5 martie 1949, dându-se semnalul trecerii la *transformarea socialistă* a agriculturii. Aceasta însemna: 1. Moşierimea fiind lichidată, se trecea la adversarul următor, *chiaburimea*, adică la ţăranii cei mai înstăriţi ai satelor şi la deposedarea de pământ a ţăranilor mijlocaşi, a *aliaţilor*, care formau majoritatea sătenilor. 2. Mijlocaşii nu erau trecuţi în rândul duşmanilor declaraţi, decât dacă se împotriveau intrării în *colectivă*, cu alte cuvinte, deposedării de proprietatea lor individuală. 3. Gospodăriile agricole colective (G.A.C.) copiau modelul colhozurilor. Schimbarea denumirii lor în *cooperative agricole de producţie*, intervenită după 1965, nu a modificat cu nimic conţinutul şi metodele de exploatare a ţărănimii, ea coincizând cu căutarea unor forme *naţionale*, specifice, de spoliere. 4. Gospodăriile colective, reproducând identic modelul stalinist, au preluat şi tarele

acestuia, pregătind terenul înstrăinării ţărănimii şi aruncării sistemului agricol într-o criză fără precedent.

Etapa I, pusă în aplicare de echipa „exterioară" a partidului, a generat, după cum s-a văzut şi din mărturia lui Gheorghiu-Dej, un *1907 socialist*.

După cum reiese din articolele şi documentele acelui moment, operaţia colectivizării forţate a fost dirijată la început de Vasile Luca. Metodele poliţieneşti aplicate nu denotă autoritate şi putere, ci dimpotrivă, o implicită slăbiciune a partidului în faţa colosului pe care, în pofida lozincilor şi a propagandei de suprafaţă despre *viaţa nouă* a satului, îl priveşte ca pe un adversar, iar colectivizarea, ca pe un război nedeclarat.

Prin perspectiva comasării terenurilor în mari proprietăţi *colective*, practic se anula şi reforma agrară din 1945. Nu este de mirare: actul de la 23

august nu fusese şi el anulat şi nu în 1949, ci la numai o jumătate de an de la înfăptuirea lui, anulare consfinţită şi prin Tratatul de pace?

Între coerciţiune şi literatura de propagandă, asezonată cu cântecéle (*Drag îmi e bădiţa cu tractoru'*...), P.M.R. pune în funcţiune încă o armă recent descoperită: cea economică. Sistemul cotelor obligatorii din recoltele obţinute de ţărani de la loturile individuale, depăşind deseori cantitatea recoltabilă din anii cei mai favorabili, s-a dovedit una din cele mai diabolice invenţii pentru îngenuncherea ţărănimii. Greu se poate afla un exemplu în istorie, când ţărănimea noastră a fost supusă unor asemenea poveri, poate numai în timpul hrăpăreţelor domnii fanariote. Şi când, în acelaşi timp, le-a rezistat, chiar şi în pofida proceselor, arestărilor şi deportărilor.

După 1952, odată cu *demascarea grupului antipartinic*, intervine o uşoară relaxare în acest război.

Operaţiunea *colectivizării* nu este însă oprită ci doar temporizată. Se apelează numai în cazuri extreme la

represiune şi în mod izolat. Dar se apelează. Se apasă mai mult pe pedala coerciţiunilor economice şi a presiunilor de ordin politic. În noile condiţiuni de dependenţă tot mai mare a omului de „patronul" întregii societăţi, aceste metode se dovedesc deosebit de eficiente.

Acţiunea de colectivizare pândeşte latent. Cu mult după moartea lui Stalin, când nici trupele ruseşti nu se mai aflau în ţară, brusc se porneşte o ofensivă în cel mai pur stil stalinist: încheierea *colectivizării* agriculturii. (De operaţiune răspunde Nicolae Ceauşescu[81], avându-l alături, mobilizat pentru a adăuga şi el *argumentul* forţei, pe colegul său de generaţie, Al. Drăghici.)

Este greu de găsit o explicaţie acestei grabe organizate milităreşte, cu comandamente naţionale şi locale, formate din activişti sau salariaţi cu funcţii importante în diferite sectoare, brigăzi constituite din mii de oameni instruiţi special, în 1962, la aproape un deceniu de la moartea inspiratorului modelului colhoznic.

Imperative politice de moment, în contextul noii faze în care intrau relaţiile ideologice, dar şi de stat, între staliniştii români şi destalinizatorii ruşi, în frunte cu Hruşciov, probabil că au jucat un rol determinant, diluat de trecerea timpului.

Încheierea *colectivizării* s-a marcat în mod festivist printr-o sesiune extraordinară a Marii Adunări Naţionale (27 – 28 aprilie 1962), în prezenţa unui număr de 11.000 de participanţi, cei mai mulţi dintre ei ţărani, număr egal cu al victimelor represiunii din 1907. Probabil că sala era mai puţin încăpătoare pentru a fi fost convocat un număr de participanţi egal cu cel al victimelor colectivizării. Însă la scurt timp de la această adunare, cupola marelui pavilion de expoziţii, în incinta căruia se organizase sesiunea festivă, se prăbuşea. Nu mai putuse să suporte.

FLAMANZI

---

81 "Devotat cauzei" până la descărcarea pistolului în oameni.

Prin glasul său cel mai autorizat, partidul a recunoscut represiunile de care s-au făcut răspunzători membrii *grupului antipartinic*, dar nu şi abuzurile şi silniciile securităţii împotriva ţărănimii în epocile următoare. Or, numeroase răscoale în care ţăranii s-au ridicat, folosind armele tradiţionale din aceste ridicări – uneltele obişnuite de muncă – au fost înăbuşite în sânge. Aceste răzmeriţe spontane şi violente împotriva regimului, sunt ţinute până astăzi în cel mai strict secret. (Noi avem cunoştinţă de răscoala, urmată de vărsare de sânge şi arestări, din comuna Jariştea, Galaţi, din anul 1957.)

Unele istorioare cu har propagandistic[82], ar putea chiar să şi convingă pe unii naivi, dacă şi în epoca de după 1965 represiunea n-ar fi cunoscut forme la fel de crude ca şi până în 1952, cu diferenţa că metodele au fost mult perfecţionate, pentru a se asigura ignoranţa deplină a opiniei publice şi deci a împiedica orice formă de posibil protest. Accentul în această perioadă s-a pus pe răspunderea penală individuală. Pentru cea mai neînsemnată vină, mai ales ţăranilor li s-au întocmit dosare, au fost judecaţi şi trimişi în închisori, încât la un moment dat, regimul Ceauşescu s-a trezit confruntat cu situaţia în care închisorile, chiar lărgite în anii *puterii populare*, deveniseră din nou neîncăpătoare, fiecare circa al zecelea cetăţean, ispăşind o pedeapsă. *„Unui om i se putea face trimitere în judecată şi dacă-i zicea miliţianului «Bă, ţigane!»”*, spunea Cornel Burtică la scurt timp după amnistia din anii şaptezeci, referitor la abuzurile penale[83].

---

82 Un oportunist a devenit peste noapte prozator "reprezentativ", pentru că a scris un roman în care un activist de partid, Dumitru Dumitru, ia apărarea ţăranilor cu ocazia unei răzmeriţe, dar cade şi el victimă abuzurilor. Numai în perioada care a urmat Congresului al IX-lea i se face dreptate, fiind reabilitat şi promovat, vorba poporului care ar putea sta drept motto acestui soi de "opere": "Tranca-fleanca - trei lei perechea!".

83 Într-o conferinţă ţinută în 1987 la Academia "Ştefan Gheorghiu".

De aceea s-a inventat în această perioadă *ispăşirea pedepsei* prin muncă, în libertate sau punerea provizorie în libertate pe termen, până ce condamnatul era convocat pentru detenţie. Dintre deţinuţii din închisori, majoritatea erau la originea lor ţărani, iar dintre ei, majoritatea – tineri.

Pentru aceasta regimul s-a văzut nevoit, pe la începutul anilor şaptezeci, să decreteze o amnistie, în care s-a avut grijă să nu beneficieze deţinuţii de *drept comun*, aruncaţi în închisoare din motive politice. Să nu uităm că *furtul din avutul obştesc* se pedepseşte cu închisoarea, că porumbul putrezeşte pe câmp necules, în timp ce ţăranii nu pot găsi o pungă de mălai nici la oraş, după cum poate să-i îngheţe apa din găleată în casă, fără să se poată atinge sub ameninţarea cu puşcăria, de vreascurile *poporului*, din pădurea din spatele casei.

Cu atât mai violentă era represiunea, când ea trebuia să înăbuşe o nemulţumire exprimată prin răzmeriţă. Întâmplător, cunoaştem unele amănunte privind o asemenea răzvrătire şi urmările ei. Printr-o ironie a istoriei, teatrul evenimentelor a fost comuna Flămânzi din nordul Moldovei, de unde a izbucnit scânteia răscoalei din 1907.

Vina ţăranilor din Flămânzi a fost aceea că au dat crezare logoreei demagogice despre faptul că perioada care a urmat Congresului al IX-lea este cu totul altceva faţă de cea anterioară. Au dat crezare şi au trimis la comitetul central delegaţie cu jalbă-n proţap, pentru a li se da pământurile *colectivizate* înapoi. Nu se făcuse în 1945 în toată presa comunistă mare zarvă în jurul împroprietăririi nepoţilor acelor ţărani care fuseseră răpuşi de glonţ în 1907? Mulţi dintre ei aveau încă memorie bună şi nu erau atât de bătrâni pentru a uita cu cât tam-tam li se înmânaseră titlurile de împroprietărire, ba mai fuseseră fotografiaţi şi prin gazete. Acum ei voiau

doar pământul pe care l-au primit atunci şi apoi li s-a luat, colectivizarea fiind receptată de ei drept o deposedare. Ei nu cereau deci întoarcerea pământului la marii proprietari, ci înapoierea acestuia către ei, cei ce-l muncesc, pentru a avea bucuria muncii şi a roadelor ei.

Nu cunoaştem dacă delegaţia a fost primită sau nu la cine voia să ajungă sau ce i s-a răspuns. Cert este că a plecat în sat, lecuită de credinţa cu care venise.

Ţăranii s-au decis atunci, probabil înţeleşi cu toţii, să-şi facă singuri dreptate. Ei moşteneau tradiţia bunicilor şi străbunicilor lor şi spiritul acestora, cultivat şi de regim fără întrerupere de la 1944 încoace, în scopurile sale propagandistice.

Şi şi-au făcut-o.

Într-o bună dimineaţă, în nişte pari de la marginea satului rânjeau mai multe capete. Erau ale *somităţilor* locale: ale secretarului de partid, tot el şi primar, al instructorului de la judeţ, al şefului miliţiei…

Mai multe zile, o stranie linişte se aşternu peste sat. Parcă nici nu se întâmplase nimic. Parcă decapitările comise nu interesau pe nimeni. Ori nicio autoritate nu se încumeta să intre în sat de frică.

Aceasta până când într-o noapte satul a fost ocupat de armată. Au fost scoşi din aşternuturi locuitorii toţi şi adunaţi într-un loc oarecare. La adunare, s-a cerut făptaşilor să-şi dezvăluie identitatea. Apelul a răsunat în gol. S-a făcut apel cu frumosul ca acei care se ştiu fără de vină să-i dea ei în vileag pe făptaşi, adică să-i denunţe. Nimeni nu a dat curs apelului. Răspunderea pentru sângeroasa răzbunare era colectivă. Şi se ţineau strâns unul de altul. Li s-a dat drumul să plece, dar toţi locuitorii au rămas consemnaţi la casele lor. Satul era bine păzit, nimeni nu-şi putea părăsi nici măcar locuinţa, darămite satul.

A doua zi, locuitorii au fost chemaţi unul câte unul.

Aici li s-a întins cursa în care ţăranii au căzut fără dificultate. Anchetatorii spuneau fiecăruia că *cuscrul*, *finul*, *cumătrui* etc., a zis despre cel cu care se vorbea, că el este făptaşul şi pe această bază este arestat, urmând să ajungă în faţa plutonului de execuţie. Cel acuzat începea să se disculpe. Şi o făcea, inculpând la rândul său. Mărturisind. Spunând *tot*. Astfel se aflară şi făptaşii.

Urmarea a fost tragică pentru întregul sat. După capturarea autorilor acestui act terorist, iniţiat ca un protest împotriva refuzului partidului de a ţine seama de doleanţele lor, măsuri represive au fost luate împotriva satului în întregimea lui: el a fost dislocat, toţi ţăranii au fost duşi, mutaţi prin alte părţi.

Desigur această întâmplare din Flămânzi, după cum nici procesul, cu ecouri politice şi sociale, nu au transpirat în presă. Despre calea aleasă de ţăranii din Flămânzi pentru a-şi exprima protestul lor, au vorbit numai puţinii iniţiaţi sau şi mai puţinii martori, în şoaptă.

Dacă toate aceste detalii, aşa cum au fost relatate de un martor ocular, sunt măcar în parte exacte (sistemul informaţional dirijat de partid, care le-a trecut în rândul evenimentelor tabu, nu se va decide, o ştim bine, să le dea publicităţii nici după trecerea anilor), în satul Flămânzi din nordul Moldovei nu mai locuiesc astăzi urmaşii celor ce au aprins flacăra răscoalei de la 1907, ci nişte colonişti fără nicio legătură cu tradiţia satului, aduşi de prin alte părţi.

Sectorul „socialist”, adică cel de stat şi cooperatist, cuprinde astăzi 90, 7%, din suprafaţa agricolă a ţării, celelalte 9, 3%, reprezentând suprafaţa ocupată de gospodăriile ţărăneşti individuale din zonele de munte şi de deal, unde comasarea nu a putut fi realizată 488 S-ar părea deci că în 1962, problema pământului a fost rezolvată.

Dar nu, aceasta a fost doar penultima etapă.

Cea de-a treia şi ultima se începe după 1965 şi este

caracterizată prin naţionalizarea întregului teritoriu naţional, indiferent de destinaţia terenurilor. O serie de legi decretate de succesorul lui Gheorghiu-Dej lichidează de fapt orice drept de proprietate individuală asupra oricărei suprafeţe de teren agricol sau neagricol. Astfel, aşa numitele gospodării ţărăneşti individuale se află pe nişte terenuri care sunt ale statului, date temporar în folosinţă. Conform decretelor cu putere de lege sau unor legi, terenurile de orice fel nu pot fi vândute sau transferate unor terţe persoane, a fost lichidat dreptul de succesiune asupra loturilor din jurul gospodăriilor individuale, şi chiar a acestor gospodării, dacă moştenitorul nu-şi are domiciliul legal în acea gospodărie, lotul pe care se află casa este el însuşi în folosinţă pentru perioada cât durează construcţia, dar aceasta poate fi înlăturată oricând prin dispoziţie administrativă etc.

Etatizarea din 1945, când o parte din marile proprietăţi au intrat în posesia statului, era doar un început, un prim pas, vestind intenţia de naţionalizare a pământului, realizată treptat, timp de trei decenii.

Inspiratorul operaţiei de naţionalizare integrală, conducând partidul la Congresul al IX-lea, nu a făcut decât să pună în aplicare cerinţa Congresului al IV-lea al P.C.d. R., din 1928, când s-a decretat necesitatea naţionalizării întregii suprafeţe agricole a ţării. Actualul partid comunist a fost şi mai stalinist decât staliniştii dintâi, naţionalizând tot pământul, nu numai cel cu destinaţie agricolă. Rezoluţia din 1928 a fost suspendată temporar, pentru ca P.C.R. să poată manevra mai uşor.

Rezolvându-se problema pământului, s-a rezolvat deci şi cea a ţărănimii. Astăzi, afirmă politologia oficială, ea reprezintă o clasă omogenă a societăţii româneşti. Îi vom da dreptate: deposedată de orice proprietate asupra pământului, întreaga ţărănime era omogenă prin pierderea trăsăturii esenţiale, aceea de a exista economiceşte prin

cultivarea lui. Agricultura o practică astăzi statul şi acele gospodării care maschează printr-o variantă, proprietatea de stat, numite *cooperative agricole de producţie*, exploatând nemilos o clasă socială, prin inerţie numită ţărănime.

Copiind modelul stalinist de transformare a vechii agriculturii în una nouă, dar mai ales refuzând să-l corecteze, în pofida falimentului şi a rezultatelor lamentabile evidente ale acestuia, partidul a sfârşit prin a arunca agricultura într-o criză cu caracter general şi permanent.

Ţăranul căruia i se cere să lucreze un pământ care nu este al lui şi pe deasupra, înlăturat prin toate mijloacele – de la cele economice la cele cu caracter politic şi poliţienesc – să se bucure de rezultat muncii sale, se consideră un om liber de orice obligaţie.

Clasa a cărei trăsătură esenţială era munca pământului *propriu*, pierzând obiectul muncii, trece printr-un rapid proces de transformare în direcţia unei alienări complete.

Specificul perioadei colectivizării agriculturii era rezistenţa activă de grup sau individuală. (Cunosc numeroase cazuri când, pentru a nu fi obligaţi să semneze pentru cedarea pământului, respectiv pentru înscrierea în *colectivă*, ţăranii fugeau în pădure. Rămânea acasă nevasta care primea cuvânt de ordine: *„Dacă semnezi fără voia mea, vezi mâinile astea? Cu ele te omor!”*. Specificul actualei perioade este o rezistenţă pasivă, de masă. Ţărănimea din România se află într-o îndelungată şi nedeclarată grevă generală. Eliberată de proprietate, ea îşi permite luxul de a opta pentru orice mod de a face foamea, cu excepţia unuia singur: al celui dorit de partid.)

Ţara nu mai are ţărani. La rândul lor nici ţăranii nu mai au ţară, ci doar un domiciliu în mediul rural.

Cu toate că propagandiştii de partid fac băşici în

palme, scriind despre modernizarea agriculturii prin chimizare, mecanizare, irigaţii, ameliorări etc., ei omit cu ştiinţă faptul esenţial: principalul şi unicul agricultor al ţării, P.C.R.-ul obţine recoltele bogate, despre care românul din ce în ce mai flămând, află numai din ziare, în primul rând prin *indicaţii şi orientări*, lozinci, revoluţii de şedinţe şi cuvântări kilometrice.

STALIN A MURIT!

„PE DRUMUL LUI MAI DÂRZ NE-AVÂNTĂM!”[84]

UN DECENIU ÎN CONTRATIMP

Între actul de la 23 august 1944 şi până la asasinarea lui L. Pătrăşcanu s-a scurs un deceniu. El se caracterizează printr-un proces politic intens, printr-un şir de evenimente aflate parcă într-o permanentă goană contra cronometru, obligate la această viteză de o ocultă numărătoare inversă. Ele au făcut istoria şi au dus la ceea ce este astăzi România, încât urmărindu-le, cronicarul este supus unui adevărat bombardament factologic şi numai în epocile de vâri se află confruntat cu o asemenea viteză, un atare mers accelerat, precipitat, al istoriei. Finalul deşi nu era în mod fatalist cel cunoscut, fusese antecalculat şi toate acţiunile convergente sovieto-peceriste erau îndreptate spre realizarea lui.

Hazardul face ca în finalul perioadei, Stalin să dispară şi simultan cu tranziţia spre conducerea de către N.S. Hruşciov a P.C.U.S. şi a Uniunii Sovietice, să înceapă ca satelit şi pentru România, o epocă nouă. Evenimentele au făcut ca această evoluţie să aibă un hotar trasat ferm, în aprilie 1964. Din nou un deceniu.

Dar ce diferenţă de cel anterior! Istoria nu mai este grăbită. Dimpotrivă. Evenimentele nu se mai precipită de

---

84 Al doilea vers din textul unui cântec de Anatol Vieru consacrat lui Stalin: ”Lui Stalin slavă-slavă-i cântăm / Pe drumul lui mai dârz ne-avântăm! ”. Melodia cântecului a servit drept pauză muzicală la posturile naţionale de radio, începând din 1951 şi până prin 1956.

la o lună la alta, uneori chiar de la o săptămână la alta. Schimbările – cele acceptate – sunt lente, parcă urmărind pe un ecran o acţiune filmată cu încetinitorul. Înnoirile, gata să izbucnească furtunos stau încătuşate fără putinţă de realizare, lăsate fiind să zacă latent, condamnate la un permanent stadiu de deziderat, chiar dacă condiţiile pentru ca ele să devină realitate, erau pregătite. Partidul este preocupat aproape exclusiv să consolideze ceea ce obţinuse în deceniul anterior.

Construcţia cere totdeauna mişcări repetate şi un timp îndelungat, comparativ cu distrugerea. Or, după ce din 1944 fusese ocupat mai mult cu distrugerea, P.M.R. fu în noul deceniu confruntat cu necesitatea de a edifica.

Ar fi trebuit ca în această operă să nu se mai întâmpine niciun fel de dificultăţi. Ce se poate constata? Spre diferenţă de deceniul anterior, când partidul însuşi determinase o serie de evenimente, conducerea lui se vede încontinuu pusă în faţa unor situaţii surpriză, toate având sursa în afară şi implicată fără voie în ele. Implicarea sa reprezenta obligativitatea unei reacţii, unei atitudini şi mai totdeauna de a-şi feri ambarcaţiunea să intre la apă.

Conducerea P.M.R. reuşeşte să le facă faţă în mod strălucit şi mai mult decât atât, le pune la treabă în favoarea sa, utilizându-le abil.

O altă constatare este cea privind modificarea vechilor relaţii şi dezvoltarea unor relaţii pe baze noi între conducerea sovietică şi cea românească. Dispariţia lui Stalin nu a modificat peste noapte raportul de subordonare a P.M.R. faţă de *partidul-frate*, dată fiind situaţia postbelică, dar evident că nu se mai întâmplă ca în 1944 – 1947. Acum subordonarea nu se mai realizează prin convocarea lui Dej la Moscova sau prin canale oculte, ci pe căi emancipate.

Fidelitatea nestrămutată şi justeţea liniei ideologice înlocuiesc în noua etapă directivele de la centru. Partidul

conduce privind ţintă steaua călăuzitoare de pe turnul Spasski al Kremlinului (*farul călăuzitor*), dar nimeni nu-i mai spune direct ce să facă. Mai ales că între timp şi Biroul consultativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti, o formulă deghizată a unei posibile Internaţionale a IV-a, este desfiinţat din pricina diversificării tot mai mari a mişcării comuniste şi a imposibilităţii de a dirija de la un centru unic (unde nu se mai afla autoritatea, reprezentând personificarea universală a marxism-leninismului), după cum partizanii unor asemenea formule centraliste credeau că vor repara pierderea de popularitate a partidelor comuniste, mai ales în occident, repetând povestea deja perimată cu desfiinţarea Kominternului.

Pentru această fază a deplasării spre autonomie, pentru care fusese luat prin surprindere şi nepregătit, pentru P.M.R. nicio dogmă nu era indigestă, cu condiţia ca ea să fi purtat denumirea de marxist-leninistă şi să poarte pe avers parafa secretă a lui Stalin. În această epocă, dogma de căpetenie a partidului era cea privind *piatra de încercare*, sunând astfel: *„Piatra de încercare a internaţionalismului proletar este prietenia cu Uniunea Sovietică”*. O prietenie de vasal întreţinută prin forme exterioare. Din nicio parte această *prietenie de nezdruncinat* nu era sinceră: din partea Moscovei era noul ambalaj pentru a ţine în chingile dependenţei economice o ţară mică spre a o spolia mai bine, din partea Bucureştiului era minciuna linguşitoare a celui slab faţă de cel tare, pentru a masca unele evoluţii interioare, care deconspirate, le-ar fi ratat succesul.

Este de observat că tocmai în spatele unei asemenea dogme de căpetenie are loc o tot mai evidentă desincronizare a cursului politic din cele două ţări, o dereglare şi distanţare din ce în ce mai accentuată între ora arătată de ceasul istoriei la Moscova pe de o parte şi la Bucureşti, pe de alta.

În timp ce în U.R.S.S., după Congresul al XX-lea al P.C.U.S., se dezvăluiau crimele staliniste, iar societatea trecea printr-un proces de conştiinţă care însă n-a afectat sistemul, în România, P.M.R. Îşi făcea un titlu de glorie din *fidelitatea*, înţeleasă ca mers în contratimp cu evoluţiile din ţara care-i servea însă drept model. Numai la cincisprezece ani de la venirea la putere, P.M.R. patrona o societate cu forme anchilozate, condusă de dogme împietrite, continuând să stalinizeze ca un automat care o dată pornit este imposibil de oprit, închizând toate posibilele fisuri prin care vântul dezgheţului, suflând prin întreaga Europă de est, putea să pătrundă şi în România.

Mersul cu bătaia pasului pe loc şi-a aflat repede justificarea prin *teoretizările* maeştrilor propagandei de conjunctură, asupra *etapelor diferite* în care chipurile se aflau cele două ţări.

Lipsită de meandre, evoluţia din România, în contratimp total cu ceea ce se petrecea atunci în întreaga mişcare comunistă, având în spectrul invizibil lucrarea conducătorilor români pentru eliberarea lor din chingile în care fuseseră strânşi prin condiţia de apartenenţă la acest partid, cuprinde totuşi momente majore. În continuare, ne ocupăm de ele.

„ÎNGHEŢUL” ROMANESC

Desigur, Raportul lui Hruşciov la închiderea Congresului al XX-lea, în care pentru prima dată în mod oficial, de pe poziţia cea mai înaltă în partid şi în stat, au fost date în vileag crimele lui Stalin, a fost şi pentru Gheorghiu-Dej, care se afla în tribuna invitaţilor, o surpriză. Şi încă una dintre cele mai puţin plăcute.

Ce va fi gândit el atunci? Nu avea oare şeful absolut al comuniştilor români de la acea oră – păstrând desigur proporţiile – impresia că este vorba acolo şi despre el? Nu erau în acel moment închisorile din România şi lagărele de muncă ticsite de deţinuţi? Ţara nu fusese oare scena atâtor

fărădelegi politice?

Condamnarea stalinismului plutea în aer înainte chiar ca Hruşciov să fi decis prin actul său de curaj, restabilirea măcar pentru puţin timp a adevărului dezbrăcat de minciună. Cuvântarea lui Gheorghiu-Dej la Congresul al XX-lea, cuprinzând tradiţionalul *salut*, nu a depăşit nivelul comun la care se situau în genere discursurile sale. Se putea crea impresia că păşeşte mai prudent ca de obicei, pe un teren necunoscut. Astăzi, se poate spune că era în defensivă. Poate tocmai din pricina ultimei crime împotriva tovarăşului său de partid, Lucreţiu Pătrăşcanu, al cărei autor se ştia că era, se poate că la Moscova, Gheorghiu-Dej nu s-a simţit în perfectă siguranţă şi aceasta, cu toate că, după cunoştinţa noastră, nu a existat o reacţie explicită la comiterea ei, (de asemenea, nici din rândul *partidelor frăţeşti*). Un amănunt semnificativ, confirmând această presupunere: în timpul Congresului, Gheorghiu-Dej a locuit în incinta ambasadei R.P.R. la Moscova.

Astăzi se ştie că Hruşciov ar fi dorit ca schimbările aduse de Congresul al XX-lea să cuprindă şi celelalte ţări anchilozate în stalinism, între care şi România. Dorinţa sa a fost mult prea repede îndeplinită în Ungaria, unde evenimentele au luat întorsături scăpate de sub control şi care puteau duce la pierderea acestei ţări din *sistem*. În ceea ce priveşte ţara noastră, aşteptarea sa a fost zădarnică. O demascare a abuzurilor staliniste în România şi deci o evoluţie sincronă cu cea din Uniunea Sovietică, presupunea ca o condiţie apriorică, înlăturarea lui Gheorghiu-Dej.

Nu putem şti dacă tentativa de opoziţie, venită din partea lui Miron Constantinescu după Congresul al XX-lea, a intervenit din proprie iniţiativă sau a fost inspirată de Hruşciov. Dacă un sprijin fie şi indirect a existat, miza sovietică a fost complet greşită. Nu Miron Constantinescu

era cel indicat să declanşeze un dispozitiv antistalinist în P.M.R., când se ştia că şi el, alături de toţi fruntaşii grupării „exterioare” şi „interioare”, contribuise cel puţin prin pana sa la valul de represiuni care se abătuse asupra ţării, chiar din momentele când partidul devenise vizibil în spectrul politic românesc.

Aventura sa în care nu ne îndoim că exista o veritabilă trezire, se termină lamentabil, prin ataşarea sa de către Dej, care dovedi şi prin aceasta că deţine o autoritate incontestabilă, alături de *grupul fracţionist*, printre *deviatori* (1957). Schimbările vremii se resimţeau însă şi la Bucureşti: altă dată Miron Constantinescu ar fi împărtăşit soarta lui Pătrăşcanu, în 1952 ar fi ajuns la puşcărie, precum Vasile Luca. Acum era doar aruncat la fund.

Hruşciov făcuse o eroare de calcul, socotind că Dej putea fi înlăturat cu uşurinţă sau înlăturat, în general. El avusese şi până atunci prilejul, dar s-a putut convinge mai ales după aceea, că P.M.R. avea în frunte un conducător perfect stăpân pe situaţie şi că fără să fi fost un teoretician de valoare, Dej era un practician al socialismului de tip sovietic, greu de dovedit.

Tactica lui Gheorghiu-Dej a fost aceea a aşteptării. Să fi întrevăzut el oare caracterul limitat prin conţinut al fenomenului?

Nu mai exista, însă nicio grupare a „exteriorilor”, un partid în partid, la care să se apeleze la nevoie, deşi mâinile lor erau poate şi mai mânjite de sânge. Hruşciov uita că se afla în faţa unui monolit, creat după chipul şi asemănarea celui sovietic. El mai trebuia să aibă în vedere că biroul politic şi comitetul central fuseseră triate la Congresul al II-lea al P.M.R., al VII-lea după numărătoarea adoptată în 1965 (23 – 28 dec. 1955), conform fidelităţii faţă de persoana primului secretar al comitetului central.

Conducătorul P.M.R. s-a dovedit şi de data aceasta un

maestru al mişcărilor tactice de mare artă.

Statuile dictatorului fuseseră demult demolate în U.R.S.S. (cu unele excepţii în Gruzia, din orgoliu naţional), ca şi alte forme ale *cultului personalităţii*. În România, statuile stăteau neatinse, Braşovul continua să se numească *oraşul Stalin*, creându-se impresia aşteptării unei posibile reveniri la vechea stare de lucruri. În vara anului 1957, ziarul *Scânteia Tineretului*, din proprie iniţiativă, a utilizat din nou denumirea de Braşov, în locul celei oficiale de Oraşul Stalin. Responsabilii acestui act de *indisciplină* au fost aspru sancţionaţi.

Interesant este şi faptul că partidul nu se simţea obligat să dea membrilor săi şi poporului pe care-l conducea niciun fel de explicaţii privind starea de congelare în care menţinea viaţa politică.

Îngheţul românesc avea totuşi pentru cine dorea să afle, următorul înveliş *teoretic*: destalinizarea operată de Congresul al XX-lea este o chestiune internă sovietică. Ceea ce s-a petrecut în România este cu totul altceva. La noi, socialismul abia şi-a croit drumul, încât a vorbi despre stalinism ca despre un fenomen maladiv al societăţii, ar însemna să i se aducă deservicii, apoi închisorile, *canalul* şi celelalte lagăre de muncă fuseseră umplute chipurile de *duşmani* reali, iar represiunile, cărora nimeni nu îndrăznea să le spună pe nume, nu ar fi fost o eroare. În sfârşit, dar nu în cele din urmă, orice *demascare* a stalinismului în România putea fi interpretată *undeva*, unde se vede şi se aude tot, ca o măsură împotriva prieteniei *de nezdruncinat*, cuprinzând deci pericolul de a fi înţeleasă ca o lezare a *pietrei de încercare*.

Suprapunând cu intenţie atitudinea de reevaluare critică a trecutului cu sentimentele prosovietice ale regimului, Dej câştigă. Evenimentele îi şi solicitară exteriorizarea, îi cerură dovezi concrete ale acestei atitudini, iar el se grăbi să le aducă, asemenea unor

ofrande preţioase pe altarul puterii sale.

În chiar toamna anului 1956, când la Budapesta izbucni revoluţia maghiară, sub influenţa vântului de libertate şi de dezgheţ care sufla asupra întregii Europe răsăritene, şi în România începură frământări subterane, vădind năzuinţa generaţiei tinere în special, căreia i se luase orice posibilitate de exprimare, de a conferi ţării o dezvoltare liberă. Noutatea lor consta nu în intenţia de înlocuire a regimului comunist, precum mişcările de opoziţie din deceniul anterior, ci de a aduce schimbări în cadrul acestuia, înainte de toate prin democratizare. Aceste mişcări simultane cu evenimentele de la Budapesta, împiedicate a se propaga în mase, nu ajunseră să capete nici proporţiile, nici răsunetul celor din ţara vecină. Forţele de securitate le localiză operativ, procedând la arestări masive şi trimiteri în faţa Tribunalului militar a organizatorilor, iar pentru celelalte cazuri, socotite o culme a blândeţii, lipsindu-i de posibilitatea de câştigare a existenţei. Deci, cu toate că în România mişcările nu putură fi împiedicate, ele fură repede puse sub controlul Securităţii[85].

În perspectiva acestor evenimente, poziţia lui Gheorghiu-Dej, despre care la Moscova se crezuse la un moment dat că se clatină, se vădi stabilă, conducătorul P.M.R. ieşind din noile încercări prin care trecuse, vizibil întărit.

---

85 Sunt cunoscute mişcările studenţeşti din toamna anului 1956, din Bucureşti, Cluj şi din alte centre universitare din ţară. Manifestaţiile rebele ale tineretului erau însă neco-ordonate, spontane. Este de înţeles că acestor manifestări li s-a pus capăt cu uşurinţă.
Ulterior s-a aflat că simultan cu revoluţia maghiară de la Budapesta, în România, un grup de militari pusese la punct planul unei lovituri de stat. În acest scop, un regiment de artilerie (?) din Craiova primise ordinul de a se deplasa la Bucureşti, cu misiunea acoperirii acestei acţiuni. Atât complotul, cât şi modul în care Securitatea a reuşit să deconspire şi să ia măsurile de represiune respective, au rămas până astăzi secrete de stat.

În paralel cu această acţiune internă, el se asigură de o reevaluare a atitudinii sovietice printr-o demonstraţie spectaculoasă a fidelităţii sale faţă de Moscova, lăsând să se înţeleagă că *piatra de încercare* reprezintă o chestiune de principiu, indiferent cine este locatarul Kremlinului. O făcu la momentul cel mai potrivit, când era nevoie mai mult decât oricând de o asemenea demonstraţie.

La Budapesta, Imre Nagy, în calitate de şef al guvernului revoluţionar-popular care-l răsturnase pe Rákosi, tocmai decretase ieşirea ţării din Tratatul de la Varşovia. Când după reprimarea revoluţiei de către tancurile ruseşti, Imre Nagy se refugie în România pentru a se salva de represalii, capturarea lui n-a mai fost o problemă. Nu încape nicio îndoială că operaţiunea nu s-ar fi putut întreprinde cu succes, iar Nagy ar fi trăit şi astăzi bine mersi, undeva prin vest, dacă n-ar fi existat concursul conducerii supreme a P.M.R.

şi *personal*, al primului secretar al comitetului central, care îşi agonisea astfel un capital de preţ, în locul celui spulberat. Dej s-a asigurat astfel de recunoaşterea din nou a Kremlinului, un fel de-al doilea botez *internaţionalist*. Recunoaşterea legitimităţii sale la cârma P.M.R. şi a României a fost desigur pentru el o mare victorie. Avea însă garanţia că viitorul nu urma să-i ofere noi surprize în această direcţie?

Din toate cele întâmplate după moartea lui Stalin, Dej trase concluziile necesare. De aceea, fără să se poată ghici vreun semn al cotiturii viitoare, el şi oamenii credincioşi de care se înconjurase, începură lucrarea subtilă, aproape imperceptibilă, care se va încheia în 1964, când va intra în etapa publică.

Din lecţia maghiară, Dej a înţeles că fidelitatea faţă de *ideile marxist-leniniste* şi faţă de partid, în sine nu însemna nimic, în moment ce pe steagul roşu sunt înscrise lozinci care ar putea fi interpretate ca antiruseşti: în

aceste condiţii, eşecul oricărei tentative de eliberare din strânsoarea sovietică este mai mult decât sigur.

Tactica adoptată în continuare de Gheorghiu-Dej ţine de cel mai autentic domeniu al absurdului: el a decis ca lucrarea de desprindere de Uniunea Sovietică să aibă drept paravan supralicitarea *prieteniei româno-sovietice*, precum şi a relaţiilor interpartinice şi interstatale *tradiţionale* dintre cele două ţări.

Atât în politica externă a României, cât şi în cea internă, Moscova a ocupat locul de inspirator şi *călăuzitor*. România s-a făcut în această perioadă ecoul tuturor iniţiativelor internaţionale sovietice. Nu din lipsă de imaginaţie şi personalitate a conducătorilor, ţara nu a fost în această perioadă remarcată ca o prezenţă activă pe plan extern. Politica de *destindere* inaugurată de Hruşciov, *întrecerea paşnică* între cele două sisteme dominante în lume, creau şi cadrul propice unei politici externe mimetice. Una din iniţiative, a transformării Balcanilor în zonă demilitarizată şi denuclearizată, pică deosebit de potrivit pentru începerea intervenţiilor către conducerea sovietică de a-şi retrage trupele din România.

Pe plan intern, puţine erau deosebirile faţă de anii cincizeci în introducerea masivă a limbii şi culturii ruse, deşi acum nu se mai făcea întru totul în detrimentul propriei culturi. Operaţiunea de vopsire a gardului a continuat şi după 1958, anul primei mari victorii a lui Dej, care a făcut posibilă *Declaraţia din aprilie*. Dar cenzura drastic exercitată atât de instituţia specializată, numită Direcţia Presei (director, Iosif Ardeleanu), cât şi de fiecare redacţie, editură, teatru etc. în parte, a exclus orice posibilă influenţă a *dezgheţului*, prin lucrările reprezentative acestui moment.

În schimb, orice campanie sovietică semnificând întoarcerea la vechile deprinderi jdanovist-staliniste, se bucura de cea mai largă publicitate şi de sprijin din partea

conducătorilor P.M.R. Un singur exemplu este suficient: când scriitorului Boris Pasternak i s-a decernat premiul Nobel pentru literatură, iar presa sovietică l-a stigmatizat aproape ca pe un *duşman al poporului*, din epoca nu prea îndepărtată de tristă amintire, Zaharia Stancu, preşedinte al Uniunii Scriitorilor, scria din dispoziţie de sus articolul demn de o antologie a ruşinii, apărut în *Gazeta literară*, intitulat: *Pasternak*? *N-am auzit de Pasternak*![86]

Cu o asemenea stabilitate în interiorul ţării, cu un partid controlând totul, nu numai viaţa socială, culturală, ci şi pe cea particulară a oamenilor, iar faţă de *marea prietenă de la răsărit*, cu legământul de prietenie pe veci, pe buze, sovieticii acceptară cererea *tovarăşilor români* şi în iunie 1958 îşi retraseră trupele *staţionate temporar* din 1944, fără întrerupere, pe teritoriul României.

Mai înainte avusese loc retragerea cotei sovietice de participare din sovromuri. Hruşciov preconiza forme superioare de *colaborare*, care urmau să conducă la o *integrare a economiilor întregului sistem estic*.

Este un mister, chiar împlinind toate condiţiile politice cerute de o asemenea renunţare, cum a acceptat Hruşciov cererea lui Gheorghiu-Dej? Presupunem, aproape fără nicio îndoială, că retragerea trupelor sovietice din România a fost unul din punctele de pe lista de plată care i

---

86 Astfel, deşi s-a realizat o traducere a cărţii lui Al. Soljeniţîn O zi din viaţa lui Ivan Denisovici, apărută în revista Novîi mir cu aprobarea personală a lui Hruşciov, ea nu a apărut niciodată, nici cel puţin fragmentar, în româneşte. Aceeaşi soartă au avut-o şi alte cărţi, dacă ar fi să ne referim măcar la cele publicate în U.R.S.S. şi nu de pildă la Doctorul Jivago, care a văzut lumina tiparului numai în occident.
Pe când lucram la redacţia culturală a Radiodifuziunii române, luându-i un interviu scriitorului Ilya Ehremburg, la el acasă, acesta m-a întâmpinat cu următoarea apostrofă: "Am să-ţi fac asemenea declaraţii, încât să nu le poţi difuza. Si asta din cauză că în România s-a interzis editarea Dezgheţului! " (Dezgheţul era titlul cărţii care a dat numele întregului curent de liberalizare relativă din perioada lui Hruşciov).

s-a prezentat conducătorului de partid şi de stat sovietic la *detronarea* lui.

La despărţirea de trupele ruseşti, organele locale de partid şi de stat au organizat adunări, în cadrul cărora *oamenii muncii* şi-au exprimat *recunoştinţa fierbinte a întregului popor român* faţă de *viteaza Armată sovietică eliberatoare*, ale cărei trupe le conduceau cu buchete de flori, steaguri şi muzică. Pentru prima dată după 1947, ziarele menţionau prezenţa acestor trupe în ţară.

După ce ultimul ostaş părăsi teritoriul României, în tamtamul alămurilor şi fanfarelor nu se putură auzi cum porţile fură închise şi bine ferecate pe dinăuntru.

„NOI NU AVEM PE CINE REABILITA”.

Urmă încă o perioadă de consolidare a câştigurilor obţinute, când nimic din ceea ce părea să fi devenit permanenţă a politicii interne şi externe a P.M.R., în frunte cu *piatra de încercare*, nu se clinti din loc.

Cel puţin în ceea ce priveşte formele cele mai dogmatice de socialism, lipsite de cea mai elementară luptă de idei, regimul nu avea nevoie să supraliciteze: stalinismul era specific structurilor întregii societăţi româneşti, el fusese turnat în armătura de beton a fundamentului instituţiilor ei. Chiar şi campaniile antiintelectuale, ultima desfăşurată în 1958, probabil pentru a mai da o garanţie la retragerea trupelor sovietice, readuse în actualitate stilul anilor 1948 – 1950.

Nici represiunea nu slăbi. Dacă în U.R.S.S., între demascarea lui Lavrentii Beria şi dezvăluirile Congresului al XX-lea, pe de o parte şi Congresul al XXII-lea, pe de alta, trecu o perioadă destul de lungă în care represiunea politică a fost abolită, dezvoltarea în contratimp în România, se vădi printr-o activitate fără întrerupere şi fără niciun armistiţiu a organelor de securitate împotriva *duşmanilor socialismului*. (Termenul de *duşman de clasă* începe, treptat, să se tocească.) Cum însă *duşmanii* se

aflau deja în închisori, pentru noua epocă începură să fie inventaţi. Pentru cele mai neînsemnate vini, omul obişnuit se putea trezi *marcat* la dosarul de cadre („*Cadrele hotărăsc totul*”, spusese Stalin, dar troglodiţii înţeleseseră că era vorba de serviciile *de cadre* şi lozinca se afla expusă mai ales în aceste birouri), privit cu suspiciune, *pus în discuţia colectivului*, chiar dat afară din slujbă, fără posibilitatea de a mai găsi un loc de muncă în altă parte, decât poate ca muncitor necalificat pe vreun şantier, la lopată.

După plecarea trupelor sovietice de ocupaţie, au fost retraşi şi lăsaţi „la vatră” şi consilierii sovietici ai Securităţii. Instituţia reprima acum în mod „independent”, fără amestec din afară. Şi o făcea, să nu-i diminuăm meritele, cu profesionalitate, mai ales că în patrie, profesorii treceau printr-o perioadă de şomaj în această direcţie.

Aşadar, în cu totul altă situaţie politică participă Gheorghiu-Dej, ca şef al delegaţiei P.M.R., ca invitat, la cel de la XXII-lea Congres al P.C.U.S., în octombrie 1961.

Reluarea procesului destalinizării la o nouă scară, în Uniunea Sovietică, îi pica de-acum lui Gheorghiu-Dej mai bine decât oricând.

Ce diferenţă faţă de anul 1956, când înfierarea crimelor staliniste îl luase prin surprindere, iar adversitatea lui Hruşciov îi crease o situaţie de-a dreptul periculoasă în partid!

Şi la Congresul al XXII-lea s-a vorbit tot despre crimele staliniste. Cu o amploare nouă, sporită. Dar acum, conducerea P.M.R., în speţă Gheorghiu-Dej, îşi formulase o tactică limpede, fără incertitudini şi ezitări. El nici nu putea admite ideea de a merge împotriva congresului, deşi linia adoptată de câţiva ani încoace de P.C.U.S. îi stătea pur şi simplu în gât. Gheorghiu-Dej nu-şi permitea nici să îmbrăţişeze deschis cultul lui Stalin, aşa cum procedase

Enver Hodja, făcând frondă lui Hruşciov şi intrând astfel în conflict deschis, la început ideologic, apoi pe toate celelalte planuri, până la ruptură, pe linie de partid şi de stat cu sovieticii. Albania nu are o mie de kilometri de graniţă comună cu U.R.S.S., ca ţara noastră. De aceea Dej, care nutrea pentru cauza lui Hruşciov tot atâta ataşament ca şi Enver Hodja, elaboră o tactică originală, adecvată poziţiei geopolitice a României. Îi vom recunoaşte măiestria şi abilitatea care l-au ajutat să supravieţuiască atâtor cataclisme, impunându-l ca pe un om politic a cărui dimensiune posteritatea n-a realizat-o încă la proporţiile ei.

Gheorghiu-Dej se decide să demaşte crimele lui Stalin în… P.M.R. Dar ce noroc! Fostului partid „exterior", vestigiile căruia fuseseră scoase din viaţa politică sub numele de *grup antipartinic*, chiar dictatorul de la Kremlin, personal, îi suflase viaţă şi îl făcuse interpretul voinţei sale pe pământul românesc. Norocul nu vine niciodată singur: Molotov, executorul politicii externe a lui Stalin (când zici Molotov, zici şi *Ultimatumul* din iunie 1940, ca şi Convenţia de armistiţiu) era ostracizat, de asemenea. Aşa se învârte roata! Oare nu era *Ana noastră* în fir direct cu Molotov? Era! auzi, ce baftă!

Chestiunea a stat în condamnarea cultului lui Stalin, lăsându-se neştirbit stalinismul, vechii adversari politici fiind cu această ocazie împinşi şi mai la fund, fără putinţă de a mai ieşi vreodată deasupra. Care din ei mai erau în viaţă, în ţară sau plecaţi definitiv în străinătate, nu mai puteau să spună ce ar fi avut eventual de spus. În timp ce peste victimele reale ale crimelor staliniste, de care întregul comitet central, cuprins deodată de o ciudată amnezie, nu le-a amintit nici în treacăt, se aşternu o nouă şi cu totul nefirească tăcere.

La plenara comitetului central, convocată la scurt timp după congresul de la Moscova (30 noiembrie – 5 decembrie 1961), s-a vorbit mult despre *grupul*

antipartinic, care asemenea filmelor cu suspans a fost surprins în momentul când tocmai începuse o acţiune pentru a *„înlătura şi reprima cadrele de conducere”* din P.M.R., respectiv căpeteniile grupului „interior”, în frunte cu Dej.

Al doilea leitmotiv al luărilor de cuvânt a constat din elogierea lui Gheorghiu-Dej pentru rolul său de înger păzitor al cadrelor de partid, în faţa apetiturilor represioniste ale grupului advers. Fără îndoială, încleştarea fusese dramatică, dacă partidul s-a decis să facă public unul din secretele sale cele mai importante.

Toţi vorbitorii repetau aceeaşi idee a *fericirii* pe care i-a fost dată partidului să o trăiască, având-l în frunte pe Dej, datorită căruia nu aveau la acea oră *„pe cine reabilita”*. Desigur, se avea în vedere posibilitatea reabilitării victimelor din propriile rânduri, pentru că de victimele de pe cealaltă parte a baricadei nici nu putea fi vorba. Dar nu se vorbea nici măcar de victimele proceselor staliniste de la Moscova din anii 1937 – 1938, cu toţii în conducerea P.C.d. R., cât despre Pătrăşcanu şi Foriş numele lor nu a fost amintit niciodată, parcă nici nu existaseră.

Printr-o adevărată cultivare a absurdului, cu care de acum ne-am obişnuit, sub pulpana unui congres antistalinist, plenara comitetului central a ratificat, cu alte cuvinte, toate represiunile staliniste din România, inclusiv pe cele din interiorul partidului.

Gruparea „interioară” a celebrat abia acum, la aproape un deceniu distanţă, victoria asupra celei „exterioare”, prin noul proces intentat *grupului anti-partinic*. A fost singurul element antistalinist din acest forum peste care patrona uriaşă, umbra dictatorului, deşi rezultatul luptei fusese decis de Stalin însuşi.

În acest stil de falsificare a istoriei şi de linguşire faţă de deţinătorul puterii, cuvântă şi N. Ceauşescu. Dar după

şapte ani, uitând ce cuvântase când leul era viu, el declara făcând mai mult critica tuturor celorlalţi membri ai conducerii de partid, decât o autocritică:

„[…] *Vreme îndelungată ne-am obişnuit să gândim şi să declarăm public, cu multă satisfacţie, că noi nu avem nimic de reabilitat* (oameni trataţi ca nişte obiecte: «nimic», n.n.), *că în România nu s-au petrecut abuzuri şi încălcări ale democraţiei de partid şi ale legislaţiei socialiste. Mai mult, s-a spus că a fost o mare fericire pentru noi, că am avut pe cineva* (sic!) *care a apărat activul de partid şi de stat* „489

Atât. Şi sub noul umanism inaugurat după 1965 era vorba numai de *„activul de partid şi de stat „*şi nicidecum de întregul popor român.

Procesul intentat acum lui Gheorghiu-Dej de urmaşul său, era şi el lipsit de sinceritate, nu numai pentru că urmărea scopuri personale, iar leul era mort, ci şi pentru că porţile închisorilor fuseseră deschise în 1964 tocmai de către cel ostracizat postmortem şi nu de către el.

Congresul al XXII-lea nu a rămas totuşi fără efecte. Gheorghiu-Dej s-a folosit din plin de puterea sa politică fortificată şi de faptul că plecarea ruşilor din ţară îi dezlegase mâinile, pentru a proceda şi el la o anumită destalinizare: aceea a relaţiilor, prin recâştigarea mult doritei independenţe a ţării şi autonomii a partidului. Chiar dacă această independenţă era în condiţiile date, relativă.

CELE TREI FAZE ALE RĂZBOIULUI RECE ROMÂNO-SOVIETIC

FAZA ÎNTÂI

DISTANŢAREA SAU SINGURA OPŢIUNE POSIBILĂ

Sistemul comunist mondial este definitiv divizat, din pricina conflictului *ideologic* chino-sovietic. Monolitismul din epoca lui Stalin nu fusese decât o stare temporară de *coacere* a unor contradicţii, care mai curând sau mai târziu oricum urmau să izbucnească. Or, neînţelegerile aşa-zis

ideologice cu care a debutat conflictul, se dovediră a fi doar învelişul diferendelor reale. Ele îşi aveau sursa mult mai profund, în relaţiile istorice dintre cele două ţări şi anume în ratificarea de către U.R.S.S. a cuceririlor de teritorii pe seama Chinei ale imperiului ţarist, pe care le-a moştenit.

Alături de China, se petrecu şi răzvrătirea conducerii albaneze, nemulţumită de *revizuirea* la care fusese supusă imaginea considerată intangibilă a *clasicului* marxismului, Stalin. Hodja expulză pe toţi consilierii ruşi, desfiinţă o bază militară sovietică de submarine şi se răfui cu partizanii reformelor anti-staliniste din propriul lui partid comunist.

Ţărilor est-europene legate în continuare de Moscova, dar în pericol de a fi cuprinse de acţiuni centrifuge, nu li se mai puteau aplica vechile reţete staliniste. Însuşi P.C.U.S., într-o *Declaraţie* publicată în *Pravda*, la sfârşitul lunii octombrie 1956, în plină desfăşurare a evenimentelor din Ungaria, recunoştea că în relaţiile (U.R.S.S.) cu ţările socialiste fuseseră încălcate normele şi principiile egalităţii şi suveranităţii. În acelaşi timp, tot partidului comunist sovietic îi venea peste măsură de greu, dacă nu imposibil, să renunţe la dominaţia economică şi politică a unor ţări din estul european.

Evident, Hruşciov fusese pus în dilemă, urmare a propriei acţiuni reformatoare interne. Fără îndoială, efectele externe nu-l bucurau.

Soluţia fu aflată într-o sporire a rolului Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.), cu sediul la Moscova.

Hruşciov vedea evoluţia viitoare într-o integrare economică a ţărilor din sistem, contopirea poate a economiilor acestora sub acoperiş sovietic. De aceea se tindea a se conferi C.A.E.R.-ului atribuţii supranaţionale, puteri de *guvern internaţional* al sovieticilor, în sensul că deciziile organizaţiei se puteau lua peste capul guvernelor

naţionale respective şi urmau să aibă putere de lege, să fie obligatorii pentru toate ţările membre. Luarea hotărârilor trebuia să urmeze procedura sistemului centralist-democratic de partid, adică cu majoritate de voturi, fiind obligatorii pentru toţi, deci şi pentru cei care votau împotrivă sau se abţineau de la vot. Numai că, mai mult ca sigur, Hruşciov n-a cunoscut proverbul românesc despre socoteala de acasă care nu se potriveşte cu cea din târg, altminteri ar fi fost mai realist.

Conflictul *ideologic* chino-sovietic, care a şi degenerat de altfel în mai multe rânduri în ciocniri militare de graniţă, pe de o parte şi C.A.E.R.-ul pe de alta, au ajutat P.M.R.-ul în desfăşurarea unei vaste diplomaţii pentru obţinerea în final a acelei autonomii de partid şi relative independenţe naţionale, câştigate până la urmă în 1964.

Punctul de plecare al acestei desfăşurări a fost tot puterea personală pe care Gheorghiu-Dej a vrut să şi-o păstreze nealterată şi în condiţiile noi ale vântului înnoirilor din toată Europa de est. Cum nu mai avea un spate la Moscova, el se văzu nevoit să caute o bază în interiorul partidului şi al ţării. Astfel descoperi Dej pentru el, pentru oamenii din jurul său şi pentru partid patriotismul, interesele României.

Un element favorizator în interior pentru lucrarea sa a fost monolitismul conducerii *în jurul primului secretar al comitetului central*, cu alte cuvinte, faptul că era stăpân pe putere, că se înconjurase de oameni, uniţi cu toţii prin două trăsături principale: îi erau fideli până la pierderea oricărei identităţi proprii şi erau competenţi sau dacă nu erau, se bizuiau pe oameni competenţi. Astfel, în această perioadă, mai mult decât oricând de la cucerirea puterii, partidul a ştiut să stimuleze şi să folosească minţile cele mai valoroase ale naţiunii, pe cei mai buni specialişti, mulţi dintre ei nu numai formaţi, dar şi afirmaţi în regimul anterior. Era doar începutul unei aşa numite concilieri

naţionale.

După o eclipsă de un deceniu, Ion Gheorghe-Maurer este readus ca mână dreaptă a lui Gheorghiu-Dej, la început ca ministru de externe, apoi ca preşedinte al Prezidiului M.A.N. şi în final, ca preşedinte al Consiliului de miniştri[87]. Alături de Dej mai lucrau vechii săi *tovarăşi de luptă*, precum Emil Bodnăraş, Gh. Apostol, Chivu Stoica, Petre Borilă şi alţii mai puţin importanţi precum Constantin Doncea, cuminţi, în pas, Leonte Răutu, Florian Dănălache, stalinişti până în măduva oaselor. Dej s-a înconjurat şi de o serie de oameni fideli, cunoscuţi nu numai ca oameni politici, ci şi ca specialişti într-un domeniu sau altul, precum Alexandru Bârlădeanu, Gh. Gaston-Marin, Gogu Rădulescu, Paul Niculescu-Mizil, Aurel Vijoli, Al. Voitinovici şi alţii. A promovat numeroşi oameni mai tineri decât el, unii aflaţi la distanţă de două generaţii şi selectaţi după criterii cu totul subiective. Au beneficiat de promovări, printre alţii, Al. Drăghici, Leotin Sălăjan, N. Ceauşescu, Gh. Cioară, Virgil Trofin.

Întâia distanţare de Moscova s-a vădit în *conflictul ideologic* sovieto-chinez. Evidentă, întrucât ceilalţi *sateliţi* au reflectat cu fidelitate poziţia sovietică, unii mai silitori turnând chiar gaz pe foc.

Linia sa absolut individuală s-a vădit şi în aceea că P.M.R. nu s-a situat nici pe o platformă comună cu Albania, trecută cu toate bagajele propagandistice de partea Pekinului.

A fost deci o echidistanţă între Hruşciov şi Mao, caracterizată prin menţinerea de raporturi de partid şi de

87 I. Gh. Maurer reapare în primul plan al vieţii politice în ianuarie 1958, fiind ales de Marea Adunare Naţională ca preşedinte al Prezidiului, în urma încetării din viaţă a dr. Petru Groza, care cedase funcţia de şef al guvernului lui Gheorghiu-Dej, încă din 1952, urmat de Chivu Stoica (1955). În 1961, I. Gh. Maurer este numit preşedinte al Consiliului de miniştri, funcţie pe care o îndeplineşte fără întrerupere până la pensionarea sa forţată, în 1974.

stat la acelaşi nivel cu ambele puteri.

Principiul după care s-a ghidat P.M.R. a fost cel al *unităţii în diversitate*, adică al admiterii unor nepotriviri de vederi, din pricina *condiţiilor specifice* de la ţară la ţară şi deci a metodelor adecvate acestui specific, în *construirea socialismului*, diferenţe care nu trebuie să constituie subiect de polemică şi de critică reciprocă. Conducerea P.M.R. se prefăcea că nu vede adevăratele cauze ale conflictului şi de aceea cerea abţinerea de la orice fel de polemică, soluţionarea diferendelor pe calea *convorbirilor*.

Aversiunea interesată a conducerii P.M.R. faţă de orice polemică şi atacuri la adresa altui partid comunist, în numele *unităţii*, era atât de bine dirijată, încât sinceritatea ei nu putea fi pusă la îndoială nici de cei mai răuvoitori observatori. Ea mergea până acolo, încât în presă, fiind toată de partid, fără excepţie, nu a fost lăsat să se strecoare nici cel mai mic indiciu al existenţei ei, ba se crea chiar imaginea unei armonii de agapă tovărăşească în mişcarea comunistă internaţională care trecea prin cea mai acută criză de când s-au înfiinţat aceste partide. Maximum de obiectivitate atins în acest domeniu a fost plasarea pe coloane paralele a relatării aceluiaşi eveniment, una aparţinând agenţiei TASS, cealaltă agenţiei *China nouă*.

Faptul că P.M.R. nu s-a situat alături de niciuna din cele două tabere angajate în conflictul *ideologic*, nu trebuie trasă concluzia, acreditată de Bucureşti, că nu s-ar fi participat la polemică. Situarea pe o a treia poziţie, distanţarea de ambele tabere a fost ea însăşi o atitudine şi încă una accentuat polemică. Numai că ea nu s-a efectuat în mod public şi a mers mână în mână cu cererea repetată ca un leitmotiv de a se renunţa la invective.

Participarea la acest conflict de pe o a treia poziţie, ar putea fi apreciată după părerea noastră, ca un examen de măiestrie diplomatică, trecut cu brio.

P.M.R. nu s-a alăturat P.C. Chinez nu pentru că nu voia sau nu era tentat să condamne *hegemonismul* (sovietic), ci dimpotrivă, tocmai pentru că urmărea să se elibereze în practică de acest hegemonism, dar cu un minimum de riscuri. Îi repugnau invectivele, aprecierile jignitoare, nu pentru că la rândul său limbajul la adresa adversarilor săi politici ar fi fost bazat pe construcţii logice şi pe argumente sau pe metafore poetice, ci pentru că astfel se punea pe sine la adăpost, în cazul în care tirul rusesc şi al aliaţilor lor s-ar fi mutat pe el.

În numele principiilor argumentate pe baza tezelor teoretice cele mai ortodoxe, P.M.R. a mediat în acest conflict, trimiţând în două rânduri o delegaţie la cel mai înalt nivel, condusă de I. Gh. Maurer, care a făcut naveta Bucureşti – pekin, cu oprire la Moscova, de fiecare dată.

Să fi intuit Mao-Tze-Dun cea de a treia poziţie? Este foarte posibil un răspuns afirmativ, de vreme ce prefăcându-se că nu pricepe, s-a adresat delegaţiei: *„La urma urmelor, as putea să vă întreb, voi, românii, de partea cui vă aflaţi*? „Răspunsul interveni prompt, parcă întrebarea fusese prevăzută: *„Noi*? *De partea marxism-leninismului*!”

Adevărul este că P.M.R. se afla în polemică de propria sa parte.

La o analiză mai atentă, se poate observa că multe din tezele teoretice ale P.M.R. reprezentau o distanţare faţă de poziţia sovietică şi o apropiere de cea chineză, dar imposibil de recunoscut cu glas tare, din pricina poziţiei geografice a ţării.

Aceasta a fost o luptă care viza partidul.

Cea din C.A.E.R. viza ţara, statul român.

N-am putea afirma cu certitudine că ponderea acordată de Kremlin C.A.E.R.-ului în anii şaizeci fusese gândită special pentru România. Dar nu se poate ignora nici faptul că proiectul integrării economice a ţărilor

socialiste a fost enunţat în 1959, după ce se evaluaseră urmările posibile ale retragerii militare sovietice din ţara noastră şi desfiinţării sovromurilor de tristă amintire (25 septembrie 1954). A urmat o perioadă de expectativă de ambele părţi.

Oficial, prietenia româno-sovietică (*piatra de încercare*) era exaltată pe toate planurile, iar *luna prieteniei*, scurtată astăzi la zece zile, dura atunci tot anul. Şi în conţinut se respectau toate aparenţele, de ambele părţi.

La Congresul al III-lea al P.M.R. (al VIII-lea), din 1960, ţinut în noua

Sală a Palatului (pentru ridicarea căreia s-a sistematizat întregul spaţiu dintre biserica Creţulescu şi Biserica Luterană, cu demolarea a doua lăcaşuri de cult, unul ortodox, pictat de Ştefan Luchian şi al doilea protestant-calvin), a participat însuşi Hruşciov. Liderul sovietic, care de obicei nu-şi prea controla reacţiile, nu şi-a jignit gazdele (cum va proceda cu viitoarea ocazie), ba chiar le-a elogiat realizările. (Hruşciov s-a arătat sincer încântat de noua sală, dând dispoziţie ca la Moscova să se construiască una după modelul acestuia. Astfel încât Palatul Congreselor din incinta Kremlinului, copiază la o scară mărită Sala Palatului din Bucureşti.)

În culise, între timp, se ascuţeau contradicţiile. Mai târziu, cu prilejul informărilor pe care conducerea a făcut-o tuturor membrilor partidului, privind relaţiile în cadrul C.A.E.R.-ului, s-a precizat că discuţiile pe marginea faimoasei *diviziuni internaţionale* a muncii, se apropiau de punctul critic. „Se *prevedea*” era formula impersonală utilizată de preferinţă de autorii propunerilor. De obicei, aceştia nu erau delegaţii sovietici, ci *tovarăşii bulgari*, *tovarăşii est-germani* sau *tovarăşii cehoslovaci*. *Se prevedea* deci ca România şi Bulgaria (mai puţin) să fie transformate în *grădina de zarzavat* – formula aparţine

acestor şedinţe de informare – a celorlalte ţări, urmând ca în cadrul aceleiaşi *diviziuni*, U.R.S.S., R.D.G., Cehoslovacia, Polonia, Ungaria să-şi dezvolte ramuri industriale moderne, de la metalurgie şi construcţii de maşini până la electronică şi chimie[88].

Mai erau nişte măsuri de procedură cu care s-a început discuţia şi la care România, cu toate presiunile făcute asupra ei nu a consimţit. Delegaţia P.M.R. a demonstrat că orice decizie, indiferent la ce s-ar referi, privind dezvoltarea viitoare a ţării, nu poate fi luată de niciun for suprastatal şi în afara hotarelor ei, aşa cum reieşea din proiect. Reprezentanţii români în C.A.E.R. au declarat că orice hotărâre privind România este de competenţa exclusivă a conducerii acestei ţări. Cu atât mai inacceptabilă era propunerea ca hotărârile privind dezvoltarea unei ţări sau alteia, să fie luate prin majoritate de voturi – ca la o adunare oarecare – şi să fie obligatorii şi pentru ţara care a votat împotrivă.

Conducerea P.M.R. a opus acestor „inovaţii”:

a) principiul suveranităţii şi al independenţei naţionale, al egalităţii în drepturi;

b) principiul colaborării economice bilaterale, al participării benevole la diverse programe comune, atunci când fiecare ţară consideră necesar;

c) în locul *integrării* şi *diviziunii internaţionale* a muncii, coordonarea programelor naţionale, elaborate de sine stătător;

d) principiul reciprocităţii, al întrajutorării şi avantajului reciproc.

După numeroase presiuni din afară, se părea că punctul de vedere românesc triumfă. P.M.R. a reuşit chiar

---

88 In cadrul aceloraşi prevederi, s-a citat în documentele informative de partid, propunerea formulată de delegatul unei ţări frăţeşti, situată mai la vest de noi, ca pe litoralul românesc să se înfiinţeze o colonie a leproşilor din ţările C.A.E.R. (!)

ca aceste principii să fie fixate în documentul final, adoptat de consfătuirea şefilor de partid ai ţărilor C.A.E.R., din iunie 1962.

S-ar putea crede că *tovarăşii bulgari*, *cehi* sau *est-germani* care puseseră pe masă proiectele concrete de integrare şi de creare a unor organisme supranaţionale, după ce au constatat că opoziţia României faţă de orice decizie luată în aceste foruri este categorică şi consecventă, trebuiau să bată în retragere. Dar nu, se merse mai departe. Proiectele de *diviziune internaţională a muncii* se discutau în continuare, ca şi când ar fi existat asupra lor un consens unanim.

Conducerea românească trebui aşadar să continue lupta. Cu argumente din teoria leninistă (unele din teze preluate de Stalin de la Troţki, apoi atribuite în ansamblu leninismului), el opuse proiectelor de integrare şi de *diviziune a muncii*, conceptul dezvoltării autarhice, în cadrul industrializării, a industriei grele, cu *pivotul ei*, siderurgia. Se făcea abstracţie de faptul că ţara este lipsită de minereuri şi de cărbune de calitate superioară.

Tocmai pentru a demonstra *fidelitatea* sa faţă de dogma *industrializării socialiste*, care acum îi slujea, precum şi dreptul suveran de a decide singur, demonstrând astfel că ţara este independentă, în România se trecu la ridicarea de urgenţă a unor mari întreprinderi constructoare de maşini, a unor combinate chimice, dintre ele cel mai mare fiind combinatul siderurgic de la Galaţi.

Pentru a se demonstra în practică valabilitatea principiului acordurilor bilaterale, se încheie cu Iugoslavia acordul de construire a hidrocentralei de la Porţile de Fier, (parafat în iunie 1963).

Combinatul de la Galaţi, funcţionând cu minereu adus tocmai din India şi Brazilia (mai rar din U.R.S.S.), cu pierderi planificate, subvenţionate de stat, face ca din punct de vedere economic să fie un fiasco şi o povară în

plus care grevează bugetul naţional, afectând în mod negativ nivelul de trai al fiecărui cetăţean în parte. (Nu s-au dat niciodată publicităţii cifrele pierderilor, după unii specialişti, de milioane de lei-valută. 1 leu valută = circa 3 lei, cursul din 1975.) Din punct de vedere politic el a fost miza unei adevărate bătălii pentru independenţă şi de aceea se poate spune că la momentul respectiv a fost necesar.

Dacă Dej nu putuse fi răsturnat, era bun şi aşa, numai să fi venit din nou cu partid şi cu ţară cu tot, la matca sovietică.

În acest context a avut loc vizita unei delegaţii de partid şi guvernamentale române în U.R.S.S., (31 iulie – 12 august 1961) [89]. Era cea dintâi de la cea efectuată la începutul anului 1948, când s-a semnat Tratatul de prietenie şi asistenţă mutuală dintre cele două ţări, deşi Gheorghiu-Dej se deplasase de atunci în numeroase rânduri în capitala sovietică. Dar ce diferenţă! Dej nu mai era şeful unui partiduleţ, venit la Moscova precum în 1945, să primească *ajutor* şi inevitabil *sfaturi*, ci membrul delegaţiei guvernamentale a unei ţări care năzuia să se prezinte pe picior de egalitate cu marea putere care erau. R.S.S. şi asta, pe terenul lor.

Prilejul este folosit de Hruşciov pentru a relua câteva din obsesiile sale privind *integrarea*. Programul încărcat al vizitei, cu numeroase mitinguri, deplasări în mai multe oraşe mari, spectacole şi recepţii, probabil că a dat delegaţiei române prilejul de a cere o amânare pentru un cadru mai propice discuţiilor.

Cum Hruşciov se arăta deosebit de grăbit cu *integrarea*, sesiunile C.A.E.R. se înteţiră, şi cu ele şi presiunile asupra ţării noastre. Al. Bârlădeanu prezenta de

---

89 Delegaţia a fost condusă de Gheorghiu-Dej şi a avut printre membrii ei pe I.Gh. Maurer, Al. Bârlădeanu, Corneliu Mănescu, Leonte Răutu etc.

fiecare dată în aceste sesiuni, acoperit de toate dogmele *marxiste*, cu argumentele sovieticilor, pe care le opunea celor pe care se sprijineau *tovarăşii bulgari*, *cehi* sau *est-germani*, punctul de vedere românesc, demonstrând lipsa de consistenţă a propunerilor vehiculate (şi pe deasupra şi într-o impecabilă limbă rusă). Cum aşa-numita integrare era o formă de subordonare cusută cu aţă albă, justeţea punctelor de vedere româneşti răsturna „argumentele" folosite la rândul lor de interpuşii Kremlinului. Sesiunile C.A.E.R. din această perioadă deveniră scena apărării independenţei şi intereselor naţionale de către români, în mod indirect şi ale celorlalte ţări mici din Consiliu, care făceau jocul sovietic. În culisele sesiunilor, delegaţiei române i s-a recunoscut acest merit de către chiar unii membri ai delegaţiilor acestor ţări, dar absolut confidenţial, în şoaptă.

Important este că aceste discuţii nu au cuprins niciodată din partea românească atacuri, etichetări la adresa altora, ci s-au menţinut la probleme de principiu, nu au degenerat în polemică deschisă, de care P.M.R. s-a temut cel mai mult.

Pe acest fundal de enervare crescândă din partea lui Hruşciov faţă de opoziţia românească la politica lui, la care se adăuga refuzul conducătorilor români de a i se ralia în polemica cu chinezii, a avut loc vizita de răspuns a delegaţiei de partid şi guvernamentale sovietice, condusă de el, în România (iunie 1962). Ea a marcat o înrăutăţire a raporturilor româno-sovietice, pe care niciuna din părţi n-a încercat s-o ascundă.

Pe parcursul vizitării diferitelor obiective industriale, Hruşciov s-a arătat evident supărat, făcând deseori remarci nepoliticoase, vădind iritare, la adresa eforturilor ţării de a se industrializa. La uzinele „Electroputere" din Craiova, unde i s-au demonstrat locomotivele diesel-electrice de 2100 de CP, (fabricate începând cu 1960, pe o

licenţă occidentală), el a avut o ieşire publică, de jignire a gazdelor, de proporţii, pe care însă acestea din urmă au depăşit-o cu calm şi tact. N.S. Hruşciov a atacat şi politica agrară românească.

Conducătorul de partid şi de stat sovietic a criticat, spre surprinderea părţii române, sacrificarea porcilor înainte ca animalele să atingă greutatea de 100 de kg., la care i s-a replicat că *informaţiile* (!) sale sunt complet eronate. De altfel, s-a vădit că în general oaspetele se bizuia pe informaţii care nu proveneau din surse oficiale.

Ca reacţie la numeroasele ieşiri ale şefului de partid şi de stat sovietic, Gheorghiu-Dej a transmis ostaşilor din garda de onoare, la sosirea în gara Constanţa pentru vizitarea litoralului, să dea salutul, privind fiecare care încotro, ceea ce s-a şi executat.

Pe traseul trenului guvernamental sovietic, în toate gările, mii de oameni, mobiliza şi cu flori, portrete, steaguri, salutau delegaţia. Dar într-o gară neînsemnată, (Bobocu-Buzău), un buchet de flori, aruncat ca multe altele în trenul care trecea cu viteză, a spart cu trosnet un geam. Unii au presupus că buchetul ar fi conţinut un obiect greu, poate o piatră (*piatra de încercare*). (La Bobocu se aflase până în 1958 o bază aviatică sovietică).

Cu toate presiunile, ameninţările voalate şi chiar boicoturile la care a fost supusă economia românească, victoria a fost câştigată de apărătorii independenţei şi suveranităţii de stat a României.

În martie 1963, o plenară a comitetului central a aprobat poziţia P.M.R. în problema creării unor organisme supranaţionale, menite să se amestece în chestiunile interne ale ţării. Membrii de partid de rând au fost informaţi după aceea asupra tuturor acestor divergenţe de vederi şi asupra atitudinii hotărâte a conducerii de a se împotrivi oricărei imixtiuni, fapt de două ori fără precedent: o dată că acest partid, prin conducerile lui

diferite, nu s-a împotrivit în toată istoria sa Moscovei şi a doua oară că n-a ştiut niciodată până atunci ce este democraţia adevărată. În şedinţele conduse de obicei de membri ai comitetului central sau chiar ai biroului politic, se petrecea ceva de neînchipuit ca posibil cu numai câţiva ani înainte: pentru prima dată, vălul de falsuri propagandistice, cele mai multe create în laboratoarele proprii, privind *ajutorul neprecupeţit* sau *prietenia de nezdruncinat*, era dat la o parte, dezvăluind adevărata faţă a lucrurilor, adevărul crud şi amar al faptelor.

Între timp, la sesiunea a XVIII-a C.A.E.R., (Moscova, iunie 1963), participanţii au luat încă o dată act de poziţia intransigentă a României. Hotărârile adoptate au marcat victoria punctului de vedere românesc. Oricum, datorită acestei lupte care dura din 1959, de patru ani, C.A.E.R.-ul n-a putut deveni noul instrument de dominaţie pe plan economic al ţărilor est-europene.

A doua campanie amplă de informare pentru *uz intern* a membrilor partidului şi prin ei, a tuturor cetăţenilor, a avut loc în urma schimbului de scrisori între N.S. Hruşciov şi Gh. Gheorghiu-Dej, pe marginea propunerii sovietice de a participa la construcţia complexului hidroenergetic de la Porţile de Fier, pe atunci aflat încă în stadiu de proiect, alături de ţara noastră şi de Iugoslavia. Răspunsul conducerii P.M.R. a fost un politicos şi categoric *Nu*!: întrucât Porţile de Fier se află pe teritoriul românesc şi iugoslav, construcţia sistemului hidroenergetic respectiv este o chestiune exclusivă a celor două ţări.

Prin această nouă practică a informării largi, Gheorghiu-Dej descoperi virtuţile democratice, învăţând pe parcurs să le utilizeze rezultatele cu dibăcie: pentru toate acţiunile lui cu caracter naţional, el se asigură de un larg sprijin popular.

Nu era pentru ultima oară că având nevoie de acest

sprijin, conducerea arăta că ştie cum să procedeze pentru a şi-l asigura.

FAZA A DOUA:

„DECLARAŢIA DIN APRILIE" SAU „O REVOLUŢIE LA VÂRF".

„Declaraţia din aprilie" (*Declaraţia cu privire la poziţia P.M.R.* în *problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale*) a venit astfel pe un teren bine pregătit şi n-a mai surprins pe nimeni. Dar prea puţini şi-au dat seama atunci de semnificaţia ei de bornă, delimitând clar o nouă epocă istorică.

Plenara din aprilie a ridicat la rangul de politică de partid independenţa şi suveranitatea naţională, aceste cuceriri urmând de aici înainte a fi instituţionalizate.

În forma ei, *Declaraţia* era prilejuită de luarea unei atitudini în conflictul *ideologic* respectiv, în polemica de vaste proporţii, survenită în ultimii ani.

Pentru prima dată în istoria sa, partidul prevedea aplicarea în relaţiile cu alte partide – înainte de toate era avut în vedere P.C.U.S. – şi în cele ale României cu alte ţări, a principiilor „[…] *independenţei şi suveranităţii naţionale*, *egalităţii în drepturi*, *avantajului reciproc*, *întrajutorării tovărăşeşti*, *neamestecului în treburile interne*, *respectul integrităţii teritoriale*, *principiile internaţionalismului socialist* „490

Din punctul de vedere al P.M.R., toate aceste principii trebuie să funcţioneze împreună, sunt indivizibile. (În timp ce, conform *Doctrinei Brejnev*, demonstrată încă înainte de conturarea ei în Ungaria, în 1956, principiul *internaţionalismului socialist* este opus celui al suveranităţii, neamestecului, integrităţii teritoriale.)

Declaraţia statuează dreptul inalienabil al fiecărui partid de a-şi elabora singur, conform intereselor ţării sale, fără amestec din afară, linia sa politică. Fiecare partid este răspunzător pentru acţiunile sale numai în faţa poporului

său, deci în faţa nimănui altcuiva. Autonomia partidului exclude existenţa unuia sau mai multor centre conducătoare. Nu există un *participărinte* sau un partid-frate *mai mare*. Toate partidele sunt egale între ele, în virtutea teoriei aflată la baza lor şi a scopului care le uneşte. Fiecare partid îşi elaborează de sine stătător politica internă şi externă, conform condiţiilor concrete din ţara respectivă şi pe care numai el le poate aprecia în deplină cunoştinţă de cauză. Activitatea partidului din fiecare ţară reprezintă contribuţia sa la *teoria şi practica mondială* comunistă. În virtutea acestor teze, se afirmă abţinerea de la polemici sau *excomunicări* din mişcarea comunistă internaţională.

Declaraţia reafirma şi principiile dintre statele socialiste. Accentul se punea pe independenţa şi suveranitatea naţională, pe neamestecul în treburile interne şi pe integritatea teritorială. P.M.R. ştia bine de ce era nevoie să repete într-un document, ceea ce părea că este de la sine înţeles de demult şi dăltuit dacă nu în piatră, în orice caz, în pacte şi tratate internaţionale, chiar şi cu riscul de a părea că forţează uşi deschise şi descoperă drumuri demult bătătorite.

Adoptarea documentului plenarei din aprilie 1964 a fost urmată în lunile aprilie şi mai de cea mai largă campanie de adunări *închise* care au avut loc în partid vreodată, prin expuneri efectuate de membri în comitetul central, miniştri etc., privind relaţiile româno-sovietice.

Era evident: se petrecea o revoluţie. Deşi nu fusese înfăptuită de popor, ci avusese loc de sus în jos, ea nu purta mai puţin amprenta unei cotituri revoluţionare. Scuturându-se de tutela sovietică, P.M.R. se transformase pe sine însuşi. Şi se transformase, condamnând exploatarea la care ţara fusese supusă de la 12 septembrie 1944 încoace, dându-se în vileag fapte şi cifre care altă dată nici în şoaptă nu puteau fi comentate, fără pericolul

de a fi taxat de duşman şi condamnat la ani grei de închisoare. Cine erau cei care se indignau acum cel mai tare? Chiar cei care serviseră cu mai multă slugărnicie drept instrumente ale acestei exploatări nemiloase.

Era limpede că *Declaraţia* era un început, din unghiul căruia urma să fie reevaluată întreaga istorie postbelică a României.

Startul a fost dat chiar în acele adunări *închise*, prin reevaluarea actului de la 23 august, afirmându-se conform datelor concret-istorice, că nu a trebuit să vină sovieticii pentru a ne *elibera*. *Insurecţia*, respectiv răsturnarea regimului Antonescu, trecerea de partea aliaţilor şi curăţirea capitalei de germani, ca şi în bună măsură eliberarea Transilvaniei, fiind opera românilor înşişi.

De la Moscova fusese trimisă, cu puţin timp înainte, o delegaţie militară, pentru a înmâna autorităţilor româneşti drapelul unităţilor sovietice care în 1944 *eliberaseră* Bucureştiul, dar conducerea de partid le-a refuzat *darul*, demonstrând delegaţiei că la sosirea trupelor sovietice în capitală, oraşul fusese deja *eliberat*, respectiv curăţat de germani de către armata română şi de către *gărzile patriotice*. Gheorghe Apostol îşi amintea că el însuşi întâmpinase la 30 august 1944, la bariera de nord a oraşului, împreună cu Dej şi cu alţi *tovarăşi*, primele eşaloane sovietice.

Întâmplarea a fost povestită de Gheorghe Apostol în intervenţiile sale repetate, la adunarea angajaţilor Radiodifuziunii, care a avut loc în aceeaşi lună aprilie, la scurt timp după plenară, în sala de concerte a acestei instituţii.

Exista pericolul izolării conducerii de partid pe mai multe planuri, încât una din direcţiile acţiunii P.M.R. a fost de a împiedica repetarea situaţiei în care se afla Albania.

Regimul lui Gheorghiu-Dej începu să tatoneze posibilitatea îmbunătăţirii relaţiilor cu ţările occidentale.

Încă din 1959, cu prilejul vizitei lui I. Gh. Maurer la Paris, ghia ţa s-a spart, la început în relaţiile cu Franţa, de care ne leagă comunitatea de cultură şi vechimea relaţiilor bilaterale. Atât Marea Britanie şi S.U.A., după erorile fatale ţării noastre, pe care le săvârşiseră spre sfârşitul şi după cel de-al doilea război mondial, trezite la realitate, dădeau de înţeles că sprijină tendinţele României de distanţare faţă de Moscova, prin acorduri comerciale şi finanţarea unor proiecte. Regimul se afirmase destul de slab până atunci în viaţa internaţională, încât un sprijin diplomatic, politic şi economic îi era nu numai absolut necesar, ci vital.

El nu i-a fost acordat însă necondiţionat. Trebuia să facă două compromisuri importante: să lichideze problema despăgubirilor faţă de unele ţări occidentale, rămase în suspensie în urma naţionalizărilor din 1948, iar pe plan intern, scrâşnind din dinţi, să întreprindă un pas fără precedent, declarând o amnistie generală pentru de ţinuţii politici. Astfel, între 1962 şi 1965 au fost eliberaţi din închisori şi lagăre un număr de 12750 de deţinuţi (cifra fiind oficială, este în realitate în mod sigur mai mare).

Personalităţi din toate domeniile ştiinţei şi culturii au fost reabilitate, ajutate să ocupe un loc pe măsura prestigiului lor, sporit prin suferinţă. Deci, încă în timpul vieţii lui Dej, se infirmă parola: *Noi nu avem pe cine reabilita*! Din păcate, reabilitările s-au oprit în faţa oamenilor politici ai opoziţiei partidului comunist. Tot de atunci şi-au ocupat locul meritat în cultură, postum sau în viaţă: Nicolae Iorga, Ion Barbu, Lucian Blaga, Rădulescu-Motru, Constantin Noica, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Ion Petrovici, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Ion Caraion, Nichifor Crainic, Radu Demetrescu-Gyr, Petre Pandrea, Edgar Papu, Ion Biberi, Franyo Zoltan, Ion Negoiţescu, Mihai Andricu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu…

Acest act asigură *Declaraţiei din aprilie* un larg

sprijin de masă, iar pe plan extern avu darul de a convinge definitiv asupra procesului înnoitor prin care trecea România. (Cu toate acestea, agenţiile de presă internaţionale n-au aflat decât cu mare întârziere şi cu totul superficial despre opoziţia românească în C.A.E.R., iar adunările de informare din aprilie 1964, erau în relatarea B.B.C.-ului *mitinguri anti-sovietice*, ceea ce evident însemna altceva.)

*

Un loc oarecum aparte în relaţiile *speciale* ale Bucureştiului la acea oră, (*speciale* erau de pildă relaţiile cu Pekinul şi Tirana), îl ocupau cele cu ţara vecină, Iugoslavia. Din partea lui Tito putea să vină un ajutor substanţial în reuşita eforturilor P.M.R. de a se scutura de dependenţa de Moscova. Nu este exclus ca Tito să fii şi aşteptat din partea lui Dej ceva mai mult decât o normalizare a relaţiilor. Între ei se interpusese *trecutul negru*. Se ştie că rezoluţia Biroului informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti, intitulată *Partidul Comunist Iugoslav în mâinile unor trădători şi spioni*, fusese adoptată pe baza raportului prezentat de Gheorghiu-Dej. În anii următori, România a acceptat numeroşi emigranţi din Iugoslavia, devenind o bază pentru propaganda antititoistă prin radio, iar populaţia sârbească din zonele de graniţă a suferit şi ea de pe urma persecuţiilor. Tito era prezentat în caricaturi şi afişe ca un călău cu o bardă însângerată în mână (când represiuni sângeroase aveau loc şi în România), iar numele lui nu apărea în presă şi la radio altfel decât în formula şablon, „*banda de trădători şi spioni Tito-Rankovici*”. Faptul că Dej ar fi provocat o întârziere de 24 de ore a rezoluţiei, putea fi şi o legendă ulterioară, dar şi adevărată, nu însemna la urma urmelor nimic. Putea însă Dej, în 1948, nici el sigur pe putere în propriul său partid, să facă ceva, să se împotrivească fără să-şi rişte capul? Şi acum îi venise lui rândul să încerce

desprinderea care îi izbutise lui Tito, dar nu-i reuşise lui Imre Nagy.

Nu credem că întâlnirea între cei doi lideri (22 – 30 noiembrie 1963) să fi fost aceea între doi oameni pe care trecutul îi legase cu voie sau fără voie şi aveau să-şi spună multe, viaţa oferindu-le prilej să transforme fosta duşmănie în prietenie. Dej era un om al cărui orgoliu nu-i permitea să recunoască nici măcar o realitate care li se putea aplica şi lor: că şefi de state sau măturători de stradă suntem cu toţii, cum zicea genialul cronicar moldovean, bieţi oameni sub vremi.

Eforturile conducerii P.M.R. au fost întâmpinate la Belgrad cu o prudentă simpatie.

Dacă în relaţiile sale externe, ca membră în C.A.E.R. şi în Tratatul de la Varşovia, (ultimul semnat la 14 mai 1955), România nu putea să urmeze exemplul Iugoslaviei, cel puţin în politica internă nu existau motive pentru continuarea vechilor practici. Aşa gândea probabil Tito.

Or, poate din pricina acelui an 1948, care s-a interpus ca un sloi de gheaţă între cele două ţări, poate din cauză că în interior, Dej, apoi succesorul lui au păstrat stalinismul în formele cele mai dogmatice, concilierea (cu tot sistemul întâlnirilor comune anuale, a acordurilor şi proiectelor comune), nu a transformat relaţiile în exterior corecte, în ceva mai mult decât o prietenie formală, de suprafaţă. Anul 1948 a lăsat o cicatrice care se vede şi astăzi.

FAZA A TREIA: REPRESALIILE

Sustragerea P.M.R.-ului din dependenţa sa ancestrală faţă de Moscova, determină ca efect principal trezirea conştiinţei naţionale la liderii comunişti şi invers, această nouă dimensiune stimulează şi dă un sens, o raţiune înaintării spre scopul urmărit.

Să luăm exemplul aceluiaşi Gh. Apostol, fost muncitor, urcat pe toate treptele ierarhiei, ocupând pentru

un scurt timp şi formal şi funcţia supremă în partid. (Există un episod însă insuficient de limpede, când la plenara comitetului central P.M.R. din 19 aprilie 1954, funcţia de secretar general al c.c. a fost înlocuită cu aceea de prim-secretar al c.c. Şi în care a fost *ales* Gh. Apostol. El a ocupat-o până la plenara aceluiaşi comitet central din 30 septembrie – 1 octombrie 1955, care îl *realege* pe Gheorghiu-Dej pe funcţia supremă.)

În 1945, Gh. Apostol scria de pe patul de spital, în urma rănii primite în luptele de la uzinele Malaxa: „*Pe patul meu de suferinţă, îmi iau angajamentul să urmez cu stricteţe prescripţiile medicilor sovietici, care credincioşi principiului enunţat de tovarăşul Stalin că «omul este cel mai preţios capital», au depus toate sforţările, reuşind a mă smulge din ghearele morţii* „491.

În 1964, după 19 ani, la adunarea de la Radiodifuziune, Gh. Apostol a povestit nu numai episodul cu *drapelul*, ci şi alte întâmplări cu tâlc, aproape parabole[90].

Al doilea exemplu: Emil Bodnăraş a jucat rolul cunoscut în arestarea mareşalului Antonescu şi fără nicio îndoială, în predarea acestuia către sovietici. În 1964, s-a zvonit că Hruşciov ar fi încercat angajarea lui Bodnăraş într-o acţiune împotriva lui Gheorghiu-Dej. Serviciile aduse ruşilor în timpul războiului şi miza cea mare – funcţia de şef suprem al partidului şi al statului – făceau ca în abordarea lui pentru o nouă *misiune*, riscurile de a li se respinge oferta să fie minime. Dar s-au dovedit maxime. Bodnăraş nu numai că a respins-o, dar a şi adus-o drept

---

90 Una din ele: aflându-se în extrema nordică a ţării şi voind să treacă în alt judeţ, s-a uitat pe o hartă veche (!), constatând că înainte de război se circula pe un drum care scurta traseul cu atâţia zeci de kilometri. Dar acest drum drept trecea acum prin U.R.S.S. Încercând deci să-l utilizeze, cum făceau oamenii până în 1940, el a fost oprit de grănicerii sovietici. La cererea sa, i se spuse să aştepte. Aşteptă, aşteptă şi până la urmă... fu invitat să se întoarcă pe unde venise.

ofrandă a fidelităţii sale, în mâinile lui Dej. Bodnăraş de la 1964 era cu totul altul decât Bodnăraş din 1944.

Cea mai evidentă evoluţie fusese cea a lui Gheorghiu-Dej însuşi. Transformarea prin care trecuse şeful de partid putea fi rezumată prin cuvintele rostite de Lucreţiu Pătrăşcanu în 1964, la Cluj şi care au contribuit la atragerea stigmatului de naţionalist din partea aceluiaşi Gheorghiu: „*Înainte de a fi comunist, m-am născut român*”.

La Dej era o transformare spectaculoasă numai în sensul că un sentiment pe care a ştiut să şi-l reprime cu atâta dibăcie pentru a ajunge în vârf, în momentul istoric cel mai potrivit l-a dat la iveală cu beneficiu politic maxim, şi nu o devenire, o formare a conştiinţei naţionale pe parcurs.

S-ar putea afirma astfel că nu numai în cazul lui Pătrăşcanu şi în mod special al lui Gheorghiu-Dej, dar şi pentru Maurer, Bodnăraş, Apostol, Bârlădeanu şi pentru alţi activişti din fruntea partidului sunt valabile aprecierile vizionare ale socialistului Constantin C. Bacalbaşa: „*Oricărui partid politic ar aparţine şi oricăror idei ar fi adeptul, românul nu-şi pierde legătura cu ţara. Dacă cineva a putut spune despre ruşi*: «*Râcâie pe rus şi vei da de tătar*», *despre români se poate spune*: «*Râcâie românul liberal, conservator, democrat, socialist, comunist şi vei da de românii* 492

Exact cum observa Bacalbaşa se întâmplase şi cu Dej: în momentul în care fusese „râcâit”, în el apăru românul.

Măsura acestui proces a dat-o schimbarea de atitudine în problema capitală a partidului pentru existenţa sa interbelică, aceea a Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Din acest moment, problema anexiunilor ruseşti şi sovietice de la România a fost abordată de pe poziţiile adevărului istoric şi ale dreptului poporului nostru asupra teritoriului său naţional, marcând o cotitură de180 de

grade faţă de poziţia în aceeaşi problemă a comuniştilor români din anii ilegalităţii şi până după 1950.

Fără să rişte un conflict deschis şi probabil de proporţii, partidul a evitat o declaraţie sau includerea în *Declaraţia din aprilie* fie şi a unei aluzii în acest sens. În schimb, faptele au cântărit mai greu decât cuvintele. Care au fost acestea?

În plină campanie chineză, conţinând blamarea *„noilor ţari de la Kremlin „*pentru ratificarea cuceririlor de teritorii chineze de către imperiul ţarist, soseşte la Pekin delegaţia P.M.R., condusă de I. Gh. Maurer. Nu s-au dat niciodată publicităţii discuţiile purtate sau o listă a subiectelor evocate, în schimb, la un moment dat, organul central al P.C. Chinez, ziarul *Jenminjibao*, a publicat textul unei declaraţii făcute de Mao-Tze-Dun la o întâlnire cu o delegaţie sindicală japoneză. În această declaraţie, preşedintele partidului şi şeful de stat chinez a menţionat pe nume Basarabia (şi nu R.S.S. Moldovenească), drept teritoriu românesc anexat de U.R.S.S. de la România, una din ţările care alături de China au fost încă din veacul trecut victimele expansionismului ţarist.

Importanţa acestei declaraţii nu a scăpat conducerii sovietice. Era prima menţiune – după cunoştinţa noastră – a acestei probleme, la un mod ce restabileşte adevărul istoric, într-o declaraţie a unui partid comunist, altul decât cel român sau sovietic. Încât iritarea sovieticilor a fost exteriorizată cu promptitudine, chiar prin ziarul *Pravda*, care într-o notă a reprodus afirmaţiile lui Mao-Tze-Dun şi înfierarea lor. Un serviciu mai mare decât acesta nu putea fi adus de Moscova cauzei poporului român, decât poate cel mult dacă s-ar fi decis să retrocedeze teritoriile anexate.

Un alt fapt. Două evenimente editoriale au loc în această perioadă. Unul îl reprezintă publicarea unui volum din seria operelor lui Fr. Engels, conţinând şi o scrisoare a

sa către I. Nădejde, socialist din secolul trecut, în care

Represaliile sovietice aplicate României nu s-au lăsat aşteptate. Este interesant de observat că o contraofensivă a Moscovei este dată în acelaşi mod deghizat în *altceva*, cum a făcut şi Bucureştiul prin *Declaraţia din aprilie* şi prin ediţiile clasicilor marxismului pentru condamnarea anexării de teritorii străine.

prietenul lui K. Marx condamnă în termeni categorici imperiul ţarist pentru anexarea Basarabiei, aceeaşi pe care la comemorarea morţii lui Engels, după război, *Scânteia*, o publicase după ce îi extirpase esenţa.

Dacă *Scrisoarea* lui Engels era mai mult sau mai puţin o noutate, în schimb, manuscrisele lui Karl Marx, publicate în traducere după originalele aflate în păstrare la Biblioteca Socialistă din Amsterdam, ediţie îngrijită de acad. A. Oţetea, reprezentau o premieră absolută. Volumul intitulat *Karl Marx. Note despre români*, cuprinde condamnarea expansionismului rusesc, ocupării repetate a principatelor române de către trupele ruseşti şi anexării teritoriului dintre Prut şi Nistru de către Rusia ţaristă, pe parcursul a mai multor zeci de

493, 11

pagini.

Represaliile au venit sub forma unei ameninţări, în sensul că dacă ar dori, *marea vecină de la răsărit* ar anexa şi mai mult, fără să-i pese de părerea clasicilor marxismului. Este posibil ca arătarea colţului expansionismului să fi fost şi un test al profunzimii *Declaraţiei din aprilie* şi al gradului de pregătire pentru apărarea poziţiei naţionale câştigate.

AI IV-lea Congres al Societăţii de geografie a U.R.S.S., ţinut la Moscova între 25 – 30 mai 1964, se plasează cronologic imediat după evenimentele din aprilie din România, cu care nimănui nu i-ar fi venit în minte să-l pună în legătură. Şi totuşi relaţia era directă. Congresul

respectiv a fost cadrul în care a fost formulată o asemenea ameninţare. Şi nu la adresa conducerii P.M.R., ca autoare a *Declaraţiei*, ci a României, ca entitate naţională.

Ameninţarea avea forma unei „teoretizări”, privind crearea unui *„sistem de ţări într-un complex economic unic”*, cum le formula în referatul introductiv un anume P.M. Alampiev şi a unor aşa numite *„complexe economice naţionale”*, cum erau numite într-un articol de care s-a ocupat pe larg revista *Viaţa economică* într-un supliment special.

Neşansa de a testa reacţia României a căzut în sarcina unui oarecare profesor universitar E.B. Valev, al cărui nume a rămas astfel de tristă amintire în istoria relaţiilor româno-sovietice.

Pe scurt, geograful sovietic preconiza crearea unui aşa numit *complex economic*, combinând o parte din teritoriul României, cu ceva din sudul Basarabiei (nu toată) şi cu o porţiune simbolică din sudul Ucrainei. În alte împrejurări, *propunerea* omului de ştiinţă sovietic merita să fie studiată cel mult ca un caz clinic, dar cum purta girul cel puţin al unei instituţii ştiinţifice, trebui tratată cu cea mai mare atenţie, ca o problemă politică.

Replica românească nu se lăsă aşteptată. Cum *proiectul* fusese ambalat într-un înveliş ştiinţific, fără amestecul aparent al Kremlinului, tot aşa şi răspunsul veni din partea unei publicaţii ştiinţifice *Viaţa economică*, în tiraj de masă, deci nu din partea conducerii de partid. Citǎm din acest răspuns:

„Deşi nu suntem geografi ca autorul de la Universitatea «Lomonosov», am luat o hartă a ţării şi îndelung aplecaţi asupra ei, am studiat-o sub toate aspectele. Cu toate acestea, n-am reuşit să înţelegem care raţiuni obiective ale forţelor de producţie în socialism pot face ca pentru industrializarea regiunii Argeş, de exemplu, să aibă o «însemnătate deosebită» «apropierea relativi de

Donbas sau Kerson şi să nu o aibă apropierea absolută de regiunea limitrofă Braşov, care face parte din acelaşi complex economic naţional? Negăsind niciun fel de raţiuni obiective sau explicaţii, am putut constata un alt lucru: constituindu-şi «complexul interstatal» autorul face totală abstracţie de legăturile dintre regiunile româneşti afectate complexului şi celelalte regiuni ale ţării, substituind acestor legături apropierea relativă de regiunile industriei grele din Ucraina şi Donbas, apropiere pe care o subliniază insistent… În definitiv, vederile pe care le are autorul este o treabă personală a acestuia. Aşa ar fi într-adevăr, dacă autorul n-ar încerca în acelaşi timp să umble cu creionul său peste harta patriei noastre. Şi acest lucru nu i se poate permite! „4 4 (Sublinierile aparţin textului original.)

Aberaţiile lui Valev au fost desfiinţate punct cu punct. Iată un alt pasaj semnificativ:

*„Teritoriile pe care le combină E.B. Valev pe hartă, sunt privite ca şi când ar fi nişte pământuri ale nimănui, ca şi când ele n-ar face parte din teritoriul naţional al unor state suverane, ca şi când frontierele de stat ar putea fi încălcate în numele unor pretinse interese ale sistemului mondial socialist. Propunem cititorilor să caute în articol un singur rând în care Valev să-şi fi pus problema în care aceste complexe interstatale se împacă cu noţiunea de suveranitate a statelor, cu respectul acestei suveranităţi, şi cititorii vor constata că nu există acest singur rând „*495

Până la urmă, prin gradarea analizei, intenţiile maeştrilor geografi sunt înfăţişate în toată nuditatea lor, menţionându-se că *propuneri* în genul celei vehiculate de Valev, reprezintă de fapt.

„Un *proiect de încălcare a integrităţii teritoriale a României, de dezmembrare a unităţii sale teritoriale şi de stat.* […] *Nu putem să nu relevăm similitudinea de concepţie dintre articolul lui Valev şi o serie de referate*

prezentate la simpozionul dedicat geografiei ţărilor socialiste», la al IV-lea

Congres al Societăţii de geografie a U.R.S.S. Similitudinea aceasta de concepţie arată că articolul lui E.B. Valev face parte dintr-un front larg de promovare a ideii «complexelor economice interstatale» şi a altor propuneri cu implicaţii din cele mai grave: încălcarea independenţei şi suveranităţii naţionale, a integrităţii teritoriale a statelor socialiste. Referindu-se la un teritoriu precis, acest articol «concretizează» tocmai asemenea idei […]" 496

Un observator grăbit ar putea aprecia reacţia deosebit de violentă din partea conducerii P.M.R. la *testul* Valev, drept o dramatizare a situaţiei. Dar nu, dacă ea nu s-ar fi produs la gradul de tensiune cunoscut sau şi mai rău, dacă n-ar fi avut loc, aberaţiile ar fi căpătat drept de dezbatere şi deci, de teorie-antecedent. Aşa, dându-se peste mâna care umbla, *„cu creionul pe harta patriei noastre"*, Gheorghiu-Dej a demonstrat că în 1964, partidul în fruntea căruia se afla, este altul decât cel din anii treizeci-cincizeci şi că din acel moment înainte, orice atentat, fie şi cu creionul, nu vorbim de unul – puşchea pe limbă! – cu arma, la suveranitatea şi integritatea teritorială a ţării, va primi riposta corespunzătoare. (Material de reflecţie şi despre cei care n-au fost capabili să organizeze apărarea graniţelor în 1940!).

Cu aceasta, incidentul a fost închis. Şi cu acest prilej, Gheorghiu-Dej a tras concluzii, acum utile nu numai lui, ci şi ţării.

Incidentul Valev a reprezentat printre altele şi apogeul războiului rece româno-sovietic. În U.R.S.S., România şi tot ce era românesc căpătă un tratament specific, comparabil – cu unele îmbunătăţiri inerente aduse de trecerea vremii – celui la care a fost supusă Iugoslavia, după 1948. Hruşciov a dispus un boicot comercial al

României, dar prin el abia că a fost grăbită orientarea schimburilor cu occidentul.

Nici românii nu au rămas datori. Cu tot pericolul de escaladare a polemicii începute (deşi era împotriva polemicii, P.M.R. nu a lăsat fără răspuns niciun atac sovietic) şi pentru că momentul era potrivit, partidul înfăptui rapid o serie de măsuri care sintetizate, s-ar numi de derusificare.

Operaţiunea finalizată relativ repede, nu a lăsat niciun fel de urme, pentru că transplantul fusese cu totul artificial.

Limba rusă, care fusese un obiect de studiu obligatoriu în toate şcolile, deveni una din limbile la alegere, alături de engleză, franceză, germană, spaniolă. Institutul „Maxim Gorki", înfiinţat în 1948, pentru a pregăti profesori de limba şi literatura rusă (pentru care deja pe la sfârşitul anilor cincizeci nu se mai găsea plasament) a devenit Facultatea de slavistică în cadrul Institutului de limbi străine. Muzeul româno-rus (director Scarlat Calimachi) a fost închis, angajaţii lui completând colectivul Institutului de istorie „Nicolae Iorga" şi alte instituţii de cultură. În clădirea fostului muzeu româno-rus s-a deschis *Muzeul literaturii române*. Au fost de asemenea desfiinţate Institutul de studii româno-sovietice şi editura „Cartea rusă", devenită Editura pentru literatură Universală, în timp ce librăria cu acelaşi nume a fost închisă sub pretextul aplicării unui plan de sistematizare a spaţiului, clădirea în care se afla şi Teatrul de păpuşi, fiind demolată, deschizându-se o perspectivă spre Teatrul Naţional, sala Comedia[91]. Măsuri similare au fost luate în toate oraşele mari ale ţării.

În relaţiile culturale a fost introdus principiul reciprocităţii. În orice caz, începând chiar din 1963 a fost redus spaţiul acordat diverselor producţii sovietice în

91 Azi teatrul Odeon (nota red.)

presă, la radiodifuziune şi edituri. Acelaşi principiu al reciprocităţii a dus la o scădere considerabilă a turneelor de trupe şi formaţii artistice în România, până la absenţa lor aproape totală cu anii, precum şi a schimburilor din alte domenii, cu sovieticii. Au fost rebotezate un număr nesfârşit de străzi şi instituţii, din toată ţara, cărora, mai ales din 1948, li se dăduseră nume ruseşti. Au rămas câteva pentru a nuanţa operaţiunea[92].

Extremele din cei 15 ani anteriori au dus la unele excese în perioada de după 1964. Au avut loc persecuţii ale unor persoane particulare din pricina originii lor ruse, deşi acestea nu aveau nicio legătură nici cu politica Kremlinului, nici cu politica dusă timp de zeci de ani, cu acelaşi zel, de înşişi conducătorii care acum derusificau.

DEJ

Elaborând *Declaraţia din aprilie*, Gheorghiu-Dej şi-a propus desigur să înarmeze partidul cu un program de perspectivă. El nu s-a gândit însă că programul avea să devină propriul său testament politic.

Încurajat de impactul excepţional al *Declaraţiei*, atât în interior, cât şi în exterior, probabil Dej avea în vedere că nu era decât un început. Prioritatea întâi a constituit-o ridicarea partidului în picioare, din starea de îngenunchere în care se aflase până atunci şi întru spălarea de păcatele trecutului, preluarea de către el, singura formaţie politică a ţării, a sarcinilor naţionale.

Era o destalinizare sui-generis şi cum s-a mai spus, o revoluţie înfăptuită de conducători, cu *acte marxist-leniniste* în regulă. Pentru aceasta au şi reuşit să evite o intervenţie armată. Ei au obţinut autonomia şi independenţa pentru ei şi după aceea pentru ţară. Pentru

92 În capitală: Bd. Tolbuhin, fost Pache Protopopescu, liceul Zoia Kosmodemianskaia, fostă Şcoala Centrală de fete. Doar străzii Popov, pe care se află clădirea Radiodifuziunii, nu i s-a restituit vechiul nume, general Berthelot, nici Fântânilor, purtat înainte de primul război, ci i s-a spus... Nuferilor (Nota 1984).

om, ca individ, *Declaraţia din aprilie* nu a adus prea mare lucru.

Această destalinizare externă se înţelegea că va fi urmată de aplicarea celei de-a doua priorităţi: de o destalinizare a vieţii interne, de care să beneficieze omul, masa de indivizi care formează poporul, exact acele milioane la care conducătorii, când le-a ajuns cuţitul la os, au alergat pentru sprijin şi care uitând tot ce a fost rău, li l-au oferit cu mărinimie.

Desigur, dacă Dej ar fi avut timpul necesar să realizeze şi această a doua prioritate a programului său, spre care după toate semnele părea să fi fost orientat, ar fi creat o operă finită şi ar fi intrat în istorie iertat de multe din păcatele sale. El n-a apucat să înfăptuiască decât partea întâi. Este adevărat că era şi cea mai grea. Pe cea de-a doua a lăsat-o succesorilor săi. Era şi mai uşor de înfăptuit destalinizarea internă, fără dificultăţile aproape insurmontabile ale succesiunii de acte care au culminat cu anul 1964.

Înfăptuită chiar şi parţial, pe latura sa exterioară, această operă lăsată la jumătate, a contribuit ca Gheorghiu-Dej, (m. 19 martie 1965), să fie receptat de istorie într-un cu totul alt mod, decât dacă ar fi dispărut de pe scena politică de pildă în 1956, nu numai cu mâinile pătate de sângele a mii de victime, ci şi cu calităţi care fac din el o personalitate complexă şi importantă pentru epoca noastră contemporană.

Care a fost destinul acestui excepţional document? A fost el împlinit de cei cărora le-a fost lăsat drept testament? Răspunsul este un categoric Nu!

Ce au însemnat după 1965 independenţa şi suveranitatea, câştigate cu mari riscuri de către Dej? Un spaţiu de manevră demagogică, pentru ca aceste cuceriri, consolidate printr-un larg sprijin internaţional acordat poporului român, să fie confiscate în interes personal şi la

adăpostul cărora să se inaugureze o dictatură şi un cult al personalităţii fără precedent în întreaga noastră istorie.

Ce a însemnat după 1965 dreptul inalienabil câştigat de conducerea P.M.R., într-un război diplomatic inegal, pe parcursul multor ani, de a conferi ţării acea dezvoltare industrială de care avea nevoie, pe măsura puterilor creatoare ale poporului român? Un câmp de desfăşurare a aventurismului politic şi economic, neînfrânat de nimeni şi de nimic, în finalul căreia asistăm la aruncarea în mizerie a întregii populaţii şi la o catastrofă planând asupra viitorului ţării.

Dar partea neîmplinită a *Declaraţiei*? A fost omul oare repus în drepturile lui, după ce suferise sub stalinismul „clasic" toate represiunile şi înjosirile? A primit el oare libertăţile democratice pe care i le promitea partidul chiar la 23 august 1944, când prin Gheorghiu-Dej spunea că: *„Viaţa poporului român este legată de democraţie*!"? Sub pretextul evitării unei invazii ruseşti, cu concursul complice al foştilor colaboratori ai lui Gheorghiu-Dej, succesorul acestuia a descoperit deliciile dictaturii personale, care nu putea fi instaurată, necum întărită, în condiţiile unei democratizări interne. De aceea, cu acelaşi concurs generos, practica stalinistă a fost perfecţionată conform noilor împrejurări şi *condiţii specifice*, instaurându-se pretutindeni, inclusiv în partid, domnia terorii şi a Securităţii. Vasăzică, în 1964, partidul a avut suficient curaj pentru a înfiera exploatarea economică la care a fost supusă ţara, curaj de a face o cotitură de 180 de grade în problema teritoriilor anexate de U.R.S.S. şi a se sustrage proiectelor de integrare, chiar de a refuza să pună armata naţională la dispoziţia comandamentului unic al Tratatului de la Varşovia, fără să se teamă de o invazie, dar trebuie să se teamă de o ocupaţie dacă va face mult mai puţin: de a oferi omului demnitatea şi libertăţile sale elementare! Nu i-a mai rămas curaj pentru atâta lucru!

Această logică este o minciună sfruntată, cu care din 1965 încoace, poporul român a fost hrănit necontenit, pentru ca la adăpostul sperietoarei ruseşti, dictatura să poată manipula fără teama de a mai auzi un glas împotriva ei. Este o minciună la adăpostul căreia înfloreşte noul naţionalism. Staliniştii cu tricolor de astăzi erau mai ieri cei mai ardenţi rusofili, când carierismul şi oportunismul le-o cereau spre a ajunge cât mai sus. Astăzi, „patriotismul" lor s-a oprit în faţa libertăţilor pe care nu le admit, prinzând cu aceasta doi iepuri deodată: îşi întăresc dictatura şi satisfac prostia rusofobă (a celor mai mulţi din exterior, pentru că poporul român din interior s-a lecuit de această maladie) şi pentru consumul cărora este fabricată gogoriţa: *„Ne ocupă ruşii*! *„*.[93]

Destinul acestui excepţional document care a fost *Declaraţia din aprilie* a fost de a fi fost înmormântat odată cu inspiratorul lui şi de a fi fost lăsat pradă uitării din megalomanie şi vanitate, pentru ca lumea – ţara a devenit între timp un spaţiu neîncăpător – să creadă noile legende puse în circulaţie, ca nişte bancnote cu valoare mare, dar false, că nu lui Gheorghiu-Dej datorează România independenţa şi suveranitatea ei, fie şi relative, actuale, iar partidul, trezirea conştiinţei naţionale şi autonomia lui, ci succesorului acestuia.

Desigur, Dej nu poate fi judecat pentru ce poate a vrut, dar n-a putut să facă. Posteritatea trebuie să-i fie recunoscătoare pentru ce a făcut bun pentru ţară şi pentru poporul român.

În acelaşi timp, el trebuie să răspundă postmortem şi pentru ceea ce a făcut rău. Şi aici sunt destule. Dar dintre toate, Dej are pe conştiinţă faţă de întregul popor român

---

93 Bau-bau se intitula o tabletă scrisă de Geo Bogza, cuprinzând o amintire din copilărie: lăsat singur acasă, copilului i se interziceau o sumedenie de lucruri sub ameninţarea unei înfricoşătoare pedepse de la Bau-Bau, aflat dincolo de fereastră. Aluzia era transparentă.

două păcate grave. Primul: că a împiedicat desfăşurarea normală a istoriei, tăind printr-o crimă drumul spre conducere a posibilului său succesor. A doua: că nu a împiedicat desfăşurarea anormală a istoriei, lăsând succesiunea să cadă în mâna criminalului care i-a urmat.

NENOROCIREA ISTORICĂ NUMITĂ „ANII LUMINĂ”.

DUPĂ „DESEMNARE”.

Nu este lipsit de importanţă a reflecta în legătură cu momentul când lui Gheorghiu-Dej i se făceau funeraliile naţionale, de ce dintre toţi câţi puteau să-i urmeze fostului lider, oameni cu experienţa conducerii în partid şi în stat, cu o anumită platformă, cunoscuţi şi recunoscuţi în opinia publică, cu o pregătire intelectuală ştiută, pe scurt, cu prestigiu, alegerea căzu asupra unui relativ tânăr pe atunci membru în biroul politic şi care odată numit pe funcţia de secretar general al comitetului central, s-a agăţat de ea cu atâta îndârjire, încât de atunci şi până astăzi, n-a mai părăsit-o.

Judecând după răfuiala celui devenit şeful suprem al partidului cu predecesorul său, o răfuială pe care acesta din urmă o suporta postmortem, se poate trage concluzia că nu pe el îl indicase defunctul şef de partid şi de stat. Dar pe el căzură sorţii. Pe cine indicase Dej? Nu putem risca o afirmaţie certă. Poate că Dej lăsase chestiunea succesiunii în suspensie, poate nu indicase cu certitudine pe nimeni[94].

După desfăşurările de mai târziu, putem afirma nu pe cine dorise el, ci pe cine n-au dorit bătrânii din jurul lui Dej să pună în fruntea lor. Acest indezirabil era Alexandru Drăghici, omul puternic al zilei, cu perspective, aflat mult

---

94 Astăzi se ştie. În interviul acordat TVR după evenimentele din decembrie 1989, I.Gh. Maurer declară că Gh. Apostol ar fi fost desemnat de Gheorghiu-Dej la conducerea P.M.R. Pe N. Ceauşescu l-a propus chiar I.Gh. Maurer. (Notă la ediţia a II-a, 1990).

mai aproape de fotoliul suprem decât îşi puteau închipui mulţi. Puterea sa descindea însă nu din aparatul de partid, ci din funcţia de stat, de ministru de interne. După procesele dirijate de el personal, Drăghici devenise un personaj de temut al ierarhiei de partid. Poate într-o măsură mai mare se temeau de el chiar membrii conducerii supreme, care fără Dej în frunte, se văzură brusc confruntaţi în mod direct cu posibilitatea de a-l avea pe şeful Securităţii pe funcţia supremă. Îngrijorarea lor nu era câtuşi de puţin nejustificată: dacă numai ca ministru de interne, Drăghici se arătase capabil de atâtea nelegalităţi şi abuzuri, ce putea face dacă concentra în mâinile sale toată puterea? Desigur, cei care l-au repudiat atunci dispuneau de o documentaţie completă, despre care omul de rând are şi astăzi date trunchiate sau nu are deloc.

Alternative de putere desigur existau. Poate viitorul va fi mai explicit în clarificarea acestui moment, cu totul acoperit de ceaţă. La data aceea, probabil că s-a apelat la o soluţie de compromis, găsindu-se pentru funcţia supremă un activist având date asemănătoare şi ca biografie şi ca vârstă cu ale lui Al. Drăghici, o replică a acestuia. În plus, cei afla ţi la palierul decizional au crezut probabil ca împingând pe locul suprem un personaj cât mai şters, evident depăşit pe funcţia respectivă, au dat dilemei o rezolvare temporară, urmând ca soluţia definitivă să fie găsită când lucrurile vor intra pe un făgaş normal.

Ei nu ştiau atunci că din acel moment, chiar şi fără Drăghici, ei îşi semnaseră condamnarea la dispariţia politică şi că toate soluţiile definitive avea să le dea pentru două decenii (cât ştim astăzi), la început ajutat tot de ei, apoi singur, noul şef de partid, aşa şters şi bâlbâit cum era la început.

Odată cu ocuparea funcţiei supreme prin *desemnare*, întâia grijă a noului secretar al comitetului central a fost aceea de a fi *ales*, adică de a transforma starea de

provizorat în una permanentă. Pericolul iniţial trecuse, dar nu fusese înlăturat definitiv.

Din nou este chemată în ajutor generaţia veche. Încă sub puternica impresie a *Declaraţiei din aprilie*, angajată pe calea indicată de aceasta a unei destalinizări interne, căreia îi lipsea însă o căpetenie cu mai puţine pete pe conştiinţă, vede în el un continuator posibil. Îi acordă tot sprijinul. Deci şi din punctul lor de vedere provizoratului în această direcţie trebuia să-i urmeze starea de permanenţă. I. Gh. Maurer şi Emil Bodnăraş se află în fruntea plutonului acestor sprijinitori.

Se convoacă congresul partidului, al IV-lea de la cel din 1948 de *unificare* şi al IX-lea de la cel de *afiliere*, din 1921. Se adoptă o nouă numărătoare. Această inovaţie formală este urmată şi de altele, în evidenta subliniere a faptului că ţara trece prin schimbări.

Congresul al IX-lea al P.C.R., (19 – 24 iulie 1965), a adoptat o serie de măsuri economice de rutină (Directivele pentru planul cincinal următor, 1966 – 1970, precum şi cele privind valorificarea resurselor energetice şi electrificarea ţării.) Planuri se mai adoptaseră şi până atunci. Poporul trebuia să vadă că schimbarea de conducere reprezintă un salt *pe culmi*. Odată cu căpătuirea cu noul şef de partid, ce coincidenţă! ţara intrase într-o nouă etapă, aceea a victoriei socialismului. Congresul recomandă, iar Marea Adunare Naţională (în sesiunea din 21 august 1965), consacră schimbarea denumirii de

R.P.R. în aceea de Republica Socialistă România (R.S.R.) şi se adoptă şi o nouă constituţie. Se schimbă însuşi numele partidului, revenindu-se – ca o ultimă lopată de pământ pe mormântul social-democraţiei – la cel purtat între 1945 şi 1948, de Partidul Comunist Român. Deocamdată atât.

Schimbări fundamentale în mecanismul puterii, deşi

încep de pe acum să se întrevadă, nu vor interveni decât de la Congresul al X-lea. Odată cu schimbarea denumirii funcţiei supreme, în aceea de secretar general nu doar al comitetului central, ci al întregului partid, se dă o lovitură fără precedent atât comitetului central, cât şi partidului în sine. Cel dintâi lovit este biroul politic, respectiv cadrul de conducere colectivă ca principiu existent până atunci şi pentru care Dej avusese o oarecare consideraţie. Inovaţia consta în *alegerea* secretarului general nu de către plenara comitetului central, cum fuseseră statuate lucrurile până atunci, ci direct de către congres. În condiţiile în care delegaţii ajung în acest forum printr-o riguroasă verificare de cadre, dirijată de secretarul general în persoană, iar membrii comitetului central sunt numiţi din aceştia, respectiv tot de el (astăzi şi de consoarta lui), mecanismul de putere a început să funcţioneze invers: nu comitetul central aprobă numirea secretarului general, ci acesta pe membrii comitetului central. În situaţia dată, când, sfidând şi cele mai elementare reguli, chiar şi ale *democraţiei de partid*, deosebită de democraţia în general, când şeful suprem al partidului este votat în mod deschis, prin ridicare de mâini, urale şi aplauze, fără să mai vorbim că nu există un contracandidat la funcţia supremă, dictatura s-a instaurat, fără şansă de a fi combătută, în chiar perioada când în mod eronat se credea că viaţa internă s-a aflat într-o zodie de relativă liberalizare.

Viitorul va arăta dacă a existat vreo încercare de opoziţie la această instaurare a unui stalinism de tip mai primitiv în anumite privinţe, decât cel vechi. Dacă a existat, presupunem că fiascoul unei asemenea împotriviri s-ar putea explica prin apărarea principiilor de către nişte oameni pe care noul şef de partid s-a priceput să-i corupă, să-i şantajeze şi în final, să-i dezbine. În plus, prin întreaga evoluţie a comunismului românesc, terenul propice

instaurării unei dictaturi personale, cu mult mai dură faţă de ceea ce s-a cunoscut sub Dej, fusese îndelung pregătit prin practicarea tezei infailibilităţii conducătorului şi a monolitismului de tip stalinist. Moralmente, niciunul din membrii vechii conduceri nu avea în fapte atâta abnega ţie pentru ţară sau măcar pentru partid, câtă în vorbe, pentru a-şi pune în joc privilegiile, în numele unei cauze mai preţioase decât funcţia, vila, maşina şi decoraţiile căpătate la diverse aniversări. Iar generaţia următoare era prea însetată de a urca, pentru a-şi periclita perspectiva.

Aceste măsuri cu represiuni incalculabile pentru viitor, au drept cadru general-naţional aparenţele unei „liberalizări", întrucât într-adevăr se luau măsuri care loveau în garda veche, schimbată din funcţii la toate nivelurile activităţii de partid şi de stat.

Cu un aer de descuiere şi „curaj" al „înfierării" trecutului, parveniţii noului regim îşi fac carieră, dau din coate şi ies în faţă, făcându-se tribunii noului, care va dura exact cât va fi necesar dictaturii personale să-şi întărească poziţiile, să pună mâna pe toate frânele şi să-şi înlăture rivalii reali şi pe cei prezumtivi. *Biletul la control* iniţiat de Dumitru Popescu, ca redactor şef al *Scânteii*, cel care pune bazele monstruosului cult al personalităţii, se va sfârşi prin dezvăluirea feţei reale a lucrurilor.

În această perioadă care va dura aproximativ şapte ani, *liberalizarea* nu a reprezentat decât o asigurare a spirijinului maselor minţite, asigurarea spaţiului de manevră pentru ceea ce se petrecea ascuns de privirile poporului român, instalarea deplină a dictaturii.

Dar până atunci mai erau unele socoteli de încheiat.

CEI DOI „CEI MAI IUBIŢI FII".

Odată cu Congresul al IX-lea, siguranţa de sine a şefului de partid este căpătată. Adversarul principal, încă ministru de interne, rămânea însă în continuare un pericol potenţial pentru funcţia supremă. Înlăturarea lui era deci

prioritatea numărul unu.

Interesant ar fi de urmărit în ce fel biografiile de activişti ai partidului ale celor doi s-au împletit de-a lungul deceniilor, întâlnindu-se, concurându-se şi sfârşind prin înghiţirea unuia de către celălalt.

Nu avem credinţa că ura dintre cei doi rivali ai puterii a fost reciprocă: dacă lucrurile ar fi stat astfel, Al. Drăghici ar fi avut posibilitatea, încât îi stătea în putere, să-l influenţeze pe Dej pentru a provoca o dizgraţie a *fratelui* întru luptă, dacă nu o cădere, care i-ar fi fost fatale carierei de mai târziu. Nu putem şti ce a gândit Drăghici în aceşti lungi ani de putere personală a rivalului său, dar presupunem că a avut momente când a regretat că n-a făcut-o. Cel puţin din partea sa *întrecerea* cu cel care avea să-l scoată din rânduri şi din joc, a fost, paradoxal, loială şi dominată de regulile sportivităţii.

Pentru a înţelege mai bine cauzele reale ale plenarei din 1968, să recapitulăm câteva din antecedentele acestor biografii paralele.

Alexandru Drăghici a fost implicat în procesul de la Craiova, de la începutul anului 1936, care îi avea ca protagonişti pe Ana Pauker, Iordan Colef (devenit după 23 august Coliu), Marcovici, Lazăr Grümberg, Lili Donca Simo, Alexandru Moghioroş, în total, 16 sau 18 persoane. Procesul a fost pe larg reflectat în presa vremii. Al. Drăghici a fost condamnat la 9 ani şi trei luni închisoare şi la 80.000 lei amendă 497

Desigur, la acea dată, Drăghici avea deja un stagiu în mişcarea comunistă.

În privinţa acestui stagiu, secretarul general al partidului a avut probabil totdeauna un complex de inferioritate faţă de colegul său de generaţie. Pentru prima dată, numele său a răzbit într-un text de presă, după cunoştinţa noastră, după ce se scrisese despre Drăghici. Despre el a scris într-un reportaj din *Cuvântul liber*, Eugen

Jebeleanu, în 1936, text nepublicabil astăzi, din pricina menţionării de către autor a meseriei de cizmar a celui inculpat în procesul de la Braşov, împreună cu alţi *agitatori comunişti*. Secretarul general al partidului a fost arestat, scriu biografii săi, în comuna Ulmi din judeţul Dâmboviţa, la acea dată fiind secretar al comitetului regional Prahova U.T.C., calitate în care participa, se spune, la o şedinţă ilegală. Pentru a demonstra prioritatea faţă de rivalul său în privinţa *luptei revoluţionare*, biografii au descoperit că a fost arestat pentru prima dată în 1933, sub învinuirea de incitare la grevă şi răspândire de afişe „*împotriva* ordinii *de stat* „498

Descoperirea de ultimă oră este cel puţin stranie, dacă ne gândim că despre grevele de la 1933 s-a consumat destul de multă cerneală, iar numele fruntaşilor comunişti care au contribuit la organizarea lor (Gh. Gheorghiu-Dej, Constantin Doncea, Chivu Stoica, Gh. Vasilichi, Vasile Băgu ş.a.) au circulat şi înainte de 23 august 1944, dar mai ales după preluarea puterii, când partidul începuse să-şi scrie istoria şi nu avea deci niciun interes să treacă sub tăcere meritele nici unui militant al său, cât de neînsemnat. (Dej nu suferea de mania urmaşului său de a manipula în aşa fel datele trecutului, pentru a arăta că a fost singur pe câmpul de bătaie.) Nu s-a făcut atâta caz despre *Sirena lui Roaită*? De ce adică să se fi trecut sub tăcere meritele unui alt tânăr *revoluţionar*? Iar istoricii partidului să fi fost chiar atât de miopi încât să nu-l fi văzut tocmai pe el acolo?

Trecem peste aceste nedumeriri pentru a continua lectura celor două biografii paralele. Despre secretarul general al partidului se menţionează apoi că a fost arestat la Craiova, în 1934, unde venise cu scrisori de protest, împotriva procesului organizatorilor grevelor din anul anterior. Arestat, ne spun biografii, dar nu că ar fi fost şi judecat. Abia după procesul de la Braşov el primeşte o

condamnare de doi ani şi şase luni închisoare, pe care o execută la Doftana499.

Din acelaşi complex de inferioritate faţă de Al. Drăghici, hagiografii săi au fixat, prin asimilarea datei înscrierii în sindicat cu participarea la activitatea comunistă, intrarea sa aproape din pruncie în *lupta revoluţionară*. Astfel, nu într-un articol de gazetă, cum se scriu la această oră, risipindu-se tone de hârtie, ci într-o publicaţie academică, putem citi următoarele afirmaţii ale unui istoric de profesie, C. Mocanu:

*„Intrat în mişcarea revoluţionară la vârsta de 12 ani, mai întâi în rândurile tineretului sindical revoluţionar, tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a înrolat în Uniunea Tineretului Comunist în anul 1933, dată care a însemnat şi intrarea în rândurile Partidului Comunist Român „*500 (Numele exact pentru acea perioadă: Partidul Comunist din România.)

Deci să reţinem: la 12 ani în mişcarea *revoluţionară* şi la 15 ani în partid! Dar nu primit efectiv, ci asimilat, operaţie legalizată după o jumătate de veac! După unele surse, abia la Doftana, unde îşi executa pedeapsa în urma procesului din 1936, a fost primit în partid. Dar ce importanţă are? Are, pentru că acolo se afla Alexandru Drăghici care fusese judecat la Craiova ca membru al partidului, alături de Ana Pauker, al cărei nume avusese o rezonanţă în epocă şi deci toţi aveau un stagiu mai mare. Dacă lucrurile nu ar sta astfel, în vânătoarea după activităţi revoluţionare reale şi imaginare ale *„Stejarului de la Scorniceşti”*, istoricii n-ar fi ezitat o clipă să scrie negru pe alb că eroul lor a intrat efectiv în partid în anul cutare. Aşa, ezită, umblă cu asimilări de stagiu; cum se spune, cu cioara vopsită. Probabil că ştiu şi ei de ce.

Revenind la Al. Drăghici, îl aflăm în 1944 în anturajul lui Gheorghiu-Dej, în lagărul de la Târgu-Jiu. În numeroasele evocări ale activităţii acestuia din urmă,

publicate între 1944 – 1964, au fost menţionate numele comuniştilor internaţi acolo: Pătrăşcanu, Maurer, Apostol, Chivu Stoica, Marin Florea Ionescu, Neagu Andrei, Drăghici. Nicăieri nu a apărut, după cunoştinţa noastră, cel al secretarului general de astăzi al partidului. În legătură cu organizarea evadării lui Dej, apar numele lui Maurer şi Emil Bodnăraş, al fratelui acestuia, Manole, însărcinat cu *„procurarea armamentului necesar”*, al lui Iosif Rangheţ şi al învăţătorului Mihai Roşianu, *„secretarul regional de partid Oltenia”* 501. Nicăieri cel al secretarului general al partidului, despre care sub girul altui istoric, N. Petreanu, aflăm astăzi că în timpul războiului, pentru el s-a început *„[…] o lungă perioadă de detenţie la Jilava, Caransebeş, în lagărul de la Târgu-Jiu, unde a dovedit aceeaşi tărie de caracter…”* etc. *„Împreună cu alţi militanţi ai partidului* (care anume? N.n.) *acţionează pentru răsturnarea regimului antonescian, pentru…”* etc. *„În preajma evenimentelor de la 23 August 1944, prin grija partidului, a părăsit lagărul de la Târgu-Jiu „*502

Mărturisim că suntem din nou contrariaţi şi sincer frământaţi de întrebări: cum de nu l-a observat nimeni înainte de 1965 pe şeful de partid şi de stat printre comuniştii de la Târgu-Jiu şi când spune istoriografia de partid adevărul, înainte sau după această dată? Faptul dacă a fost sau nu la Târgu-Jiu, pentru poporul român şi durerile sale nu are, la urma urmelor, absolut nicio importanţă. Importantă este însă cauza de ordin psihologic care stă la baza febrilei rescrieri a istoriei.

Gheorghiu-Dej a avut din puţina sa viaţă trăită în mijlocul unei familii, soţia sa abandonându-l de îndată ce acesta a ajuns la închisoare (conform mentalităţii populare, după care era de ruşine pentru o femeie să aibă un soţ puşcăriaş), numai bucuria de a avea fiice, trăind probabil toată viaţa cu nostalgia neîmplinită a unui fiu.

Acest sentiment patern şi-a aflat o cvasiâmplinire, când l-a întâlnit la închisoare pe tânărul *Sandu* Drăghici, cu care şi-a petrecut toţi anii de penitenciar de la Doftana, apoi de la Târgu-Jiu. Regimul de deţinuţi politici – despre care, în treacăt fie spus, comparativ cu cel instaurat de ei când s-a întors roata, era un „dolce farniente" – a avut darul să amplifice acest sentiment de apropiere, făcându-l să dureze, aşa cum au arătat-o realităţile, cel puţin pentru tatăl adoptiv, toată viaţa.

Gheorghiu-Dej l-a „înfiat" astfel şi pe cel de la doilea tânăr venit în mijlocul lor. Însă în tainiţile sufletului celui de-al doilea *fiu* a existat întotdeauna o gelozie care avea să se transforme cu timpul în ranchiună, apoi într-o adevărată duşmănie faţă de amândoi, pe aceeaşi temă pe care o vom descoperi că un autentic leitmotiv al vieţii sale: de a fi primul şi unicul, precum şi *cel mai iubit*. El l-a condus în toate acţiunile, până ce în sfârşit, a reuşit să izbucnească cu toată setea de răzbunare de care era capabil, împletită şi cu puterea conferită de poziţia supremă în partid şi în stat şi cu decizia de a nu mai admite din acel moment nimănui de a-l numi sau socoti *al doilea*.

Imediat după 23 august 1944, amândoi tinerii comunişti, intraţi în legalitate, se ocupă de aceleaşi probleme de tineret. Paralelismul este evident, concursul între ei atât de strâns, încât parcă se calcă pe bombeuri. Istoriografii de astăzi menţionează însă numai pe unul din cei doi, inutil să concretizăm pe care din ei, mai ales că devenise între timp şi secretar al Uniunii Tineretului Comunist.

Să exemplificăm: *„Încheierea frontului unic între tineretul comunist şi tineretul socialist"*, anunţau gazetele. Delegaţia tineretului comunist era constituită din: *„Ceauşescu Nicu*, *Drăghici Alexandru*, *Ivanca Sariński* „503

Secretarul general al partidului lucra pe atunci la

ziarul *Scânteia*, în paginile căreia semnează mai multe articole. Şi lui Alexandru Drăghici, deşi nu lucrează acolo, i se publică în aceeaşi pagină articole şi aproximativ pe aceleaşi teme. (*7 Noiembrie şi tineretul*), *dar într-o companie mai selectă, alături de Vlădescu-Răcoasa şi de dr. C.I.* Parhon504

Din relatarea unei adunări de la *Aida*, este vorba de cinematograful cu acest nume, şi nu de abrevierea cuvintelor, „Academician, Inginer, Doctor, Analfabetă", cu care poporul român cu genială concizie o caracterizează pe Elena Ceauşescu, organizată de partid în octombrie 1944: „Se *face linişte. La tribună apare tov. Alexandru Drăghici care prezidează adunarea.* […] *Din partea Uniunii Tineretului Socialist vorbeşte tov. Ioniţă Dan*". Urmează la cuvânt secretarul U.T.C. El spune:

„*Tovarăşi*! *Până acum, toţi conducătorii ţării au căutat să facă din tineret o masă de manevră pentru interesele lor reacţionare.* […] *Dacă astăzi ne putem întruni pentru a ne cere drepturile, aceasta se datorează în primul rând eroicei Armatei Roşii eliberatoare.* […] *Tinerii muncitori cer salarii la nivelul scumpetei mereu crescânde*". „*Tov. Drăghici*: *Remarcăm prezenţa printre noi a trei membri din comisia centrală de organizare a Sindicatelor Unite…*" 505.

După acest paralelism între cei doi *fii*, curând are loc o „specializare". Astfel, printr-un decret semnat de L. Pătrăşcanu, ministru al justiţiei, prin care se reglementa funcţionarea *tribuna*lelor *poporului*, Alexandru Drăghici, *muncitor*, este numit *acuzator public*, alături de Avram Bunaciu şi de Alexandra Sidorovici506

În acest fel, Drăghici va urca treaptă după treaptă ierarhia în instituţia represiunii, până la funcţia care-i va da puterea de a fi inchizitorul şi călăul celui care-l apărase în procesul de la Craiova, iar acum îl lansase pe noua orbită.

În tot acest timp, concurentul lui rămâne în activitatea pur politică, primind însărcinări diferite, pe linie de tineret şi de partid, în capitală şi în provincie. Această *specializare* îl va face să se situeze în frunte. La Conferinţa Naţională din octombrie 1945 devine membru al comitetului central, în timp ce Ai. Drăghici rămâne numai supleant. Situaţia se inversează însă pe parcurs la Congresul de *unificare* din 1948, când Al. Drăghici devine membru plin, iar colegul său numai supleant. În orice caz, Drăghici, în ascensiune şi pe linie de partid şi de stat, este cel care prezintă în Cameră, în noiembrie 1947, o expunere asupra problemelor tineretului

Intervine o perioadă când actualul şef de partid pierde cursa. Este trecut şi el într-o activitate de stat, într-un domeniu care se considera pe atunci că se potriveşte cel mai bine aptitudinilor sale, în zootehnie: *„Tovarăşul Vasile Vaida, ministrul agriculturii*, scria Scânteia, *a semnat deciziile prin care sunt delegaţi a împlini funcţiunea de secretari generali ai departamentului*: *tov*. *Nicolae Ceauşescu, pentru sectorul zootehnic veterinar, Mihai Levente pentru REAZIM* […]” 508

Secretarul general al partidului a lucrat un timp şi în armată, după care a fost iarăşi rechemat în activitatea politică pură.

După executarea lui Pătrăşcanu, amândoi *fiii* sunt promovaţi simultan în biroul politic (1955), detaliu peste care s-a trecut foarte uşor la plenara din 1968.

Între timp, se acumulaseră destule elemente care vor constitui materialul plenarei din primăvara anului 1968. Era o victorie pe care secretarul general o obţinuse cu sprijinul tuturor celor care, la fel ca şi el, se temeau de puterea ministrului de interne, colaborând din toată inima la dislocarea lui din funcţie. Probabil mulţi activişti de la ultimul palier al partidului au respirat atunci uşuraţi.

La Conferinţa Naţională a P.C.R. din 6 – 8 decembrie

1967, secretarul general dispunea deja de suficientă putere pentru a face următorul pas.

Probabil că încă din 1965, el nu fusese dispus să fie numit numai şef de partid, onoarea de a fi şeful statului, revenindu-i altcuiva. Covorul roşu întins sub picioare de preşedinte, defilarea gărzii de onoare şi bătaia ritmică a alămurilor la sosirea pe câte un aeroport internaţional, îl fascinaseră, desigur. Atunci însă nu se putea. Peste numai doi ani, situaţia era schimbată. Ambiţia era dublată şi de posibilitatea de a o satisface.

Cei mai mulţi reprezentanţi ai vechii gărzi, simţind cum le fuge terenul de sub picioare, îl sprijiniră din pure porniri oportuniste. Colaborarea lor devenea colaboraţionism, iar solidaritatea şi unitatea, complicitate. A doua zi după încheierea Conferinţei Naţionale, secretarul general îşi făcu intrarea în palatul regal, ca preşedinte al Consiliului de stat.

Trimis la plimbare în acest fel, fostul prim-ministru şi preşedinte al Consiliului de stat, Chivu Stoica, sfârşi prin a-şi trage un glonte în cap, în spitalul de partid *Elias*, unde fusese internat. Era un gest de autocondamnare a unei întregi generaţii care părăsea scena politică, incapabilă de a mai întreprinde ceva împotriva instaurării tiraniei unui personaj în care mulţi dintre ei îşi puseseră speranţele de bine, dacă avuseseră aşa ceva, dar se treziseră într-o veritabilă cursă de şoareci, în mâinile unui mic dictator care putea face cu ei absolut ce voia.

Plenara din aprilie 1968 reprezenta triumful secretarului general asupra întregii conduceri anterioare. Pe toţi îi avea la mână. Toţi aveau o vină morală şi fuseseră indirect complici ai crimelor *demascate*. Numai el nu!

Din punct de vedere tactic era o manevră desăvârşită: se restabileau nişte adevăruri, toţi adversarii erau dezarmaţi, iar potenţialii opozanţi puteau oricând primi o listă de plată privind faptele lor din trecut. Nu le

rămânea decât ori să-şi semneze actul unui deces politic, ori să devină nişte cârpe în mâna noului stăpân, pentru lustruirea aparenţelor de unitate a dictaturii personale în devenire, ceea ce majoritatea făcu.

Drăghici însuşi probabil că nu putuse bănui multă vreme ce anume i se cocea, într-atât de diplomatic a fost aranjată debarcarea lui. Şi de asemenea, colaborase şi el.

Dezvăluirea crimelor şi reabilitările operate, pe lângă faptul că înfăţişau dimensiunea represivităţii unui regim de care secretarul general, prin punerea în discuţie a principalilor vinovaţi – în frunte cu Dej, judecat de el postmortem şi cu Drăghici, complet izolat, care a avut totuşi puterea să contracareze, deşi fusese imobilizat – se spăla pe mâini, mai slujea unui scop. Masele trebuiau ameţite. Posibilii contestatari trebuiau să piardă aprioric testul decisiv al încrederii populare care i se acorda lui. Într-adevăr, la acea oră, populaţia vedea în secretarul general pe „*nea Nicu*”, adică pe omul care aşa puţin instruit, cu o ortoepie de om abia ieşit din şcoala de alfabetizare, cum apărea în discursurile difuzate prin radio şi televiziune sau tocmai de aceea, îşi închipuia că trebuie să le reprezinte năzuinţele. Iar lui nu-i mai rămânea decât să le transforme în realităţi. Iar Drăghici? Cine patronase procesele şi represiunea de la 1952 încoace? Nimeni nu se gândea la construcţia sistemului stalinist în ansamblu, în care fostul ministru de interne era doar unul din şuruburile lui, este adevărat, cel principal, dar în care fiecare avusese un rol. Cine ar fi avut curajul să demonteze sistemul represionist, arătând astfel spre răspunderea tuturor? În orice caz, poporul nu avea de unde să ştie că totul nu era decât o manevră pentru nişte planuri cu bătaie lungă.

Destituirea lui Drăghici din toate funcţiile şi excluderea lui din partid (dar cu păstrarea până astăzi a domiciliului la „Şosea” şi a pensiei) şi demascarea abuzurilor săvârşite în anii cincizeci, chiar şi a *cultului*

personalităţii, reprezentau finalul lungii competiţii între cei doi *fii* de suflet ai lui Dej. *Tatăl* a fost postmortem ţintuit la stâlpul infamiei şi repudiat şi el împreună cu *fiul* favorit.

Cel rămas astfel întâiul, dar orfan de tată, îşi caută un nou părinte şi intră în posesia identităţii de care fusese frustrat.

Abia acum deveni şi el în sfârşit, *cel mai iubit fiu*, dar nu al lui Dej, n-avea nevoie de un asemenea tată netrebnic, ci *al poporului*.

Şi ca la orice botez îşi făcu şi un dar. Unul de mare preţ: Securitatea.

MAURER SAU A CINCEA ROATĂ LA CĂRUŢĂ…

ŞI CEILALŢI

În ochii poporului român se arunca în timpul acesta praful unor fraze mari, despre restituirea demnităţii, fireşte despre independenţă şi suveranitate, care crează şefului de partid imaginea unui conducător corespunzând intereselor generale. Nici cei mai perspicace specialişti, darămite omul de rând, care nu dispunea decât de imaginea exterioară a lucrurilor, dar şi aceea parţială, nu puteau descifra ce se ascundea dincolo de frazeologia abil însoţită de unele fapte care arătau că vorbele nu erau vorbe goale.

Este perioada când secretarul general se ridică hotărât împotriva cultului personalităţii, deşi Dej, chiar dacă fusese şi el un dictator, nu-şi ridicase statui, este vremea când spunea că un singur om, oricât de capabil şi priceput ar fi, tot nu poate să înlocuiască toate minţile în conducerea unei ţări, timpul când spunea că n-avem nevoie de idoli etc.

N-au fost multe idei referitoare la stilul conducerii, dar puţine câte au fost, erau de bun simţ. Doar câţiva, probabil numai cei la curent cu o serie de activităţi de culise, cine avea acces la ele, îşi puteau da seama că şi

acestea reprezentau un cântec de sirenă pentru adormirea conştiinţelor.

În 1968, el cunoştea ceea ce s-ar putea numi chiar o popularitate, capital pe care îl va utiliza în întregime în acapararea tuturor frânelor puterii, adică şi pe cele pe care la acea dată încă nu le avea în mâini.

În criza din august 1968, temându-se de o intrare a trupelor sovietice în România şi de reocuparea ţării, în contextul celei înfăptuite de Brejnev în Cehoslovacia, (trupe sovietice erau masate la graniţele cu ţara noastră, aşteptând doar ordinul de invadare), el ţine un discurs disperat în tonalitatea lui, de la balconul clădirii comitetului central, în care răzbătea mai puţin îngrijorarea pentru soarta ţării, cât alarma pentru poziţia sa personală:

„S-a spus că în Cehoslovacia există pericolul contrarevoluţiei; se vor găsi poate mâine unii care să spună că şi aici, în această adunare, se manifestă tendinţe contrarevoluţionare. Răspundem tuturor: Întregul popor român nu va permite nimănui să încalce teritoriul patriei noastre! „509

Acest patetic apel a convins pentru o perioadă, mulţi au făcut atunci cerere de intrare în partid, printre ei, intelectuali de valoare.

În orice caz, prea puţini s-au gândit la ceea ce mai târziu s-a relevat cu claritate: că pentru a-şi apăra poziţiile personale cucerite cu trudă, secretarul general era gata să ceară sacrificii de sânge de la *„întregul popor român”*.

Din fericire, o intervenţie nu a avut loc. Fericirea ţării, nefericirea lui: pierzând şansa de atunci de a intra în istoria ţării ca erou, va trebui probabil să se mulţumească pe viitor cu mult mai puţin.

La această oră mai poartă un titlu, corespunzând unei funcţii noi pe care şi-o asumă, aceea de *comandant suprem al Forţelor Armate*.

Cu sau fără legătură cu această nouă brăţară a

puterii, îmbrăcată pe mână, consemnăm căderea din rânduri a încă unui rival potenţial. Ministrul forţelor armate, generalul Leontin Sălăjan, încetează din viaţă în timpul unei banale operaţii de apendicită, în spitalul partidului, *Elias*, înconjurat de numeroase somităţi medicale. Ulterior, toate au fost promovate pe funcţii înalte.

Deşi preşedintele Consiliului de miniştri, I. Gh. Maurer, era membru al conducerii superioare de partid, secretarul general ţinea evident să conducă personal, în mod direct, activitatea guvernului. Deocamdată, biroul politic, transformat într-un organism purtând denumirea de *comitet politic executiv*, este din ce în ce mai mult profilat pe activitatea guvernamentală. Miniştri se raportează direct în acest for, care ia şi hotărâri privind diferitele departamente, de altfel aduse la cunoştinţa publică prin comunicate lungi, plicticoase şi care mai mult ascund decât informează.

Încă de la Conferinţa naţională din 1967 şi ministrul de externe se raportează direct secretarului general, concepţia şi actele de politică externă fiind decise de el personal.

Politica de cadre devine un monopol al său şi pe linie de stat, mai târziu, după 1974, de numirile în funcţiile cheie răspunzând direct soţia sa.

Subminarea şi destrămarea *gărzii vechi* se produce cu rapiditate. Cine mai îndrăzneşte o cât de timidă rezistenţă este taxat imediat de… *om al ruşilor* şi nu are nicio şansă de succes. Şantajul funcţionează perfect. Laşităţile sunt exemplare. Pentru că s-a exprimat, deşi se pare că a făcut-o timid, împotriva unor credite împovărătoare pentru economia românească, contractate sub pretextul industrializării rapide, credite care aveau în anii optzeci să transforme ţara într-o vasală a marilor bănci internaţionale, Alexandru Bârlădeanu a fost scos

imediat *la pensie*. Nu a mai contat că el a fost creatorul politicii economice şi unul din cei cărora partidul datora victoria asupra planurilor de integrare. Nicio voce nu i s-a alăturat.

I. Gh. Maurer devine prin *îmbunătăţirile* aduse aparatului Consiliului de miniştri, un fel de a cincea roată la căruţă.

Dar nu pe tema scăderii importanţei funcţiei sale se produce ruptura dintre el şi secretarul general, ci ca urmare directă a unei trăsături de caracter a acestuia din urmă, de a persista cu îndârjire mai ales în greşeli a căror evidenţă este demonstrată de viaţă, că ele sunt nu doar nişte greşeli oarecare, ci dăunătoare într-o asemenea măsură, încât afectează viitorul multor generaţii şi al ţării înseşi. Perseverarea pe o cale ce s-a dovedit până la urmă catastrofală, are drept suport puterea personală nelimitată.

Încercarea de a atrage atenţia asupra a ceea ce *viaţă demonstrează* confirmând ca aberante cele mai multe din *indicaţiile şi orientările* de la şeful partidului şi statului citire, pentru specialistul de rând reprezintă o condamnare sigură la pierderea pâinii şi la intrarea în colimatorul Securităţii. Şi pentru un membru al conducerii de partid, un dezacord, fie şi pe o temă minoră sau pe o chestiune evidentă, reprezintă o tăiere a crăcii de sub picioare şi o cădere sigură, cu trosnet.

I. Gh. Maurer a fost la început unul din sprijinitorii secretarului general şi nu este exclus ca atitudinea sa să fi fost hotărâtoare în acel martie 1965. Ulterior, în toate apariţiile publice ale şefului de partid, preşedintele de Consiliu se afla alături de el. Mai târziu, când în prezidiul adunărilor, consoarta secretarului general deveni o permanenţă, după felul cum şeful de partid vorbea, privind ca hipnotizat în ochii ei, se putea constata adevărul despre rolul decisiv jucat de dânsa în conducerea treburilor de

partid şi de stat şi despre pierderea de către Maurer a rolului de sfătuitor principal.

Răceala dintre preşedintele Consiliului şi şeful de partid a intervenit desigur pe chestiuni de principiu şi de conţinut ale politicii interne. Pe fundalul unor activităţi, semănând tot mai mult cu o piesă cu un singur personaj, prezenţa lui Maurer devenea tot mai evident inutilă, jenantă chiar. Cu toate că nu a fost lăsată să transpire în vreun document oficial, dizgraţia reciprocă nu putea să nu fie observată. Din partea lui I. Gh. Maurer era uneori ostentativ subliniată, într-un mod reprezentativ, un fel de mesaj clandestin către exterior al unui om căruia i s-a furat graiul pentru a nu putea striga ce ştie. În adunările unde toţi aplaudau *furtunos*, urlând numele secretarului general, iar cei din cortegiu făceau asudând acelaşi lucru, sorbind din priviri pe şeful de partid şi pe consoarta acestuia, Maurer abia dacă-şi plescăia palmele, uitându-se… în direcţia opusă. Procedeul, ştim, fusese omologat când cu Hruşciov, la Constanţa. Şi aceasta vedeau milioanele de telespectatori, (pentru cine avea ochi să vadă!), cu toate că exista cuvânt de ordine dat televiziunii ca Maurer să fie scos pe cât posibil, în afara cadrului.

Culmea acestei distanţări a constituit-o un discurs rostit de I. Gh. Maurer în 1973, la Cluj, (oraş predestinat unor cuvântări *fatale*), şi în care era criticată în mod indirect obsesia cantitativă în materie de industrializare. Pentru a se asigura din punct de vedere ideologic – metoda fusese de asemenea brevetată de Dej – vorbitorul îl luă drept garant pe Lenin şi principiul enunţat de el: *„Mai bine mai puţin, dar mai bine”*. Discursul său, în care deja nu mai era loc decât pentru monoloagele unicului personaj al piesei, nu a fost nici publicat, nici difuzat, nici relatat.

Finalul este pregătit de un eveniment imprevizibil. Un accident pe care preşedintele de Consiliu îl are la vânătoare şi din care printr-o întâmplare fericită scapă cu

viaţă, îl imobilizează pentru o perioadă.

După revenire, apariţiile sale publice ne înfăţişează, ca şi în cazul tuturor celorlalţi ce compun seraiul de partid, un figurant trist şi resemnat. Era evident îmbătrânit, probabil şi de conştiinţa ratării tuturor posibilităţilor de a salva ceva. Poate îşi dădea seama că este unul dintre autorii morali ai nenorocirii istorice abătute asupra ţării sub numele de *anii-lumină*.

I. Gh. Maurer se *retrage* din viaţa publică în 1974. Coincidenţa face ca momentul să reprezinte intrarea într-o etapă nouă şi ultimă a puterii, care continuă şi în momentul în care încheiem această încercare.

Gheorghe Apostol a fost fără îndoială o piedică şi un contracandidat permanent la funcţia supremă. După ce l-a apostrofat pe secretarul general, întrebându-l în plină plenară, unde se afla când Dej şi cu Drăghici l-au executat pe Pătrăşcanu, trebuie că şi-a muşcat limba cu care zisese, dar era prea târziu.

Deci şi lui îi veni rândul. Pretextul l-au constituit *abaterile de la morală*[95].

Plenarele, conferinţele şi tribuna congreselor deveniseră deja altare de tămâiere şi proslăvire a secretarului general. În mod eronat se credea că încă din 1969 acestea atinseseră limita.

Gh. Apostol face un pas greşit: el se decide să lingă mâna care loveşte şi de la *înalta tribună* a Congresului al X-lea, rosteşte una din cuvântările cele mai pline de linguşiri, înjositoare nu numai pentru el personal şi pentru trecutul său, ci pentru întreaga generaţie de conducători pe care o reprezenta, ajunsă – cu câteva excepţii – să se târască la picioarele fotoliului suprem, ce se transformă

95 După consumarea Congresului al X-lea, în cadru restrâns, C. Dăscălescu, desigur instruit de Ceauşescu, pune problema "încrederii" în Gh. Apostol. Lovitura de măciucă, pe la spate, este în stilul dictatorului. Dăscălescu, pe atunci prim secretar la o judeţeană P.C.R., asigurându-se de o ascensiune vertiginoasă.

văzând cu ochii într-un tron monarho-partinic. Dar prosternarea la care apelează ca la un ultim mijloc pentru păstrarea poziţiei, nu l-a ajutat, cum am văzut şi Gh. Apostol îi urmează şi el pe ceilalţi în anonimat.

Căderea ministrului de externe, Corneliu Mănescu, s-a produs simplu, fără nicio justificare. Zadarnic corespondenţii de presă şi cercurile diplomatice îşi băteau capul să dezlege şarada dizgraţiei lui şi zadarnic întrebau, pentru că de *sus*, cuvântul de ordine era să se răspundă celor care cereau explicaţii, că nu există explicaţii. În realitate, căderea lui C. Mănescu făcea parte din aceeaşi campanie de înlăturare a oricărui prezumtiv concurent, încheindu-se astfel cu el plutonul persoanelor aflate în preajma lui Dej.

La rând veneau succesorii posibili, adică generaţia următoare, mai tânără.

Corneliu Mănescu se menţinuse şi el o perioadă mai lungă pe poziţie, datorită poate în parte sprijinului lui I. Gh. Maurer, dar şi faptului că a utilizat acelaşi mijloc la care au apelat la vremea respectivă toţi cei ce ocupaseră funcţii înalte în vremea lui Dej, ca Apostol, L. Răutu, Şt. Voitec, şi alţii, unii cu succes, pentru că fuseseră menţinuţi în continuare: linguşeala. În orice caz, metoda a dat rezultate parţiale, dacă un jdanovist precum Leonte Răutu nu numai că se menţine, dar ajunge membru în comitetul politic executiv. Cade şi el până la urmă în 1982.

Revenind la cazul fostului ministru de externe, după o perioadă de aşteptare pe linia moartă, corespunzând probabil testului *fidelităţii*, a fost numit ambasador la Paris. Cine a văzut filmul vizitei de stat în Franţa, din 1980, s-a putut convinge personal până unde se poate înjosi un om: simţindu-se complexat din pricina staturii sale, C. Mănescu se cocoşa pur şi simplu, cu un zâmbet mieros şi slugarnic pe buze, în faţa măriilor lor, care îl priveau buzaţi şi profitând că se află pe scara avionului, de

sus.

FOTOLIUL ŞI TRONUL

Cu toate că poporul român era obişnuit să nu se mai mire deja de *) Unii au fost tentaţi să pună dizgraţia pe seama unui incident petrecut în Turcia, când după unele relatări, soţia ministrului de externe a fost persoana din delegaţia română care a trezit interesul presei, de faţă fiind soţia şefului de partid şi de stat; alţii, de faptul că atunci când ministrul de externe îl însoţea pe secretarul general, îl eclipsa prin statura sa impunătoare. Observatorii au găsit că această explicaţie era mai aproape de adevăr, prin faptul că portofoliul externelor a fost ocupat după aceasta de George Macovescu, mic de statură, ca şi Ceauşescu. Credem însă că motivul real era cel dezvoltat de noi. Pretextul a putut fi oricare.

nimic, un fapt provoacă totuşi consternarea generală şi în acelaşi timp tăinuită: la conferinţa de partid a oraşului Bucureşti, primul secretar şi primarul de atunci al capitalei, Gh. Cioară, şi el din nomenclatorul anterior, care acum asuda din răsputeri pentru a obţine merite noi, a propus ca al X-lea Congres al partidului, urmând să se desfăşoare peste puţină vreme, să consfinţească alegerea pe viaţă a secretarului general în funcţia supremă de partid. *Propunerea* care nu putea fi formulată fără ucaz de sus – Cioară nefiind membru al unui detaşament de pionieri, novice în ale politicii – nu a fost publicată de *Scânteia*, ci doar de două-trei gazete, venind ca importanţă după organul partidului. Aceasta probabil pentru a se observa reacţiile externe (că de cele interne se ştie că nu le pasă decât când eventual devin ameninţătoare). Probabil că ele n-au fost în măsură să bucure. Ideea alegerii pe viaţă nu s-a transformat într-o cauză pe care membrii partidului să o fi susţinut prin scrisori şi telegrame, în mitinguri entuziaste, cum probabil că fuseseră pregătite deja, ci a fost lăsată moartă. Iar la Congresul al X-lea,

(Bucureşti, 6 – 12 august 1969), nici nu s-a amintit de acest moment.

Dictatura ştie să simuleze că dă înapoi, ba chiar că renunţă, pentru ca în respiraţia ce şi-o acordă, să calculeze atingerea aceluiaşi scop prin alte mijloace. Curând şi Cioară avea să zboare, cu toate meritele agonisite, după ceilalţi.

De ce avea nevoie secretarul general de o garanţie că va rămâne tot restul vieţii în funcţia supremă şi prin ea în toate celelalte, pe care şi le-a agăţat de nume? Simţea cumva că acestor construcţii ale puterii sale absolute le lipsea ceva, anume armătura durabilităţii? *Propunerea* lui Cioară de a se institui un fel de monarhie de partid, dezvălui totuşi angoasa în care trăieşte dictatura şi anume, legată de faptul că în orice moment ceva neprevăzut ar putea să-i pună capăt. Deşi măsurile de toate felurile ca acel *ceva* să nu survină sunt maxime, iar din faptul că puterea sa personală durează şi astăzi, înseamnă că sunt şi eficiente.

Ceea ce nu s-a putut obţine prin congres şi instituţionalizare se va transforma în fapt printr-o totalizare a puterii, după principiul: văzând şi făcând. *Propunerea* o fi fost invalidată, dar ideea în sine nu a fost abandonată niciodată, acesta este adevărul pe care poporul român îl trăieşte.

Scopul extinderii în timp pe tot viitorul previzibil a puterii personale a fost atunci doar deconspirat în mod explicit. Încolo, nicio surpriză.

Dar nici piedici pentru satisfacerea acestei sete de putere în continuă creştere, aproape că nu mai sunt.

„PUŢINI AM FOST, MULŢI AM RĂMAS!”

De observat mutaţia intervenită în viziunea asupra corelaţiei partid-conducător, pe de o parte, popor-şef de partid, pe de alta. Întrucât tinde la o fixare pe *veşnicie* în poziţia de şef de stat, secretarului general i se pare

partidul un cadru prea strâmt pentru grandoarea la care a ajuns personalitatea sa. De aceea, nu pentru că ar gândi în termenii unui partid *popular*, tinde el spre umflarea necontenită a P.C.R., ci pentru că *imperiul partinic* îl strânge pe la toate cusăturile. Este şi motivul pentru care între 1965 – 1983, numărul de membri ai P.C.R. s-a dublat, ajungând la peste 3 300.000. (Vezi *Addenda*: *Efectivele P.C.R. în diferite perioade*). Majoritatea absolută a membrilor nu are nicio legătură cu ideologia comunistă, fiind în partid din considerente strict conjuncturale, din interes personal. Conducerea supremă de fapt nici ea nu gândeşte în alţi termeni: nişte oameni, care luându-şi în serios calitatea pe care le-o conferă carnetul roşu şi obligaţiile prevăzute în statut, şi-ar permite nu numai să o critice, dar indicând spre dezastrul în care a aruncat economia, spre mizeria materială şi morală pe care a izbutit se instaureze în *anii-lumină*, spre corupţia generalizată, spre catastrofa culturală etc., să ceară destituirea ei, sunt chiar periculoşi. Astfel că se acţionează în direcţia de a se avea tot atâţi figuranţi *de avangardă* ai spectacolului în care s-a transformat viaţa de partid, câţi membri se află în evidenţă şi a căror unică menire să fie de a-şi *exprima recunoştinţa*, de a aplauda şi de a scanda, desigur numele secretarului general. Dar nu în ultimul rând de a-şi plăti cotizaţia, care acum totalizează lunar multe zeci de milioane, pentru nevoile tot mai sporite ale curţii de partid şi de stat.

Dar nici acest partid, cât ar fi de mare, nu mai satisface. Ceea ce îşi doreşte cel care deja îşi închipuie despre sine că este o culme a ceea ce a creat mai măreţ spiritualitatea carpato-dunăreană, pare aproape imposibil: un palid egal cu cel al populaţiei ţării, pe care să-l conducă, aflat la cârma navei, *„spre piscurile cele mai înalte”*, la urma urmelor nu contează încotro, dar numai să-l conducă.

În condiţiile puterii totalitare imposibilul devine posibil: acest partid uriaş la comanda sa i-a fost constituit. El înregimentează pe om de când deschide ochii asupra lumii înconjurătoare şi nu are absolut nicio noţiune de ordin politic, pentru ca înscrierea într-o organizaţie („Şoimii patriei”) să constituie un act deliberat, şi până la moarte. Organizaţia mamut, chemată într-un congres mamut, l-a ales drept preşedinte al ei, fireşte nici nu mai este nevoie să spunem, pe cine.

Congresul Frontului Unităţii Socialiste (F.U.S.) s-a desfăşurat la 23 – 24 mai 1974. Iniţial F.U.S. a fost constituit la 19 noiembrie 1968. I se spunea simplu, *Fus*, amintind de versurile populare şugubeţe: *„Fusu’ ici*, *fusu’ colea*/ *Fusu-n poală la lelea*!”. Din această pricină i se schimbă numele, iar şeful de partid nu mai este preşedintele *Fusului*, ci al F.D.U.S.

O manie a congreselor mamut şi a constituirii de consilii, toate naţionale, toate supreme, proliferează, mimând dezbaterile, maimuţărind democraţia, cu cuvântări scrise cu săptămâni înainte şi aprobate la comitetul central, în care osanalele la adresa şefului suprem ocupă locul central. Obiectivul lor final este *alegerea* sa pe încă o funcţie de preşedinte. Numai prăpastia ideologică faţă de biserică l-a împiedicat pe secretarul general să se înscăuneze şi ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, altminteri ar fi făcut-o fără ezitare.

Niciuna din problemele reale care au dus la acumularea atâtor contradicţii câte n-au existat niciodată în societatea românească nu a fost nu numai dezbătută, dar nici evocată în aceste aşa-zise *congrese*, dimpotrivă escamotarea şi mascarea lor, fiind preocuparea teoretică şi practică principală a activiştilor partidului.

Anul 1974 a fost într-un anumit fel unul de vârf în calendarul puterii.

Pensionarea lui I. Gh. Maurer a dus la preluarea integrală de către secretarul general a întregii conduceri executive. Faptul se reflectă şi în desfiinţarea instituţiei existente în România neîntrerupt de la 1859 încoace, a Consiliului de miniştri, de către *marele patriot*, în timp ce succesorul fostului preşedinte de Consiliu pe postul păstrat formal, se numeşte de acum înainte *primul ministru al guvernului*, titlu de preşedinte fiind un monopol exclusiv al şefului de partid şi de stat. Se are grijă ca primul ministru să fie de acum înainte un activist cu şira spinării cât mai elastică, condiţie îndeplinită cu brio de fostul profesor de liceu, Manea Mănescu, sub a cărui conducere, *guvernul* se întruneşte exclusiv pentru a aduce prinosul de tămâie *personalităţii* dictatorului, într-o atmosferă care este tot mai greu de respirat. De la omul cu poziţia verticală, Ion Gheorghe Maurer, la slugarnicul Manea Mănescu, este un drum simbolizând întreaga decădere, primitivismul în care a fost aruncată viaţa politică sub Nicolae Ceauşescu, precum şi domnia tot mai neîngrădită a impostorilor.

În sfârşit, şeful partidului îşi face şi ultimul dar: la *recomandarea* sa se instituie funcţia de preşedinte al României, iar Marea Adunare Naţională îi oferă şi această ultimă (?) bucurie, de *a fi în tâiul preşedinte al R.S.R.*, cum spun în cor toate litaniile aniversare. *Întâiul*, acest numeral ordinar, repetat la semnal de sus până la saturaţie, constituie obsesia dictaturii, deconspirată şi de data asta prin dirijarea propagandei, de a se institui într-o monarhie ereditară de partid. Instituirea sceptrului prezidenţial – la care pictorul Salvador Dalí a fost prezent printr-o telegramă de o sclipitoare batjocură, publicată alături de cele ale tuturor şefilor de state şi capetelor încoronate – marchează un salt într-adevăr istoric: transformarea funcţiei de conducere într-una de domnie. Apelativul de *tovarăş*, utilizat de partid, ataşat de numele preşedintelui, este complet anacronic. Sensul lui iniţial este terfelit. Noi

nu putem fi în niciun fel tovarăşi cu un individ de teapa lui, fără să devenim complici. Apelativul nu poate fi însă înlocuit nici prin acela de *domn*, păstrând până astăzi pecetea înnobilării lui de către voievozi.

În partid, se operează cu *indicaţia*, eventual orientarea *preţioasă*, cu putere de lege. În activitatea de stat a fost instituţionalizat *decretul prezidenţial*, pe care o adunare naţională compusă în aceeaşi secţie de cadre a comitetului central, vorbind lozinci şi exprimând *adeziunea deplină*, îl votează post-factum cu ochii închişi, indiferent ce ar conţine.

Pentru imnul de stat, preşedintele n-a avut încredere în niciun poet şi nici în compozitorii contemporani. Putea măcar acum să-şi răsplătească lingăii, ale căror osanale rimate au debordat în presa anilor şaptezeci şi optzeci, dar repudierea lor a pus în lumină dispreţul său de stăpân peste nişte slugi. Aceştia s-au făcut că nu observă, fiind vorba de palma dată de jupân, şi au continuat în acelaşi stil. Textul l-a scris chiar el. După ce a cuprins în rime şi ritm „diferitele aspecte” de politică internă şi externă la ordinea zilei, la acelaşi nivel la care se situau şi celelalte „creaţii” ale sale, cunoscute deja din recitările de autor de la tribuna unor congrese, sub girul lui Ciprian Porumbescu, deci al unui compozitor clasic, noul imn a fost adoptat ca lege.

Este de mirare că nu a fost adoptată şi o stemă nouă, sonda de ţiţei de pe ea făcând-o evident depăşită. Probabil din cauză că preşedintele nu a pictat el una. Nu este exclus să se dedice acestei noi înfăptuiri când timpul îi va permite, probabil într-un mediu ce dă inspiraţii heraldice, la un răgaz într-unul din palatele familiei regale române.

Aceste vremuri ne-au mai oferit un suvenir nepreţuit: portretul color al unui om drapat în eşarfă tricoloră, cu un sceptru aurit în mână, adevărat mesaj pentru viitor. Generaţiilor care vor veni le va fi suficient să privească

acest portret pentru a-şi face o idee clară asupra timpurilor noastre, pentru a avea un dram de compasiune pentru noi şi a nu regreta că nu s-au născut mai devreme.

IMPORTANTA CELEI MAI SCURTE INTERVENŢII DIN ISTORIA PARTIDULUI

În deceniul 1974 – 1984, secretarul general s-a arătat preocupat – în paralel cu mascarea acestor eforturi – de o asigurare împotriva unei pierderi a funcţiilor sale printr-un accident politic.

Pentru a-l împiedica, a fost scos din pălărie principiul *rotaţiei cadrelor*. Scopul este de a face imposibilă exact situaţia în care se află el: fixat pe funcţie ani şi ani. Toţi colaboratorii săi trebuie să se *rotească* până sunt cuprinşi de ameţeală, sărind din post în post, numai şeful de partid şi de stat rămâne neclintit în numeroasele sale funcţii. Evidenţa demagogică a principiului nu deranjează pe cei ce nu şi-l aplică şi lor. Acesta pentru că nimeni, dar absolut nimeni dintre cei ce-l înconjoară nu îndrăzneşte, de frică, să-i ceară să facă şi el ceea ce îi obligă pe alţii: să-şi părăsească funcţiile, pentru a munci în alte domenii sau eventual pentru a se pensiona. O asemenea cerere în România de astăzi ar fi similară unui act de nebunie şi de aceea nu este formulată de nimeni cu glas tare.

Dar de multe ori, nici *rotaţia* nu reuşeşte să facă din cadrele cu care secretarul general colaborează, nişte inşi lipsiţi de personalitate şi câte unul din ei continuă să se impună atenţiei, arătând că omul sfinţeşte locul şi în condiţiile grele de azi. Atunci secretarul general pur şi simplu îşi remaniază colaboratorii, trimiţându-i la *munca de jos*, unde în uzura cotidiană şi sub o supraveghere care continuă discret, speră să-i desfiinţeze ca personalităţi. Şeful de partid nu suportă să se indice spre el ca spre sursa defecţiunilor pe care le critică. A mizeriei populaţiei şi a ruinei economiei, nici atât. Dacă vreunul îndrăzneşte aşa ceva, răfuiala este teribilă. Se mai creează şi impresia

că o asemenea reacţie se caută cu lumânarea prin repetarea criticilor la adresa celui dinainte vizat la mazilire, pentru a-i provoca o ieşire. După care, existând argumentul atitudinii a ceea ce s-ar putea numi de *lezmajestate*, urmează lovitura. Exemplul cel mai elocvent îl oferă modul în care rarele neajunsuri din industria carboniferă au fost puse pe seama lui Virgil Trofin, deşi marea grevă din 1977 nu din pricina acestui activist a fost declanşată, ci a constituit votul de blam acordat fără echivoc de clasa muncitoare regimului de dictatură personală a lui N. Ceauşescu.

După ce a fost destituit de către vechiul său tovarăş de U.T.C., Virgil Trofin putea să spună despre secretarul general ceea ce scrisese în 1948, la întoarcerea din Iugoslavia, unde comandase brigada de muncă a U.T.C. „Ştefan Plavăţ": „Idolatrie şi metode cazone pe şantierele iugoslave. *Munca educativă este înlocuită cu un cult oarecum mistic pentru tov. Tito. [...] Orice activitate era legată de numele tovarăşului Tito. Pe noi [...] ne-a uimit acest fel de popularizare care practic însemna o idolatrizare care amintea de metodele «führeriste», folosite de fascişti pretutindeni. Din păcate, noi am adus de acolo multe tendinţe nesănătoase şi le-am aplicat la noi* „510

Virgil Trofin a putut constata cu prilejul demiterii sale că istoria se repetă.

În acelaşi mod au fost înlăturaţi şi trimişi cât mai departe de centru Paul Niculescu-Mizil, Ion Iliescu, Ilie Rădulescu şi alţii.

Incidentul petrecut la cel de-al XII-lea Congres al P.C.R. (Bucureşti, 19 – 23 noiembrie 1979), în prezenţa celor 2 664 de delegaţi şi a unui mare număr de corespondenţi străini, a creat totuşi imaginea fragilităţii puterii absolute a secretarului general şi a soţiei sale, în pofida sistemului poliţienesc pe care se sprijină. La acest

congres, în care totul a fost regizat până la ultimul detaliu, cuvântările verificate şi aprobate, laudele şi osanalele nemaistăvilite de niciun bun simţ, turnate cu nemiluita în toate cuvântările şi mai ales lozinca scandată de delegaţi ca de nişte automate, trebuind să se ridice la circa fiecare cinci-zece minute în picioare, cerând chipurile ca secretarul general să fie reales „la al doişp elea Congres”, se părea că la fel ca şi congresul precedent, al XI-lea[96], va fi o nouă demonstraţie a faptului că nu mai există nici măcar un membru de rând sau al conducerii care să se împotrivească drumului *ascendent* al dictaturii, ajunsă la stadiul paranoic.

După cum se ştie, în ultima zi a lucrărilor, după ce a cerut cuvântul de nenumărate ori, Constantin Pârvulescu, probabil la acea oră decan de vârstă printre membrii comitetului central, l-a obţinut în sfârşit, criticându-l pe Nicolae Ceauşescu pentru acest congres în care nu s-a discutat nimic, ci doar s-a strigat lozinca menţionată mai sus.

A fost singura idee exprimată după câteva zile de vorbe goale şi lozinci. De la locul pe care-l ocupa în prezidiu, soţia secretarului general i-a făcut semn insistent bărbatului ei să-l întrerupă pe vorbitor, iar acesta s-a conformat imediat indicaţiei de familie. Deşi nu fusese înscris la cuvânt, secretarul general încă nereales, a ocupat minutele următoare cu o intervenţie al cărei ton isteric era pentru sala înmărmurită, un lucru ieşit din comun. Explicaţia momentului este simplă: fie şi pentru câteva clipe puterea absolută se clătinase, fiind pusă sub semnul întrebării în cel mai înalt for, care putea să-l răstoarne – în congres.

Este greu de evaluat astăzi importanţa acestei scurte intervenţii a lui Constantin Pârvulescu. Dacă era lăsat să

---

96 Congresul al XI-lea, Bucureşti, 25-28 nov., 1974. Consacră puterea absolută a secretarului general şi adoptă Programul P.C.R.

continue şi să încheie, nu se puteau prevedea urmările. Ea ar fi putut constitui o catastrofă pentru dictatură, dacă n-ar fi fost înăbuşită, ca un foc ce se putea întinde, pompiereşte. Ea a dovedit că *garda veche* era la acea oră complet pulverizată şi anihilată, eventual coruptă, restul delegaţilor fiind doar nişte jalnice marionete.

Motivul vociferării secretarului general: Pârvulescu era... omul Kominternului. Imediat Pârvulescu a fost îndepărtat din sală, în timp ce câţiva oportunişti de carieră, (printre care L. Răutu), s-au repezit să dreagă chipul ciobit al şefului de partid. În aceeaşi după amiază, în Piaţa Palatului, împânzită de securitate, secretarul general al partidului, *reales* pe funcţie, şi soţia sa, jucau farsa popularităţii, prinzându-se într-o horă a miilor de bucureşteni, aduşi să-şi exprime *fericirea* de a-i avea şi în anii următori în frunte.

Pârvulescu, membru în comitetul central încă din 1929, era în felul său o istorie vie a comunismului românesc. Se spune că în tinereţe, în timpul primului război fusese sergent de stradă la Odessa. Nu este exclus ca intrarea în partidul comunist să şi-o fi făcut prin cercurile legate de Komintern şi de Rakovski şi nu prin Partidul Socialist. Spre diferenţă însă de ceilalţi conducători din anii douăzeci, activitatea şi-a desfăşurat-o în ţară, fiind deci unul din fruntaşii P.C.d. R. („interior”).

O scurtă perioadă de timp, din aprilie până probabil în septembrie 1944, a fost secretarul general al partidului. După 1945, a stat mereu în conul de umbră al altor conducători. Dej l-a ţinut tot timpul pe un plan secund, a funcţionat ca preşedinte al comisiei controlului de partid, deşi nu-i era rival, pentru ca până la urmă să se afle într-o eclipsă aproape totală. Succesorul lui Dej, din frondă tardivă, reabilită pe toţi activiştii care suferiseră sub predecesorul său. Pe Pârvulescu îl scoase din anonimat, fiind văzut în prezidiul a numeroase congrese, aşa cum

proceda şi cu alţi activişti uitaţi, pentru a demonstra că întruneşte consensul unanim al tuturor generaţiilor. Aşa a apărut în prezidiul adunării festive consacrate celei de a 50-a aniversări a înfiinţării P.C.d. R., Gh. Cristescu, care după ani mulţi de închisoare şi „canal”, deveni brusc *tovarăşul* Cristescu. (După această dată, în perioada receptată în mod fals de destindere şi liberalizare, numeroşi oameni îl căutau la domiciliu pentru a-i cere ajutorul în rezolvarea problemelor lor personale. În acelaşi timp, în pofida aparenţelor, Securitatea nu-l scăpa din ochi).

În acest mod, C. Pârvulescu a fost prezent şi în prezidiul celui de-al XII-lea Congres al P.C.R. Dar după ce spre stupefacţia tuturor a criticat situaţia din partid, filmul documentar consacrat acestui for a fost în aşa fel *curăţat*, încât orice urmă a prezenţei lui acolo a fost ştearsă. Presa internă a trecut complet sub tăcere cele întâmplate. După aceasta, despre el nu s-a mai auzit nimic.

Bătrânul activist care printr-un gest unilateral a aruncat peste bord crusta stalinistă căreia i-a fost tributar o viaţă întreagă, a reuşit în minutul cât a smuls masca de pe faţa cultului personalităţii şi a dictaturii lui Nicolae Ceauşescu, să demonstreze că ambele nenorociri pot fi înlăturate. Importantă este perspectiva pe care el a deschis-o.

DE CE TOTUŞI IDOLI, DACĂ NU AVEM nev OIE DE EI?

Apetitul secretarului general de a se vedea şi auzi proslăvit a crescut simultan cu extinderea puterii sale, ajungând la stadiul de paroxism cunoscut astăzi, relativ repede.

Când ţara se va vindeca de această maladie încleştată pe trupul societăţii şi se vor analiza cauzele deturnării vehiculului istoriei pe calea unui cult paranoic al personalità ţii, nu se va acorda nicio circumstanţă

atenuantă acestui fenomen.

Totuşi, suntem dispuşi a găsi nu o justificare, ci o explicaţie. Cel însărcinat ca şef de partid în 1965 nu a făcut decât să folosească condiţiile existente. După cultul idolatric al lui Stalin, printr-o rezistenţă căreia i-au fost acordate sensuri naţionale, Dej s-a îndârjit să nu asaneze terenul şi astfel a împiedicat o recidivă a fenomenului.

Moştenirea sa însăşi în interiorul partidului era legată de aplicarea unor metode dictatoriale, cazone, sfidând cele mai elementare norme ale democraţiei şi ale respectului pentru afirmarea personalităţii umane. Dacă succesiunea sa ar fi preluat-o un om inteligent şi înţelept, el ar fi încercat să repare defectele structurilor moştenite, mai ales că şi conjunctura era propice unor inovaţii (care s-au făcut, dar în stil stalinist) şi nu dimpotrivă, a le adânci prin instaurarea propriului cult, care în toate privinţele întrece tot ce s-a putut vedea vreodată în această ţară. N-a fost să fie altfel pentru că însăşi soluţia la care s-a ajuns în acel martie 1965, printr-o înlănţuire de cauze-efecte, era rezultatul stilului de conducere şi al atmosferei existente în partid.

Nici nu se instalase la cârma ţării ca forţă *unică* a societăţii, că în P.C.R. se şi putea observa instaurarea unui cult al personalităţii, desigur încă modest, chiar foarte modest faţă de ce aveam să cunoaştem mai târziu, însă semnificativ pentru posibilităţile reduse ale acelei perioade: cel al Anei Pauker.

Interesant este că odată cu proslăvirea *Anei* s-a inaugurat şi un stil, în care se va recunoaşte cu uşurinţă cel utilizat astăzi când sunt ridicaţi în slăvile cerului secretarul general şi soţia lui:

„Vorba ei (a Anei Pauker, n.n.) *exprimă învăţătura cea mai înaltă, pe înţelesul tuturor. Ascultându-i la mitinguri glasul răspicat şi plin de hotărâre, vibrând de marea ei înţelepciune, de marea ei dragoste de oameni,*

fiecare o simte aproape, ca şi cum i-ar vorbi numai lui, despre viaţa lui, despre nevoile lui fiecare o ascultă cu sufletul la gură, îi soarbe vorbele, gândurile…" etc. *„Tovarăşa Ana e astăzi ministru* (!) *de externe al R.P.R., al unei ţări libere, independente şi suverane, în care trăieşte un popor stăpân pe soarta lui* […]" 511.

De observat felul în care se manevra, aşa cum mai abitir se procedează astăzi, cu noţiunile de libertate, independenţă şi suveranitate, ca şi cu ideea de dragoste de patrie: *„Fierbintea dragoste de patrie străbate ca un fir roşu întreaga ei activitate, întreaga ei luptă"*. […] *„1918: prima arestare. Tipografia a căzut în mâinile poliţiei. 13 decembrie, acelaşi an. Zeci de mii de muncitori cu neveste şi copii, manifestează paşnic în Piaţa Teatrului Naţional* […]. *Ana e în primele rânduri. E ziua ei de naştere, dar nu şi-o sărbătoreşte acasă, ci aici, în mijlocul poporului, împotriva căruia stăpânirea reacţionară istorică* (sic!) *deschide focul mitralierelor"*.

Nu comentăm *viziunea* autorului asupra evenimentelor de la 13 decembrie, în sine. A se observa doar un paralelism, un fir roşu care leagă cúlturile între ele, nu numai în stil, ci şi în căutarea de antecedente revoluţionare ale personajului glorificat. Să ne amintim că pentru cultul secretarului general al P.C.R. s-a făcut mare caz de organizarea de către el, pe când era un *tânăr revoluţionar*, a manifestaţiei de 1 Mai 1939. În ceea ce o privea pe Ana Pauker nu s-a mers până acolo, încât să se spună că ea a fost cea care organizase manifestaţia de la 13 decembrie, ci doar că a participat *în primele rânduri* şi cum tragicul final din Piaţa Teatrului Naţional este un adevăr istoric, este încă o dovadă de relativă modestie că nu s-a spus că a înfruntat şi gloanţele.

Circulaţia internaţională a numelui, dar mai ales a renumelui *eroului între eroi*, presupune o serioasă investiţie, cu grevarea bugetului, presupunem că nu cel

personal, desigur păgubitoare pentru economia naţională. Ana Pauker îşi căpătase un asemenea renume, fără un alt efort, cel puţin din partea ei, decât slujind cu credinţă dogmele zilei. Astăzi, acest lucru este insuficient. În orice caz, numele ei era cunoscut în numeroase ţări şi un mecanism secret al propagandei făcuse din ea o a doua *Passionaria*, cum i se spunea Doloresei Ibaruri. În 1948, la Moscova se produsese chiar şi un film artistic de lung metraj despre o comunistă dintr-o ţară *de democraţie populară*, în care nu era greu de recunoscut că drept prototip slujise Ana Pauker (filmul se numea „Complotul condamnaţilor").

Impresia lăsată de această femeie asupra unor soţii de activişti din ierarhia superioară de partid, probabil a fost atât de puternică, încât fotografiile de tinere te ale Elenei Ceauşescu, corespunzând acelei perioade, publicate astăzi, prezintă aceeaşi tunsură caracteristică şi o asemănare fizică frapantă, obţinută printr-un retuş asemănător.

Deosebit de interesant este însă că nu aceeaşi impresie a produs ea asupra unei alte femei din vârful piramidei, şi anume asupra Licăi Gheorghiu, una din fiicele lui Dej, care însă neavând veleităţi de conducătoare politică, (ci de stea de cinema), nu s-a lăsat antrenată în imitarea acestui cult.

Despre procesul de la Craiova:

„Acolo, în faţa călăilor, tovarăşa Ana Pauker rosteşte un adevărat rechizitoriu de pe banca acuzaţilor împotriva regimului reacţionar. E întreruptă, dar nu se dă bătută: «*Aţi trădat cauza lui Bălcescu şi Kogălniceanu*! […] *Sunt acuzată că lupt pentru democraţie, îşi taie drumul dârz Ana, printre întreruperile tribunalului. Da, e adevărat, căci numai într-un regim de democraţie şi bunăstare materială a poporului, acesta poate lupta pentru independenţa sa naţională*» „513

Deci încă de pe atunci erau chemate drept martori ai cultului personalităţii marile figuri ale istoriei naţionale, cu diferenţa că astăzi ele au fost aduse să se închine şefului de partid şi de stat. *Independenţa şi suveranitatea* reprezentau încă de pe atunci un cal de bătaie, deşi partidul însuşi a recunoscut mai târziu că fuseseră pierdute. Astăzi se bate şi mai multă monedă pe ele. O singură lepădare de ticurile trecutului: noţiunea univocă de *bună-stare* a fost înlocuită prin cea de *ridicare a nivelului de trai*, care înseamnă orice şi nimic.

Nu putem încheia această paralelă fără a cita un pasaj care ne plasează direct în *aniilumină*: *„Zilnic primim la redacţie scrisori care salută candidatura ei pe listele F.N.D. în judeţul Prahova. Iată sfârşitul uneia din ele, semnată de profesorul Manea Mănescu din Ploieşti: Adâncă este legătura maselor muncitoare cu tovarăşa Ana. Duminică, la ţară, femeile ne înconjurau, întrebându-ne care mai de care: „Când vine la noi iubita tovarăşă Ana?” O învăţătoare îmi spune: „Prietene profesor, e adevărat că tovarăşa Ana a fost învăţătoare?” I-am răspuns: „Da, tovarăşa Ana a fost învăţătoare şi a colindat multe sale ale ţării, luminând copiii şi oamenii acestor sate, dar azi, mai mult ca oricând, tovarăşa Ana a rămas învăţătoarea noastră iubită»* „514

Acelaşi Manea Mănescu, în ipostaza sa din anii şaptezeci, de prim-ministru al guvernului, după ce-şi schimbase obiectul adoraţiei de mai multe ori, utiliza următoarele epitete, într-o cuvântare prin care se adresa direct idolului său contemporan:

„Prin modul cutezător, profund, în care aţi analizat problemele actuale şi de perspectivă ale progresului societăţii noastre, dumneavoastră, tovarăşe Nicolae Ceauşescu, ne-aţi oferit încă o dată o strălucită pildă de marxism-leninism creator. Pentru că aşa cum aţi subliniat dumneavoastră...” (urmează un citat).

„Este plină de învăţăminte pentru noi toţi analiza făcută de tovarăşul Nicolae Ceauşescu asupra raportului dintre trecut, prezent şi viitor asupra...” (urmează o enumerare nesfârşită).

„Expunerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu conţine o strălucită analiză marxist-leninistă a situaţiei internaţionale, a proceselor complexe...” 515

Exemplele ar putea continua. Nu ne mai rămâne decât să ne amintim de Anton Pann: „Cu iaurt, cu gogoşele, ajunseşi vornic, mişele!” şi de Marin Preda, care spusese pe nume acestor măreţe vremi: *Era ticăloşilor*!

Analizând cauzele cultului personalităţii, viitorul nu va trebui deci să treacă cu vederea responsabilitatea fiecărui membru al corului de partid, constituit din tot atâtea partituri solistice, câţi componenţi are. Responsabilităţile trebuie judecate în funcţie de urmările catastrofale pentru ţară ale sprijinului acordat cultului personalităţii de casta conducătoare şi de parveniţii de ultimă oră, fără sentimente naţionale autentice, în pofida ura-patriotismului daco-getic trâmbiţat cu toate ocaziile, deveniţi în mod conştient complici.

Mai sunt şi alte cauze. La reabilitarea lui L. Pătrăşcanu, succesorul lui Dej indica spre *mentalitatea înapoiată* a antecesorului său, cu alte cuvinte, spre un anumit primitivism.

Din evoluţia fenomenului şi din absurditatea faptelor ce s-ar constitui într-un dosar copios, reiese că primitivismul (*mentalitatea înapoiată*) este în primul rând o trăsătură care stă la baza cultului personalităţii. Spirite mai puţin primitive au ştiut să o speculeze la maximum în favoarea unor cariere totuşi mai puţin durabile decât ale aceluia care i-a folosit în interesul puterii sale personale.

Să părăsim teritoriul consideraţiilor generale, pentru a apela la argumentele oferite de însuşi acest cult.

El se începe cu fabricarea unei biografii mai mult sau

mai puţin fantastice a *cârmaciului*, în special pentru partea mai puţin verificabilă. Tehnica este una aplicată pe scară largă de maşina propagandistică a partidului, fie că face hagiografie, fie că îndeplineşte sarcini de contrapropagandă: se lasă la vedere un „căpăţel” de adevăr istoric, pentru ca printr-o împletire iscusiră de veridic şi fantezist, să se ascundă ceea ce nu se cuvine aflat. Pentru restul se apelează la aprecieri, comparaţii, fraze care vor suplini anemia de fapte, întrucât falsificatorii de istorie se dovedesc a avea scrupule: o fac în limita verosimilului.

Se pune întrebarea: de ce are nevoie secretarul general de o biografie de *revoluţionar*, când se ştie că el n-a înfăptuit nicio revoluţie? Nu a fost niciunul dintre comuniştii care până la 1965 să se fi impus printr-un act politic de sine stătător, care să fi trezit un cât de mic interes în jurul său. Adevărul-adevărat este că la desemnarea lui ca succesor al lui Dej, milioane de români peste care fusese ridicat să conducă nici nu auziseră de el, încât unii se întrebaseră atunci (întrebare auzită de noi la numeroşi oameni): *„Cine-o mai fi şi ăsta*? *De unde a apărut*?”. Numele lui era cunoscut cel mult în cercul unor activişti de partid. Pe urmă, poporul îl iubeşte oricum şi fără să fi făcut mari isprăvi în trecut, nu-i aşa? Atunci?

Secretarul general s-a născut într-o casă ţărănească de oameni foarte săraci, într-o familie cu mulţi copii, şi neavând pământ, ca să nu facă foamea, taică-său – cum fac şi astăzi ţăranii care nu vor ca descendenţii lor să mai tragă targa pe uscat ca ei – l-a trimis la oraş să înveţe meserie. Aşa a intrat feciorul lui Andruţă Ceauşescu ucenic la o cizmărie. Desigur şi când a ajuns să activeze în sindicat a făcut-o ca muncitor cizmar. Ca membru al sindicatului de breaslă sau mai târziu, ca *agitator* comunist în ilegalitate, îşi câştiga pâinea – pentru că nu este de crezut că avea încă de pe atunci salariu personal şi conturi

la bănci internaţionale – tot cu ciocanul, cuişoarele, calapoadele şi sula de cizmărie. (Vezi *Addenda*: *Activitatea cercului lucrătorilor textilişti şi cizmari*, 1938 şi *Manifestaţie comunistă*). Ajuns astăzi la o putere în stat, pe care în ţara noastră nimeni până la el n-a concentrat-o de o asemenea manieră, fostul lucrător cizmar din comuna Scorniceşti-Olt şi soţia sa, şi ea fostă muncitoare, venită în capitală din comuna Petreşti-Argeş, se ruşinează de originea lor şi de meseria practicată în anii de tinereţe.

Un fost lucrător cizmar şi sărac lipit, ajuns în fruntea statului? Dacă n-am cunoaşte de ce miracole este capabilă o dictatură, am putea spune chiar că aceasta ar fi dovada cea mai palpabilă a democratismului sistemului, întâmplare cu care nu se pot mândri nici cele mai liberale state din lume. La urma urmelor şi predecesorul său, Gheorghiu-Dej, nu fusese şi el tot muncitor la originea preocupărilor sale, ajuns în virtutea unui concurs de împrejurări, în fruntea partidului şi statului? Mai mult, cei care se refereau în public sau scriau despre el, nu lăsau impresia că menţionarea meseriei practicate de Dej, fost muncitor ceferist, ar fi fost o jignire care i s-ar fi adus şi deci un tabu.

Problema este cu totul alta: indiferent ce meserie a practicat înainte, ajungând om politic, conducătorul trebuie să-şi abandoneze vechea condiţie în favoarea celei noi. Spre cinstea lui, ca şef de partid, apoi de stat, Dej îşi depăşise până la urmă condiţia de muncitor.

Diferenţa izbitoare între el şi succesorul lui, constă în faptul că acesta din urmă, ajuns în vârful ierarhiei de partid şi de stat, nu şi-a depăşit condiţia iniţială. Nicolae Ceauşescu a rămas un cizmar pe post de şef de partid şi de preşedinte de republică. Afirm acest lucru cu tot respectul cuvenit fiecăreia din ocupaţiile menţionate, luate separat, dar cu toată atitudinea critică la constatarea acestei contopiri, din care pricină s-a ajuns la situaţia actuală în

care se află România. Cât priveşte profesia de *revoluţionar*, ce se pune pe seama sa, pentru a o escamota pe cea dintâi, ea a încetat de a mai exista odată cu Lenin şi cu tovarăşii săi executaţi de Stalin, iar la noi, odată cu clipa când comuniştii au înălţat steagul roşu al socialiştilor, pe care aveau desenate nişte hărţi concepute aiurea.

Ca argument al faptului că secretarul general nu şi-a putut depăşi condiţia, nu trebuie neapărat să apelăm la limitele sale culturale, (deşi şi acestea au importanţa lor), la faptul că om tânăr fiind la 23 august 1944 (când avea 26 de ani), şi prin poziţia sa de partid cu posibilităţi materiale, putea cel puţin să-şi completeze clasele liceale, pentru a nu ajunge om în toată firea să aibă dificultăţile de ortoepie cunoscute de toată lumea. Acestea sunt, la urma urmelor, chestiuni exterioare. Ne referim la anumite aspecte de conţinut ale politicii sale, care trădează fatalmente aceste limite. Urmare directă a imposibilei depăşiri a vechii condiţii o constituie opţiunile sale interne, în care nu este greu să-l recunoşti tocmai pe omul obtuz, cu o gândire primitivă, rămas la un stadiu iniţial al dezvoltării intelectuale şi din care structural, nu se poate desprinde. De aici, politica de cadre (dirijată pe plan naţional de soţia sa), constând din înlocuirea principiului competenţei, cultivat în ultima perioadă a lui Dej (cu excepţii, desigur, Ceauşescu fiind una din acestea), cu *dosarul de cadre*, în care criterii politico-subiective aduc în planul întâi personaje cu un grad de instruire, cultură şi competenţă, uneori sub orice critică *

De aici, dispreţul suveran faţă de intelectualitate, războiul dus şi pe faţă, dar mai ales pe ascuns împotriva unora dintre ei, care în loc de şira spinării au – după expresia plastică a unui om cinstit – o macaroană fiartă. De aici, stadiul de primitivism primar în care au fost azvârlite presa, radiodifuziunea, cărora li se repetă întruna că *„trebuie să…”*. De aici, duşmănia nestăpânită pentru

instituţiile şi institutele ştiinţifice şi de cultură, pentru monumentele[97]

şi tezaurele trecutului, pentru carte şi pentru muzică, pentru filme şi pentru teatru, toate fiind tolerate pe baza lui *„trebuie să…”*. De aici, imposibilitatea de pătrundere a fenomenelor şi incapacitatea celor doi factori aflaţi la originea deciziilor de a soluţiona problemele fundamentale ale ţării, pornindu-se de la cauze, suprimându-se prin decrete prezidenţiale efectele. În felul acesta, prin incapacitatea de sesizare a cauzelor sau la fel de grav, prin refuzul sistematic de a le afla, de a porni de la ele, *dictatura personală a devenit ea în mod evident cauza tuturor cauzelor*.

Aceleaşi limite vizibile mai ales în actul decizional sunt reflectate şi în goana lor după titluri, de preferinţă ştiinţifice, şi după o recunoaştere cât mai *mondială* a contribuţiei *de o valoare inestimabilă* în crearea *noii ordini mondiale*, eventual în soluţionarea problemelor mondiale, ale păcii etc., pentru „dânsul” şi la *progresul ştiinţelor* pentru „dânsa”. Ei îşi colecţionează titluri de doctori, de membri ai unor academii – unele chiar de prestigiu – fără complexul golului lăsat în biografiile romantic garnisite cu diferite episoade, tocmai de menţiunea obligatorie pentru orice lucrare a speciei biografice, asupra studiilor primare, medii şi desigur, superioare. În cazul celor doi, în realitate,

---

97 Intr-o sală cu multe sute de cadre didactice din toată ţara, unde se discutau probleme ale predării limbii române în şcoli, "tovarăşa” ministru Suzana Gâdea vorbea profesorilor prezenţi despre petagogie. Tot astfel, un activist ajuns fără cunoştinţele elementare necesare despre activitatea instituţiei pus să o conducă, preşedinte al Radiodifuziunii, cerea la vizionarea unui film încheiat, "retuşarea fundalului”. Dispreţul pentru cele mai elementare acorduri gramaticale este un lucru curent în rândul activiştilor cu grad înalt, de la membri ai comitetului politic executiv (Ion Dincă, de exemplu), la prim-secretari de judeţe. Maltratarea unor cuvinte din fondul principal al limbii, după exemplul cel mai ”prestigios”, nici nu mai este în acest context considerat un lucru inadmisibil.

după nivelul de cultură pe care îl arată public, nu pot avea mai mult de 3 – 4 clase primare.

Acum se va înţelege de ce unul din punctele de sprijin ale cultului personalităţii îl constituie biografiile celor doi conducători, având drept ţintă principală aureolarea personajelor cu fapte în care „căpăţelul” de adevăr lăsat la vedere este în aşa fel prelucrat, încât personajele se transformă sub privirile uimite ale omului buimăcit, în autentici eroi de legendă. Peste toate, şi singurii pozitivi într-o istorie de peste o jumătate de secol, derulată atât de zbuciumat pe pământul românesc.

Confecţionarea unei biografii adecvate scopurilor a început încă pe la sfârşitul anilor ’60, prin angajarea pentru început, pe banii şi bugetul ţării, a unui biograf străin, ca pe timpuri principii, Michel Hamelet, a cărui operă a apărut mai întâi în franţuzeşte, după care a fost *tradusă* şi în limba română516.

Ceea ce frapează în această carte nu este admiraţia în sine a autorului pentru eroul cărţii sale – la urma urmelor, este treaba lui pe cine admiră, deşi nu este nici pe departe dezinteresată material – cât stilul: *dulcele stil clasic* al secţiei de propagandă a comitetului central, puţin aranjat, fiind vorba de o marfă pentru export. Asemenea lucrări, conţinând biografia conducătorului României *independente şi suverane*, însoţită de texte alese, din *gândirea* respectivă, au apărut cu nemiluita în numeroase capitale, semnate de profesori universitari, ziarişti, oameni politici din ţara respectivă. Există astăzi o amplă bibliografie de asemenea texte, un autor fiind englez, altul suedez, grec, italian, egiptean, danez, indian etc. O asemenea diversitate de lucrări este firească pentru o personalitate cu *dimensiuni planetare*, cum este apreciat secretarul general. Cu prilejul recenzării lor la apariţie, în presa de partid, se trece însă sub tăcere de fiecare dată un singur detaliu: sacrificiile valutare suportate de poporul

român pentru această propagandă iscusit aranjată şi cuantumul lor[98].

Din materialele puse la dispoziţia autorilor de secţia de propagandă a cece-ului, nota dominantă este aureola de „erou neînfricat”, de luptător pentru *fericirea poporului al celui mai iubit fiu* pe care – ca într-o poveste în care zmeii sunt făcuţi harcea-parcea de paloşul lui Făt-Frumos, iar eroul avea s-o ia pe fiica de împărat drept soţie, domnind fericiţi până astăzi – şi pe tânărul revoluţionar avea să-l aştepte în final tronul prezidenţial al ţării. Tonul baladesc al producţiilor pentru consumul intern şi extern au creat un personaj de tip nou, încă necunoscut literaturii noastre până în aceşti ani: un bandit pozitiv.

Balada clasică a fost modalitatea prin care poporul a răsplătit cu o recunoştinţă, peste care vremea nu va mai putea aşterne decât colb de aur, sentimentul de dreptate socială care-i mâna pe haiduci să prade aurul şi alte comori de la negustori bogaţi şi de la cei pricopsiţi pe căi necinstite şi să le împartă săracilor. Haiducii erau încolţiţi de potere şi aveau sfârşitul pe care ni-l descriu aceste bijuterii poetice populare, din pricină că jaful a fost condamnat, indiferent care-i erau mobilurile, aşa cum este şi astăzi, prin lege. Din punctul de vedere al autorităţii, haiducii erau nişte delincvenţi de drept comun, cum s-ar spune astăzi în limbaj juridic. Asta o ştie şi poporul. Şi totuşi, el a văzut latura morală, filonul etic primordial al ieşirii haiducilor la drumul mare, răsplătindu-i într-un mod care-i face nemuritori. Iată deci că psihologia populară nu se supune nici unei legi care întăreşte strâmbătatea. El are o viziune proprie faţă de cea *oficială*.

Acest lucru se petrece şi astăzi, într-un plan inversat.

Baladelor despre *conducătorul iubit*, poporul a creat propriile sale replici. Astfel, circulă cu date concrete, pentru a i se da un aspect de maximă verosimilitate,

98 Fiind vorba de sute şi chiar milioane de dolari, nici nu mai miră!

varianta după care secretarul general a ajuns pentru prima dată în faţa justiţiei, în urma unei intercaţii cu un client al patronului său – altele spun că era vorba de patronul însuşi – în care a aruncat cu cuţitul de cizmărie, condamnat fiind ca delincvent de drept comun. În acest fel, ajungând la închisoare, acolo a avut primele contacte cu comuniştii. Desigur, nu putem lua de bună o ipoteză care nu are confirmare dintr-o sursă citabilă, deşi fără nicio legătură cu aceasta, precizăm că nu înţelegem de ce niciunul din lingătorii oficiali nu concretizează data şi împrejurările în care secretarul general a devenit membru al partidului.

De asemenea, despărţite de o adevărată prăpastie sunt creaţiile aşa-zis *poetice* ale linguşitorilor persoanei sale şi ale soţiei dintre care unul, pe nume A. Păunescu, s-a detaşat net de plutonul lingăilor, producând ode pentru „el” şi pentru „ea” la metru liniar, plătite gras, şi cu ele producţiile metodiştilor comitetelor judeţene de cultură, sub ambalajul de folclor nou, de cele care au început să circule pe şoptite în sânul poporului, despre aceleaşi personaje istorice[99]. Poporul are deci propriile sale puncte de vedere, diferite de cele ale propagandei oficiale, dirijate.

Nu ne asumăm rolul de judecători ai acestor producţii. Lăsăm viitorul să decidă în care din cele două categorii se exprimă gândurile autentice ale maselor şi în care din ele se spune adevărul pe nume.

O serie de episoade relatate în premieră de biografiile editate în străinătate, au fost astfel preluate şi de scriitorii români[100].

---

99 Vezi C. Dumitrescu, Balada Ceauşului, Ed. Nord, Aarhus 1983. ("Trăiască Ceauşescu / şi Leanţa Savanţescu / Ca lor e Peceresc... / A lor e istoria / A lor patriarhia / A lor aurăria / A lor, măriilor...”).

100 Din cartea lui Michel Hamelet, Marin Preda a descris în romanul Delirul, episodul purtării ”tânărului revoluţionar ” din post în post până în satul natal. În altă proză, Sânziana Pop a descris un episod din aceeaşi epocă de tinereţe, când soţia preşedintelui a fost aleasă regina

Biografiile şi studiile cu lustru ştiinţific circumscriu concretul şi consideraţiile de ordin politic518.

Nenumăratele excursii organizate de cuplul prezidenţial, pasionat de călătorii, în capitalele occidentale şi ale lumii a treia, (în cele din ţările estice deplasările au mai mult un caracter *de serviciu*, de aceea, de regulă, se fac „solo”), dintre care multe având curţi regale şi imperiale ereditare şi în care *solii poporului român* au fost primiţi după protocolul impus de rang, au trezit dorinţa de a corecta greşeala destinului de a le fi dat o origine necorespunzătoare *rolului şi locului*[101].

Din nou dialectica a fost pusă la treabă pentru a împăca nişte contrarii ineluctabile. În felul acesta, paginile presei şi sălile de expoziţii s-au umplut de imagini metaforice verbale şi vizuale, pline în special de voievozi. Prezenţa acestor îndepărtate în vremuri chipuri, fără legătură cu regimul comunist, are rostul de a sugera că şi-au găsit în secretarul general şi soţia sa cei mai doriţi descendenţi. De regulă, în aceste lucrări epocile şi personajele sunt amestecate în totală discordanţă cu legile artei autentice. Ceea ce rezultă se numeşte propagandă. Cum partidul se revendică drept continuator al tradiţiilor de luptă ale păturilor de jos, mai la locul lor ar fi fost să-l fi aflat pe secretarul general alături de oamenii necăjiţi din popor, alături de răsculaţii de la 1907 sau pentru că tot s-a făcut caz de activitatea sa utecistă, alături de Vasile Roaită, Filimon Sârbu, Elena Pavel şi de alţi utecişti la modă, dacă a mai rămas vreunul. Ca şef de partid putea fi înfăţişat în compania doctorului Rakovski, a lui I.C. Frimu, Gh. Cristescu, a Anei Pauker sau a lui Gheorghiu-Dej. Ca personalitate *planetară*, ar putea sta alături de Lenin şi

muncii, la o chermeză a Breslei lucrătorilor cizmari - Vezi Addenda517.

101 Vezi şi pamfletul Ceauşescu I, rege comunist de Virgil Tănase, publicat iniţial de revista franceză Actuel, nr. 27, ian. 1982, iar în româneşte de gazeta Curentul, München, nr. 5953, februarie-martie 1982.

Troţki sau măcar lângă Stalin. Dar nu, secretarul general se doreşte înfăţişat numai în ipostaza de şef al statului, sugerându-se contemporanilor că este urmaşul legitim, direct, al domnitorilor, deşi familia din care provine putea să se numere cel mult printre ţăranii care cădeau în genunchi la trecerea caleştilor domneşti prin satul lor, dacă aveau această şansă, pe care o povesteau după aceea la nepoţi şi strănepoţi.

Megalomania de partid şi de stat nu se opreşte însă aici. Pasiunea pentru mânarea a mii şi sute de mii de oameni, care ca într-un ritual barbar trebuie să-l aclame pe şeful de partid, aterizând deseori cu elicopterul în marile pieţe şi pe stadioane, ori de câte ori vrea să verifice încă o dată dacă puterea sa a rămas astăzi la fel de neştirbită ca ieri, a dovedit o creştere a apetitului şi în acest domeniu. După dorinţa sa, au fost puse în gura acestor mase, lozinci potrivite momentului, dar în centrul cărora se află totdeauna propria persoană. El şi tineretul. El şi copiii. El şi poporul. El şi personificarea omului nou. El este Oltul. El este Carpatul. El este pacea personificată şi lui i se cuvine (*Vrabia lui*...) premiul Nobel, (care s-a dovedit că nu poate fi cumpărat nici măcar pe valută forte, precum alte premii). Sărbătorile există pentru ca el să fie în centrul lor, chiar dacă nu are nicio legătură cu evenimentul aniversar.

Puterea a ajuns însă – mai bine mai târziu decât niciodată! – într-o stare de degradare demnă de sine: ea nu se mai exercită prin mijloace combinate, în care prioritatea să revină totuşi partidului, cu forţa lui politică, cum stau lucrurile până aproximativ în 1968, ci din ce în ce mai mult mijloacelor coercitive. În tot mai multe sectoare se introduce conducerea militară. Viaţa se desfăşoară ca şi când ne aflăm într-o permanentă *stare de urgenţă*. Chiar şi catastrofele naturale, nenorociri care s-au adăugat la cele politico-economice peste capul poporului, precum cutremurul din 4 martie 1977, au fost utilizate pentru o

nouă escaladare a cultului personalităţii. Instrumentul de conducere a societăţii a devenit Securitatea, nu partidul.

Osificarea într-un nou stalinism, cu o conducere de un reacţionarism evident, face ca regimul din România să se plaseze probabil printre cele mai dure dictaturi din lume de la această oră. Libertăţile înăbuşite şi blocarea oricăror posibilităţi de afirmare a personalităţii umane, refulează în degradarea generală a vieţii.

Bararea oricăror căi de acţiune politică, accentul tot mai mare pus pe menţionarea unei *unităţi* de faţadă, obţinută prin represiune, limitarea tuturor libertăţilor cetăţeneşti, în afara aceleia de a aclama pe conducător şi mai presus de toate, imposibilitatea unor forţe din interiorul partidului care se consideră responsabile faţă de istorie, de destinele ţării, de a influenţa pe căi politice normale un curs logic vieţii, au dus ca la violenţa oficială să se răspundă prin încercări de a aplica violenţa.

La începutul anilor şaptezeci, generalul de armată Ion Şerb a încercat o lovitură de stat. Fireşte, opinia publică nu a fost informată asupra acestui caz, dar organele însărcinate cu dezinformarea au lansat imediat zvonul, insistent şi ostentativ difuzat, după care generalul Ion Şerb era omul… ruşilor. În cazul altui general nu s-a mai putut relua aceeaşi placă. Este însă limpede că fuga în occident a generalului Ion Pacepa (1978), despre care numai datorită telegramelor agenţiilor de presă, s-a aflat că era consilierul secretarului general în probleme de spionaj şi şeful adjunct al contrainformaţiilor (DIE), a constituit o reacţie la climatul politic instaurat de N. Ceauşescu şi de soţia sa în partid şi în ţară. Mai târziu, pe la începutul anului 1983 mai mulţi agenţi de presă au difuzat din Bucureşti ştirea unei tentative de înlocuire a secretarului general din funcţia sa, de către un grup de ofiţeri superiori ai armatei, urmată de executarea lor. Nici această informaţie nu a fost confirmată sau dezminţită

oficial.

Un efect direct al dictaturii personale şi al conducerii ţării după legi inventate de la o zi la alta este proliferarea unei corupţii fără precedent. România a început să semene tot mai mult cu o provincie a orientului sovietic, condusă de către mafii locale, care înfloresc şi îşi extind influenţa la umbra binefăcătoare a „Stejarului de la Scorniceşti”, în pofida diverselor coduri *ale eticii şi echităţii socialiste* şi a demagogiei despre *omul nou*. Cei care s-au acomodat astfel foarte bine cu sistemul de dictatură personală şi al cultului personalităţii, încercă chiar să-i exploateze defectele în folos personal, procedând cu statul spoliator, aşa cum procedează el cu cetăţenii: jefuindu-l. Se produce o ciocnire de interese, din care sar scântei: statul nu admite hoţului de păgubaşi să aibă faţă de el aceeaşi atitudine pe care el o aplică tuturor. *Înalta principialitate a umanismului socialist*, călcată astfel pe bătătura *intereselor generale* şi a *averii obşteşti*, precum şi a altora tot atât de sensibile, scoate le iveală răzbunări crunte, cu pedepse exemplare.

În România acestor ani au fost pronunţate pedepse cu moartea pentru delicte economice.

În locul unei încheieri la consideraţiile de până acum, privind acţiunea de înălţare a unor idoli naţionali, vom spune că nu putem risca o încheiere. Aceasta pentru că însuşi cultul personalităţii se află în plin avânt. Şi probabil că ne va mai oferi încă multe exclamaţii de uimire.

TREI DIVERSIUNI ALE DICTATURII PERSONALE ŞI „SECRETUL” LONGEVITĂŢII EI

7 7

DIVERSIUNEA „RESTITUIRII”.

Lucrarea de recunoaştere a valorilor naţionale prin prisma istoriei a fost vastă şi în jurul ei s-a făcut destul zgomot pentru a nu repeta şi noi adevăruri cunoscute. Ne propunem, în schimb, să relevăm acele aspecte legate de

manevrarea sentimentului naţional şi patriotic în favoarea cultului personalităţii.

Ca într-un teatru în teatru are loc şi în cadrul acestei diversiuni, o subdiviziune. Tocmai aprilie 1964, care a deschis acest drum, este falsificat prin omisiune. Ceea ce a fost primit prin moştenire, a exploatat în favoarea sa şi a risipit în cel mai scurt timp, este prezentat de crainicii de curte drept un câştig obţinut prin activitatea secretarului general şi deci, un merit al lui în exclusivitate, se lasă să se înţeleagă.

Anexarea trecutului naţional s-a extins prin filiaţie: întrucât partidul îşi are rădăcinile istorice în Sarmizegetusa, secretarul general se trage direct din Burebista, Decebal, Gelu şi Menumorut.

Să încercăm a privi latura pozitivă a acestui efort, prin aceea că P.C.R. se vede parte a peisajului istoric naţional, mai ales că de decenii întregi, în acest cadru nu mai este loc decât pentru şefii lui. Îl vom interpreta drept o autocritică la adresa poziţiei antinaţionale şi antipatriotice din trecut şi ca un angajament că o atare poziţie nu se va mai repeta.

Numai că imediat ce analizezi fie şi superficial situaţia de astăzi, poţi constata că angajamentul neformulat nu are niciun fel de acoperire în fapte. Dacă un caracter antinaţional, în sensul teoriilor privind unitatea ţării pentru care a militat în anii douăzeci, treizeci şi patruzeci a fost abandonat, caracterul antipatriotic şi antipopular se află pe reversul monedei pe care şi-a imprimat efigia cultul personalităţii. Poate într-adevăr, partidul regretă vremea când a militat pentru dezagregarea statului naţional român. Dar sărbătorile aniversare sunt nu numai exacerbate, dar şi golite de conţinutul lor real patriotic, în locul căruia pune unul patriotard-partinic. Aceasta dovedeşte că regretul nu este sincer. Noua viziune asupra istoriei poate fi privită ca o

modalitate de lepădare de crusta trecutului, numai în cadrul unui angajament pentru un viitor fără dictatură, fără cultul personalităţii şi fără îngrădirea drepturilor şi libertăţilor umane.

Ceea ce se întâmplă astăzi cu poporul român, mizeria materială şi spirituală în care a fost aruncat, supravegherea poliţienească generalizată a individului, măsurile de constrângere în toate domeniile, mergând până la amestecul autorităţii în cele mai intime aspecte ale vieţii personale, toate extinse asupra întregului popor, dovedesc că secretarul general al partidului este un demn continuator al preceptelor profesate de Komintern, în spiritul cărora s-a format de tânăr şi care au determinat modul său de a gândi pentru totdeauna.

Atitudinea de prigoană şi de adversitate nu se mai răsfrânge asupra ţării ca entitate istorico-geografică, ci asupra poporului român. Un patriot, aşa cum vrea să pară *dânsul*, în pozele cu eşarfă tricoloră de pe coperţile cărţilor de export, nu poate avea politica internă pe care o practică. Una din două: ori eşti patriot român şi atunci nu institui dictatură şi mizerie, ori nu eşti şi le institui. Viaţa şi nu gălăgia propagandistă oferă o singură alternativă în această chestiune.

Care este atunci logica acestei gălăgii pe marginea patriotismului? Întrucât partidul devine acum continuatorul tuturor tradiţiilor naţionale, iar prin filiaţie, şeful de partid personificarea tuturor deziderateloor naţionale, orice critică la adresa dictaturii, a cultului personalităţii, a pauperizării poporului, a prigoanei asupra drepturilor şi libertăţilor omului etc., va fi în mod automat calificată drept o atitudine *antipatriotică*. Această confuzie voită a numelui ţării cu cel al persoanei de la putere este, de astfel, calul de bătaie al propagandei. Este subdiversiunea pusă în aplicare, pentru a putea aduce la nevoie, sub o literă de cod penal care condamnă acţiunile

împotriva ţării, pe cele care fără echivoc sunt îndreptate exclusiv împotriva dictaturii. Acesta este mecanismul de răsturnare cu capul în jos a noţiunilor: adevăratul patriotism al zilelor noastre care constă în apărarea intereselor maselor de milioane, în faţa împilătorilor acestora, va fi o acţiune nu numai antipartinică, ci şi antipatriotică, în timp ce prigonirea poporului sau aplaudarea prigonitorilor este o politică de fierbinte patriotism.

Această subdiviziune nu este nici ultima, nici cea mai importantă. Următoarea se referă tot la trecutul de *luptă*. Este evident pentru oricine că originea cultului personalităţii lui Nekulai Andruţevici se află în cel al lui Stalin, pe care nu-l copiază identic, după cum nici dogmatismul anilor cincizeci nu revine în *anii* (*de*) *lumină* în aceleaşi forme, deşi este limpede ca ziua că neo-dogmatismul acestor ani este o reeditare a celui despre care se credea că a apus pentru totdeauna. Cu toate acestea, se încearcă acreditarea ideii după care în epocile trecute, cu *pete* şi cea prezentă, a *demnităţii restituite*, chipurile nu mai există nicio legătură, despre continuitate neputând fi nici vorba: ca o linie de graniţă le-a despărţit Congresul al IX-lea.

Într-adevăr, există deosebiri nu numai între ceea ce reprezenta partidul înainte de 1965 şi după această dată, dar şi între mai multe etape parcurse de frământata formaţie care conduce de aproape patru decenii destinele României – unele sperăm că au reieşit din paginile acestei lucrări – dar nu poate fi vorba nicidecum de un alt partid, pentru ca el să-şi decline răspunderea pentru trecut. Structurile sale osificate sunt ele însele o dovadă a continuită ţii. În această direcţie, a negării continuităţii partidului, anumite organe de presă dirijate (*Scânteia* este ferită de riscurile pe care le incumbă poziţia), fac mult caz din faptul că responsabilii de politica P.C.R. Între 1948 –

1958 ar trebui acum căutaţi printre exilaţii originari din România, aflaţi în ţările vestice, eventual în Israel, şi că deci răspunderile pentru abuzurile şi dogmatismul *deceniului negru*, nemaiaflându-se în interior, el, partidul, este basma curată. Dar pentru perioada următoare?

Cât de necurat este acest raţionament se poate vedea şi din aceea că mai întâi, actuala conducere şi nu cea anterioară, în dorinţa de a scăpa şi de eşalonul secund al *gărzii vechi*, a încurajat ea însăşi emigrarea, cu precădere a martorilor trecutului P.C.R., după care îi face răspunzători de la distanţă de fenomenele negative din trecut, fără să mai reţină nimic pentru conştiinţa colectivă a partidului, pentru cea individuală a conducătorilor săi, de faţă la toate abuzurile, nici atât.

Dar pentru perioada anterioară a anului 1948?

Pentru a-şi asigura flancul naţionalist, nu strică unele măsuri de precauţie, încât din când în când secretarul general declară *că „trebuie să combatem orice manifestări de naţionalism, şovinism, rasism, antisemitism, care degradează şi înjosesc omul”*. Dar nu vede nicio contradicţie între acest imperativ şi propria explicaţie a faptului că decenii în şir partidul a militat pentru dezmembrarea statului naţional român, printre altele şi din pricină că la Komintern se numeau *„cadre de conducere ale partidului, inclusiv secretarul general, dintre oameni din afara ţării care nu cunoşteau viaţa şi preocupările poporului român. Membrii mai vechi ai partidului îşi amintesc că la Congresele al IV-lea şi al V-lea au fost desemnaţi ca secretari generali ai Comitetului Central al Partidului Comunist din România doi militanţi ai altor partide comuniste. Dacă ne amintim că şi alţi conducători ai partidului nostru au fost desemnaţi în acea vreme din rândul unor oameni care nu trăiau în România şi nu cunoşteau condiţiile sociale şi politice ale ţării ne dăm seama ce daune a provocat această practică luptelor*

*revoluţionare din ţara noastră în acea perioadă „*520

El nu vede contradicţia, dar nouă să ne fie permis a o sesiza. La o analiză şi superficială a acestui citat, se poate constata o substituţie: cauzele ideologice care au determinat cunoscuta linie politică a P.C.d. R. sunt înlocuite cu cele de ordin subiectiv. Diversiunea este subtilă: pentru că partidul era condus de *„militanţi ai altor partide comuniste”* şi de persoane *„care nu trăiau în România şi nu cunoşteau condiţiile sociale şi politice”*. Secretarul general se preface a nu şti istoria propriului partid. Or, în 1940, când P.C.d. R. a salutat desprinderea de trupul ţării a Basarabiei, Bucovinei şi Cadrilaterului, un partid comunist „exterior” nu mai exista, era numai unul în interior, având în frunte numai *„militanţi ai propriului partid”*, respectiv pe Foriş, Dej, Pârvulescu, Ana Pauker, Maurer şi pe alţii. Dacă vom da crezare biografiilor, chiar actualul secretar general nu era un fitecine, dar nici atunci, nici după aceea nu a luat o atitudine patriotică în acest sens. Mult mai târziu, când P.M.R. era condus de un *„militant al propriului partid”*, în 1948, iar actualul secretar general era membru al comitetului central, Vasile Luca, care era al treilea om din partid, scria negru pe alb că *burghezia şi moşierimea*, cum spunea el fostelor clase conducătoare ale ţării, *„transformaseră Transilvania, Basarabia şi Dobrogea în nişte colonii ale lor „*521, adică exact cum îşi scria partidul manifestele prin anii douăzeci şi treizeci. Nu avem cunoştinţă ca Vasile Luca să fi fost pus la punct de către actualul secretar general. Este limpede că este vorba pentru toate perioadele de atitudini politice pe o bază ideologică, aplicată cu aceeaşi sârguinţă de militanţi băştinaşi, ca şi de cei numiţi din afară.

Fiind clar că este vorba de ideologie, nu ne mai rămâne decât să observăm că acest mod de a scuza eşuarea partidului în anii de ilegalitate prin cauze subiective, deschide poarta unor atitudini naţionalist-

şovine, iar pentru că majoritatea militanţilor din acea vreme erau evrei şi unguri (ultimii veniţi în partid tocmai din pricină că militau pentru anularea Unirii Transilvaniei cu ţara), unor atitudini antisemite şi naţionaliste. Din păcate, datele oferite de realitatea românească din anii când nimic nu a rămas necontrolat de dictatura personală, ne indică proliferarea unor asemenea atitudini, nedescurajate de declaraţiile de principiu.

Obiectivitatea ne obligă să ne amintim că acelaşi partid şi nu altul se afla la conducerea ţării şi în genere aceiaşi oameni se aflau în comitetul central sau erau activişti cu rang superior, când dacă cineva spunea despre sine că este român era acuzat de naţionalism-şovin, (în afara lui Pătrăşcanu au existat şi alte zeci de cazuri mai mici), când pentru intonarea Horei Unirii, cu care astăzi se deschide şi se închide programul zilnic la televiziune, nişte tineri au fost aruncaţi în închisoare şi când pentru fraza: „*Transilvanie, eşti întregime a noastră*!”, strigată într-o excursie de pe vârful unui munte, studentul I.I.D. a fost judecat şi condamnat politic (şi asta, în 1959!). Cei care făceau acea politică erau în bună parte oameni care „*cunoşteau viaţa şi preocupările poporului român*”, fiindcă erau de-aici şi se întreceau cu ceilalţi să servească mai bine.

Din fericire, acele vremi au apus pentru totdeauna.

Partidul oferă astăzi exemple de înalt patriotism al conducătorilor săi. Dintre toate, cel mai elocvent ni se pare, adevărată operă de conciziune, cel sintetizat într-o formulă de trei cuvinte: *Partidul-Ceauşescu-România*.

În ea se află concentrată întreaga măsură a atitudinii şefilor supremi faţă de ţară: România trebuie să fie fericită că în noua carte de istorie, numelui ei i s-a făcut totuşi onoarea de a fi fost trecut în coadă, după cel al *conducătorului*.

DIVERSIUNEA „DEZVOLTĂRII”.

Mai ales pentru perioada începută după Congresul al IX-lea, a devenit un cal de bătaie preferat, din care s-a stors tot ce s-a putut în materie de foloase propagandistice.

Se face abstracţie de faptul că fiind unica forţă politică şi economică existentă în ţară, partidului îi incumbă în prezent sarcina pe care clasele diriguitoare din trecut, dacă ar fi fost şi astăzi la cârma ţării, ar fi îndeplinit-o probabil nu mai puţin bine decât a făcut-o el, dar în mod sigur cu mai puţine suferinţe şi privaţiuni pentru poporul român. Deci, că o eventuală absenţă a sa de pe scena istoriei, cel puţin din acest punct de vedere nu s-ar fi resimţit.

Tot astfel se face abstracţie, relevându-se rolul său de factor determinant al progresului economic al ţării, de faptul că altele s-au industrializat ori au înfăptuit revoluţia tehnologică a secolului nostru, la care România are restanţe, la această oră părând irecuperabile, neavând la putere un partid comunist care să le dirijeze.

Lăsăm la o parte toate aceste considerente şi reţinem faptul că realizările sale în această direcţie în *anii (de) lumină*, ocupă spaţiul cel mai întins, când regimul este nevoit să prezinte rapoarte sau în presă, ele ţinând loc şi de materie pentru umplut cu vorbe găurile imense lăsate de extirparea faptelor, a problemelor, a materialului istoric autentic al acestor ani.

Mai ales de când guvernul este condus din birourile comitetului central, iar rolul conducător al societăţii l-a preluat Securitatea, partidul a devenit dintr-un instrument politic unul economic. Pe această linie, succesele sale au fost importante. Propaganda a făcut caz prin anii şaizeci de *miracolul economic românesc*, evident pentru a demonstra că şi comunismul este capabil de miracole, chiar dacă termenul este la origine mistic, nu numai capitalismul.

Când o simplă conjunctură internaţională defavorabilă s-a ivit la orizont, cum a fost criza petrolului, cu creşterea preţurilor la ţiţei, punând capăt euforiei generale a dezvoltării, întregul eşafodaj economic construit de P.C.R. şi de secretarul său general, s-a prăbuşit, ceea ce conducerea de partid a încercat să ascundă, domeniu în care având experienţă, i-a reuşit. Acum dictatura personală se află prinsă în capcana pe care şi-a întins-o chiar ea şi din care se zbate să iasă fără ca să-şi scurteze zilele.

Ea arată spre criza economică mondială, pentru a se absolvi şi de astă dată de răspunderi, drept cauza dezastrului economic al ţării, pe când criza a jucat doar rolul de hârtie de turnesol, punând în evidenţă natura politicii conducătorilor de partid. Prăbuşirea sistemului economic conceput de ei, declanşată încă din 1978 şi devenită fenomen catastrofal, cel puţin până în 1984, se datorează nu industrializării în sine, o operă absolut necesară, ci modului cum s-a făcut ea. Întâia eroare evidentă a dictaturii pentru care plăteşte poporul român – sperăm să vină acea zi sfântă când va plăti şi ea! – a fost dogmatismul stalinist, faptul că a privit opera de industrializare ca pe un concept dogmatic-ideologic, ca pe un act de fidelitate faţă de precepte, aşa cum au fost ele dezvoltate în teorie şi aplicate în practică de Stalin (dezvoltate, pentru că formularea lor iniţială a aparţinut lui L. Troţki).

În problema cheie a dezvoltării viitoare a ţării, s-au polarizat încă din pornire două poziţii distincte: a patrioţilor, reprezentaţi de I. Gh. Maurer şi Al. Bârlădeanu, pe de o parte şi a dogmaticilor stalinişti, în frunte cu secretarul general, pe de alta. Demiterea fie şi pe rând a lui Bârlădeanu, urmat de I. Gh. Maurer, a însemnat izgonirea viziunii realist-patriotice, în favoarea celei exclusivist dogmatic-ideologice. Aceasta din urmă a fost

dublată de încă un fenomen specific cultului personalităţii: improvizaţia, amatorismul oportuniştilor, de acord cu orice emanaţie a spiritului prezidenţial, chiar şi când contrazicea în mod flagrant cele mai elementare legi economice. Este efectul direct al ridicării peste noapte a unor activişti fără personalitate şi incompetenţi, care prin supunere slugarnică fac dovada recunoştinţei că au fost ridicaţi în clasa de sus.

Nu în faptul că mase de oameni cărora li s-au răpit personalitatea sunt scoase să scandeze numele secretarului general, se vădeşte, în ultimă instanţă, răul pe care l-au adus cultul şi puterea personală, ci că în faţa acestei puteri absolute în stare să confere actului decizional un caracter aventurist, care se poate dovedi catastrofal pentru ţară, nu mai există nimeni care să-i opună rezistenţă.

Din momentul în care victoria a fost de partea viziunii ideologice dogmatico-staliniste privind industrializarea României, accentul s-a pus pe dezvoltarea siderurgiei şi a industriei grele, (în condiţiile în care în ţări cu tradiţie, mari întreprinderi îşi închid porţile din pricina supraproducţiei, a concurenţei acerbe şi a lipsei de comenzi), fără prea multă legătură cu relaţiile economice mondiale, dar nici cu cele interne, cu principiul elementar al rentabilităţii. Nici Dej nu a excelat prin detaşarea de la dogme, dar cel puţin s-a servit de ele în marea sa lucrare de obţinere a independenţei faţă de Moscova.

La aceasta se adaugă şi războiul declarat micii proprietăţi private ţărăneşti şi micii producţii agro-alimentare, în condiţiile în care marea agricultură *socialistă* a devenit singura valută, moneda acceptată în schimbul importurilor de tehnologie, populaţia fiind lăsată practic să flămânzească.

Dacă şi în condiţiile unor teorii încuiate şi anacronice, partea practică ar fi fost lăsată pe seama celor

mai competenţi economişti, ar mai fi rămas o şansă pentru un echilibru într-o economie şi aşa minată prin concepţie de racile. Nenorocirea *anilor* (de) *lumină* a fost însă substituirea cadrului ştiinţific prin *indicaţie*, a cărei sursă de inspiraţie a fost şi este megalomania. Grandomania născută din ignorarea oricăror relaţii evidente a fost ca realismul, înţelepciunea, presupunând şi o doză de prudenţă, să fie înlocuite prin aventurism. Aventurismul economic a fost euforia creditelor la marile bănci internaţionale, al căror sprijin pentru aşa numitul *curs independent* al secretarului general nu era chiar atât de dezinteresat, dacă la începutul anilor optzeci România s-a trezit în faţa unor datorii, cărora din cauza unor dobânzi exorbitante, nu le mai putu face faţă, (decât contractând credite noi, pentru achitarea celor vechi). În dispreţul pentru poporul pe care-l conduce *spre cele mai înalte culmi ale civilizaţiei*, şeful de partid şi de stat, din partea sa nu a catadicsit să-l informeze cu cât l-a înrobit. Şi plăteşte de două ori: o dată pentru a ţine în viaţă în mod artificial nişte industrii falimentare, şi a doua oară, pentru a plăti datoriile de miliarde contractate în numele, dar fără ştirea sa, pentru a le ridica. (La începutul anilor optzeci agenţiile de presă concretizau cuantumul acestei datorii externe la o cifră între 12 şi 13 miliarde de dolari).

În faţa unor mari trusturi şi corporaţii bancare, continuitatea dictaturii personale din România a fost şi este o garanţie a solvabilităţii ţării, precum şi a faptului că vor avea pe mai departe o piaţă de desfacere pentru un capital financiar, care neplasat, rămâne mort. De aceea lui i s-a acordat sprijin pe toate căile posibile. Şi nu poporului român înfometat şi ţinut sub permanentă supraveghere poliţienească, de la care *fiul* său *cel mai iubit*, a smuls şi laptele, şi untul, şi carnea, şi fructele, şi ultima bomboană de la gura copiilor, pentru a le preface în valută.

Sub firma luptei pentru câştigarea independenţei

economice, după cea politică, faţă de superputerea de la răsărit, şeful de partid şi de stat a sfârşit prin a o sacrifica din nou. Când plimbat cu caleaşcă regală în cutare metropolă occidentală, când gâdilat cu volumele *gândirii* sale, tipărite la Bucureşti şi expuse în vreo librărie occidentală, el este – aşa cum toţi oamenii lui o scriu – principalul creator al acestei politici, dar şi principalul răspunzător pentru sacrificarea unui mare act naţional şi renunţarea la el, pe altarul unor interese străine de poporul român.

Chiar dacă altarul este altul.

DIVERSIUNEA „NESUPUNERII”.

Interesul puterilor occidentale faţă de manifestările de independenţă ale României, a determinat sprijinirea fără reticenţă şi întărirea prin numeroase mijloace de care dispun aceste state – de la cele economice şi politice, la cele diplomatice – a regimului din România. În cadrul sprijinului diplomatic, invitaţiile făcute cuplului din conducerea ţării şi a vizitării României, pentru încurajarea cursului ei *independent*, au avut loc deopotrivă în faza relativ progresistă a acestui regim, care a durat cel mult trei-patru ani, de la 1965 la 1968, dar şi când apăsarea exercitată de exponenţii dictaturii personale, devenise evidentă şi tot mai înăbuşitoare[102].

Închiderea nu unui singur ochi, ci a amândurora, de către guvernele unor state occidentale la suferinţele unui întreg popor, continuând să acorde sub toate formele sprijin unui personaj a cărui politică internă reacţionară şi opresivă şi în cancelariile acestor ţări este apreciată negativ, crează în sufletul poporului român o profundă dezamăgire şi-i zdruncină încrederea pe care o mai

102 Intre 1965-1981, şeful de partid şi de stat a făcut 159 de vizite în 71 de ţări ale lumii. În aceeaşi perioadă au vizitat România şefi de state şi de guverne din 64 de ţări, numărul total al vizitelor fiind de 138. Au apărut 80 de volume cu biografia secretarului general, completate de Texte alese din cuvântările sale, în 19 limbi.

nutreşte încă pentru ţările care în faţa lui reprezintă o întruchipare a principiilor de libertate şi democraţie.

Generaţiile actuale, este adevărat, nu mai aşteaptă să vină *americanii*, aşa cum speraseră cele anterioare, ele ştiu că dacă nu-şi vor rezolva singure problemele nu va veni nimeni să li le rezolve – deşi n-au ajuns încă la acel grad de conştiinţă de a sfida pericolele şi a se uni în acest scop – dar privesc cu deziluzie la felul cum din relaţiile tagmei conducătoare cu lumea, pe baza principiilor *independenţei şi suveranităţii*, fiecare încearcă şi reuşeşte să tragă foloase numai pentru el: guvernele occidentale cu satisfacţiile lor politice de a adânci o fisură în blocul estic, dictatura – cu poziţia externă întărită, cu o recunoaştere care a făcut-o să se simtă tot mai sigură de sine şi să acţioneze ca atare pe plan intern.

Prinzând regula jocului, dictatura ştie că trebuie să-şi merite atenţia şi numele de *rebel estic* şi în consecinţă îşi reînnoieşte în permanenţă vitrina cu noi acte de *nesupunere*. Deşi, în fond, ea nu se deplasează cu o iotă de la disciplina lagărului.

Sprijinitorii acestei politici externe atât de *creatoare*, dacă nu introduc în formula lor politica internă a regimului sau introduc numai un aspect-două (emigrarea unor grupuri etnice sau atitudinea faţă de anumite culte religioase), se pun totuşi într-o vădită contradicţie când se fac că nu văd sau chiar nu văd, Dumnezeu mai ştie! că abordarea aceleiaşi probleme pe plan extern, se bate cap în cap cu felul cum ea este tratată pe plan intern. Regimul de la Bucureşti a făcut şi continuă să facă mare caz de respectarea principiilor Acordului final de la Helsinki, întrucât ele îl asigură împotriva unei posibile intervenţii militare din partea ţărilor *frăţeşti*, dar evocarea aceluiaşi document final de către indivizi în argumentarea drepturilor lor, declanşează de cele mai multe ori prigoana condusă prin Securitate. Regimul secretarului general n-a

urmat modelul sovietic de rupere a relaţiilor diplomatice cu Israelul după războiul arabo-israelian din 1987, şi se menţin relaţii bune cu acest stat, dar în interior a introdus în secret o clauză, care a mai funcţionat în România sub o altă dictatură, un fel de *numerus clausus*, care limitează accesul persoanelor de origine evreiască la anumite activităţi, ba mai mult, din când în când au loc izbucniri antisemite, în condiţiile în care nimic nu scapă de sub controlul partinic anticipat. La O.N.U., România s-a distanţat de ruşi şi a făcut-o într-un mod inteligent, întinzând coarda atât cât trebuia, ca să nu plesnească, dar când secretarul general şi-a simţit *domnia* ameninţată şi cuţitul la os, călcându-şi pe mândria naţională mult trâmbiţată, a alergat la ajutor tocmai la ei. Este adevărat că din motive deja explicate, (printre altele şi pentru a nu oferi un precedent, aplicând proverbul românesc *Ce ţie nu-ţi place altuia nu face*), dar pentru propriul popor a creat un regim de autentică autoocupaţie. Se atrage atenţia occidentului în mod discret că este pentru limitarea numărului de rachete *în est şi în vest*, face publicitate atunci când se opune unor manevre ale Tratatului de la Varşovia pe teritoriul propriu, îşi fugăreşte cetăţenii în marşuri ale *păcii*, dar este greu să găseşti o ţară mai militarizată decât România şi un regim poliţienesc în permanent război, purtat cu mijloacele cele mai dure, cu propriul popor. Trimişii Bucureştiului teoretizează de la toate tribunele internaţionale necesitatea unei *noi ordini economice şi politice mondiale*, dar este cel mai temut adversar al unei asemenea noi ordini în interior, mai necesară decât oriunde. Exemplele ar putea continua.

Contradicţia dintre politica internă şi externă, mergând până la îmbinarea unor elemente de neconciliat în maniera cunoscută de inversare a circuitelor, încât negrul devine alb şi albul negru, se numeşte în cazul de faţă *unitatea dialectică între politica internă şi externă*.

O asemenea unitate ar dori să menţină în continuare titularii puterii. Ea le convine de minune. Atunci când totuşi în virtutea principiilor democratice, se atrage atenţia asupra unor încălcări privind drepturile omului, se scoate repede din basma principiul *neamestecului în afacerile interne*. Ţara este *independentă şi suverană*, nu?

În sprijinul pe care îl acordă secretarul general al P.C.R., se creează impresia că guvernele occidentale au acceptat teza conform căreia un posibil sfârşit al domniei sale înseamnă sfârşitul luptei pentru independenţă şi suveranitate, că ideea naţională n-ar mai exista fără întruchiparea ei personală. Ca şi când ea s-a născut în istorie românească odată cu el, n-a existat înainte şi o să dispară odată cu el. Se tulbură apele pentru a se uita că secretarul general a preluat-o de la Dej şi Maurer şi a aplicat-o *în mod consecvent*. Dar aşa numita consecvenţă nu este altceva decât un epigonism: el nu i-a adăugat nicio idee nouă. Chiar şi formulările acestei politici sunt cele din 1964, cu adaosul doar, făcut în 1965, că la baza relaţiilor între state mai stă şi *„nerecurgerea şi neameninţarea cu forţa”*. Neparticiparea României la invadarea Cehoslovaciei în 1968, în care unii observatori externi, cunoscători doar la modul superficial ai realităţilor din ultimele decenii, o socot un merit al secretarului general, decurge exclusiv din politica lui Dej din perioada polemicii sovieto-chineze şi din *Declaraţia din aprilie*. Acelaşi lucru este valabil pentru contribuţia românească în diverse foruri internaţionale, inclusiv în formulările pentru Acordul final de la Helsinki. Se presupune că oricine s-ar fi aflat pe funcţia de secretar general al partidului ar fi continuat linia trasată de *Declaraţia din aprilie*. Şi poate ar fi făcut şi adaosul aşteptat: liberalizarea internă. Cu atât mai abitir o asemenea politică va continua pe viitor şi fără un regim de dictatură personală şi de cult al personalităţii.

Ascuţişul principiului *neamestecului în afacerile*

interne regimul îl îndreaptă deci tot spre interior. Pentru prima dată fusese utilizat, şi cu succes, de diplomaţia Stalin-Molotov. Acum este preluat integral de învăţăceii acestora din conducerea P.C.R. şi aplicat de asemenea *în mod consecvent* atât de bine, încât şi cetăţenilor proprii le este strict interzis amestecul în afacerile interne ale propriei ţări. El mai are şi funcţia de zid de care să se izbească orice încercare a democraţiilor din exterior de a indica spre abuzurile interne. În spatele unui asemenea zid, puterea poate face cu poporul pe care îl domină, orice. Asta s-a văzut deja.

Mai constatăm un lucru: în timp ce primeşte sprijin şi unele elogii pentru politica sa externă, conducerea ţării, care înainte de toate este o conducere de partid – *guvernul de la Bucureşti* este doar o formulă, pentru ceva ce nu există – face cu ochiul spre răsărit, pentru ca să se ştie că aceasta nu este decât o tactică a înşelării adversarului comun. Aprobarea şi binecuvântarea tacite pentru fiţele *rebelului*, există implicit. Fără ele nu ar face un pas. Pelerinajul anual la celebralaltă, la *invitaţia*, de fapt chemarea lui Brejnev, în cadrul primirii pe rând a conducătorilor est-europeni, poate da anumite indicii în acest sens: anul 1964 a fost recunoscut şi ratificat până la urmă şi de ruşi. Iar în 1975, la Helsinki, România de fapt s-a asigurat că o criză similară celei din 1968 nu va mai avea loc. Cazul Poloniei demonstrează că Acordul final funcţionează ca frână. În timp ce cazul Ungariei demonstrează că ruşii nu vor împiedica o liberalizare internă, cu condiţia ca ea să nu fie făcută – precum în Cehoslovacia anului 1968 – prin escaladarea rusofobiei. Naţionalismele de astăzi din estul Europei, cel bulgar, maghiar, polonez, românesc şi celelalte sunt o reacţie la tendinţele de rusificare şi de încercare de a lipsi aceste popoare cu tradiţii proprii accentuate, de identitatea lor naţională, cuprinzând în mod implicit o doză mai mare sau

mai mică de rusofobie. Conducerea sovietică ştie asta şi de aceea a dat înapoi faţă de anii cincizeci, în prezent ducând o politică de menajare a susceptibilităţilor naţionale, (în afară de cazul când nu foloseşte ea însăşi naţionalismul unora împotriva altora, pentru a împiedica o unire a acestor naţiuni în interesul comun, de pildă, pe unguri împotriva românilor, printre altele şi ca represalii pentru *revenirea* spectaculoasă a partidului în problema anexiunilor sovietice de la ţara noastră, sau pe bulgari împotriva iugoslavilor). Problema în cazul ţării noastre este de a pune întotdeauna interesele naţionale înainte de orice, a nu uita o clipă poziţia noastră geografică şi a nu crea tensiuni pe teme gratuite. Secretarul general pesemne ştie asta, pentru că din când în când face declaraţii de serviciu despre *prietenie*, simultan cu cultivarea pe sub mână a rusofobiei (vezi romanul lui Dumitru Popescu *Pumnul şi palma*).

Conducerile sovietice consecutive nu au făcut nicio obstrucţie la politica de dictatură personală şi de cult al personalităţii, ci cel mult, arătându-i prin primiri ostentativ antiprotocolare şi, de regulă, prin refuzul de a-i invita şi consoarta, că unitatea de măsură a dimensiunilor *planetare* ale şefului de partid şi de stat, valabilă la Bucureşti, nu este valabilă şi la Moscova. Critici serioase la adresa unor aspecte ale politicii lui nu au venit în mod public, ci cel mult când ceva nu le-a plăcut în vreo carte, s-a scris într-o gazetă, dar şi aceasta s-a petrecut, în ultimul deceniu doar de două ori (critica în *Literaturnaia gazeta* a romanului lui Marin Preda, *Delirul* şi a cărţii menţionate mai sus de D. Popescu). Ele nu s-au manifestat nici pe tema unor diferenţe de vederi în chestiuni de conţinut ale colaborării în C.A.E.R. şi în *Tratatul de la Varşovia*. Conducerea sovietică nu s-a arătat public nemulţumită nici când în organismele internaţionale, Bucureştiul s-a distanţat în mod evident de anumite poziţii ale Moscovei.

Ea citeşte în activităţile interne ale şefului de partid şi de stat român că din punctul lor de vedere merge pe un drum bun. Ei ştiu poate mai bine decât el unde duce acest drum: la o nouă pierdere a independenţei şi suveranităţii naţionale relative. Nu-i fac obstrucţii, pentru că văd în el un cioclu al acestui mare câştig naţional. Datele prelucrate de computerele politice le spun că deja ne apropiem de un punct foarte periculos, când nemaiavând încotro, pentru a-şi salva puterea, el va servi pe tavă independenţa şi suveranitatea cui îi va oferi continuitatea pe termen lung. Numai că alianţele României şi regimul social-politic le indică şi faptul că el nu va avea de ales cui anume. De aceea nu fac decât să aştepte cu răbdare momentul.

Dacă dictatura sa personală va supravieţui, Ceauşescu va sfârşi prin a parcurge în sens invers drumul făcut de Dej şi pe care a pornit deja.

Marele înşelat se numeşte poporul român.

„... ŞI POPORUL”.

De cealaltă parte se află poporul. Şi omul luat ca individualitate. Ceea ce ar avea să fie termenii unei formule de unitate, sunt de fapt ai unei opoziţii.

Ca şi independenţa relativă recâştigată, o preţioasă moştenire lăsată de Dej, ca urmare a *Declaraţiei din aprilie*, a fost reconcilierea naţională numită în limbajul partinic *unitatea dintre partid şi popor*. Cât timp a avut nevoie de sprijin pentru întărirea puterii sale, secretarul general l-a utilizat şi cheltuit ca pe un capital. În august 1968, la mitingul din Piaţa Republicii, această *unitate* s-a aflat în punctul ei culminant şi şi-a trăit şi ultimele zile. La acea oră, puterea nu mai avea nevoie de solidaritatea populară, pentru că deja de câteva luni pusese mâna pe Securitate. Pericolul venea însă de afară, încât imensul ei aparat era practic inoperant şi de aceea pentru ultima dată, disperat, secretarul general apelă la solidaritatea maselor. Înţelegând că este vorba de suveranitatea ţării,

acestea i-o acordară.

În 1971, cu prilejul publicării *Tezelor din iulie*, el făcea dovada că aceste mase nu-l mai interesau pentru sprijinul lor, ci ca obiect al domniei sale. Acum voia să le *educe*, cu punctele înşirate ca un ordin de zi pentru o trupă, deşi aşa needucate *ideologic*, ele dăduseră exact în momentele cele mai necesare, atunci când li s-a cerut, dovada unei înţelegeri superioare şi unanime a imperativelor momentului. Campania ideologică lansată în 1971 a reprezentat astfel şi actul de naştere al neostalinismului naţional, atestat documentar.

Deşi caracterul general antipopular al *tezelor* şi a cotiturii pe care acestea o marcau, erau evidente, prin faptul că primii afectaţi erau scriitorii, viaţa teatrală, cinematografia, cultura în ansamblu, *minirevoluţia culturală*, cum a fost numită în străinătate campania începută atunci, a fost interpretată ca fiind îndreptată prin excelenţă împotriva intelectualităţii şi a relativei destinderi culturale din deceniul anterior.

Nu toată intelectualitatea a făcut act de supunere la această renaştere programatică a stalinismului care viza *întregul popor*. Remarcabilă a fost critica formulată de scriitorul Nicolae Breban, pe atunci membru în comitetul central, redactor şef al revistei *România literară* şi care în acel moment se afla la Cannes, critică vizând direct noua ofensivă ideologică. Drept urmare, el a fost exclus nu numai din comitetul central, dar şi din partid şi a fost alungat de la conducerea principalului săptămânal al scriitorilor.

După 1971, urmare directă a noului dogmatism şi neostalinismului care au aruncat întreaga viaţă culturală a ţării înapoi, un mare număr de intelectuali, atât oameni de ştiinţă, cât şi scriitori, artişti plastici, muzicieni, oameni de teatru etc. şi-au exprimat într-un mod uniform atitudinea faţă de noul regim: exilându-se. O enumerare a

intelectualilor exilaţi după 1971 – departe de a fi completă – este edificatoare. Scriitori, filologi, filosofi, istorici: Sorin Alexandrescu, Baruţiu Arghezi, Gheorghe Astaloş, George Banu, George Bălan, Petre Bărbulescu, Matei Cazacu, Ion Caraion (cvasiexpulzat), Matei Călinescu, Dan Cernovodeanu, Pavel Chihaia, Miron Chiropol, Silva Cinca, Alexandru Cizek, Ilie Constantin, Ben Corlaciu, Constantin Dumitrescu (expulzat), Victor Frunză (expulzat), Aneli Ute Gabanyi, Vlad Georgescu (cvasiexpulzat), Paul Goma (expulzat), Emil Hurezeanu, Gelu Ionescu, Alexandru Lungu, Vasile Mănuceanu, Gabriela Melinescu, Al. Mirodan, Petre Năsturel, Ion Negoiţescu (cvasiexpulzat), Virgil Nemoianu, Basarab Nicolescu, Iosif Petran, Cicerone Poghirc, Petru Popescu, Ilie Rădulescu, Andrei Strihan, Virgil Tănase (cvasiexpulzat), Dumitru Ţepeneag, Mihai Ursachi ş.a. Oameni de ştiinţă (matematicieni şi fizicieni), profesorii universitari: Constantin Corduneanu, Ciprian Foiaş, Mircea Predeleanu, Lili-Jeanne Nicolescu, Aurel Cornea, Al. Solian, Nicolae Dinculescu, Liviu Solomon (membru al partidului din ilegalitate), Cassius Ionescu-Tulcea, Radu Theodorescu, Millu Roth, Alexandru Bagdazar, Tudor Ganea, prof. Poenaru, Emeric Toth, Sergiu Vasilache, Alexandru Lascu, prof. Tipei, prof. Filotti, Felix Obreanu, Adrian Năstase, George Lustig ş.a. Muzicieni şi artişti ai geniului liric: Costin Miereanu, Horaţiu Rădulescu, Ileana Cotrubaş, Marina Crilovici, Gheorghe Crăsnaru, Ion Pisso, Ladislau Konya, Ştefan Georgescu, Augustin von Kedves, Daniel Marinescu, Cvartetele *Ateneu*, şi *Academica*. Oameni de teatru, regizori, balerini, cântăreţi: Vlad Mugur, L. Giurchescu, Lucian Pintilie, P. Bokor, Ion Omescu, Magdalena Popa, Sergiu Ştefański, Gh. Cotovelea, Gh. Căciuleanu, Mia Braia, Dan Nuţu, Dumitru Furdui, Alexandra Polizu, Doina Tuţescu, Lidia Ionescu ş.a. Din domeniul artelor plastice, arhitecturii, medicinei lista ar fi şi mai lungă.

Mult prea repede şi-a revenit stalinismul, însă în forme mai subtile. O dată stăpână pe putere, dictatura şi-a schimbat în mod radical viziunea asupra omului: el este privit acum ca o proprietate de stat, ultima naţionalizare posibilă în ţara în care totul a fost etatizat.

Numai că spre diferenţă de obiecte, omul reacţionează.

Propaganda de partid afirmă că poporul este o masă a cărei principală trăsătură – dovadă a omogenităţii societăţii – este consensul, concretizat în *aprobarea unanimă şi recunoştinţa fierbinte* pentru orice act înfăptuit de titularii puterii, cu alte cuvinte, una amorfă. Indicând spre această evidentă falsificare a realităţii, am comite la rândul nostru o inexactitate dacă am afirma că în totalitatea lor, masele au o atitudine de respingere a politicii de opresiune, exercitată asupra lor, manifestată în lipsa posibilităţilor de exprimare, printr-o rezistenţă pasivă, pentru cele mai însemnate pături ale societăţii. Dimpotrivă, reacţia este diferită de la individ la individ şi de la categorie socială la categorie socială, făcând posibilă o adevărată stratificare pe verticală a societăţii, în funcţie de atitudinea faţă de situaţia ţării sub dictatură. Respectiv, o stratificare a societăţii, aflată faţă în faţă cu o datorie patriotică.

În această clasificare vom pune între paranteze vârful piramidei şi tagma profitorilor puterii, simbolizate prin *nomenclatorul comitetului central*, deşi oricând oameni cu un sporit simţ de răspundere faţă de soarta ţării se vor afla certamente într-una din ultimele două categorii de mai jos. Aceste categorii sunt:

1. Pătura celor care s-au adaptat şi trag foloase de pe urma racilelor societăţii, de pe urma corupţiei, nepotismului etc., fiind unul din stâlpii dictaturii personale şi ai cultului personalităţii.

2. Pătura conformiştilor. Aceştia realizează situaţia

din ce în ce mai dramatică a ţării, dar socotind că având totodată ceva de pierdut, (oamenii din această categorie preţuiesc foarte mult cătuşele din pricina metalului din care sunt turnate), vor suporta fără să cârtească orice li se pune în spinare. Conştiinţa lor este tulburată doar de câte un semn de exclamaţie mâhnită, legată de rezistenţa proprie la fiecare nouă încercare.

3. Pătura celor care nu se pot împăca cu practicile dictaturii, dar în acelaşi timp nu riscă o confruntare cu ea pe plan politic. Oamenii din această categorie nu pot suporta totuşi o continuare a modului lor de existenţă, o lipsă a perspectivelor şi încearcă o rezolvare individuală, pentru ei, a incompatibilităţii. În cele mai multe din cazuri, rezolvarea o reprezintă emigrarea.

4. Pătura celor care încearcă o rezolvare pentru toată categoria de oameni din care fac parte, preluându-şi toate riscurile unei confruntări pe care puterea o va transforma în cazuri penale. În această categorie intră muncitorimea grevistă din marile întreprinderi, grupurile mari pentru apărarea diferitelor drepturi umane etc.

5. Disidenţa individuală sau de grup. Ambele aceste din urmă categorii au şi curajul care lipseşte tuturor celorlalte şi îşi iau şi riscurile înfruntării deschise. Dar numai acestea din urmă încearcă să influenţeze însăşi desfăşurarea istoriei. Din acest punct de vedere, vrea forţa conducătoare sau nu vrea, conştiinţa naţiunii, a unui popor adus la starea de muţenie şi de aceea şi purtătorii lui de cuvânt o reprezintă cele câteva individualităţi numite – nu ne putem pronunţa dacă termenul este propriu sau nu – *disidenţi*.

O bibliografie incompletă a gândirii şi acţiunii disidente în România, cuprinde: Mihai Botez*, înapoi la comunismologia ştiinţifică*, lucrare aflată în manuscris (1979) şi *Scrisoare deschisă către Vlad Georgescu*, 29 aprilie 1979; Gh. Calciu-Dumitreasa, *Şapte cuvinte către*

tineri, predici rostite la biserica Radu Vodă din Bucureşti, Jon Dumitru-Verlag, München 1979; Constantin Dumitrescu, *Cetatea totală*, Jon Dumitru-Verlag, München 1982, carte scrisă în România; Victor Frunză, *Scrisoare deschisă adresată secretarului general al P.C.R.*, august 1978; *Trei scrisori deschise adresate Congresului al XII-lea al P.C.R.*, noiembrie 1979, în *Pentru drepturile omului în România*, Nord, V.F., Aarhus, 1982; *Stalinizarea României* (1978), carte scrisă în România şi rămasă în manuscris, a cărei a doua variantă o reprezintă *Istoria Partidului Comunist Român*; Vlad Georgescu, *Politică şi istorie. Cazul comuniştilor români. 1944 – 1947*, Jon Dumitru-Verlag, München 1981, lucrare scrisă în România; Paul Goma, *Scrisoare deschisă către* P. Kohout, (ian. 1977), *Limite* nr. 24 – 25, sept. 1977, Paris; *Tremblemant des hommes*, (Cutremurul oamenilor), Seuil, Paris, 1980: Ion Vianu, *Scrisoare deschisă lui Paul Goma*, (2 martie 1977), *Limite* nr. 24 – 25, Paris, 1977[103].

O bibliografie a *disidenţei* româneşti, cuprinzând atitudini luate în ţară, ar mai putea cuprinde interviuri date de Vasile Paraschiv, Virgil Tănase, Paul Goma, documentele programatice ale Sindicatului Liber al Oamenilor Muncii din România (S.L.O.M.R.), semnate de fondatorii acestuia, dr. Ionel Cană, Gh. Braşoveanu, Carmen Popescu, Nicolae Dascălu, dintre cei despre care avem cunoştinţă, apoi *Scrisori* de dr. Ion Vianu, Ion Negoiţescu, Dorin Tudoran. Enumerarea nu este exhaustivă.

Aici trebuie menţionate şi criticile formulate de reprezentanţi ai populaţiei maghiare din România, la adresa politicii conducerii de partid faţă de naţionalităţile conlocuitoare (atitudini care nu trebuie confundate cu

---

103 La baza acestei bibliografii a stat lucrarea în limba engleză: Dissent in Eastern Europe, capitolul Romanian dissent: its ideas de Vlad Georgescu, Jane Lefwich Curry, J.L.C., Praeger, 1983, New York.

manifestări iredentiste, naţionaliste). Unul din purtătorii de cuvânt ai maghiarilor din România este Király. La data când a adresat o scrisoare (devenită publică), şefului de partid, el era prim-secretar al comitetului judeţean P.C.R. Covasna.

Dintre toate categoriile enunţate, aceasta din urmă a preluat misiunea de a radicaliza conştiinţele, în vederea unei presiuni de jos, pentru realizarea acelor reforme şi restructurări social-politice pe care o conducere retrogradată, evident că nu le mai doreşte. Ideea forţă care a mişcat masele în Revoluţia franceză şi apoi a fost înscrisă şi pe steagul socialiştilor români din secolul trecut, ideea *drepturilor omului*, se dovedeşte şi pentru veacul nostru năpăstuit, capabilă de a-i mobiliza pe oameni să dărâme bastilii.

Reacţionarismul incriminat altă dată de partid şi luat drept argument în represiunea împotriva forţelor politice, uneori compuse din categorii sociale întregi care se împotriveau venirii, apoi menţinerii la putere a partidului comunist, sub pretextul că împiedică progresul social, a ajuns să fie trăsătura principală a celor ce deţin astăzi puterea în societatea socialistă *multilateral dezvoltată*, un grupuleţ de oameni, blocând desfăşurarea normală a istoriei, mersul ei înainte. Instalându-se la putere, ei au sfârşit prin a semăna cu nişte furi de codru care au intrat în casa unor gospodari, pe stăpâni i-au legat fedeleş, iar ei s-au făcut stăpâni peste toate.

Or, contestaţia de idei, abordarea drepturilor omului, afirmarea necesităţii unor schimbări în societate sperie cel mai tare dictatura şi o determină să declanşeze acţiunea de suprimare a oricărei forme de disidenţă activă. În libertatea de a *gândi altfel* şi de a *gândi singuri*, s-a pornit de la datele oferite de realitatea social-politică a momentului. Aproape fără excepţie, *disidenţii* nu şi-au propus să răstoarne sistemul, acesta luând de la moara

represiunii cel puţin o parte din apa care-i dă putere. Exponenţii dictaturii au putut astfel constata că se află în faţa unui fenomen nou în materie de opoziţie: ea nu mai este aceeaşi cu cea din anii patruzeci şi cincizeci, net anticomunistă şi deci că nu-i poate reprima fizic pe exponenţii ei, cum procedase pe scară largă în primele două decenii de putere *populară*. Asta nu înseamnă că no mănâncă palmele să o şi facă şi chiar încearcă, atunci când opozanţii au fost expediaţi peste graniţă. În acelaşi timp, deposedarea lui de către ultimul argument, acela al orientării anticomuniste, dezarmează regimul doar parţial: el îşi dă în vileag natura represivă prin *adecvarea* fiecărui caz în parte la împrejurările şi la interesele politice de moment ale sale. După panica cu care sute de securişti şi securiste sunt mobilizaţi împotriva de cele mai multe ori unui singur om, ale cărui unice arme sunt ideile sale, se poate trage concluzia viziunii asupra pericolului pe care îl reprezintă *disidenţa*, ca purtătoare de cuvânt şi de torţă ce ar putea scoate din apatia şi din inerţia lor masele. Regimul îşi trădează fără voie obsesia, ca mişcarea de idei, reprezentată de individualităţi, să nu facă priză şi să creeze astfel o mişcare politică de proporţii care ar periclita puterea.

Opoziţia individuală declarată sau formarea de mici grupuri, constituie singurul element de progres din această societate românească anchilozată în sărăcie, grandomanie, linguşeală, prostituţie intelectuală, impostură, aventurism, minciună, hoţie, şmecherie partinică, balcanism ideologic, corupţie, strâmbătate, întuneric la propriu şi la figurat, dovedind că principiile *drepturilor omului* nu şi-au epuizat caracterul lor revoluţionar iniţial, în sensul pe care i l-au acordat patrioţii de la începutul secolului trecut.

Organizarea este secretul impunerii de jos, din mase, a schimbărilor mereu restante în societatea românească.

Acest lucru l-a înţeles, dar l-a şi pus în aplicare Paul Goma, în februarie-martie 1977. *Mişcarea Goma* la care au aderat circa 200 de oameni, (cei mai mulţi pentru a li se recunoaşte dreptul de a emigra), n-a putut deveni ceea ce putea şi avea toate şansele să devină, dacă sistemul represiv nu ar fi funcţionat ca o maşină de strivit orice act de contestaţie.

Acest lucru l-a înţeles, de pildă, inginerul Radu Filipescu, care a tipărit un număr de 22.000 manifeste la o maşină de multiplicat, concepută şi construită de el, din care a reuşit să difuzeze 20.000 şi prin care convoca un miting al populaţiei capitalei, la data de 30 decembrie 1983, prin care masele urmau să ceară înlăturarea lui Nicolae Ceauşescu din funcţiile sale. Judecat de Tribunalul militar, Radu Filipescu a fost condamnat la ani grei de închisoare. Acţiunea tânărului inginer de pe platforma Pipera este remarcabilă nu numai pentru curajul ieşit din comun, ci şi pentru semnificaţia ei, legată de refuzul de a accepta o situaţie privilegiată, ca fiu al unui medic din ierarhia superioară, decurgând din poziţia de nepot din fiică a doctorului Petru Groza. Astfel, adversitatea sa faţă de dictatură şi de cultul personalităţii este ea însăşi un vot de blam dată activităţii politice a lui Petru Groza, care se află de asemenea la originea acestui regim.

Marea grevă a minerilor din Valea Jiului, august 1977, a marcat faptul că opoziţia a cuprins clasa muncitoare, ale cărei năzuinţe, cel puţin teoretic, ar fi, zice-se, sintetizate de partid, pulverizând astfel imprecaţia demagogică despre dubla ei calitate, de proprietar şi beneficiar, într-o societate condusă de câteva persoane, care nu au niciun mandat obţinut pe căi cinstite.

Greva minerilor a fost după părerea noastră cel mai important act de contestaţie de masă de la cea din 1945 încoace. Participarea la această mare acţiune a peste 30 de mii de lucrători din abataje, caracterul perfect

organizat al protestului, solidaritatea muncitorească exemplară, prin care minerii au reuşit să înşele agenţii de securitate amestecaţi printre ei, au creat toate premisele reuşitei acestui act. În momentul când minerii au ţinut în abataje drept ostatec pe primul ministru de atunci, Ilie Verdeţ, ca o garanţie că va trata cu ei chiar şeful de partid şi de stat, aflat în acel moment la palatul său de pe malul mării, şi care s-a prezentat, se dovedea că dictatura intrase în panică. Promisiunile făcute şi cererile repede satisfăcute nu au fost decât o manevră abilă, de moment. Represiunea abătută asupra minerilor în lunile şi anii următori, aplicată eşalonat, soarta necunoscută cu certitudine până astăzi a celor doi conducători şi purtători de cuvânt ai lucrătorilor din abataje, Dobre şi Jurcă, despre care se afirmă că au fost asasinaţi prin înscenări de *accidente*, dovedesc că titularii dictaturii *fac totul* şi nu se opresc în faţa nici unei măsuri, atunci când îşi simt poziţia ameninţată. Şiretenia personală a secretarului general a înşelat buna credinţă a minerilor care cred că cinstea şi cuvântul de ortac, care îi caracterizează pe ei este în acelaşi timp şi o trăsătură a conducătorului convocat. În sfânta lor naivitate, minerii nu s-au asigurat de a rămâne ferm la câştigul obţinut, să li se recunoască, să-şi instituţionalizeze cadrul organizatoric creat de ei, pentru a determina schimbări mai profunde, decurgând din satisfacerea suspect de grăbită a întâilor lor revendicări şi a face imposibile măsurile de represiune care au urmat.

Despre greva minerilor, avem convingerea, vom mai auzi.

Sindicatul liber al oamenilor muncii din România (S.L.O.M.R.), organizat în primăvara anului 1979 de un nucleu de oameni, în frunte cu dr. Ionel Cană, Gh. Braşoveanu, probabil şi Gh. Calciu-Dumitreasa, dovedeşte maturizarea condiţiilor, dar şi o radicalizare a conştiinţelor, în vederea unei organizări a *oamenilor muncii* în

câştigarea unui drept primordial la această oră: de a avea un dialog cu puterea nu de la sclav la stăpânul lui, ci între două for te egale în drepturi. Cronologic, se ştie că S.L.O.M.R. a venit înaintea *Solidarităţii* poloneze (august 1980), dar mijloacele de informare de masă din occident nu au observat că lichidarea lui pompieristică pune în lumină nu atât prioritatea în timp a acestuia, cât caracterul represiv sporit al regimului generalului Ceauşescu, comparativ cu cel al generalului Jaruselski, care a interzis *Solidaritatea* după ce căpătase un caracter de masă, dar nu a îndrăznit să-l aresteze pe Lech Wallesa.

La aceeaşi atitudine a puterii care îşi exercită autoritatea absolută, bizuindu-se exclusiv pe violenţă sau pe ameninţarea cu ea, există semnele unei nesupuneri şi a unor replici care merg de la rezistenţa pasivă şi grevele care izbucnesc în număr tot mai mare – şi despre care în pofida acoperirii lor cu vălul *secretului de stat*, tot se află – până la replici violente, imposibil de explicat prin prisma teoriei despre statul în care rolul conducător l-ar avea clasa muncitoare.

În deceniul 1974 – 1983, au avut loc numeroase explozii şi incendii catastrofale la mari întreprinderi industriale, petrochimice etc. (Piteşti şi Teleajen, *Policolor* Bucureşti, Termocentrala Bucureşti-sud ş.a.). Unele recunoaşteri oficiale, făcute din vârful buzelor şi numai după ce în ţară şi în străinătate s-a aflat, vorbindu-se insistent despre ele, pot conduce la concluzia că nu toate se datorează unor neglijenţe. Judecarea publică la Braşov a unui muncitor, condamnat apoi la moarte, care la început a scris pe zidurile întreprinderii lozinci cuprinzând revendicări de muncă, (plata orelor suplimentare), apoi a incendiat o hală a uzinelor *Steagul roşu*, dovedeşte că la originea multor asemenea explozii şi incendii se află cauze mai profunde, de ordin politic, care conduc direct la dictatura instaurată în aceşti ani. Ea îi pune pe muncitori

în imposibilitatea de a-şi apăra prin mijloace câştigate încă din secolul trecut, prin lupta sindicală, drepturile lor legitime, în faţa unei exploatări atât de crunte a omului, cum nu poate fi aflată astăzi în nicio întreprindere capitalistă din nicio ţară. Şi atunci, singura cale care le mai rămâne în disperarea lor, pentru cei care nu vor să-şi câştige existenţa furând, este cea la care a apelat muncitorul din Braşov, condamnat la moarte. Evident, nu există lege care să includă în rândul mijloacelor permise, acţiunile de acest gen.

Singura fiind tot calea luptei politice individuale sau organizate.

* * *

Probe şi mărturii noi, inaccesibile astăzi istoricilor, vor ieşi la iveală în viitor asupra acestei epoci. Dar oricât de spectaculoase vor fi unele din ele, un lucru este limpede de pe acum: nu vor avea darul să-i modifice datele esenţiale şi viziunea poporului român asupra *anilor (de) lumină*, ca o mare calamitate a istoriei noastre naţionale. Aşa este ea receptată astăzi, aşa va fi transmisă viitorului.

Eventualele noi dovezi nu vor aduce niciun alibi justificativ şi nu vor şterge nicio pată de pe chipul dictaturii personale, a cărei instaurare atunci, în luna martie 1945, nici în luna martie 1965, nu putea fi nici prevestită şi nici bănuită.

Desigur privind viitorul din perspectiva prezentului, el nu ni se înfăţişează în culorile cele mai optimiste. Dar descurajarea şi neputinţa generaţiilor actuale de a influenţa mersul evenimentelor, pentru a îndrepta ţara pe un drum care să asigure poporului nostru, astăzi şi în viitor, o viaţă demnă, îmbelşugată, independentă, în condiţiile libertăţilor individuale, meritată din plin după atâtea decenii de suferinţe şi sacrificii, nu ne dau încă dreptul de a ne lăsa pradă pesimismului sumbru.

Paginile de faţă se încheie când pentru ţară se pune o

problemă crucială: a se supune în continuare, fără cârtire dictaturii personale, aceasta din urmă va sfârşi prin a o distruge. Pericolul pe care dictatura lui N. Ceauşescu îl prezintă pentru poporul nostru este atât de mare, încât datoria patriotică primordială în acest moment a fiecăruia este de a acţiona pentru a ne salva ţara de la o posibilă catastrofă, incomparabilă cu niciuna care a pândit-o până acum de-a lungul istoriei.

Am scris această carte pentru a explica anume cum s-a ajuns la dictatura personală. Cum monstruoasa dezvoltare a atras în vârtejul ei destinul fiecărui român, de la noul născut la bătrânul retras din viaţa activă, am socotit important a răspunde la întrebarea *Cum s-a ajuns aici*? cel puţin pentru a pune pe cealaltă: *Unde ne va duce*?

Răspunsul nu reprezintă o fatalitate. Răspunsul depinde de noi toţi.

Istoria continuă!

Bucureşti, 1975 – 1980 Aarhus, Danemarca, 1981 – 1984

REVOLUŢIA ÎMPUŞCATĂ

5 J

sau

P.C.R. DUPĂ 22 DECEMBRIE 1989

SCENA BALCONULUI ŞI BALCONUL SCENEI

În acea zi memorabilă de joi 21 decembrie 1989, televiziunea naţională, care stătea şi ea – asemenea Securităţii şi Armatei (poporului) cu mâna pe trăgaci, al armei ei desigur – ciuruind eterul cu imaginea unor „cadre de nădejde" ale partidului, cu toate făcând spume la gură împotriva „huliganilor" şi „legionarilor" de la Timişoara şi a „agenturilor străine", care puseseră la cale – ce anume nu se spunea, deşi ţara şi străinătatea vuiau – deci, acea televiziune, fidelă dictaturii până în ultimele ei clipe, rămasă pe emisie de frică, ne-a dat fără să ştie ce face, imaginea secolului românesc: „cârmaciul" rămas cu gura

căscată, incapabil să mai scoată un sunet, huiduit de sutele de mii de oameni adunaţi în piaţă şi cărăbănindu-se de urgenţă cu toată şleahta lui de la balcon… Ce clipe fericite am trăit cu toţii împreună!

Balconul rămâne pentru câteva clipe neocupat. Represiunea. Transferul de putere. Teroriştii. Eroii (cei adevăraţi), căzuţii.

Transferul puterii este vizibil tot prin componenţa balconului, unde nu mai era loc să arunci un ac. Cum se mai călcau toţi pe bombeuri să fie văzuţi şi să ocupe repede posturile libere din conducerea ţării! Posturile, vilele… În orice caz, după disperarea de decenii că Europa de est se mişcă, lumea se schimbă, istoria înaintează, numai noi zăcem în încremenire, în afara ei, faptul că la acel balcon au apărut nişte oameni (unii în pulovere, probabil sincere, nu de travestire) şi nu „conducătorul suprem" cu „tovarăşa", s-a adeverit că şi România s-a mişcat şi că vom reintra din nou în istorie, n-am avut o clipă de ezitare să-i aplaudăm, să fim cu ei, fără nicio altă dorinţă decât ca ţării, în sfârşit, să-i fie bine. Şi oamenilor de la noi… Aşa i-a aplaudat şi străinătatea, puţin mai sentimentală şi mai puţin circumspectă ca de obicei.

De la acest balcon ni s-a citit o listă a persoanelor care compuneau „Consiliul F.S.N". (cer iertare pentru posibila inexactitate a unor denumiri, acum şi pe viitorul acestor consideraţii). În consiliul, a cărui componenţă era citită cu glas triumfător („*Am învins*! *Şi de aceea…*"), majoritatea erau oameni cunoscuţi. Prin numărul lor, locul întâi îl ocupau foşti înalţi activişti ai P.C.R. („funcţionari de partid", spun condeiele occidentale). Drept preşedinte a fost menţionat dl. Corneliu Mănescu, fost sub Dej în eşalonul întâi al conducerii, ministru de externe detronat de detronatul, care însă în imaginile transmise de televiziunile occidentale era „jucat" de regizorul Sergiu Nicolaescu, nu se ştie prin ce împrejurări ajuns de la

blidele regimului de dictatură, pe care le-a lins bine de tot, direct în rândul inspiratorilor revoluţionari, încurcătură oarecum comică şi prezenţă, care de la început, pentru cine vedea cu un ochi întrebător totul, nu părea foarte „cuşer”, cum spun evreii.

Aceşti activişti ai P.C.R., unii din ei chiar ilegalişti, intraseră tacit sau pe faţă în adversitate cu „conducătorul” fugit de răspundere cu savantă cu tot. Dl. Corneliu Mănescu – care nu prea a apărut în public nici atunci, nici după această dată – reprezenta grupul de semnatari ai Scrisorii foştilor înalţi demnitari către Ceauşescu, atunci când numărătoarea inversă începuse.

Rămâne valabil şi astăzi ceea ce scrisesem despre această Scrisoare încă de la publicarea ei în mediile occidentale, în 1989:

„Actul suprem al foştilor lideri sau înalţi funcţionari ai partidului („Scrisoarea celor şase”, respectiv: Gh. Apostol, Al. Bârlâdeanu, S. Brucan, C. Mănescu, C. Pârvulescu, M. Răceanu) a intervenit nu când semnatarii ei se aflau în funcţii şi când organizarea grupului lor ar fi avut nu numai un efect psihologic ci şi eficienţă practică, ci multă vreme după ce fuseseră daţi la o parte, poate chiar ca reacţie la trecerea lor pe linie moartă. Cu toate aceste aspecte reale, gestul lor fără precedent în această formaţie dintotdeauna anchilozată în stalinism, este un eveniment, şi încă unul de prima mână. Numai gestul. Cât priveşte conţinutul scrisorii, era de dorit din partea atâtor foşti conducători, mai mult. Înmiit mai mult. Aceste minţi, care măcar împreună trebuiau să fie strălucite – cine a condus, Doamne, România! – îl reclamau pe N. Ceauşescu lui… N. Ceauşescu (Plângându-se printre altele şi de faptul că-şi pun viaţa în pericol!). Ei n-au avut acel dram de curaj în plus de a se adresa peste capul dictatorului-cadavru, partidului însuşi, ţinând cont şi de autoritatea numelui lor, doar doi fuseseră secretari generali, ceilalţi avuseseră

funcţii dintre cele mai înalte în stat pentru a cere înlăturarea impostorului" 522.

Toţi aceşti „înalţi funcţionari" erau de fapt împărţiţi la rândul lor în cel puţin două tabere, aşa cum vom încerca să desluşim mai departe.

Se pune însă întrebarea, cum a ajuns însă ca în numele „revoluţionarilor" să vorbească dl. Ion Iliescu? Pentru că proclamarea unei societăţi diferite de ce fusese până la 22 decembrie, probabil nu a fost făcută din proprie iniţiativă.

Apoi tot domnia sa a citit lista consiliului, desigur, tot din împuternicire. Numai că enunţarea principiilor noii societăţi care începea din acea zi (cu excepţia despărţirii puterilor în stat) şi autoprezentarea sa aveau toate datele unui marxism, în cel mai bun caz disimulat, (între care cea mai evidentă era promisiunea unei „democraţii originale", formulă prin care era respinsă apriori democraţia pur şi simplu a ţărilor din Europa occidentală, căreia deci trebuia după toată tradiţia marxistă să i se ataşeze o tinichea în coadă).

Ne amintim că prin 1987 – 1988, gazeta *Universul*, editată în Statele Unite de fostul realizator TV, Aristide Buhoiu, dădea ca sigură informaţia, venind din surse sofisticate, nedivulgate (DIE? CIA? KGB?), că drept viitor conducător al P.C.R., după dispariţia dictatorului, era desemnat de Gorbaciov, pe atunci cvasianonimul Ion Iliescu, la acea oră dat de Ceauşescu la „munca de jos", pentru a curăţa calea lichelei de fiu-său spre funcţia supremă în stat.

Mărturisesc că am citit consideraţiile lui A. Buhoiu cu un zâmbet înţelegător ironic, gândindu-mă că în grelele condiţii ale emigraţiei, ziaristul controversat de unii, citat fără discernământ de alţii, face şi el ce poate, inclusiv pe Casandra, pentru a-şi vinde gazeta. Omul propune, Dumnezeu dispune!

Numai că evenimentele din 1989 şi ceea ce s-a petrecut de atunci până astăzi, când dl. Ion Iliescu este „preşedintele ales” pentru încă patru ani, după un prim mandat, după ce formaţia politică în fruntea căreia se află neoficial şi-a încălcat promisiunea iniţială din focul revoluţiei de a renunţa de bunăvoie la putere şi de a nu se prezenta în alegeri, şi s-a prezentat, după atâtea evenimente intervin tot atâtea întrebări. Oare aşa a dispus Dumnezeu sau o altă forţă care L-a înlocuit şi de astă dată? Şi care să fi fost această forţă care avea şi şoptitorii ei, programând o serie de desfăşurări ale viitorului, şoapte care se auzeau până în California şi care mai târziu s-au adeverit întocmai? Erau oare babalâcii daţi la o parte de Ceauşescu atât de puternici, încât să-l impună pe dl. Iliescu printr-un act de gândire unanimă, spontană, în numai câteva ore, drept lider şi element de echilibru între atâtea grupuri comuniste rivale, în armistiţiu temporar pentru împărţirea prăzii?

Răspunsul nu este posibil fără includerea în ecuaţie a unei forţe, despre care se crede – până la aflarea atâtor necunoscute ale revoluţiei, nu se poate vorbi de certitudine – că ea ar fi lucrat la doborârea lui Ceauşescu şi a regimului lui de teroare: Securitatea sau în orice caz o parte a ei. Şi că deci ea l-ar fi propulsat în faţă.

Revoluţia din decembrie a făcut să se pronunţe în public şi numele câtorva disidenţi, unii comunişti, alţii anti, până atunci proscrişi, unii aflaţi pe lista Consiliului, citită în ziua triumfului popular asupra dictaturii, iar la balconul-scenă să fie şi văzuţi.

Dl. Dumitru Mazilu a şi vorbit. Altfel decât dl. Iliescu. A vorbit mai bine decât a scris mai târziu în cartea sa despre acele zile. Momentul inspira patetism. Domnia sa a vorbit despre alegeri libere şi despre faptul că după aceste alegeri *„România va înceta de a mai fi un stat comunist”*. Dl. Mazilu nu avea dreptate: în acel moment tineretul

răsculat, aflat pe străzi şi în pieţe, deja spulberase regimul comunist. La acea oră, România, pentru scurt timp este adevărat, încetase să mai fie un stat comunist. Şi dacă s-a tras cu atâta ură şi patimă în tineri şi dacă a curs atâta sânge, aceasta s-a petrecut tocmai pentru că fiara rănită mortal, nu voia să părăsească scena istoriei la care fusese condamnată.

Aceste generaţii disperate şterseseră P.C.R.-ul din configuraţia politică a României, cu o uşurinţă cu care n-a putut face până atunci nimeni, ca un titan, ei demonstraseră că atotputernicia partidului comunist era doar o legendă, numai un colos cu picioare de lut se prăbuşeşte aşa – credeam cu toţii că pentru totdeauna – iar cei care trăgeau sau produseseră marile incendii ale acelor zile (al Muzeului de artă al României şi al Bibliotecii Universităţii) nu admiteau ca forţa politică ascunsă în spatele noii formaţii, încă nesigură pe puterea ei, să scape de sub control vreo desfăşurare. Când aceasta s-a petrecut, i se impusese restabilirea lui de urgenţă. Trecând totul dacă era nevoie prin foc şi sabie.

Primele semne ale regrupării după principiul de partid a fost preluarea de către exponenţii noii conduceri comuniste a mijlocului cel mai eficace de contact cu populaţia şi de control al revoluţiei: Televiziunea.

Principalul rival al domnului Iliescu se conturase în persoana domnului D. Mazilu. Mutarea statului major la televiziune şi abandonarea grupării domnului D. Mazilu în clădirea fostului c.c., în cvasi-izolare, a însemnat pierderea partidei de către acesta din urmă. Lunile următoare lucrarea a fost definitivată după toate regulile artei diversiunii[104].

104 Presa liberă - liberă de acum să desfăşoare nestingherită şi orice campanie de denigrare - l-a prezentat opiniei publice din România pe profesorul de la Şcoala din Băneasa a Securităţii - în persoana d-lui D. Mazilu - şi nu pe autorul Raportului anticeauşist în problemele drepturilor omului la O.N.U. Iar opinia publică românească, neversată

Al doilea grup din lista Consiliului, citită de la balcon, era cel al disidenţilor anticeauşişti.

Disidenţii n-au complotat niciodată, ci şi-au exprimat totdeauna deschis divorţul cu dictatura, şi asta în vremurile cele mai grele pentru contestare, atunci când dictatorul părea mai sigur ca oricând pe puterea sa, când vestul îl răsfăţa cu vizite şi plimbări în caleşti regale, când el şi nevastă-sa erau onoraţi cu titluri academice, încât singuri ajungeau să creadă basmele propriei maşini de propagandă, şi mai ales, când mulţi dintre cei ce astăzi ocupă poziţii de vârf în stat, viermuiau lipsiţi de demnitate la picioarele lor.

Până atunci ne vom limita la a constata că autorii celei dintâi formaţii revoluţionare au inclus mai mulţi disidenţi anticomunişti în guvernarea provizorie, dar majoritatea din rândul celor afirmaţi în ultimii ani ai deceniului. Suntem în măsură să constatăm şi un subiectivism absolut în aprecierea valorii unuia sau altuia şi din motive lesne de înţeles a dezordinii în invitarea lor. După campania începută foarte curând – este adevărat, selectiv – împotriva unora dintre contestatarii fostului regim, care nu s-au supus controlului noii forţe conducătoare, se poate afirma că totul fusese o tactică, un mijloc de propagandă spre consumul străinătăţii. Au rămas fideli noii puteri numai cei care urmăreau de fapt funcţii. Este şi aceasta o probă a conştiinţei. Cei obişnuiţi să rişte totul, au rămas credincioşi propriilor lor convingeri, riscând doar pierderea unor posibile avantaje materiale şi

---

încă în asemenea perversiuni ale acţiunilor de diversiune de cea mai pură factură securistă, a crezut şi dl. Mazilu a decăzut în ochii acesteia, deocamdată fără şansă de revenire. Mai de mirare este faptul că redacţia ziarului ROMÂNIA LIBERĂ, compusă din persoane mai puţin naive şi mai greu de păcălit, a muşcat din nadă şi a participat la campanie, întru triumful liniei impusă de P.C.R.-ul "desfiinţat". Sau poate pentru că dl. D.M. reprezenta un rival şi pentru opoziţia în formare?

fotolii, care în faţa Judecăţii de apoi, a posterităţii adică, oricum valorează mai puţin decât o conştiinţă curată.

Cei incluşi în lista Consiliului aveau o singură opţiune: să devină treptat activiştii noului partid. Nu acceptau, alternativa era aceea de a fi daţi pe mâna tăvălitorilor.

Disidenţii anilor şaptezeci, între care totuşi câţiva se aflau în ţară, probabil pentru că lumea îi cam uitase, lipseau cu desăvârşire. Cărţile fiind făcute şi scopul atins, „omisiunea" era similară unui verdict definitiv. De aici înainte, niciun merit al acestor oameni nu va fi luat în considerare, din păcate nici de urmaşii lor din deceniul opt. Ciudăţenia marca o politică „de cadre" dirijată a noii puteri.

Politica „de cadre" a noii puteri prevedea şi o excludere. „*Niciun disident din exil*!", părea să fie imperativul. Politică, având motivaţia exprimată în termeni accesibili, care să pătrundă repede în mase: „*N-au mâncat ca noi salam cu soia*!". Puţinii români care plecaseră după ce fiecare după puterile sale făcuse ceva pentru libertate, fuseseră la revoluţie primii, cum s-ar spune, au fost amplasaţi cu toţii, spre zăpăcirea conştiinţelor, în aceeaşi categorie cu emigranţii economici. (Încă mai cădeau tineri pe străzile oraşelor din ţară, când unii dintre emigranţii economici dădură năvală pentru bişniţă cu maşini sau televizoare color, ori pentru a căra din ţară obiecte de artă etc., încât în acest caz, circumspecţia era justificată).

Lipsa de cultură politică devenise şi ea câmp de manevră: oamenii nu mai trebuiau să deosebească între cei ajunşi în vest pentru prosperitatea personală (uneori cu concursul autorităţilor) şi cei care în exil practic se salvaseră de la o represiune sigură şi unde dacă n-au îngroşat rândurile celor care trăiau din asistenţă socială, au avut poate un succes material la limita decenţei.

Alergia puterii faţă de disidenţi care începuseră să

vină imediat după revoluţie din vest şi nu pentru a pune în pericol funcţiile noilor căţăraţi în şa, am observat-o chiar în ianuarie 1990. Un tânăr, care s-a recomandat a fi fost muncitor (parcă chiar de la celebrul IMGB), anunţând cu un ton cu care în timp de război se comunică apropierea unor bombardiere inamice, a năvălit în studioul de televiziune – pe vremea aceea emisiunile erau încă un fel de cenacluri politice, în care se produceau spontan persoane neinvitate – comunicând ştirea că părintele Gh. Calciu-Dumitreasa, care probabil se întorsese şi el acasă, ca orice român, intenţionează să organizeze o slujbă în Piaţa Universităţii! Ce crimă abominabilă! – când preoţimea ortodoxă nu mai prididea cu binecuvântările şi „Veşnicele pomeniri" la tânăra Televiziune Liberă, care uitase pe cine pomeniseră ei mai deunăzi la fiecare liturghie. Da, dar spre diferenţă de binecuvântările dărâmătorului mănăstirii Văcăreşti, părintele Gh. Calciu-Dumitreasa era un disident.

RĂSTURNĂTORUL RĂSTURNAT – METASTAZA P.C.R. – „Partidul e-n toate…

E-n cele ce sunt

Şi-n cele ce mâine vor râde în soare". Victor Tulbure

În Cehoslovacia, căderea comunismului a omologat şi o invenţie fără precedent: „revoluţia de catifea", adică niciun foc de armă tras în cei care au lichidat sclavia modernă, nicio victimă umană, nicio picătură de sânge pe caldarâm. În Polonia, ţară de avangardă a reformelor, prăbuşirea comunismului a marcat sfârşitul aşteptat al unei lucrări solidare între forţe care au ştiut la nevoie să se unească (biserică şi societatea civilă). Nici aici nu s-a vărsat sânge.

La noi a fost altfel.

În cele două ţări menţionate, în sediile comuniste şi în palatele preşedinţilor au fost aduşi la putere disidenţii, cei ce au gândit şi au acţionat pentru toţi în avans. La

intrarea lor în noile forme de conducere, anticomunismul popular a fost o confirmare a faptului că ei fuseseră până atunci un simbol. Acum li se recunoscuse valoarea: suferinţa şi ostracizarea nu fuseseră zadarnice. Această unitate a creat „revoluţia de catifea”. De ce să tragă unii în alţii, dacă cu toţii au căzut de acord că nicio formă de comunism nu mai are drept de existenta?

La noi a fost altfel.

Şi a fost altfel, pentru că mai mulţi cineva, uniţi şi ei, probabil că s-au folosit de explozia populară pentru a pune mâna pe putere. Dar aceşti cineva nu au fost disidenţi, ca în Polonia sau Cehoslovacia.

Nu dispunem nici noi de secretele straşnic păzite ale Revoluţiei. Dar oare este chiar nevoie să ni se servească totul pe tavă, când este de ajuns doar a ne dezlega ochii pentru a vedea? Acei „cineva” puteau fi – probabil au şi fost – o parte din Securitate, cu o parte din oamenii de partid căzuţi în dizgraţia „şefului ăl mare”, cum îl numeau unii pe Ceauşescu, fără să-i spună pe nume. Şi care voiau o anumită dreptate. Pentru ei. Eventual după aceea pentru poporul român. Soluţia lor: înlăturarea. Cu păstrarea şi „gorbaciovizarea” partidului. Ah, ce mai „perestroika” şi „glasnosti” visa să aplice în România tovarăşul Silviu Brucan!

Numai că poporul le-a încurcat toate socotelile. El a ras pe-ce-re-ul de pe faţa pământului românesc, încât pentru moment au amuţit activiştii, dar au glăsuit puştile. A ras comunismul. Aparent nu mai era nimic de făcut.

Este posibil ca procese de la Nürnberg, apocaliptice, să fi fost închipuite de responsabilii unor crime înfăptuite în 45 de ani de teroare, încât activul – cel înarmat – având încă putere, să treacă de îndată la acţiune, pentru ca acestea să nu aibe loc.

De data aceasta n-au mai murit comuniştii, ca în poveştile cinematografice ale regimului. Nicio victimă

dintre ei. Nici dintre cei vechi, nici dintre cei noi. „Teroriştii” – ce găsire şmecherească pentru a se ascunde de la început identitatea trupelor de şoc pregătite a trage în propriul popor! – au ţintit doar în tineri, personificare a muşcăturii comunismului românesc, care juca acum dublu rol: pe de o parte era răsturnător, pe de alta răsturnat.

Ca răsturnat era el însuşi teribil de speriat de puterea uriaşă a valului popular scăpat de sub control, înspăimântat că lui însuşi i-a sosit ceasul de pe urmă. Pentru a repune sub control aceste mase răzvrătite, a însângerat caldarâmul cu trupuri firave de tineri, cu o ferocitate căreia oricât ne-am strădui să-i căutăm o asemănare în istoria noastră, nu o găsim. Pentru că la noi nu s-a purtat niciodată un război civil.

Acest lucru nu ar fi fost posibil dacă după ani de teroare, recunoscându-se valoarea morală a sacrificiului lor, la conducerea ţării ar fi fost chemaţi disidenţii anticomunişti. Încărcaţi de experienţa democraţiilor occidentale, înainte de toate cei aflători în exil. Precum clasa politică liberală a secolului al XIX-lea, care s-a constituit din patruzeci şi optiştii reîntorşi în patrie, după anii de exil petrecuţi în occident, pentru a edifica o ţară. Fără ei n-am fi avut România modernă, din care unele instituţii, ca prin miracol, după tăvălugul comunist, mai supravieţuiesc şi astăzi. La fel trebuia să fi fost şi acum, după modelul pe care l-am avut deja de la înaintaşi. Dar comuniştii, care practic n-au părăsit o clipă puterea, în cel mai bun caz au acceptat pe câţiva dintre foştii exilaţi, doar când aceştia din urmă li s-au subordonat.

Cine vizita încă din anii şaptezeci sediul comitetului central al P.C.R., cu un minimum simţ de observaţie putea fi izbit de liniştea de cimitir din această clădire, unde nu aveau loc nici măcar înmormântări, ci doar nişte şedinţe ale unor „foruri supreme”. Între două asemenea activităţi, nişte conţopişti de partid zeloşi, traversau în linişte ca

nişte stafii, coridoarele, plimbând de colo-colo mape cu diverse hârtii, rapoarte, tabele etc. De fapt, ca într-un biet oraş de provincie antebelic, nici aici nu se întâmpla nimic.

Aceasta, pentru că toată viaţa aşa-zis politică se petrecea în alt loc: la Securitate. Cum i se dăduse demult în primire poporul român, mai nou, instituţia preluase şi P.C.R.-ul. Procesul început sub Gheorghiu-Dej – care admisese „consilieri" sovietici pentru crearea unei copii identice KGB-ului – s-a perfecţionat sub urmaşul acestuia, iar după 1968 (anul înlăturării lui Al. Drăghici) s-a finalizat prin obţinerea unui monstru la propria sa dispoziţie.

P.C.R. continua să existe cu numele şi cu structuri, ticuri organizatorice (congrese) – care, de altfel, parţial tot la securitate se pregăteau – pentru a satisface un imperativ de doctrină. Din alt considerent, urma chiar să crească, întrucât o metastază se opreşte numai când ucide organismul pe care l-a prins în ghearele ei.

Cancerul pe-cere se întinsese în absolut toate celulele sociale. Organizaţiile de partid erau o altă formă de supraveghere a oamenilor pentru a produce mult, a nu mişca în rânduri şi – paradoxal! – pentru a se face profilaxia manifestărilor de opoziţie, a le preveni prin masaje ideologice, aplicate în permanenţă membrilor şi nemembrilor de partid.

Dacă frica şi superlativul ei, laşitatea, au caracterizat în masă pe membrii partidului – în cele mai intime resorturi unii dintre ei revoltaţi totuşi de realităţile dictaturii şi de descompunerea morală a conducătorilor, dar incapabili să ridice glasul – în schimb, tratamentele propuse de ideologi sau ţambalagii de tipul lui A. Păunescu prin propagandă, nu erau decât o perdea de fum, pentru a ascunde însuşi putregaiul moral, care se generaliza sub „înaltul" patronaj al celor mai imorali conducători pe care-i văzuse vreodată ţara.

P.C.R., trebuie să recunoaştem, devenise o forţă. Dar

aceasta venea nu numai din menirea pe care i-o dăduseră inventatorii lui din Komintern, ci şi din averile imense pe care le acumulase de-a lungul atâtor decenii de dominaţie totalitară.

Dacă în logica dictaturii era secretul absolut asupra averilor stocate de P.C.R. şi consumate de nomenclatură şi Securitate ca nişte rozătoare, pe întuneric, după revoluţie ar fi fost normal să se dea publicităţii un raport complet asupra lor, inclusiv asupra depozitelor de valută din străinătate, delapidate de dictator şi a sorţii lor ulterioare. Poporul jefuit avea acest drept. Cum un asemenea raport lipseşte – măsură a dispreţului noii generaţii de comunişti faţă de poporul după care în declaraţii se prăpădesc de amor – rămâne deci să încercăm noi o creionare, bazându-ne nu pe date, care lipsesc, ci pe anumite deducţii logice.

În momentul catastrofei sale din decembrie 1989, P.C.R.-ul avea patru milioane de membri. Cotizaţiile erau încasate cu o disciplină de fier, o restanţă fiind similară unui act de nesupunere şi cu urmări dintre cele mai grave. Cuantumul cotizaţiei era proporţional cu mărimea salariului. Dacă vom calcula în medie o cotizaţie de 50 de lei lunar (pentru un salariu mediu, dar erau şi cotizaţii de câteva mii de lei) vor fi 200 de milioane de lei lunar (la cursul de 50 de lei pentru un dolar US), adică patru milioane de dolari lunar, respectiv 48 de milioane de dolari anual.

Ambiţia dictatorului era lăţirea partidului, până ce avea să cuprindă întreaga populaţie matură, pentru ca românii să-i plătească lui, cu toţii, birul. Nu promova nimeni, nici în cea mai neînsemnată activitate, dacă nu purta „înaltul titlu” de membru al partidului, cu alte cuvinte, dacă nu era plătitor de şpagă, pe borderou, lui, nehămesitului de dictator, altminteri devenea un zero social. Acesta era deci în final, sensul disciplinei de fier în plata cotizaţiilor.

Dar afacerile P.C.R.-ului, de la societăţi proprii pentru intern sau export, la traficul de informaţii tehnologice, furate de către spioni din occident, se întindeau pe o gamă şi o geografie atât de vaste, încât nu poţi şti nici astăzi unde se termina partidul şi unde începea securitatea sau afacerile personale ale calfei de cizmar ajunsă şef de stat, într-o ţară unde pentru o minimă sumă în valută, un om înfunda pentru mulţi ani închisoarea.

P.C.R.-ul era şi proprietarul unui fond locativ gigantic. Unele trecute pe numele său din fondul de stat: în special case de lux, vile, edificii deosebite şi chiar palate. Acestea aparţinuseră cândva „burgheziei", iar proletarii făcuseră „dreptate" izgonindu-i şi mutându-şi reprezentanţii în ele. (Auzi, ce neobrăzare! Să li se restituie! Tocmai acum, după revoluţie, când a crescut preţul la ele şi se pot vinde în valută!).

Altele au fost construcţii proprii, din uriaşele fonduri de care a dispus întotdeauna. Numai la dispoziţia dictatorului se ştie că se aflau numeroase palate, inclusiv cele regale de la Sinaia, Peleşul adică (din care cauză se închiseseră şi unele trasee turistice tradiţionale din Bucegi), palat unde „savanta de renume mondial" şi-a serbat 70 de ani de la naştere, linguşită de o adunătură de ţoape şi mârlani partinici. Ceauşescu şi-a însuşit şi palatele regale de la Săvârşin şi Scroviştea, dispunea de cabane de vânătoare, vile în fiecare judeţ, aşezate în cele mai pitoreşti locuri, la ridicarea cărora arhitecţii au executat cu slugărnicie cele mai stupide „indicaţii", dând la iveală uneori autentice kitchuri (precum palatul de la Snagov, în „dulcele" stil sovietic al anilor cincizeci). Apoi hoteluri „ale partidului" în fiecare reşedinţă de judeţ. Apoi, întreaga staţiune „Neptun" de pe litoral, cu vile şi hoteluri…

O organizaţie politică cu asemenea structuri, cu o vigilenţă pe care numai propria lui istorie încărcată de crime o putea explica, pentru a nu i se putea întâmpla ceva

neprevăzut (gărzi de noapte cu ocazia unor evenimente sau sărbători, la toate unităţile socotite de importanţă strategică, formaţii paramilitare proprii etc.) a fost oare într-adevăr un uriaş cu picioare de lut, pentru a se termina cu el în câteva zile?

A cedat el chiar aşa la furia maselor, dispărând fără urmă?

Sau a intrat din nou cu bogăţiile supte timp de decenii, din sângele unui popor de peste douăzeci de milioane, în neagra gaură a ilegalităţii din care s-a iscat în 1944, cu gândul să înveţe şi mai bine cum se poate încăleca o ţară, ca atunci când o să revină data următoare să nu mai poată fi dat jos de pe spinarea ei?!

REFUZAŢII ŞI INTERNAŢIONALIŞTII

O sumară analiză a numelor şi a unor întâmplări din timpul revoluţiei şi din perioada imediat următoare, conduc la concluzia că în pofida prăbuşirii cu trosnet, la propriu, a structurilor comuniste, avea loc o rapidă şi interesantă regrupare a forţelor, după afinităţi.

Grupul de iniţiativă reprezentat de semnatarii Scrisorii, menţionate mai sus, în care s-a conturat ca ideolog al noului comunism românesc tovarăşul Silviu Brucan, sintetiza două mari categorii de comunişti, care acţionau acum unitar, legaţi printr-o trăsătură comună: ura faţă de Ceauşescu, direct proporţională cu fidelitatea faţă de „puritatea" idealului. O categorie era aceea a „refuzaţilor", dacă nu chiar a prigoniţilor de către Ceauşescu, toţi activişti cu rang înalt, înlăturaţi de dictator de pe rampa de lansare spre cele mai strălucite cariere partinice, pentru care presupuneau că au avut vocaţie.

Mai erau în componenţa conducerii F.S.N. – nu ne referim la cei cu rol pur decorativ – persoane legate direct de vremea când P.C.R. era un partid „internaţionalist", fără patrie şi deci comandat de Komintern, chiar dacă este vorba de o a doua generaţie. Cel mai reprezentativ din

această a doua categorie era dl. P. Roman, care nu suferise personal persecuţii şi marginalizări, ci dimpotrivă, fusese un răsfăţat. Cum oamenii sunt supuşi schimbării, s-ar putea spune că totuşi el a abandonat acest grup, nostalgia sa după „altceva”, determinându-l să treacă la social-democraţie.

Dar şi majoritatea, chiar din a doua generaţie, era o copie modernizată a vechilor lor tovarăşi de luptă.

Voi aminti din activităţile de culise, revenirea în forţă a doua personaje în funcţii cheie pentru două obiective strategice ale evenimentelor: dl. Eugen Preda (Gloter), cu ascendenţe la Komintern (Milu Gloter), ca şef al Radiodifuziunii şi Ţică Brateş (Bernard), aflat la pupitrul de comandă al cunoscutului Studio 4 al Televiziunii, în timpul Revoluţiei. Pentru eventualele interogaţii pe această temă, voi menţiona că dl. Brateş-Bernard nu este în niciun fel rudă cu excepţionalul editorialist şi director al postului de radio Europa Liberă, Noel Bernard, dar se află în filiaţie directă cu „eroul” comunist Bernard Andrei, mult popularizat în anii cincizeci, şi detronat definitiv de unicul „erou” al poporului român de după 1965.

Ca în anumite medii de orientare extremist de dreapta se petrece acelaşi fenomen de confundare a unor premise ideologice cu omogenitatea etnica, o dovedesc câteva grafittiuri, apărute pe zidurile din capitala, cu acelaşi conţinut: „F.S.N. = evrei”.

Dincolo de ceea ce sunt deja fapte de istorie finite şi cunoscute, încep întrebările, care în această încercare a noastră s-ar concretiza prin pagini albe. Nu le vom face însă plăcerea celor ce ţin secretele revoluţiei ferecate sub şapte lacăte, de a nu încerca cel puţin o ipoteză de scenariu a ceea ce a fost.

Şi a fost că P.C.R., de fapt, există şi astăzi.

Nu există niciun act al dizolvării lui. De către niciun for revoluţionar sau juridic.

Momentul cheie al slăbiciunii domnului I. Iliescu, când la presiunea maselor (nu a străzii), imediat după revoluţie, a anunţat ca una din primele măsuri revoluţionare un referendum privind interzicerea partidului comunist, trebuie să fi provocat mari frământări în culise. Tocmai el, care a fost ridicat pe umerii vechilor comunişti, să dea dovadă de o asemenea slăbiciune! Şi fără o explicaţie plauzibilă, la numai câteva zile, s-a produs retractarea.

Partidul comunist şi aşa se presupune că nu mai exista. Cert este doar că el nu mai era la vedere, ceea ce pentru mulţime, gata să creadă totul foarte uşor, însemna că, într-adevăr, dispăruse.

„SECURITATEA E CU NOI!”?

Complot sau revoluţie? se mai întreabă şi astăzi unii.

În lipsa datelor istorice riguros exacte, fiecare are răspunsul său. Unii introducând în ecuaţie şi KGB-ul. Chiar şi Ceauşescu, în prizonierat, isteriza că în jurul lui s-a ţesut un complot. Fiind miza centrală a revoluţiei, probabil că el dispunea totuşi de anumite date în plus, care cine ştie când vor fi la îndemâna istoricului.

Şi totuşi... La ideea strecurată pe sub mână, precum că au trebuit să vină alţii să ne facă revoluţia, întrucât mămăliga din noi nu putea să explodeze fără fitilul complotului venit tot de la detaşamentul „cel mai înaintat al clasei muncitoare”, simţim din nou impulsul popular de a sta strâmb, dar a judeca drept.

Se ştie că am fost tot timpul „eliberaţi”. De 45 de ani, propaganda P.C.R.-ului nu mai contenea cu această temă. Şi de data aceasta nu puteam îndrăzni să ne eliberăm singuri? Totdeauna ne-au eliberat alţii. Acum deci, la fel ca totdeauna: vechea nomenclatură, Securitatea, KGB-ul, maghiarii (la Timişoara), fiecare separat, sau toţi împreună. Nu este de mirare că şi mediile vestice au preluat varianta. N-ar fi pentru prima dată că înghit

nedigerat ceea ce li se serveşte, uneori spre gloria celor ce urmează să fie glorificaţi.

În cazul de faţă, când credeam că epocii ceauşiste nu i se întrevedea finalul, cine ar merita deci recunoştinţa populară pentru că ne-a scăpat de ea? Tot P.C.R.-ul, bată-l norocu' şi aripa „pozitivă" a Securităţii.

Că disidenţii au făcut revoluţie încă din anii şaptezeci, fiind înaintea tuturor a în bătaia puştii, din motive diferite şi totuşi asemănătoare, putere şi opoziţie păstrează o tăcere semnificativă.

Încă pe la începutul anului 1990 s-a vorbit şi s-a scris despre „revoluţia furată". De atunci această idee a fost înscrisă chiar şi în titlul unor cărţi. Realitatea ni se pare însă mult mai gravă: revoluţia nu a fost furată. Revoluţia a fost împuşcată. Glonţul cu care a fost lichidată se mai află şi astăzi în inimile unor visători, a unor idealişti, care dându-şi seama de acest cutremurător adevăr, se sinucid.

Împuşcarea revoluţiei a fost ţinută în cel mai mare secret, iar pe locul ei a fost aşezată o ciumăfaie, un fel de cal troian, în care s-au introdus securiştii şi vârfurile P.C.R.-ului, nomenklatura. De atunci, rândurile lor se îngroaşă, prin revenirea celor pe care spaima din decembrie i-a făcut să se ascundă în găurile anonimatului. Ei îşi scot capul unul câte unul, la început mai prudent, apoi din ce în ce mai siguri pe sine şi reintră în viaţa publică şi economică, împlinind ameninţarea tovarăşilor lor de a fi şi mai mult decât au fost înainte.

Caracterul bipolar al Securităţii şi al Armatei era totuşi probabil o realitate. Asasinii şi torţionarii au fost mâna forte a dictatorului, dar tot ei au trecut fără mustrări de conştiinţă de partea „poporului". Schimbându-şi stăpânii, adică. Probabil că de mai mulţi ani o seamă de oameni din componenţa Ministerului de interne şi a Securităţii, categorie reprezentată de I.M. Pacepa – dar fără să fi izbutit a evada ca acesta – mai gândeau cu

mintea proprie, se zbăteau în conflicte de conştiinţă, cărora însă nu îndrăzneau să le dea expresie. Categorie minoritară şi în celelalte straturi, până a fi nişte excepţii, aici probabil că erau şi mai puţini. În plus, dispunând de informaţii valoroase pentru diverşi cumpărători externi, se cerea o conştiinţă şi o curăţenie sufletească de îngeri. Oare le-o fi avut careva dintre ei?

Restul, masa, cazonă în fond, îndoctrinată până-n prăsele, pentru ea nu exista decât ordinul.

Formarea slujitorilor securităţii dura doar ani de zile, timp în care erau programaţi ca nişte maşini pentru teroare, diversiune, tortură, băgarea spaimei în oameni.

Mediocritatea intelectuală a majorităţii şi promovarea după criterii de asemănare fizică şi morală cu modelele de la cârmă erau o altă faţă a totalei opacităţi la interesele reale ale poporului din care se trag.

Când poate în sinea lor mijea un dram de conştiinţă, firav ca firul ierbii sub zăpadă, desigur, cu toţii aveau un prea puternic simţ al conservării şi niciun fel de vocaţie de militant sau luptător pentru o cauză generală. Nu este întâmplător faptul că în nicio epocă – nici sub totalitarism şi nici azi sub democraţia condusă de neocomunişti – din rândurile lor nu a ieşit nicio personalitate, niciun luptător. Dar torţionari, har Domnului!

În societatea totalitară erau cei mai privilegiaţi, fiind corupţi de avantajele materiale şi de castă pe care li le dădea poziţia. Exemplul lui Pacepa sau al lui Răceanu (oficial desfăşurând alte activităţi) dovedesc că nici acestea nu erau suficiente, având o largă disponibilitate de a-şi schimba stăpânul, după împrejurări sau bani.

Dispunând de un portret robot al securistului, care cu mici diferenţe este caracteristic întregului grup socio-profesional, ne va fi mai uşor – şi fără secretele lor ţinute încă sub cheie – să înţelegem esenţa fenomenului Pe-cerist după 1989: în aparenţă dispărut, în fapt săltat la o nouă

calitate, este prezent în viaţa socială şi politică, cu metode radical schimbate.

Dar şi Armata a fost parte a scenei din decembrie 1989 şi încă una importantă. La Timişoara, unde se ştie că armata a tras, probabil că atât şefii ei cât şi cei ai securităţii se întreceau să câştige merite în faţa dictatorilor. Numai că primele gloanţe trase în civili au schimbat ireversibil raportul de forţe: cei aparent tari erau învinşii, căderea comunismului era o chestiune de câteva zile, fenomen înţeles de toţi. Se produsese un proces fulgerător de trezire a armatei. Dar unul de jos în sus. Mulţimea triumfa: „*Armata e cu noi*!”. Nu s-a strigat niciodată „*Securitatea e cu noi*!”. Ea era întotdeauna de cealaltă parte, indiferent cine se afla acolo.

Nu s-a dat răspunsul la o serie de întrebări, ascunzând mistere ale confruntărilor dintre securitate şi armată. Este absolut plauzibil, ca trezirea armatei şi trecerea ei în masă, cu generali cu tot, de partea „poporului”, adică a revoluţiei, să fi fost sancţionată de securitate, care se vedea astfel din ce în ce mai izolată în apărarea comunismului. Întrebarea care se pune este de ce după prinderea dictatorilor au continuat să cadă victime? Nu cumva miza cea nouă era acum salvarea P.C.R.-ului? Şi cine personifica acum partidul, după ce nomenclatura se autodizolvase prin evadare?

„COPII, DUCEŢI-VĂ ACASĂ, LA MĂMICA! REVOLUŢIA S-A ÎNCHEIAT!”

Aşa s-ar traduce tirurile de „după”.

Acest tineret a fost copacul viguros, nesperat de puternic, care dintr-odată a schimbat peisajul laşităţii naţionale în faţa totalitarismului.

Copac, pentru că în timp ce unii continuau să se târască – înainte din slugărnicie, acum din instinct de conservare – ei mergeau vertical şi uneori cădeau prăbuşindu-se. O adevărată pădure, creând în cel mai

scurt timp miracolul dintre miracole, o altă spiritualitate românească.

Or, tocmai acest copac, relevat a fi de esenţă cea mai nobilă, a fost sacrificat cu cea mai mare cruzime. Nu-mi pier din memorie fotografiile luate de părinţii unuia din eroii revoluţiei, în care fiul lor – tânărul Butelcă – fusese întâi supus unor torturi bestiale, apoi împuşcat. În istoria noastră atâta bestialitate nu s-a văzut de la asasinarea fiilor lui Constantin Brâncoveanu şi a domnitorului însuşi, dar şi atunci ea era otomană, iar româneşti victimizarea, blândeţea şi sfinţenia.

Acum, ferocitatea venea din partea românilor înşişi. În ce logică încap în acelaşi popor puritatea şi imaculatea sufletească a tinerilor şi crima politică, săvârşită cu sângele cel mai rece împotriva unor inocenţi? Răspunsul trebuie, neapărat trebuie să existe într-un fel, pentru că nu se poate închipui ca nişte crime atât de odioase cum au fost cele săvârşite la sfârşitul lui decembrie 1989 împotriva tinerilor, să nu primească răspuns, şi să trecem pragul mileniului cu nonşalanţa unor oligofreni, fără să ne pese de adevăr, încărcându-ne şi noi sufletele cu păcatul indiferenţei faţă de ascunderea criminalilor printre noi? Este oare românească şi inocenţa şi crima sau ultima este „fără patrie”, internaţionalistă, de la răsărit, scopul ei scuzând mijloacele, oricât de bestiale vor fi fost?

Ne amintim foarte bine de apelul disperat, difuzat prin radio şi televiziune, prin care tinerii erau chemaţi să apere TVRL, în clădirea căreia se afla deja echipa conducătoare a FSN. Mama tânărului rugbuist, Şerban Bogdan Stan, căzut acolo („*Trage*, *laşule*! „i-a strigat el în faţă asasinului său), considera că vina morală pentru căderea fiului ei şi a altora, aparţinea celor ce făcuseră apelul acesta. Este îndoielnic a se crede că apelul fusese o iniţiativă a unei singure persoane. Mirarea, reproducând cuvintele aceleiaşi doamne, Elena Băncilă, era, judecând

faptele la rece, în ce mod nişte tineri absolut neînarmaţi puteau face faţă unor trăgători de elită, decât doar dacă nu erau chema ţi-a fi oferiţi drept jertfă? (Se ştia că tinerii sunt, conştient sau nu, cei mai vehemenţi adversari anticomunişti).

Evidenţa este însă limpede pentru întreaga perioadă a ostilităţilor tineret-trăgători. Ceauşeştii erau prizonierii noii conduceri. Instituţiile, mai ales sediile de partid, trebuiau păstrate. Scopul era atins: „*Copii*, *duceţi-vă acasă*, *la mămica voastră*! *Revoluţia s-a încheiat*!”, asta voiau să spună gurile de mitralieră. Dar toţi aceşti copii şi tineri continuau să demoleze. Continuau să le încurce socotelile. Şi nu un sediu de partid-două, a unei securităţi-două, ci edificiul întregului sistem. Continuând, se risca apariţia unui gol de autoritate. Ori de acest vid se puteau folosi „nechemaţii”, era posibilă venirea la conducere a partidelor „istorice”, crearea de centre paralele ale autorităţii, punând în pericol ascendenţa noilor aripi ale P.C.R.-ului asupra schimbărilor, care trebuiau controlate de ele (centre paralele care sau şi creat) sau se putea întâmpla răul răului, chemarea din străinătate a regelui Mihai şi reintroducerea Constituţiei din 1923.

S-ar putea trage concluzia că ostilităţile împotriva tineretului au fost la un moment dat, în plină revoluţie, miza centrală, sintetizată prin „*A fi sau a nu fi comunism*!”. Cei ce comandau să se tragă şi stăpâneau deja mediile de comunicare principale, prezentau în acele zile lucrurile pe dos: represiunea continua de la ceauşişti. Istoria va confirma sau va infirma acest scenariu, prezentat acum ca o ipoteză (de altfel, cu circulaţie publică).

În acele zile s-a impus un cuvânt nou: *terorist*, care a intrat în fondul principal de cuvinte, fără să-l fi părăsit de atunci până astăzi.

Din aproape în aproape se poate ajunge la concluzia că introducerea acestui termen a fost o manevră dibace, o

diversiune. Vocabula, de altfel, indica prezenţa unor criminali de aiurea, un fel de extratereştri sau mercenari, plătiţi de dictatură, unii îi şi numesc: arabi. Potrivit ar fi fost să se spună acestor trăgători de elită, extrem de precişi în atingerea victimei (în frunte, între ochi) pe numele lor adevărat: criminali sau asasini. Vocabula *securist*, genial deturnată de inventatorul popular spre secure, coincizând şi cu denumirea oarecum sintetizată a instituţiei căreia slujea, a fost iscusit escamotată. Probabil, în plin tir, nu din pasiune pentru proprietatea cuvintelor, s-a căutat altceva, ci pentru a se ascunde adevărul. Încă de pe atunci.

Acţiunea de „prindere" a „teroriştilor", unii chiar şi filmaţi pentru televiziunile occidentale, era încă un pumn de praf în ochii celor care pe atunci credeau orice, din momentul în care au fost retraşi pentru a nu se întinde coarda prea tare, oferindu-se în schimb promisiunea (declaraţie TV a domnului I. Iliescu) ca după încheierea operaţiunii să se dea toate informaţiile necesare, privind identitatea acestora. Promisiune care din acel moment a şi fost dată uitării.

Fără îndoială că toţi aceşti securişti-asasini slujiseră la un moment dat interesele clicii lui Ceauşescu. Este însă îndoielnic că au continuat să ucidă pentru el, cu tot atât de feroce devotament şi după ce dictatorul fusese capturat.

Jalnice figuri ale unui comunism în agonie, asasini înarmaţi până-n dinţi împotriva unor tineri cu piepturile dezvelite, ei şi-au acumulat desigur nişte merite în faţa noului regim, dacă până astăzi niciunul nu a fost identificat, necum judecat. Presupunem doar, după misterul şi tăcerea din jurul lor, că proporţional cu meritele acumulate prin crimă, în tradiţia partidului comunist şi a instituţiei lui de lovire a „duşmanului", au primit posturi şi avantaje materiale importante.

Impunitatea lor şi existenţa regimului, la instaurarea

căruia şi-au adus contribuţia, sunt două categorii care se garantează reciproc. Dar cum relativ este totul pe lume, şi regimurile politice şi impunitatea unor crime sunt noţiuni absolut temporare.

SFÂRŞITUL LUI CEAUŞESCU, aşa cuM fusese gândit de noi

Nu avem vocaţie premonitorie, ci sentiment justiţiar. Poate de aceea lucrurile, cu mici diferenţe s-au petrecut cum prevedeam în textul de mai jos, scris în decembrie 1988, deci cu un an înaintea evenimentelor descrise, text publicat de gazeta *Curentul* din München (Germania), la începutul anului 1989:

„Când va veni sfârşitul acestei tiranii fără precedent – şi noi dorim lui Ceauşescu să o apuce şi el, deci să fie pentru dictator antemortem – tiranul să fie judecat pentru toate crimele lui, antemortem sau postmortem, dar nu trebuie să scape de judecată.

Ceauşescu s-a făcut vinovat de mari şi incredibile crime împotriva întregului popor român, împotriva României. El va trebui deci judecat în faţa ţării şi nu doar în faţa partidului. Nu în taină, ci pe faţă, cu tot poporul prezent. O sală de tribunal cât este ţara de mare. Martori vii şi morţi vor aduce probe zdrobitoare, la care cu prelungirea nenormală a dictaturii, se adaugă mereu altele noi şi îngrozitoare. Cine va avea poftă să-l apere şi să-i justifice crimele, să o facă, pentru că mulţimea va şti unde se află adevărul.

Scaunul prezidenţial compromis este numai noroi şi sânge. Cum va putea fi spălat?

Un tribunal al poporului român va putea să-l judece pe Ceauşescu chiar după legile din timpul terorii lui. Crimele de care va fi acuzat ar putea fi repartizate în mai multe categorii: 1) Crimă de genocid (DEX: „Crimă comisă cu intenţia de a distruge un grup uman, naţional, etnic etc.”). Genocidul aplicat de Ceauşescu: uciderea

potenţialului biologic al naţiunii române prin înfometare, îngheţare în timpul iernii, restrângerea până la gradul de periculozitate naţională a medicinii. Toate aplicate întregului popor român, cu excepţia... propriei persoane. Genocidul l-a aplicat de asemenea în politica faţă de unele naţionalităţi, prin măsuri suplimentare specifice; 2) Crime economice diferite: aservirea ţării şi a muncii întregului popor român prin credite pe care le-a decis de unul singur (cu nevastă-sa, care trebuie să-i ţină tovărăşie şi pe banca acuzaţilor, cum a făcut-o şi în toţi anii de dictatură). Crimă de delapidare, prin asimilarea bugetului României cu cel personal. Aici va trebui elucidată şi problema depozitelor de valută în conturi personale la bănci internaţionale; 3) Crime ecologice [...]. Distrugerea fondului cinegetic prin braconaj personal; 4) Crime împotriva patrimoniului cultural naţional şi în primul rând prin radierea-demolarea celei mai vechi părţi a capitalei. Ceauşescu cu nevastă-sa vor trebui să dea seama pentru fiecare din cele 23 de biserici distruse din ordinul lor în Bucureşti, precum şi pentru cele din vechile aşezări ale ţării, demolate sub diferite pretexte; 5) Crime de asasinat de persoane fizice, în cea mai mare parte tineri. Chiar dacă morţii nu vor putea fi prezenţi la acest proces, pentru a li se face dreptate, vor fi prezentaţi cei vii, care nu au amnezie.

[...] Pentru că obiectul acestor rânduri nu este de a întocmi un dosar, ci de a-i face existenţa reală – indiferent de data când va deveni operativ – prin scrierea pentru prima dată a denumirii lui:

DOSAR DE TRIMITERE ÎN JUDECATĂ ÎN FAŢA TRIBUNALULUI POPORULUI ROMÂN A LUI NICOLAE CEAUŞESCU, A ELENEI CeAuă ESCU ŞI A SLUGILOR LOR, PENTRU CRIMELE ÎNFĂPTUITE ÎMPOTRIVA NAŢIUNII ROMÂNE".

(V.F., RETROCRONISMUL. TITULATURA UNUI DOSAR. *CURENTUL* München, nr. 5995, ian-febr. 1989.

Vezi şi volumul CÂT MAI POATE TRĂI UN CADAVRU POLITIC, EVF, Buc., 1990, pg. 149 – 151).

Formulasem acest text, îmi amintesc bine, ca pe o propunere pentru viitor. Când inevitabilul s-a întâmplat, după vizionarea filmului despre procesul Ceauşeştilor, am avut senzaţia că la baza actului de acuzare, din care s-a citit ceva în film, au stat punctele enumerate de noi. Nu însă toate. Asasinarea tinerilor, menţionată în eseul din 1988, fusese un element agravat de masacrul de la Timişoara. Am tras concluzia că cineva, undeva, citise *„Titulatura unui dosar”*, îl adoptase ca document de bază, până ce punctele textului aveau să devină operabile. Nu m-a mirat acest lucru, confirmându-l pe Vasile C. Dumitrescu, editorul gazetei, care din când în când se autopersifla, spunând că o serie de numere ajung şi în România, dar că probabil nu reuşesc să treacă de Securitate, care este astfel cititorul de bază din ţară al *Curentului*.

După cele de mai sus, cine ar putea să nege faptul că deşi absent fizic, fusesem unul din primii prezenţi la revoluţie?

Sunt însă o seamă de diferenţe între felul cum proiectasem noi finalul regimului de dictatură şi cum s-a desfăşurat el în realitate.

Într-adevăr, exista impresia că textul fusese citit cu atenţie, dar nu şi aplicat în spiritul lui. Noi cerusem ca dictatorii să fie judecaţi de un tribunal al poporului român şi deci cu toată transparenţa necesară.

În realitate, procesul a fost condus de un Tribunal Militar şi exact în stilul acţiunilor celor aflaţi pe banca acuzării, în cel mai strict secret. Ni s-a spus atunci că secretul se datorează pericolului de a fi fost eliberaţi de securiştii care la acea oră continuau să le apere regimul. Deşi nu ne îndoim de valabilitatea acestei aserţiuni, credem că justificarea era doar parţial adevărată.

Diferenţa consta în aceea că în judecarea

Ceauşeştilor noi solicitam dreptate pentru întreg poporul român, în timp ce autorii procesului real l-au conceput ca pe un tribunal ad-hoc de partid (deşi purta numele de Tribunal

Militar, sau poate tocmai de aceea avea această denumire). Nici acuzatului nu i-a venit în minte să ceară transparenţa totală, deşi la acea oră nu i-ar fi fost de prea mult folos. Poporul care trecuse prin suferinţe neomeneşti sub dictatură avea dreptul să ştie totul din sala procesului. O asemenea transparenţă totală însemna transmiterea în direct la televiziune a acţiunii judiciare, într-un moment când ţara întreagă funcţiona ca un singur procuror al acuzării. Abia atunci televiziunea s-ar fi putut mândri cu „transmiterea în direct a Revoluţiei".

În stilul gândirii sale de lemn, Ceauşescu a cerut şi el „să răspundă" – în închipuirea sa megalomană se considera deci în continuare mai presus de judecată – în faţa Marii Adunări Naţionale, în speranţa deşartă că borţoşii şi guşaţii, care la apariţia lui, ca la semnal se ridicau de pe scaune să-i scandeze numele, acum când era scos din tanc, aveau să procedeze la fel. Deşartă speranţă: doar se ştie că acei care au puterea au şi dreptatea, iar puterea o aveau acum în partid cei pe care-i înlăturase, încât să zicem că prin absurd, MAN – cea pe care o ştia el – l-ar fi judecat, ar fi cântat în cor aria lui Tudor Postelnicu, dobitocul cel spăsit, despre „odioasa dictatură şi sinistra lui soţie!"

N-a fost decât un alt proces din seria Foriş, Pătrăşcanu. În linia acestora, marcând o nouă calitate, un moment de răscruce a partidului comunist. Desigur, faţă de procesele comuniste anterioare există progrese specifice, chiar şi un film (cât din el a fost curăţat prin cenzură?).

Nu cum preconizam noi în 1988, procesul Ceauşescu n-a fost un proces al comunismului – rămas astfel ca o

promisiune pentru viitor, neonorată până astăzi – la care să fi fost chemată toată suflarea românească.

Acuzatorii au fost, dacă nu în mod direct tovarăşii săi de partid, împuterniciţii acestora, adică ai celor două categorii aliate, ai „refuzaţilor” şi „internaţionaliştilor”. Cum erau cu toţii adepţi ai ateismului marxist-leninist sau în cel mai bun caz ai cultului mozaic, au ignorat că pe 25 decembrie creştinătatea sărbătoreşte Naşterea Mântuitorului, Crăciunul, executându-l pe dictator chiar în acea zi sfântă. (O abordare mistică ne-ar impune resemnarea cu această soluţie, văzută ca o lucrare a destinului, ca sancţiune pentru pângărirea prin dărâmare a atâtor ctitorii sfinte).

Ne aflăm într-un spaţiu politic şi istoric cu numeroase trimiteri. Cu cât individul a fost mai de temut şi mai despotic, cu atât sfârşitul lui poate fi asemănat doar celui rezervat jivinelor turbate, extrem de periculoase pentru existenţa generală: decis în mare viteză şi cu o singură soluţie finală, ciuruirea.

Sfârşitul lui Ceauşescu este din acest punct de vedere similar cu cel al nu mai puţin sinistrului Beria. Cu diferenţa că „eroul între eroi” a fost însoţit şi în moarte, ca şi în fărădelegile „epocii de aur”, de analfabeta cu ifose de savantă „de renume mondial”.

Prin actul final al executării dictatorilor, ţara a oftat uşurată. Se făcuse dreptate. Nu însă şi justiţie. Acesta este paradoxul.

Executarea lui Ceauşescu este ultima din şirul finalurilor violente de care secretarii generali ai P.C.R. au avut parte. După Foriş (1944), Pătrăşcanu (1954), a venit şi rândul lui Gh. Gheorghiu-Dej (1965), mort de un cancer, conform unor rumori, în urma iradierii de către serviciile secrete sovietice la ordinul lui Hruşciov, cu care Dej intrase în conflict, pe tema integrării României în CAER. Deşi astăzi, mulţi sunt cei care numesc din nou KGB-ul şi

la originea căderii lui Ceauşescu, ura poporului român a fost atât de mare şi de unanimă împotriva acestei calfe de cizmar, ajunsă să se închipuie împărat (de tip afro-asiatic), încât oricâte argumente ar aduce susţinătorii teoriei „eliberării" de către ruşi şi de astă dată, ea nu poate să stea în picioare ca factor determinant.

Un lucru este însă cert: judecarea şi executarea cuplului dictatorial a fost operaţia unor oameni care la 22 decembrie aveau încă asupra lor „carnetele roşii de partid", chiar dacă ulterior au declarat că le-au pus pe foc.

„Olé, olé..."

Dar Pe-cere?

DIN NOU ÎN ILEGALITATE!

România fără P.C.R?

Cine crede că din acel moment P.C.R.-ul a încetat să existe, nu are decât să creadă! Recunosc că de naivităţi am dat şi eu destul de des dovadă şi poate, inconştient, unele mai am şi astăzi. Dar după ce am studiat (şi am şi analizat într-o carte) [105] cameleonismul de decenii al acestei formaţii politice, întotdeauna cu doctrină, tactici şi strategii rafinate, perfide, capabil să se adapteze din mers oricărei situaţii, sunt decis să declar sus şi tare: „*Partidul Comunist Român există*! *Partidul Comunist Român este din nou forţa conducătoare a societăţii*!"

Paradoxal, dar şi nomenklatura – sau cea mai mare parte din ea – ca şi o parte din Securitate au suferit, simţindu-se marginalizate şi oprimate de dictatura clicii lui Ceauşescu. Revoluţia a însemnat pentru cele două categorii o autentică renaştere, regăsirea unor resurse şi energii nebănuite. Dar, vai, tocmai când să zică şi ele „hop!", întreaga suflare românească a devenit ostilă comunismului!

---

105 ISTORIA P.C.R., v.v. 1, 2, NORD, Aarhus, 1984; şi ISTORIA STALINISMULUI ÎN ROMÂNIA, Humanitas, Bucureşti, 1990, respectiv ediţiile anterioare ale cărţii de faţă.

Singura soluţie: („*Încă o revoluţie*! „– vorba sloganului), din nou ilegalitatea!

Ilegalitatea este de fapt a doua natură a acestui partid.

Între 1921, anul formării lui, şi 1944, cel al aducerii de către Stalin în guvern, P.C.R. a existat numai trei ani, iar douăzeci ilegal. Cu o zi mai înainte de intrarea sa în guvernul Sănătescu, la 23 august 1944, el se mai afla încă în grotele existenţei clandestine şi de fapt – aşa cum am mai scris – reprezenta doar un cap în căutarea obsesivă a unui trup, pe care alţii îl aveau cu prisosinţă, înainte de toate, social-democraţia. Clandestinismul său a devenit după aceea o modalitate de existenţă, chiar şi când îşi trimisese în închisori toţi duşmanii „de clasă”, la canal sau pur şi simplu îi exterminase fizic, convertindu-l în secretomanie. Treptat, secretomania a fost imprimată ca mod de a fi al întregii societăţi (faimosul „secret de stat” cotidian, ca şi nu mai puţin faimoasele adeverinţe, care la plecarea în străinătate trebuiau eliberate chiar şi copiilor de şcoală elementară, precum că nu „au acces la secrete de stat”!).

Cultul acestui mod de existenţă l-au avut şi l-au întreţinut ilegaliştii, care în plin regim al propriului lor partid erau capabili să înghită, de pildă, orice bileţel, ca să nu încapă „pe mâna duşmanului”. Însăşi denumirea de „ilegalist” – decurgând direct din epoca în care ei unelteau pe ascuns în numele fidelităţii faţă de imperiul lui Stalin, împotriva unităţii naţionale a statului român – numea o castă de privilegiaţi, un fel de aristocraţie roşie, cu prioritate absolută în promovări, şi în funcţie de gradul cum îl slujeau pe atotputernicul zilei, fiind rezervorul de cadre al regimului, nomenklatura însăşi. Privilegiile lor erau – printr-un acord tacit şi o lege nescrisă a comunismului – socotite intangibile şi după ce eventual erau maziliţi individual sau în grup. (Vezi, de pildă,

păstrarea acestor privilegii de către ilegalişti de origine ebraică, în dizgraţia din timpul comunismului naţionalist de după 1965 sau cazul lui Alexandru Drăghici, mazilit de rivalul său, în 1968).

Titlul „aristocratic" de ilegalist mai avea o calitate: el era transmisibil în familie, odată cu privilegiile cuvenite. Era un fel de decoraţie, care din când în când, în momente cheie, era scoasă la paradă. Nu vă amintiţi că în întâiul său contact cu cetăţenii răsculaţi ai ţării, dl. I. Iliescu ne-a comunicat lucrul cel mai important din acel moment, privind biografia domniei sale, cum că este fiu de ilegalist? Faptul că dictatorul nu ţinuse cont de această lege nescrisă a păstrării fiilor de ilegalişti în privilegii, ba le luase şi şansa de a urca spre vârful ierarhiei, prin alungarea lor de pe pista de decolare, a condus la situaţia în care tocmai ei au constituit nucleul de conducere al ţării la 22 decembrie, atunci şi după aceea… Alţi fii şi nepoţi, nemulţumiţi de Ceauşescu şi de nevastă-sa, după ce au reuşit cu oarecari dificultăţi să emigreze, s-au specializat, au făcut un fel de disidenţă externă, plătită cu salarii frumuşele în diverse institute şi instituţii specifice din vest, care aveau nevoie de serviciile lor. Alţii, în interior, după revoluţie, au alimentat o anumită opoziţie intelectuală, cu presă şi literatură de specialitate, când nu mai riscau decât cel mult să primească o bursă în vest. Interesant este că mai toţi, oriunde s-ar afla, aplică aceleaşi legi de promovare şi popularizare reciprocă, cu respectul castei din care provin.

Prezumţia noastră de trecere în ilegalitate a P.C.R.-ului se bizuie şi pe un element psihologic: „romantismul" bătrânilor. O lume fără policlinica specială, nu se mai poate imagina de ei, deci niciuna fără ilegalişti. Nu va mai fi, ca altă dată, „neagra ilegalitate", cu închisoarea Doftana, manifeste care să exalte „Primul stat al muncitorilor şi ţăranilor" (nu însă şi al Gulagului), căruia ei

i-au juruit credinţă nestrămutată, după cum nu mai sunt şi nu vor fi agenţi de siguranţă care să-i urmărească (ei înşişi având Securitatea, în continuare, în subordine vor continua să fileze pe cine trebuie, ca în vremurile bune). Romantismul tinereţii lor se va converti într-o experienţă, adevărată şcoală, în care teoreticienii din generaţia nouă vor elabora tehnici şi strategii noi, conforme cu conjuncturile complet schimbate, de neînchipuit cu numai un an în urmă că aveau să vină vreodată.

În degriongolada care a urmat primelor zile de după căderea dictaturii, „deruta activului central, rămas fidel partidului” (citat din primul document adoptat de Congresul al XV-lea şi primul din noua ilegalitate, vezi şi capitolul următor), a adus din nou în actualitate „imensul tezaur de activitate ilegală al partidului nostru”. În consecinţă, în urma unor contacte dintre o serie de „tovarăşi”, consultări directe şi absolut confidenţiale – fără folosirea telefonului şi fără martori – s-a creat un comitet de iniţiativă, în vederea convocării în cel mai scurt timp, a unui congres extraordinar al partidului. Care a şi avut loc, încă dinainte de primele alegeri.

Nu ascund – şi presupun că cititorul deja a observat – că am şi intrat într-un spaţiu dominat de literatura de ficţiune, inclusiv pentru citatele puse între ghilimele de mai sus, dar având corespondenţă cât se poate de concretă în realitate.

CONGRESUL AL XV-LEA AL PCR (EXTRAORDINAR)

— Scenariu ficţiune – Dacă în luna octombrie 1989, când avea loc parodia politică numită Congresul al XIV-lea P.C.R., cineva ar fi prezis că numai după circa şase luni, partidul avea să ţină primul său congres ilegal – şi asta după ce 45 de ani tăiase şi spânzurase în România – ar fi fost considerat nebun de legat şi tratat ca atare. Posibilitatea inversării punctelor cardinale sau a reîncarnării eroilor comunişti precum Donca Andreevna

Simo, Chaia Lifshetz sau Vasile Roaită, legionarul, erau mai verosimile decât reîntoarcerea partidului în ilegalitate.

La congres se luaseră atunci toate măsurile posibile ca să se înlăture o posibilă lovitură: toţi delegaţii fură percheziţionaţi corporal. O presimţire de sfârşit lipsit de glorie plutea în aer. Ceauşescu se scăpase pe el în timpul raportului. O dâră lungă de pipi se întindea de la tribună, picurând pe trepte. La semnul scorpiei, se dădu pauză imediat, fără explicaţii. Sala fu evacuată. Partinicilor superstiţioşi le-a tremurat rânza în ei: nu era semn bun!

„Şi de ce neapărat ilegalitate? P.C.R.-ul nu mai susţine ca în trecut, de când era dominat de ilegalişti evrei maghiari, ca Transilvania, integral sau parţial să fie desprinsă de România şi să fie cedată Ungariei, sau cum susţineau unii evrei basarabeni, comunişti şi ei în ilegalitate sau şcoliţi la Komintern, precum Ogenstein sau Weisman sau atâţia alţii, secondaţi de români neaoşi, comunişti din conjunctură, că Basarabia va fi „fericită" numai dacă va fi smulsă din nou României şi va fi anexată de Rusia. Nu, între timp, ei sau descendenţii lor au ajuns să nutrească sentimente patriotice româneşti, unii din ei purtând chiar nume autohtone, adică şi-au corectat de mult concepţiile stângiste. Cine ar fi crezut într-o nouă ilegalitate? Şi totuşi… De ce?"

Aşa gândea bătrânul ilegalist, spunând mereu, numai pentru sine, privind prudent în jur, ca în anii săi de tinereţe: „*Cine ar fi crezut*?", în timp ce trecea pâş-pâş pe lângă o coloană de manifestanţi, majoritatea tineri, care-i venise în întâmpinare şi care, spre stupefacţia lui, cereau în cor interzicerea, da, auzise bine, interzicerea partidului comunist.

Ca şi în tinereţea lui, în contratimp cu atmosfera generală, când o ţară întreagă ura comunismul, iar el se strecura să nu fie văzut de agenţii Siguranţei…

Aşa gândea bătrânul ilegalist, îndreptându-se spre

localul conspirativ, unde urma să se ţină Congresul al XV-lea, cel dintâi ilegal după Congresul al V-lea de la Moscova, la care de asemenea luase parte, duşi cu autobuzele (el crezuse atunci că fuseseră ridicaţi să fie deportaţi, dar sperietura îi trecu repede), în sala unui club... Veni cu tramvaiul, care făcea sta ţie chiar în faţa institutului, unde în vremea când avea maşină personală cu şofer, fusese cândva, o singură dată, cu ocazia unui protocol sau cam aşa ceva...

Parcurgând acum pe jos distanţa până la capătul parcului, care acum i se păru foarte lungă, se gândi că tovarăşii se orientaseră bine, aranjând „nunta" aici, într-o zi de sâmbătă, când clădirea era pustie. „Nuntaşii", toţi puşi la patru ace, erau întrebaţi la câţiva metri de poartă de invitaţie, pe care trebuiau să o arate, fiind apoi îndreptaţi către o uşă, care ducea la sala de mese de la subsol. Acolo, controlul se făcea pe bază de listă şi buletin de identitate de către două persoane, care-i înmânară o mapă şi un bon de bufet, după care era condus de un al treilea până aproape de sală, unde din nou trebuia să arate invitaţia.

Încă de afară se simţea atmosfera de nuntă. Se difuza destul de tare o muzică ţigănească, iar câteva tovarăşe, în rochii lungi, tratau pe fiecare nou venit dintr-un platou cu fursecuri. O echipă de utecişti, recrutaţi din cei mai tineri angajaţi ai fostei actuale securităţi, ţinea antrenul.

În această atmosferă, într-o sală în care totuşi nu răzbătea larma din faţă, se ţinu congresul, care consfinţi, ca urmare a catastrofei partidului din decembrie '89, trecerea în ilegalitate. Erau în jur de o sută de delegaţi, acoperind toate judeţele şi bineînţeles, capitala. Multe feţe necunoscute pentru bătrânul nostru ilegalist. Mulţi veterani. Dar şi oameni care avuseseră funcţii înalte în stat, în armată şi securitate, în special înainte de 1965.

Lucrările au fost deschise de un fost secretar al c.c.

de pe timpul lui Dej, pus pe linie moartă în ultimii douăzeci şi cinci de ani, pentru că dictatorul îl socotise tot timpul, nu fără motive, că-i stătea în cale.

După o scurtă introducere, privind împrejurările neobişnuite în care are loc acest eveniment, vorbitorul propuse şi supuse la vot prezidiul, avându-l în frunte pe decanul de vârstă al partidului, care avusese curajul să-l înfrunte pe faţă pe dictator, fapt care atrăsese după sine ostracizarea sa definitivă. Asistenţa îl întâmpină cu aplauze furtunoase, care însă fură oprite cu autoritate. S-a recomandat, date fiind împrejurările excepţionale, ca pe tot parcursul lucrărilor, aplauzele să fie înlocuite prin agitarea mâinilor în aer. Se făcu şi o scurtă repetiţie, spre hazul general. În fruntea tuturor, la prezidiu fu propus „domnul I.”, care însă era absent, din motive pe care adunarea le va afla ceva mai departe. Asistenţei nu-i scăpă apelativul de „domnul”, fapt nou. Fără explicaţii, de această dată era clar: la vremuri noi, limbaj nou. Apoi urmară ceilalţi. Se votă în absolută unanimitate, ca întotdeauna în partid.

În continuare, se anunţă şi se votă ordinea de zi a congresului, care era următoarea: 1. Alegerea preşedintelui de onoare al partidului. Alegerea comitetului central; 2. Prezentarea unui raport privind clica trădătorilor Ceauşescu, Manea Mănescu, Bobu, Dincă, Postelnicu şi aprobarea de către congres a executării odiosului dictator, a sinistrei sale soţii, precum şi a măsurilor luate de partid pentru înlăturarea celorlalţi (Raportor, tovarăşul Be-A); 3. Noua strategie şi tactică în condiţiile democraţiei originale, elaborată şi condusă de partid. (Raportor, tovarăşul Be-Se); 4. Organizarea partidului în noua conjunctură, aprobarea noului sistem de comunicare între organizaţiile de bază şi centru (Raportor, tovarăşul Me De); 5. Partide politice şi organizaţii de masă legale, înfiinţate şi conduse de partid (Raportor, tovarăşul

I-Ve). (La acest punct s-a ivit o mică controversă, când un delegat a observat că ar putea fi unificat cu punctul 3, legat de strategia şi tactica în condiţiile democraţiei originale, dar s-a făcut precizarea că subiectul este atât de important, încât necesită o dezbatere aparte şi a rămas a fi dezbătut şi aprobat de sine stătător); 6. Aprobarea rezoluţiilor congresului.

Congresul îşi începu lucrările într-o atmosferă de entuziasm sincer. Aşa ceva, spuneau unii, nu s-a mai văzut într-adevăr din ilegalitate. Întrucât partidul se afla fără o conducere aleasă şi – credeau unii – el n-ar mai fi existat din momentul fugii dictatorului, este nevoie de o strângere a rândurilor sale, în jurul tovarăşilor care au salvat steagul său de luptă, în toiul luptelor revoluţionare.

Într-adevăr, P.C.R. nu mai este acelaşi cu cel pe care-l ştim înainte de decembrie. Este un partid eminamente nou, care a ieşit întărit din lupta cu duşmanul său din interior, erijat în conducător, care a dus partidul nu numai la pierderea funcţiei sale conducătoare, pe care a exercitat-o fără întrerupere timp de peste patru decenii, ci chiar la un pas de pieire. Conducerea pe care o vom confirma astăzi, a fost călită în lupta cu duşmanul şi a fost consacrată de evenimentele înseşi. Un merit decisiv al tovarăşilor aflaţi în fruntea lui şi prin ei a întregului nostru partid, a fost acela că nu s-au târât în coada evenimentelor, ci le-a determinat, le-a orientat spre victoria cauzei noastre, le-a făcut – chiar atunci când aparent scăpaseră de sub control, căpătând un caracter anarhic şi stihiinic – să lucreze în favoarea noastră.

Este nevoie, în acelaşi timp, ca noua conducere să constituie o garanţie a nerepetării greşelilor din trecut. Este o fericire pentru partidul nostru că în mijlocul lui s-au afirmat fii destoinici, viitori lideri, dintre care cel mai de seamă este tovarăşul I.

Pentru a se formula propunerea pentru funcţia de

preşedinte de onoare, se dădu cuvântul decanului de vârstă al partidului. Acesta fu întâmpinat din nou cu saluturi exprimate, aşa cum s-a stabilit, prin agitarea mâinilor. După câteva fraze introductive, relative la continuarea luptei în condiţii similare celor din tinereţea sa, veteranul între veterani, încă viguros, spuse că împrejurările deja l-au impus în fruntea partidului pe cel al cărui nume este astăzi pe buzele tuturor, încât misiunea lui este mult uşurată de popularitatea sa câştigată fulgerător, de faptul că întreaga ţară îl consideră deja un conducător, garanţie a viitorului fericit al patriei. Avându-l în fruntea partidului pe tovarăşul I., acesta va fi o garanţie că România îşi va continua nestrămutată drumul spre comunism, în pofida abaterii spre economia de piaţă, care este un rău necesar şi în orice caz, temporar. Lenin a fost cel dintâi teoretician al economiei de piaţă în condiţiile construirii comunismului, cunoscută sub denumirea de NEP. Trebuie să studiem bogata experienţă sovietică în acest sens. În acelaşi timp, existenţa în fruntea partidului a tovarăşului I., este o garanţie că de aici înainte, România nu va mai fi abătută de la cursul ei de prietenie nezdruncinată cu sora mai mare de la răsărit, fosta Uniune Sovietică. Îşi aminteşte că încă tovarăşul Gheorghiu l-a remarcat pe atunci tânărul I., ca pe un cadru de nădejde de mare viitor. Şi iată, acest viitor a sosit. Trebuie să precizez, că din motive de conspirativitate, tovarăşul I. a fost sfătuit de întreaga conducere operativă, care va fi confirmată astăzi, să nu ia parte la congres, urmând ca la încheiere, noi să-i prezentăm un raport complet. Înainte chiar de a se anunţa punerea la vot a propunerii, mâinile tuturor delegaţilor se agitară în aer sub formă de saluturi furtunoase. Secretarul general se declară ales şi toată lumea se ridică în picioare, scandând în şoaptă: „*Cinstea noastră şi mândria, I...*

— *România*”.

Bătrânul combatant citi apoi o listă lungă cu propuneri de membri în conducerea operativă a partidului, respectiv comitetul central executiv, din rândurile căruia urmau să se aleagă membrii biroului central şi secretarii cece-ului, precum şi propuneri privind numirea primilor secretari ai judeţenelor de partid. Schimbări în nomenclatorul salariat al comitetului central, vizând o reducere a personalului, în funcţie de dificultăţile bugetare intervenite după revoluţie.

Numeroase nume reveneau în actualitate după lungi ani de anonimat. Altele erau complet noi.

După votarea, în care au intervenit doar unele obiecţii sau întrebări referitoare la persoanele absolut necunoscute, se trecu la al doilea punct al ordinii de zi: Raportul privind situaţia din partid în urma eliminării clicii ceauşiste.

Raportorul, de asemenea un veteran cu mari merite în perioada Dej, intrat în conflict mocnit cu dictatorul, trecu pe scurt în revistă deformările grave pe care partidul le-a suferit din partea dictaturii ceauşiste. Vorbitorul a făcut o largă trecere în revistă a crimelor pentru care cuplul Nicolae şi Elena au fost condamnaţi la moarte şi executaţi şi pentru care vor fi judecaţi ceilalţi membri ai bandei. În momentul de faţă, prin organele create după revoluţie, se va urmări ca justiţia să aplice şi celorlalţi pedeapsa meritată, însă în acelaşi timp, va trebui vegheat ca aceste procese să nu arunce oprobriul asupra întregului partid, asupra întregii perioade cât partidul nostru s-a aflat la putere, aşa cum deja se încearcă de către forţele reacţionare. Suntem în căutarea de mijloace, pe care le vom găsi neapărat, prin care masele muncitoare vor fi lămurite asupra faptului că partidul şi clica de trădători ai intereselor maselor, nu pot fi puşi pe acelaşi plan şi că el însuşi a fost o victimă, pus în imposibilitatea de a stăpâni la un moment dat situaţia, din care cauză a fost dus la un

pas de pieire. Adunându-şi forţele, acum încă risipite, organele sale conducătoare şi în special cele ce lucrează la lumina zilei, în organizaţii legale, în partide subordonate, în fosta securitate, în armată etc., au sarcina să militeze neabătut pentru restabilirea autorităţii partidului. Să numim pretutindeni, în posturi cheie, inclusiv în presă, la radio şi televiziune, oameni destoinici, verificaţi, care să traducă în viaţă politica noastră, într-un stil nou, specific ilegalităţii.

Următorul moment, poate fi caracterizat drept un incident regretabil. Hodoronc-tronc, la tribună, fără să i se dea cuvântul, urcă un râmător lat şi voluminos, renumit nu numai prin faptul că în cenaclul pe care îl conducea îşi sălta în ritm de odă la conducători, respectiv pentru „dânsul”, „dânsa” şi fiu, tona de fleici şi de neruşinare, ci şi prin scuipaţii încasaţi în timpul revoluţiei de la românii răsculaţi, în mijlocul cărora îşi preumbla osânzele. Numai că unii dintre românii răsculaţi nu se mulţumiră doar a-l ţintui lângă un zid (la propriu) al infamiei, ci erau şi cât pe-aci să-l trimită şi pe el, să le ţină de urât pe lumea cealaltă celor doi prealinşi de el în acel orificiu al corpului pe care îl ghiciţi, lucru de care a scăpat ca prin urechile acului, graţie unor soldaţi care l-au scos din strâmtoare, ajutându-l să se refugieze în localul unei ambasade.

Acum, pe un ton spăsit şi mieros, lingătorul îşi ceru iertare pentru impresia greşită, pe care fără voia lui a produs-o întregii societăţi, spunând că el, de fapt, este altceva decât părea unora. El a fost un contestatar, dublat de o victimă, întrucât articolele lui rimate au fost cenzurate foarte, iar el destituit în repetate rânduri. Câţiva din cei prezenţi începură să vocifereze: „*Afară cu el*! *Afară*!”. Alţii începură să-l huiduie. Se crea o adevărată hărmălaie, încât la un moment dat nimeni nu mai putu stăpâni acea explozie de indignare. Nici măcar tovarăşul care conducea şedinţa. Până la urmă, un delegat se făcu

ascultat, cerând excluderea din congres a râmătorului şi acordarea unui vot de blam cu avertisment. Congresul votă în umanimitate propunerea, după care poetul se mai aruncă o dată la tribună:

„Sancţiunea voastră este o dulce mângâiere sufletului nostru rănit de schijele gloanţelor care i-au răpus pe cei doi eroi. Vă promit să revin la voi într-un moment când voi fi şi mai mult decât am fost!"

Incidentul depăşit, se putea continua. La tribună veni ideologul. Piele veche cu lustru nou. Prezentarea raportului său dură mai mult de o oră. Rezumarea lui *in extenso* ne-ar solicita un spaţiu amplu de gazetă, încât suntem nevoiţi doar de a puncta câteva idei de bază.

Principala idee a reprezentat-o principiul fundamental al conducerii întregii societăţi de către partid. Se pune întrebarea dacă procesul care s-a declanşat, de reinstaurare a economiei capitaliste, însoţit de alte fenomene contrare ideologiei noastre, pot fi nu numai acceptate de noi dar şi dirijate? Şi dacă aceasta nu înseamnă renunţarea la ideologia care ne animă. Răspunsul nostru în acest sens este univoc, precis. Cum în aprecierea fenomenelor sociale şi economice, pornim de la practică spre teorie, datoria noastră de comunişti este de a îmbogăţi tezaurul de idei, experienţa mişcării noastre cu pagini noi, nescrise, pe care niciun clasic al marxism-leninismului nu le-a putut prevedea. Aceasta este experienţa reculului, existent în societate, şi de care dogmaticii nu au ţinut seamă, l-au negat cu vehemenţă întotdeauna, experienţa întoarcerii de la socialism la capitalism, de la negarea drepturilor omului la afirmarea lor. Şi un copil s-ar putea întreba dacă după ce noi înşine am hulit sistemul capitalist, nu reprezintă o renunţare să preluăm instaurarea lui? Nu, tovarăşi! Partidul nostru tocmai prin aceasta este puternic şi invincibil, prin capacitatea sa de adaptare la realităţi, prin retragerile sale

strategice, prin arta adaptării noastre la diverse situaţii. Privind în această sală, văd tovarăşi cu experienţă din ilegalitate sau imediat de după eliberare, când a trebuit să colaborăm cu partidele burgheze, cu social-democraţii, cu monarhia, cu adversari care aveau forţa economică în mână. În multe privinţe contextul actual este asemănător celui din 1944 – 1947, când eram nevoiţi să facem compromisuri. Nu de puţine ori luam chiar şi chipul adversarilor noştri, numai să câştigăm partida. Tactica noastră s-a dovedit de fiecare dată justă.

Astăzi, privim din nou la contextul care ne-a impus retragerea, compromisul. Comunismul, spun duşmanii noştri, a falimentat. Uniunea Sovietică se dezintegrează sub ochii noştri. Regimurile comuniste au căzut în tot estul Europei. Din partea noastră ar fi o miopie de neiertat să ne cramponăm de realităţi revolute. Noi suntem datori să căutăm alte căi prin care să dovedim viabilitatea comunismului şi să ne exercităm rolul conducător din umbră, în aşteptarea momentului în care Rusia va deveni din nou o putere mondială, iar flamura comunismului va flutura din nou victorioasă în regiunea noastră geografică.

În unele privinţe ne vom întoarce fortuit la unele metode din perioada antebelică, precum şi la metode clandestine pe care şi când ne-am aflat deschis la putere, continuam să le aplicăm, în special când aveam obiective de atins în străinătate, prin serviciile noastre secrete.

Dar, subliniez, astăzi situaţia noastră este incomparabil mai bună, prin faptul că forţa economică este în mâna noastră, avem cadre de nădejde educate de noi, aflate absolut în toate punctele strategice ale politicului şi economicului, care trebuie din nou să determine deciziile, precum şi în fruntea unor organizaţii legale, chiar şi partide pe care le-am înfiinţat noi. În trecut, în partidele burgheze am trimis o seamă de tovarăşi care şi-au dus la bun sfârşit sarcinile avute. Chiar şi după ce participam

deja la guvernare, înainte de 6 martie, dar şi după aceea, o seamă de tovarăşi au avut misiuni speciale, în organizaţii de mase, partide prietene şi adverse, sindicate. Acum de ce ar trebui să renunţăm la această experienţă? Va trebui să ne gândim să înfiinţăm trei-patru organizaţii de masă puternice, care în momentul respectiv să fie transformate în partide. Va trebui să înfiinţăm un partid social-democrat, care să fie al nostru, condus de cadrele noastre şi cu care să intrăm în Internaţionala socialistă, folosindu-ne de relaţiile în străinătate de care dispunem.

Tovarăşi, metodele prin care partidul nostru îşi va exercita rolul conducător în societate, va trebui să fie radical schimbate faţă de cele cunoscute în perioadele anterioare. Vom avea foarte mult de lucru în elaborarea strategiilor necesare. Vă promitem să o facem cu o asemenea artă, încât să nu deconspirăm nici sursa, nici autorii. Să nu uităm nicio clipă că baza noastră socială sunt ţăranii şi muncitorimea, oamenii legaţi nemijlocit de procesul de producţie, minerii, muncitorii din metalurgie, dar şi femeile, pensionarii... Nu neapărat cu toţii foşti membri de partid. Acum vom culege roadele educaţiei comuniste pe care am dat-o poporului nostru de-a lungul deceniilor. Comanda socială ne cere să lucrăm cu grijă cu acest capital uman extrem de valoros!

Tovarăşi, va trebui să dăm dovadă în continuare de vigilenţă, cuvânt care nu s-a mai auzit din vremea sabotajelor puse la cale de duşmanii regimului nostru. Vigilenţa va trebui să fie cuvântul de ordine faţă de orice încercare de a anula ultimii 45 de ani de comunism. Aici este cheia problemei: ei vor să întoarcă România la 1938, noi vrem o societate socialistă multilateral dezvoltată, prosperă şi liberă, condusă de partidul nostru. Vigilenţă faţă de cei care cer judecarea aşa-numiţilor „terorişti”, aceasta fiind faţada sub care ar urma răfuiala cu întreaga securitate, deşi astăzi ştim deja că nu toţi au slujit cu

râvnă odiosului şi sinistrei. Vigilenţă faţă de intruşi, veniţi să reintroducă monarhia. Vigilenţă faţă de disidenţii anticomunişti. Lor le vom spune că avem disidenţii noştri de la tovarăşul, pardon, domnul Iliescu, la Silviu Brucan şi chiar, de ce nu, Andrei Pleşu? Vigilenţă faţă de cei care cer să nu ne prezentăm la alegeri, deşi toată lumea ştie că promisiunea noastră din decembrie a fost o mişcare tactică necesară în acel moment. Vigilenţă, vigilenţă şi iar vigilenţă…

Etc., etc., etc.

Sfârşitul zonei de ficţiune.

Orice coincidenţă cu realitatea este neîntâmplătoare!

CONTRAREVOLUŢIA ÎN TREI TREPTE

„Babalâcii fără dinţi Vor s-ajungă preşedinţi!”

„Iliescu te-om vota, te-om vota la anu’

Ca să crape de necaz Raţiu şi Câmpeanu!” Voci de femei muncitoare de la APACA „Iliescu-apare Soarele răsare!”

Voci din popor

Contrarevoluţia a început imediat după rezolvarea „cazului” dictatorilor.

Cel dintâi act a fost calculat a avea o puternică rezonanţă internaţională. Şi l-a avut, printr-o haină de înalt umanism al noului regim: abolirea pedepsei capitale.

De acum înainte nicio crimă, oricâţi tineri vor fi fost masacraţi, multiple sau singulare, oricât de sadică şi cumplită, dar mai ales inexplicabilă va fi fost revărsarea de bestialitate, nicio crimă, feroce sau obişnuită, nu va fi pedepsită decât cu închisoarea pe termen.

Această hotărâre, comunicată de conducerea FSN, a fost darul de Crăciun, dacă nu răsplata, acordată de P.C.R. asasinilor, pe care ei – cât vor fi la putere – nu-i vor nominaliza sau deferi justiţiei vreodată. Iar dacă îi va deferi, vor încasa, acolo, câţiva ani pe hârtie, urmând să fie eliberaţi înainte de termen pentru bună purtare sau din

cauza stării „precare” a sănătăţii. Oricât de exterminatorii vor fi fost închisorile şi lagărele de muncă din timpul comunismului, oricât de comune sau individuale gropile, foştii securişti, azi pensionari cumsecade, manifestare a omeniei democratice, vor primi clemenţa decretului din decembrie. Nimic nu era mai urgent în societatea românească posttotalitară, decât... abolirea pedepsei cu moartea. Într-un moment când încă se ucidea cu sânge rece...

Când în ianuarie 1990 tineretul ceruse în mitinguri interzicerea partidului comunist, obţinându-se promisiunea unui referendum în acest sens, apoi retrasă după câteva zile, fără nicio explicaţie, P.C.R. cel „inexistent” se trezi confruntat cu o situaţie fără precedent din istoria sa: dacă în 1924 îl interziseseră alţii, acum i se cerea chiar lui să o facă. Cine a văzut partid comunist să se sinucidă?

Este adevărat, pentru interzicerea acestei organizaţii politice, care a terorizat ţara timp de 45 de ani, singura realizare constantă sub dictatura lui fiind retrocronismul, adică fenomenul „înaintării înapoi”, nu era nevoie să se apeleze la un referendum, ci la justiţie şi la Constituţie. Indispoziţia celor puşi în faţa situaţiei de a da o soluţie cererii populare a fost atât de mare, încât singura preocupare de atunci a fost cum să ducă cu zăhărelul masele, iar după aceea cum să ferească partidul comunist de un proces, pentru ceea ce a făptuit cât s-a aflat la putere. Desigur, democraţia admite existenţa unui mare număr de partide, inclusiv a celor de extremă stângă. Dar de ce comuniştii, care pentru ei cer toate libertăţile în societatea post decembristă, atunci când au avut ei de hotărât, tuturor celorlalţi li le-au confiscat pur şi simplu. Şi n-ar ezita să o facă încă o dată dacă vor veni la putere. Poveste veche...

Treapta I:
Salvarea Salvatorilor

La 28 ianuarie 1990, la numai cinci săptămâni de la revoluţie, se aplicau deja rezoluţiile prezumtivului al XV-lea Congres extraordinar al partidului (imaginat de noi).

Una din acestea dezvolta teza luptei de clasă, care în noul context căpăta, conform viziunii teoreticienilor din ilegalitate, un nou avânt.

Ţinta cea mai nouă era opoziţia, iar cum unii români se întorceau din emigraţie direct în partidele naţional-ţărănesc şi liberal, din care făcuseră cândva parte, toată furia vechii lupte de clasă se abătu asupra lor. Legende fabricate în laboratoarele specializate în diversiuni, se vede treaba nedemolate de revoluţie, bine întreţinute de presa atât de liberă, încât nimeni nu se mai descurca în ea, afirmau că toţi, dacă au fost în occident sunt şi milionari, iar dacă mai şi revin, apoi se întorc cu geamantane pline ochi cu dolari, fiind desigur cu toţii asimilaţi unor milionari gen dl. Ion Raţiu. Continuarea acestei legende se referea la faptul că vor să cumpere ţara la talciocul recent reînfiinţat şi să o revândă pe dolari în occident, cu munţi, cu ape, cu fabricile deficitare, cu trenurile fără geamuri şi fără lumină, cu romi, şi mai ales cu comunişti şi cu securişti cu tot.

Patrioţii, mai ales cei cu gura, agitară serios populaţia cu această perspectivă, mai ales muncitorimea, pentru a preţui ceea ce puteau să piardă: pe comunişti, aflaţi la sfârşitul lui ianuarie, din nou la ananghie.

Agitarea perspectivei de a ne trezi chiriaşi într-o ţară ai cărei cumpărători să fi făcut tranzacţia din bursa de la Londra sau Zürich, probabil prin telefon, pentru că trecuseră săptămâni şi din vest nu veniră capitaliştii să-şi pună în aplicare planurile perfide de care erau învinuiţi, emoţionă ţara. Deşi realităţile erau altele (veneau doar convoaie nesfârşite cu ajutoare, care erau primite cu o explicabilă bucurie de nevoiaşi), cei ce lansaseră acţiunea ştiau ce fac. Marxist-leniniştii noştri aplicau teza conform

căreia ideile care cuprind masele devin o forţă materială. Acum trebuia să se bage spaima în această societate nivelată în sărăcie, de a pierde lanţurile pe care revoluţia i le pilise şi acum urmau să-i cadă definitiv. Manevra le reuşi.

Masele trebuiau de acum să pună preţ pe „apărătorii de ţară”, care erau aceiaşi care iau mânat ca pe nişte vite de muncă timp de peste patru decenii. În decembrie picase stăpânul. Ei rămăseseră. Şi ordinea ceva bulversată. Va fi pusă pe făgaşul ei. La sfârşitul lui ianuarie era gata să pice şi ei. Datorită acestei mari idei, care „deveni o forţă materială”, se salvară.

De atunci nimeni nu se mai putea atinge de ţară, ducând-o să o vândă pe pieţele din vest, (o vor face-o ei când vor trece toate sperieturile), iar tezaurele naţionale, înainte de toate nomenklatura cu braţul ei înarmat, „fosta” securitate, rămâneau pe loc, în proprietatea absolută a poporului muncitor. Nu fără rost, într-una din rezoluţiile (imaginate de noi) ale congresului al XV-lea (fictiv), care trasa linia de conduită pentru viitorul apropiat, se vorbea cu atâta dragoste despre clasa care era „proprietar, producător şi beneficiar” al tuturor bunurilor materiale din ţară, „chemată să…”. De acum înainte, cele câteva chemări vor avea un rol bine determinat în ducerea la bun sfârşit a contrarevoluţiei, lansată şi ea, iniţial, tot în decembrie 1989. Ceea ce este aproape realitate încă a zilei de azi, cunoscută de toată lumea din gazete, de unii trăită prin participare, se constituie într-o primă treaptă a contrarevoluţiei. Revoluţia a fost a tinerilor. Contrarevoluţia a fost a comuniştilor. Masa de manevră, manipulată cu lozinci sperietoare: „detaşamentul cel mai înaintat” al societăţii, respectiv clasa muncitoare, iar din rândurile ei, cei mai radicali, minerii.

În ordinea desfăşurării evenimentelor, la început au fost „huliganii” care au pus stăpânire pe Palatul Victoria

(Consiliul de Miniştri). Aşa ni i-a prezentat televiziunea. Televiziunea din ianuarie, parcă alta decât cea de la sfârşitul lui decembrie. FSN pierde teren. Partidele de opoziţie, din nou consecventul anticomunist P.N.Ţ. c.d., sunt pe cale să-l scoată din scenă. Cum să fie scos, când abia a intrat? Când din decembrie a devenit salvatorul naţional?

Rolul de salvator al salvatorului naţional l-au avut cei chemaţi, clasa „chemată să". De data aceasta, chemată la propriu, spre diferenţă de înainte, când era chemată numai la muncă duminica sau la întâmpinări la aeroport.

La chemare au răspuns minerii, care au şi venit în capitală, unde au făcut ceva ordine.

Armele lor erau curate, albe şi respectiv negre, venind „din lupta" cu cărbunele. La mitingul care s-a ţinut în Piaţa Victoriei, ne-au prezentat un spectacol de sunet şi lumină, cu lămpaşele lor care făceau în noapte un frumos efect, iar prin faptul că se aflau încolonaţi antianarhic, sugerau ordinea şi disciplina.

Salvatorii naţionali fură salvaţi de aceşti oameni, care pentru două sau trei zile au socotit că pentru ei cel mai urgent lucru la acea oră era să restabilească ordinea în capitală şi să-i reînscăuneze pe salvatori. Centralele electrice sau sobele săracilor, încălzite cu cărbuni, nu aveau decât să mai aştepte. Erau şi ei în spiritul momentului: toată lumea făcea politică, mai nimeni nu se ocupa cu producţia materială.

În toată istoria comunistă din România, de la 1944 – 1945, un asemenea rol de forţă de şoc, pentru prima dată l-au avut din nou detaşamentele „clasei", în acest an 1990. Dacă nu ele l-au răsturnat pe dictator, atunci, în decembrie, când au participat la revoluţie în pijamale în faţa televizorului, acum şi-au recuperat rămânerea în urmă.

Copiii care se vor naşte şi vor merge la şcoală după

anul 2000, vor afla că pentru democraţia originală uneori a trebuit să se aplice democraţia cu bâta.

„Trăiască victoria noastră în alegeri! „(lozincă din 1946).

Contrarevoluţia condusă de partid înainta cu paşi repezi spre victorie.

Treapta a doua:

Salvatorii salvaţi dau la cap

Salvatorii se aflau deja în majoritate în noul Parlament şi Senat. În frunte cu preşedintele ales. În mod democratic.

Iar mitingul non-stop din Piaţa Universităţii, început în luna aprilie, continua să ceară ca foştii nomenklaturişti să fie îndepărtaţi de la putere pentru o perioadă limitată la vreo două legislaţii, respectiv pentru opt ani. Aceasta se numea Punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara. Se continua să se scandeze. De la începutul lui aprilie, piaţa blocată pentru circulaţie, devenise *„Zona liberă de comunism a capitalei*". Se scanda întruna *„Jos Iliescu*!". Demonstranţii, „golanii", nu ţineau cont de faptul că alegerile îl fixară pe preşedintele contestat de ei, pe această funcţie, pentru următorii doi ani. În cursul zilei era mai puţină lume în piaţă, dar seara vuia Bucureştiul de glasul a multor zeci de mii care cereau *„Jos comunismul*!"

Era de aşteptat ca această provocare aruncată partidului comunist, care din umbră îşi ascuţea ghearele, să se termine printr-o ciocnire. Inteligentă manevră: poliţia, ca şi „fosta securitate", ultima prezentă însă în piaţă tot timpul, mascată în fel şi chip, nu au fost implicate direct. Când minerii au sosit în Bucureşti, înarmaţi cu măciuci şi topoare, aceasta doar i-a condus la sediile partidelor de opoziţie, la domiciliul unor adversari ai noului regim, acolo unde trebuiau să bată ca la fasole. Pare de necrezut, dar este adevărat că studenţii de la Institutul de Arhitectură au fost bătuţi la ei acasă de muncitori de la

IMGB, adică în sediul acestui institut de învăţământ superior, iar la Universitate, năvălind în bibliotecă au dat foc la cărţi.

În 11 – 13 iunie 1990, barbaria cu chip de miner, a cuprins capitala ţării. „Golan” putea fi oricine, dacă nu te lăsai legitimat sau percheziţionat de aceşti purtători de joarde şi topoare[106].

Orice om cu bun simţ se putea întreba: cu de la cine putere şi în virtutea cărei Constituţii, nişte cetăţeni egali cu ceilalţi s-au erijat în făcători de lege pentru toţi? Nimeni

---

106 Ca disident, m-am aflat după 1978, într-o permanentă stare de război cu puterea comunistă şi cu instituţia_ ei de represiune, atât cât m-am aflat în ţară, cât şi în exil.

Întors acasă, deşi revoltat de multe lucruri, mi-am impus totuşi, tăcerea, pentru că atmosfera era cu totul alta, decât atunci când am fost asvârlit afară.

La revirimentul comunismului, vizibil şi cu ochiul liber, mi-am zis că totul este pentru că democraţia se află în faşă, dând de fiecare dată încă o şansă speranţei.

Multe m-au revoltat şi de fiecare dată mi-am reprimat strigătul.

Dar printre momentele de cea mai mare tristeţe pe care le-am trăit în aceşti patru ani au fost cele văzute cu proprii mei ochi în acele zile de 13,14 şi 15 iunie, iar revoltă mai mare nu-mi amintesc să fi trăit până atunci, când un puţoi mânjit pe faţă cu cărbune, cu o frunte îngustă de pensionar al grădinii zoologice şi cu o ghioagă ameninţătoare, mi-a cerut să mă legitimez. M-am gândit o clipă să-l pun la punct, spunându-i eventual că o fac în virtutea trecutului meu, dar am socotit o teribilă înjosire şi un oprobiu ce laş fi aruncat eu însumi pe acest trecut, întrucât un purtător de ghioagă nu avea cum să-l înţeleagă. Aveam în acelaşi timp şi un sentiment de milă: bietul de el, ce vină avea, adică? Nu era el însuşi o sculă oarbă?
Mi-am scos buletinul de identitate şi am trecut mai departe, închizându-mă din nou pentru mult timp în propria disperare. De fapt, trebuia şi de data astă să am înţelegere: doar P.C.R.-ul este la putere! Din păcate, prostia a dominat Bucureştiul în acele zile şi ei i s-au închinat ode şi cuvântări, printre care şi una magistrală şi prezidenţială, ca pe timpul lui Ceauşescu.

nu a putut de atunci, dintre oamenii cărora ei le-au adus imensul serviciu de a fi dat la cap la propriu opoziţiei neparlamentare şi desigur, multor tineri, pe umerii cărora s-au căţărat atunci pentru a ajunge la balcon, nimeni nu a răspuns la această întrebare.

Minerii, a căror grevă din august 1977 a trezit admiraţia întregii naţiuni prin caracterul ei politic antitotalitar, cărora le-am dedicat o bună parte din Scrisoarea mea către dictator, din 1978, marcând intrarea mea în disidenţa anticomunistă, peste ani, în iunie 1990, aceşti purtători ai unei idei de rezistenţă, care nu ne înşelaseră niciodată până atunci, parcă erau alţii, parcă fuseseră schimbaţi.

Nu se putea ca să fie aceiaşi oameni, în 1977 antitotalitari, astăzi coadă de topor al unui comunism care muşcă perfid, pentru a nu fi înlăturat de pe scena istoriei, când istoria îl expulzează pur şi simplu. Parcă erau alţii şi totuşi… Majoritatea erau mineri veritabili, m-am apropiat de ei, să-i aud vorbind, să văd ce mănâncă şi erau… (fără îndoială, conduşi au fost de specialişti în gherilă, deghizaţi şi machiaţi, dar majoritatea erau „veritabili”). Aceşti oameni care şi-au dovedit fermitatea în 1977, l-au luat pe Verdeţ ostatec şi l-au închis în subteran, l-au chemat pe dictator la ei cu o demnitate sublimă, să fi devenit atât de repede opusul a ceea ce au fost? De necrezut! Au ştiut ei pentru ce compromit breasla sau au fost şmecheriţi? Răspunsurile vin şi nu vin de la sine.

Treapta a treia: forţa de soc împotriva fracţionismului din P.C.R.-ul ilegal

De la mitingul non-stop din aprilie-iunie, nimic nu a stârnit o reacţie mai violentă din partea partidului de guvernământ, decât acţiunea fracţionistă a unui grup din generaţia tânără, cu idei noi, reformiste, din care făceau parte Petre Roman, A. Severin ş.a.

Pentru multitudinea de partide, organizaţii politice şi

independente, partidul dominant are soluţii deja proiectate. Dar pentru fracţionismul din propriile rânduri, a fost luat prin surprindere. Şi reacţia lui a fost mai violentă decât la prezenţa celui mai violent opozant. Este încă o dovadă a faptului că partidul de guvernământ era de la primul moment doar vârful vizibil al unui corp uriaş ascuns privirilor, numit de noi P.C.R. în ilegalitate.

Încercarea de rupere a FSN-ului, adică a însuşi vârfului, de masa-mamă, de către mai tânărul, playboy-ul şi mai puţin dogmaticul P. Roman, a produs o puternică zguduire în partidul comunist ilegal. Că a fost o tentativă de „eliberare" şi nu de preluare a unor partizani, respectiv de înfiinţare a unei noi formaţii, o dovedeşte, că la început el s-a numit cu un adaos nesemnificativ (Democrat), tot FSN. Cei rămaşi aproape pe dinafară, nu au putut ascunde prin tăcerea care s-a aşternut temporar, deruta. Se poate presupune că regruparea cu repeziciune a celor risipiţi pe câmpul de bătaie într-un nou vârf, n-ar fi fost posibil fără capacitatea organizatorică a comunismului românesc, de a-şi dezvolta repede un cap nou, atunci când i-a fost retezat cel anterior. În cel mai scurt timp, cei din partidul rebotezat (P.D.S.R.), au devenit repede, din nou majoritari, cu aceleaşi vechi ticuri. (Unul din ele, exproprierea „Horei Unirii", aparţinând tuturor românilor şi declarată imn de partid).

Fracţionismul pe linie de partid, comuniştii l-au pedepsit totdeauna drastic, ca pe o crimă. Vai de cei care se răsculau împotriva liderului. Sau îi ameninţau postul. Erau declaraţi fracţionişti de dreapta, de stânga, după necesităţi şi-i mâncau puşcăria sau Siberia (la ruşi). La noi, ştim că Vasile Luca a sfârşit la închisoare, iar Ana Pauker – cine ar fi crezut, după o carieră politică fulminantă? – a trăit până la sfârşitul zilelor sale într-o izolare cvasitotală. Aşa ar fi păţit şi P. Roman, dacă partidul comunist ar mai fi avut puterea totală (sau totalitară). Cum nu mai avea decât

jumătate de putere, din grote, măsurile sale n-au mai putut fi atât de radicale.

Minerii au venit a treia oară la Bucureşti, de acum cu o misiune radical nouă: de a-l scoate pe dl. P. Roman din fotoliul său de prim-ministru, pe care, în treacăt fie spus, îl credea făcut anume pentru el, posibil pentru tot restul vieţii.

Şi l-au scos. Demisia sa smulsă cu forcepsul, a fost doar o formalitate. Minerii au îndeplinit şi de această dată o sarcină de partid. Numai că în excesul lor de zel, erau cât pe ce să demoleze şi scaunul prezidenţial, de unde se vede că acest cuţit are două tăişuri.

Din acest moment, în care însuşi unsul partidului comunist „inexistent”, a devenit vulnerabil, problema conducerii contrarevoluţiei prin mineri a luat sfârşit.

De aici înainte este puţin probabil să mai vedem minerii făcând ordine în capitală. Ei au devenit periculoşi pentru comuniştii înşişi şi nu vor mai fi chemaţi. Ar mai putea veni doar nechemaţi de nimeni. Dar aceasta este altă poveste.

De aici înainte contrarevoluţia se va înfăptui cu alte metode, „paşnice”, mascate, vizibile chiar şi cu ochiul liber.

Dar dl. P. Roman, personaj destul de abil de altfel, avea suficiente mijloace de a câştiga – dacă nu postul – cel puţin moral, dacă juca mai cinstit decât adversarii săi, dând în vileag tot ce ştie despre revoluţie, sau măcar despre venirea anterioară a minerilor la Bucureşti. Minciuna aduce servicii doar temporar, după cum se vede şi din cariera sa politică.

Din păcate, nu se poate spune însă despre domnia sa că este un om de principii, dacă până astăzi nu şi-a făcut destul curaj spre a vorbi sau a scrie, altfel decât când era apăsat de obligaţia de a fi obedient.

Spre diferenţă, adversarii săi îl pândesc tot timpul

după diverse colţuri.

SPURCĂTORII

După „refuzaţi” şi „internaţionalişti”, spurcătorii sunt o a treia categorie din rândurile P.C.R.-ului.

Nu se poate spune că ei au intrat în partid ceva mai târziu, pentru că nu au ieşit niciodată din el, după cum de altfel, a declarat public, unul din ei, râmătorul A. Păunescu. Ei nu şi-au ars carnetul de partid, ci au avut şi continua să aibă cinismul de a declara, în pofida tuturor evidenţelor, ca pentru poporul român, comunismul a fost şi ar fi o binefacere.

Carierele şi avantajele lor materiale enorme din trecut au fost câştigate cu sudoarea limbii. Astfel că preocuparea din trecut, lingerea pârţilor sensibile ale cuplului de dictatori, iar în ultimii ani şi ale lui *„Nicusorviitor conducător „*(citat dintr-o scandare ce le aparţine), devenise pentru ei o ocupaţie profesională, şi ca profesionişti, erau – trebuie să le recunoaştem talentul – cei mai pricepuţi, provocând destinatarilor plăceri răsplătite cu bacşişuri grase, pentru slugi idem, în schimb, în rândul muritorilor de rând provocând o stare sinonimă cu greaţa.

Dacă regimul de dictatura din România, dintre 1965 – 1989, avea multe tangenţe cu cel al lui Hitler (cu diferenţa că antisemitismul fusese blând, evreii fiind expulzaţi în Israel şi nu în crematorii), prin paralelă, se poate spune că stâlpii de propagandă ai acestui regim, pot fi asemănaţi cu rolul jucat de Göbels în al III-lea Reich. Acesta din urmă, având probabil totuşi un simţ al răspunderii fata de poporul german şi o imagine a eşecului experimentului hitlerist, şi-a urmat führerul, obligându-şi chiar şi copiii, care nu purtau răspunderea pentru faptele tatălui lor, să-i împărtăşească soarta.

Stâlpii propagandei ceauşiste, Păunescu Adrian, care tot atât de cazon, dar şi mai vulgar decât un gardian de

puşcărie cu „frontierişti”, după ce dădea ordin să se închidă uşile, îi punea pe tineri să ţopăie în ritmul lozincilor sale şi a muzicii „folk”, în noaptea Sfintelor Paşti, pentru a-i împiedica să meargă la slujba învierii; ca şi epigonul lui Eugen Barbu, Cornel Tudor, cu pseudonimul Vadim, autor nu numai al unor poeme despre „savanta” Elena Ceauşescu, dar şi al unor articole de justificare a demolării capitalei; aşadar, stâlpii terorismului prin propaganda n-au avut nici pe departe fanatismul lui Göbels sau, mă rog, ataşamentul pentru stăpânii lor, pentru a-i repeta gestul.

Continuând paralela, un proces „Nürnberg” a fost repede încropit, superficial şi ne la obiect, fără răspunderi individuale. Din motive necunoscute, printre vinovaţii ororilor ceauşiste a nimerit – răspunzător, desigur de multe, inclusiv în domeniul propagandei – Dumitru Popescu „Dumnezeu”, dar nu şi cei doi sus-numiţi, ale căror fapte, aduseseră după părerea multora, cel puţin tot atâta rău naţional, pentru care trebuiau trimişi să mediteze dincolo de gratii sau în cel mai bun caz să li se aplice – prin justiţie, desigur, dacă aceasta ar exista – pedeapsa de a face un mare bine poporului pe care pretind că-l iubesc, prin absenţa lor din viaţa publică.

Dar nu, aşa ceva, în vremea noastră – care ne oferă zilnic un material copios pentru un eseu care să se numească eventual „Neruşinarea în politică după decembrie 1989” – nu se poate întâmpla.

Este poate un rezultat al oportunismului de cea mai vulgară expresie a acestor creaturi tipice ale comunismului, care au avut realmente şansa de a nimeri şi în momentul cel mai propice când noul regim (oare?) avea nevoie el însuşi de slugi profesioniste şi cine ştia cel mai bine să răspundă la aceste comandamente decât tot ei?

Timpul era scurt, nevoia mare, până creezi slugi noi trebuie ani, în vreme ce ei dăduseră deja proba de calitate,

se rodaseră, dăduseră rezultate. Disponibilitatea de a-şi schimba stăpânul o aveau, chiar dacă, de data aceasta se aflau sub aceeaşi căciulă cu oameni pe care nu-i suportau epidermic (evrei, de pildă).

Şi au fost acceptaţi. Ambii cu gazete. Ambii cu partide, şefi plini sau în devenire plini. Ambii mânuind demagogia cu dexteritate, deşi notelor false n-au nici ei ce să le facă. Ambii lătrând – astfel nu se poate spune că fac – pentru că pixul cu care scriu este legat, cum sunt potăile cu lanţ, de diferite instituţii care le sunt de fapt stăpânii.

În România de astăzi, Göbels ar fi ajuns senator, şef de comisie de cultură, ar fi reprezentat ţara la Strassbourg. În absenţa unuia ca el, toate aceste recorduri le cumulează A. Păunescu.

Se poate observa că în demagogia lor, cei doi susnumiţi ating coarde sensibile oamenilor de rând, fără să se întrebe de dreptul moral pe care aceşti apărători ai dictaturii de ieri împotriva oamenilor îl au de a se erija astăzi în militanţi împotriva unor vitregii temporare.

În demagogia lor vorbesc de dragoste („Totuşi iubirea”, nu-i aşa?), dar atâta revărsare de ură viscerală – comandată în parte, datorită aceleiaşi disponibilităţi de a fi slugi fidele – mai rar s-a întâlnit pe meleagurile noastre.

Cel mai mare serviciu pe care spurcătorii îl aduc noilor stăpâni este lătrătura lor, nu rareori însoţită de muşcătură veninoasă. Ei servesc atât de bine, încât – bine aprovizionaţi, fireşte şi cu documente „compromiţătoare”, în special gazetei *România Mare* – nu a scăpat practic niciun disident, cu excepţia celor care au făcut pact cu regimul de după 22 decembrie, şi cu atât mai mult opoziţia regimului domnului I. Iliescu, într-un limbaj şi la o modalitate de subcivilizaţie, necunoscute Europei, spre care zicem noi că tindem.

Ei spurcă pe unde trec absolut totul.

Astfel, au spurcat o denumire consacrată ca

exprimând o idee sfântă, privind unitatea naţională, şi anume denumirea România Mare, devenind în accepţia lor un tun de împroşcat insanităţi. Ei şi-au deconspirat astfel sorgintea Kominternistă, reuşind să compromită simbolul lingvistic al unei idei, pe care cu toată ura anti-maghiară, antisemită şi prosovietismul pe care îl propagă, nu vor reuşi totuşi să-l distrugă, pentru că este indestructibilă şi dorinţa de unitate naţională va apela la alte simboluri.

Prin faptul că şi-au asumat rolul de babe bocitoare ale ceauşismului şi de avocaţi ai „realizărilor comunismului", ei spurcă esenţa şi puritatea Revoluţiei din decembrie. Prezenţa în Parlament şi Senat ai acestor ciocli ai democraţiei şi libertăţii sunt o profanare a jertfei celei mai curate a martirilor de la Timişoara şi Bucureşti, din celelalte oraşe ale ţării, din decembrie 1989.

Ei reprezintă o minoritate neînsemnată, care poate i-a votat, buimăcită de demagogia lor, dar în Parlament şi Senat nu întruneau oricum condiţiile de intrare dacă puterea nu făcea cărţile în aşa fel ca să-i aducă acolo (anulând un milion şi jumătate de voturi date altora). Acum prin zarva pe care o ridică, ei vor să creeze impresia, chipurile, că ar reprezenta interesele tuturor! „Tuturor", adică. Ei întorc aşadar realităţile cu capul în jos, spurcând sentimentul de dreptate.

M-am referit numai la spurcătorii menţionaţi mai sus, nu pentru că ar fi unicii, ci pentru că sunt un fel de „şefi de promoţie", care după ce în acel decembrie măreţ şi-au săpat repede găuri de cârtiţă în care au intrat, fiindcă le tremura târtiţa, fără să li se audă răsuflarea un timp, după care s-au încoţopenit din nou, exact ca în vremea când dădeau din coate, să fie cât mai aproape de stăpân, şi acum ca şi atunci, şi dai peste ei nu numai dacă deschizi gazeta şi radioul, ci mai ales televizorul, unde se prezintă cu hârdăul şi la sărbătorile cele mai sfinte.

Din exemplele numeroase, care-mi vin acum sub

condei şi le las la o parte, întrucât nu ne interesează persoanele, totdeauna mai puţin valoroase decât categoria sau fenomenul pe care îl reprezintă, concretizat de noi doar prin „modele”, nu mă pot totuşi sustrage tentaţiei de a aminti un alt oportunist, de mai mică anvergură, dar de un secăturism similar celor menţionaţi mai sus: Cristian Popişteanu.

După ce în revista *Magazin Istoric* l-a aşezat timp de decenii pe Ceauşescu printre voievozi, fiind unul din promotorii „cultului”, la nivelul a ceea ce făcea confratele lui râmător în cearşafuri de catrene, iată-l invitat la Radio România-Actualităţi de 23 august 1993, de tovarăşul său de idei, E. Gloter, să explice poporului român istoria.

Uimeşte consecvenţa stilului în care uşor se poate recunoaşte amprenta secţiei de propagandă a P.C.R. Istoricul nostru pe puncte şi-a îndeplinit cu brio misiunea, dând o variantă nouă de falsificare a evenimentelor, conform liniei celei mai noi a partidului. Deci la postul naţional de radio, s-a decretat că în august 1944 regele Mihai… a adus partidul comunist la putere şi armatele ruseşti în ţară! Acelaşi lucru îl orăcăise de la tribună, într-o şedinţă televizată a senatului, propagandistul cu fleanca, de la fostul organ al Securităţii, *Săptămâna*. Ce coincidenţă, nu-i aşa?

De altfel, alianţa dintre „internaţionalişti” şi spurcători, sub aceeaşi veche pălărie, a început să dea roade nu numai în parlament şi senat.

O CONCILIERE ISTORICĂ ÎNLOCUIEŞTE MONOLITISMUL

Reprimirea spurcătorilor, admiratorilor pe faţă ai dictatorului şi declaraţi membri P.C.R. fără întrerupere, pune în evidenţă o schimbare în concepţia despre sine a „avangardei”.

De fapt, fenomenul începuse imediat după decembrie. El poate fi definit ca o renunţare la monolitism,

la acordarea dreptului de existenţă tuturor curentelor care l-au bântuit, cu respectiv, dreptul de organizare „de sine stătător” a fiecăruia.

Veşnica întrebare ce a fost la început, oul sau găina? se poate pune şi aici. Este posibil ca nevoia de a canaliza revoluţia, energii care să nu-l demoleze pe el, că să fie înregimentate uneia din cauzele conduse de el, partidul, au extras la repezeală din doctrinele diverselor perioade, mai întâi pe cea cu tricolor, Iancu, Ţebea etc. Venus s-a născut din spuma mării, „*Vatra românească* „din spuma revoluţiei, „emanaţie” observată cu ochiul liber, existentă în diverse momente în P.C.R. şi apărută mai ales ca formă de rezistenţă (din timpul lui Dej) la poftele nesăţioase de „integrare”, trădând aceleaşi gheare ale imperialismului rus. Având însă şi o ramură viguroasă îndreptată contra revizionismului maghiar, pentru care cel mai abitir a asudat propaganda ceauşistă în deceniile precedente, mai ales în străinătate.

Aceasta ar fi deci legenda partidului cunoscut astăzi sub numele de Partidul Unităţii Naţionale Române, PUNR. Idei servite în trecut cu sfinţenia ce impune respectul definitiv, de personalităţi care prin gesturi grave au făcut istoria (vezi Memorandiştii) sau Unirea de la 1918 (Partidul Naţional-Iuliu Maniu sau social-democraţii transilvăneni), capătă în interpretarea actuală a unor activişti îmbrăcaţi la garderoba „*Cântării României*”, note pompos parodice.

Unii oameni care au luptat în trecut pentru unitatea naţională, de oriunde – din Transilvania, Basarabia sau Bucovina – au fost intelectuali ai satelor sau oameni simpli, dar niciodată n-au fost primitivi.

Ceauşismul, după modelul iniţiatorului acestei şcoli, care i-a supravieţuit, este o modalitate primitivă de manifestare a patriotismului. El a creat acest stil de „patriot” cu gura, cu odele, cu dacii, a cărui prestaţie dacă

s-ar fi păstrat în limitele didactice ale unei ore de dirigenţie naţională, n-ar justifica prea multă atenţie, dar devine tragică (spre diferenţă de caraghiosul „patriot naţionale” al lui Caragiale) din momentul în care cei ce se bat cu pumnii în piept, o fac în forumuri, sunt luaţi în serios, şi cel mai trist este atunci când cer – precum Irodiada capul Sfântului Ioan Botezătorul – şi câte un cap de ungur, ca dovadă peremptorie a românismului. Indivizii programaţi astfel, nu-şi pot depăşi condiţia de maşini ale urii. Singura apropiere de Caragiale ne-o mai prilejuieşte câte unul care nu este numai antimaghiar, ci şi uşor agramat, cum şade bine oricărui patriot veritabil, ales sau aranjat ca să iasă primar sau şef de partid, propunându-şi, o, Doamne, să ne fie şi preşedinte! (Gh. Funar).

Energici din fire, modul lor de existenţă fiind numai prin exteriorizare – şi cât mai gălăgios, în toate nuanţele, până la isterie – democraţia le-a creat condiţia optimă de a se căţăra cât mai sus. Dar după modelul dat de creatorul şi şeful lor de şcoală, care era de fapt un înlocuitor, şi ei ocupă în viaţa publică locul altora, de data aceasta favorizaţi de democraţie şi de incapacitatea oamenilor de a discerne, din pricina prea marii gălăgii pe care o fac şi a demagogiei. Un asemenea tip, într-o democraţie autentică – să zicem Danemarca – ar fi avut de asemenea o situaţie prosperă, dar numai datorită rulotei, desigur proprietate personală, cu crenvurşti calzi şi ketchup, postată în faţa parcului de distracţii „Tivoli”.

Este o adevărată nenorocire că oamenii de rând, ocupaţi cu grijile zilei, care sunt mari şi apăsătoare, nu discern încă între autentic şi kitsch. Nenorocire, din cauză că acest tip de patriot şovin de fapt reuşeşte ori de câte ori se manifestă în public, un penibil spectacol de „*Cântarea României*”, pe care naivii îl iau în serios. Acest specimen, cu vremea va dispărea, pe măsură ce oamenii se vor lumina.

Dar până atunci va trebui să facem faţă acestui stadiu de primitivism al vieţii noastre publice, în care oameni mai puţin primitivi la prima vedere – este vorba de cei ce se aflau la cârma statului – au apelat la joardele minerilor, care au ciomăgit pe străzile capitalei pe oricine li se părea lor de a fi suspect de „intelectualism”, că gândeşte, că aşa ceva nu se poate înghiţi încă din vremea când partidul gândea pentru toţi, şoarecii joacă pe masă când pisica nu-i acasă, în realitate pisica se face doar că nu este, ea se află în concendiu de legalitate şi asta trebuie să se ştie, iar dacă nu se vrea să se ştie, există mijloace de convingere…

Este, s-ar putea spune, aproape normal – deşi paradoxul, pentru orice conştiinţă eliberată este de un tragism disperant! – ca după patruzeci şi cinci de ani de tembelizare a omului în spălătoriile partinice de creiere, în care de acelaşi număr de ani negrul a fost prezentat drept alb, minciuna drept adevăr, o lovitură de stat banditească drept instaurarea de către popor a republicii, un activist submediocru şi criminal pe deasupra, ajuns conducător, drept „geniu carpatin” etc., este aproape normal ca spiritul de discernământ pe plan naţional să sufere o gravă deteriorare.

După ce în trecut educaţia patriotică în Transilvania (de pildă) o făceau preoţii uniţi, din 1948 până în 1989 educaţia patriotică şi naţională a devenit la început apanajul unor leonterăuţi, apoi al unor vadimi şi popişteni. Nu numai în instituţiile proprii, ci şi în şcoli şi universităţi, şi nu numai în acestea, ci în tot sistemul de presă, carte, ştiinţe sociale şi politice.

După decenii îl avem, iată-l: omul „nou”, care merge cu cei ce urăsc, cu naţionaliştii şovini, acceptă nimicirea instituţiilor tradiţionale de către comuniştii moscoviţi (monarhia), crede că republica (instalată cu pistolul) corespunde intereselor lui (când ea este făcută ca o

mănuşă pentru unii domni de tovarăşi), cumpără fiţuicile spurcătorilor de istorie şi de adevăr, poate îi şi votează, crezând că-i reprezintă. Cum să-i reprezinte? Când nu trebuie decât să dispui de bunul simţ al reducerii adevărului la esenţe, pentru a se arăta oricui că doar isteria lor – nişte jalnici minoritari – lasă impresia că reprezintă majoritatea.

Mişcarea este însă calculată. La originea propulsării acestui tip se află „serviciile de cadre" oculte şi ilegale, care au şmecherit alegerile, anulând sute de mii de voturi, pentru a le face lor loc pe băncile Parlamentului şi Senatului.

*

Concilierea s-a produs între toate curentele existente în partid de la 1944 încoace.

Avem la vedere, după revoluţie, oameni care au fost promovaţi de Ana Pauker (sau pe descendenţii acestora), alături de personaje de frunte din anturajul lui Dej (de ex., Al. Bârlădeanu), cu organizaţii care îşi au sorgintea în acea perioadă.

„Refuzaţii" (domnii I. Iliescu, Dan Marţian etc.) au primit întreaga satisfacţie a ratărilor din deceniile trecute, prin faptul că nimic nu mişcă în conglomeratul politic al puterii fără acceptul lor. Ei se află în vârful acestui concern politic, moştenesc toată puterea.

Ultimii veniţi la „conciliere" sunt ceauşiştii, care nu vor să renunţe nici la ideologia naţionalist furibundă a primitivului lor inspirator, nici la privilegiile pe care le-au avut sub el. Scuipând pe cine trebuia şi lingând ce ştiau ei că ajută, au fost acceptaţi.

În sfârşit, dar nu în cele din urmă, „Hora Unirii" (imnul P.D.S.R.) o joacă şi creaturile recente, „cadrele noi" ale struţo-cămilei peceriste, care au fost unse cu alifii de la toate curentele, cu şansa de a-şi ajunge şi a-şi depăşi maeştrii în min-ipocri-corup-neruşi-ciună.

ŞMECHER-ŢI. C.R.

„Aici e duhul lui, spiritul lui, teoria lui, sunt în sfârşit amprentele lui!” – s-ar putea spune şi acum, după patru ani de când nu mai este. Îl descoperi pretutindeni. Printr-un test simplu: testul la şmecherie.

Şmecheria nu-i o idee politică. Este o metodă. Un mijloc de a face ca ideile politice să prindă viaţă, prezentându-le drept altceva, fără să li se deconspire esenţa.

Diverse metode politice îşi au sorgintea în diverse şcoli mai mult sau mai puţin clasice şi ilustre. Şmecheria în politica românească actuală este originară din Ferentari şi Giuleşti, din Colentina şi Căuzaşi, adică din mahalalele de altă dată ale Bucureştiului. Ea a fost experimentată deja cu brio de regimul de dictatură, mai ales în ultimul sfert de veac, atât în politica internă cât şi în cea externă.

Continuată şi în ilegalitatea de după decembrie.

Şmecheria şi şmecherirea, despre care s-ar spune că sunt trăsături care ar aparţine de fapt populaţiei minoritare a ţiganilor, ne pune în cea mai proastă lumină faţă de noi înşine, când în locul acceptării normelor nescrise, care pretind oricărui om poziţii tranşante şi o abordare cinstită a oricărui aspect al vieţii, obiectul politic al puterii, adică masa, populaţia, este zăpăcită până ce s-a obţinut de la ea ceea ce s-a dorit.

Când aceasta îşi dă seama că a fost şi de astă dată păcălită, este prea târziu să mai îndrepte ceva: a ieşit din joc. Jocul îl fac în continuare tot păcălitorii.

În viaţa politică postrevoluţionară, metoda a înflorit multilateral: minoritarii în stradă şi în faţa centrelor de schimbat valuta, unde sub ochii îngăduitori ai poliţiei îi păcălesc pe oameni, luându-le dolarii şi mărcile adevărate, pe care le „schimbă” pe milioane sârbeşti devalorizate sau pe teancuri de hârtie albă, iar în cabinetele politice, după acelaşi principiu şi metode, se obţine ceea ce se doreşte nu

de la unu-doi fraieri, ci de la categorii sociale întregi, oferindu-se în schimbul aurului lor, fie că este vorba de vot sau de anumite convingeri inoculate, maculatura vorbelor goale.

Şmecheria şi şmecherirea par – nu par, ci sunt – uneori ridicate la rangul de politică de stat, cu un oarecare discernământ putând fi decodificate atât în acte politice majore, cât şi în altele mai neînsemnate, în aranjamentele unor mărunţi slujbaşi, dar şi în declaraţiile şefilor partidului de guvernământ, ale celor ce conduc lucrările Camerei, Senatului, în cuvântări, declaraţii etc. Un inventar al şmecheriilor din ultimii patru ani ar umple pur şi simplu un lexicon („Lexiconul şmecheriei”).

Nu ne propunem aici de a le inventaria şi nici a întreprinde o operă, care intră în sarcina unor politologi mai meticuloşi, dar a menţiona câteva mostre pentru concluziile care se impun, este necesar.

Iată, de pildă, ce ne-a fost dat să auzim la 13 iunie 1990, data fatidică a celei de a doua mineriade (folosim persoana I plural, întrucât, transmiţându-se prin radio şi televiziune, Comunicatul respectiv a fost auzit, iar conţinutul lui reţinut de multe persoane): că legionarii organizaţi în comandouri au atacat sediul Televiziunii Române.

Mi-am amintit atunci de şmecheria disperată a regimului ceauşist. Acesta numise de asemenea „legionari” tineretul eroic de la Timişoara, care declanşase revoluţia la 17 decembrie 1989.

Şmecheria de la 13 iunie n-a prins, deşi spre edificare s-a întrerupt emisiunea un pic, după care a fost din nou reluată. Ba l-am văzut (nu-mi amintesc exact dacă în aceeaşi sau a doua zi) pe răposatul Al. Stark, apărând pe ecran cu cataplasme, ca să se vadă cât de tare suferise el de pe urma loviturilor primite de la tinerii „legionari”, argument indubitabil în sprijinul comunicatului

prezidenţial.

Ulterior, „legionarii” se evaporaseră, iar minerii triumfători nu ne-au arătat măcar unul în carne şi oase, în timp ce în arestul noii securităţi intraseră pur şi simplu tineri, cu fizionomii politice specifice momentului istoric actual.

Şmecheria a jucat însă rolul de acoperire a manevrelor puterii.

Încă un domeniu de aplicare a acestei metode: în lupta de clasă mascată.

La principiul „luptei de clasă”, al războiului de exterminare (uneori fizică) a adversarilor săi, comunismul în general şi cel românesc în particular n-au renunţat niciun moment.

În anii şaizeci, din nevoia de solidaritate naţională în faţa ameninţărilor ruseşti de „integrare” (când şi el a fost pus în pericol), semnul unei perioade de conciliere naţională a fost amnistia generală decretată de Gheorghiu-Dej, de care au beneficiat deţinuţii politici (unii depuşi în închisori încă din 1945).

„Lupta de clasă”, care de fapt n-a încetat niciun moment, s-a mutat mai ales pe „frontul” ideologic.

Sub urmaşul lui Dej, ea s-a înăsprit, ţinta fiind contestatarii (disidenţii) şi exilul politic. După 1965, opusul „luptei de clasă”, concilierea naţională, nu putea fi decât acceptarea fără crâcneală a monstruozităţii dictaturii. Pentru orice respingere a acesteia intra în funcţiune „braţul înarmat”, Securitatea, instrumentul de aplicare forţată a principiului împăcării omului cu soarta sa nenorocită.

Repet aceste adevăruri ultracunoscute nu pentru cei cu memorie scurtă, pentru că şi în această împrejurare ei vor refuza să şi le amintească, ci pentru a face legătura directă cu situaţia postrevoluţionară, când deodată, în focul la propriu al revoluţiei, lupta de clasă renaşte. Cu

diferenţa că nu mai este numită aşa. Ea nu mai există cu numele. Dar citiţi presa FSN, apoi *România Mare* şi veţi constata că P.C.R.-ul (cel inexistent) nu şi-a iertat niciun adversar.

Printr-o iscusită lucrare, au fost desfiinţaţi toţi disidenţii anticomunişti, care mai puteau juca un anume rol politic în detrimentul forţelor de guvernământ. După metode încercate de Securitate în deceniul anterior în exil: prin ponegrire.

În condiţiile în care înainte de 1989, efectul presei securiste din exil asupra conştiinţelor era minim, influenţa posturilor de radio „Europa liberă" şi BBC, contracarând-o cu succes, după revoluţie situaţia s-a schimbat: libertatea presei a micşorat impactul posturilor străine şi l-a mărit pe cel al presei interne, din care de o reală priză la păturile medii s-a bucurat cea „combativă", adică cea agresivă, din pricina gustului acestora pentru „bârfă" şi a felului cum ea i-a satisfăcut setea de senzaţie uşoară, editată de P.C.R. şi oamenii lui.

Manevra a reuşit: incapabilă, dar nici interesată să discearnă adevărul de minciună, curăţenia de calomnie, în urma campaniilor de presă ale puterii, majoritatea disidenţilor anticomunişti au pierdut în ochii publicului larg şi ca individualităţi, nemaifiind astăzi practic o ameninţare pentru partidul de guvernământ.

După ce s-a văzut cu majoritate în Parlament şi Senat, forţa conducătoare s-a mai potolit, dar cum are pe cineva de desfiinţat îi şi aplică metoda. (Ultima dată, osânza cu floacă, devenită „domnul senator", a încercat să-l desfiinţeze pe dl. C. Coposu, reclamându-l poporului că ar fi fost informator al Securităţii. După cum s-a văzut însă, delatorii întâmpină greutăţi din ce în ce mai mari în domeniul credibilităţii).

Dacă lupta de clasă nu există în lexiconul şmecherilor de calibre diverse, care conduc cu scoarţă de demnitari

ţara, în schimb, opusul ei este mereu pe buzele lor. Ea se numeşte „reconciliere naţională” şi apare la suprafaţă ori de câte ori, opoziţia, mai mult cea neparlamentară, încearcă să facă apel la memoria naţiunii pentru un proces al comunismului, adică al crimelor concrete făptuite de P.C.R. şi de instituţia lui de represiune.

Singura reconciliere reală a avut loc în partidul comunist însuşi între paukerişti, dejişti şi ceauşişti, al cărei rezultat este vizibil în viaţa politică şi în lumea afacerilor.

Restul este un teritoriu de manevră, un fel de ţintar naţional pe care P.C.R.-ul şi din ilegalitate reuşeşte să-l impună partenerilor şi adversarilor săi. Când îi convine, bobul se mişcă la carul care n-are nume, dar noi ştim că poartă denumirea de cod „Săledămlacap”, iar când el ar trebui să răspundă pentru patruzeci şi cinci de ani de teroare, bobul se mişcă deodată la carul cu denumirea publică de „Reconciliere naţională”.

Opoziţia este gata să ierte totul şi declară acest lucru în mod repetat şi public, întrucât „Reconcilierea naţională” este şi dorinţa ei cea mai fierbinte (ştiind că „Săledămlacap” ei i se aplică). Minerii au aplicat opoziţiei în 13 – 15 iunie codul, cu cea mai mare osârdie. La fiecare mişcare a bobului, adversarul pierde. Uite-aşa se joacă, până ce acesta din urmă nu va mai avea niciun bob şi va fi dată afară din teren.

Dintr-o posibilă listă de şmecherii şi şmecheriri mai alegem una singură, din pricina implicaţiilor, le-am numi istorice.

Am ascultat cu un prilej oarecare o declaraţie a domnului preşedinte Ion

Iliescu, legată de chestiunea restabilirii monarhiei.

Înainte de a o rezuma, socotim că trebuie să amintim tinerilor, care cunosc mai puţin împrejurările istorice reale ale evenimentului, că monarhia a fost înlăturată printr-o lovitură de stat, inspirată şi organizată de Moscova, deci

de o putere străină. Dat fiind acest adevăr obiectiv, este normal ca înlăturarea comunismului din viaţa României să pună la ordinea de zi şi anularea măsurilor luate de această putere împotriva ţării şi a poporului nostru.

Dar nu, P.C.R., chiar şi după obţinerea autonomiei de Moscova (deci după Declaraţia din aprilie 1964) şi a independenţei relative, fiind incompatibil prin ideologie cu monarhia, ca formă de stat pe care el a înlocuit-o, a respins à priori această instituţie democrată şi constituţională, deoarece se punea problema trecutului său de instrument al unei forţe străine. Niciun argument contra nu i-a determinat schimbarea poziţiei sale, chiar şi acela că după 1965, oricum am avut o formă de monarhie, primitivă, de tip afro-asiatic, în timp ce aceea înlăturată de comunişti la ordinele Kremlinului, intrase în mod natural, evolutiv în viaţa poporului român.

Dovadă că aceeaşi formaţie politică decide soarta ţării în continuare, este – ca o hârtie de turnesol – atitudinea faţă de problema restabilirii monarhiei. S-ar cere deci – într-o abordare corectă şi cinstită – spuse lucrurilor pe nume, aşa cum se arată ele unei priviri nepărtinitoare. Ar trebui să se zică:

„Domnilor (sau tovarăşi sau, măi, golanilor), nu mai bateţi câmpii cu monarhia şi cu regele, pentru că tot n-aveţi nicio şansă de reuşită! Atâta vreme cât ne aflăm la cârmă noi, adică cei care l-am dat afară pe Mihai, cum puteţi crede că vom face o cotitură politică de 180 de grade şi-l vom accepta? Partidul nostru nu a dat niciodată înapoi, ci numai s-a prefăcut că o face: de aceea v-am acceptat să faceţi propaganda voastră duşmănoasă. Dar până aici! Democraţia pe care o afirmăm, fiind originală, este incompatibilă cu monarhia, fie ea şi constituţională!”

Aşadar, în locul unei atitudini tranşante, se aplică şi aici tehnica clasică a rezolvării problemei prin şmecherie.

Revenind la întrebarea adresată şefului statului,

răspunsul domniei sale a fost, parafrazând din memorie, că poporul român a decis asupra ordinii de stat în momentul referendumului asupra Constituţiei, care ar fi respins monarhia şi a optat pentru republică. Şi că de asemenea cele mai avansate ţări din Europa sunt republici (Franţa, Italia, Austria, Germania, Elveţia etc.).

Pentru cei care nu se descurcă în mişcările politice de acest tip, este bine să menţionăm că: 1) o asemenea respingere/acceptare nu a existat, întrucât referendumul menţionat nu avea în vedere opţiunea explicită monarhie-republică, ci Constituţia. 2) La 30 decembrie 1947, „republica" „populară" nu a fost instaurată printr-un referendum, ci printr-o lovitură de stat, ceea ce înseamnă că orice referendum ulterior, implicit sau exclusiv, este o ilegalitate şi o manevră. 3) Domnul preşedinte se referea la Constituţia regimului FSN (acum PDSR), supusă referendumului. Nu pentru că este de inspiraţie cripto-comunistă, ci pentru că indiferent dacă vrem sau nu, istoria evoluează şi Constituţiile sunt ele însele supuse schimbărilor. Nu este veşnică şi de neschimbat ca versetele Bibliei, inclusiv aceasta pentru care s-a votat după revoluţie. Ea trebuie privită ca inevitabil o alternativă temporară şi supusă înlocuirii. 4) o seamă de state avansate din aceeaşi Europă sau din afara ei, aflate cu mult înaintea României ca dezvoltare economică şi civilizaţie generală, sunt monarhii (Marea Britanie, Suedia, Danemarca, Norvegia, Spania, Olanda, Belgia, Japonia etc.).

Spiritul de justiţie impune înlăturarea oricărei abordări şmechereşti a problemei, respectiv restabilirea Constituţiei din 1923 sau a prevederilor acesteia adaptate la ziua de astăzi. Acest lucru înseamnă revenirea regelui pe postul său de suveran şi monarh constituţional, oricâte argumente contra vor avea duşmanii monarhiei.

După un stagiu de probă în care poporul român să

vadă din viaţa de zi cu zi dacă monarhia reprezintă pentru el o soluţie mai puţin bună decât republica „populară”, „prezidenţială” sau „parlamentară”, abia după aceea, dacă împrejurările politice vor impune acest lucru şi nu pentru că de la tribuna parlamentului un individ isteric pe care preşedintele adunării se face că-l întrerupe, urlă despre „păcatele” monarhiei, abia atunci dacă viaţa va impune acest lucru, ar urma să se purceadă la un referendum pe această temă.

Situaţia este simetrică cu aceea a anulării Pactului Hitler-Stalin (Ribbentrop-Molotov). Care va să zică teritoriul României este ciopârţit, umblându-se pe harta ţării noastre cu creionul de tâmplărie la Kremlin (cum s-a umblat tot acolo şi pe Constituţia din 1923), iar ca Basarabia să se întoarcă la patria-mamă, confraţii-tovarăşi ai domnilor majoritari în Parlament şi Senat organizează referendumuri sau votări în parlament, al căror rezultat este din capul locului previzibil, întrucât este condus de cine trebuie, ca să dea rezultatele aşteptate de Moscova. Cum să privim tentativa lor decât ca pe o ilegalitate din capul locului? Iar guvernan ţii noştri recunosc independenţa Republicii Moldova, formaţie statală a ocupanţilor – independenţă, fireşte, faţă de România – ba mai stabilesc şi relaţii diplomatice cu ea, un non sens, dacă ei resping Pactul Hitler-Stalin şi dimpotrivă, semn că l-au acceptat tacit de vreme ce au socotit că Moldova de peste Prut ar fi independentă (cu frontierele spre patria mamă păzite de trupe ruseşti!).

Printr-un alt act similar, de către aceeaşi putere străină care ne-a furat parte din teritoriul naţional – şi tot fără referendum – s-a schimbat într-o zi, însăşi ordinea de stat a ţării. Din monarhie în ceva ce se numea republică populară, care nici republică şi nici populară nu a fost.

Şi iată că astăzi, când se presupune că situaţia care a menţinut nedreptatea şi fărădelegea s-a schimbat, s-a

încercat să se ratifice actul banditesc de la 30 decembrie 1947.

Că între cele două momente tragice, din istoria noastră, prin faptul că au fost determinate de acelaşi Kremlin, există o legătură indiscutabilă şi că atitudinea de acceptare a unei acţiuni, respectiv a schimbării ordinii de stat, prin paralelă, crează în mod automat şi premisele acceptării fărădelegii din 1940, este clar oricărui om cu bun simţ. Nu este clar celor ce nu dispun de organ pentru analiză.

Comuniştii-ilegalişti respectă cu sfinţenie jurământul de partid al tinereţii lor, ca şi testamentul Kominternului „mort", afirmând dreptul imperialist al Rusiei asupra teritoriilor furate de la România (de altfel într-un interviu recent, în ziarul *Libertatea*, tovarăşul S. Brucan n-a mai făcut un secret din faptul că împărtăşeşte această viziune antiromânească). Aceasta chiar şi în condiţiile prăbuşirii imperiului sovietic (care se reface sub ochii noştri vertiginos, repetându-se istoria din 19 l7 – 1924). Prin simetrie, comuniştii noştri respectă şi cealaltă decizie luată la Kremlin.

Într-un singur moment partidul de guvernământ îşi dă jos haina republicană, acceptând în interiorul ţării, fără să sufle o vorbă de protest şi nicio clarificare a contradicţiei, dacă nu se urmăreşte poate deriziunea asupra monarhiei, acceptând aşadar un rege fără regat: pe „regele Cioabă" al ţiganilor, deşi Constituţia – nu-i aşa? – s-ar părea să fie pentru toţi. Ba chiar şi un împărat: pe cel cu nume de roman, Iulian.

Suntem ca într-o lume în care s-au inversat nişte planuri: un bulibaşă devine rege. Probabil că republica, neputând să şi-l aducă acasă pe regele ei legal, va alege în curând în fruntea ei un bulibaşă. Tot se spune despre noi, ba de către Jirinovski, ba de către unii germani, că suntem un popor de ţigani, de ce să nu le oferim chiar noi

argumentele, pe care P.C.R. le-a mai dat odată când scria România cu! din i, respectiv pe când însăşi puterea conducătoare făcuse să se creadă că numele ţării şi al poporului român vine de la romi şi nu de la romani?

În momentul de faţă, propaganda partidului de guvernământ (cuvântări violente în senat, transmise la TV, un film şi emisiuni TV, falsuri istorice diverse), cu argumente luate (cei care au trăit în exil le recunosc uşor) din scrierile ideologilor mişcării legionare, altele elaborate în laboratoarele din Bucureşti, amestecate cu un populism demagogic, a avut un oarecare succes, creând un adevărat curent de opinie, în sensul de teamă în faţa neprevăzutului.

Problema care se pune este cât timp vor putea ascunde aceşti oameni politici faţă de aceleaşi mase, de grija cărora vor să dea impresia că nu mai au somn, trădarea idealului naţional prin acceptarea celui de-al doilea termen al ecuaţiei opresiunii naţionale de către imperialismul sovieto-stalinist? Al doilea termen este alt nume pentru Basarabia întreagă, până la Dunăre şi Mare şi pentru nordul Bucovinei.

DE ACEEA TOT EL, PECEREUL!

„Ţara geme de intelectuali”.

Mircea Diaconu

„… Avem în Ţară un singur patriot, în schimb, peste hotare, o puzderie întreagă. Toţi au aceeaşi boală: reprezentanta. […] Peste hotare, unde patrioţii fac coadă la birourile de înregistrare, domneşte principiul liberei concurenţe: îşi pun reciproc beţe în roate, fiecare încercând să-l încalece pe celălalt spre a ajunge statuie”.

Vasile C. Dumitrescu (1982)

Unii numesc starea actuală „restauraţie”.

Termenul vine din istoria Franţei, cu care împrejurările de faţă nu au nimic comun. Acolo „restauraţia” însemna restabilirea monarhiei. La noi, ea

înseamnă întoarcerea comunismului şi a fiilor lui rătăcitori, pentru care se taie mielul cel mai gras.

Acest peisaj naţional, cu unele similitudini cu ceea ce se întâmplă şi în alte ţări foste comuniste, ne determină să ne întrebăm dacă cumva fenomenul de remanenţă a vechiului nu cumva este o fatalitate?

Nu, nu este o fatalitate. Avem soarta pe care ne-am croit-o în colectiv, cu toţii: cei deştepţi şi cei proşti, cei curajoşi şi cei fricoşi, cei buni şi cei răi, cei mari şi cei mici, cei cu putere şi cei fără, cei ce trăiesc bine şi cei ce trăiesc rău, cei ce păcălesc şi cei ce în totdeauna rămân păcăliţi. Soarta aceasta n-o meritäm! Liota de lichele, unele din ele având puterea de a determina adoptarea de legi, s-a unit strâns în jurul lui: „dragului partidului…”! râd în nas oamenilor oneşti şi-şi bat joc de populaţia sărăcită, mai ales când îi plâng demagogic de milă…

Cum de nu s-a putut poporul român debarasa de ei, de partidul comunist, de activiştii lui şi de „braţul lui înarmat”?

Uitaţi-vă cu cât patos minerii – într-o rătăcire de o valoare istorică unică – au apărat „cuceririle comuniste”! Nu cred că ei să fi vrut întoarcerea la anii când ortacii lor (ei sau alţii) sau împotrivit. Înseamnă că s-a întâmplat o sucitură psihologică, ceva, o schimonosire a gândirii. Ei au fost testul reuşitei.

Dar ceilalţi, unde au fost şi sunt ceilalţi? Să vedem:

DISIDENŢA ANTICOMUNISTA

Dumnezeu ne-a dat şi nouă, ca şi cehilor şi polonezilor o disidenţă, care ar fi fost să fie baza schimbărilor radicale. De la revoluţie încoace, ea s-a împărţit: care a mers cu noii stăpâni, care s-a înregimentat în diverse partide devenite de opoziţie.

În Cehoslovacia aceasta a învins. Un disident din anii şaptezeci a ajuns preşedinte. În Polonia, un alt disident, cunoscut de la începutul ultimului deceniu, a devenit

preşedinte. Înainte un alt opoziţionist devenise papă.

La noi, preşedinte a devenit un fost activist de partid, „refuznic” (refuzat de la orice promovare), care s-a afirmat în revoluţie cu carnetul roşu de partid în buzunar. Din nou, ne situăm pe aceeaşi linie cu Rusia (unde Elţîn, fost prim secretar de partid în Ural, azi pozând în „democrat”, s-a făcut cunoscut înainte de toate ca autorul demolării casei în care a fost masacrat ţarul Nicolai al II-lea, cu întreaga sa familie), cu Ucraina (unde, la fel, un fost activist de partid este preşedinte), cu Georgia (Şevarnadze, fost ministru de interne, apoi şef de partid şi de stat, luminat), cu Moldova etc.

Să ne mânuiască istoria, ca pe nişte cutii de chibrituri pe o mare în furtună? Şi dacă ne mânuieşte, din ce cauză?

De data aceasta, nu din reflexul cultului personalităţii, ci pentru că sunt stăpâni pe arta de a pune masele să joace cum le cântă ei, comuniştii s-au priceput să-şi creeze dintr-un activist o personalitate, pe care au ştiut cum să-l ilumineze pentru a fi vizibil de pretutindeni, în orice împrejurare şi de oricine: şi au câştigat!

Opoziţia nu şi-a creat o astfel de personalitate. Nu pentru că nu am fi avut. Rămân la obsesiva convingere, repetată până la obstinaţie. Noi am avut disidenţi autentici (anticomunişti) şi potenţiale personalităţi. În loc de a face din unul din ei miza victoriei – eu cred că din rândul celor ce au fost în exil, contrar convingerilor „Europei Libere”, care punea accentul pe cei din ţară, şansa reuşitei era cea mai mare – opoziţia, gândind cu capul de microfon, a mers pe opţiuni eronate, în timp ce cu alţii a dus o politică de marginalizare. În această chestiune a avut cu puterea o platformă comună: a procedat astfel anume cu cei pe care i-a socotit un potenţial pericol.

Din rândurile proprii, fără posibilitatea de a fi cucerit populaţia cu „binefaceri”, precum F.S.N., care din această

pricină a cunoscut o creştere rapidă a popularităţii oamenilor urcaţi de el pe podium, opoziţia a venit aproape cu mâinile goale: s-a prezentat cu personalităţi despre care s-a auzit pentru prima dată prin 1987 – 1988, despre altele abia după 1989. Şi fără un pandant la opera populistă a oamenilor puterii, care în cazul unor disidenţi „clasici" există.

(Adevărul afirmaţiei noastre poate fi probat prin compoziţia din acest punct de vedere a deputaţilor opoziţiei în Parlament şi Senat. Doar U.D.M.R.-ul se prezintă în aceste forumuri cu un fost disident exilat, în persoana lui Geza Szöcs).

Sunt încredinţat că toţi cei care se socot a fi conştiinţa acestei ţări, au fost doar parţial o jucărie în mâna evenimentelor. Pe unele din ele le-am putut influenţa, atunci când a fost vorba de o luptă strict individuală.

În decembrie 1989 s-a tras o linie precisă: acţiunea individuală aparţinea trecutului. Din acest moment orice luptă şi garanţie a reuşitei trebuia obţinută numai împreună („Vom reuşi numai împreună!", deviza Alianţei Civice). Până atunci, cu toţii eram izolaţi, nimeni nu putea să ia legătura cu nimeni. Din acel moment, care nu trebuia ratat, trebuia să fim o individualitate colectivă. N-am fost. Tocmai din această cauză n-am reuşit. Subiect de reflecţie: se voia într-adevăr triumful unei cauze generale sau, în sfârşit, cei apăruţi la suprafaţă şi din opoziţie au considerat doar că e momentul pentru a-şi impune propria persoană?

Abia după aceea vine campania din afara rândurilor proprii.

În străinătate, mulţi dintre noi am fost ţintă şi la propriu şi la figurat. Unii au căzut. (Am convingerea că Vlad Georgescu, deşi nu pentru ce scrisese ca disident, a fost unul din aceştia). Ţintă şi a unor campanii de

denigrare, duse de pildă de asemenea gazete de exil precum *Stindardul*, redactat de I.V. Emilian la München, sau *Carpaţii*, revistă legionară, cu unele articole scrise la Bucureşti, redactată de „Trajano” Popescu, ambele-publicaţii stipendiate, uneori pe placul securităţii scria şi *Cuvântul Românesc* din Canada, toate făcând demult ceea ce astăzi *România Mare* cufurează în tiraje de masă.

„Europa Liberă”, BBC şi alte posturi de radio occidentale au adus un imens serviciu libertăţii de gândire, spunând adevărul despre dictatură şi susţinând totodată gesturile de disidenţă, încât acţiunea dirijată de Securitate împotriva criticilor sistemului, dacă între exilaţi avea un oarecare impact, în ţară acesta era practic nul. Avem motive să fim recunoscători atât Statelor Unite ale Americii cât şi guvernului britanic (personal, aduc mulţumiri călduroase şi agenţiei Reuter) pentru faptul că dând publicităţii criticile formulate de noi, ne-au acordat prin aceasta un sprijin, în primul rând psihologic.

Uităm prea repede, dar nu trebuie să dăm afară din memoria noastră afectivă cel puţin două nume de la „Europa Liberă”, care s-au bătut pe unde cu dictatura comunistă până la jertfirea propriei lor vieţi: Noel Bernard şi Emil Georgescu. Regretăm profund că li s-a furat dreptul – aveau acest mare drept! – de a se bucura cu noi toţi la marea prăbuşire a dictaturii, în acea sfântă zi de 22 decembrie 1989.

Elogiile pe care le aducem nu ne scutesc de a vedea unde a greşit „Europa Liberă”, fiind un organism condus de oameni, selectaţi numai după capacităţi profesionale, nu şi după trăsături de caracter strict individuale.

Or, unii tocmai când au fost favorizaţi de soartă a influenţa prin intermediul microfonului milioane de oameni, şi-au arătat unele trăsături de caracter care-i înrudeau teribil tocmai cu cei pe care erau salarizaţi să-i combată: prin închegarea în jurul lor a unei „cetăţi totale”

– ca să parafrazăm denumirea unei cărţi – în care vasalitatea era obligatorie pentru supravieţuirea ca personalitate în exil, despre care să se mai audă ceva în ţară.

După excluderea definitivă din viaţa socială sau culturală din interior, încă o excludere (nepronunţată, dar reală), prin aşternerea unui zăbranic de tăcere la microfon, era în cele mai multe cazuri similară unei condamnări fără drept de recurs la dispariţia din cultură sau viaţa politică.

Acest lucru l-a învăţat repede, de cum a sosit în vest, Ion Negoiţescu, care i-a mărturisit directorului *Curentului* (München), Vasile C. Dumitrescu, după ce acesta refuzase să supuie propria gazetă cenzurii grupului de influenţă căruia criticul îi era vasal, că voinţa şefilor grupului, pentru el, Negoiţescu, este sfântă şi deci că îşi retrage colaborarea. Regretul ilustrului critic literar de a fi pierdut un mijloc de difuzare a articolelor sale era – după mărturia lui Vasile C. Dumitrescu – enormă, dar nu avea încotro, altminteri sancţiunea i-ar fi fost neiertătoare[107].

Pentru că timpul scurs permite „deschiderea arhivelor” şi deci sinceritatea mărturisirilor, cred că greşeala fatală comisă de unii dintre redactorii acestui post, puşi să menţină un spirit civic în masele de ascultători din ţară, a constituit-o, mai ales după dispariţia lui Noel Bernard şi a lui Emil Georgescu, activitatea conştient dirijată de „excludere”, a unor disidenţi ajunşi în vest. „Uitarea” dirijată voia să fie justificată probabil prin

---

107 Las la o parte faptul că într-un comentariu al postului de radio "Europa Liberă", con-sacrat momentului când pagina intitulată Curentul literar, a fost încredinţată criticului şi istoricului literar stabilit la München, numele lui Vasile C. Dumitrescu, care plătea editarea gazetei din buzunarul propriu, fără să câştige un pfening, întrucât aceasta de fapt se tipărea în pierdere, a fost cu grijă cenzurat, fără să fi fost amintit măcar o singură dată pe parcursul întregii emisiuni şi asta de persoane care îşi publicaseră opurile pe banii lui. Nici măcar această satisfacţie nu i s-a dat!

faptul că aceia pe care ei îi treceau sub tăcere nu mai prezentau interesul pe care l-au avut cât s-au aflat în ţară. Un fel de „n-au mâncat salam cu soia” avant la lettre. În realitate erau criteriile oculte ale grupului de interese.

Cărţile scrise de unii dintre noi în ţară, în cele mai grele condiţii, în pericol de a fi descoperiţi de Securitate, şi publicate în vest cu imense sacrificii şi renunţări, îşi „pierduseră” deodată brusc valoarea, ignorarea lor fiind cusută cu aţă albă. (Vezi tratamentul nemeritat al autorului *Cetăţii totale*, Constantin Dumitrescu, un disident în jurul căruia s-a organizat o totalitară-totală tăcere, în funcţiune şi astăzi, sub pretextul tinereţii lui legionare, criteriu absolut fals, neaplicat şi altora, în realitate din pricina nesupuseniei acestuia).

Având de acum ştaif, cu lume roind în jurul lor, cu primiri de persoane venite din ţară pentru genuflexiune, opiniile grupului deveniseră decisive în stabilirea scării de valori la „Europa Liberă” şi prin contaminare şi la unele publicaţii de la Bucureşti, care le-au devenit vasale, în mod vizibil mai ales după revoluţie. Se crea impresia că aceste persoane dispuneau de un serviciu propriu de cadre, în genul celor din partidul dictaturii criticate chiar de ele, care exact în spiritul lui îşi realizau şi ei un fel de „activ”, în ultimii ani lărgit cu intelectuali din ţară.

Nu există într-adevăr cenzură în occident şi nici la „Europa Liberă”, însă sub influenţa acestor mişcări de cadre oculte, din afară şi în spatele postului de radio respectiv, nu puţini intelectuali, disidenţi sau nu, au fost puşi tacit la index, trezindu-se în faţa fenomenului misterios al excluderii lor din

„Istorie”.

Istoria deci a fost rescrisă ori s-a încercat să fie rescrisă, drepţi să fim, nu numai de Roller sau în prezent de Cristian Popişteanu, ci şi de aceste doamne şi aceşti domni din lumea liberă.

Metoda principală: cenzura prin tăcere. O tăcere organizată.

Politica aceasta se decodifica (pentru a nu spune că se dădea de gol) mai ales în citarea unor nume, când se avea grijă – şi asta întotdeauna, dar absolut întotdeauna – ca acelea ale persoanelor neagreate să nu se strecoare nici măcar din greşeală în enumerări. Nu spun că prin această eludare, tot repetând fără osteneală aceeaşi listă a „activului de partid", tic pe care l-au căpătat la rându-le şi cei care jucau în hora lor, au acordat viitorului, care nu va mai avea motive să fie părtinitor, dovada lipsei lor de onestitate.

Reversul monedei a fost „luarea în braţe".

Dar şi exagerarea, ca şi cenzurarea prin tăcere, pot avea un efect contrar. Mai ales că una este să informezi şi să comentezi corect şi alta este să exagerezi.

Americanii sunt maeştri ai reclamei. Chiar şi campaniile prezidenţiale capătă uneori caracter de reclamă comercială, aceasta pentru că *homo americanus* aşa este structurat, psihologia lui este formată de generaţii întregi pe metode de convingere de tip comercial. Şi de departe, cum judecăm noi (personal, n-am ajuns niciodată în S.U.A.), preşedintele ales ni se înfăţişează drept o cu totul altă persoană când s-au terminat alegerile, când se află în funcţiune, decât în timpul campaniei electorale. Comparaţia îl favorizează pe cel din timpul exercitării funcţiunii. Dar aşa vrea publicul. Candidatul se supune legilor nescrise, acestei psihologii care tiranizează alegerile, altminteri n-ar ajunge la Casa Albă.

Iată însă că după aceleaşi principii a organizat radio „Europa Liberă", cu mult înainte de revoluţie, campania pentru impunerea numelui candidatului său. Este treaba lui, la ce disident s-a oprit după ce şi-a schimbat consecutiv preferinţele. A muncit multă lume, în virtutea salariilor primite, au muncit bine şi o seamă de persoane

din afara postului de radio, ba noi cunoaştem şi prin cine şi cum s-au făcut unele aranjamente şi în alte ţări, ca rezultatul să fie cât mai bun.

Numai că un singur element s-a scăpat din vedere: că populaţia românească nu are psihologia alegătorilor americani. Are psihologie românească, întotdeauna un „ce" care o deosebeşte.

Aşadar, în loc să i se vorbească, i s-a făcut reclamă comercială. Rezultatul s-a văzut după revoluţie: legenda la care s-a lucrat cu insistenţă de zeci de oameni s-a dezumflat la cea mai mică lucrare a propagandiştilor

P.C.R.-ului, care spre diferenţă, au ştiut cu ce să înţepe balonul: nu numai cu invective naţionaliste, ci şi cu argumente, din care unele erau valabile (între care o semnătură pe Apelul de la Budapesta, cerând o „autonomie culturală" maghiară în Transilvania...). Că scribii organelor extremiste, a câta oară! nu aveau dreptul moral să arate spre unele greşeli, este altceva. Dar publicul a fost pierdut pentru acest candidat al „Europei Libere", care astfel, a dat chix, constatându-se că acest public s-a mutat încă o dată şi mai la stânga.

POLITICIENI DE PARTID

Una din primele mele impresii la întoarcerea în ţară, în ianuarie 1990, a fost peisajul şi mai cenuşiu decât fusese când plecasem în exil, în 1980, şi peisajul politic complet schimbat, ca după o erupţie vulcanică ce modifică relieful cunoscut.

Existau deja partidele, renăscute din propria cenuşă, amestecată cu cea a martirilor şi în primul rând P.N.Ţ. c.d., P.N.L. şi P.S.D. Parcă nu-mi venea să cred: retrăiam cartea pe care o publicasem cu câţiva ani mai înainte; aceleaşi partide care se confruntau după război cu partidul comunist.

Dar ce diferenţă! Atunci rupt în coate, lihnit de foame, P.C.R.-ul se căţăra la putere cu ajutorul rusesc,

acum bine înarmat cu toate cele, inclusiv cu tacticile recuceririi redutelor pierdute, independent (de! din 1964!). Partidele de opoziţie, atunci puternice, cu priză la mase care erau anticomuniste, astăzi aceleaşi partide parcă ieşite din spitalele penitenciare, luând totul de la început, cu o admirabilă dârzenie a câtorva oameni ajunşi la vârsta senectuţii sau aproape de ea şi practic necunoscuţi de populaţia, care în scurt timp a început să le urască, pentru că după revoluţie, în numai câteva luni, nu s-a ajuns şi la noi să se trăiască la fel ca în R.F.G.

La comunişti, experienţă, acţiuni, în care harababura din primele luni parcă-parcă era şi ea dirijată; la opoziţie, naivităţi de început şi greşeli, în care se puteau decodifica uşor aceiaşi consultanţi, necunoscători ai psihologiei românilor, voind parcă cu tot dinadinsul ca nu cumva vreun nume neagreat din rândul disidenţei să ia locul celor propulsaţi de ocultă, din care cauză reclama la „Europa Liberă" părea acum şi mai nervoasă.

A venit din exil domnul Ion Raţiu şi a candidat pentru postul de preşedinte, în calitate de personaj de bază al partidului fondat de Iuliu Maniu şi Ion Mihalache. L-am văzut fotografiat în compania doamnei Margaret Thatcher, poză căreia i s-a făcut o largă publicitate şi de către susţinători şi de către duşmani, ceea ce însemna că domnia sa se bucura nu numai de sprijinul american (lucru pe care oricine îl realiza, ascultând radio „Europa Liberă", ce este drept împărţind acest sprijin cu cel primit de candidatul liberal), ci şi de cel englez.

Domnul Raţiu nu a trăit nicio zi din viaţa sa oroarea comunismului românesc, întrucât să aflat în emigraţie din anii de tinereţe, din 1940. Dar acest noroc nu şi l-a convertit eventual într-o intenţie de a trăi post-factum – căci societatea românească era încă bolnavă, cum este şi astăzi – suferinţa de sub comunism, printr-o perioadă de adaptare: domnia sa a venit direct să fie preşedintele ţării,

a unei republici de sorginte sovietică. Lăsăm la o parte contradicţia la un lider cu opinii promonarhice.

Ne limităm doar a constata că politicianismul, moştenire a epocii interbelice, via exilul românesc, apărut şi el ca fenomen după revoluţie, a uşurat mult sarcinile partidului comunist.

Duşul rece primit de domnul I. Raţiu[108] nu la pierderea alegerilor, ci la Buzău (odată cu salvarea candidatului de către poliţie din mâinile alegătorilor dezlănţuiţi) poate a spus ceva despre greşeala ignorării psihologiei românilor, care s-a considerat probabil ca o bagatelă uşor de depăşit.

Atunci a fost pierdută şansa pentru mulţi ani înainte de a avea un preşedinte de tip ceh în fruntea ţării, nu pentru că nu am fi avut unul, dacă cu toţii uniţi am fi vrut aceasta, ci din cauza politicianismului: ambii candidaţi ai opoziţiei erau străini de spiritul contestatar care în Polonia şi Cehia i-au propulsat pe Walessa şi Havel pe locul unu în stat.

Aveai impresia că fiecare în parte şi toţi deodată dau din coate pentru a ajunge înaintea celuilalt mai în faţă şi a se propune pe sine. Inclusiv intelectuali serioşi, care la revoluţie fuseseră surprinşi cu carnetul roşu de partid comunist în buzunar, acum făceau o opoziţie înverşunată, descoperindu-şi trecuturi „disidente”, aspirau mai pe faţă mai pe tăcute la fotoliul suprem.

Nu mai spun că pentru a se pune pe sine în valoare, după exemplele ilustre ale persoanelor despre care a fost vorba mai sus şi la poalele cărora unii se aciuaseră, şi ei au început să opereze prin istorie. Disidenţa începea de cele

---

108 Domnia sa este un om politicos şi agreabil în dialog. Este autor de cărţi, dar parcă n-ar fi aceeaşi persoană cu cea care le-a scris, pentru că de câte ori l-am auzit vorbind, mi s-a părut de o înspăimântătoare superficialitate, care pune şi din acest punct de vedere problema capacităţii sale de a fi făcut faţă funcţiei la care a aspirat.

mai multe ori cu ei, cu „rezistenţa prin cultură”, cu „tăcerea contestatară”, prin cărţi aluzive şi cu... tăcerea organizată în jurul altora. Ce poziţii critice exprimate franc, cu voce tare, în public? Mofturi!

Întrucât scrierile de dinaintea lui 1989 ale multora dintre ei nu spun nimic în acest sens unui cititor curios, numai înrudirile nobile îi puteau salva – constatarea este valabilă şi la timpul prezent – revistele societăţii civile cultivând un nou gen de snobism în care găseşti referiri mai dese la Václav Havel, Adam Michnic, Djilas etc., decât la bieţii noştri oponenţi anchetaţi de securitate şi trimişi în spitale psihiatrice, bătuţi, închişi şi până la urmă, cei mai mulţi alungaţi în occident. Unora li s-a pierdut urma, nu au lăsat scrieri la care să faci referire. Dar nu poţi interpreta reacţia celor ce scriu de pe baricadele pe care s-au afirmat în opoziţie, simultan cu apariţia pe scena politică a F.S.N.-ului, decât ca o recunoaştere existentă în subsonştient şi dureroasă în acelaşi timp, că nu fac parte din aceeaşi familie cu disidenţii de dinainte de 1989.

Snobii ştiu fără îndoială că există totuşi unele cărţi[109].

„INTELIGHENŢIA”.

Ideea după care salvarea naţiunii ar veni de la „inteligenţie” cunoaşte acum scadenţa şi se verifică în toate ţările estice.

Cel puţin la noi, cred că zarva făcută în legătură cu rolul mesianic al acesteia nu a primit justificarea în niciun mod.

Disidenţii au răsărit mai puţin dintre intelectuali şi câţi au fost, au făcut parte din toate păturile sociale.

Aceasta pentru că nu trebuia să fii intelectual ca să ai simţul dreptăţii: el este ca un organ cu care te naşti, precum urechea muzicală, de pildă. Dar aceasta nefiind de ajuns, o nouă „selecţie naturală” s-a efectuat în momentul

---

109 Pentru uşurare, le recomand consultarea eseului lui Vlad Georgescu, menţionat la pg. 457.

în care s-a pus problema opţiunii propriu-zise.

De cele mai multe ori cei care prin locul pe care-l ocupau în viaţa socială, prin funcţia lor în cultură, în viaţa bisericească, în activitatea politică, puteau contribui cu ceva spre a urni istoria din loc, în locul datoriei, dimpotrivă, făceau pact cu diavolul. Trebuia într-adevăr să ai vocaţia jertfirii de sine, care presupune nu numai acceptarea voită a tuturor riscurilor legate de momentul protestului, ci şi un act de curaj cu mult deasupra nivelului comun.

Înainte de toate însă mai este ceva care în cuvinte se rezumă prin iubire, sentiment de care prea şi-au bătut joc demagogii: trebuie probabil să iubeşti într-un mod de care sufletele comune şi egocentrice sunt incapabile.

Este o nedreptate ce se face tuturor categoriilor sociale, când se acordă un loc privilegiat „intelighenţiei”, adică intelectualităţii avansate, care ar fi şi la noi purtătoarea mesianismului în modificarea mersului istoriei, când în realitate, majoritatea reprezentanţilor ei suferă de narcisism şi de o nelimitată vanitate.

Istoria comunismului românesc confirmă teza contrarie, după care toate categoriile sociale au dat în diverse perioade contestatari. Cei mai mulţi au apărut spontan.

Sub impulsul teoriei valabile pentru ruşi – a căror tradiţie din secolul al XIX-lea a fost dusă mai departe în modul cel mai spectaculos de intelectuali de toate profesiile, de la scriitori la savanţi atomişti, de unde şi termenul care ne-a fost impus, via Franţa, fără să se potrivească caracterului intelectualităţii „contestatare” – chiar la revoluţie s-au organizat grupuri, anume după acest criteriu (Grupul de dialog social), care pentru a ilustra dogmatic „rolul intelighenţiei” s-a închis în elitism şi va sfârşi prin izolare, spre satisfacţia extremei stângi.

Cum spre diferenţă de ruşi, intelectualitatea noastră

nu prea a dat disidenţi, dar dogma era dogmă, trebuia musai aduşi intelectuali pe scena politică, pe care se afirmaseră numai oameni din chemare proprie, adică „nechemaţi”. Astfel a apărut „Legenda tăcerii”, tăcerea însemnând adică rezistenţă sau opoziţie. Comparativ cu fripturismul multora, tăcerea sau autoizolarea aveau în acel timp o anumită valoare. Comparate însă cu critica articulată public şi privite din perspectiva pe care ne-a oferit-o depăşirea acelei triste epoci, astăzi apar ca derizorii.

Dacă tot a fost acceptată sintagma rusă despre „inteligenţie”, cel puţin să fi existat rigorile lipsei de compromis din rândurile acesteia.

La noi, dimpotrivă, s-a cultivat ambiguitatea: partidul plătea gras nu numai pentru ode de proslăvire, ci şi pentru tăcere, respectiv pe cei care, având o oarecare onorabilitate, puteau să se „supere” pe el şi să cârtească. La mai mult nici el nu se aştepta. Îi zăpăcise pe toţi cu naţionalismul. Contractul era reciproc. Cei plătiţi pentru tăcere nu trişau. Îşi îndeplineau conştienţi obligaţia nescrisă, semnând de pildă frumos caseta de redactor şef al săptămânalului de cultură pe a cărei primă pagină se lăfăiau număr de număr Ceauşescu şi Ceauşeasca, neapărat o poezie de partid, restul fiind „rezistenţă prin cultură”; sau stând comod în fotoliul de academician, plătit mai bine decât ceilalţi, pentru orice oftat, „ca personalitate”, sau plecând în străinătate pentru o scurtă sau mai lungă perioadă.

Mă refer fără exemple numai la personajele care nu s-au produs decât cu tăcerea propriei nefertilităţi, iar astăzi îi vedem că reprezintă opoziţia[110].

110 Las la o parte jena pe care o încerc la constatarea că opoziţia parlamentară are şi ea Păunescul ei, în persoana unui actor, şi el ”domnul senator”, care era nelipsit de la Pluguşoarele pentru cuplul de dictatori, căruia cu guriţa lui ”contestatară” îi ura cu tot patosul pe care i-l cerea momentul şi tot în versuri la nivelul urătorilor, ”La mulţi

Datorită onorabilităţii, care este o realitate, în virtutea tradiţiei, o seamă de intelectuali, ajunşi deputaţi în parlament sau senat, opun în continuare „rezistenţă” de asemenea prin propria tăcere, când agresiunea propagandei comuniste, mai ales în şedinţele televizate, cere o ripostă decisivă şi curajoasă. Când riscurile nu mai sunt astăzi cele din epoca dictaturii, ne putem întreba de ce această totuşi absenţă, care consolidează poziţia comunismului românesc pentru deceniile veacului următor?

Disponibilitatea pentru introducerea capului în nisipul tăcerii, din trecut, precum şi lipsa oricărei vocaţii pentru actul de curaj, implicând anumite riscuri personale, s-au convertit astăzi în comoditatea vieţii de deputat şi senator, în absenţa iniţiativelor care să constituie o replică la agresivitatea neocomunistă a puterii sau a mandatarilor ei.

Pe fundalul lipsei de personalităţi „prezidenţiale”, datorate nu numai comuniştilor care au ştiut cum să procedeze, ca să dezarmeze opoziţia, dar şi ei înseşi – aşa cum deja am arătat – singura personalitate reprezentativă rămâne regele Mihai. Teoretic, opoziţia împărtăşeşte acest punct de vedere. Ea se zbate însă într-o seamă de contradicţii care nu trec neobservate.

„Rezistenţa prin tăcere” din trecut s-a convertit astăzi în timorare faţă de aserţiunea puterii privind „respectul pentru Constituţie” (care în treacăt fie spus, nu este încălcată de nimeni, după cum nu este nici de inspiraţie divină, precum Tablele legilor lui Moise, pentru a nu fi modificată la nevoie) şi în incapacitatea militantă.

Dacă adevărul este axiomatic şi trebuie doar să-l iluminezi, pentru dreptate trebuie să militezi. Astfel, ajunsă în Parlament şi în Senat, suita de deputaţi şi senatori ai opoziţiei nu a avut iniţiativa (poate nici ideea)

---

ani!”.

de a propune, în ordinea înlăturării urmărilor comunismului şi a măsurilor impuse României de puterea străină care ne-a dominat după război, adoptarea unui document – asemenea celui votat cu întârziere, numai după ce şi Rusia o făcuse, de condamnare a Pactului Hitler-Stalin („Ribbentrop-Molotov”) – a unui document de condamnare a loviturii de stat (un autentic act banditesc) de la 30 decembrie 1947, prin care s-a înlăturat monarhia[111]. Nu ne facem iluzii: atâta vreme cât majoritatea parlamentară este compusă din neo-comunişti, un asemenea document nu va fi adoptat. Dar punerea lui pe tapet este necesară din motive multiple. Nu vor accepta Parlamentul şi Senatul, o va putea face oricând opinia publică prin strângerea de semnături (similară unui referendum!).

Şi pentru al doilea grup de măsuri se cere curaj. Curajul de a porni o campanie de lămurire a populaţiei asupra temerilor că întoarcerea regelui pe locul său, uzurpat de comunişti, nu înseamnă de asemenea întoarcerea moşierilor, a împilării, a inegalităţilor sociale din trecut, de care o propagandă perfid condusă se pare că a convins-o.

În loc de a se lăsa antrenată în campanii electorale prezidenţiale, opoziţia într-un act de curaj, ar putea să

---

111 NOTA LA EDIŢIA A III-A, 1999. După nov. 1996, când partidele din Convenţia Democrată (P.N.Ţ.C.D., P.N.L. ş.a.) au venit la guvernare (în coaliţie cu P.D. şi U.D.M.R.), nimic din ceea ce ar însemna un proces al comunismului nu a fost întreprins. O asemenea Declaraţie prin care să fi fost condamnată lovitura de stat de la 30 dec. 1947, nu numai că nu a fost adoptată, dar nici măcar iniţiată. O lege, privind accesul la dosarul personal de securitate şi de deconspirare a Securităţii ca poliţie politică (iniţiată de senatorul Ticu Dumitrescu) a fost în fel şi chip obstrucţionată, tergiversată, boicotată, când toate condiţiile păreau favorabile ruperii cu ororile trecutului comunist. Aserţiunea din acest volum, privitoare la implantarea unor agenţi de influenţă în formaţiunile adverse, pare să fie şi astăzi o constantă a P.C.R., cel invizibil în peisajul politic, dar palpabil ca rezultate.

acţioneze în mod articulat, clar, pentru restabilirea (şi nu restaurarea) monarhiei pe termen limitat (de la patru la opt ani), pentru ca generaţiile actuale să aibă cunoştinţă de laturile pozitive şi de scăderile acestei forme de stat din viaţă şi nu din propaganda „istoricilor" tip Popişteanu, din discursuri isterice de la tribuna Senatului sau filme tendenţios montate, difuzate de Televiziunea Română. După care, prin aceeaşi lege să se stipuleze organizarea unui referendum!

(Episodul cu propunerea P.N.L. din 1992, ca regele Mihai să candideze pentru alegerile prezidenţiale, pornită probabil din vanitatea şefului acestui partid, dl. Radu Câmpeanu, care după ce pierduse alegerile din 1990, se ştia că nu mai avea nicio şansă dacă ar mai fi candidat o dată, a fost de fapt, o gafă politică de proporţii, dacă nu chiar dovada unei gândiri doctrinare incipiente, infantile. Evident, regele nu poate fi decât rege, nu preşedinte de republică! Las că izgonirea lui nu s-a făcut prin vot, ca să fie reprimit prin vot! În acest sens, răspunsul regelui Mihai a fost foarte clar şi exact cel care a pus punctul pe i).

Drumul comuniştilor spre putere a fost defrişat încă o dată şi prin felul în care din aceeaşi presupusă „inteligenţie", aceasta şi-a ales şi candidaţii, aplicându-se aceeaşi metodă care a ignorat psihologia românilor.

Metoda este importată de la naţiunile dezvoltate cu o mare tradiţie democrată şi cu un exerciţiu care se desfăşoară de foarte multe decenii, unele trecând cu mult de secol, fără convulsii, meandre şi accidente.

Ea este aplicată automat la noi, unui public care acum se aflabetizează politic şi unde perversiunile şi dedesubturile celor ce ar urma să părăsească istoria întrec orice imaginaţie. Metoda, în câteva cuvinte, se rezumă la procedeul portretului robot al candidatului.

Eşecul portretului robot, întocmit la computer, după care se caută în viaţă cel care să-i corespundă pentru a

candida, poate fi ilustrat prin spectacolul trădării grupului parlamentar al opoziţiei, dat de doamna Tupchilatu (Leonida Lari), deputată P.N.Ţ.c.d., în public, nici măcar în culise, după ce această doamnă, între altele, redactoare-şefă a gazetei antiromânului I. Druţă, rezident la Moscova, a fost aleasă să reprezinte ideea de unire naţională a Basarabiei cu România, în Parlamentul român.

Astfel, întâmplător sau nu, opoziţia este reprezentată numai prin foşti deţinuţi politici, care din motive explicabile, pentru care avem toată înţelegerea, n-au făcut niciun gest de contestaţie după eliberarea lor din închisori, ceilalţi fiind aproape fără excepţie numai disidenţi ai regimului domnului Iliescu, nume noi, un fel de „generaţie" a sfârşitului de an 1989, nume la modă. Din această situaţie decurg şi înfrângerile, cu toate că pe planul ideilor, a proiecţiilor de viitor, opoziţiei nu i se poate reproşa ceva. După acelaşi procedeu al portretului robot a fost numit şi candidatul Convenţiei Democratice, în sfârşit, forţele unite opuse comunismului (unire care a venit cu o întârziere de patru ani), la funcţia de preşedinte.

Acest portret a avut în vedere doar faptul că pentru a demola pretenţia propagandei electorale a F.D.S.N., atât de eficiente totuşi! că venind la putere, opoziţia se va răfui cu cele patru milioane de foşti membri de partid, aceasta a prevăzut că deci candidatul ei trebuia să fi fost şi el membru, dar nu a impus şi limite (prin care s-a încălcat însuşi punctul opt al Proclamaţiei de la Timişoara, susţinută de Convenţie). S-a avut în vedere să nu fi făcut concesii după decembrie 1989, ba chiar să fi fost consecvent în opoziţia faţă de F.S.N., pe care candidatul său a îndeplinit-o (dl. Emil Constantinescu făcându-se remarcat prin aceea că în calitate de rector al Universităţii Bucureşti a permis folosirea balconului în timpul demonstraţiei non-stop din piaţă), dar nu a impus rigori şi în privinţa unei minime rezistenţe din perioada anterioară

(pe când mulţi români pentru activităţile lor erau supuşi terorii fizice şi psihice din partea Securităţii, domnia sa juca volei sau participa la sesiuni de comunicări partinice)[112].

În final, Convenţia Democratică s-a prezentat în alegeri cu un om-schemă, spre diferenţă de oponentul domniei sale...

Dar aceasta mai dovedeşte încă ceva: nu intelectualii, ci activiştii de partid au mai multă priză la populaţie. Nu intelectualii, ci activiştii (eventual activişti-intelectuali) conduc, aceştia din urmă fiind numiţi în toate posturile cheie. Din această cauză clasa conducătoare politică de mâine – se poate prevedea de astăzi – din păcate, va proveni nu din intelectuali, ci din activişti şi din oamenii „fostei" Securităţi, care s-au privatizat, adică au trecut economia naţională pe nume propriu, dispunând de forţa materială necesară unor poziţii politice puternice.

Situaţia ar fi cu totul alta dacă curajul, care a

---

112 NOTĂ LA EDIŢIA A III-A, 1999. Conformismul din anii de dictatură, cel exprimat prin dictonul "Capul plecat sabia nu-l taie", educat şi devenit trăsătură definitorie a personalităţii umane, nu are importanţă în situaţia în care educaţii, prin poziţia lor, nu decind asupra destinelor naţiunii. Dar când ei ajung pe poziţii cheie, aceste trăsături devin factori politici de primă importanţă. În cazul României, nu se pune în discuţie faptul că singura opţiune corespunzătoare interesului naţional este intrarea în NATO şi în Uniunea Europeană. Dar pentru a binemerita acceptarea în aceste organisme, "omul nou" şi "cuminte", produs al epocii comuniste, adoptă un comportament slugarnic şi linguşitor, angajând prin servilismul, pe care îl crezuserăm uitat în politica externă, însăşi demnitatea naţională şi viziunea asupra poporului român în ansamblul lui din perspectiva acelor cancelarii occidentale de la care se aşteaptă graţiile care întârzie să vină. Ne referim la unele declaraţii şi acte politice, precum încheierea pripită a Tratatului cu Ucraina (care "n-a făcut fericită pe toată lumea", după expresia cinică a doamnei consilier Zoe Petre), sau cele din zilele premergătoare războiului NATO împotriva Iugoslaviei, declaraţii ale domnilor Emil Constantinescu (preşedinte), Andrei Pleşu (MAE) sau Victor Babiuc (MAN).

caracterizat disidenţa anilor şaptezeci şi optzeci, intrată deja în amintire, ar juca încă o dată un rol în înlăturarea aberaţiilor şi strâmbătăţilor istorice, pe fundamentul cărora se edifică noua societate. Cine să-l aibă? Cei care au tăcut? Sau li s-a auzit glasul doar în Pluguşoarele din faţa clădirii comitetului central?

„PLANETA MAIMUŢELOR”.

Gheorghe Ungureanu, un nume care nu spune nimic, este personajul care a încercat să înscrie la Tribunalul din Craiova o „Ligă a comuniştilor”, cerere respinsă de această instituţie a dreptăţii. Ulterior, presa a relatat faptul că cetăţeanul respectiv a fost găsit asasinat.

Când vremurile se vor mai aşeza, poate ar fi interesant să ştim dacă există vreo legătură între cele două evenimente: dorinţa lui de a întemeia un nou partid comunist şi asasinat.

Pe de altă parte – am evocat deja momentul – cererea din timpul revoluţiei de a se interzice P.C.R.-ul, după bâlbâiala cu referendumul, a fost muşamalizată. Legal, deci P.C.R.-ul există. Despre asta s-a şi scris de altfel în presă. Atunci de ce nu s-a permis cetăţeanului din Craiova să aibă şi el P.C.R.-ul lui? Pentru că de asta se numeşte partid unic, ca să fie unicul!

Nu dispun de date „culese din teren”, altele decât stau la dispoziţia oricărui cetăţean de pe stradă. Din motive pe care le ştiţi, poate înţeleg mai bine ce este dincolo de aparenţe.

Dincolo de ele, realităţile spun că P.C.R.-ul, cu al XV-lea Congres extraordinar sau fără el, există.

După cum sub ochii noştri se fac afaceri de miliarde, cu vânzarea flotei naţionale, fără ca aceşti vânzători să poată fi identificaţi, deci ei nu există; după cum morţii din timpul revoluţiei sunt dovada existenţei asasinilor, care însă nu-s nicăieri, tot aşa din teorii comuniste mereu reînnoite şi iniţiative adaptate moment de moment noilor

situaţii, decodifici fără greutate un centru care le elaborează.

P.C.R.-ul nu există public, pentru că sediul lui nu este la suprafaţă. El s-a refugiat undeva în adâncuri, comandant al unei planete a maimuţelor, care însă sistematic şi pervers pregăteşte revenirea la suprafaţă. Triumfală.

Oameni buni, de noi depinde să nu-l lăsăm să ne mai fure încă o dată istoria!

Bucureşti, aprilie 1993-aprilie 1994

ADDENDA

CĂTRE MUNCITORII ŞI TOVARĂŞII DIN TOATĂ ŢARA

— Apelul Partidului Socialist din România, 1922 – (Conspect. Citatele reproduse în cuprinsul lucrării, sunt omise.)

Apelul debutează cu evocarea condiţiilor *afilierii*.

Consiliul general. *Sciziunea*. *„Profitând de lipsa acelora dintre noi, care zăceau în temniţele oligarhiei, au pus mâna pe conducerea ziarului şi a partidului, atât de slăbit şi redus şi au convocat Consiliul general spre a realiza ruptura cerută şi impusă de Moscova. Pentru atingerea acestui rezultat, ei au avut şi concursul social-democraţilor din partid, care tot mai puţin conştienţi de semnificaţia momentului şi de datoria lor, au ţinut cu orice preţ la clarificarea situaţiunii, tocmai atunci când era mai multă nevoie de mai multă solidaritate”*. […]

Rezervele noastre. Se impune revizuirea mijloacelor tactice ale Internaţionalei a II-a, de unde *„rezultă observaţiile noastre critice şi rezervele ce avem de făcut faţă de tezele şi politica Internaţionalei”*. […] *„De acord cu principiile generale ale Internaţionalei a III-a, noi nu ne putem asocia la erorile şi politica ei de dezorganizare a mişcăriiinternaţionale”*. […]

Autonomia teritorială. […] *Comitetul Executiv al Internaţionalei îşi atribuie dreptul de a conduce mişcarea*

internaţională în mod suveran, fără a ţine seama de condiţiunile speciale ale diferitelor ţări şi partide şi în contra părerii comitetelor conducătoare din aceste ţări şi partide.

Această politică nenorocită care a dus la fărâmiţarea mişcării socialiste de pretutindeni (Italia, Germania, Franţa etc.*) se face prin violarea chiar a regulilor stabilite de al II-lea Congres al Internaţionalei, care în paragraful 16 al celor 21 de condiţiuni* spune; «Internaţionala Comunistă şi Comitetul executiv trebuie să ţină seama de condiţiunile de luptă atât de variate în diferitele ţări şi să nu dea reţete goale şi obligatorii, decât în chestiunile în care ele sunt posibile». *Acest principiu tactic, care acordă partidelor teritoriale o autonomie relativă, absolut necesară vieţii de partid în mediul şi atmosfera creată prin evoluţiunea seculară a ţării şi poporului din care fac parte, a fost nesocotit de Comitetul executiv de la Moscova, constituit în dictator suveran asupra tuturor partidelor afiliate. Această dictatură no putem primi". […]*

Monitorii şi comis-voiajorii. […] Internaţionala a III-a are în fiecare ţară, pe lângă partidul afiliat, un reprezentant însărcinat să supravegheze partidul, adică comitetul de conducere. Acest monitor care exercită prin delegaţiune puterile discreţionare ale comitetului de la Moscova, dispune de soarta partidului şi a conducătorilor lui; Comitetul executiv al unui partid teritorial nu mai răspunde de fapt faţă de partidul său, ci numai faţă de acest monitor, care taie şi spânzură, după cum înţelege el, sau după ordinele primite de la Moscova. (Se exemplifică prin excluderea din P.C. German a lui Paul Levi, la ordin.) *Aceşti monitori, necunoscuţi masei partidului, lucrând în ascuns şi fără nicio răspundere, constituie oculta partidelor afiliate la Moscova, pe care noi n-o putem accepta. […] Dar dacă instituţia monitorilor are în ea ceva tragic, «comis-voiajorii», o altă creaţiune a Internaţionalei*

a III-a sunt o instituţie comică. Ei îndeamnă la puciuri în scurtele lor popasuri şi *în definitiv, desfac cu conştiinciozitatea specială a comis-voiajorului, marfa revoluţiei sociale*. […]

„Clandestinismul. Se transfera o metodă din *„Rusia ţarilor (care) n-a cunoscut niciodată libertăţile cetăţeneşti, în ţări şi partide socialiste care au îndărătul lor altă evoluţie şi o acţiune publică de masă”*. […] *Condiţiunile Internaţionalei a III-a, şi anume punctul 3, impun formarea unui organ al acţiunii ilegale şi clandestine”*. *„[…] Acolo unde există libertatea de întrunire şi de presă, acţiunea ilegală n-are niciun rost*. Acţiunea clandestina *este în orice caz, inacceptabilă*. Lucrând cu masele, acţiunea Partidului Socialist-este *prin natura ei, publică, căci masele nu pot lucra clandestin ca indivizii izolaţi sau partidele oligarhice*. Într-o singură împrejurare se poate apela la acţiuni ilegale şi aceasta numai când o lege sau un regim excepţional *ne răpeşte dreptul la întrunire”*. […]

„Sediul Internaţionalei. Atâta timp cât Comitetul executiv al Internaţionalei este la Moscova, conducerea efectivă o au tovarăşii din Rusia, care, fatal, nu pot răspunde în mod desăvârşit menirii lor, întrucât în primul rând au grija întăririi statului sovietic. Pe *lângă asta, ei sunt înclinaţi să confunde interesele republicilor sovietice, pe care au obligaţiunea să le apere, cu interesele mişcării internaţionale, îşi are explicaţia şi în această confuzie, consecinţă fatală că sediul Biroului Internaţionalei este în Rusia”*. […]

„Ce trebuie să facem? *Noi plecăm de la ideea că proletariatul român este prea slab pentru a putea face revoluţia socială prin el însuşi. Aceasta este situaţiunea nu numai a noastră, ci a tuturor ţărilor rămase în urmă cu dezvoltarea industrială şi care trăiesc ca simple anexe a (le) ţărilor capitaliste. Revoluţia socială în România nu va fi* decât *consecinţa directă inevitabilă a revoluţiei din ţările*

avansate industrialiceşte. Până atunci, noi trebuie să depunem acea muncă migăloasă spre a pregăti proletariatul din România pentru marea misiune ce i-a rezervat istoria".

Se anunţa reluarea activităţii Partidului Socialist, pe baza Programului stabilit la Conferinţa din mai

1919.

Documentul poarta mai multe semnături, din care spicuim pe cele ale lui: Vasile Anagnoste, C. Titel-Petrescu, Ion Pas, Emil Socor. Sunt semnaţi în absenţa câţiva militanţi din închisoare: I. Burca, Ilie Moscovici, Alexandru Patruţescu ş.a.

Lumea Nouă, organul Partidului Socialist din România, nr. 1, 3 februarie 1922)

COMUNIŞTII LUI HITLER

Abia acum câtva timp, presa germana a putut publica darea de seama oficiala a şedinţei Comitetului executiv al Internaţionalei Comuniste, ce s-a ţinut la 26 – 29 ianuarie 1932, la Moscova. La aceasta şedinţa s-a discutat cu deosebire situaţia din Germania.

Thälmann care a luat parte la şedinţa, ca delegat al Partidului Comunist German, a raportat ca o parte din membrii partidului doresc o luptă comuna cu social-democraţii, dar aceştia constituie numai o minoritate mică. Majoritatea însă îşi dă seama că mişcarea comunistă nu poate să învingă în Germania, atât timp cât există social-democraţii.

Prin faptul că social-democraţii dispun de Garda Republicană, *Reichs banner* şi au în mână poliţia din Prusia, ei stăpânesc un formidabil aparat de apărare a republicii. Social-democraţii sunt cel mai mare duşman. Ei trebuie distruşi.

Şi mai explicit a fost Manuilski care a vorbit în numele Biroului Internaţionalei Comuniste. El a spus textual: „*Organizaţiile fasciste sunt şi ele în opoziţie faţă*

de puterea de stat republicană. Cu cine trebuie să mergem deci: cu social-democraţii care recunosc şi apără republica democrată sau cu oamenii lui Hitler? Evident, numai cu aceştia din urmă. Asta nu înseamnă că trebuie să facem un pact cu Hitler. Dar dacă Hitler va veni la putere, el va distruge social-democraţia şi aparatul de stat republican. În timpul revoluţiei ruse a fost o situaţie asemănătoare. Când Kornilov a atacat Guvernul provizoriu, acesta a slăbit atât de mult autoritatea şi puterea acestui guvern, încât s-a putut apropia luarea puterii de către bolşevici. Poate că Hitler va juca în Germania rolul lui Kornilov (adică va slăbi până la extenuare republica democrată, nota. red.). *Astfel, Hitler este, actualmente, fără să ştie, aliatul nostru*".

Apoi, Manuilski a arătat că venirea la putere a lui Hitler ar aduce un avantaj şi Rusiei Sovietice. În cazul acesta, Germania va ataca Franţa şi va căuta să-şi acopere spatele, renunţând la orice planuri de intervenţie imperialistă în Rusia.

Iată de ce, a încheiat Manuilski, noi preferăm să-l vedem pe Hitler la putere în Germania.

Şi de fapt, aşa s-a întâmplat cum s-a pus la cale la Executiva comunistă. În loc să caute o înţelegere cu social-democraţii, comuniştii au pus un candidat separat la alegerile prezidenţiale. Dacă şi social-democraţii ar fi făcut la fel, Hitler s-ar fi putut alege. Numai că social-democraţii au renunţat la o candidatură proprie şi l-au sprijinit pe Hindenburg, au evitat groaznica primejdie a fascismului. Şi social-democraţii au ştiut ce fac. Ei şi-au dat seama – ceea ce comuniştii nu vor să ştie – că venirea lui Hitler la putere înseamnă sfârşitul oricărei mişcări muncitoreşti. Dacă Hitler va ajunge să stea pe scaunul prezidenţial, Thälmann, ca şi Severing, vor fi spânzuraţi pe stâlpii lagărelor din Berlin şi nu va mai exista în Germania nici social-democraţi, nici comunişti.

(*Lumea Nouă*, nr. 15, 10 aprilie 1932)

MARXISM ŞI BOLŞEVISM

de Lothar Rădăceanu – fragmente – Deosebirea între social-democraţie şi comunism nu este o simplă deosebire de tactică. […] Evident, nu pe chestiunea întrebuinţării metodelor violente în lupta de clasă se despart drumurile social-democraţiei şi comuniştilor. […]

Dacă la atâta s-ar reduce disensiunile între comunişti şi noi, ele s-ar putea înlătura fără prea mari sforţări.

Ceea ce ne desparte de comunişti este în ultimă instanţă concepţia lor profund antimarxistă, precum vom vedea, asupra dictaturii proletariatului şi asupra funcţiunii istorice a acestei dictaturi.

În adevăr, ce spun comuniştii muncitorilor? Că puterea politică nu trebuie cucerită de proletariatul însuşi în totalitatea lui socială, ci numai de o minoritate conştientă a proletariatului. Dictatura pe care o preconizează comuniştii, nu este aşadar o dictatură a proletariatului asupra celorlalte clase, ci o dictatură a unei minorităţi proletare, adică a partidului comunist asupra tuturor claselor, inclusiv proletariatul.

În al doilea rând, după concepţia comunistă, această dictatură a minorităţii are sarcina istorică de a înfăptui socialismul, impunându-l cu forţa nu numai claselor burgheze, dar chiar şi proletariatului. Instalată la cârma statului, minoritatea îi dictează evoluţia. Nu împrejurările economice şi gradul de dezvoltare a conştiinţei de clasă proletară, ci voinţa dictatorilor devine astfel factorul hotărâtor al istoriei. Viaţa economică este modelată şi îndrumată de decretele şi legile de hârtie ale dictaturii. […]

Dar comuniştii au uitat complet aceste adevăruri de bază ale marxismului şi în orice caz le nesocotesc complet în teoria lor. După credinţa lor, dictatura minorităţii poate produce minuni. Cu o baghetă magică, ea poate crea prin simple acte de voinţă stări de fapt pe care istoria nu le-a

dezvoltat sau consolidat încă. […]

Un anumit Schapper predica atunci (în *Liga Comuniştilor*, organizată de Marx, n.n.) întocmai cum o fac comuniştii astăzi, realizarea socialismului prin impunerea lui dictatorială, indiferent de gradul de maturizare a proletariatului şi a societăţii, în general. Marx i-a răspuns atunci în numele majorităţii Ligii: «*În locul împrejurărilor reale, pentru voi, simpla voinţă devine factorul determinant al revoluţiei. Întocmai ca democraţii voi substituiţi evoluţiei revoluţionare, fraza revoluţionară*».

(*Lumea Nouă*, nr. 11, 12 martie 1933)

STALIN-SATURNIANUL

de C. Titel-Petrescu

Mitologia greacă ne-a lăsat amintirea legendară a zeului Saturn, reputat prin ferocitatea sa sadică, caracterizată prin aceea că îşi devora copiii.

Stalin reeditează în timpurile moderne legenda sadicului Saturn, din mitologia vechii Elade.

Rând pe rând au fost ucişi în Rusia bolşevici, din ordinul atotputernicului dictator Stalin, toţi cei ce au pregătit şi dus la izbândă revoluţia rusă.

Toţi membrii primului birou politic al Partidului Comunist Rus: Zinoviev, Kamenev, Râcov, Tomski, Smirnov, Piatakov, Bucharin, Sokolnikov, Serebreakov, cu excepţia lui Troţki care şi-a salvat viaţa, exilat în străinătate[113], toate căpeteniile bolşevismului în frunte cu Radek, Rakovski, Evdokimov, Ulianov etc. au fost ucise sau scoase din viaţa publică a Rusiei, prin condamnarea la deportare în faimoasa Siberie – de tristă amintire de pe vremea ţarismului absolutist – de către noul ţar roşu, Stalin-saturnianul.

De pretutindeni, din Europa, ca şi din America, mişcările democratice şi socialiste au cerut Moscovei, cu

---

113 Dar asasinat din ordinul lui Stalin, în 1940, la reşedinţa exilului său din Mexic (N. a.)

ocazia dezbaterilor proceselor acestor martiri ai revoluţiei ruse, ca *„toate garanţiile unei instrucţii contradictorii şi a unei dezbateri publice să fie asigurate acuzaţilor, ca să le fie permis – cum a fost pe timpul vieţii lui Lenin – să aibă apărători independenţi de guvernul sovietic ca în niciun caz să nu se pronunţe contra lor pedeapsa cu moartea”*.

Implorări zadarnice. Acuzaţii au fost instruiţi, judecaţi şi executaţi ca pe vremurile inchiziţiei.

Aici, în coloanele ziarului nostru, am atacat adeseori, cu toată energia, pe cei mai mulţi dintre fruntaşii bolşevici şi în special pe Troţki, pentru sectarismul politicii lui şi pe Zinoviev, ca pe unul din marii vinovaţi ai sciziunii proletariatului universal.

Dar oricare ar fi opinia noastră asupra concepţiilor politice şi tactice ale acestor revoluţionari ruşi, mintea noastră refuză să conceapă măcar, necum să creadă, că oamenii aceştia care au făurit Rusia de azi, care au fost intimii lui Lenin şi colaboratorii lui, responsabili în statul sovietic şi în Internaţionala Comunistă, să fie abjecţi spioni şi trădători.

Agenţia telegrafică sovietică TASS nu mai pridideşte, răspândind în toată presa din lume *mărturiile zdrobitoare făcute de acuzaţii înşişi*. Noi ştim cum se smulg asemenea *mărturisiri*, chiar în ţări în care există un minimum de libertăţi şi garanţii juridice. Dar în state dictatoriale în care nu există asemenea garanţii şi în care torturile cele mai groaznice, fizice şi morale sunt întrebuinţate pentru obţinerea *mărturisirilor* acuzaţilor?! Cum o să pot crede eu, de pildă, că Rakovski, pe care l-am cunoscut personal ca pe un sincer revoluţionar şi un om de caracter, să fi fost un infam spion al Germaniei hitleriste, al Angliei imperialiste şi Japoniei fasciste, plătit pentru a răsturna şi dezmembra Uniunea Sovietică? Nu! La teroarea monstruoasă pe care o exercită atotputernicul Stalin asupra camarazilor săi de odinioară, să nu se adauge

abjecţiunea unor asemenea calomnii!

Când se va scrie istoria obiectivă a epocii actuale sovietice, caracterizată prin asasinarea în masă a tuturor făuritorilor revoluţiei ruse, atunci şi numai atunci vor apărea în adevărata lumină mobilele de ordin patologic ale uciderilor în serie de la Moscova.

Ceea ce se petrece acum în Rusia sovietică este mai mult decât o crimă odioasă, este o mare nenorocire pentru întreaga mişcare muncitorească şi pentru evoluţia însăşi a ideii de pace.

Numai profitând de slăbiciunea Rusiei Sovietice, de împuşcarea în masă a conducătorilor ei militari şi civili, au putut Hitler şi Mussolini să devie atât de agresivi în tendinţele lor expansioniste şi războinice din Europa, iar Japonia imperialistă în Asia.

Ce folos că guvernul sovietic – sub presiunea ameninţărilor de a fi atacată Rusia în graniţele ei şi în liniştea ei lăuntrică – şi-a schimbat fundamental politica ei externă în ultimii zece ani, apropiindu-se de statele mari capitaliste, dar democrate şi pacifice, adoptând linia directivă a Societăţii Naţiunilor, dacă în conduita sa internă acest guvern întrebuinţează asemenea metode de guvernare, care copleşeşte conştiinţa omenirii de onoare şi servesc exclusiv propagandei fasciste?!

Execuţiile sumare de la Moscova sunt numai condamnarea unui regim de teroare. Din nenorocire, ele aduc discreditul asupra întregii mişcări de eliberare a muncitorimii.

Şi cu atât mai odioasă apare acţiunea lui Stalin, dictatorul Rusiei sovietice.

(*Lumea Nouă*, nr. 10, 6 III 1938. *Reproducere integrală*)

MANIFESTUL

Comitetul Central al Partidului Comunist din România

— Fragmente – Către toţi cei ce muncesc de la oraşe şi sate!

Vestea eliberării Basarabiei de sub jugul boierilor şi capitaliştilor români a produs o bucurie de nedescris în rândurile tuturor celor ce muncesc din întreaga ţară!

Era firesc ca muncitorii basarabeni, aflaţi în regat, să se grăbească să se întoarcă la vatra lor, în Basarabia eliberată, în Basarabia sovietică, unde eroica Armată Roşie a pus capăt jugului greu al imperialiştilor români.

Marii *patrioţi români*, care au ţinut Basarabia 22 de ani de sângeroasă subjugare, au încercat să împiedice plecarea basarabenilor în eliberata şi fericita Basarabie. Peste 660 de muncitori basarabeni care abia aşteptau să guste libertatea după atâţia ani de jug sângeros, au fost măcelăriţi de bandele ofiţereşti.

Această barbarie, acest sângeros măcel, este opera guvernului de bandiţi imperialişti, guvernul de dictatură cea mai sângeroasă şi teroristă a burgheziei şi moşierimii imperialiste, în frunte cu regele Carol.

Jos cu asasinii imperialişti!

Jos cu provocaţiile antisovietice!

Cereţi dreptul de liberă emigrare a basarabenilor în Basarabia sovietică!

Şefii social-democraţi care aţâţă în ziarul *Lumea Noua* contra ţării socialismului, pentru că a eliberat Basarabia şi Bucovina de Nord, ascund aceste crime oribile în faţa muncitorilor şi împiedică orice protest în bresle împotriva acestui măcel care a întrecut până şi măcelul de la Griviţa, din 1933. […]

Cine vrea pace nu aderă la blocuri imperialiste beligerante! Cine vrea pace aderă la politica de pace a U.R.S.S. Aşa au făcut statele baltice, izgonind stăpânirea cercurilor reacţionare şi provocatoare.

Guvernul de bandiţi imperialişti a dezlănţuit un război contra poporului muncitor român şi îndeosebi

împotriva naţionalităţilor asuprite. […]

La luptă revoluţionară pentru… etc.

Semnat: Comitetul Central al Partidului Comunist din România 6 VII 1940

(*Comunistul Moldovei*, nr. 6, 6 VI 1940)

O MARE NEDREPTATE ISTORICA

de C. Titel-Petrescu

Cu inima sângerândă şi cu mâinile ferecate, a trebuit să îndurăm sfâşierea unui trup din trupul ţării.

Basarabia toată şi o bună parte din dulcea Bucovină ne-au fost răpite.

Prutul, râu blestemat, cum îl cânta odinioară cu jale poporul moldovean din Basarabia, desparte din nou acest ţinut de ţara-mumă.

Cu obiectivitate istorică, etnică şi juridică, putem judeca actul Rusiei sovietice de la 26 iunie 1940.

Istoria pravoslavnicei Ruşii e martoră că, veacuri nenumărate, Basarabia a făcut parte integrantă din vechea Moldovă.

Politica de rusificare, urmărită de la 1812 – de atunci de când, pentru prima oară ne-a fost răpită Moldova de dincolo de Prut – a rămas neputincioasă faţă de tăria caracterului etnic al ţăranilor moldoveni. Şi putem adăuga, fără pic de exagerare, că din câte neamuri, multe şi deosebite, cuprindea marele imperiu rus – al *vulturului cu două capete* – ţăranii moldoveni din gubernia basarabeană au fost cei care şi-au păstrat cel mai mult caracterul etnic românesc.

Pe pământul Basarabiei, domnitorul Moldovei, Alexandru cel Bun, întemeiase Hotinul, iar Ştefan cel Mare ridicase Orheiul şi Soroca, cu patru şi cinci veacuri înainte.

Aşa se explică actul unirii de la 27 martie 1918, semnat la Chişinău de Sfatul Ţării: «*Republica Democratică Moldovenească* (*Basarabia*), *în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră şi vechile*

graniţe cu Austria, ruptă de către Rusia acum mai bine de 106 ani, din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric şi a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-şi hotărască *soarta lor, de azi înainte şi pentru totdeauna – se uneşte cu mama sa România*».

Unitatea naţională o săvârşisem cu ţinutul moldovenesc de peste Prut – ca şi Bucovina, ulterior – pe temeiul istoric şi pe principiul naţionalităţii, proclamat ca principiu fundamental al convieţuirii statelor europene, încă de la 1789 şi până la războiul de la 1914 – 1918.

Socialiştii înşişi au recunoscut întotdeauna că principiul naţionalităţii trebuie să stea la temelia uniunii federative a statelor de mâine, după cum au recunoscut existenţa patriilor ca individualităţi istorice, cu limba, literatura şi simţul particular de viaţă al fiecăruia.

Şi e caracteristic în această privinţă să reamintim acelor care au cercetat istoria mişcării muncitoreşti din ţara noastră, că primul ziar socialist ce a apărut la Iaşi (în 1879), purta titlul *BASARABIA*, ca simbol al dezrobirii naţionale şi sociale a provinciei moldoveneşti de dincolo de Prut, după cum reamintim că tot mişcarea muncitorească social-democrată a fost aceea care a avut curajul la 1912 – când se împlineau o sută de ani de la răpirea Basarabiei de către ţarism – să protesteze în numele ideii naţionale şi sociale, afirmând voinţa poporului nostru de a intra în unitate, în marea colectivitate de mâine ce se va organiza pe plan federativ.

După actul unirii de la 1918, am nădăjduit că marea noastră vecină de la răsărit va respecta ceea ce ţarismul imperialist stăpânise temporar şi fără titluri istorice sau juridice.

O recunoaştere tacită îndreptăţea nădejdea noastră.

La 9 iunie 1934, într-un schimb cordial de scrisori oficiale ce avusese loc între miniştrii afacerilor externe ai U.R.S.S. şi ţării noastre, se accentua reciproc dorinţa ca:

«… *relaţiile stabilite să rămână pentru totdeauna normale şi amicale, astfel încât cele două naţiuni să poată coopera pentru binele reciproc şi pentru menţinerea păcii lumii*», adăugându-se că guvernele respective înţelegeau «*să garanteze mutual respectul desăvârşit şi întreg al fiecărui stat în parte*». Tendinţele noi, expansioniste şi imperialiste, ce au fost imprimate de guvernanţii U.R.S.S. au dus la actul de la 26 iunie 1940.

Prutul, râu blestemat separă din nou pe moldovenii de aceeaşi origine, de aceeaşi limbă şi de aspiraţiuni.

O nedreptate, o mare nedreptate s-a săvârşit.

Ideea expansiunii, a anexiunii de teritorii străine, e repudiată astăzi, atât de concepţiile noi de drept internaţional, cât şi de opinia universală.

Frontierele, aşa cum vor fi trasate acum, vor fi o grea povară şi ele nu vor servi pacea şi armonia în relaţiile de bună vecinătate, atâta vreme cât nu respectă voinţa de unitate naţională a fiecărui popor.

Principiul federativ care trebuia să stea la baza omenirii de mâine – principiu pe care teoretic şi U.R.S.S. îl proclamă – va birui numai în măsura în care se va garanta plenitudinea tuturor naţiunilor, mari sau mici, precum şi drepturile fiecăruia de a aduce, la opera de civilizaţie universală, contribuţia geniului său unitar şi propriu.

PROCLAMAŢIA REGELUI MIHAI I citită la radio în seara zilei de 23 august 1944

În ceasul cel mai greu al datoriei noastre, am socotit în deplină înţelegere cu Poporul meu, că nu este decât o singură cale pentru salvarea Ţării de la o catastrofă totală: ieşirea noastră din alianţa cu puterile Axei şi imediata încetare a războiului cu Naţiunile Unite.

Un nou guvern de uniune naţională a fost însărcinat să aducă la îndeplinire voinţa hotărâtă a ţării de a încheia pacea cu Naţiunile Unite. România a acceptat armistiţiul oferit de Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Statele

Unite ale Americii. Din acest moment încetează lupta şi orice act de ostilitate împotriva armatei sovietice, precum şi starea de război cu Marea Britanie şi Statele Unite. Primiţi pe soldaţii acestor armate cu încredere. Naţiunile Unite ne-au garantat independenţa şi neamestecul în treburile noastre interne. Ele au recunoscut nedreptatea dictatului de la Viena prin care Transilvania ne-a fost răpită.

ROMÂNI.

Poporul nostru înţelege să fie singur stăpân pe soarta sa. Oricine s-ar împotrivi hotărârii noastre liber luate şi care nu atinge drepturile nimănui este un duşman al neamului nostru. Ordon Armatei şi chem Poporul să lupte prin orice mijloace şi cu orice sacrificii împotriva lui. Toţi cetăţenii să se strângă în jurul tronului şi al guvernului pentru salvarea patriei. Cel care nu va da ascultare guvernului se opune voinţei poporului şi este un trădător de ţară.

ROMÂNI.

Dictatura a luat sfârşit şi cu ea încetează toate asupririle. Noul guvern înseamnă începutul unei ere noi în care drepturile şi libertăţile tuturor cetăţenilor ţării vor fi respectate.

Alături de armatele aliate şi cu ajutorul lor, mobilizând toate forţele naţiunii, vom trece hotarele impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pământul Transilvaniei noastre de sub ocupaţia străină.

ROMÂNI.

De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mână independenţa împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta, depinde viitorul ţării noastre.

Cu deplină încredere în viitorul Neamului Românesc să păşim hotărâţi pe drumul înfăptuirii României de mâine, a unei Românii libere, puternice şi fericite.

Mihai I, regele României

(*Libertatea*, anul I, nr. 1, 25 VIII 1944)

Listă selectivă de nume şi titluri întâlnite în *Scânteia*, începând cu nr. 1 până la nr. 1008 (21 septembrie 1944 – 30 decembrie 1947)

Miron Constantinescu: *Domnul Maniu şi Garda de Fier*. *Stalingrad* (poezie). *Tovarăşa Ana Pauker ne arată drumul*. Despre *libertate*. *Ce vrea domnul Maniu*. *Predicile de la Sibiu*. *Provocările domnului Maniu*. *Actul Unirii*. *Diversiune şi impostură*. *Primul candidat al capitalei – Gh. Gheorghiu-Dej*. *Drumul lui Léon Blum*.

Vasile Luca: *Lupta pentru democraţie şi progres*. *Opoziţie sau bande de conspiratori fascistoreacţionari*. *Alegerile şi autonomia sindicală*.

Ana Pauker: *Pentru prietenia între popoarele conlocuitoare*.

Dolores Ibaruri: *Ana în libertate*.

Liuba Kişinevski: *Ana noastră*. *Femeia în viaţa minerilor*.

Iosif Kişinevski: *Ideologia sovietică cea mai progresista din lume*.

Alexandru Drăghici: *7 Noiembrie şi tineretul*. *Tineretul român şi trecutul*. *Cine vorbeşte*.

D. Corbea: *Ciocoii* (poezie).

N. Ceauşescu: *Tineretul, viitorul poporului*. *Lupta U.T.C. este lupta întregului popor*. *Frontul Naţional Democratic al tineretului*.

A. Toma: *Ne vine dreptatea*. *De ce mi-au prăpădit ei viaţa*. *Scrisoarea Marusiei* (versuri).

Emil Bodnăraş: *Ultima pagină din istoria Doftanei*.

Silviu Brucan: *Emil Bodnăraş, unul din organizatorii acţiunii militare de la 23 august*. *Cui dăm votul şi încrederea noastră*: *Vasile Luca*. *Da, nicio cruţare*!

N (aftuli) David: articole pe teme agrare, apoi cronici ale proceselor *criminalilor de război*.

George Macovescu: articole pe teme internaţionale.

Victor Iliu: Cronici de artă.

Ion Călugăru: *Lumina vine de la răsărit. Cui dăm votul şi încrederea noastră – Teohari Georgescu, cel dintâi ministru de interne, apărător al libertăţilor poporului. Cui dăm votul şi încrederea noastră – Iosif Kişinevski.*

Ofelia Manole: *Donca Simu.*

Gh. Apostol: *Rolul istoric al F.U.M.*

Nestor Ignat: *Umanismul şi etica nouă. Cui dăm votul şi încrederea noastră – Ana Pauker. Zece Mai. Un crainic al trădării. O artă care ucide arta* (Picasso); recenzii de carte.

Mihail Sadoveanu: *La o aniversare* (articol despre Stalin).

Leonte Răutu: *Ziua presei sovietice. Duşmanii unităţii de acţiune a muncitorimii. Triumful ideilor lui Marx, Engels, Lenin, Stalin. Genialul organizator al victoriilor comunismului* (*Stalin*).

Tudor Olaru: *Titel Petrescu, agent al reacţiunii manişte. Cui dăm votul şi încrederea noastră – Constantin Pârvulescu. Primul candidat al capitalei – Gh. Gheorghiu-Dej.*

Sorin Toma: *Ce e românesc în asta? Întregul popor cere: să fie zdrobit cuibul trădării. Discuţii în P.S.D. asupra pericolului social-democraţiei de dreapta.*

Ştefan Voicu: *Actul de la 23 august în lumina realităţilor istorice. F.U.M. Într-o etapă nouă. Cui dăm votul şi încrederea noastră – Lucreţiu Pătrăşcanu, un cărturar şi organizator al luptei pentru democraţie şi progres.*

Fotografia: Aurel Baum.

Alte semnături: M.R. Paraschivescu, Vlădescu-Râcoasa, dr. C.I. Parhon, Iosif Ardeleanu, Ion Vitner, Const. Pârvulescu, V. Em. Galan, N. Moraru, E. Elian, Alexandra Sidorovici, Tudor Savin, Al. Balaci, Mihail Roller.

Titluri de articole care deşi nu reprezentau luări de

poziţie ale conducerii partidului, nu au fost totuşi semnate: *Erorile profesorului Vianu asupra materialismului istoric*. *Tot despre d. Gh. Brătianu*. *Salarii la nivelul scumpetei*. *Epuraţia scriitorilor*. *F.U.M. faţă de agentura titelistă*. *O zi în redacţia LIBERALULUI*: *senzaţionale scene trăite şi văzute pe gaura cheii de un martor ocular* (sic!).

secretarii generali ai partidului

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA („SOCIALIST”)

GHEORGHE CRISTESCU.

De la Congresul I, (8 mai 1921), până la Congresul al III-lea. (Viena, septembrie 1924).

ELEK KÖBLÖS. MIHAIL MACAVEI şi H. STERNBERG, *conducători de fapt*. De la Congresul al III-lea până la Congresul al IV-lea. (Harkov, 28 VI – 7 VII 1928), când Partidul Comunist din România („Socialist”) încetează să existe.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA („EXTERIOR”)

VITALI HOLOSTENKO.

De la Congresul al IV-lea, (când ia fiinţă noul partid comunist „exterior”), până la Congresul al V-lea, (Moscova, decembrie 1931).

ALEXANDRU STEFANSKI.

(în une-le lucrări apare cu numele de ALEXANDR DANIELIUK STEFANSKI-CORN). De la Congresul al V-lea al P.C.d. R. („exterior”), până la Congresul al VII-lea Komintern. (25 VII-20 VIII 1935).

BORIS STEFANOV (DRAGANOV, DRAGU).

De la Congresul al VII-lea Komintern până (probabil) în 1938 (represiunile staliniste), când partidul îşi încetează existenţa.

ANA PAUKER.

Din 1940 până la Conferinţa Naţională (Bucureşti, octombrie 1945). Este vorba nu de fostul partid „exterior”,

ci de o ramură exterioară a P.C.d. R. Cea de a doua, paralelă, funcţionează în ţară.

PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA („INTERIOR")

Partidul este condus de un SECRETARIAT al comitetului central compus din:

CONSTANTIN PÂRVULESCU, LENUTA FILIPOVICI, LUCREŢIU PĂTRĂSCANU, GAVRILĂ BIRTAŞ, BELA BRAINER, GH. CROSNEV, M. DIACIUK-DĂSCĂLESCU, GH. DUMITRU, DIMITĂR GANEV, ILIE PINTILIE, I. POPESCU-PUTURI, AL. SENCOVICI, GH. STOICA ş.a. Secretariatul funcţionează ca organism de conducere din 1934 până în 1938. Este posibil ca în această perioadă să fi fost recunoscut şi pentru interior drept conducător al partidului, secretarul general al partidului „exterior".

STEFAN FORIS: Din 1940 până în aprilie 1944.

CONSTANTIN PÂRVULESCU. (Documentele de partid menţionează un *triumvirat,* compus din CONSTANTIN PÂRVULESCU, IOSIF RANGHET, EMIL BODNĂRAS.) De la înlăturarea lui St. Foriş (aprilie 1944), până la Conferinţa Naţională (octombrie 1945).

PARTIDUL COMUNIST ROMÂN PARTIDUL MUNCITORESC ROMÂN PARTIDUL COMUNIST ROMÂN

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ. De la Conferinţa Naţională (octombrie 1945), până la 19 aprilie

1954.

GHEORGHE APOSTOL (prim secretar al comitetului central). De la 19 aprilie 1954, (plenara comitetului central), până la 1 octombrie 1955, (plenara comitetului central). Conducătorul de fapt al partidului continuă să fie însă GHEORGHIU-DEJ.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ. De la 1 octombrie 1955, (plenara comitetului central, când îşi reia în mod oficial funcţia, pe care n-o părăsise), până la 19 martie 1965 (când încetează din viaţă).

NICOLAE CEAuşESCU. De la 22 martie 1965 până la

25 decembrie 1989, când în urma judecării sale de un Tribunal militar, este executat. (Ulterior anului 1965, denumirea funcţiei sale este aceea de secretar general al partidului).

EFECTIVELE P.C.R. ÎN DIFERITE PERIOADE

Partidul Socialist, în momentul *transformării* sale în P.C.d. R. („Socialist”).

Data cifrei, 18 mai 1921: 40.000.

Sursa: Gazeta *Socialismul*, număr şi dată indescifrabile, 1921, cu referire la o statistică din *Pravda*, datată-13 XI 1921

1 februarie 1923: 2000.

Sursa: Gazeta *Socialismul*, nr. 9, 1 ÎI 1923

Aceeaşi dată: 500.

Sursa: Gazeta *Lumea Nouă*, nr. 62, 11 ÎI 1923 1928:

P.C.d. R. lipseşte din raportul Comitetului executiv al Internaţionalei comuniste. (Partidul fusese desfiinţat).

1928 – 1940. Nu a fost făcută publică cifra (Probabil partidul „interior” este puţin mai mare decât numărul comuniştilor aflaţi în închisori.)

1941 – 23 august 1944: (sub) 1.000.

Sursa: Declaraţia Anei Pauker, făcută într-o conferinţă publică şi consemnată în oficiosul P.N.Ţ. *Dreptatea*.

La *„câteva luni după ieşirea din ilegalitate”*: 100.000.

Sursa: N. Ceauşescu, *România pe drumul construirii...* Ed. Politică 1970, pag. 380

6 martie 1945: 35.800.

Sursa: N. Ceauşescu, op. cit., pag. 628

16 octombrie 1945: 20.000.

Sursa: N. Ceauşescu, op. cit., vol. 7, pag. 102 (Vezi şi comentariul la aceste cifre) decembrie 1947: 800.000.

Sursa: *Revista de istorie*, tomul 34, nr. 11 XI 1981 (Probabil împreună cu P.S.D.)

23 februarie 1948 (în momentul Congresului de

unificare): 1.300.000.

Sursa: Vezi *Bibliografia*, 275

1949: 1.300.000 minus *„câteva sute de mii „*excluşi din partid cu prilejul *verificărilor* începute în octombrie 1948

Sursa: Cuvântarea lui Gh. Gheorghiu-Dej la plenara comitetului central din 1961 (Vezi *Bibliografia*.

1965: 1.450.000.

Revista de istorie, tomul 34, nr. 11, 1981, pag. 2128

1983: peste 3.300.000.

Scânteia nr. 12737, 5 VIII 1983

ACTIVITATEA CERCULUI CULTURAL AL LUCRĂTORILOR TEXTILIŞTI ŞI CIZMARI, 1938

— Din care se vede ca Ceauşescu era un cizmar neisprăvit – Cercul cultural al lucrătorilor textilişti şi cizmari a ţinut aseară şedinţă săptămânală, la sediul din str. Uranus nr. 138.

Au luat parte peste 40 de tineri muncitori, în majoritate cunoscuţi militanţi şi simpatizanţi comunişti.

[…]

Ceauşescu Nicolae, cunoscut comunist, arată importanţa instrucţiunii pe care lucrătorii o capătă prin intermediul cercurilor culturale, cerând conducerii breslei să le acorde mai multă libertate de acţiune pentru a ţine şedinţe educative cât mai des, pentru a face pe muncitori conştienţi de rolul pe care-l au în bresle. Face apel la tineri să nu se mărginească numai la activitate culturală şi sportivă, ci să intensifice acţiunea de propagandă printre muncitori pentru organizarea lor în bresle.

(Document expus în Muzeul de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România.)

MANIFESTAŢIE COMUNISTĂ

LA SERBAREA CÂMPENEASCĂ A BRESLEI LUCRĂTORILOR DIN INDUSTRIILE PIELĂRIEI ŞI

ÎNCĂLŢĂMINTEI, 1939

În ziua de 13 august c., după amiază, a avut loc la Ministerul Muncii din Parcul Veseliei serbarea câmpenească organizată de breasla lucrătorilor din industriile pielăriei şi încălţămintei, la care au participat peste 2000 muncitori. […]

Regina muncii a fost aleasă comunista Lenuţa Petrescu (), lucrătoare la fabrica *Jaquard*, identificată conducătoarea secţiei de tineret din Sectorul II Negru, care, după alegerea ei, s-a adresat muncitorilor cu cuvintele: *„Mulţumesc proletariatului conştient de eforturile făcute pentru apărarea libertăţii şi a martirilor clasei muncitoare. Cerem pâine şi dreptate, intrarea în legalitate, eliberarea lui Gheorghe Velcescu”*. (Nota redacţiei: Gheorghe Velcescu, militant al mişcării comuniste din ţara noastră, arestat în acel timp).

În acelaşi sens a vorbit apoi Nicolae Ceauşescu.

De remarcat faptul că majoritatea celor care au condus această manifestaţie erau membrii Cercului cultural de pe lângă breslele din industriile textile, pielărie şi încălţăminte.

Deşi sesizat de organele Prefecturei Poliţiei Capitalei, Marin Răduţu, preşedintele breslei muncitorilor din industriile pielăriei şi încălţămintei, care a organizat această serbare, a refuzat să intervină pentru a pune capăt acestei manifestaţii, declarând că muncitorii sunt liberi să-şi spună opiniile lor.

(Document expus în Muzeul de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România.)

(*Revista de istorie*, tomul 35, nr. 4, 1982. Documentele nu sunt datate decât în titlul redacţional, nu se precizează natura lor şi nici momentul când au fost elaborate. După stilul expunerii ele au provenienţă de partid, rămânând deschisă problema naturii lor şi a datei

când au fost elaborate.)

CÂT MAI POATE TRAI UN CADAVRU POLITIC?

de Victor Frunză – fragment – Propaganda comunistă este cea care deţine patentul absolut al categoriei de „cadavru politic”, în care a inclus pe rând diverse personalităţi pentru care Stalin sau trepăduşii lui din ţările satelite aveau o duşmănie organică, dar pe care nu le aveau în mână ca să le anihileze.

Printr-o ironie a sorţii, acum când toate regimurile din estul Europei au primit lovituri de graţie din partea revoluţiilor paşnice în deplină desfăşurare, obligându-le să se autodizolve – operaţia începându-se în Ungaria cu partidul comunist – şi când desfăşurările capătă viteză sub ochii noştri uimiţi, regimul de teroare din România şi mai ales exponentul acestuia intră, ca într-o cutie făcută la comandă, pe măsură, în capcana lingvistică inventată pentru alţii.

Chestiunea care se pune pentru, hai să zicem, observatori, este cât de mult mai poate trăi un cadavru a cărui duhoare pestilenţială (scuzaţi tautologia) a împuţit toată Europa? Pentru că, deşi cadavru, nu putem nega realitatea cruntă şi exasperantă: el este încă stăpân, el se agaţă cu disperare de toate frâiele puterii, decretează, are diaree verbală numită discursuri magistrale, cere vigilenţă, ameninţă…

Ochiul sticlos de mort stă de veghe asupra unui popor întreg pe care-l supraveghează cu lupa să nu facă vreo mişcare periculoasă pentru existenţa lui, câte ceasuri o mai fi având.

Numărătoarea inversă a început. Asta o ştie şi el! A început nu de săptămâni sau de luni, ci de ani. S-a ajuns demult la punctul zero, ceasornicul timpului a încremenit de ani la acelaşi zero, semn că demult trebuia să se fi petrecut ce se aşteaptă şi ceea ce este inevitabil ca într-o zi să aibă loc.

Normal ar fi deci ca prin urmare cadavrul politic să nu mai apuce Anul nou.

Sunt curios să aud şi să văd ce vor spune toţi acei care la diferite paliere ale acestei formaţii trăncănesc sau tac; ce vor spune la ora adevărului? Adică Pecereul de acum, întrebat de Pecereul de atunci? Dacă va fi măcar o clipă cinstit cu sine va trebui să-şi declare decesul, petrecut prin sinucidere încă de prin 1968 – 1970. Şi să-şi facă actele legale de mort. Autodizolvându-se. Ar fi singura soluţie rezonabilă. După păcatul congenital al militarii pentru dezmembrarea României mari, după distrugerea celor mai bune generaţii de oameni din perioada interbelică, după distrugerea României moderne cu instituţiile ei de la 1859, după lichidarea tuturor libertăţilor democratice şi a drepturilor omului, după instaurarea terorii la 1948, care durează cu mici sincope până astăzi, după ce este coautorul mutării României din Europa în Mongolia, după ce a instaurat mizeria materială şi morală, după ce a schimonosit sufletul românesc până la invaliditate, sfârşind prin a se fi făcut instrument docil al celei mai sinistre dictaturi înstăpânită vreodată în istoria noastră, acest partid nu se mai poate spăla doar cu o simplă autocritică. El va trebui să se autodizolve. Ar fi singura soluţie rezonabilă. Şi într-adevăr dovada patriotismului său. Singura de la această oră.

Prin apatia sa poporul nostru pare acum asemenea unui muribund, care-şi aşteaptă parcă – fără să-şi mai afişeze măcar disperarea – ce i-a fost dat de soartă. N-ar trebui să fie aşa! Un cadavru politic nu poate trăi la infinit, asta trebuie să se ştie! Într-o bună zi el se va topi în neant.

Şi mai este şi înţelepciunea populară care ne spune că n-aduce anul ce aduce ceasul. Ceasul, acel unic şi aşteptat ceas pe care ni l-au refuzat toţi anii ultimelor decenii. Poate că el, ceasul acela va fi darul anului 1990! An pe care în acest caz îl vom binecuvânta în veci!

Curentul, anul LXI, nr. 6.000, noiembrie-decembrie 1989.

INDICE BIBLIOGRAFIC

1. „Socialismul”, din 4 iulie 1919.

2. Mircea Muşat, Ion Ardeleanu; *România după marea unire*, vol. II, partea I, 1918 – 1933, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p.161.

3. Constantin Popovici*, şi la durere minte comunistul*, gazeta „Lumea Nouă”, organul Partidului Socialist din România, nr. 7 din 17 februarie 1924.

4. *Adunarea secţiunii Bucureşti a Partidului Socialist*, „Lumea Nouă”, nr. 13 din 17 martie 1922.

5. Constantin Popovici, *Uşurinţa aprecierilor şi directivelor Internaţionalei a III-a*, editorial, „Lumea Nouă”, nr. 25 din 21 mai 1922.

6. Al. Dobrogeanu-Gherea, *Cum l-am văzut pe Lenin*, „Socialismul”, organ al Partidului Comunist (Secţia Română a Internaţionalei Comuniste), nr. 9 din 27 ianuarie 1924.

7. *Către muncitorii şi tovarăşii din toată ţara*! apel, „Lumea Nouă”, nr. 1 din 3 februarie 1922.

8. *Ibidem*.

9. *Ibidem*.

10. Theodor Iordăchescu, *Uniformitate-subordonare*, „Socialismul”, organ al Partidului Socialist şi al Uniunii Sindicale, nr. 58 din 26 martie 1921.

11. *Moţiune pentru afilierea cu rezerve*, „Socialismul”, nr. 65 din 14 aprilie 1921.

12. *Ibidem*.

13. „Socialismul”, nr. 66 din 15 aprilie 1921.

14. I. Mirescu, *Subordonare, autonomie sau cotropire*? „Socialismul”, nr. 72 din 22 aprilie 1921.

15. *Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R.*, 7 *mai*

1966, în *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol. I, Editura Politică, Bucureşti, 1968.

16. *Ibidem*.

17. „Socialismul”, nr. 66 din 15 aprilie 1921.

18. *Către muncitorii şi tovarăşii din toată ţara*! apel, „Lumea Nouă”, nr. 1 din 3 februarie 1922.

19. *Ibidem*.

20. *Ibidem*.

21. „Socialismul”, dată şi număr indescifrabile, sfârşitul anului 1921.

22. *Către muncitorii şi tovarăşii din toată ţara*! apel, „Lumea Nouă”, nr. 1 din 3 februarie 1922.

23. Gr. Niculescu-Mizil, *Să creăm partid*, „Socialismul”, nr. 21 din 24 februarie 1924.

24. Emil Socor, *Frontul unic şi socialismul*, „Lumea Nouă”, nr. 6 din 20 februarie 1922.

25. Ion Durere, *Disidenţi*, „Lumea Noua”, nr. 4 din 13 februarie 1922 (editorial).

26. Constantin Popovici, *Cuvântare rostită la sala Tomis*, „Lumea Noua”, nr. 7 din 24 februarie

1922.

27. *Expunere la adunarea festiva organizata cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol. I, Editura Politica, Bucureşti, 1968.

28. *Comuniştii sunt o minoritate. Puterea Internaţionalei de la Moscova*, „Lumea Noua”, nr.

35 din 26 august 1928.

29. Karl Marx, *Text prescurtat al unui interviu acordat unui corespondent al ziarului*

„THE WORLD”, „Opere”, vol. 7 (ediţia româna), Editura Politica, Bucureşti.

30. *Ibidem*.

31. *Către muncitorii şi tovarăşii din toată ţara*! apel, „Lumea Noua”, nr. 1 din 3 februarie 1922.

32. Ibidem.
33. Ibidem.
34. Ibidem.
35. „Lumea Noua”, nr. 20 din 17 aprilie 1922.
36. N.C. Stănescu, N. Popescu, *P.C.R. şi Congresele Internaţionalei a III-a*, „Anale de istorie”, nr. 5 din 1975.
37. Ibidem.
38. Ibidem.
39. Ibidem.
40. *Le V Congres, comunist. Resolutions*. Librairie L’Hummanité, Paris, 1924.
41. Ibidem.
42. Ibidem.
43. Ibidem.
44. Mihail Gh. Bujor, *Către gălăţeni*, „Lumea Noua”, nr. 28 din 6 iulie 1929.
45. *După entuziasmul bolşevic*, „Lumea Noua”, nr. 59 din 21 ianuarie 1923.
46. C. Dobrogeanu-Gherea, *Asupra socialismului în ţările înapoiate. Postfaţă de Klaus Kautscki.*
Bazele social-democraţiei, Bucureşti, 1911.
47. *Întâi Mai în Capitală. Discursul tov. dr. C. Rakovski (după notele stenografice luate de tov. C.C. Petrescu)*, „România Muncitoare”, organul Partidului Social Democrat şi al Sindicatelor Unite, anul VIII, nr. 32 – 33 din 29 aprilie 1912.
48. *Centenarul anexării Basarabiei*, „România Muncitoare”, nr. 36 din 10 mai 1912.
49. Ibidem.
50. Constantin Bacalbaşa, *Doctorul C. Rakovski şi ch*estiunea *Basarabiei*, „Adevărul”, nr. 12372
din 30 mai 1924.
51”. Socialismul”, organul Partidului Socialist din România, nr. 19 din 13 mai 1925; vezi şi *Istoria României în date*, Editura Enciclopedica Română, Bucureşti, 1971.

52. *Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol I, Editura Politica, Bucureşti, 1968, p. 359.
53. *Ibidem*, p. 360.
54. *Ibidem*, p. 361.
55. Ilie Ceauşescu, *P.C.R. stegarul luptelor revoluţionare din anii 1929 – 1933*, Editura
Ştiinţifică, Bucureşti, 1971, p. 82.
56. Ibidem.
57. Ibidem.
58. Emilia Sonea, Gavrilă Sonea; *Viaţa economică şi politica a României, 1933 – 1938*.
Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 209.
59. *Represiunea în discuţia camerei. Cum motivează guvernul baia de sânge. Acuzaţiile aduse de tov. I. Mirescu în numele P.S.D. Rolul Siguranţei*, „Lumea Nouă”, nr. 9 din 26 februarie 1933.
60. Lothar Rădăceanu, *Prigoana împotriva comuniştilor*, „Lumea Nouă”, nr. 27 din 5
Iulie 1931.
61. Tudor Olaru, *Primul candidat al Capitalei, Gheorghe Gheorghiu-Dej*, „Scânteia”, nr.
681 din 18 noiembrie 1946.
62. *Parlamentul. O diversiune*: *dizolvarea organizaţiilor comuniste. Declaraţia tovăra şului Lothar Rădăceanu*, „Lumea Nouă”, nr. 8 din 19 februarie 1933.
63. Ibidem.
64. Titu Georgescu, Mircea Ioanid, *Presa P.C.R. şi a organizaţiilor sale de masă, 1921*
1944. Prezentare bibliografică, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1963.
65. Dl. Duca despre politica internă şi externă a României. Declaraţii făcute ziarului

„*Neue Presse*”, „Adevărul”, nr. 12433 din 9 august 1924.

66. Basarabia şi presa italiană. Scrisoarea domnului N. Titulescu adresată ziarului „Epoca”.

din Roma, „Adevărul”, nr. 12542 din 23 septembrie 1924.

67. Ibidem.

68. *Declaraţia de principii a Partidului Socialist, 1918*, „Lumea Nouă”, nr. 12 din 13 mar ţie 1922.

69. „Adevărul”, nr. 12309 din 13 martie 1924 şi nr. 12313 din 18 martie 1924.

70”. Socialismul”, nr. 106 din 15 februarie 1922.

71. *Conferinţa Federaţiei Comuniste Balcanice*. „Socialismul”, organul P.C. din Roma mă (S.I.R.C.), nr. 180 din 2 octombrie 1922.

72. *A VI-a Conferinţă a Federaţiei Comuniste Balcanice*, „Socialismul”, nr. 23 din 29

februarie 1924.

73. Ibidem.

74. Ibidem.

75. Ibidem.

din din

76. Ilie Moscovici, *Procesul de la Tatar-Bunar*, „Socialismul”, organul Partidului Socialist România, nr. 30 din 20 septembrie 1925.

77. I.M., *Democratizarea Basarabiei – Democratizarea României*, „Lumea Nouă”, nr. 15 27 aprilie 1924.

78”. Comunistul Moldovei”, Chişinău, nr. 6 din iunie 1966.

79. C. Titel Petrescu, *O mare nedreptate istorică*, „Lumea Nouă”, nr. 15 din 27 iulie

1940.

80. K. Kautsky, *Lenin*, reprodus după „Des Kampf în „Lumea Nouă”, nr. 19 din 8 iunie

1924.

81. Ibidem.

82. „Lumea Noua”, nr. 33 din 16 iulie 1922.

83. Ibidem.

84. Roza Luxemburg, *Revoluţia rusă. Cu o prefaţă de Paul Levi*, „Lumea Noua”, nr. 11

din 10 martie 1922.

85. Ibidem.

86. „Lumea Noua”, nr. 14 din 3 iunie 1923 şi nr. 17 din 24 iunie 1923.

87. Ibidem.

88. Ibidem.

89. Ibidem.

90. Petre Constantinescu-Iaşi, *Partidele politice şi comunismul*: *Social-Democraţii*, „Socialismul”, organul P.C.d. R., nr. 114 din 23 februarie 1922 şi 115 din 25 februarie

1922.

91. Ibidem.

92. I.M. (Ilie Moscovici), *Frimu*, „Lumea Noua” (editorial), nr. 8 din 24 februarie 1924.

93. Lothar Râdâceanu, *Iar frontul unic*, „Lumea Noua”, nr. 33 din 12 august 1934.

94. *Ibidem*, *Datoria bolşevismului rus*, „Lumea Noua”, nr. 1 din 6 ianuarie 1935.

95. *Spre frontul unic. Răspunsul social-democraţilor*, „Socialismul”, nr. 170 din 23 iulie

1922: *Federaţia Socialistă răspunde partidului comunist*, „Lumea Noua”, nr. 34 din 23 iulie 1922.

96”. Socialismul”, organul P.S.R., nr. 16 din 10 mai 1925.

97. Lothar Radaceanu, *Datoria bolşevismului rus*, „Lumea Noua”, nr. 1 din 6 ianuarie

1935.

98. *Frontul unic al terorismului*, „Socialismul”,

organul P.C.d. R., nr. 170 din 23 iulie
1922.
99. „Lumea Noua”, nr. 21 din iunie 1924.
100. Lothar Radaceanu, *Dictatura bolşevică se democratizează*, „Lumea Noua”, nr. 7
din 17 februarie 1935.
101. „Lumea Noua”, nr. 39 din 25 septembrie 1923.
102. *Ibidem*, nr. 13 din 29 martie 1936.
103. Dr. Stockman, *Calomnie şi otravă*, „Lumea Noua”, nr. 13 din 29 martie 1936.
104. Mihai Fatu, *Alianţe politice ale P.C.R., 1944 – 1947*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
1979.
105”. Socialismul”, organul P.S.D., nr. 27 din 10 august 1930.
106. H. Arion, *Războiul şi sarcinile clasei muncitoare din România*, „Lupta de clasa”, nr.
7 din decembrie 1939.
107. Mihai Fatu, op. cit.
108”. Socialismul”, nr. 159 din 16 iunie 1922.
109. „Lumea Noua”, nr. 42 din 17 septembrie 1922.
110. André Leroux, *Tovarăşii lui Lenin în faţa plutonului de execuţie*, reprodus de „Lumea Noua”, nr. 10 din 6 martie 1938, după ziarul „Le Populaire”.
111. Ion Popescu-Puturi, Titu Georgescu; *Purtători de flamuri proletare*, Bucureşti.
1971.
112. *Ibidem*.
113”. Socialismul”, organul P.C.d. R., nr. 70 din 2 septembrie 1923.
114. *Social patriotism bolşevic*, „Lumea Nouă”, nr. 59 din 21 ianuarie 1923.
115. Lothar Rădăceanu, *Reclamă pentru comunişti*, „Lumea Nouă”, nr. 27, 3 august
1932.

116. M.C. Stănescu, L. Gergely, *Elek Köblös (1887 – 1938)*, Editura Politică, Bucureşti.
1978.
117. Timotei Marin, *Minorităţile din Basarabia*, „Socialismul”, organul P.C.d. R., nr. 3 şi 4
din 11 şi 13 ianuarie 1924.
118. *Centenarul răpirii Basarabiei. Adunare la sala „Dacia”*, „România Muncitoare”, nr.
35 din 20 mai 1912.
119. Ibidem.
120. *Marea demonstraţie din Brăila, 10.000 de muncitori aclamă pe tov. Rakovski*, „România Muncitoare”, nr. 32 – 33 din 29 aprilie 1912.
121. *Informaţii*, „Lumea Nouă”, nr. 16 din 18 mai 1924.
122. Petre Constantinescu-Iasi, *Scrisoare deschisă*, „Socialismul”, nr. 56 din 24 martie
1921.
123. *Situaţie gravă în Rusia. Dictatura personală a lui Stalin*, „Lumea Nouă”, nr. 46 din
11 noiembrie 1928.
124. *Rakovski a revenit la partidul bolşevic*, „Lumea Nouă”, nr. 12 din 18 martie 1934.
125. André Leroux, op. cit.
126. *Situaţia d-lor Inculetsi dr. Rakovski*, „Adevărul”, nr. 12290 din 20 februarie 1924.
127. „Lumea Nouă”, nr. 10 din 6 martie 1938.
128”. Socialismul”, organul P.C.d. R., nr. 70 din 2 septembrie 1923.
129. Dinu C. Giurescu, *Istoria ilustrată aromânilor*, Editura Sport-Turism, Bucureşti.
1981, p. 513.
130. *Expunere la adunarea festivă consacrată cu prilejul* (sic!) *aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desăvârşirii*

construcţiei socialiste, vol. I, Editura Politică, Bucureşti, 1968.

131. *Ibidem*.

132. *O convorbire cu Ana Pauker*, „Libertatea”, ziar de informaţie şi luptă socialistă.

Fondator: C. Titel-Petrescu. Prim-redactor: Ion Pas, nr. 56 din 22 octombrie 1944.

133. *Sentinţa în procesul Anei Pauker*, „Lumea Nouă”, nr. 28 din 12 iulie 1936.

134. Dolores Ibaruri, *Ana Pauker în libertate* (extrase dintr-un articol din 1941), „România liberă”, nr. 84 din 14 decembrie 1944.

135. *Primirea patrioţilor eliberaţi din închisori şi lagăre la Apărarea Patriotică*, „România liberă”, nr. 28 din 12 noiembrie 1944.

136. Petre Ilie, *P.C.R. – promotorul făuririi unei largi coaliţii de forţe antihitleriste*, „Anale de istorie”, nr. 3 din martie 1969.

137. Ştefan Voicu, *Actul de la 23 august în lumina realităţilor istorice*. *Cum a evadat tov*.

Gheorghiu-Dej din lagărul de la Târgu-Jiu […], „Scânteia”, nr. 608 din 24 august 1946.

138. *Expunere la adunarea festivă consacrată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol. I, Editura Politică, Bucureşti, 1968.

139. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971.

140. *Lupta poporului român pentru libertate şi independenţă naţională – Platforma-program din 6 septembrie 1941, elaborata de C.C. al P.C. din România*, Arhiva I.S.I.S.P. Cota ab 25 – 2. Citat după M. Fatu, *Alianţe Politice ale P.C.R., 1944 – 1947*.

141. C. Titel-Petrescu, *Cum s-a ajuns la armistiţiu*, „Libertatea, nr. 9 din 5 septembrie

1944.
142. Ana Pauker, *Spre crearea partidului unic muncitoresc din România*, „Scânteia”, nr.
1028 din 24 ianuarie 1948.
143. Nicolae Jurca, *Mişcarea socialista şi social-democrată în viaţa politica a României*
(*1934 – 1944*), în *Contribuţii la studierea istoriei contemporane a României*, vol. I, Editura Politica, Bucureşti, 1980.
144. *Ibidem*.
145. Mihai Fatu, *Alianţe politice ale P.C.R. 1944 – 1947*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
1979.
146. *Noi şi comuniştii. Un răspuns al Comitetului Executiv al P.S.D. la propunerile de front unic ale partidului comunist*, „Lumea Noua”, nr. 24 din 14 iunie 1936.
147. Ana Pauker, *Spre crearea partidului unic muncitoresc din România*, „Scânteia”, nr.
1028 din 24 ianuarie 1948.
148. *Impresii din Moscova. Conferinţa domnului prim-ministru dr. Petru Groza ţinută la*
ARLUS, în ziua de 20 septembrie 1945, „Scânteia”, nr. 335 din 24 septembrie 1945.
149. *Ibidem*.
150. *Frontul Plugarilor, cum s-a născut, ce este, ce vrea*? „România liberă”, nr. 55 din 9
octombrie 1944.
151. Mihai Fatu, op. cit.
152. Vasile Liveanu, *Primele decrete ale insurecţiei naţionale armate antifasciste şi antiimperialiste. Despre guvernul de la 23 august*, „Revista de istorie”, nr. 10 (tomul 29), 1976.
153. *Organizaţii de masă legale şi ilegale create, conduse sau influenţate de P.C.R.*

(*1921 – 1944*), Editura Politica, Bucureşti, 1970.

154. *Dezbateri*. *Condiţiile social-politice şi importanţa făuririi de către partid a U.T.C*.

„Revista de istorie”, nr. 4 (tomul 35), 1982, p. 546.

155. *Ibidem*.

156. *În urma propunerii biroului Partidului Ţărănesc s-a hotărât unificarea Frontului Plu gărilor şi Partidului Ţărănesc*. *Comunicat*, „Scânteia”, nr. 1025 din 21 ianuarie 1948.

157. Ştefan Voicu, *Da*, *este putred şi Ministerul de Finanţe*! „Scânteia”, nr. 967 din 6

noiembrie 1947.

158. Petre Ilie, *P.C.R. – promotorul făuririi unei largi coaliţii de forţe antihitleriste*, „Anale de istorie”, nr. 3 din 1969.

159. Arhiva C.C. al P.C.R., dosar 7951, f. 1. mss. 113, filele 18 – 20. Citat după Petre Ilie, p.

96.

160. A. Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecţiei române din august 1944*.

Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.

161. Petre Ilie, *P.C.R. – promotorul făuririi unei largi coaliţii de forţe antihitleriste*, „Anale de istorie”, nr. 3 din 1969.

162. *Proclamaţia M.S. regele Mihai I*, „Libertatea”, nr. 1 din 25 august 1944.

163. *Ibidem*.

164. „România liberă”, din 24 august 1944.

165. *Ibidem*.

166. *Cuvântul P.S.D. Din textul manifestului P.S.D. adresat ţării*, „Libertatea”, nr. 1 din august 1944.

167. *Ibidem*.

168. *Ibidem*.

169. Direcţia Generală a Arhivelor Statului. Centrul de Studii şi Cercetări de Istorie şi

Teorie Militară, 23 August 1944, *Documente*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Bucureşti, 1984, 1985, vol. IV, 1944 – 1945, doc. nr. 1013.

170. *Precizări pentru o judecată obiectivă*, „Scânteia", nr. 110, din 16 ianuarie 1945, preluat după ziarul sovietic „Graiul Nou".

171. *Ibidem*.

172. „Scânteia", nr. 270 din 9 iulie 1945.

173. *Decorarea regelui României democrate*, „Scânteia", nr. 280 din 21 iulie 1945.

174. *Telegrama P.C.d. R. adresată regelui Mihai I, la Sinaia*, „Scânteia", nr. 280 din 21

Iulie 1945.

175. *Precizări pentru o judecată obiectivă*, „Scânteia", nr. 110 din 16 ianuarie 1945, preluat după ziarul sovietic „Graiul Nou".

176. *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol. 1, Editura Politică, Bucureşti, 1968, p. 379; *idem*, vol. 2, p. 379 etc.

177. *Ibidem*.

178. Miron Constantinescu, *Primul candidat al Capitalei*: *Gheorghe Gheorghiu-Dej*.

„Scânteia", nr. 654 din 18 octomnbrie 1946.

179. Ştefan Voicu, *Actul de la 23 august în lumina relaţiilor istorice*. *Cum a evadat tov*.

Gheorghiu-Dej de la Târgu-Jiu [...], „Scânteia", nr. 608 din 24 august 1946.

180. *Din August 1944-Mai 1945*, capitole semnate de St. Lache, Editura Militară, Bucureşti, 1969.

181. Emil Bodnăraş, *23 August 1944*. *Cuvântarea ţinută la radio de tovarăşul*... „Scânteia", nr. 309 din 24 august 1945.

182. *Din August 1944-Mai 1945*, Editura Militară, Bucureşti, 1969.

183. *Ibidem*.

184. *Ibidem*.

185. Gh. Ţugui, *Realizarea F.U.M...* „Anale de istorie”, nr. 2, februarie 1969.

186. Arhiva I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., fond XIII, dosar 1417, fila 4, citat după

Mihai Fătu, *Sfârşit fără glorie*, Editura Ştiinţifică, 1972.

187. Ştefan Voicu, *Cui dăm votul şi încrederea noastră. Lucreţiu Pătrăşcanu – un cărturar şi organizator al luptei pentru democraţie, cultură şi progres*, „Scânteia”, nr. 674 din 10 noiembrie 1946.

188. *Ibidem*.

189. *Ibidem*.

190. *Ibidem*.

191. *Ibidem*.

192. Lt. pandur G. Filipescu, *2 octombrie 1943*, „Scânteia”, nr. 26 din 16 octombrie

1944.

193. *Braşovul în sărbătoare*, „Scânteia”, nr. 31 din 21 octombrie 1944.

194. „Scânteia”, nr. 981 din 22 noiembrie 1947.

195. *Ibidem*, nr. 28 din 12 octombrie 1944.

196. *Sub stare de asediu*, „Lumea Noua”, nr. 7 din 12 februarie 1933.

197. Gheorghe-Gheorghiu-Dej, *Dare de seamă la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961*, Editura Politică, 1961.

198. *Ibidem*.

199. *Ibidem*.

200. „România liberă”, nr. 107 din 2 decembrie 1944.

201. Miron Constantinescu, *Dezvoltarea politicii interne a României în anul 1944*, reprodus după „Scânteia”, nr. 99 din 1 ianuarie 1945.

202. *Discursul rostit de dl. Winston Churchill*,

„România liberă”, nr. 46 din 30 septembrie
1944.
203. Ibidem.
204. „România liberă”, nr. 31 din 15 septembrie 1944.
de
205. *Convenţia de armistiţiu cu România*, „Pravda”, din 14 septembrie 1944, reprodusă „Scânteia”, nr. 1 din 21 septembrie 1944.
206. *Marele discurs al tovarăşei Ana Pauker rostit la Opera Română*, „Scânteia”, nr. 49
din 8 noiembrie 1944.
207. Ibidem.
208. Constantin Nicolae, *Participarea armatei române la războiul antihitlerist*, Editura
Militară, Bucureşti, 1968.
209. Cuvântarea domnului Tătărăscu, vicepreşedintele Consiliului, rostită la radio în ziua de
24 august 1945, „Scânteia”, nr. 310 din 26 august 1945.
210. *Convenţia de armistiţiu cu România*, „Pravda”, din 14 septembrie 1944, reprodusă de „Scânteia”, nr. 1 din 21 septembrie 1944.
211. Ana Pauker, *Pentru prietenia între popoarele conlocuitoare*, „Scânteia”, nr. 59 din
18 noiembrie 1944.
212. *Declaraţiile domnului ministru de stat Titel Petrescu*, „România liberă”, nr. 59 din 13
octombrie 1944.
213. Vasile Luca, *Lupta pentru democraţie şi progres*, „Scânteia”, nr. 54 din 13 noiembrie 1944 (editorial).
214. *Ibidem. Ordine şi linişte*, „Scânteia”, nr. 57 din 16 noiembrie 1944.
215. *A învins poporul, a învins democraţia*! *Importante declaraţii făcute de A.I. Vîşinski*, „Scânteia”,

nr. 167 din 14 martie 1945.

216. *Ibidem*.

217. *Ibidem*.

218. *Acordând încredere guvernului democratic român, U.R.S.S. ne-a redat Ardealul*.

Răspuns la telegrama adresată de dr. Petru Groza, „Scânteia", nr. 164 din 11 martie 1945.

219. *Armistiţiul trebuie executat în litera şi în spiritul lui. Declaraţiile făcute presei de ministrul de stat, Lucreţiu Pătrăşcanu*, „România liberă", nr. 59 din 13 octombrie 1944.

220". Dreptatea" din 19 ianuarie 1945.

221. Miron Constantinescu, *Provocările domnului Maniu*, „Scânteia", nr. 21 din ianuarie

1945.

222. *Hotărârile Consiliului F.N.D.*Scânteia", nr. 24 din 24 octombrie 1944.

223. *Triumfala primire a trupelor roşii în Capitala*, „România liberă", nr. 16 din 31 august

1944.

224. S. Emil, *Rolul P.S.D.*Libertatea", nr. 28 din 24 septembrie 1944.

225. „Scânteia", nr. 20 din 11 octombrie 1944.

226. *Guvernul Rădescu trebuie să plece, spune Radio Moscova*, „Scânteia", nr. 154 din

1 martie 1945.

227. Arhiva C.C. al P.C.R., f. 103, dosar 8495, f. 5, după D. Turcuş, *Pagini din lupta...*

228. Arhiva I.S.I.S.P., dosar 1127, f. 165 – 184, după M. Fătu, *Alianţe politice...*

229. „România liberă", nr. 108 din 1 decembrie 1944.

230. Arhiva C.C. al P.C.R., f. 103, dosar 8495, f. 5, după Turcuş, *Pagini din lupta...*

231. *Capitala întreaga mobilizată la luptă pentru un guvern F.N.D... Cuvântarea lui Vasi le Luca*, „Scânteia", nr.

131 din 7 februarie 1945.
232. *Ibidem*.
233. Program consacrat zilei de 6 martie 1945, la radio Free Europe, difuzat la 6 martie
1981, ora 19, 10, realizat de Mircea Carp.
234. *Ibidem*.
235. *Ibidem*.
236. *Ibidem*.
237. *Ibidem*.
238. *A învins poporul, a învins democraţia*! *Importante declaraţii făcute de A.I. Vîşinski*, „Scânteia”, nr. 167 din 14 martie 1945.
239. *Discursul pronunţat de A.I. Vîşinski la recepţia ARLUS*, „Scânteia”, nr. 165 din 12
martie 1945.
240. *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4.
Editura Politică, Bucureşti, 1970, p. 623 – 645.
241. *Ibidem*.
242. *Ibidem*.
243. „Scânteia”, nr. 40 din 8 noiembrie 1944.
244. G. Macovescu, *Aniversarea lui Veaceslav Molotov*, „Scânteia”, nr. 163 din 10 mar ţie 1945.
245. „Scânteia”, nr. 905 din 24 august 1947.
246. *Lucrările Comisiunei pentru studiul reformei agrare*. *Expunerea tov*. *Vasile Luca*.
„Scânteia”, nr. 88 din 18 decembrie 1944.
247. Miron Constantinescu, *Reforma agrară până în primăvară*, „Scânteia”, nr. 101 din
4 ianuarie 1945.
248. *Raportul asupra problemei agrare*, în *Documente din istoria mişcării muncitoreşti din România 1916 – 1921*, Editura Politică, Bucureşti.
249. Lucreţiu Pătrăşcanu, *Un veac de frământări sociale*, Editura Cartea Rusă, Bucureşti, 1946.

250. N. David, *Moşierul Macavei predă comitetului sătesc moşia sa de 230 de ha*.
„Scânteia”, nr. 86 din 16 decembrie 1944.
251. *Pilduitor dar făcut de primul ministru al ţării*, „Scânteia”, nr. 209 din 26 aprilie 1945.
252. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971.
253. *Reformele agrare din 1920 şi 1945*, în vol. *Pagini de istorie sociala* de Ştefan
Voicu, Editura Politica, Bucureşti, 1971.
254. *Parlamentul. O diversiune: dizolvarea organizaţiilor comuniste. Declaraţia tovăra şului Lothar Rădăceanu*, „Lumea Noua”, nr. 8 din 19 martie 1933.
255. *Ibidem*, *Prigoana împotriva comuniştilor*, „Lumea Noua”, nr. 27 din 5 iulie 1931.
256. M. Gh. Bujor, *Constantin Popovici*, „Scânteia”, nr. 637 din 28 septembrie 1946.
257. *Hotărârile Comitetului Executiv al fostului Partid Socialist (nuanţa Popovici)*, „România liberă”, nr. 24 din 8 septembrie 1944.
258. „Scânteia”, nr. 334; Silviu Brucan, *A vorbit tovarăşa Ana Pauker*, „Scânteia”, nr.
350 din 12 octombrie 1945.
259. „Lumea Noua”, nr. 37 din 10 august 1930.
260. *Rezoluţia Conferinţei Naţionale a P.C.R.*Scânteia”, nr. 367 din 1 noiembrie 1945.
261. *România pe drumul construirii societăţii socialiste, multilateral dezvoltate*, vol. 4.
Editura Politica, Bucureşti, 1970, p. 639 – 640.
262. *Ibidem*.
263. *Ibidem*, p. 380.
264. *Ibidem*, p. 628.
265. *Ibidem*, vol. 7, p. 101.
266. Al. Claudian, *Pe marginea unei cuvântări*, „Libertatea” (editorial), nr. 76 din 11

noiembrie 1944.

267. *Păşim înainte cu chibzuinţă. Expozeul făcut duminică la Timişoara de dl. prim-ministru, dr. Petru Groza*, „Scânteia”, nr. 344 din 5 octombrie 1945.

268. *Expunere la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966*, în *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol. 1, Editura Politica, Bucureşti, 1968.

269. „Scânteia”, nr. 39 din 29 octombrie 1944.

270. *Ibidem*, nr. 505 din 18 aprilie 1946.

271. Dumitru Corbea, *Lângă toţi trei*, „Scânteia”, nr. 157 din 4 martie 1945.

272. *Primirea tov. ministru Gh. Gheorghiu-Dej*, „Scânteia”, nr. 112 din 18 ianuarie 1945.

273. Ibidem.

274. „Scânteia”, nr. 319 din 6 septembrie 1945.

275. *Ibidem*, nr. 383 din 19 noiembrie 1945.

276. *Ibidem*, nr. 505 din 18 aprilie 1946.

277. *Ibidem*, nr. 352 din 14 octombrie 1945; nr. 462 din 27 februarie 1946.

278. Grigore Preoteasa, *Despre libertatea Ardealului*, „România liberă”, nr. 90 din 13

noiembrie 1944.

279. *Cine sunt socotiţi în România cetăţeni sovietici. Comunicatul Ministerului de Jus tiţie*, „Scânteia”, nr. 161 din 8 martie 1945.

280. „România liberă”, nr. 85 din 5 noiembrie 1944.

281. *Ibidem*, nr. 46 din 30 septembrie 1944; nr. 66 din 20 octombrie 1944; nr. 72 din octombrie 1944.

282. Miron Constantinescu, *Cine va lichida complet fascismul în România*? „Scânteia”, nr. 129 din 4 februarie 1945.

283. *Ibidem.*

284. „Scânteia”, nr. 271 din 11 iulie 1945.

285. Capitala întreagă mobilizată la lupta pentru un

guvern al F.N.D... Discursul lui

Gheorghiu-Dej; *Cuvântarea lui Vasile Luca*, „Scânteia", nr. 181 din 7 februarie 1945.

286. *Ibidem*.

287. „Monitorul oficial", nr. 353 din 15 octombrie 1945.

288. *Procesul celor 33 din Grupul T.*, nr. 323 din 10 septembrie 1945.

289. *Ibidem*.

290. *Ibidem*.

291. Mircea Bălănescu *„Istoricii „din Franţa şi „Istoricii „din România*, „Scânteia", nr.

369 din 3 noiembrie 1945.

292. *Cum au fost eliberaţi internaţii politici din lagăre*. *Comunicatul Ministerului de Inter* ne „Scânteia", nr. 404 din 14 decembrie 1945.

293. *Declar în mod hotărât, categoric, că vom curăţa ţara de elemente reacţionare*. *Dis cursul lui Teohari Georgescu în sala Aida*, „Scânteia", nr. 353 din 15 octombrie

1945.

294. Arhivele Statului Bucureşti, fond D.S., dosar 3859, vol II, p. I, f. 378, citat după

Mihai Fătu, *Sfârşit fără glorie*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.

295. *Crimele din 8 noiembrie au fost premeditate*. *Precizările făcute presei de tov. ministru Teohari Georgescu*, „Scânteia", nr. 379 din 15 noiembrie 1945.

296. *Ibidem*.

297. „Scânteia", nr. 383 din 19 noiembrie 1945.

298. Iosif Kişinevski, *Stegar al ideilor creatoare*, „Scânteia", nr. 929 din 22 septembrie

1947; *idem*, Mihail Roller, *Amintiri din vremea „Scânteii" ilegale*; *idem*, Ştefan Voicu, *O şedinţă de redacţie cu tovarăşa Ana Pauker*.

299. „Scânteia”, nr. 440 din 1 februarie 1946.

300. *Ibidem*, nr. 609 din 26 august 1946.

301. Al. Claudian, *Socialismul şi formarea omului*, „Libertatea”, nr. 130 din 18 ianuarie 1945.

302. N. Moraru, *Libertatea presei*, „România liberă”, nr. 63 din 17 octombrie 1944.

303. *Ibidem*.

304. *Radiodifuziunea condusă de un criminal de război*. *O emisiune de radio Moscova*. „Scânteia”, nr. 102 din 6 ianuarie 1945.

305. *Salariaţii de la Radiodifuziune protestează împotriva cenzurării cuvântării tov*. *Chivu Stoica*, „Scânteia”, nr. 113 din 19 ianuarie 1945.

306. *Congresul general al Sindicatelor Unite*. *Cuvântarea dr*. (*lui*) *Duma*, *în numele comitetului de* (*la*) *Radiodifuziune*, „Scânteia”, nr. 123 din 29 ianuarie 1945.

307. *Un avertisment Radiodifuziunii*, „Scânteia”, nr. 135 din 9 februarie 1945.

308. *Ibidem*, nr. 129 din 4 februarie 1945.

309. *Reacţionarii din conducerea Societăţii din Radiodifuziune uneltesc împotriva democraţiei*, „Scânteia”, nr. 52 din 27 februarie 1945.

310. *La Radiodifuziune*, *slugile lui Hitler se menţin*, „Scânteia”, nr. 159 din 6 martie 1945.

311. „Scânteia”, nr. 193 din aprilie 1945.

312. „România liberă”, nr. 24 din 8 septembrie 1944 şi nr. 72 din 26 octombrie 1944.

Vezi şi *Epuraţia scriitorilor*, „Scânteia”, nr. 39 din 29 octombrie 1944.

313. Ion Câiugăru, *Despre poziţia unei reviste de cultura*, „Scânteia”, nr. 52 din 11 noiembrie 1944.

314. „Scânteia”, nr. 58 din 17 noiembrie 1944.
315. *Ibidem*, nr. 54 din 13 noiembrie 1944.
316. *Ibidem*, nr. 429, 18 ianuarie 1946.
317. *Ibidem*, nr. 176 din 23 martie 1945 şi nr. 428 din 17 ianuarie 1946.
318. *Proiectul de platforma a F.N.D. elaborat de C.C. al P.C.R. şi propus tuturor forţelor democratice*, „România liberă”, nr. 42 din 26 septembrie 1944; Vezi şi „Scânteia”, nr. 6 din 26 septembrie 1944.
319. „Scânteia”, nr. 63 din 17 octombrie 1944.
320. *Ibidem*, *Comemorarea lui Engels*, nr. 295 din 8 august 1945.
321. *Ibidem*, *Nu admit* (nesemnat), nr. 339 din 29 septembrie 1945.
322. *Ibidem*, nr. 490 din 12 aprilie 1946.
323. *Ibidem*, nr. 586 din 8 iulie 1946.
324. Ion Pas, *Presa încătuşată*, „Libertatea”, nr. 9 din 5 septembrie 1944; *Colegiul lui*
Mihai Antonescu, „Libertatea”, nr. 10 din 6 septembrie 1944.
325. B. Brănişteanu, *Organizaţia ziariştilor. O scrisoare a domnului...* „Libertatea”, nr. 84 din
19 noiembrie 1944.
326. *Ibidem*.
327. C. Ţiţei Petrescu, *Ce este Partidul Social Democrat*? Editura Uiisse, 1946.
328. *Ibidem*.
329. *Ibidem*.
330. *Ibidem*.
331. C. Ţiţei Petrescu, *Socialismul în România, 183*5 – *6 septembrie 1940*, Biblioteca socialistă.
332. *Ibidem*.
333. *Ibidem*.
334. *Ibidem*.
335. *Ibidem*.

336. *Spre frontul unic. Răspunsul social-democraţilor*. Semnat pentru Federaţia Socia listă şi Social-Democratică de Şerban Voinea, „Socialismul”, nr. 170 din 23 iulie 1922; vezi şi *Federaţia Socialistă răspunde partidului comunist*, „Lumea Nouă”, nr.
34 din 23 iulie 1922.
337. C. Ţiţei Petrescu, *Colaborarea dintre P.S.D. şi Partidul Comunist. Un interviu dat de dl. ministru... hebdomadarului parizian „La Tribune des nations”*, „Libertatea”, nr.
12 din 8 septembrie 1944.
338. *Înfiinţarea Comisiei de organizare a mişcării sindicale unite*, „România liberă”, nr.
24 din 8 septembrie 1944.
339. *Guvernul a demisionat, acesta este adevărul*! „România liberă”, nr. 66 din 20
octombrie 1944.
340. *În jurul proiectului de platformă, propus de partidul comunist*, „Libertatea”, nr. 32
din 28 septembrie 1944.
341. Ibidem.
342. Ştefan Voitec, *Cuvântul lui Ilie Moscovici în anii dictaturii*, „Libertatea”, nr. 68 din 3
noiembrie 1944.
343. Ilie Moscovici, *Escrocii*, „Lumea Nouă”, nr. 33 din 16 iulie 1922.
344. *Ziua I-a a congreselor sindicale*, „Libertatea”, nr. 134 din 22 ianuarie 1945.
345. Mişa Levin, *Sindicatul lichelelor*, „Libertatea”, nr. 116 din 30 decembrie 1944; *Un comunicat al P.S.D. din România*, „Libertatea”, nr. 115 din 29 decembrie 1944.
346. Ilie Moscovici, *Spărgătorii*, „Lumea Nouă”, nr. 15 din 24 aprilie 1922.
347. *Rezoluţia Conferinţei Naţionale a P.C.R.*Scânteia”, nr. 367 din 1 noiembrie 1945.

348. Dr. Gh. Ţuţui, *Evoluţia P.S.D. din România de la frontul unic la partidul unic*, colecţia Biblioteca de istorie, Editura Politică, Bucureşti 1979.
349. *Rezoluţia Conferinţei Naţionale a P.C.R.*Scânteia", nr. 367 din 1 noiembrie 1945.
350. Dr. Gh. Ţuţui, op. cit.
351. M. Fătu, op. cit.
352. Dr. Gh. Ţuţui, op. cit.
353. Lothar Rădăceanu, *Marxism şi bolşevism*, „Lumea Nouă", nr. 11 din 12 martie
1933.
354. Elizabeth Barker, *Truce in the Balcans*, Percival Marchal, 1948.
355. Ştefan Baciu, *Praful de pe tobă, Memorii, 1918 – 1946*, Honolulu, 1980.
356. *Ibidem*.
357. Adunarea Consultativă, *Pe marginea propunerii lui C. Titel Petrescu*, „Libertatea", nr. 34 din 30 septembrie 1944.
358. Dr. Gh. Ţuţui, op. cit.
359. *Ibidem*.
360. „Libertatea", nr. 450 din 14 februarie 1946 şi 415 din 17 februarie 1946.
361. Gh. Gheorghiu-Dej, *Tovarăşul... precizează atitudinea P.C.R. faţă de Congresul*
P.S.D. „Scânteia", nr. 471 din 9 martie 1946.
362. „Scânteia", nr. 474 din 13 martie 1946.
363. Ştefan Baciu, op. cit.
364. „Scânteia", nr. 474 din 13 martie 1946.
365. Şerban Voinea, *Imperialismul roşu*, „Lumea Nouă", nr. 61 din 4 februarie 1921.
366. Miron Constantinescu, *Diversiune şi impostură*, „Scânteia", nr. 489 din 30 martie
1946.
367. Tudor Olaru, *Titel Petrescu – agent al reacţiunii*

manişte, „Scânteia”, nr. 496 din 7
martie 1946.
368. *Ibidem*. *O marionetă a „istoricilor” şi încă a altcuiva – „Partidul Titel „spre desfiinţa rea politică*, nr. 662 din 27 octombrie 1946.
369. Mihai Fătu, *1946 din istoria politică a României contemporane*, Editura Politică.
Bucureşti, 1968.
370. A.D. Xenopol, *Istoria partidelor politice*. *Partea a II-a de la 1848 la 1866*.
371. *Ibidem*.
372. *Ibidem*.
373. Mihai Fătu, op. cit.
374. *Ce gândea I. Maniu în 1941 despre războiul antisovietic, despre antisemitism şi despre politica Axei*, „Scânteia”, nr. 477 din 16 martie 1946.
375. Mihai Fătu, *Un vot decisiv*, Editura Politică, Bucureşti, 1972.
376. „Scânteia”, nr. 537 din 3 iunie 1946.
377. *Ministerul de Interne da publicităţii Comunicatul oficial asupra organizaţiilor sub versive teroriste capturate de Siguranţa statului*, „Scânteia”, nr. 588 din 26 iulie
1946.
378. „Scânteia”, nr. 669 din 4 noiembrie 1946.
379. Mihai Fătu, *Sfârşit fără glorie*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.
380. Gh. Ţuţui, *Poziţia forţelor democratice faţă de monarhie în perioada 23 august*
1944 – 30 decembrie 1947. „Anale de istorie”, nr. 6 din iunie 1962.
381. Mihai Fătu, op. cit.
382. *Ibidem*.
383. Silviu Brucan. *Da*! *Nicio cruţare*! „Scânteia”, nr. 823 din 17 mai 1947 (editorial).

din

384. *Ibidem*, *Cărţile au fost date pe faţă*, nr. 873 din 18 iulie 1947 (editorial).

385. Sorin Toma*, întregul popor cere*: *Să fie zdrobit cuibul trădării*! „Scânteia”, nr. 883 30 iulie 1947 (editorial).

386. *Jurnalul Consiliului de Miniştri*: *În numele P.C.R. vorbeşte Leontin Sălăjan*, „Scânteia”, nr. 884 din 31 iulie 1947.

387. *Ibidem*.

388. Vasile Luca, secretar al P.C.R., *23 august 1947*, „Scânteia”, nr. 905 din 24 august

1947.

389. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie*

1944. „Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1948.

390. „Drapelul” din 17 august 1947.

391. „Scânteia”, nr. 968 din noiembrie 1947.

392. Sorin Toma, *Tot despre Ministerul de Externe*, „Scânteia”, nr. 964 din 2 noiembrie

1947.

393. Gh. Ţuţui, *Slăbirea rolului monarhiei în viaţa de stat*. *Proclamarea R.P.R.*, în volumul *30 Decembrie*, editat de I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., Editura Politică, Bucureşti, 1972.

394. *Ibidem*. (Probabil că este un extras din dosarul procesului Pătrăşcanu, încât veridi citatea declaraţiei trebuie considerată aproximativă. Autorii fac trimitere la Arhiva C.C. al P.C.R., fondul 104, dosarul 9158, f. 292).

395. „Semnalul” din 21 octombrie 1944 şi respectiv *Un interviu al domnului Gheorghiu-Dej*.

„Libertatea”, nr. 56 din 22 octombrie 1944.

396. *Jos mâna*! (nesemnat), „Scânteia”, nr. 687 din 25 noiembrie 1946.

397. Mihai Fătu, op. cit.

398. Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosar 8014, fila 4.

399. Gh. Ţuţui, op. cit.

400. „Scânteia”, nr. 1052 din 22 februarie 1948. Printre cei 34 se numărau: Gr. Gafencu, Gr. Niculescu-Buzeşti, Ctin Vişoianu, Nicolae Rădescu (fugit cu un avion în Turcia), C. Cantacuzino-Bâzu, Pamfil Şeicaru, V.V. Brătianu. S-a retras cetăţenia română fostului rege Mihai I, reginei mamă Elena, Elizabetei de Hohenzollern. M. Ioaniţiu mărturiseşte că trenul regal a părăsit ţara după 1 ianuarie 1948, în mare grabă, fără ca paşaportul lui să fi dispus, cel puţin, de viza elveţiană necesară, fapt pentru care a fost oprit la graniţa acestei ţări, unde a aşteptat mai multe ore.

401. „Scânteia”, nr. 1135 din 2 iunie 1948.

402. *Ibidem*, nr. 862 din 5 iulie 1947.

403. M. Bâcâoanu, *Pe marginea alegerilor sindicale*, „Libertatea”, nr. 874 din 21 iulie
1947.

404. Vasile Luca, *Alegerile şi autonomia sindicală*, „Scânteia”, nr. 879, 880 din 25 şi 26
Iulie 1947.

405. *Ibidem*.

406. *Ibidem*.

407. *Ibidem*.

408. „Scânteia”, nr. 862 din 5 iulie 1947; Constantin Chiriţă, *Din câmpul muncii. Frumoaşe exemple de unitate muncitoreasca în alegerile sindicale din regiunile industriale ale Moldovei*, „Scânteia”, nr. 912 din 3 septembrie 1947.

409. *Ibidem*.

410. Gh. Ţuţui, *Evoluţia P.S.D. din România de la frontul unic la partidul unic*, Editura
Politica, Bucureşti, 1979.

411. Miron Constantinescu, *Drumul lui Léon Blum*,

„Scânteia”, nr. 824 din 18 mai 1947.

412. *Domnul Titel şi titelismul*, „Scânteia”, nr. 830 din 26 mai 1947 (nesemnat).

413. *O riposta viguroasa la adresa dreptei social-democrate*, „Scânteia”, nr. 894 din 11

august 1947 (nesemnat).

414. *Ibidem*.

415. *Politica la zi*. *Procesul de clarificare în P.S.D*. S-*a deschis compania organizaţiilor provinciale şi a grupelor din întreprinderile Capitalei împotriva lui Mironescu Mera şi Ion Burca*, „Scânteia”, nr. 911 din 1 septembrie 1947.

416. „Scânteia”, nr. 894 din 11 august 1947.

417. *Ibidem*, nr. 911 din 1 septembrie 1944.

418. Leonte Răutu, *Duşmanii de acţiune a muncitorimii*, „Scânteia”, nr. 895 din 12 august 1947.

419. *Ibidem*.

420. *Ibidem*.

421. *În legătură cu un comunicat al Biroului Politic al P.S.D.*Scânteia”, nr. 899 din 17

august 1947.

422. Gh. Ţuţui, op. cit.

423. *Pentru unitate* (editorial), „Scânteia”, nr. 940 din 5 octombrie 1947.

424. „Scânteia”, nr. 942 – 945 din 8 octombrie-11 octombrie 1947.

425. Dr. F. Vladimir Krasnoselski, *Din istoria mişcării muncitoreşti din România*, ciclu de conferinţe ţinut la radio *Free Europe* în programul *Actualitatea românească* în 19801981. Prelegerea despre sfârşitul P.S.D. a fost difuzată în 18 martie 1981 (p. I) şi în 25 martie 1981 (p. II-a). Înregistrare pe bandă.

426. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie*

1948, „Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1948.

427. *După Congresul P.S.D*. (editorial), „Scânteia”,

nr. 946 din 12 octombrie 1947.

428. „Scânteia”, nr. 957 din 25 octombrie 1947.

429. *Ibidem*, nr. 968 din 7 noiembrie 1947.

430. Gh. Apostol, *După cel de-al II-lea Congres al mişcării sindicale din România* (edito nal), „Scânteia” din 19 noiembrie 1947.

431. Ştefan Voitec, *Cuvântul de deschidere rostit de tov...* „Scânteia”, nr. 1053 din 23
februarie 1947.

432. „Scânteia”, nr. 1025 din 21 ianuarie 1948.

433. Ştefan Voitec, *Cuvântul de deschidere rostit de tov...* „Scânteia”, nr. 1053 din 23
februarie 1947.

434. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie*
1948, „Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1948.

435. *Raportul asupra proiectului de statut al P.M.R. prezentat de Lothar Rădăceanu*.
„Scânteia”, nr. 1054 din 24 februarie 1948.

436. Gh. Ţuţui, *Slăbirea rolului monarhiei în viaţa de stat. Proclamarea R.P.R.*, în volumul *30 Decembrie* editat de I.S.I.S.P. de pe lângă C.C. al P.C.R., Editura Politica, Bucureşti, 1972.

437. *Ibidem. Evoluţia P.S.D. din România de la frontul unic la partidul unic*, Editura Poli ţică, Bucureşti, 1979.

438. *Ibidem*.

439. *Ibidem*.

440. *Idem. Slăbirea rolului monarhiei în viaţa de stat*, în volumul *30 Decembrie*, Editura
Politică, 1972.

441. Dr. F. Krasnoselski, *Din istoria mişcării muncitoreşti din România*, op. cit.

442. Ştefan Voitec. *Cui dăm votul şi încrederea noastră*, „Scânteia”, din 10 martie 1948.

443. „Scânteia” din 19 iulie 1977.
444. *Lecţii în ajutorul celor care studiază istoria P.M.R.*, Editura Politică, Bucureşti.
1961.
445. Gh. Gheorghiu-Dej, *Raportul politic general făcut la Congresul P.M.R., 21 februarie*
1948, „Scânteia”, nr. 1053 din 23 februarie 1948.
446. *Ibidem*, *Dare de seamă la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie – 5 decembrie*
1961, Bucureşti, Editura Politică, 1961.
447. *Rezoluţia plenarei a II-a a C.C. al P.M.R. – 10 – 11 iunie 1948*, „Scânteia”, nr. 1151
din 21 iunie 1948.
448. *Ibidem*.
449. *Poziţia P.C.R. faţă de curentele şovine şi revizioniste*. *Expunerea tovarăşului Gh.*
*Gheorghiu-Dej la şedinţa lărgită a C.C. al P.C.R.*Scânteia”, nr. 586 din 8 iulie 1946.
450. *Ibidem*.
451. *P.U.M. partid de avangardă a clasei muncitoare*, „Scânteia”, nr. 1151 din 21 iunie
1948.
452. Nicolae Iorga, *Bizanţ după Bizanţ*, Editura Enciclopedică română, Bucureşti, 1972.
453. Eugen Lovinescu, *Istoria civilizaţiei române moderne*. *Forţele revoluţionare*, Editu ra Ancora, Bucureşti.
454. *O măsură de apărare a intereselor poporului*: *denunţarea Concordatului cu Vatica nul*, „Scânteia”, nr. 1175 din 25 iulie 1948.
455. Msgr. Octavian Bârlea*, între Roma şi Bucureşti*, *Unirea românilor*, în „Perspective”, nr. 3 – 4 (15 – 16), München, ianuarie-iunie 1982.
456. *Sorin Toma*, *Poezia putrefacţiei şi putrefacţia poeziei*. *Răsfoind volumele lui Tudor*

Arghezi, „Scânteia”, nr. 1031 – 1016 din 5 – 10 ianuarie 1948.

457. „Scânteia”, nr. 866 din 10 iunie 1947.

458. *Ibidem*, nr. 908 din 29 august 1947.

459. *Ibidem*, 1233 din 25 septembrie 1948.

460. *Zece ani de la eliberarea patriei noastre*, Editura de stat pentru literatură politică.

Bucureşti, 1954.

461. *Ibidem*.

462. *În numele C.C. al P.M.R. tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej a propus ca guvernul român să adreseze guvernului sovietic rugămintea de a examina posibilitatea micşorării obligaţiilor statului român faţă de Uniunea Sovietică*, „Scânteia”, nr. 1139 din 6 iunie 1948. *Răspunsul lui Stalin*, *Idem*, nr. 1142 din 10 iunie 1948.

463. *România de azi. Comunism sau independenţă*, Ion Raţiu, lucrare apărută sub în grijirea lui Isac Margulius la Londra în 1977 (f. ed.).

464. *Ibidem*.

465. *Semnarea Tratatului de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală între U.R.S.S. şi*

*R.P.R.*Scânteia”, nr. 1039 din 7 februarie 1948.

466. *Procesul conducătorilor fostului Partid Naţional-Ţărănesc*, Bucureşti, (f. ed., f. a.).

467. *Ibidem*.

468. Pamfil Şeicaru, *Răspuns glasului patriei robite. Texte social-politice ale exilului.*

Colecţia C.R.A.D., Madrid, 1956.

469. *Ibidem*.

470. I. Fluieraş, *Discursul tovarăşului... la Mesaj. Scurtă privire asupra trecutului mişcării socialiste din Ardeal*, „Socialismul”, organul P.S. din România, nr. 6 din 27 ianuarie 1929.

471. *Ibidem*.

472. Msgr. Octavian Bârlea*, între Roma şi Bucureşti*.

Unirea românilor în „Perspective”, nr. 3 – 4 (15 – 16), München, ianuarie-iunie 1982.

473. Gh. Gheorghiu-Dej, *Dare de seamă la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961*, Editura Politică, Bucureşti.

474. *Ibidem*.

475. *Ibidem*.

476. *Ibidem*.

477. *Procesul bandei de sabotori şi diversionişti de la canalul Dunăre – Marea Neagră*. Editura pentru literatură politică.

478. Gh. Ţuţui, *Realizarea F.U.M...* „Anale de istorie”, nr. 2 din 1969.

479. *Din august 1944 – mai 1945*, Editura Militară, Bucureşti, 1969.

480. Leonte Răutu, *I.V. Stalin, învăţătorul şi conducătorul mişcării comuniste internaţionale*, „Lupta de clasă”, seria V, anul XXXIII, nr. 3 – 4, III-IV, 1953.

481. Gh. Gheorghiu-Dej, *Stalin, eliberatorul popoarelor*, „Lupta de clasă”, acelaşi nu măr.

482. Gh. Gheorghiu-Dej, *Dare de seamă la plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961*, Editura Politică, Bucureşti, 1961.

483. *Ibidem*.

484. Gh. Gheorghiu-Dej, *Stalin, eliberatorul popoarelor*, „Lupta de clasă”, nr. 3 – 4 din 1953.

485. *Ibidem*.

486. *Ibidem*.

487. *Ibidem*.

488. *Anuarul statistic al R.S.R. – 1981*, Direcţia centrala de statistica.

489. *Nicolae Ceauşescu, Cuvântare la adunarea activului de partid al municipiului Bucureşti, 26 aprilie 1968*, Editura Politica,

Bucureşti, 1979.

490. *Declaraţie cu privire la poziţia P.M.R. în problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale, adoptată la plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964*, Editura Politica, Bucureşti, 1964.

491. Gh. Apostol, *Scrisoare deschisă guvernului dr. Petru Groza*, „Scânteia", nr. 186 din

15 martie 1945.

492. C. Bacalbaşa, *Ziaristica română în zilele noastre*, în *Istoria presei române de N. Iorga*, Tipografia Sindicatului Ziariştilor.

493. Karl Marx, *Note despre români*, Editura Politica, Bucureşti, 1964.

494. *Probleme ale relaţiilor economice dintre ţările socialiste*, în Biblioteca „Viaţa Economică", nr. 2 din 1964.

495. *Ibidem*.

496. *Ibidem*.

497. *Sentinţa în procesul Anei Pauker*, „Lumea Noua", nr. 28, din 12 iulie 1936.

498. Gheorghe Zbârnă, *Locul şi rolul Uniunii Tineretului Comunist în mişcarea revoluţio nară din România*, în volumul *Contribuţii la studierea istoriei contemporane a României*, Editura Politica, Bucureşti, 1980.

499. *Ibidem*.

500. *P.C.R. – forţă revoluţionară transformatoare a societăţii româneşti*, „Revista de istorie", tomul 34, nr. 19 din 1981.

501. Ştefan Voicu, *Actul de la 23 August în lumina realităţilor istorice. Cum a evadat tov. Gheorghiu-Dej din lagărul de la Târgu Jiu* [...], „Scânteia", nr. 608 din 24 august 1946.

502. *Condiţiile social-politice şi importanţa făuririi de către partid a U.T.C.*Revista de istorie", tomul 35, nr. 4 din 1982.

503. „România liberă”, nr. 27 din 11 septembrie 1944.
504. „Scânteia”, nr. 49 din 8 noiembrie 1944.
505. *Ibidem*, nr. 34 din 24 octombrie 1944.
506”. Monitorul oficial”, nr. 94 din 1945.
507. „Scânteia”, nr. 964 din 2 noiembrie 1947.
508. *Ibidem*, nr. 1111 din 30 aprilie 1948.
509. *Marea adunare populară din Capitală în Piaţa Palatului*, „Scânteia” din 22 august
1968.
510. Virgil Trofin, *Idolatrie şi metode cazone pe şantierele iugoslave*, „Scânteia”, nr.
1164 din 8 iulie 1948.
511. *Cui dăm votul şi încrederea noastră*: *Ana Pauker*, „Scânteia”, nr. 1081 din 26 mar ţie 1948 (nesemnat).
512. *Zece ani de la eliberarea patriei noastre*, Editura de stat pentru literatura politica.
Bucureşti, 1954.
513. *Cui dăm votul şi încrederea noastră. Ana Pauker*, „Scânteia”, nr. 1081 din 26 mar ţie 1948.
514. *Ibidem*.
515. Manea Mănescu, *Cuvântarea tovarăşului... la Plenara C.C. al P.C.R. din 3 – 5 septembrie 1971*, Editura Politică, Bucureşti, 1971.
516. Michel Hamelet, *Nicolae Ceauşescu, biografie şi texte selectate*, Editura Politică.
Bucureşti, 1971.
517. *Ibidem*.
518. Dr. Olimpiu Matichescu, *Tinereţea revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu*, editată de ziarul „Scânteia Tineretului”, Bucureşti, 1981.
519. „Revista de istorie”, tomul 34, nr. 6, 1981, pag. 1041.
520. *Expunere la adunarea festivă organizată cu*

prilejul aniversării a 45 de ani de la crearea P.C.R., 7 mai 1966, în *România pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste*, vol 1, Editura Politică, Bucureşti, 1968.

521. Vasile Luca, secretar al P.M.R., *Rezolvarea ch*estiunii *naţionale în R.P.R.*Scânteia", nr. 1252 din 17 octombrie 1948.

522. Victor Frunză, *Cât mai poate trăi un cadavru politic*, *Curentul* (München), nr. 6.000, nov. -dec. 1989. Vezi şi volumul cu acelaşi titlu, EVF, Bucureşti, 1990.

INDICE DE NUME

A
Adler, Friederich – 63, 242
Aftenie, Vasile – 348
Agârbiceanu, Ion – 332
Agiu, Constantin – 107, 169
Alampiev, P.M. – 400
Aldea, general – 119
Alecsandri, Vasile – 286
Alexandrescu, Alexandrina – 88
Alexandrescu, Anton – 108, 109, 169, 217, 263
Alexandrescu, Sorin – 454
Alexandrescu, Dinu-Neagu – 345
Alexianu, Gh. – 260
Almăşan, Bujor – 106
Anagnoste, Vasile – 27, 82
Andreescu, Ladmis – 223
Andricu, Mihai – 396
Anghelescu, dr. C. – 212
Antonescu, Ion, mareşal – *passim* Antonescu, Mihai – 260
Apostol, Gheorghe – 107, 154, 204, 235, 306, 362, 387, 395, 397, 398, 407, 412, 420, 421, 466
Arbore, dr. Ecaterina – 33, 34, 40, 79, 193

Arbore, Zamfir C. – 40, 79
Ardeleanu, Iosif-228, 379
Ardeleanu (vezi Goldberger) Arghezi, T. Baruţiu – 454
Arghezi, Tudor-226, 329, 331
Arhip, Jean – 240
Astalos, Gheorghe – 454
Auschnit, Max – 100
Averescu – 19, 106
Avrămescu, David – 88
B
Babiuc, Victor – 528
Bacalbaşa, Constantin – 39, 398
Baciu, Ştefan – 242, 246
Bacovia, George – 332
Bacu, Dumitru – 351
Bagdazar, Alexandru – 455
Bancic, Olga – 94, 356
Banu, George – 454
Banuş, Maria – 223
Baranga, Aurel – 332
Barbu, Eugen – 503
Barbu, Ion – 222, 331, 396
Barbul, George – 129
Batzaria, N. – 222
Bădulescu, Alexandru – vezi Moscovici, Gilbert
Bădulescu, Ana – 32, 34, 87
Băjenaru, Petre – 87
Bălan, George – 454
Bălănescu, Gabriel – 351
Bălcescu, Nicolae – 198, 432
Băncilă, Elena – 480
Băncilă, Octav – 192
Bărbulescu, dr. Petre – 454
Bărnuţiu, Simion – 344
Bârlădeanu, Alexandru – 108, 387, 391, 398, 418,

447, 466, 509
Bârlea, O. – 348
Beck, general – 144
Bejan, Petre – 271, 316
Berger, Aladar81, 88
Beria, Lavrenti – 46, 381, 485
Bernard, Andrei – 475
Bernard, Noel – 475, 519, 520
Benador, Ury – 223
Biberi, Ion – 396
Birnbaum, Martin – 361
Birtaş, Gavrilă – 46
Băgu, Vasile – 114, 411
Blaga, Lucian – 222, 330, 331, 396
Bobu, Emil – 490
Bodnăraş, Emil – 95, 118, 119, 125, 126, 128, 129, 130, 132, 134, 184, 196, 282, 304, 356, 359, 386, 398, 408, 412
Boghea – 205
Bogza, Geo – 223, 406
Bokor, Petre – 455
Bondarenko, general Pantiuşa – 136, 357
Borcea, Ion Ovidiu – 344, 361, Borilă, Petre – 387
Botez, Mihai – 456
Botta, Dan – 222
Braia, Mia – 455
Branişte-Teodorescu, Tudor – 117, 223, 225, 226, 227, 260, 331
Brateş, Ţică (Bernard) – 475
Braşoveanu, Gh. 457, 460
Brauner, Harry363
Braunştein, Bibi – 88
Brănişteanu, B. – 227
Brătescu, Gh. – 83, 86, 87, 136
Brătescu, Tatiana – 360, 361

Brătescu-Voineşti, I. Al. – 222
Brătfăleanu V. – 244, 304, 305
Brătianu, Bebe – 114, 209
Brătianu, V.V. Brătianu, C.I. C. (Dinu) – 209, 212, 254, 286
Brătianu, Constantin C.I. – 212
Brătianu, Gh. – 169, 203, 236, 257, 331
Brătianu, Ion I.C. – 16, 110, 111, 114, 117, 127, 179, 184, 209, 212, 247
Brâncoveanu, Constantin – 479
Brâncu Zâna – 88
Breban, Nicolae – 454
Breiner, Bela – 46
Brejnev, L.I. – 417, 452
Broitman, Dvoiră – 88
Brucan, Silviu – 265, 466, 471, 475, 495, 515
Buican, Al. – 32, 87, 215
Buharin, N.I. – 37, 59, 63, 77, 161
Buhoiu, Aristide – 467
Bujoiu – 345
Bujor, Mihail Gh. – 36, 40, 68, 69, 70, 80, 82, 84, 87, 182, 183
Bulganin – 346
Bunaciu, Avram – 203, 414
Burcă, Ion – 169, 239, 242, 244, 246, 298, 299, 300, 301, 304, 305, 346
Burducea, Constantin – 170, 255
Burebista – 442
Burtică, Cornel – 368
Butelcă – 479
C
Cachin, Marcel – 55
Calimachi, Scarlat105, 192, 225, 402
Calmanovici, inginer – 363
Calotescu, general – 203

Cambrea, general – 135
Cană, dr. Ionel – 457, 460
Cantemir, Dimitrie – 324
Cantemir, Antioh – 324
Caragiale, I.L. – 238, 262, 298, 331, 507
Caraion, Ion – 331, 396, 454
Carandino, N. – 264, 331
Cardaş, Gheorghe – 222
Carianopol, V. – 222, 223, 331
Carol I, regele – 13, 36, 171
Carol al II-lea, regele-91, 99, 131, 144, 192, 205, 273, 281, 286
Carr, ambasador – 167
Cazacu, Matei – 454
Cazzavilan, L. – 218
Căciuleanu, Gh. – 455
Călinescu, Armand – 90
Călinescu, George – 217, 223, 343
Călinescu, Matei – 454
Călugăru, Ion – 223
Cârjă, Ion – 351
Câmpeanu, Radu – 527
Ceausu, inginer, vezi Bodnăraş, Emil
Ceauşescu, Andruţa – 434
Ceauşescu, dr. Ilie – 45
Ceauşescu, Elena-212, 313, 414, 431, 483, 492, 503, 525
Ceauşescu, Nicolae – *passim* Cehov, Anton Pavlovici – 334
Cercega, Traian – 346
Cernovodeanu, Dan – 455
Chelerman, Dumitru – 88
Chihaia, Pavel – 455
Chioreanu, Viorel – 186, 187
Chiriţă, Constantin – 295

Chiropol, Miron – 455
Chişinevschi, Iosif136, 138, 214, 215, 228, 237, 281, 329, 330, 335, 359
Chiva, Iosif – 311
Chivu, Stoica – 219, 220, 320, 386, 387, 411, 412, 415
Churchill, Winston – 142, 143, 151, 257
Cinca, Silvia – 455
Cioară, Gh. – 387, 422
Cioculescu, Şerban – 396
Ciolac, ing. N. – 158
Ciolan, Ion – 271
Cizek, Alexandru – 455
Claudian, Al. – 216, 242, 347
Cleja, Ştefan – 108
Clodius, ministru german – 120
Cloşca – 198, 346
Cloţan, Ion – 88
Cocea, N.D. – 80, 133, 192, 217, 225
Codreanu, C.Z. – 74, 90
Coffler, Remus – 356, 363
Colef, Iordan (Coliu) – 411
Comaniciu, Horaţiu – 185, 206, 212
Comarnescu, Petru – 223
Constant, Al. – 186
Constante, Lena – 363
Constantin, Ilie – 455
Constantinescu, Al. (Alecu) – 19, 32, 87
Constantinescu, Emil – 528
Constantinescu, Miron – 130, 108, 125, 138, 152, 188, 203, 204, 214, 215, 225, 297, 312, 376
Constantinescu, Miţita – 106
Constantinescu-Iaşi, Petre – 66, 105, 107, 114, 192, 196
Coposu, Corneliu – 512

Corbea, Dumitru – 195
Corduneanu, Constantin – 455
Corlaciu, Ben – 455
Cornea, Aurel – 455
Cotrubaş, Ileana – 455
Cotruş, Aron – 222
Crainic, Nichifor – 222, 331, 396
Crăciun, Constanţa – 135, 203
Crăsnaru, Gheorghe – 455
Cretzeanu, Al. – 120, 261
Crevedia, N. – 222
Crilovici, Marina – 455
Cristescu, Gheorghe – 18, 19, 20, 23, 33, 36, 40, 41, 42, 57, 133, 192, 347, 428, 439
Crişan – 198, 346
Crişan, Al. – 33, 87
Crosnev, Gheorghe – 46
Cruceanu, Mihail – 42
Cuza, A.C. – 49, 90
Cuza, Alexandru Ioan – 13, 254, 255
D
Dalí, Salvador – 425
Dan, Ioniţă – 414
Dascălu, N. – 457
Dămăceanu, general – 125, 128
Dănălache, Florian – 387
Dăscălescu, Ctin. – 420
Dăscălescu, Diaciuk M. – 46
Decebal – 442
(De) Hohenzollern, Carol, vezi Carol I, regele
(De) Hohenzollern, Elizabeta – 286 (De) Hohenzollern, Mihai, vezi Mihai I, regele
Demetrescu, Radu-Gyr222, 331, 396
Demetrescu, Traian (Trademe) – 331
Deşliu, Dan – 343

Diaconu, Mircea – 516
Diamandescu, Theodor – 88
Diamant, Theodor – 15, 229, 232, 252
Dianu, Romulus – 222, 253
Dicescu, Dic, I. – 34, 80, 85
Dima, Ion – 351
Dimitriu, Adrian – 169, 240, 242, 244, 250, 305, 345
Dimitriu, Petru – 333
Dimitriu, Vlad – 240, 244
Dimitrov, Gh. – 306
Dincă, Ion – 435, 490
Dinculescu, Traian – 108
Djilas – 524
Dobre – 459
Dobroceaev, S. – 32, 87
Dobrogeanu-Gherea, Alexandru – 18, 20, 33, 40, 80, 193, 198
Dobrogeanu-Gherea, Constantin – 38, 80, 82
Doja, Gheorghe – 198
Doncea, Constantin – 136, 387, 411
Draganov, Dragu, vezi Stefanov, Boris
Dragomirescu, Mihail – 108
Dragoş – 325
Dragu, Toma – 40
Drăghici, Alexandru – 94, 134, 204, 352, 353, 362, 363, 367, 387, 407, 408, 410, 411, 412, 413, 414, 416, 420, 472, 486
Drofman, Moise – 88
Dubiński, N. – 44, 88
Duca, I.G. – 53, 55, 90
Dulberger, vezi Dulgheru Dulgheru – 350
Duma, dr. – 220
Dumitreasa, Gh.
— Calciu – 456, 460, 470
Dumitrescu, Constantin – 95, 438, 455, 456, 520

Dumitrescu, Grigore – 350, 351
Dumitrescu, Ticu – 526
Dumitrescu, Vasile C. – 5, 160, 188, 194, 316, 483, 516, 519, 520
Dumitru, Dumitru – 368
Dumitru, Gheorghe – 46
Dumitru, Ilie – 250
Dumitru, Ion; Dumitru-Verlag, Jon – 351, 456, 457
Dzerjinski, Felix – 77
Duţu, Marin – 337
E
Eftimiu, Victor – 263, 332
Ehremburg, Ilya – 380
Einstein – 63
Elena, regina-mamă – 281, 285, 286
Eliade, Mircea – 222, 316
Elizabeta a II-a, regina Marii Britanii – 281
Elţîn, Boris – 516
Emilian, I.V. – 519
Eminescu, Mihai – 181, 331
Engels, Frederich – 225, 226, 242, 308, 399, 400
Erlich, Manea – 44
Eustaţiu, K. – 54
F
Fabian, David – 19, 26, 34, 81, 193
Fărcăşanu, M. – 203
Fătu, Mihai – 96, 263
Filip, Maria – 296
Filipescu, Radu – 459
Filipovici, Elena (Lenuţa) – 46, 88, 136
Filotti, prof. – 455
Florescu, Marin – 271
Florian, Mircea – 242
Fluieras, Ion – 19, 205, 237, 238, 249, 346, 347
Ferdinand I, regele, 16

Foias, Ciprian – 455
Foris, Stefan – 46, 88, 132, 355, 356, 357, 383, 445, 484, 485
France, Anatole – 63
Franco, dictator – 94
Franyo, Zoltan – 396
Fried, Clement – 194
Frimu, Ion C. – 40, 67, 82, 198, 439
Frunză, Victor – 160, 187, 188, 194, 347, 455, 457
Funar, Gh. – 507
Furdui, Dumitru – 455
G
Gabanyi, Aneli Ute – 455
Gafencu, Grigore-261, 264, 265, 286
Galaction, Gala – 217, 332
Ganea, Tudor – 455
Ganev, Dimităr – 46
Ganev, Gheorghi – 88
De Gaulle, Charles – 344
Gelerter, dr. – 19, 192, 238
Geller – 19, 238
Gelu – 442
Georgescu, Emil – 519, 520
Georgescu, Ida – 34
Georgescu, Vlad – 455, 456, 457, 519, 524
Georgescu, George – 202
Georgescu, Ştefan – 455
Georgescu, Teohari – *passim* Gekstein, vezi Hekstein Ghelmegeanu, Mihai – 196
Gheorghe, Petre – 356
Gheorghiu-Dej, Gheorghe – *passim* Gheorghiu, Lică – 432
Gheorghiu, Ştefan – 82, 198
Gherman, Eftimie159, 160, 188, 194, 244, 305, 311, 347

Gigurtu, I. – 160, 222
Giurescu, Dinu C. – 91
Giurchescu, Lucian – 455
Gâdea, Suzana – 435
Gloter, E. – 506
Gloter, Milu – 32, 87, 475
Göbels – 503, 504
Goga, Octavian – 347
Gogol – 334
Goldberger, Nicolae – 44, 46, 88, 329
Goldiş, Vasile – 347
Goldstein, Dori – 88
Goldstein, Max – 87
Goma, Paul – 351, 455, 457, 458
Gorbaciov, Mihail – 467
Goreţki, M., vezi Dubiński, M.
Gorki, Maxim – 63
Gorniţki, N. – 32
Grigorovici – 19, 238
Grofu, Dumitru – 81, 88, 193
Groza, dr. Petru – *passim* Grümberg, Lazär – 94, 411
Guräu, Vasile – 351
Guban, fabricant – 100
Guberian – 347
H
Haliţchi – 46, 88
Hamelet, Michel – 436, 438
Harriman, Averell – 167, 168
Haţieganu, Emil – 264
Haţieganu, Vlad – 264
Hauptmann – 63
Havel, Vaclav523, 524
Hekstein – 34
Henderson – 233
Hentes – 347

Herdan – 348
Himilosvali – 71
Hitler, Adolf – 37, 58, 75, 81, 91, 97, 120, 137, 142, 143, 185, 201, 203, 503, 514, 526
Hodja, Enver – 382, 385
Holbik, Karel – 337
Holostenko, Vitali – 42, 88
Homasca, Gh. – 346
Horea – 105, 198, 346
Hruşciov, Nikita S. – *passim* Hudiţă, Ion – 114, 174, 212, 237
Hurezeanu, Emil – 455
Hurmuzescu, prof. univ. – 220
I
Iakubovici, Eugen – 46, 88
Iaruga, Ida – 32
Ibarruri, Dolores – (La Passionaria) 94, 431
Ignat, Nestor – 498
Ilea, Th. Ion – 222
Iliescu, Ion – 427, 467, 476, 481, 487, 495, 499, 509, 513, 528
Ioaniţiu, Mircea – 128, 163, 272, 286
Ioaniţoiu, Cicerone – 351
Ionescu, Eugen – 351, 396
Ionescu, Gelu – 455
Ionescu, Lidia – 455
Ionescu, Marin-Florea – 412
Ionescu, Tudor – 241, 246, 247
Ionescu, Tulcea Cassius – 455
Ionescu, Vasile – 219
Iordächescu, Theodor – 21, 133, 237, 238, 239, 244, 246, 302, 305, 308
Iordan, Iorgu – 334
Iorga, Nicolae – 90, 324
Itzicovici – 81, 88

Ivanovici, Alexei – 63
Ivaşcu, George – 225, 396
Ivânuş, Constantin – 57, 87
Isac, Emil – 192
J
Jar, Alexandru – 332
Jebeleanu, Eugen – 225, 411
Jirinovski – 515
Jumanca, Iosif 19, 114, 235, 238, 346
Jurcă, I. – 459
Jaruselski – 460
K
Kahane, Moses – 88
Kaftaradze, ambasador – 196
Kautski, Karl62
Kiraly – 457
Kişinevski, vezi Chişinevschi Koffler, Remus – 88
Kogălniceanu, Mihail – 432
Koller – 350
Kolontai, Alexandra – 119
Konitz, Jacques – 87
Konya, Ladislau – 455
Konstantinovski, Ilie – 108
Kosuth, Francisk346
Köblös, Alexandru (Elek) – 33, 41, 81, 193
Krasnoselski, dr. F. Vladimir – 304, 311
Krebs – 33
Krestiński – 59
Kun, Bela – 81
L
Laval – 122
Lakatos – 299
Lascu, Al. – 455
Laszlo, vezi Luca, Vasile Lazár, Ilie – 226, 264
Läncränjan, Ion – 343

Läzăreanu, Barbu – 192
Lefwich-Curry, Jane – 457
Lenin, Vladimir Ilici – *passim* Leucuţia, Aurel – 212, 226
Levente, Mihai – 415
Levin, Misa-297, 301, 306, 312
Lichtblau, L. – 32, 87
Lieblich, Sandu – 73
Liebnecht, Karl – 76
Lifschetz, Haia – 356, 488
Livezeanu, Octav – 225
Lîsenco – 334
Lovinescu, Eugen – 325
Luca, Vasile – *passim* Luchian, Ştefan – 389
Lungu, Alexandru – 455
Lupu, dr. N. – 236, 263
Lustig, George – 455
Luxemburg, Roza-62, 63, 64, 65, 76
M
Macavei, Mihail – 33, 41, 87, 177, 192
Macovescu, George – 170, 213.
225, 421
Machiavelli – 242
Mahno-19
Maiakovskaia, Elena Fiodorovna, vezi Erlich, Manea
Maistre, Joseph de – 227
Malaxa, Nicolae – 100, 186, 204, 222
Malsuradze – 71
Manciu, prefect – 90
Maniu, Iuliu – *passim*
Manuilski, D. – 136
Mao-Tze-Dun – 387, 388, 399
Marcovici – 411
Marcu, Al. – 223
Margulies, Samuel – 88

Margulius, Isac – 337
Marin, legionar – 94
Marin, Timotei – 34, 57, 81, 193
Marinescu, dr. – 198
Martov – 213
Marţian, Dan – 509
Marx, Karl-28, 30, 36, 113, 225.
226, 242, 308, 400
Matei, Gh. – 333
Maurer, Ion Gheorghe – 118, 169, 196, 242, 386, 388, 391, 395, 398, 399, 407, 408, 412, 417, 418, 419, 420, 421, 424, 445, 447, 451
Mazilu, Dumitru – 467, 468
Mazilu, G. – 351
Măglaşu, Lazăr – 205, 206
Mănescu, Corneliu – 391, 421, 465, 466
Mănescu, Manea – 424, 432, 490
Mănuceanu, Vasile – 455
Melinescu, Gabriela – 455
Mendelovici, Jaques – 135
Menumorut – 442
Mezincescu, Eduard – 306
Michnic, Adam – 524
Miciurin – 334
Micu, Inochentie – 328
Miereanu, Costin – 455
Mihai I, regele – *passim* Mihail, general Gh. – 125, 128
Mihalache, Ion – 126, 172, 236, 253, 257, 260, 264, 299, 344, 361, 522
Milian, G. – 225
Mille, Constantin – 40
Mirescu, I. – 205, 237, 249, 345
Mirodan, Alex. – 455
Mironescu-Mera, Al. – 223, 298, 299, 304, 305

Mârzescu – 34, 45
Mocanu, Constantin – 412
Moghioroş, Alexandru – 94, 411
Moldoveanu, Andrei, vezi Pătrăşcanu, Lucreţiu Moldoveanu, Iosif – 364
Molotov, Veaceslav – *passim* Moraru, Nicolae – 213, 225, 228, 329
Moscovici, Gilbert – 32, 34, 87
Moscovici, Ilie – 20, 27, 40, 59, 60, 68, 87, 236, 237, 238
Moscu, Gh. (Ghiţă) – 19, 57, 87, 88
Motaş, Constantin – 346
Moţa, legionar – 94
Mugur, Vlad – 455
Murăraşu, D. – 222
Murgescu, Costin – 213
Mussert – 122
Mussolini, Benitto – 58, 143
Musteţiu, Iosif – 346
Muşatescu, Gheorghe – 240
N
Nagy, Imre – 378, 397
Nădejde, Iosif – 82, 399
Năstase, Adrian – 455
Năsturel, Petre – 455
Neagu, Andrei – 412
Neculută, T.D. – 286, 331
Medici – 122
Negoitescu, Ion – 396, 455, 457, 519
Negulescu, Vică – 186, 187
Nekulai, Andrutevici, vezi Ceauşescu Nicolae
Nemoianu, Virgil – 455
Nicodim, patriarh – 327
Nicolae al II-lea, tarul – 517
Nicolaescu, Sergiu – 466

Nicolau, Al. – 34, 80, 85
Nicolescu, Basarab – 455
Nicolescu, Lili-Jeanne – 455
Niculescu-Buzeşti, Gr. – 120, 128, 129, 261, 286, 345
Niculescu-Mizil, Grigore-25, 192
Niculescu-Mizil, Paul – 387, 427
Niculescu-Malu – 250, 251
Niculi, Ion – 285, 286
Nicolski, Alexandru – 88, 135, 350
Nikolski, Elena Fiodorovna, vezi Nikolski, Vanda
Nikolski, Vanda-44, 46, 88, 135, 136
Noica, Constantin – 396
Novacovici, Doru – 351
Novac, Traian – 244, 251
Nutu, Dan – 455
O
Obreanu, Felix – 455
Obreja – 188
Ogenstein – 488
Omescu, Ion – 455
Oros, Miklós – 32
Otiaşvili – 71
Ottoi, Calin – 82
Oţetea, Andrei – 400
Ozias, Saul – 32, 87
P
Pacepa, Ion, general – 364, 440, 477, 478
Palade, Constantin – 32
Palade, Mircea-George – 95, 121
Pallady, Theodor – 332
Panaitescu, P.P. – 186
Pană, Zahu – 351
Pann, Anton – 433
Pandrea, Petre – 331, 363, 396
Paneth, Lili – 95

Papu, Edgar – 396
Paraschiv, Vasile – 457
Paraschivescu, M.R. – 223
Parhon, dr. C.I. – 285, 327, 331, 414
Pas, Ion – 223, 225, 226, 244, 338
Pasternak, Boris – 380
Pauker, Alexandru – 361
Pauker, Ana – *passim* Pauker, Marcel – 33, 44, 57, 83, 86, 87, 135, 136, 193, 360
Pauker, Maria – 361
Pauker, Vlad – 361
Pavel, Elena – 356, 439
Pavelici – 122
Păun-Pincio, I. – 331
Păunescu, Adrian – 438, 473, 503, 504, 525
Păunescu, Mihai – 88
Pătraşcu, Nicolae – 186, 187
Pătrăscanu, Elena – 363
Pătrăşcanu, Lucreţiu – *passim* Pârgariu, Ion – 88
Pârvulescu, Constantin – 46, 88, 125, 127, 180, 356, 132, 427, 428, 445, 466
Penescu, Nicolae-209, 260, 264, 344
Petran, Iosif – 455
Petreanu, N. – 412
Petrescu, Camil – 332
Petrescu, Constantin-Titel – *passim* Petrovici, Ioan – 202, 222, 223, 331, 396
Pintilie, Ilie – 46
Pintilie, Lucian – 455
Pintilie, general, vezi Bondarenko, Pantiuşa Pisso, Ion – 455
Piţurcă, Ion – 286
Plehanov – 83
Pleşu, Andrei – 495, 528
Poenaru, prof. – 219, 455

Poghirc, Cicerone – 455
Poincaré – 55
Polizu, Alexandra – 455
Pop, Cicio – 347
Pop, Ghiţă – 114
Pop-Marţian, A. – 222
Popa, Victor Ion – 222
Popescu, vezi Stefanov, Boris Popescu, Carmen – 457
Popescu-Doreanu, N. – 215
Popescu, Dumitru – 410, 453, 504
Popescu, Petru – 455
Popescu-Puţuri, Ion – 46, 88
Popescu, Stelian – 218, 222
Popescu, „Trajano” – 519
Popisteanu, Cristian – 505, 521, 527
Popovici, Constantin – 18, 19, 23, 27, 82, 87, 105, 133, 182, 192, 234
Porumbescu, Ciprian – 425
Postański, Mişa (Mihai) – 136
Postelnicu, Tudor – 484, 490
Posteucă, vezi Postański, Mişa Preda, Eugen (Gloter) – 475
Preda, Marin – 433, 438, 453
Predeleanu, Mircea – 455
Preoteasa, Grigore-201, 213, 225
Puşcariu, Sextil – 202
Q
Quisling – 122
R
Rabinovici, Ana – vezi Puker, Ana Radina, Remus – 351
Radek, Karl – 31, 59, 63, 67, 79
Ralea, Mihail – 106, 109, 114, 168
Rakovski, dr. Cristian 19, 24, 28, 32, 38, 39, 40, 42, 54, 59, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 428, 439

Rákosi, Mathias – 94, 378
Rankovici – 396
Ranghet, Iosif127, 132, 196, 356, 412
Raţiu, Ion – 337, 497, 522, 523
Răceanu, Ileana – 356
Răceanu, Mircea – 466, 478
Rădescu, Nicolae, general – *passim* Rădăceanu, Lothar – *passim* Rădulescu, Gogu – 108, 387
Rădulescu, Horaţiu – 455
Rădulescu, Ilie – 427, 455
Rădulescu-Motru, C. – 202, 331, 396
Răutu, Leonte – 136, 214, 215, 227, 293, 299, 300, 301, 303, 306, 329, 330, 357, 359, 361, 387, 391, 421, 428
Reck – 347
Rebreanu, Liviu – 222
Ribbentrop, von – 37, 91, 143, 148, 514, 526
Râcov, A.I. – 63, 84
Roaită, Vasile – 356, 439, 488
Roitman, Iosif, vezi Chişinevschi, Iosif
Roiu', Florin – 345
Roller, Mihail – 214, 329, 334, 521
Roman, Petre – 475, 501, 502
Romniceanu, Mihail – 212
Roosevelt, F.D. – 112, 113, 257
Rosenfeldt – 76
Rosetti, Alexandru – 223, 332
Roşculeţ, Radu – 271
Roşianu, Mihail – 221, 412
Roth, Millu – 455
Roth, Wilhelm – 88
Rozvan, Eugen – 19, 23, 87
Rozvani, vezi Rozvan Rundstedt, feldmareşalul – 146
Russel, dr. Nicolae – 198
Russo, Alecu – 325
Rusu – 205

S
Sadoveanu, Mihail171, 202, 213, 222, 223, 267, 284, 285, 325, 331
Sariński, Ivanka – 413
Säläjan, Leontin – 267, 387, 418
Sănătescu, general, Constantin – *passim*
Schein, Solomon – 81, 88
Sencovici, Alexandru – 46, 196, 304, 305
Semionovici, Marin Stepanovici, vezi Pauker, Marcel
Serdici, Vladimir – 212
Serghie, Emil – 225
Severin, Adrian – 501
Shaw, Bernard – 63
Sidorovici, Alexandra – 203, 414
Sima, Horia – 100, 186, 187
Simo, Donca Andreevna, vezi Simo, Lili Donca
Simo, Lili Donca – 94, 356, 411, 488
Sârbu, Filimon – 95, 439
Socor, Emil – 26, 27, 225
Socor, Matei – 88, 219, 221
Solian, Al. – 455
Soljeniţîn, Al. – 73, 222, 380
Solomon, Barbu – 251
Solomon, Liviu – 455
Sporea, Constantin – 106
Spulber, Nicholaus – 337
Stalin, Iosif Vissarionovici – *passim* Stambuleanu, A. – 346
Stan, Şerban Bogdan – 480
Stancu, Zaharia – 380
Stark, Al. – 510
Stănescu, P.P. – 346
Stefanov, Boris – 34, 44, 46, 87, 193
Stefański, Alexandru – 43, 46, 88
Stefański, Danieliuk Alexandr, vezi Stefański

Alexandru Stelaru, Dimitrie – 331
Stere, Gheorghe – 285
Sternberg, H. – 19, 33, 41, 81, 87
Stârcea, I.M. – 128
Stockman, dr. – 74
Stoenescu, Oscar – 347
Stoica, Gh. – 46, 214, 244
Streinu, VI. – 396
Strihan, Andrei – 455
Strâmbuleanu, Adrian – 250
Stroia, Gh. – 304
Suchianu, D.I. – 223
Szöcs, Geza – 518
Ş
Şeicaru, Pamfil – 85, 113, 160, 188, 194, 222, 267, 286, 345, 346, 347
Şelmaru, Traian – 271, 329
Şerb, general – 440
Şerbeanu, Ion – 311
Şevarnadze, Eduard – 517
Somuleanu, Mihai – 240
Ştirbei, Barbu – 165, 244
Şulea, Ion – 212
T
Tănase, Virgil – 438, 455, 457
Tănase, Zaharia – 244
Tătărescu, Gh. – 106, 110, 111, 133, 145, 169, 185, 196, 217, 248, 253, 269, 270, 271, 316
Teclu, general – 135
Tegăneanu, V. – 271
Teodoreanu, Al. O. – 223
Teodorescu, Virgil – 356
Teodosiu, Dumitru (Mitică) – 49
Teţu, Ion – 205, 206
Thatcher, Margaret – 522

Tima, vezi Marin, Timotei Tipei, prof. Al. – 455
Tito, Iosif Broz – 249, 341, 396, 397, 427
Titulescu, Nicolae – 53, 54
Tkacenko, Pavel Antip – 81
Tolbuhin, mareşal – 123, 276
Tolstoi, scriitor – 334
Toma, A. – 285
Toma, Ana – 356
Toma, Sorin-214, 228, 266, 271, 329, 330, 361
Tonegaru, Constant – 331
Toth, Emeric – 455
Trygve, Lie – 262
Trofin, Virgil – 387, 426, 427
Troţki, Leon – 29, 42, 59, 63, 64, 68, 72, 76, 77, 78, 84, 85, 161, 308, 390, 439, 447
Tudor, Corneliu (Vadim) – 503
Tudoran, Dorin – 457
Tulbure, Victor – 470
Tupchilatu (Leonida Lari) – 527
Tutescu, Doina – 455
Ţ
Ţepeneag, Dumitru – 455
Teretelli – 31
Tatan – 334
Tutui, Gh., dr. – 244, 303
U
Ungureanu, Gheorghe – 529
Ursachi, Mihai – 455
Urzică, Gh. – 304
Urwich, Johann – 351
V
Vaida, Al. – 222
Vandervelde – 76
Vasilache, Sergiu – 455
Vasilichi, Gh. – 214, 215, 250, 303, 304, 320, 411

Vasiliu, Constantin – 260
Vasiliu-Răscanu, general – 125, 276
Verdeţ, Ilie – 459, 501
Vianu, dr. Ion – 457
Vianu, Tudor – 331
Videnko, Vanea – 136
Vidraşcu, vezi Videnko, Vanea Vijoli, Aurel – 387
Vinea, Ion – 331, 396
Vinogradov, V., general – 202
Vinogradski, Duiliu – 346
Vissarion, I.C. – 40
Visoianu, Constantin – 120, 164, 188, 220, 261, 286
Vasiński, A.I. – *passim* Vaida, Vasile – 135, 414
Vaida-Voevod – 278
Valev, E.B. – 400, 401, 402
Vântu, Gh. – 271
Vladimirescu, Tudor – 198, 325
Vlădescu, Răcoasa – 414
Vogoride, caimacam – 257
Voicu, Ştefan – 125, 214
Voiculescu, Constantin – 203
Voiculescu, Marioara – 332
Voiculescu, Vasile – 331, 396
Voinea, Şerban – 225, 232, 244, 246, 247, 251, 304, 311, 312
Voinescu, Alice – 331
Voitec, Stefan – 114, 196, 236, 241, 244, 246, 252, 285, 303, 306, 307, 313, 421
Voitinovici, Al. – 108, 387
Vulcănescu, Mircea – 331
X
Xenopol, A.D. – 254
Z
Zalic, Alter – 88
Zamfirescu, Gh. – 114

Zăroni, Romulus – 105, 168, 237, 255
Zetkin, Klara – 263
Zilber – 249, 363
Zinoviev, G.E. – 29, 59, 79, 161, 233, 234, 236, 240, 291, 308
Zissu, Petre – 88
W
Willson, Woodrow – 13
Wallesa, Lech – 460, 523
Wechsler, Max87
Wells – 63
Weisman – 186, 488
Wurbrand, Richard – 351
Würtzer, vezi Rădăceanu, Lothar

*) Printre cei 34 se numărau. Gr. Gafencu, Gr. Niculescu-Buzeşti, Ctin Vişoianu, Nicolae Rădescu (fugit cu un avion în Turcia), C. Cantacuzino-Bâzu, Pamfil Şeicaru, V.V. Brătianu. S-a retras cetăţenia română regelui Mihai I, reginei mamă Elena, Elizabetei de Hohenzollern. M. Ioaniţiu mărturiseşte că trenul regal a părăsit ţara după 1 ianuarie 1948, în mare grabă, fără ca paşaportul regelui să fi dispus, cel puţin, de viza elveţiană necesară, fapt pentru care a fost oprit la graniţa acestei ţări, unde a aşteptat mai multe ore.